

วารสาร

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

Journal of Graduate Review Nakhon Sawan Buddhist College

ISSN 2286-9301

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

Vol.7 No.1 January-April 2019

บทความที่น่าสนใจ

ปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

อติพร เกิดเรือง

วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับบทพจนนเบื้องต้นคุณสำนิยม 12 ประการ

สมศักดิ์ บุญสุชัย , อมรศักดิ์ นวไพฑูริย์, ศศิกิจย์ อ่ำสูง

วารสาร

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW

ISSN : 2286-9301

Nakhonsawan Buddhist College

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562

Vol.7 No.1 January - April 2019

บทความที่น่าสนใจ

- : ปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดย อติพร เกิดเรือง
- : วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ โดย สมคิด พุ่มทุเรียน, อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์, ศศิกิจจ์ อัจฉัย

วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW
ISSN : 2286-9301 Nakhonsawan Buddhist College

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562

Vol.7 No.1 January - April 2019

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

พระราชนิพนธ์, ศ.ดร.

อธิการบดี

พระราชมารดา, รศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระสุวรณ์เมธารักษ์, ผศ.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระเมธีธรรมาจารย์, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

พระราชมารดา, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

พระครูโสภณพุทธศาสตร์, ผศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่

พระโสภณวชิราภรณ์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

นายพิพัฒน์ มโนรัตน์

ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.

ศ.ดร.กาญจนา เจริญ

มหาวิทยาลัยนเรศวร

พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ธานี เกสทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง

รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รศ.ดร.สุรพล บุญอ่อน

รศ.ดร.วรารักษ์ รุ่งเรืองกลกิจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รศ.ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์

ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผศ.ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา

ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ

วิทยาลัยนครราชสีมา

ผศ.ดร.อักรเดช พรหมศิลป์

ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผศ.ดร.พิมพ์พรพรรณ เพชรสมบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

เลขานุการ : นายติเรก ตัวลอย

ผู้ช่วยเลขานุการ : พระเอกจิตต์ อธิปญโญ,

ศิลปะกรรม/เวปไซต์ : นายชาคริต เกื้อนนก

สำนักงาน : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

อาคารหลวงพ่อดุณ ปรีสุทโธ ชั้น 1

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000

โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 022 218892, 026 235623 โทรสาร 026 235623

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.
2. พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.
3. พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.
4. พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.
5. รศ.ดร.สุพล สุธะพรหม
6. รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภัทราคม
7. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง
8. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
9. รศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน
10. ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์
11. ผศ.ดร.อานนท์ เมธีวรรณิตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รศ.ดร.ธานี เกสทอง
2. รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง
3. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ
4. รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก
5. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง
6. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ
7. ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงษ์
8. ผศ.ดร.วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง
9. ดร.ทนงค์ศักดิ์ เหมือนเดย
10. ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
11. ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
12. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
วิทยาลัยนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยภาคกลาง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณาธิการ

ด้วยวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ฉบับนี้ได้เข้าเป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน 2562 ซึ่งยังได้รับความสนใจจากนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาทั้งปริญญาโทและปริญญาเอก รวมถึงคณาจารย์หลากหลายสถาบันได้กรุณาให้เกียรติส่งบทความวิชาการและบทความวิจัยเข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่จำนวนมาก โดยในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัย 21 บทความและบทความวิชาการ 7 บทความ รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ 1 บทความรวมเป็น 29 บทความ ทั้งนี้กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของสาขาวิชาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเป็นผู้กลั่นกรอง (Peer Review) เมื่อได้รับการแนะนำกลับมา จึงมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกรรมการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) ฉะนั้น

คณะกรรมการบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เดือนช้าง)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ
บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย :

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการของเทศบาลตำบลบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	1
อภิรักษ์ จันทะนี, วลัยรัชชา เลิศรัชชาพันธุ์, วันเฉลิม จันทรากุล, โยธี จันทะนี	
การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	13
ธานี เกสทอง	
ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ปี 1-4 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา	23
พระสิทธิศักดิ์ ธรรมทายาโท, ยุทธนา พูนเกิดมะเร็ง ประพันธ์ นีกะระโทก, จำนง ปุผาลา	
ปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มี อาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์	41
อติพร เกิดเรือง	
การศึกษาวิเคราะห์สื่อดิจิทัลเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัญญาสูตร	57
พระมหาสุพร รุกขิตธมโม, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์	
รูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6	71
เจษฎากรณ์ รอดภัย, วรกฤต เกื่อนช้าง	
บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาที่ส่งผลต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สภวิทยเขตมณฑลฉนวนหิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42	81
ณคพศ ปิยภัทรกุล	
รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง	91
พระครูอุทัยปริยัติโกศล (เสถียร ยอดสังวาลย์)	

สารบัญ (ต่อ)

การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดี จังหวัดนครสวรรค์ <i>ศิริโรจน์ นามเสนา, พระศรีสุทธิพงศ์ (สมส่วน ปฏิกาโณ)</i>	109
การพัฒนารูปแบบสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน ในมหาวิทยาลัย- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย <i>รินดา พันธกาพลสินธุ์, ภักดี โพธิ์สิงห์, วิทยา เจริญศิริ</i>	123
การสืบค้น และจัดระบบการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและการถ่ายทอดภูมิปัญญา ภาคเหนือตอนล่าง เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ ในท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง <i>พระมหาธนกร กิตติปัญญา</i>	135
การศึกษาผลการสอนโดยใช้วิธีสอนสร้างสถานการณ์จำลอง วิชาเศรษฐศาสตร์ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ <i>สมชาย ดัดประดิษฐ์, สมชัย ศรีนอก, นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ</i>	151
แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอำเภอพั่นสนิม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ <i>ปณมนัส ทรัพย์เกรียงเดช</i>	161
กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 <i>พระครูสุจิตธรรมสุนทร ธมฺมาจาโร (เนียมหอม), วิรัช จงอยู่สุข , สมภาพ เจริญนท</i>	179
ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 <i>สิริวิมล เล็งเมือง, อำนาจ จันทระ</i>	195
การบูรณาการการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดชุมพร <i>สมชาย บุญกาญจน์, วัชรินทร์ สุทธิชัย, รังสรรค์, อินทน์จันทน์</i>	207
วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ <i>สมคิด พุ่มทุเรียน, อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์, ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย</i>	225
การจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล <i>ร่ำไพเมณี วิเชียรรัตน์, สิทธิพร สุนทร, รัชนิดา ไสยรส</i>	239
การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก <i>พระครูนิวาสิตขันธ์, อัครเดช พรหมกัลป์, รัตติยา พรหมกัลป์</i>	255

สารบัญ (ต่อ)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการจัดการศึกษา สำนักรับใช้ธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ พระครูภัทรจิตตาภรณ์, พระครูอัศวศิลาวิสุทธิ, เบญญาภา จิตมั่นคงภักดี	267
การละเมิดวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อการเผยแพร่ พระมหาณัฐพงษ์ จิตปัญโญ, พระเวปุลละ เวปุลโล, ทิพากาญจน์ ประภารัตน์	277
การบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศเมื่อถูกกล่าวหาคดีอาญา วิจิตร เรือนอินทร์	293
อิทธิพลจริยธรรมแนวพุทธต่อจริยธรรมในไตรภูมิพระร่วง พระมหาธนกร กิตติปัญโญ (สร้อยศรี)	307
การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธให้องค์กรยั่งยืน ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย, อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์	327
การบริหารจัดการองค์การตามแนวพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ พระเมธีวชิรภูษิต (จำเนียร ผลาวงค์), พระครูโกศลวชิรกิจ (โกศล โทนาดี) พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อนงก เตไธสง), พระครูสิริวชิราวุฒ (วรสายโย นาคคุณ)	349
“มายาคติ” ว่าด้วยสะพานแขวนและลิฟต์: สมชายใจของผู้คนในจังหวัดพิจิตร พระครูวชิรนวรกิจ, พระครูพิสุทธิปัญญาวิวัฒน์	363
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “พุทธญาณวิทยา” กิตติพัทธ์ โมราสุข	378
ปัจจัยการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อธิพงษ์ คิตดี	388
พุทธวิธีในการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์, สมคิด พุ่มทุเรียน, ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย, คชามาต ชนงค์ศักดิ์, ปัญญา พรหมบุตร	398

ภาคผนวก	421
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความ	422
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร	423
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	424
หนังสือเสนอส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	430
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	431

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการของเทศบาลตำบล
บ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Factors Affecting Satisfaction of People to Ban Phraek Municipality,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.

อภินันท์ จันตะนิ* วลัยชญา เลิศรัชชาพันธุ์** วันเฉลิม จันทรากุล*** โยธิ จันตะนิ****

Received: November 20, 2018

Revised: January 2, 2019

Accepted: March 19, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรง 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มาใช้บริการกับความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรง และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรง โดยศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลตำบลบ้านแพรง และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสอบถามจำนวน 386 ชุด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง(213) คิดเป็นร้อยละ 55.20 อายุตั้งแต่ 51-60 ปี(83) คิดเป็นร้อยละ 21.50 ระดับการศึกษาไม่เกินมัธยมศึกษาตอนต้น(ม.3) 162 คิดเป็นร้อยละ 42.00 อาชีพค้าขาย/รับจ้างทั่วไป(127) คิดเป็นร้อยละ 32.90 สถานภาพโสด(189) คิดเป็นร้อยละ 48.96 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน(ไม่เกิน 10,000 บาท) คิดเป็นร้อยละ 48.70 และส่วนงานที่มาใช้บริการ(107) คิดเป็นร้อยละ 27.72 สำหรับความพึงพอใจในการให้บริการไม่ซับซ้อน/มีความคล่องตัว($X = 3.51$, $S.D. = 0.749$) ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการประชาชน($X = 3.57$, $S.D. = 0.874$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกบริการที่ให้บริการ ($X = 3.58$, $S.D. = 0.791$) และด้านระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการ ($X = 3.47$, $S.D. = 0.875$)

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

*** อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยปทุมธานี

**** อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการใช้บริการกับการให้บริการไม่ซับซ้อน/คล่องตัว มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ (0.706) อยู่ระดับค่อนข้างสูง มีความสัมพันธ์กับสิ่งอำนวยความสะดวก (0.712) อยู่ระดับค่อนข้างสูง และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (0.679) อยู่ระดับค่อนข้างสูง ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีความสัมพันธ์กับสิ่งอำนวยความสะดวก (0.632) อยู่ระดับค่อนข้างสูง และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (0.719) อยู่ระดับค่อนข้างสูง และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (0.691) อยู่ระดับค่อนข้างสูง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 62.1 ($R^2 = 0.621$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.788 สามารถเขียนเป็นรูปสมการถดถอยพหุคูณที่เป็นคะแนนได้ดังนี้ “ความพึงพอใจต่อการให้บริการ = (.085) + .195 (ให้บริการไม่ซับซ้อน/คล่องตัว) + .401(เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ) + .355(สิ่งอำนวยความสะดวก)”

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of the research were: 1) to study the factors related to the satisfaction of the people who came to the service of Ban Phrak Municipality. 2) to analyze the relationship between the use of the service and the satisfaction of the people who used the service of the Ban Phrak Municipality and 3) to analyze Factors Affecting the Satisfaction of the People who Use the Municipal Service Study on documents related to Ban Phrak Municipality, and use quantitative research methods, the data were collected by asking 386 questionnaires using statistical program. The results are as follows.

The results of the research were mostly female (213) or 55.20%, aged 51-60 years (83) or 21.50%. The level of education was not higher than junior high school (M.3). 162 or 42.00% of the trade / general contractor (127) or 32.90%. Single status (189) or 48.96%. The average monthly income (not over 10,000 baht) or 48.70%. The service personnel ($X = 3.57$, $S.D. = 0.874$), service facilities ($X = 3.58$, $SD = 0.791$) and satisfaction scores on service outcome ($X = 3.47$, $S.D. = 0.875$)

The relationship between the service factor and the service was not complex / agile with the relationship with the service officer (0.706). Relative to facilities (0.712) was relatively high and correlated with customer satisfaction (0.679). The service staff. Relatively close to the facilities (0.632). And correlation

with customer satisfaction (0.719) was relatively high, and facilities there was a high correlation between customer satisfaction (0.691). Factors affecting satisfaction can be predicted 62.1% ($R^2 = 0.621$) and coefficient correlation coefficient is 0.788. It can be written as a multiple regression equation. "Satisfaction with service = (.085) + .195 (service is not complicated / flexible) + .401 (service provider) + .355 (facilities)

Key Word: Factors of Service User

1. บทนำ

ความเป็นมาของบ้านแพรง เป็นคำที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “แพ-รง” มาแต่โบราณ เป็นเพราะบ้านเรือนสมัยก่อนตั้งบ้านเรือนอยู่สองฝั่งแม่น้ำลพบุรี ซึ่งบริเวณดังกล่าวนิยมสร้างเรือนแพอยู่สองฝั่ง ทำให้ชุมชนดังกล่าวเริ่มมีการค้าขายที่พ่อค้าแม่ค้ามาแวะเวียนทำการค้ามากรวมทั้งชาวเรือที่เดินทางในลำน้ำสายลพบุรี เมื่อผ่านบริเวณดังกล่าวก็จะหยุดพักแรม จนทำให้บริเวณนี้มีเรือนแพหรือเรือต่าง ๆ จอดบริเวณนี้จนครึก จึงเรียกบริเวณนี้ว่า บ้านแพ-รง นานไปชาวบ้านเรียกเพี้ยนเป็นบ้านแพรงในปัจจุบัน ดังนั้น เทศบาลตำบลบ้านแพรง ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลบ้านแพรงตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ซึ่งเดิมก่อนจะมาเป็นเทศบาลนั้น ได้บริหารงานท้องถิ่นในรูปแบบของสุขาภิบาล รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 44 ปี (สุขาภิบาลจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2499) โดยมีประชากรภายในเขตเทศบาลตำบลบ้านแพรงทั้งสิ้น 2,075 คน แยกตามสถานภาพการอยู่อาศัย (เฉพาะสัญชาติไทยและมีชื่อในทะเบียนบ้าน) แยกเป็น ชายจำนวน 1,010 คน หญิงจำนวน 1,065 คน (จำนวนทั้งหมดแยกตามเพศ) ครัวเรือน 838 ครัวเรือน ความหนาแน่นของประชากร 1,679 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชากรแยกเป็นรายชุมชน

เทศบาลตำบลบ้านแพรง ตั้งอยู่ในอำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นอำเภอตอนเหนือสุดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 130 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดลพบุรีประมาณ 20 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประมาณ 53 กิโลเมตร จำนวนหมู่บ้าน 14 หมู่ 3 ตำบล จำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเต็มหมู่บ้าน มีจำนวน 1 หมู่ได้แก่ หมู่ที่ 2 ตำบลสำพะเนียง และ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านแพรง ซึ่งมีจำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเป็นบางส่วน มี 4 หมู่ได้แก่ หมู่ที่ 1 ตำบลสำพะเนียง และ หมู่ที่ 2, 3, 4 ตำบลบ้านแพรง

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของปัญหาอยู่ที่การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ซึ่งการประเมินจะต้องเป็นการประเมินจากผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ในการจัดการบริการสาธารณะอันเป็น

ประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพ.ศ.2542 และอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลดังปรากฏในมาตรา 50 และมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล ฉบับแก้ไขปรับปรุงพุทธศักราช 2543 และ 2552 ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติแล้วจะเห็นว่ามิใช่หลายด้านซึ่งแต่ละด้านจะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และประโยชน์สุขของประชาชนในชุมชนนั้นๆทั้งสิ้น ทั้งเทศบาลตำบลก็เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากเช่นเดียวกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนด้วยแล้ว ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนประเมินผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลจึงถือว่าสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเป็นอย่างยิ่งเพราะประชาชนในท้องถิ่นนั้นจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ

จากการบริหารงานของเทศบาลตำบลโดยตรง ด้วยเหตุนี้จึงได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบล ซึ่งถือว่าการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมที่สำคัญในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลตำบลไปพร้อม ๆ กันด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการเทศบาลตำบล

2.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรก

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรก

3. สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับการให้บริการมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในระดับสูง

3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับการให้บริการมีผลต่อความพึงพอใจไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐

4. ขอบเขตของการวิจัย

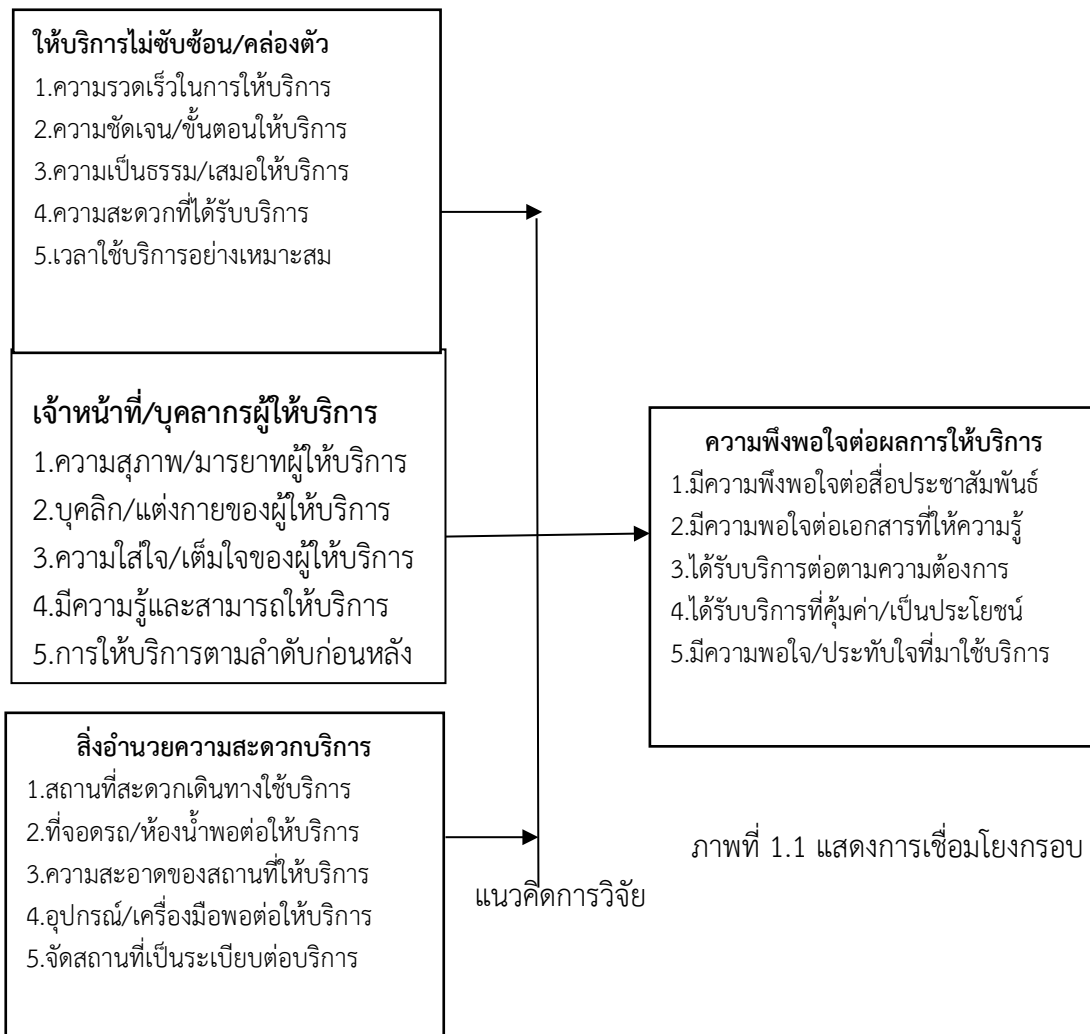
การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ปัจจัยเกี่ยวกับการให้บริการและความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการ ส่วนขอบเขตของประชากรคือ จำนวนประชาชนที่อยู่ในเขตอำเภอบ้านแพรก จำนวน 2,075 คน สำหรับขอบเขตด้านเวลา คือ ช่วง 8 เดือน

ระหว่างเดือน มกราคม-สิงหาคม 2561

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1.1

ตัวแปรอิสระ

ภาพที่ 1.1 แสดงการเชื่อมโยงกรอบ

6. นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ปัจจัยที่เกี่ยวกับการใช้บริการ หมายถึง ปัจจัยทั้ง 3 ด้านคือ ให้บริการไม่ซับซ้อน/คล่องตัว การให้บริการไม่ซับซ้อน/คล่องตัวและสิ่งอำนวยความสะดวกบริการ

ความพึงพอใจต่อผลการให้บริการ หมายถึง ความพึงพอใจของประชาชนในเขตอำเภอบ้านแพรก ที่มาใช้บริการหน่วยงานต่าง ๆ ในเทศบาลตำบลบ้านแพรก

เทศบาลตำบล หมายถึง เทศบาลตำบลบ้านแพรกอำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

7. วิธีดำเนินการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนในเขตอำเภอบ้านแพรก จำนวน 2,075 คน โดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง 386 ราย

2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าดัชนีเท่ากับ 0.78 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) และค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยใช้ Cronbach's Alpha Coefficient ซึ่งได้ค่า Alpha = 0.974 เป็นค่าที่อยู่ในระดับที่เชื่อถือได้ โดยผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงภาคสนาม จำนวน 386 ชุด

7.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยคณะผู้วิจัยได้วางแผนเพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจำนวนที่กำหนดไว้ซึ่งได้นำแบบสอบถามไปถามด้วยตนเองเป็นรายบุคคล ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเข้ามาใช้บริการที่สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านแพรก และให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามโดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 30 วัน ทั้งนี้เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลกระจายไปตามกลุ่มเป้าหมายครบถ้วนและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

7.3 การใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้บริการกับความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการด้วยสถิติสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation) และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการด้วยการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) โดยแปลผลจากการวิเคราะห์ค่าสถิติเพื่อเปรียบเทียบกับสมมติฐานการวิจัยและให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยด้วย

8. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรก จากแบบสอบถาม สรุปได้ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของลูกค้า

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของลูกค้าประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาอาชีพ รายได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของลูกค้าจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	ความถี่/จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	173	44.80
หญิง	213	55.20
2. อายุ		
ไม่เกิน 20 ปี	27	7.00
ตั้งแต่ 21-30 ปี	48	12.40
ตั้งแต่ 31-40 ปี	72	18.70
ตั้งแต่ 41-50 ปี	80	20.72
ตั้งแต่ 51-60 ปี	83	21.50
ตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป	76	19.68
3. ระดับการศึกษา		
ไม่เกินมัธยม(ม.3)	162	42.00
มัธยมหลาย/ปวช.	79	20.50
อนุปริญญา/ปวส,	38	9.80
ระดับปริญญาตรี	80	20.70
สูงกว่าปริญญาตรี	27	7.00
4. อาชีพ		
เกษตรกร	123	31.86
ค้าขาย/รับจ้างทั่วไป	127	32.90
พนักงานโรงงาน/บริษัท	58	15.03
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	78	20.21
5. สถานภาพสมรส		
	111	28.76
โสด	189	48.96
แต่งงาน/อยู่ด้วยกัน	41	10.62

แต่งงาน/แยกกันอยู่	45	11.66
หม้าย/หย่าร้าง		

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ไม่เกิน 10,000 บาท	188	48.70
10,001 – 15,000 บาท	68	17.62
15,001 – 20,000 บาท	54	13.99
20,001 – 30,000 บาท	48	12.44
30,001 บาทขึ้นไป	28	7.25

7. ส่วนงานที่มาใช้บริการใน

เทศบาลฯ	43	11.14
สำนักงานปลัดเทศบาล	96	24.86
ส่วนงานการคลัง	107	27.72
	35	9.08
ส่วนงานสาธารณสุข	32	8.29
ส่วนงานการศึกษา		
ส่วนงานการโยธา		
ส่วนงานอื่น ๆ	73	18.91

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง(213) คิดเป็นร้อยละ 55.20 อายุตั้งแต่ 51-60 ปี(83) คิดเป็นร้อยละ 21.50 ระดับการศึกษาไม่เกินมัธยมศึกษาตอนต้น(ม.3) 162 คิดเป็นร้อยละ 42.00 อาชีพค้าขาย/รับจ้างทั่วไป(127) คิดเป็นร้อยละ 32.90 สถานภาพโสด(189) คิดเป็นร้อยละ 48.96 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน(ไม่เกิน 10,000 บาท) คิดเป็นร้อยละ 48.70 และส่วนงานที่มาใช้บริการ(107) คิดเป็นร้อยละ 27.72

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อการใช้บริการในเทศบาลตำบลฯ

ระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรก แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ สำนักงานปลัดเทศบาล ส่วนงานการคลัง ส่วนงานสาธารณสุข ส่วนงานการศึกษา ส่วนงานการโยธา ส่วนงานอื่น ๆ

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มาใช้บริการ

เทศบาลตำบลบ้านแพรง สรุปได้ในตารางที่ 2 ดังนี้

รายการ	$\bar{X}$	S.D	ระดับพึงพอใจ
1. การให้บริการไม่ซับซ้อน/มีความคล่องตัว	3.51	0.749	มาก
2. เจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการประชาชน	3.57	0.874	มาก
3. สิ่งอำนวยความสะดวกบริการที่ให้บริการ	3.58	0.791	มาก
4. ระดับความพึงพอใจต่อผลการให้บริการ	3.47	0.875	มาก
รวม	3.53	0.758	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยเฉลี่ย ($S.D. = 0.758$) ซึ่งเมื่อแยกพิจารณาแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการไม่ซับซ้อน/มีความคล่องตัว ($\bar{X} = 3.51$, $S.D. = 0.749$) ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการประชาชน ($\bar{X} = 3.57$, $S.D. = 0.874$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกบริการที่ให้บริการ ($\bar{X} = 3.58$, $S.D. = 0.791$) และด้านระดับความพึงพอใจต่อผลการให้บริการ ($\bar{X} = 3.47$, $S.D. = 0.875$)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของผู้มาใช้บริการและระดับความพึง

พอใจที่ใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรง ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคิดเห็นกับระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้ บริการเทศบาล ตำบลบ้านแพรง

ปัจจัยผู้มาใช้บริการ	ระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการเทศบาลตำบลบ้านแพรง			
	ให้บริการไม่ซับซ้อน	เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	สิ่งอำนวยความสะดวก	พึงพอใจผู้ใช้บริการ
ให้บริการไม่ซับซ้อน	1.00**	0.706**	0.712**	0.679**
เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	0.706**	1.00**	0.632**	0.719**
สิ่งอำนวยความสะดวก	0.712**	0.632**	1.00**	0.691**
ความพึงพอใจผู้ใช้บริการ	0.679**	0.719**	0.691**	1.00**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

- 1) การให้บริการไม่ซับซ้อน/คล่องตัว มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ (0.706) อยู่ระดับค่อนข้างสูง มีความสัมพันธ์กับสิ่งอำนวยความสะดวก (0.712) อยู่ระดับค่อนข้างสูง และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (0.679) อยู่ระดับค่อนข้างสูง
- 2) เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีความสัมพันธ์กับสิ่งอำนวยความสะดวก (0.632) อยู่ระดับค่อนข้างสูง และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (0.719) อยู่ระดับค่อนข้างสูง
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวก มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (0.691) อยู่ระดับค่อนข้างสูง

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลบ้านแพรกด้วยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลบ้านแพรก 3 ด้าน ดังนี้

ตัวพยากรณ์ด้าน	b	S.E.	Beta	T	Sig.
ค่าคงที่	.085	.139		.613	.541
ให้บริการไม่ซับซ้อน/ คล่องตัว	.195	.057	.173	3.413	.001
เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	.401	.047	.395	8.590	.000
สิ่งอำนวยความสะดวก	.355	.052	.318	6.838	.000

$R = .788$ $R^2 = .621$ By Durbin-Watson= 2.082 นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 โดยมีปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์ได้ร้อยละ 62.1 ($R^2 = 0.621$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.788 เมื่อนำปัจจัยที่เป็นตัวแปรอิสระทั้งสามด้านที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจต่อการใช้บริการในเทศบาลตำบลบ้านแพรก โดยเขียนเป็นรูปสมการถดถอยพหุคูณที่เป็นคะแนนได้ดังนี้ “ความพึงพอใจต่อการให้บริการ = (.085) + .195 (ให้บริการไม่ซับซ้อน/คล่องตัว) + .401(เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ) + .355(สิ่งอำนวยความสะดวก)

เอกสารอ้างอิง

- ชนชนก หลักบึง. (2551). ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลท่าเกษมอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชลิตา ประทีปทอง. (2554). คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกุดข้าวปุ้น อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ดุจหทัย ครุฑเดชะ. (2550). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานท้องถิ่น, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทศรัฐ จันยาง. (2555). ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของสำนักงานเทศบาลตำบลลำตาเสา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ธัญญธร สมพงษ์. (2553). คุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธัญญาลักษณ์ ศรีพลาย และเพ็ญศิริ โชติพันธ์. (2554). คุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพรรณ, 6(2), 65-71.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). พุทธวิธีการบริการ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2549.
- อภินันท์ จันตะนี. ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการชั้นสูง. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเจริญสนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๗.
- Anderson, James. (1996). Public Policy Making: An Introduction. 3rd edition. Massachusetts : Houghton Mifflin College Div.
- Cochran, Charles L., and Eloise F. Malone. (1995) Public Policy: Perspectives and Choices. New York: McGraw-Hill.

- Cochran, Clarke E., Lawrence Mayer, T.R. Carr, and N. Joseph Cayer.(1999). American Public Policy: An Introduction 6th. ed. New York: St. Martin's Press.
- Herzberg, Frederick. (1982). The motivation to work. New York : John Wiley and Sons.
- Maslow, Abraham.(1970). Motivation and Personality.New York : Harper and Row Publishers.
- McClelland, D.C. (1988). Human Motivation.Cambridge University Press.
- Yamane, Taro. (1976). Statistic : An Introduction Analysis. 2nd ed. New York : Harper and Row.

การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
A Study of Teachers' Satisfaction toward Academic Administration
of Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School

ธานี เกสทอง*

Received: November 2, 2018

Revised: January 18, 2019

Accepted: March 10, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์และนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด คือ ครูผู้สอน จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่มีลักษณะเป็น มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1.ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีความพึงพอใจในด้านการกระบวนการจัดการเรียนรู้สูงสุด รองลงมา คือด้านหลักสูตรด้านการวัดผลประเมินผล และด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ 2.ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ด้านด้านหลักสูตร ได้แก่ โรงเรียนควรเชิญผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้แก่ครู เรื่องหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ โดยฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งครูเข้าอบรมในหน่วยงานต่าง ๆ นิเทศ ติดตามปฏิบัติงานร่วมกับครูอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแบบกลายามิตร ครูได้ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นเมื่อสิ้นปีการศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ควรส่งครูเข้ารับการอบรมศึกษาหาความรู้ การวิเคราะห์

* Student Assistant Systems Operating Guidelines of Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School

อภิปรายผลจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ ให้ทุกฝ่ายร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ จัดให้มีอภิปรายผลการจัดการเรียนรู้ ฝ่ายบริหารจัดทำโครงการพัฒนาบุคลากร จัดสรรงบประมาณในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา ได้แก่ ควรเป็นไป มีระเบียบและมีวิธีการ สรุปผลจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัย มีความถูกต้องแน่นอน เชื่อถือได้ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีความร่วมมือ แสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล เข้าใจปัญหาและความต้องการของครู มีปฏิสัมพันธ์กับครูให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงการนิเทศอย่างเป็นพิธีการ ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ ควรส่งครูเข้ารับการอบรมเรื่องการตรวจหาคุณภาพของเครื่องมือ มีการนิเทศติดตามการทำเครื่องมือวัดและประเมินผลตามสภาพจริง จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร ระเบียบคู่มือ ให้ครูจัดทำแผนการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, บริหารงานวิชาการ, โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Abstract

This research is aimed to study teachers' satisfaction toward academic administration of Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School and propose the suggestion in academic administration of Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School. The population was 39 teachers. Research tool was questionnaire which divided into three parts: first part was questions about background in form of Checklist, Part two was questions about academic administration of Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School in form of Rating Scale which verified by experts with reliability at 0.97, and Part three was recommendation on academic administration of Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School. The statistics used to interpret the data were Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation (S.D.).

The results show as follows. 1. Teachers have high level of satisfaction toward academic administration in all criteria especially in learning management process followed by curriculum, measurement and evaluation, supervision respectively. 2. The suggestion in academic administration: in curriculum criteria showed that school should provide the training program to teachers in curriculum and implantation of curriculum with workshop and promote teachers to other training program which organized by related organizations. The supervision and closed following the performance, encouraging, and helping to solve problems should provide to teachers. Teachers shared their opinions at the

end of the academic year in learning management process. Teachers should be educated or trained in acquired knowledge, analyzed, and discussed from experts and experienced persons in learning management for all participants to think and practice together. Provide a discussion of the learning outcomes, managing human resources development, budgeting for the development of the learning management process should be organized and supervised. Summarize results of the data in terms of objective, accurate, and reliability. The opportunity for everyone to cooperate should provide in term of individual's ability to understand the problems and needs of the teacher to interacts with teachers as much as possible and avoid supervision as a formal. Measurement and evaluation: teachers should be instructed in the quality assurance of instruments, followed up supervised with the authentic assessment should provide. The development of equipment, materials, documents, regulations, manuals for the teachers, and the evaluation plans of each subject should related and accordance to the educational standards, core subject areas, learning units, lesson plans, and learning activities management.

Keywords: Satisfaction, Academic Administration, Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School

1. บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งในการทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตน โดยรัฐและเอกชนได้พยายามเร่งรัดให้เกิดการขยายการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศการศึกษา จึงเป็นกลไกสำคัญในการโน้มนำนำประเทศไปในทางที่พึงประสงค์ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม รัฐจึงต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรม ทำให้เกิดความรู้คุณธรรม สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 5)

ประเมินผลการศึกษา ตามภารกิจของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ. ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด โดยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ

คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดประเมินผล รวมทั้งการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานพัฒนาระบบการมาระบบการบริหาร, 2545: 111) โดยสภาพโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ส่วนมากครูต้องรับผิดชอบงานอื่นมาก นอกเหนือจากงานสอน ไม่มีเวลาในการจัดการเรียนการสอนเต็มที่ ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ส่งผลกระทบโดยตรงกับคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยจะทำการศึกษาความพึงพอใจของครูในงานวิชาการ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผล ผลของการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสอนของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

3. วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์และนำเสนอข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมดได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 39 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ แบ่งเป็น 4 ด้านดังนี้ 1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 10 ข้อ

2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ 3 ด้านการนิเทศการศึกษา จำนวน 10 ข้อและ 4 ด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ทสเกล ดำเนินการให้คะแนน แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 5 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. ผลการศึกษา

1. ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยทุกด้านมีความพึงพอใจในระดับมาก ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้มีความพึงพอใจสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลประเมินผล และด้านการนิเทศการศึกษาตามลำดับ พิจารณาทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ความพึงพอใจสูงสุด คือ การกำกับติดตามผลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา คือ การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม และข้อที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือ การประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับรู้หลักสูตรสถานศึกษาก่อนนำไปใช้

1.2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ความพึงพอใจสูงสุด คือ การส่งเสริมให้ครูทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนและการปฏิบัติจริง และข้อที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือ การช่วยเหลือครูแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

1.3 ด้านการนิเทศการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ความพึงพอใจสูงสุด คือ การประเมินผลการนิเทศอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง รองลงมาคือ การยอมรับและปฏิบัติตามบทบาทของผู้นิเทศและรับการนิเทศ และข้อที่ความพึงพอใจต่ำสุด คือ การเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะของครูอย่างสม่ำเสมอ

1.4 ด้านการวัดผลประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ความพึงพอใจสูงสุด คือ การสนับสนุนให้มีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย รองลงมาคือ การสรุปรายงานประเมินผลทุกภาคเรียน และข้อที่ความพึงพอใจต่ำสุด คือ การจัดส่งครูเข้าอบรมการวัดผลประเมินผล

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ด้านหลักสูตร ได้แก่ โรงเรียนควรเชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ มาอบรมให้ความรู้แก่ครู ในเรื่องหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ โดยให้ครูได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งครูเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติด้านการ

หลักสูตร ในหน่วยงานต่างๆ จัดให้มีผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้การแนะนำ นิเทศ ติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้อย่างใกล้ชิดแบบกัลยาณมิตร ผู้บริหาร ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจน จนสามารถให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาแก่ครูผู้สอนได้ ให้ครูได้ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นเมื่อสิ้นปีการศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนควรส่งครูเข้ารับการอบรมศึกษาหาความรู้ ให้ทุกฝ่ายได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ อภิปรายผลการจัดการเรียนรู้ ฝ่ายบริหารควรจัดทำโครงการพัฒนาบุคลากร จัดสรรงบประมาณในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา การนิเทศควรเป็นไปอย่างมีลำดับ มีระเบียบ และมีวิธี การ สรุปผลจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัย มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วม แสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล เข้าใจในปัญหาและความต้องการของครู มีปฏิสัมพันธ์กับครูให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงการกระทำอย่างเป็นพิธีการ ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรส่งครูเข้ารับการอบรมเรื่องการจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โรงเรียนควรกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการจัดทำวัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร ระเบียบ คู่มือ กำกับดูแลให้ครูจัดทำแผนการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สารการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5. อภิปรายผล

1. ผลจากการวิจัย ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ ครูสามารถปรับตัวและมีความเข้าใจในการบริหารงานตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี และตระหนักถึงความสำคัญของงานวิชาการ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการอบรมชี้แจงเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาและนำผลมาขยายในโรงเรียนให้เพื่อนครูได้รับทราบ จึงส่งผลให้มีการบริหารงานวิชาการมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดารัตน์ อุบล (2554) พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่จังหวัดตราด ตามความคิดเห็นของครู โดยรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ การกำกับติดตามผลจากการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะโรงเรียนต้องมีการติดตามผลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแนวการจัดการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของกระทรวงศึกษาธิการ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มีแนวทางปฏิบัติ คือ ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การบริหารจัดการหลักสูตรให้เหมาะสม นิเทศติดตามการใช้หลักสูตร และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

1.2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ การส่งเสริมให้ครูทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะการส่งเสริมให้ทำแผนการจัดการเรียนรู้นั้น เป็นไปตามหลักการภาระของผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ. ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ. ศ. 2545 ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่กำหนดแนวปฏิบัติไว้ว่า ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทิน โตพาณิชย์สุรีย์ (2556) ที่พบว่า ผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนตามแนวการปฏิรูปการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อที่มีค่าสูงสุด คือ เรื่องการส่งเสริมให้ครูทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยทางสถานศึกษาแต่ละแห่งถือว่า การจัดทำแผนการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ครูวางแผนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับผู้เรียน

1.3 ด้านการนิเทศการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ การประเมินผลการนิเทศอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งเป็นไปตามภาระงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ. ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ด้านการนิเทศที่มีแนวทางการปฏิบัติจัดระบบนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุนัย วงศ์ทอง (2556) ที่พบว่า ความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ แนะนำวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

1.4 ด้านการวัดผลประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ มีการสนับสนุนให้มีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย ทั้งนี้เพราะ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้ครูผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 24 – 25) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้เต็มศักยภาพ

2. จากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ทั้ง 4 ด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ด้านหลักสูตร โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ มาอบรมให้ความรู้แก่ครู ในเรื่องหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ให้ครูได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งครูเข้ารับการ

อบรมเชิงปฏิบัติการด้านการหลักสูตร ในหน่วยงานต่างๆ ให้มีผู้เชี่ยวชาญ แนะนำ นิเทศ ติดตามผล การนำหลักสูตรไปใช้และปฏิบัติงานร่วมกับครูอย่างใกล้ชิดแบบกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ วิทยา บุญสม (2552) ที่กล่าวว่า โรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมครู โดยต้องทำอย่างต่อเนื่องติดต่อกันไป เพราะความก้าวหน้าทางวิชาการเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ และยัง สอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543) ที่กล่าวว่า ขั้นตอนการส่งเสริมและติดตามผลใน ด้านวิชาการของครู ต้องมีการจัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการขึ้น เพื่อร่วมทำงานแลกเปลี่ยน ความคิดซึ่งกันและกัน จัดให้มีการประชุมทางวิชาการร่วมกัน มีการอบรม สัมมนา เพื่อ แลกเปลี่ยนความรู้ ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการให้สูงขึ้น

2.2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรส่งครูเข้ารับการอบรมศึกษาหาความรู้ มีการ วิเคราะห์ อภิปรายผลจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ โดยทุกฝ่ายควร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมอภิปรายผลการจัดการเรียนรู้ จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากร จัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย สิงห์จันทร์ (2551) ที่พบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาจากการจัดการเรียนการสอน โดยต้องสนับสนุนให้ ครูผู้สอนได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรม ประชุม สัมมนา จากหน่วยงานอื่น และนำข้อมูลสารสนเทศ ด้านการพัฒนาคุณภาพครูผู้สอนมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และจัดให้มีการอบรม ประชุม สัมมนาที่เกี่ยวกับการพัฒนางานวิชาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 ด้านการนิเทศการศึกษา การนิเทศควรเป็นไปอย่างมีลำดับ มีระเบียบและมี วิธีการ รวบรวม สรุปผลข้อมูลอย่างเป็นปรนัย มีความถูกต้องเชื่อถือได้ เปิดโอกาสให้มีความ ร่วมมือและใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2557) ที่กล่าวถึงการนิเทศว่า ต้องมีลำดับขั้นตอน มีระบบ ระเบียบ วิธีการ มีขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของครู ขั้นตอนการ วางแผน ขั้นตอนการผลิตสื่อ ขั้นตอนการดำเนินการตามแผนและขั้นตอนการประเมินผล โดยทุก ขั้นตอนต้องเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงออกอย่างเต็มที่และต้องเป็นการส่งเสริมการทำงานของครู อย่างสร้างสรรค์

2.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยส่งครูเข้าอบรมเรื่องการทำเครื่องมือวัดและ ประเมินผล ตามสภาพจริง มีการนิเทศ ติดตาม จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร ระเบียบ คู่มือ ให้ครู จัดทำแผนการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการ เรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของกมล ภูประเสริฐ (2554) ที่ได้ถึงความสำคัญของการประเมินผลการเรียนในหลายๆรูปแบบ โดยเป็นการประเมินผลตามสภาพจริงควบคู่กับการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม โดย ไม่แยกการประเมินออกจากการเรียนการสอนเป็นการเฉพาะ กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดไป หวัง ให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในหลายๆด้านอย่างแท้จริง

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เมื่อกำหนดแผนการปฏิบัติงานแล้ว ควรมีการนำแผนการปฏิบัตินั้นไปสู่การปฏิบัติตามแผนอย่างจริงจัง
2. โรงเรียนควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ ด้านการวัดผลและการประเมินผล เพราะจากผลการวิจัยพบว่า ยังมีบุคลากรบางคนยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการวัดผลและประเมินผล
3. โรงเรียนควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติการดำเนินงานงานวิชาการของโรงเรียน เพื่อใช้ในการประกอบการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน และเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจกับคณะครู
4. โรงเรียนควรจัดทำรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม.
- _____. (2546). คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- จรรยา ประดิษฐ์พงศ์. (2555). “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวิจิตรวิทย์ จังหวัดเชียงใหม่”, ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ดาร์ตัน พิมพ์อุบล. 2554). “ การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด”, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี).
- ธวัชชัย สิงห์จันทร์. (2551). “แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 1”, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). การบริหารงานวิชาการ, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พิกัน ชิตสกุล. 2554). “การบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนในโรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร”, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนคร).
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. 2547). “แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2”, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์).
- สุทิน โตพานิชสุรีย์. (2556). “ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนตามแผนการปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มเจ้าพระยา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม).
- สุนัย วงศ์ทอง. (2546). “ความพึงพอใจของครูต่อการปฏิบัติงานด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี).

ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ปี 1-4
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา

Factors Affecting of Speaking English of Students Year 1-4 of The
Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University Nakhonratchasima Campus

พระสิทธิศักดิ์ ธมมทนายาโท* ยุทธนา พูนเกิดมะเริง** ประพันธ์ นีกกระโทก***
จำนง ปุฒาลา****

Received: October 12, 2018

Revised: January 15, 2019

Accepted: April 4, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษและปัจจัยต่อการพูดภาษาอังกฤษของนิสิตชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะพัฒนาปัจจัยที่คาดว่าจะช่วยส่งเสริมให้นิสิตมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้น ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นิสิตชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ

* คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา

** คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา

*** คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา

**** คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตส่วนใหญ่ร้อยละ 53.33 มีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำ นิสิตร้อยละ 36.67 มีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง และนิสิตร้อยละ 10.10 มีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต คือ ปัจจัยด้านผู้เรียน ได้แก่ กลวิธีการเรียน (X13) และลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา (X12) และข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ระดับผลการเรียน (X5) มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษ, ระดับการพูดเพื่อสื่อสาร

Abstract

The purpose of this research was to study the level of English speaking ability and Factors Affecting English Speaking of Year 1-4 Students in English, Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University, NakhonRatchasima Campus. In order to bring the research results to develop English teaching and learning In particular, develop the factors that are expected to help encourage students to be able to speak English better. The population of this research are the 1-4 year students in English , Faculty of Humanities , Mahachulalongkornrajavidyalaya University, NakhonRatchasima Campus . number 60 people .Research tools include thus Questionnaires , Interview forms ,Also analyze data , Frequency , Percentage , Average , Standard deviation And multiple regression analysis.

The research found that most of the students 76.4% have the ability to speak English at a moderate level . Students 15.5% have the ability to speak English at a high level. And students 8.1 % have low English speaking ability. Factors affecting students speaking are the factor of learners. Thus Learning strategies (X13) and characterization in language usage (X12) and basic information , Include academic level (X5) ,Affecting English speaking with statistical significance at the level of 0.05.

Keyword: Factors affecting of speaking English, Level of speaking for communication.

1. บทนำ

ปัจจุบันได้มีการปฏิรูประบบการศึกษาโดยสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และในหลักสูตรยังได้กำหนดให้

ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ และสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คือ ความสามารถในการสื่อสารได้ซึ่งความสามารถในการสื่อสารในที่นี้ หมายถึง ความสามารถในการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนภาษาต่างประเทศ แต่ระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคคล สังคมและประเทศเท่าที่ควร เมื่อต้องเผชิญกับความคาดหวังทางสังคมที่จะทำให้การศึกษามีบทบาทในการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในสังคมโลก ก็ยังเห็นปัญหาที่เกิดกับการศึกษามากขึ้น ปัญหาที่ถกเถียงกันมากในแวดวงการศึกษา นักเรียนและผู้ปกครอง คือ นักเรียนเรียนจบหลักสูตรแล้วพูดภาษาอังกฤษไม่เก่งหรือพูดไม่ได้ ซึ่งอาจเกิดจากหลายสาเหตุ อาจเป็นเพราะครูผู้สอน นักเรียน สิ่งแวดล้อม หรืออาจมีปัจจัยอื่นที่มีผลกระทบต่อการพูดภาษาอังกฤษมีงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการวิจัยการเรียนการสอน จาโคโบวิทส์ (Jakobovits, Loen A, 1971 :103-115) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดังนี้ 1) ปัจจัยด้านการสอน ได้แก่ คุณภาพครูโอกาสทางการเรียนของผู้เรียนและเกณฑ์การประเมิน 2) ปัจจัยด้านตัวผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถที่จะเข้าใจการสอน ความถนัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทักษะที่ดีต่อ ครู และกลยุทธ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ 3) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ความยึดมั่น ในภาษาตน องค์กรประกอบทางภาษาตนและภาวะสองวัฒนธรรมในสังคม ในขณะที่วอลเบิร์ก (Walberg, Hebbert J.,1989 :149-150) ผู้ตั้งทฤษฎีผลผลิตทางการศึกษา (A theory of education productivity) ให้ความเห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ 1) ปัจจัยด้านคุณลักษณะของตัวผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์เดิม เจตคติต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2) ปัจจัยด้านการเรียนการสอนประกอบด้วย พฤติกรรมการสอนของครูและกลยุทธ์ในการเรียนของนักเรียน 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านและสภาพแวดล้อมทางสถานศึกษา

จากที่คณะผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนให้แก่นิสิตระดับปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่1-4 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ผู้วิจัยได้พบข้อจำกัดในการพูดของนิสิต คือ นิสิตส่วนใหญ่ออกเสียงคำศัพท์ไม่ถูกต้อง รู้คำศัพท์น้อยไม่สามารถเลือกใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมไม่สามารถพูดโต้ตอบได้อย่างเป็นธรรมชาติ พูดไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาระดับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษและปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของนิสิตคฤหัสถ์ เพื่อจะยังประโยชน์ในการขจัดปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและเพื่อประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต ชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต ชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของนิสิตชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้ ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือนิสิตที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมาจำนวน 60 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. **ตัวแปรต้น** ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1.1 ปัจจัยด้านการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอน 1.2 ปัจจัยด้านผู้เรียน ได้แก่ พื้นฐานทางภาษาอังกฤษจากสถานศึกษาเดิม ลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา กลวิธีการเรียนและเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ 1.3 ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนทางการเรียนของครอบครัว

2. **ตัวแปรตาม** ได้แก่ การพูดภาษาอังกฤษของนิสิต ชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามด้านการสอน 2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2.2 พฤติกรรมการสอน ตอนที่ 3 แบบสอบถามด้านผู้เรียน 3.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมการพูดภาษาอังกฤษจากสถานศึกษาเดิม 3.2 ลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา 3.3 กลวิธีการเรียน 3.4 เจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ตอนที่ 4 แบบสอบถามด้านการส่งเสริมและสนับสนุนทางการเรียนของครอบครัว

2. แบบสัมภาษณ์ ใช้เพื่อทดสอบความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต

การสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพูดภาษาอังกฤษและปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษ 2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวคิดหลักในการกำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3. สร้างแบบสอบถาม โดยเขียนข้อคำถามต่างๆให้สอดคล้องและตรงกับประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษ 4. สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบฟอร์มการให้คะแนนการพูดและเกณฑ์การประเมินการพูดภาษาอังกฤษ 5. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 6. ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ 7. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนิสิตที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น โดยค่าความเชื่อมั่นที่ได้เท่ากับ 0.83 8. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการกับกลุ่มประชากร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือขออนุญาตถึงหัวหน้าสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อวัดความสามารถทางการพูดของนิสิต

2. ดำเนินการสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถาม ดังนี้ 2.1 สัมภาษณ์นิสิตโดยมีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์และให้คะแนนการสัมภาษณ์โดยฟังการสนทนาจากแถบบันทึกเสียง 2.2 แจกแบบสอบถามให้กับนิสิตที่เป็นกลุ่มประชากรและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis)

4. ผลการศึกษา

ผู้วิจัยจึงขอเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 60 คนแบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 35 คน คิดเป็น ร้อยละ 58.33 เพศหญิง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 บรรพชิต จำนวน 30 คิดเป็นร้อยละ 50 เพศหญิง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ด้านแผนการเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาในแผนการเรียนวิทย์-คณิตจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือแผนการเรียนศิลป์ภาษา จำนวน 25 คน คิด

เป็นร้อยละ 41.67 และอันดับสุดท้ายคือแผนการเรียนการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

ด้านประสบการณ์ในการสนทนากับชาวต่างชาติ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สนทนากับชาวต่างชาติมานาน ๆ ครั้ง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33 รองลงมาคือไม่เคยสนทนากับชาวต่างชาติ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และอันดับสุดท้ายคือสนทนากับชาวต่างชาติบ่อยครั้ง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านการสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยด้านการสอนโดยภาพรวม และแบ่งออกเป็นรายด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการสอนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและปัจจัยด้านการสอนในด้านพฤติกรรมการสอน โดยนำเสนอรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 1 ปัจจัยด้านการสอนโดยภาพรวม

ปัจจัยด้านการสอน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.4431	.75441	ปานกลาง	2
2. พฤติกรรมการสอน	3.6791	.63041	มาก	1
รวม	3.5611	.63791		

จากตาราง 1 พบว่า ปัจจัยด้านการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.5611, S.D. = .63791) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือพฤติกรรมการสอน (ค่าเฉลี่ย = 3.6791, S.D. = .63041) และรองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ย = 3.4431, S.D. = .75441)

ตาราง 2 ปัจจัยด้านการสอน ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. อาจารย์เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกพูดภาษาอังกฤษจากสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.8199	.73219	มาก	1
2. กิจกรรมการเรียนกระตุ้นให้นักเรียนมีโอกาสพูดภาษาอังกฤษทั้งในและนอกชั้นเรียน	3.5901	.89073	มาก	2
3. มีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสฝึกพูดภาษาอังกฤษ	2.9193	1.04866	ปานกลาง	3
รวม	3.4431	.75441		

จากตาราง 2 พบว่า ปัจจัยด้านการสอนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.4431, S.D. = .75441) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคืออาจารย์เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกพูดภาษาอังกฤษจากสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = 3.8199, S.D. = .73219) รองลงมาคือ กิจกรรมการเรียนกระตุ้นให้นักเรียนมีโอกาสพูดภาษาอังกฤษทั้งในและนอกชั้นเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.5901, S.D. = .89073) ส่วนข้อที่

มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่เพื่อให้นิสิตมีโอกาสฝึกพูดภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย = 2.9193, S.D. = 1.04866)

ตาราง 3 ปัจจัยด้านการสอน ในด้านพฤติกรรมการสอน

ด้านพฤติกรรมการสอน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
นิสิตได้เรียนภาษาอังกฤษกับอาจารย์สอนภาษาอังกฤษที่ 1. ใช้คำถามที่เหมาะสมกับความรู้ของนิสิต	3.7702	.70043	มาก	1
2. พูดกับนิสิตเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและชัดเจน	3.7640	.89802	มาก	2
3. ชักถามนิสิตอย่างทั่วถึง	3.5031	.97548	มาก	6
4. ใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้นิสิตคิดหาเหตุผลในการตอบ	3.7453	.78485	มาก	3
5. ชมเชยเมื่อนิสิตตอบคำถามเป็นภาษาอังกฤษถูกต้อง	3.5963	.81685	มาก	5
6. พฤติกรรมการแสดงออกทางด้านการพูดของนิสิต	3.6957	.82191	มาก	4
รวม	3.6791	.63041		

จากตาราง 3 พบว่า ปัจจัยด้านการสอนในด้านพฤติกรรมการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.6791, S.D. = .63041) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ นิสิตได้เรียนภาษาอังกฤษกับอาจารย์สอนภาษาอังกฤษที่ใช้คำถามที่เหมาะสมกับความรู้ของนิสิต (ค่าเฉลี่ย = 3.7702, S.D. = .78485) รองลงมาคือ อาจารย์พูดกับนิสิตเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและชัดเจน (ค่าเฉลี่ย = 3.7640, S.D. = .89802) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ อาจารย์ชักถามนิสิตอย่างทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย = 3.5031, S.D. = .97548)

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านผู้เรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยด้านผู้เรียนโดยภาพรวม และแบ่งออกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านพื้นฐานทางภาษาอังกฤษจากสถานศึกษาเดิม ด้านลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา ด้านกลวิธีการเรียนและด้านเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ โดยนำเสนอรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 4 ปัจจัยด้านผู้เรียนโดยภาพรวม

ปัจจัยด้านผู้เรียน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. พื้นฐานทางภาษาอังกฤษจากสถานศึกษาเดิม	3.5248	.76659	มาก	3
2. ลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา	3.6009	.73121	มาก	2
3. กลวิธีการเรียน	3.3638	.70003	ปาน	4

			กลาง	
4. เจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ	3.8394	.50400	มาก	1
รวม	3.5822	.5350		

จากตาราง 4 พบว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.5822, S.D. = .5350) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย = 3.8394, S.D. = .50400) รองลงมาคือ ลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา (ค่าเฉลี่ย = 3.6009, S.D. = .73121) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ กลวิธีการเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.3638, S.D. = .70003)

ตาราง 5 ปัจจัยด้านผู้เรียน ในด้านพื้นฐานทางภาษาอังกฤษจากสถานศึกษาเดิม

ด้านพื้นฐานทางภาษาอังกฤษจากสถานศึกษาเดิม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. นิสิตได้ใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษา	3.3168	1.05725	ปานกลาง	4
2. นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษต่าง ๆ เช่น กิจกรรมค่ายภาษาอังกฤษชมรมภาษาอังกฤษ เป็นต้น	3.4783	.94265	ปานกลาง	3
3. นิสิตได้เรียนภาษาอังกฤษกับอาจารย์ชาวต่างชาติ	3.7019	.99903	มาก	1
4. นิสิตมีโอกาสพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน	3.6025	.84616	มาก	2
รวม	3.5248	.76659		

จากตาราง 5 พบว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนในด้านพื้นฐานทางภาษาอังกฤษจากสถานศึกษาเดิมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.5248, S.D. = .76659) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ นิสิตได้เรียนภาษาอังกฤษกับอาจารย์ชาวต่างชาติ (ค่าเฉลี่ย = 3.7019, S.D. = .99903) รองลงมาคือ นิสิตมีโอกาสพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.6025, S.D. = .84616) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนิสิตได้ใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษา (ค่าเฉลี่ย = 3.3168, S.D. = 1.05725)

ตาราง 6 ปัจจัยด้านผู้เรียน ในด้านลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา

ด้านลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. นิสิตชอบสนทนากับชาวต่างชาติ	3.4907	.93620	ปานกลาง	4
2. นิสิตชอบดูภาพยนตร์และฟังเพลง	3.6273	.92073	มาก	2

ภาษาอังกฤษ

3.นิสิตชอบเรียนรู้ภาษาอังกฤษจากสื่อต่างๆ
ด้วยตนเอง

3.6025 .87521 มาก 3

4. ในการเรียนภาษาอังกฤษนิสิตชอบทักษะการ
พูดมากที่สุด

3.6832 .92481 มาก 1

รวม

3.6009 .73121

จากตาราง 6 พบว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนในด้านลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.6009, S.D. = .73121) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ในการเรียนภาษาอังกฤษนิสิตชอบทักษะการพูดมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.6832, S.D. = .92481) รองลงมาคือนิสิตชอบดูภาพยนตร์และฟังเพลงภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย = 3.6273, S.D. = .92073) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นิสิตชอบสนทนากับชาวต่างชาติ (ค่าเฉลี่ย = 3.4907, S.D. = .93620)

ตาราง 7 ปัจจัยด้านผู้เรียน ในด้านกลวิธีการเรียน

ด้านกลวิธีการเรียน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. นิสิตใช้อุปกรณ์ช่วยในการฝึกพูดภาษาอังกฤษ เช่น Social media,Internet,application moblie, ApplicationDictionary, สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น	3.6273	1.00511	มาก	1
2. นิสิตหาโอกาสในการสนทนากับชาวต่างชาติ	3.1925	.91184	ปานกลาง	4
3. นิสิตพูดภาษาอังกฤษโดยเลียนแบบเจ้าของภาษา	3.5342	.90851	มาก	2
4. นิสิตประยุกต์ใช้กฎไวยากรณ์เพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษในสถานการณ์ใหม่ที่ต่างจากเดิม	3.1739	.94581	ปานกลาง	5
5. นิสิตพยายามพูดภาษาอังกฤษทุกครั้งที่มีโอกาส	3.6273	.91392	มาก	1
6. นิสิตฝึกพูดภาษาอังกฤษกับอาจารย์และเพื่อน	3.3168	.97738	ปานกลาง	3
7. นิสิตกล้าพูดภาษาอังกฤษ โดยไม่กังวลเรื่องหลักไวยากรณ์	3.0745	1.04015	ปานกลาง	6
รวม	3.3638	.70003		

จากตาราง 7 พบว่าปัจจัยด้านผู้เรียนในด้านกลวิธีการเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย=3.3638,S.D.= .70003) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมี 2 ระดับคือนิสิตใช้อุปกรณ์ช่วยในการฝึกพูดภาษาอังกฤษ เช่น Social media ,Internet,

application mobile, Application Dictionary, สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นต้นและนิสิตพยายามพูดภาษาอังกฤษทุกครั้งที่มีโอกาส (ค่าเฉลี่ย=3.6273, S.D. = .91392) รองลงมาคือ นิสิตพูดภาษาอังกฤษโดยเลียนแบบเจ้าของภาษา (ค่าเฉลี่ย = 3.5342, S.D. = .90851) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นิสิตกล้าพูดภาษาอังกฤษโดยไม่กังวลเรื่องหลักไวยากรณ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.0745, S.D. = 1.04015)

ตาราง 8 ปัจจัยด้านผู้เรียน ในด้านเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

ด้านเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. นิสิตมีความสุขเมื่อได้เรียนภาษาอังกฤษ	3.8944	.81855	มาก	5
2. นิสิตชอบเรียนวิชาภาษาอังกฤษมากที่สุด	4.0497	.86459	มาก	3
3. ภาษาอังกฤษมีส่วนสำคัญในการใช้ติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ	4.3168	.74517	มาก	1
4. นิสิตไม่อยากเข้าอบรมหรือเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม	2.5652	1.18207	ปานกลาง	7
5. นิสิตอยากติดต่อพูดคุยกับชาวต่างชาติ	3.9627	.92120	มาก	4
6. นิสิตคิดว่าการได้พูดคุยกับเพื่อนชาวต่างชาติทำให้นิสิตมีพัฒนาการทางการพูดมากยิ่งขึ้น	4.2422	.77279	มาก	2
7. นิสิตชอบเรียนภาษาอังกฤษกับอาจารย์ชาวต่างชาติมากกว่าอาจารย์ชาวไทย	3.8447	.89134	มาก	6
รวม	3.8394	.50400		

จากตาราง 8 พบว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนในด้านเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษโดยภาพ

รวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.8394, S.D. = .50400) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือภาษาอังกฤษมีส่วนสำคัญในการใช้ติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ (ค่าเฉลี่ย = 4.3168, S.D. = .74517) รองลงมาคือนิสิตคิดว่าการได้พูดคุยกับเพื่อนชาวต่างชาติทำให้นิสิตมีพัฒนาการทางการพูดมากยิ่งขึ้น (ค่าเฉลี่ย = 4.2422, S.D. = .77279) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นิสิตไม่อยากเข้าอบรมหรือเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม (ค่าเฉลี่ย = 2.5652, S.D. = 1.18207)

ตอนที่ 4 ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนทางการเรียนของครอบครัว

ตาราง 9 ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนทางการเรียนของครอบครัว

ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ทางการเรียนของครอบครัว	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ผู้ปกครองแนะนำให้บุตรหลานเห็นประโยชน์และความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษ	4.0932	.77299	มาก	1
2. ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมหรือเข้าค่ายภาษาอังกฤษเพื่อฝึกฝนทักษะทางภาษา	4.0621	.84919	มาก	2
3. ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานไปศึกษาแลกเปลี่ยนที่ต่างประเทศเพื่อให้มีโอกาสได้ใช้ทักษะทางภาษาในสถานการณ์จริง	3.6770	.99123	มาก	8
4. ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานสอบวัดระดับภาษาอังกฤษ	3.7888	.92473	มาก	7
5. ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานมีเพื่อนต่างชาติ	3.6646	.97432	มาก	9
6. ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานฟังเพลง ดูโทรทัศน์ ทีวีหรือวีดีโอที่เป็นภาษาอังกฤษ	3.8758	.87148	มาก	5
7. ผู้ปกครองซื้อหรือให้เงินเพื่อซื้อหนังสือภาษาอังกฤษ ซีดีและสื่อการเรียนภาษาอังกฤษตามที่ต้องการ	3.8944	.95918	มาก	3
8. ผู้ปกครองชมเชยเมื่อบุตรหลานพูดภาษาอังกฤษได้	3.8820	.91090	มาก	4
9. ผู้ปกครองชมเชยหรือให้รางวัลเมื่อบุตรหลานพูดภาษาอังกฤษได้คะแนนดี	3.8137	1.01369	มาก	6
10. ผู้ปกครองส่งเสริมให้บุตรหลานประกวดสุนทรพจน์หรือแข่งขันโต้วาทีภาษาอังกฤษ	3.4534	1.06037	ปานกลาง	10
รวม	3.8205	.68903		

จากตาราง 9 พบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมและการสนับสนุนของครอบครัวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.8205, S.D. = .68903) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือผู้ปกครองแนะนำให้บุตรหลานเห็นประโยชน์และความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย = 4.0932, S.D. = .77299) รองลงมาคือ ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมหรือเข้าค่ายภาษาอังกฤษเพื่อฝึกฝนทักษะทางภาษา (ค่าเฉลี่ย = 4.0621, S.D. = .84919) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือผู้ปกครองส่งเสริมให้บุตรหลานประกวดสุนทรพจน์หรือแข่งขันโต้วาทีภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย = 3.4534, S.D. = 1.06037)

ตอนที่ 5 ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มประชากร เพื่อทราบระดับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ โดยแสดงอยู่ในรูปช่วงคะแนนดิบและร้อยละ ดังนี้

ตาราง 10 คะแนนการพูดภาษาอังกฤษ

ช่วงคะแนน	จำนวน	ร้อยละ	ระดับ
0-10	32	53.33	ต่ำ
11-15	22	36.67	ปานกลาง
16-20	6	10.00	สูง
คะแนนเฉลี่ย	มากที่สุด 20 คะแนน	น้อยที่สุด 10 คะแนน	
รวม	60	100	

จากตาราง 10 แสดงว่านิสิตส่วนใหญ่มีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำ มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 รองลงมาคือมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับกลาง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 36.67 และอันดับสุดท้ายมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับสูง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 คะแนนการพูดภาษาอังกฤษโดยเฉลี่ยมากที่สุด 20 คะแนน และน้อยที่สุด 10 คะแนน

ตอนที่ 6 ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต ชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ผู้วิจัยนำตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการพูดภาษาอังกฤษมาวิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรอิสระเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1. เลือกตัวแปรอิสระตัวแรกเข้าสู่สมการถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรอิสระเป็นขั้น ๆ โดยพิจารณาค่าของตัวแปรอิสระ (X) ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวแปรตาม (Y) สูงสุดเข้าสู่สมการถดถอยก่อน

2. เลือกตัวแปรอิสระตัวที่สองเข้าสู่สมการถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรอิสระเป็นขั้น ๆ โดยพิจารณาค่าของตัวแปรอิสระ (X) ที่ยังไม่ถูกเลือกเข้าสู่สมการ ซึ่งมีอัตราส่วน t สูงสุดอย่างมีนัยสำคัญและทำให้สัมประสิทธิ์การถดถอย (R^2) สูงขึ้น

3. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) และสัมประสิทธิ์การถดถอย (R^2) ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) กับตัวแปรตาม (Y) แล้วทำการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Adj R^2) โดยใช้สถิติ F หรือ Sig F เพื่อต้องการทราบกลุ่มตัวแปรอิสระที่ดีที่สุดซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยและค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าตัวแปรผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตาราง 11 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเมื่อใช้การพูดภาษาอังกฤษเป็นเกณฑ์

Source of Variation	SS	Df	MS	F	Sig.
Regression	342.244	1	114.081	33.722	.000
Residual	531.135	10	3.383		
Total	873.379	11			

* มีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .05

จากตาราง 11 ผลการวิเคราะห์การแปรปรวน พบว่า ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ

มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ จึงคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ คำนวณหาความสำคัญของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน รวมทั้งสร้างสมการถดถอยพหุคูณรายละเอียดแสดงในตาราง 11-12

ตาราง 12 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยและค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าตัวแปร

ตัวแปร	R	R ²	Adj R ²	SE	F	Sig. F
X ₁₃	.556	.309	.304	1.94866	71.001	.000
X ₁₃ , X ₁₂	.603	.363	.355	1.87577	45.112	.000
X ₁₃ , X ₁₂ , X ₅	.626	.392	.380	1.83930	33.722	.000

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังปรากฏในตาราง 12 พบว่า ตัวแปรอิสระที่ถูกเลือกเข้าสู่สมการมีเพียง 3 ตัวเท่านั้น โดยเรียงลำดับการเข้าสู่สมการได้ดังนี้ คือ X₁₃ , X₁₂ และ X₅ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ F = .05 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (R₂) สูงขึ้นตามลำดับ โดยมีค่าจากการเข้าสู่สมการคือ .304, .355 และ .380 จะเห็นได้ว่าตัวแปรอิสระที่เข้าสู่สมการ คือ X₁₃ (กลวิธีการเรียน) มีค่า R² = .304 สามารถพยากรณ์หรืออธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม Y (การพูดภาษาอังกฤษ) ได้ร้อยละ 30.4 เมื่อนำตัวแปรอิสระ X₁₂ (ลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา) มาพิจารณาร่วมกันโดยเพิ่มเข้าสู่สมการเป็นตัวที่ 2 สามารถพยากรณ์หรืออธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม Y (การพูดภาษาอังกฤษ) ได้สูงขึ้นเป็นร้อยละ 35.5 และเมื่อนำตัวแปรอิสระ X₅ (ระดับผลการเรียน) มาพิจารณาร่วมกันโดยเพิ่มเข้าสู่สมการเป็นตัวที่ 3 สามารถพยากรณ์หรืออธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม Y (การพูดภาษาอังกฤษ) ได้สูงขึ้นเป็นร้อยละ 38.0 เมื่อตรวจสอบแล้วปรากฏว่าตัวแปรอิสระที่ไม่ถูกเลือกเข้าสู่สมการ ได้แก่ X₁ , X₂ , X₃ , X₄ , X₆ , X₇ , X₈ , X₉ , X₁₀ , X₁₁ , X₁₄ , X₁₅ พบว่า อัตราส่วน t (ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับพารามิเตอร์ของสมการถดถอยแต่ละค่าที่อยู่ในสมการ) ไม่สูงและไม่มีความสำคัญพอที่จะ

เข้าสู่สมการได้อีก แสดงให้เห็นว่าเป็นการสิ้นสุดของการเพิ่มตัวแปรอิสระ จึงเหลือตัวแปรอิสระที่ดีที่สุดที่ใช้ในการพยากรณ์ตัวแปรตามเพียง 3 ตัว เท่านั้นคือ X_{13} , X_{12} และ X_5 ซึ่งหมายความว่าตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวนี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อตัวแปรตาม Y (การพูดภาษาอังกฤษ) เมื่อพิจารณาค่าคงที่ คำนำน้าหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระที่เป็นตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ปรากฏในตารางที่ 13 ดังนี้

ตาราง 13 แสดงค่าคงที่ คำนำน้าหนักความสำคัญของกลุ่มตัวแปรอิสระที่ได้รับเลือกเข้ามาอยู่ในสมการถดถอย

ตัวแปร	B	SE B	β	T	Sig.t
X13	1.187	.277	.356	4.278	.000
X12	.980	.266	.307	3.690	.000
X5	.682	.252	.169	2.707	.008
A (Constant)	3.429	1.195		2.869	.005

จากตาราง 13 เมื่อนำกลุ่มตัวแปรอิสระที่ดีที่สุดทั้ง 3 ตัวเข้ามาอยู่ในสมการถดถอยพบว่า

1. คำนำน้าหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ คือ B ได้แก่ $B_{13} = 1.187$, $B_{12} = .980$ และ $B_5 = .682$

2. คำนำน้าหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ β ได้แก่ $\beta_{13} = .356$, $\beta_{12} = .307$ และ $\beta_5 = .169$

3. ค่าคงที่ = 3.429 ดังนั้นจึงได้สมการถดถอย ดังนี้

สมการถดถอย ในรูปคะแนนดิบ คือ

$$Y = A + B_{13} X_{13} + B_{12} X_{12} + B_5 X_5 = 3.429 + 1.187X_{13} + .980X_{12} + .682X_5$$

สมการถดถอย ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Z = \beta_{13} Z_{13} + \beta_{12} Z_{12} + \beta_5 Z_5 = .356Z_{13} + .307Z_{12} + .169Z_5$$

จากสมการถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน สามารถเรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ ได้ดังนี้

1. กลวิธีการเรียน (X_{13}) 2. ลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา (X_{12}) 3. ระดับผลการเรียน (X_5)

5. บทสรุป

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของกลุ่มประชากรนิสิตส่วนใหญ่มีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 53.33 นิสิตมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 36.67 และมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับสูงร้อยละ 10

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของกลุ่มประชากร พบว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนได้แก่กลวิธีการเรียน (X_{13}) และลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา (X_{12}) และข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ระดับผลการเรียน (X_5) มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของกลุ่มประชากร มีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านการสอนโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พฤติกรรมการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่าอาจเนื่องมาจากผู้สอนสอนหรือพูดภาษาอังกฤษโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและชัดเจน ใช้คำถามที่เหมาะสมกับความรู้ของนิสิตและกระตุ้นให้นักเรียนคิดหาเหตุผลในการตอบ สนใจพฤติกรรมการแสดงออกทางการพูดของนิสิตและชมเชยเมื่อนิสิตตอบคำถามหรือพูดภาษาอังกฤษถูกต้อง

2. ปัจจัยด้านผู้เรียนโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด กรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนในด้านเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษมีส่วนสำคัญที่ทำให้นิสิตเกิดความรู้สึกว่าภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่มีประโยชน์ มีความสำคัญและจำเป็น มีคุณค่าควรแก่การศึกษา นิสิตจึงมีความกระตือรือร้นในการเรียน อยากเรียนรู้ในเนื้อหาที่อาจารย์สอนและเอาใจใส่ในการเรียนอย่างแท้จริง และถ้านิสิตมีความชอบภาษาอังกฤษเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อีกทั้งเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นของภาษาอังกฤษที่ใช้เพื่อการสื่อสาร นิสิตจะเต็มใจและมีความสุขที่ได้เรียนภาษาอังกฤษ ซึ่งต่างจากนิสิตที่มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ เพราะจะรู้สึกว่าการเรียนภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ จึงไม่กระตือรือร้นที่จะเรียนและไม่ชอบศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

3. ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนทางการเรียนของครอบครัวโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ปกครองแนะนำให้นิสิตเห็นประโยชน์และความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ปกครองสนับสนุนให้นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมหรือเข้าค่ายภาษาอังกฤษเพื่อฝึกฝนทักษะทางภาษา และผู้ปกครองซื้อหรือให้เงินเพื่อซื้อหนังสือภาษาอังกฤษ ซีดีหรือดีวีดีที่เป็นภาษาอังกฤษ ตามลำดับ กรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่าอาจเนื่องมาจากเมื่อผู้ปกครองเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการ

เรียนวิชาภาษาอังกฤษ ผู้ปกครองจะชี้แนะหรือแนะนำให้นิสิตเห็นความสำคัญ ความจำเป็นและประโยชน์ของการเรียนภาษาอังกฤษไปด้วย รวมทั้งสนับสนุนทางการเรียนในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการให้นิสิตเข้าร่วมชมรมหรือค่ายภาษาอังกฤษ การซื้อสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนการให้คำชมเชยเมื่อประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่งการสนับสนุนทางการเรียนของบิดามารดาหรือผู้ปกครองนี้มีส่วนช่วยให้ นิสิตมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน เห็นประโยชน์ของการเรียน

4. คณะแผนการพูดภาษาอังกฤษ นิสิตส่วนใหญ่มีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง กรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่า ถ้าวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารคือการออกเสียง คำศัพท์ ไวยากรณ์ ความคล่องแคล่ว และความเข้าใจในบทสนทนา อาจกล่าวได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่ยังออกเสียงได้ไม่ถูกต้องนัก มีการใช้คำศัพท์อยู่ในวงจำกัด ยังใช้ประโยคไม่ถูกต้องตามหลักโครงสร้างของภาษา พูดได้ไม่คล่องและไม่เป็นธรรมชาติ รวมถึงยังไม่สามารถสนทนาโต้ตอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ถามในทุกข้อคำถาม อาจเนื่องมาจากนิสิตยังไม่เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารแต่เน้นเรียนเพื่อท่องจำและนำไปสอบให้ได้คะแนนเท่านั้น ซึ่งถ้าผู้เรียนมองเห็นความสำคัญของการสื่อสารหรือได้มีโอกาสนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตจริง ผู้เรียนก็จะเต็มใจที่จะเรียนรู้ภาษาเพื่อใช้สื่อสารกับผู้อื่นไม่ใช่เรียนเพื่อให้ได้คะแนนเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ผู้เรียนควรเรียนภาษาโดยนำทุกทักษะมารวมกันหรือเรียนไวยากรณ์ไปพร้อมๆ กับบทสนทนา

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษของกลุ่มประชากร พบว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนได้แก่กลวิธีการเรียน (X13) และลักษณะนิสัยในเรื่องการใช้ภาษา (X12) และข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ระดับผลการเรียน (X5) มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลวิธีการเรียนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพูดภาษาอังกฤษมากที่สุด กรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่า ถ้า นิสิตมีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นของตนเอง มีการฝึกสนทนาภาษาอังกฤษหรือมีโอกาสสนทนากับชาวต่างชาติ สนใจและสนุกในการเรียนรู้ภาษาด้วยตนเอง มองเห็นข้อบกพร่องทางการใช้ภาษา และแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดของตนเองได้ ก็จะส่งเสริมให้การเรียนรู้ของนิสิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้ความสามารถทางการพูดของนิสิตอยู่ในระดับดีอีกด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การที่ผู้เรียนจะมีความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษให้ดีขึ้น สิ่งที่สำคัญ คือ การมีกลวิธีในการเรียนของตนเอง มีการฝึกฝนการพูดทั้งในและนอกชั้นเรียน มีการพัฒนาความรู้ทางภาษาอยู่เสมอ นิสิตที่มีผลคะแนนการพูดต่ำ เป็นผลมาจากนิสิตขาดการฝึกฝน ขาดความรู้ และทักษะ ไม่มีวิธีการเรียนเป็นของตนเอง ถึงแม้ว่าผู้สอนจะเป็นผู้สอนที่ดี แต่ถ้าผู้เรียนไม่ได้ฝึกฝนทักษะทางภาษาเพิ่มเติมนอกชั้นเรียน ก็ไม่สามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้ดี

1.2. นิสิตให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการสอนของผู้สอนอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ถ้าผู้สอนมีกลวิธีในการสอน เสริมสร้างลักษณะนิสัยในการเรียนภาษา หากิจกรรมเพื่อสนับสนุนให้เกิดการฝึกทักษะนอกชั้นเรียน น่าจะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษของนิสิตได้

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ทำวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมหรือวิธีในการที่จะให้นิสิตสร้างกลวิธีการเรียนภาษาอังกฤษเป็นของตนเอง

2.2. ทำวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนิสิต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.พ.ศ.2551. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งและพัสดุภัณฑ์.
- จิรากุล พิพัฒน์ตันติศักดิ์. (2548). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2531). เทคโนโลยีการสอน : การออกแบบและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : โอเอส. พรินติ้งเฮาส์.
- ยุพเยาว์ เมืองหมุด และคณะ. (2548). ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาแรกเข้าระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปีต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสุกี. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสุกี.
- วิจัยทางการศึกษา, กอง กรมวิชาการ. (2546). รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มุ่งเน้นทักษะการสื่อสารตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สมิตรา อังวัฒนกุล. (2539). แนวคิดและเทคนิควิธีการสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Brown, H.D. (1987). Principles of Language Learning And Teaching. Englewoo Cliffs, Prentice-Hall.
- Cartwright, Carol A., and G. Phillip Cartwright. (1984). Developing Observation Skills. 2nd ed. New York : McGraw-Hill Book.
- Jakobovits, Loen A. (1971). Foreign Language Learning : A Psycholinguistic Analysis of the Issues. Rowley Mass : Newbury House.
- Johnson, Keith and Keith Morrow. (1981). Communication in the Classroom. London : Longman.
- Klein Wolfgang. (1990). Second Language Acquisition. London : Cambridge University Press.
- Su, Pi Chong. (1990). The Effectiveness of Role-Play Activities in Learning English As A Foreign Language by Chinese College Students. Dissertation Abstract 51,10.

ปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัด ชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

Discrimination factors to educational management of the educational institutions
in Thai border provinces adjacent the Republic of the Union of Myanmar.

อดิพร เกิดเรือง¹

Received: August 21, 2018

Revised: October 10, 2018

Accepted: February 18, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และเพื่อสร้างสมการจำแนกประเภทปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าหน่วยงานด้านความมั่นคง ในพื้นที่อำเภอชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน 1,260 คน โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ผลด้วยสถิติพื้นฐานและเทคนิคการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (discriminant analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สามารถการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้ดีที่สุดทั้ง 3 กลุ่ม (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้) คือ การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา (x_{13}) รองลงมาคือ การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (x_{15}) การดำรงวัฒนธรรมเดิม และเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (x_{17}) การสื่อสารภาษาถิ่น (x_4) การเรียนรู้กฎ กติกา ของรัฐ (x_{14}) การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา (x_{10}) การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (x_{23}) การส่งเสริมอาชีพ (x_8) การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน (x_3) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านการเสริมสร้างทักษะอาชีพ) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา (x_{16}) การสร้างความตระหนักรู้ด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน (x_{21}) ตามลำดับ และสามารถเขียนสมการจำแนกกลุ่มในรูปแบบคะแนนดิบได้คือ $y' = -1.254 + (1.085)(x_{13}) + (-.872)(x_{15}) + (.681)(x_{17}) + .441(x_{14}) + (-.409)(x_{10}) + .386(x_4) + .361(x_{23}) + .260(x_8) + .139(x_3) + .074(x_{16}) + (-.008)(x_{21})$ โดยสมการจำแนกกลุ่มสามารถพยากรณ์การเป็นสมาชิกของทั้งสามกลุ่มได้ถูกต้องร้อยละ 75

คำสำคัญ: การจำแนกกลุ่ม, การจัดการศึกษา, ชายแดนไทย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยชินวัตร Email: dr.atiporn@gmail.com

Abstract

This paper aims to study a discrimination factor according to educational management and to create a classification equation for the classification of educational management of educational institutions in the border provinces adjacent the Republic of the Union of Myanmar. The 1,260 samples consist of school directors, teachers, committees, students, parents, community leaders, security directors or heads in the aforementioned area. The data collection has been conducted through the questionnaire by use of the analyze results with basic statistics and discriminant analysis.

The research found that: the factors that could identify a group of educational institutions in the border provinces adjacent the Republic of the Union of Myanmar that influenced the classification of the three zones (Northern, Central, Southern) the best is Conflict management in the community of schools (x13), followed by the promotion of traditions, cultures and local histories (x15). Fairness and understanding the nuances of other cultures (X17) Communication of dialects (x4) Learning the rules of government (x14) Education of preparation for entering into the ASEAN community of schools (x10) Development of learning resources (X23) Career Promotion (x8) Learning Thai Language (x3) Promotion of Local Wisdom (X16) Building Security Awareness for Teachers, Educators, and Learners (x21), respectively, To conclude the discriminant analysis contributes to formulating an equation by use of its gross points as follows: $y' = -1.254 + (1.085) (x_{13}) + (-.872) (x_{15}) + (.681) (x_{17}) + .441 (x_{14}) + (-.409) (x_{10}) + .386 (x_4) + .361 (x_{23}) + .260 (x_8) + .139 (x_3) + .074 (x_{16}) + (-.008) (x_{21})$ The results show that this discriminant equation enables to forecast the membership of the three zones at 75% accuracy.

Keywords: discriminant analysis, educational management, Thai borders

1.บทนำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของคน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมายของจังหวัดชายแดนไทย จังหวัดชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง รวมทั้งจังหวัดขึ้นใน เพื่อให้คนและชุมชนมีภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาที่

คาดว่าจะเกิดขึ้นหรือส่งผลกระทบต่อความมั่นคงที่เป็นภัยคุกคามในปัจจุบัน ทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนได้มีความตระหนักและมีจิตสำนึกความมั่นคงด้วยการผนึกกำลังของทุกภาคส่วน เพื่อนำพลังอำนาจของชาติในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การพลังงาน สิ่งแวดล้อม และการต่างประเทศ เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติได้อย่างประสาน สอดคล้อง และมีเอกภาพในการดำเนินงานทั้งในมิติภายในประเทศและมิติต่างประเทศ รวมทั้งสามารถสนับสนุนการดำเนินงานในกรอบยุทธศาสตร์ประเทศ ซึ่งการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติที่ให้ความสำคัญกับมิติความมั่นคงภายในประเทศ และมิติความมั่นคงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมอาเซียน ที่สนับสนุนการเข้าสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community – APSC) ให้สนับสนุนการพัฒนาการค้าชายแดนไทยเพื่อส่งเสริมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) รวมทั้งการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนชายแดนไทยกับชุมชนชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งผลต่อความร่วมมือของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio – Cultural Community – ASCC) ต่อไป (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. 2556)

ตั้งแต่อดีตพื้นที่จังหวัดชายแดนของไทย-เมียนมาร์ ที่ผ่านมามีประสบปัญหาและผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาชนกลุ่มน้อย และกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาโดยตลอด โดยเฉพาะปัญหาการปราบปรามชนกลุ่มน้อยภายในประเทศ ทำให้มีประชาชนชาวเมียนมาร์และชนกลุ่มน้อย กลุ่มต่าง ๆ ในประเทศหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยรัฐบาลเมียนมาร์ถือว่าศูนย์อพยพเหล่านี้เป็นพวกกบฏ ขณะที่นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อผู้หนีภัยจากการสู้รบเหล่านี้ คือ การผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวเพื่อรอส่งกลับประเทศของผู้หนีภัยนั้น ซึ่งปัจจุบันมีผู้หนีภัยจากการสู้รบอยู่ในพื้นที่ตามชายขอบประเทศไทยประมาณ 50,000 คน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งอัตราการเกิดของเด็กเกิดใหม่ ในแต่ละพื้นที่พักพิงชั่วคราวสูงมาก ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้การส่งเสริมเพื่อเตรียมความพร้อมทางการศึกษาแก่ประชาชนให้เรียนรู้ภาษาและอาชีพ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต การค้า การเกษตร หรือด้านแรงงาน เพื่อให้มีทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย สามารถอยู่ร่วมกับประชาชนไทยอย่างผาสุก

เพื่อให้เกิดการเร่งรัดในการดำเนินการสนับสนุนการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงให้กับประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน จึงควรมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้สึที่ดี (Goodwill) ความรู้สึกชื่นชม (Sense of appreciation) และความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุกภาคส่วนโดยใช้ความใกล้ชิดด้านภาษา วัฒนธรรม และประเพณี โดยเฉพาะเยาวชนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และสนับสนุนบทบาทของภาคเอกชนและภาคประชาสังคม รวมทั้งใช้ประโยชน์จากสมาคมเพื่อมิตรภาพต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการดำเนินนโยบายเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านจากระดับประชาชนสู่ระดับรัฐบาล และควรส่งเสริมและ

ประสานงานความร่วมมือระหว่างจังหวัดชายแดนไทยกับจังหวัดชายแดนไทยประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ ความร่วมมือด้านการศึกษา ตลอดจนเร่งรัดการแก้ไขปัญหาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านบนพื้นฐานของการเคารพและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ภายใต้กลไกเจรจาในลักษณะทวิภาคีและระดับภูมิภาคที่สอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ด้านต่างประเทศของไทย

เมื่อพิจารณาเหตุผลและองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทราบถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนเพื่อเร่งแก้ไขการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และเพื่อสร้างสมการจำแนกประเภทปัจจัยจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

3.ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาในพื้นที่อำเภอชายแดนไทย ซึ่งมีพื้นที่ติดกับชายแดนไทยของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ครอบคลุม 10 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง รวมทั้งสิ้น 38 อำเภอ ประกอบด้วยสถานศึกษาในพื้นที่อำเภอชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าหน่วยงานด้านความมั่นคงเป็นหน่วยในการสุ่มและจะดำเนินการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มด้วยวิธี (Cluster Sampling) จาก 3 ภูมิภาค ในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,260 คน

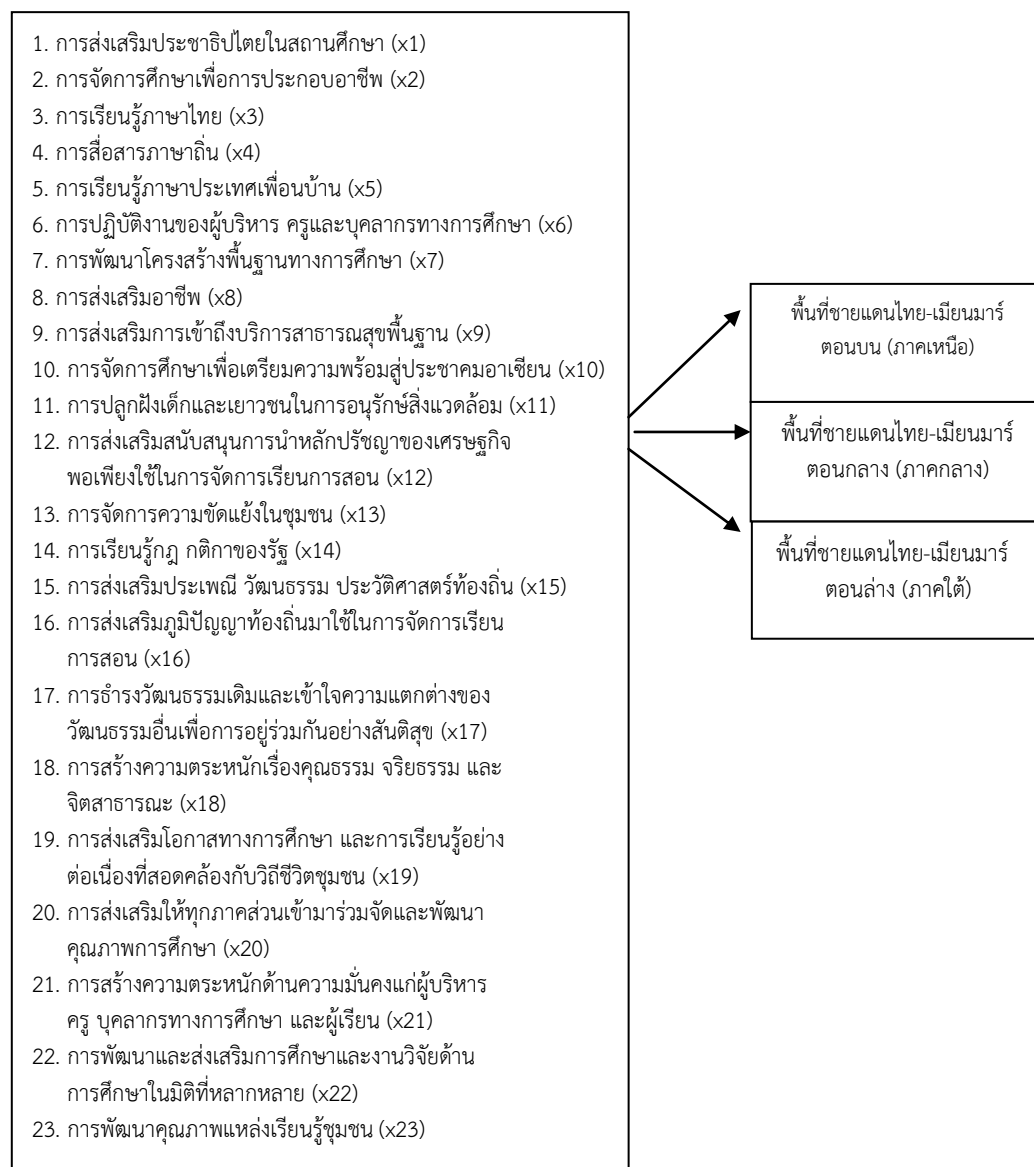
4.แนวคิดในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและค้นคว้าข้อมูล จากเอกสารนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2556-2560) และบริบททั่วไปของพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้แก่ ด้านความมั่นคง ปัญหาชายแดนติด ปัญหาลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ปัญหาการลักลอบค้าของเถื่อนตามบริเวณชายแดนไทย ปัญหาชนกลุ่มน้อยของสาธารณรัฐแห่ง

สหภาพเมียนมาร์ในไทย ปัญหาผู้พลัดถิ่น และผู้หลบหนีเข้าเมือง ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในประเทศไทย ดังภาพประกอบ 1

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาปัจจัยการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ สภาพปัญหาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา 2) การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ 3) การเรียนรู้ภาษาไทย 4) การสื่อสารภาษาถิ่น 5) การเรียนรู้ภาษาประเทศเพื่อนบ้าน 6) การปฏิบัติงานของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 7) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา 8) การส่งเสริมอาชีพ 9) การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขพื้นฐาน 10) การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน 11) การปลูกฝังเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 12) การส่งเสริม สนับสนุนการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน 13) การจัดการความขัดแย้งในชุมชน 14) การเรียนรู้กฎหมายของชาติ 15) การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 16) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน 17) การธำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข 18) การสร้างความตระหนักเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ 19) การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน 20) การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา 21) การสร้างความตระหนักด้านความมั่นคงแก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน 22) การพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาและงานวิจัยด้านการศึกษาในมิติที่หลากหลาย และ 23) การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ตัวแปรเชิงกลุ่ม ประกอบด้วย จังหวัดที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้

6. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ในพื้นที่ชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย โดยการศึกษาหลักการ แนวคิด และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บริบททั่วไปของพื้นที่ชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม นโยบาย ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (ร่าง) นโยบายความมั่นคง

แห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2556 – 2560) ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ

2. ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติในพื้นที่ชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ในพื้นที่ชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เนื้อหาแบบสอบถามเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นลักษณะเลือกตอบ (Check List) และเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้ดำเนินการโดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง Index of Item-Objective Congruence (IOC) โดยพิจารณาข้อที่มีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 เป็นต้นไป นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตามวิธี Cronbach's Alpha Coefficient ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.954

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ทำหนังสือส่งไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าหน่วยงานด้านความมั่นคง ในพื้นที่อำเภอชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน 1,260 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และสถิติเพื่อการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิจัยนี้ ประมวลผลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และเทคนิคการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (discriminant analysis) ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพทั่วไปของสภาพการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ความถี่และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เป็นรายด้านและโดยรวม เสนอในรูปแบบตาราง แล้วนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติมาแปลผลของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มในพื้นที่การจัดการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

7.ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่สามารถการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในพื้นที่ พบว่า 1) ระดับปัญหาที่มีอยู่ในระดับมาก คือ การเรียนรู้ภาษาประเทศเพื่อนบ้านของผู้เรียน 2) ปัญหาในระดับปานกลาง ได้แก่ การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพ การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน การสื่อสารภาษาถิ่น ด้านผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา การปลูกฝังเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา การเรียนรู้กฎ กติกา ของรัฐ การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่สอดคล้องกับชุมชน การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาและงานวิจัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง และการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ตามลำดับ 3) ปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การธำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่น การสร้างความตระหนักด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากร และผู้เรียน ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในการวิเคราะห์ความแปรปรวน ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโครงการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ตัวแปร	Wilks' Lambda	F	P
1. การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา	.979	13.320	.000
2. การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ	.967	21.204	.000
3. การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน	.948	34.597	.000
4. การสื่อสารภาษาถิ่น	.955	29.263	.000
5. การเรียนรู้ภาษาประเทศเพื่อนบ้านของผู้เรียน	.989	6.801	.001

ตัวแปร	Wilks' Lambda	F	P
6. ด้านผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา	.972	18.391	.000
7. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา	.984	9.905	.000
8. การส่งเสริมอาชีพ	.970	19.573	.000
9. การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน	.986	9.074	.000
10. การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา	.993	4.567	.011
11. การปลูกฝังเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	.985	9.466	.000
12. การส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา	.963	23.935	.000
13. การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา	.957	28.447	.000
14. การเรียนรู้กฎ กติกา ของรัฐ	.981	12.298	.000
15. การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	.995	3.135	.044
16. การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น(ด้านการเสริมสร้างทักษะอาชีพ) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา	.994	3.711	.025
17. การธำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	.993	4.376	.013
18. การสร้างความตระหนักเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ	.994	3.833	.022
19. การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน	.988	7.837	.000
20. การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนให้เข้ามาร่วมจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา	.991	5.965	.003
21. การสร้างความตระหนักด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน	.974	16.530	.000
22. การพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาและงานวิจัยด้านการศึกษาในมิติที่หลากหลายเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง	.983	10.988	.000
23. การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	.970	19.200	.000

จากตาราง 1 การวิเคราะห์ความแปรปรวน จากการทดสอบค่าเฉลี่ยของตัวแปรในแต่ละตัว โดยใช้สถิติทดสอบ Wilks' Lambda และค่า F เมื่อพิจารณาจากค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีระดับนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า .05 ทั้งหมด จึงสรุปได้ว่าค่าเฉลี่ยของตัวแปรทุกตัว (x_1 ถึง x_{23}) มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม แสดงว่าตัวแปรเหล่านี้ เมื่อจำแนกภาคออกเป็น 3 กลุ่ม จะมีความแตกต่างกันในสภาพของพื้นที่

3. ผลการคัดเลือกตัวแปรด้วยวิธีวิเคราะห์แบบขั้นตอน ปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 การคัดเลือกตัวแปรด้วยวิธีวิเคราะห์แบบขั้นตอน

ตัวแปร	Tolerance	F to Remove	Wilks' Lambda
3. การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน	.458	14.853	.817
13. การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา	.302	38.921	.848
17. การดำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	.338	15.082	.818
15. การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	.248	17.120	.820
4. การสื่อสารภาษาถิ่น	.420	11.822	.813
9. การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน	.459	8.080	.809
23. การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	.350	3.851	.803
14. การเรียนรู้กฎ กติกา ของรัฐ	.295	5.227	.805
21. การสร้างความตระหนักรู้ด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน	.247	4.897	.805
10. การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา	.366	5.932	.806
8. การส่งเสริมอาชีพ	.391	3.924	.803
16. การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านการเสริมสร้างทักษะอาชีพ) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา	.271	3.924	.803

จากตาราง 2 จากการวิเคราะห์ตัวแปรทุกตัวที่เกิดจากสมการความถดถอยด้วยวิธีแบบขั้นตอน สามารถนำตัวแปรเข้ามา จำนวน 12 ตัวแปร จากทั้งหมด 23 ตัวแปร ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการจำแนกกลุ่ม โดยตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการจำแนกกลุ่มมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา (x_{13}) ลำดับต่อมา คือ การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (x_{15}) การดำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (x_{17}) การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน (x_3) การสื่อสารภาษาถิ่น (x_4) การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน (x_9) การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา (x_{10}) การเรียนรู้กฎ กติกาของรัฐ (x_{14}) การสร้างความตระหนัก

ด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากร และผู้เรียน (x_{21}) การส่งเสริมอาชีพ (x_8) การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (x_{23}) และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (x_{16}) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบของการวัดความผันแปรทั้งหมดของฟังก์ชันการจำแนก ปรากฏดังตาราง 3

ตาราง 3 ความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบของการวัดความผันแปรทั้งหมดของฟังก์ชันการจำแนก

Function	Eigenvalue	% of Variance	Canonical Correlation	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	.181 ^a	75.0	.392	.798	281.641	24	.000
2	.061 ^a	25.0	.239	.943	73.469	11	.000

a. First 2 canonical discriminant functions were used in the analysis

จากตาราง 3 ค่าไอเกนแวลู เป็นค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่ม และการศึกษาค้างนี้มีจำนวน 3 กลุ่ม คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ จึงพบว่ามีฟังก์ชันการจำแนกที่ได้จากการวิเคราะห์ จำนวน 2 ฟังก์ชัน ได้แก่ ฟังก์ชัน 1 และฟังก์ชัน 2 จากสูตร Canonical = $\min Z_{k-1, p}$

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ฟังก์ชันที่ 1 สามารถอธิบายความผันแปรของข้อมูลได้มากกว่า ฟังก์ชันที่ 2 คือ ฟังก์ชันที่ 1 อธิบายความผันแปรของข้อมูลได้ ร้อยละ 75 สูงกว่าฟังก์ชันที่ 2 ที่มีค่าความผันแปรของข้อมูลเพียง ร้อยละ 25 และมีค่าไอเกนแวลูเท่ากับ .181 และมีค่าแคนอนิคอล คอรีเลชัน เท่ากับ .392 แสดงว่าฟังก์ชันนี้สามารถใช้ในการทำนายการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ดีกว่า ส่วนค่าวิลค์แลมบ์ดา มีค่าเท่ากับ .798 โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า .05 ($\bar{x} = 281.641, P < .05$) แสดงว่าค่ากลางของฟังก์ชันที่ 1 มีความไม่เท่ากันทั้ง 3 กลุ่ม ดังนั้น จึงควรหาฟังก์ชันที่ 1 มาใช้ในการศึกษาในการพยากรณ์ครั้งนี้ เนื่องจากอธิบายความผันแปรของข้อมูลได้สูงที่สุด

5. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของฟังก์ชันการจำแนกที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ ดังตาราง 4

ตาราง 4 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของฟังก์ชันการจำแนกที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ

ตัวแปร	Function	
	1	2
3. การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน	.139	.870
4. การสื่อสารภาษาถิ่น	.386	-.427
8. การส่งเสริมอาชีพ	.260	.440
9. การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน	-.375	.268
10. การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา	-.409	-.397

ตัวแปร	Function	
	1	2
13. การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา	1.085	-.534
14. การเรียนรู้กฎ กติกา ของรัฐ	.441	-.325
15. การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	-.872	.267
16. การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านการเสริมสร้างทักษะอาชีพ) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา	.074	-.650
17. การธำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	-.681	.328
21. การสร้างความตระหนักรู้ด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน	-.008	.745
23. การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	.361	.023
(Constant)	-1.254	-1.895

จากตาราง 4 เป็นการแสดงค่าสัมประสิทธิ์ (ค่าน้ำหนัก) ของตัวแปรแต่ละตัวในรูปของคะแนนดิบที่สัมพันธ์กับตัวแปรที่ใช้จำแนกกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ซึ่งจำนวนฟังก์ชันได้เกิดขึ้น 2 ฟังก์ชัน มาจากสูตร Canonical = min (k - 1, p) แต่ฟังก์ชันที่ 1 สามารถอธิบายตามตัวแปรของข้อมูลที่มีค่ามากกว่า จึงใช้ฟังก์ชัน 1 ในการเขียนสมการที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ ซึ่งเป็น linear combination ของตัวแปรที่ทำให้ค่าเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมากที่สุด

โดยค่าสัมประสิทธิ์ของฟังก์ชันการจำแนกที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (Canonical Discriminant Function Coefficients) พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจำแนกกลุ่ม มี 12 ตัวแปร คือ การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา (x_{13}) นั้น เป็นตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการจำแนกกลุ่มสูงที่สุด ลำดับรองลงมา คือ การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (x_{15}) การธำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (x_{17}) การสื่อสารภาษาถิ่น (x_4) การเรียนรู้กฎ กติกา ของรัฐ (x_{14}) การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา (x_{10}) การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (x_{23}) การส่งเสริมอาชีพ (x_8) การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน (x_3) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านการเสริมสร้างทักษะอาชีพ) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา (x_{16}) การสร้างความตระหนักรู้ด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน (x_{21}) ตามลำดับ โดยสามารถเขียนสมการที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ ซึ่งเป็น linear combination ของตัวแปรที่ทำให้ค่าเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมากที่สุด ผลที่ได้มีทั้งค่าน้ำหนักในแต่ละตัวแปร และค่าคงที่ (Constant) จากผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนเป็นสมการในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$y' = -1.254 + (1.085) (x_{13}) + (-.872) (x_{15}) + (.681) (x_{17}) + .441 (x_{14}) + (-.409) (x_{10}) + .386 (x_4) + .361 (x_{23}) + .260 (x_8) + .139 (x_3) + .074 (x_{16}) + (-.008) (x_{21})$$

8.อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาปัจจัยที่สามารถการจำแนกกลุ่มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจำแนกกลุ่ม มี 12 ตัวแปร คือ แปรการจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (x_{15}) การดำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (x_{17}) การสื่อสารภาษาถิ่น (x_4) การเรียนรู้กฎ กติกา ของรัฐ (x_{14}) การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา (x_{10}) การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (x_{23}) การส่งเสริมอาชีพ (x_8) การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน (x_3) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านการเสริมสร้างทักษะอาชีพ) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา (x_{16}) และการสร้างความตระหนักด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน (x_{21}) ตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิราพร สุวรรณศรวล และคณะ (2556) ที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ 1. นักเรียนมีฐานะยากจนและผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้ได้รับการศึกษา ภาษาเป็นอุปสรรคในการเรียน และเด็กพักอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน 2. โรงเรียนมีหลักสูตรไม่เหมาะสม โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากที่พักของนักเรียน และครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน ความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง คือ การมีศูนย์การเรียนรู้ย่อยในแต่ละชุมชนและมีครูประจำ หลักสูตรมีความยืดหยุ่น สอนเฉพาะวิชาที่สามารถใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และควรเน้นการสอนวิชาชีพ ดังที่ เพ็ญพร ปุกหุด (2557) ได้ทำการวิจัยและพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านนิสัยในการเรียนและการจัดการกับเวลาในการเรียน และสอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวง (2557) ที่ได้ทำการรวมบทคัดย่องานวิจัยของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ดำเนินการแล้วเสร็จประจำปีงบประมาณ 2552-2556 ซึ่งปรากฏงานวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนบนพื้นที่สูง เขตตรวจราชการที่ 1 และ 2 พบว่า ด้านครูผู้สอน ควรมีความเข้าใจสภาพบริบทของพื้นที่ เนื่องจากครูส่วนใหญ่พักในบ้านพักครูในสถานศึกษา/ในชุมชน ครูมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป โดยควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชนเผ่า/ชาติพันธุ์ตนเอง มีความเคารพ นับถือ เชื่อฟังผู้อาวุโสและบรรพบุรุษ มีความตั้งใจในการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้และเป็นที่ยอมรับของสังคม และสอดคล้องกับผลการศึกษาของกฤษฎี รักชาติเจริญ (2557) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาของสถานศึกษาบนพื้นที่สูง โดยพบว่า 1) ด้านสถานศึกษา ขาดความพร้อมและปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ รวมทั้งไม่สามารถสร้างอาคารถาวรและขยายพื้นที่ได้ เนื่องจากสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ 2) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา มีความเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชนเผ่า/ชาติพันธุ์ในเชิงลึกน้อย เนื่องจากผู้บริหารเป็นคนพื้นราบ การโน้มน้าวให้พ่อแม่ ผู้ปกครองร่วมจัดการศึกษา ประสบความสำเร็จน้อย หลักสูตร

ท้องถิ่นไม่ได้รับการประเมิน ปรับปรุง และพัฒนา 3) ด้านครูผู้สอน นโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) ในทางปฏิบัติสามารถดำเนินการได้น้อย มีปัญหาในการสื่อสารกับนักเรียน โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน และขาดการบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อของนักเรียน และ 4) ด้านนักเรียน ขาดเรียนบ่อย เนื่องจากต้องช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครองทำงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชนเผ่า/ชาติพันธุ์อยู่ในระดับต่ำกว่านักเรียนพื้นราบ และมีปัญหาความพร้อมด้านภาษา โอกาสของสถานศึกษาบนพื้นที่สูง เอกลักษณะชนเผ่า/ชาติพันธุ์มีความโดดเด่น ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะด้านงบประมาณและวิทยากร มีการจัดการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม และมีปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน รวมทั้งมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ปัญหาและอุปสรรคของสถานศึกษาบนพื้นที่สูง กลุ่มชนเผ่า/ชาติพันธุ์ได้รับโอกาสการมีส่วนร่วมกับชุมชนน้อย สถานศึกษากับชุมชนอยู่ห่างไกลกัน การคมนาคมไม่สะดวก มีอุปสรรคในการติดต่อประสานงาน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีครอบครัวอยู่บนพื้นราบ ทำให้เกิดความลำบากในการเดินทางและการติดต่อสื่อสารกับครอบครัว หลักสูตรและการวัดประเมินผลไม่สอดคล้องกับนักเรียนบนพื้นที่สูง เพราะบริบทต่างกัน รวมทั้งสภาพครอบครัวของนักเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ อาทิ พิธีกรรมต่างๆ การเจ็บป่วย และการใช้แรงงานเด็ก ทำให้นักเรียนขาดเรียนบ่อย ซึ่งกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นตอนสำคัญคือ การรับฟังความคิดเห็น การรวบรวมปัญหา การศึกษาความต้องการของบุคลากร และการวางแผนพัฒนากิจกรรม

9. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ตัวแปรที่จำแนกการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การธำรงวัฒนธรรมเดิมและเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การสื่อสารภาษาถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การเรียนรู้ภาษาไทยของผู้เรียน การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านการเสริมสร้างทักษะอาชีพ) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และการสร้างความตระหนักรู้ด้านความมั่นคงให้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ตามลำดับ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรพิจารณาถึงข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลพื้นฐาน รวมทั้งใช้ประโยชน์จากสมการจำแนกเพื่อวางแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ให้ตรงกับยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของประเทศต่อไป

2. การจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษา เป็นตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักในการจำแนกการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้สูงที่สุด ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการให้คำปรึกษา และกำหนดนโยบายในด้านการจัดการศึกษาสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยพิจารณาจากการจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสถานศึกษาเป็นส่วนประกอบด้วย

บรรณานุกรม

- กฤษณ์ รักชาติเจริญ. (2557). การบริหารการคลังภายใต้แนวคิด การจัดการภาครัฐแนวใหม่. มหาวิทยาลัยมหิดล. **วารสารนักบริหาร**. ปีที่ 34 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2557.
- เพ็ญพร ปุกหุด. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน คณะบริหารธุรกิจ. สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2556). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ(พ.ศ. 2556 - 2560)**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวง. (2557). **รวบรวมบทความวิจัยของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- Bureau of Policy and Strategy. (2012). **Strategy for the Development of Education for the Border Areas with the Territory of the Lao People's Democratic Republic 2012-2016** Ministry of Education. (in Thai).
- Chuwit Mitrchob (2015) **Strategic Entering the ASEAN Community in 2015**. Bureau of Competitiveness. Office of the National Economic and Social Development Board. (in Thai).
- Internal Security Operations Command (2515). **Strategy of the Internal Security Operations Command: ISOC. 2512-2016**. (in Thai).
- Office of the Permanent Secretary for Interior (2014). **Conditions and guidelines for education for high school students**. Office of Policy and Strategy Office of the Permanent Secretary for Education. Ministry of Education. (in Thai)
- Office of the Permanent Secretary for Interior. (2015). **Ministry of Interior's preparedness strategy for joining the ASEAN Community in 2015**. Retrieved August 21 , 2016 , from http://www.moi.go.th/pls/portal/docs/PAGE/MOI_2555/MOI/TAB1036652/ASEAN_1.PDF (in Thai).
- Pukahuta P. (2015). **Factors influencing the academic achievement of students attending Rajmangla University of technology Isan**. University of the Thai Chamber of Commerce Journal, 35(3). 57- 67. (in Thai).
- Rugchatjaroen K. (2015). **Coordinating Process for student Affairs Preparing for the Quality Assurance of Bangkok Thonburi University**. University of the Thai Chamber of Commerce Journal, 34(2). 46 - 56. (in Thai).

- Suwannasuan W. and et al. (2013). **A model of Alternative Educaion for Disadvantaged Children on Highlands in the Upper North of Thailand.** Journal of Education Naresuan University. (15) Special Issue, 182-192. (in Thai).

การศึกษาวิเคราะห์สติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

An Analytical Study of Mindfulness for Development of Life – Quality According to Mahasatipatthana Sutta

พระมหาสุพร รกขิตธมฺโม* เบญจมาศ สุวรรณวงศ์**

Received: December 2, 2018

Revised: January 5, 2019

Accepted: March 24, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสติในมหาสติปัฏฐานสูตร และ 2) เพื่อศึกษาการเจริญสติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

ผลการศึกษาพบว่า สติในพระพุทธศาสนามี 2 ประการ คือ สัมมาสติ ระลึกชอบ และ มิจฉาสติ ระลึกผิด ความระลึกชอบนั้นแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ 1. ขั้นต้น ได้แก่ ระลึกได้ในกิจประจำวัน 2. ขั้นกลาง ได้แก่ ระลึกได้ในการสร้างกุศล และ 3. ขั้นสูง ได้แก่ สติที่ระลึกอยู่กับสติปัฏฐาน 4 ผลของการเจริญสติ คือ การหลุดพ้นจากเครื่องผูกพันวนของการกิเลสและตัณหา เพราะว่า มหาสติปัฏฐานนี้ เป็นทางสายเอก เป็นทางสายเดียว ที่มุ่งให้มนุษย์แก้ปัญหาโดยเพ่งพินิจเข้ามาที่ฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ซึ่งเป็นบ่อเกิด และเป็นที่ตั้งแห่งปัญหาด้วยเช่นกัน ผู้เจริญสติพึงมีสติกำหนดตระลึกรู้ โดยอาศัยสติเป็นหลักในการทำจิตให้สงบ (สมณะ) จนถึงขั้นนำจิตสู่การรู้แจ้งเห็นจริง (วิปัสสนา) ทำให้ผู้เจริญสติเปลี่ยนจากภาวะ “คิด” เป็น “รู้” จึงสามารถควบคุมความคิดและหยุดความคิดปรุงแต่งที่เป็นอกุศลได้ เมื่อฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะพบความเปลี่ยนแปลงชีวิตได้อย่างแท้จริง การนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวัน ได้ดังนี้ 1. ประยุกต์ใช้ในครอบครัว เมื่อฝึกสติจนเกิดความสุขุมจะทำให้เกิดความเข้าใจในชีวิต เกิดความรัก ความเมตตาต่อกันระหว่างคนในครอบครัว 2. ประยุกต์ใช้ใน

* Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus, Thailand Corresponding Author, E-mail: benjamas.suw@mcu.ac.th

** Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus, Thailand Corresponding Author, E-mail: benjamas.suw@mcu.ac.th

การทำงาน หากมีสติรู้เท่าทันปัจจุบันขณะทำงาน ก็จะทำให้ไม่เกิดปัญหาต่างๆ ไม่ผิดพลาด ด้วยจิตที่เป็นกุศลเป็นการปฏิบัติธรรมในขณะทำงาน และเป็นการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้น่าอยู่ และ 3. การประยุกต์ใช้ในสังคมไทยปัจจุบันที่มีความแตกแยกทางความคิดค่อนข้างสูง มีสติรู้จักฝึกฝนพัฒนาตนจนค้นพบศักดิ์ศรีและคุณค่าภายในตนเอง เติบโตองกงามขึ้นเป็นธรรมชาติโดย บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม มีเหตุผล เคารพซึ่งกันและกันมากขึ้น

คำสำคัญ: สติ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, มหาสติปัฏฐานสูตร

Abstract

This research objectives are (1) to study mindfulness in Mahāsatipatthāna Sutta and (2) to study the development of mindfulness for development of life-quality according to Mahāsatipatthāna Sutta. This was a qualitative researcher to collect all data from academic paper, books, and researches relating to Mahāsatipatthāna Sutta.

A result of this research study was found that mindfulness in Buddhism was divided into two types: Sammāsaṃsāri—right mindfulness and Miccāsaṃsāri—wrong mindfulness. The right mindfulness was actually divided into three levels: (1) the low level—consciousness of daily activities, (2) the middle level—consciousness of making merit, and (3) the high level—consciousness of Four Foundations of Mindfulness. A result of developing mindfulness was free from the fetter of defilement and craving because Four Foundations of Mindfulness was a unique way or only one way to help people to resolve all problems by considering four bases: a body, feelings, mind and mental objects as an origin and cessation of problems. The insight meditator ought to be mindful to make mind calm (Samatha) until reaching the state of knowing everything as it really was (Vipassana). This aspect could change the insight meditator from thinking to knowing and then, he could control his thinking and stop thinking mixed with unwholesomeness. When he had practiced it continuously, he saw the real change of life.

Mindfulness applied to the daily development of life-quality brought about the following aspects. Firstly, it was applied to the family. When mindfulness was perfectly practiced, it caused clearly understanding of life, love, and loving kindness towards the other members of family. Secondly, Mindfulness was applied to daily works. If one had mindfulness in works to know things as

they really were, one was free from problems, and mistakes. It was a way to practice Dhamma while a person was working. Moreover, it was a way to make the atmosphere of working attractive and interesting. Finally, mindfulness was applied to the recent Thai societies that had greatly different ideas. Thus, people ought to develop mindfulness and their lives until seeing the worthiness and value in their lives that would be developed as Dhamma governance by means of a base of morality, ethics, reasonability, and great respect to each other.

Keywords: Mindfulness ; Development of life –Quality ; Mahasatipatthana Sutta

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในโลกปัจจุบันนี้ จะพบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ย่อมเป็นสิ่งที่กีดขวางไว้เพื่อมิให้บรรลุถึงจุดหมายได้ ดังนั้น การดำเนินชีวิต ถ้าหากว่าขาดหลักธรรมคือสติแล้วก็จะทำให้ประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ทำให้ชีวิตนี้มีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อน ชีวิตจึงดูเหมือนกับว่ามีแต่ความสับสนวุ่นวาย หรือบางครั้งปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น อาจทำให้ชีวิตไม่สามารถบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ ผู้ที่ขาดสติจึงเปรียบเหมือนเรือที่ขาดหางเสือคือผู้คุมท้ายเรือ เมื่อไม่มีผู้คุมท้ายเรือแล้ว เรือก็จะลอยไปไม่ถูกทิศถูกทาง เมื่อเรือลอยไปตามกระแสน้ำ ย่อมถูกกระแสน้ำพัดพาไปชนกับต้นไม้บ้าง โขดหินบ้าง อาจทำให้เรือจมลงในระหว่างแม่น้ำ หรือทำให้เรือนั้นชำรุดไม่อาจไปถึงจุดหมายปลายทางได้ สำหรับวิธีการแก้ปัญหาลักษณะนี้ พระพุทธองค์ทรงสอนให้รู้จักวิธีแก้ปัญหาคือที่ต้นเหตุ ไม่ใช่แก้ปัญหาคือปลายทาง ถ้าแก้ที่ปลายเหตุปัญหาก็จะไม่มีทางสิ้นสุด เพราะต้นเหตุของปัญหายังแก้ไม่ได้นั่นเอง จึงควรรู้จักวิธีการแก้ปัญหาคือที่ต้นเหตุ เหมือนดังที่พระพุทธองค์เมื่อทรงดับทุกข์ ก็ทรงดับที่ต้นเหตุแห่งทุกข์นั่นเอง พระองค์จึงได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือทรงรู้แจ้งในอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางนำไปสู่การดับทุกข์ การเจริญมหาสติปัฏฐานจัดเป็นมรรคอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาคือต้นเหตุ ความทุกข์จนสามารถบรรลุธรรมในที่สุด พระองค์ทรงเน้นเรื่องสติ คือความระลึกได้ ความรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เมื่อมีอารมณ์ต่าง ๆ เข้ามากระทบ และสัมผัสปัญญาก็คือความรู้เท่าทัน สามารถแก้ไขปัญหาคือที่เกิดขึ้น สติจึงเป็นเครื่องกำหนดให้รู้ว่าเรากำลังทำอะไร คิดอะไรอยู่ ถ้าหากคนเราขาดสติแล้ว ก็จะทำให้คนประมาทเผลอเลอ บางครั้งจึงขาดความยับยั้งชั่งใจได้ในบางกรณี ปัญหาที่จะเกิดตามมา เมื่อขาดสติแล้วจึงมักทำผิดพลาด ฉะนั้นสติจึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวของธรรมที่เป็นใหญ่ในการทำหน้าที่แต่ละอย่างด้วย

ดังนั้นสติจึงมีความสำคัญอย่างที่สุด ต่อการดำเนินชีวิตโดยที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่มหาสติปัฏฐาน 4 ทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองและทรงสอนวิธีปฏิบัติมหาสติปัฏฐาน ความสำคัญของสติปัฏฐานเห็นได้จากพระพุทธานุญาตในตอนเริ่มต้นมหาสติปัฏฐานสูตรว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์แห่งเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโศกและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโหมนัส เพื่อบรรลุนิพพานทางนี้คือสติปัฏฐาน” พระพุทธองค์จึงสอนให้เราทั้งหลายเจริญสติ ก็เพื่อที่จะให้มีสติอยู่ในอารมณ์ปัจจุบันไม่เผลอสติ และสตินี้เป็นปทัฏฐานเบื้องต้นให้เกิดสมาธิ และสมาธิก็เป็นปทัฏฐานให้เกิดปัญญาสืบต่อกันตามลำดับ และปัญญานี้ก็เป็นปัญญาที่รู้แจ้งตามความเป็นจริง สามารถรู้แจ้งในสภาวะคือรู้ในกฎของไตรลักษณ์นั่นเอง อนึ่ง ความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอว่า ขณะนี้ เรากำลังทำอะไรอยู่ โดยไม่เผลอสติ มีปัญญาเข้าไปสอดส่องโดยไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสและตัณหา เมื่อบุคคลฝึกฝนอบรมจิตอยู่บ่อย ๆ ย่อมสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ผ่านพ้นไปจากห้วงแห่งความทุกข์ทั้งปวงได้ หรือถ้าไม่พ้นทุกข์ได้ ก็ยังทำให้ชีวิตนี้เป็นอยู่อย่างไม่ประมาทย่อมทำให้ทุกข์ที่มีอยู่เบาบางลงได้ การเจริญสติก็เพื่อพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า ไม่ว่าจะเป็นการงานทางโลกก็ดี การงานทางธรรมคือการประพฤติปฏิบัติธรรมก็ดี ต้องใช้ธรรมะคือตัวสติและปัญญาเข้าไปสอดส่อง หรือรู้เท่าทันเมื่อมีสติอยู่ตลอดเวลา ย่อมจะสำเร็จประโยชน์ไปด้วยดี การเจริญสติด้วยอาศัยการหายใจเข้าออกในการดำเนินชีวิต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาศึกษา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของมหาสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นหลักธรรมคือสติ เพื่อพัฒนาชีวิตนั้นเป็นหลักธรรมที่สามารถช่วยให้มนุษย์ทุกชาติทุกศาสนาสามารถจัดปัญหาต่างๆ ไปได้ และยังทำให้มนุษย์เห็นคุณค่าและความสำคัญของหลักธรรมคือมหาสติปัฏฐาน ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงผ่านไปด้วยดี ดังนั้นผู้มีธรรมคือสติเป็นเครื่องคุ้มครองใจของตน เมื่อเกิดปัญหาคือความทุกข์ใจ และปัญหาต่าง ๆ ย่อมจะสามารถรู้จักยับยั้งชั่งใจป้องกันและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นได้ด้วยดีกว่าผู้ที่ไม่มีสติ

เพราะฉะนั้น หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้เราแก้ไขตนเองด้วยการฝึกตนให้เป็นคนมีสติ หลักธรรมคือมหาสติปัฏฐานเครื่องคุ้มครองใจนี้มีความหมายที่สำคัญอย่างยิ่ง จึงได้รับประโยชน์คือการนำสติที่เป็นหลักธรรมมาแก้ปัญหาวิตและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับการเจริญสติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร อันเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต สติสามารถช่วยให้การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขมากขึ้น ช่วยลดละการเบียดเบียนทำให้ผู้อื่นเป็นทุกข์ สติยังเป็นส่วนสำคัญในการสรรค์สร้างสังคมให้มีความสุข ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยว่า สติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาว่าได้เสนอหลักคำสอนเกี่ยวกับเรื่องสติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรไว้อย่างไรบ้าง สติมีประโยชน์และสามารถจะนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้จริงหรือไม่ และสตินั้นหากนำมาใช้ก็จะเกิดคุณและประโยชน์แก่ผู้นั้นมากน้อยเพียงใด สติจึงนับว่าเป็นหลักธรรมที่ดีที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสถิติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร
- 2.2 เพื่อศึกษาการเจริญสติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเน้นการศึกษาวิเคราะห์วิจัยข้อมูล ด้านเอกสาร(Documentary Research) โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยเฉพาะในพระสูตรต้นตปิฎก อรรถกถา หนังสือตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

3.1 ขั้นรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ในส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องสติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, CD ROM พระไตรปิฎกภาษาไทย ภาษาบาลี และหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยตลอดทั้งเอกสารและหนังสือตำราอื่นๆ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องเกี่ยวกับหัวข้อที่ทำการวิจัย ซึ่งได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ

3.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์สติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว มาศึกษาวิเคราะห์ แยกแยะประเด็น และอธิบายตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบ

3.3 ขั้นสรุป โดยสรุปผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นว่าด้วยการศึกษาสติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร เพื่อนำเสนอรายงานผลการวิจัยในครั้งนี้ ในรูปแบบพรรณนาต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยสติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 สติในมหาสติปัฏฐานสูตร

ความหมายของสติ คือ ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ ความไม่เผลอ ผูกคิติดขึ้นได้ การคุมจิตไว้ในกิจ ไม่ให้เลินเล่อพลั้งเผลอ ป้องกันความเสียหายเบื้องต้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความไม่ประมาท ประเภทของสติมี 2 ประการ คือ สัมมาสติ แปลว่า ระลึกชอบ และ มิจฉาสติ แปลว่า ระลึกผิด ในที่นี้หมายถึงเฉพาะ สัมมาสติ คือ ความระลึกชอบเท่านั้น ความระลึกชอบนั้น

แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นสูง ดังนี้ 1. ความระลึกชอบขั้นต้น ได้แก่ ระลึกได้ในกิจประจำวันของตนเอง 2. ความระลึกชอบขั้นกลาง ได้แก่ สติที่ระลึกได้ในการสร้างกุศล เช่น ให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม เรียนธรรม เจริญวิปัสสนากรรมฐาน และ 3. ความระลึกชอบขั้นสูง ได้แก่ สติที่ระลึกอยู่กับสติปัญญา 4

การเจริญสติในมหาสติปัฏฐานสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้พุทธบริษัท 4 ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนในส่วนที่เป็นวิปัสสนาธุระหรือ งานของจิต โดยมุ่งหวังผลของการเจริญสติ คือ การหลุดพ้นจากเครื่องผูกพันหนาของการของกิเลสและตัณหา เพราะว่า มหาสติปัฏฐาน นี้ เป็นทางสายเอก เป็นทางสายเดียว ที่จะนำเวไนยสัตว์ให้สามารถหลุดพ้นจากอุปกิเลสเครื่องเศร้าหมองของใจได้ ทั้งนี้ ผู้เจริญสติ พึงมีสติกำหนดระลึกรู้อยู่ในภยานุปัสสนา (การพิจารณารู้กายในกาย) เวทนानุปัสสนา (การพิจารณารู้เวทนาในเวทนา) จิตตานุปัสสนา (การพิจารณารู้จิตในจิต) และธรรมานุปัสสนา (การพิจารณารู้ธรรมทั้งหลายในธรรมทั้งหลาย) มีอริยสัจ 4 เป็นต้น)

โดยเมื่อผู้ปฏิบัติกัมมัฏฐานเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้ว ย่อมได้รับประโยชน์หรืออานิสงส์ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน รวม 10 ประการ ได้แก่ 1) สามารถกำจัดกิเลสต่าง ๆ อันเป็นต้นเหตุของ ความทุกข์ ความเดือดร้อนลงได้ 2) มีความทุกข์น้อยลง และมีความสุขมากขึ้น 3) คลายความยึดมั่น ในสิ่งทั้งปวงลงได้ ไม่วุ่นวายเดือดร้อน ไปตามกระแสของโลก 4) มีจิตใจมั่นคง รู้เท่าทันความเป็นจริง ของสิ่งทั้งหลาย ไม่ฟูขึ้นหรือ ยุบลงด้วยอำนาจโลกธรรม 5) มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง แต่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นมากขึ้น 6) จิตใจมีคุณธรรมหรือมีคุณภาพสูงขึ้นตามขั้นของการปฏิบัติ 7) สามารถเข้าในโรธสมบัติ อันเป็นความสุขขั้นสูงในปัจจุบันภพได้ 8) สามารถบรรลุความเป็นอริยบุคคล อันเป็นบุญเขตของโลก 9) ย่อมได้เต็มรสแห่งอริยผล อันเกิดจากการพ้นจากอำนาจของกิเลสได้ และ 10) การปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 หรือ วิปัสสนากัมมัฏฐาน จะเป็นเหตุให้ได้บรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง คือบรรลุอรหัตตผลในปัจจุบัน แต่ถ้ายังมีเชื้อเหลือก็จะได้บรรลุความเป็นพระอนาคามี (ผู้ไม่กลับมาเกิดในโลกนี้อีก) ภายใน 7 ปี หรือลดลงมาโดยลำดับถึงภายใน 7 วัน

4.2 สติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

พบว่าคุณภาพชีวิตหมายถึง “การที่บุคคลสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลกับสิ่งแวดล้อม มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ และมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม” ตามนัยของพระพุทธศาสนา นั้นสอดคล้องกันกับความหมายของ “คุณภาพชีวิต” ข้างต้นที่ว่า “การที่บุคคลสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลกับสิ่งแวดล้อม มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ และมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม” กล่าวคือ ความสามารถในการดำรงอยู่อย่างสมดุลกับสิ่งแวดล้อมก็ดี ความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นๆ ก็ดี นี่เป็นคุณภาพชีวิตด้านเหตุ ส่วนความสุขทางกายและจิตใจนั้นเป็นคุณภาพชีวิตด้านผล องค์ประกอบเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ออกเป็น 6 ประการ คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้าน

สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ด้านความคิด และด้านจิตใจ การปฏิบัติภาวนาเป็นวิธีการปลดปล่อยตัวเราจากภาระอันหนักหน่วง คือการปฏิบัติภาวนา การฝึกเจริญสติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้รู้จักความจริงที่เกี่ยวกับตัวเรา การมีชีวิตอย่างพ้นจากความอยาก จะช่วยได้มาก นั่นคือการอยู่อย่างสงบเย็น ไม่เร่งร้อน รู้จักไตร่ตรองและมีจินตนาการ ลดความวอกแวกวุ่นวายให้เหลือน้อยที่สุด มุ่งแสวงหาและเป็นนายเหนือเป้าหมายทางจิตและอารมณ์ มีชีวิตที่มีคุณภาพดีกว่าอยู่ด้วยปริมาณเมื่อเราดื่มด่ำอยู่กับทุกการกระทำ เมื่อเราลิ้มตัวตนของตนเอง และเป็นหนึ่งเดียวกับงานที่ทำ ลิ้มเรื่องทั้งหลายที่กำลังคิดหมกหมุ่น ลิ้มความยึดมั่นถือมั่นและมายา ก็เท่ากับเราอยู่บนวิถีที่จะมีชีวิตอยู่กับการภาวนา อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะภาวนาด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามในโลกนี้ ทุกอย่างก็ล้วนจัดลงในฐาน 4 ในมหาสติปัฏฐานสูตรทั้งสิ้นนี้ ความมหัศจรรย์แห่งคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

การประยุกต์ใช้สติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ได้ดังนี้

1)การประยุกต์ใช้ในครอบครัว ในการฝึกสติในครอบครัวสามารถทำได้ เช่น มีสติในขณะที่ซักเสื้อผ้า มีสติขณะทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น เมื่อฝึกสติจนเกิดความสมบูรณ์จะทำให้เกิดความเข้าใจในชีวิต เกิดความรัก ความเมตตาต่อกันระหว่างคนในครอบครัว เป็นการถักทอสายใยแห่งความรักให้เกิดขึ้นเป็นความรักที่ไม่เกิดการยึดครอง เป็นความรักที่สามารถเข้าใจและยอมรับได้ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีมีการให้อภัยหากเกิดความผิดพลาดขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นได้หากบุคคลใดปฏิบัติตามแนวทางแห่งมหาสติปัฏฐานสูตร

2)การประยุกต์ใช้ในการทำงาน ชีวิตในการทำงานในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขัน ซึ่งตึงเครียดกันสูง จึงเป็นสนามประลอง หรือสภาวะธรรมที่จะทดสอบจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมอย่างดี ผู้ปฏิบัติอาจจะใช้หลักเวทนาดูความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นจากการทำงาน เรียกว่าทำปญหาหรืออุปสรรคในการทำงานให้อุปกรณ์ในการฝึกสติ การทำความเข้าใจหลักการและวิถีปฏิบัติ เพื่อจะทำให้เราได้เข้าใจสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิต ชีวิตอันรายรอบไปด้วยความไม่แน่นอน ความเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง ความเห็นที่หลากหลาย เกิดเป็นความบีบคั้นอันแสนโกลาหล ความโกลาหลที่ว่านี้มักจะถูกมองเป็นเรื่องเลวร้ายเพียงเพราะแรงต่อต้านของอัตตา อันเป็นความพยายามที่จะรักษาแบบแผนที่เคยชินของความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตเดิมๆ ที่เราใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อะไรที่อยู่นอกกรอบการควบคุม ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของตัวตนอันคับแคบ มักถูกตัดสินว่าเป็นปัญหา กลายเป็นปมความทุกข์ที่เราไม่สามารถเข้าไปเผชิญกับมัน การเจริญสติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร จะนำมาซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องว่า ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ความไม่แน่นอนของชีวิตแต่อยู่ที่จิตใจอันคับแคบที่เต็มไปด้วยความกลัวต่อการเรียนรู้ต่างหาก ความเข้าใจทางหลักการเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ หนทางที่จะพาเราให้สามารถเข้าไปเผชิญต่อประสบการณ์ใหม่ๆของชีวิตทั้งภายในและภายนอกได้อย่างไม่มีเงื่อนไข ก็คือ การได้ฝึกฝนจิตใจ ปฏิบัติภาวนา ฝึกใจให้ผ่อนคลายอยู่ในพื้นที่ว่างแห่งการเรียนรู้ภายใน อย่างปราศจากอคติและความยึดมั่นถือมั่น จิตใจที่ว่างแสดงถึงความพร้อมต่อการเรียนรู้ชีวิตในทุกขณะ เป็นโอกาส

แห่งการพัฒนาตัวเอง เรียนรู้ที่จะรับฟัง สื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ บนพื้นฐานของปัญญา จนกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในในตนเองโดยสมบูรณ์ ในสถานที่ทำงานซึ่งถือว่าเป็นเวลาส่วนใหญ่ในชีวิตของคนทั่วไป ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร หากมีสติรู้เท่าทันปัจจุบันขณะก็จะทำให้ไม่เกิดปัญหาในการติดต่อประสานงานต่างๆ การตัดสินใจจะมีความรอบคอบ ไม่ผิดพลาด และจะเป็นการทำงานด้วยจิตที่เป็นกุศลเป็นการปฏิบัติธรรมในขณะที่ทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่เป็หน้าหรือผู้บริหารยังต้องทำงานโดยใช้สติเป็นอย่างมาก การรู้ตัวทั่วพร้อมทุกขณะที่จะให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน และเป็นการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้น่าอยู่

3) การประยุกต์ใช้ในสังคมประเทศไทย ในปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความแตกแยกทางความคิดค่อนข้างสูงทั้งเรื่องของการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจเก่า กลุ่มอำนาจใหม่ พรรคนี้ไม่ดี พรรคนี้ดี สันนี้ดี สันนี้ไม่ดี เกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นต่างกัน แบ่งผลประโยชน์กันไม่ลงตัว หรือกรณีสถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ เป็นต้น การฝึกสติตามแนวทางของมหาสติปฐฐาน 4 จะทำให้ความหลากหลายทางความคิดไม่ถูกมองเป็นเนื้อร้ายที่ต้องถูกกำจัด ผู้คนรู้จักใช้ใจที่เปิดกว้างรับฟัง แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเพื่อการตรวจสอบ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ผู้คนต้องรู้จักฝึกฝนพัฒนาตนจนค้นพบศักดิ์ศรีและคุณค่าภายในอย่างเต็มภาคภูมิ จากนั้นจึงเกิดการถกเถียงจากหน่วยเล็กๆอย่างเป็นธรรมชาติ เกิดเป็นเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ เติบโตองงามขึ้นเป็นธรรมาธิปไตย บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้คนในสังคมอย่างแท้จริง

ดังนั้น การเจริญสติตามหลักมหาสติปฐฐานสูตร เป็นแนวทางการพัฒนาจิตเพื่อไปสู่ภาวะแห่งความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ในพระไตรปิฎกแสดงแนวทางการเจริญสติไว้ในมหาสติปฐฐานสูตรเป็นหลัก มีแนวทาง คือ ดำรงสติพิจารณาใน กาย เวทนา จิต และธรรม โดยอาศัยสติเป็นหลักในการทำจิตให้สงบ (สมถะ) จนกระทั่งถึงขั้นที่จะนำจิตสู่การรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง (วิปัสสนา) ซึ่งเป็นไปตามขบวนการธรรมของหลักไตรสิกขา คือ ขบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ไปสู่ความพ้นทุกข์ ได้แก่ 1. ศีล คือ มีกายเป็นปกติ การมีสติในชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกปฏิบัติอบรมกาย วาจา เกิดความสงบ ผ่องใส ผ่อนคลาย ให้เป็นไปในทางที่สุจริต มีสติใส่ใจในทุกสิ่งที่คิด ทุกกิจที่ทำ ทุกคำที่พูดให้เป็นไปอย่างถูกต้องและดีงาม 2. สมาธิ คือ มีจิตตั้งมั่น สงบนิ่ง การมีสติที่ต่อเนื่อง เพื่อฝึกอบรมจิตใจให้จิตใจสงบ ผ่องใส หนักแน่น ตั้งมั่น (เป็นสมถะ) เหมาะแก่การใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งจนถึงที่สุดต่อไป และ 3. ปัญญา คือ สมาธิที่ต่อเนื่องที่ถูกประทับระคองด้วยสติจนกลายเป็นมหาสติหรือสติที่มีพลังอย่างยิ่ง และปรากฏเป็นปัญญาญาณเกิดความรู้แจ้งเป็นวิปัสสนาญาณ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมแต่ละข้อในไตรสิกขานี้ ต่างก็มีความสัมพันธ์เป็นดั่งกันและกัน กล่าวคือศีล (สติ) เป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ และสมาธิ(สติที่ต่อเนื่อง) เป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา (มหาสติหรือมหาโพธิ) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สมาธิที่ศีลบ่มรอบแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก, ปัญญาที่สมาธิบ่มรอบแล้ว ย่อมมีผลมาก

มีอานิสงส์มาก, จิตที่ปัญญาบ่มรอบแล้ว ย่อมหลุดพ้น โดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ” จะเห็นว่า เมื่อเกิดปัญญาดำรงขึ้นสูงสุด เท่ากับว่าสมบูรณ์พร้อมด้วยสติ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเท่ากับบอริยมรรคมีองค์ 8 สมบูรณ์ สติปัญฐาน 4 สมบูรณ์ และโพธิปักชยธรรม 37 สมบูรณ์ นั่นเอง

ฉะนั้น ตามหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ทำให้ผู้เจริญสติเปลี่ยนจากภาวะ “คิด” เป็น “รู้” จึงสามารถควบคุมความคิดและหยุดความคิดปรุงแต่งที่เป็นอกุศลได้ หากทำได้อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันจะทำให้เกิดศานติสุขอย่างแท้จริงก็คงไม่ใช่เรื่องเกินจริงแต่อย่างใด แนวคิดในมหาสติปัฏฐานสูตร ที่เข้าใจกันในภาษาปัจจุบัน เช่น สมาธิ กัมมัฏฐาน ภavana ผีกสติ การกำหนดให้รู้เท่าทันปัจจุบันขณะ วิปัสสนา เป็นต้น เหล่านี้ล้วนมาจากฐานคิดหลักคือมหาสติปัฏฐานสูตรทั้งสิ้น มหาสติปัฏฐานสูตร จึงถือเป็นความแตกต่างระหว่างศาสนาอื่นๆ กับพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้มนุษย์แก้ปัญหาโดยพึ่งพินิจเข้ามาที่ฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ดังกล่าวข้างต้นซึ่งเป็นบ่อเกิดของปัญหา และเป็นที่ดับแห่งปัญหาด้วยเช่นกัน ซึ่งเมื่อผู้ปฏิบัติฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะพบกับความมหัศจรรย์และเปลี่ยนแปลงชีวิตได้อย่างแท้จริง ผู้ปฏิบัติจะพบกับการตื่นรู้ภายในเป็นปัญญาที่เรียกว่า ภาวนามยปัญญา คือปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติและเห็นได้ด้วยตนเอง จะเป็นการเห็นแจ้งที่ยากจะเปลี่ยนแปลงเป็นความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1) ในระดับประชาชนทั่วไป ควรแสวงหาวิธีปฏิบัติธรรมเจริญสติอย่างถูกต้อง โดยมุ่งผล คือ ความสงบของจิตใจเป็นสำคัญ และสำนักปฏิบัติธรรมเจริญสติมหาสติปัฏฐาน 4 สำหรับบุคคลทั่วไปที่มุ่งแสวงหาโมกขธรรมดังกล่าวเพราะว่าเป็นวิธีการที่ง่าย เหมาะสมสำหรับทุกเพศ ทุกวัย เนื่องจากว่า เป็นรูปแบบการเจริญสติในอิริยาบถน้อยใหญ่ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน โดยสามารถทำให้ในทุกๆ โอกาส

2) ในระดับสถานศึกษา ร่วมกับคณะสงฆ์ ควรส่งเสริมจัดกิจกรรม อบรมให้เด็กและเยาวชน เจริญสติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาสติของเยาวชนให้รู้เท่าทันต่อสื่อต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัว เช่น สื่อที่เข้ามาทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เป็นต้น โดยครูผู้ปกครอง ควรแนะนำส่งเสริมตามสติปัญญาของเยาวชน

3) ในระดับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ร่วมกับคณะสงฆ์ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดควรส่งเสริมจัดกิจกรรมให้พระภิกษุ สามเณร ประชาชนโดยทั่วไป เข้าร่วมการปฏิบัติธรรมเจริญสติในแต่ละเทศกาล หรือในวันสำคัญต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้สติในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้บริหารระดับหน่วยงานของคณะสงฆ์ และองค์กรรัฐหรือเอกชน
- 2) ควรศึกษาการปฏิบัติอานาปานสติกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาต่างๆ
- 3) ควรศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติอานาปานสติกับผลสัมฤทธิ์ทางการปฏิบัติงานของผู้บริหารระหว่างองค์กรคณะสงฆ์ และองค์กรรัฐหรือเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี**. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก.2550. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- _____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- _____. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา**. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2532.
- จำลอง ดิษยวณิช .**วิปัสสนากรรมฐาน และเชาว์อารมณ์** .พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ :สำนักพิมพ์เชียงใหม่ ,2549.
- ฐิตวณฺโณ ภิกขุ. **วิปัสสนาภาวนา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2546.
- ดวงใจ กสานคริฑ. จิระภา สุทธิพันธ์ และพวงสร้อย วรกุล. **ผลของการฝึกอานาปานสติต่อสุขภาพจิต**. กรุงเทพมหานคร : วารสารสมาคมจิตแพทย์, 2529.
- พร รัตนสุวรรณ.**สมาธิและวิปัสสนาในชีวิตประจำวันใครจะรู้แจ้งตัวเอง**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูณ, 2515.
- พระคันธสาราภิวงศ์. **การเจริญสติปัฏฐาน**.พิมพ์ครั้งที่4. กรุงเทพมหานคร:วิบูลย์กิจ, 2542.
- พระญาณโพนิกเถระ.**พลังแห่งสติ** .พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร:เทพเนรมิตการพิมพ์, 2528.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). **เดือนสติผู้ปฏิบัติธรรมการเจริญสติปัฏฐาน 4**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2549.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี(โชดก ป.ธ.9).**หลักปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน**.พิมพ์ครั้งที่6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2546.
- _____.**วิปัสสนากรรมฐาน ภาค 1 ว่าด้วยวิปัสสนากรรมฐานทั่วไป**.กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้ง กรุ๊ป, 2532.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **สัมมาสมาธิ สมาธิแบบพุทธ**.กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2542.

- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). **สติในชีวิตประจำวัน**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.
- พระเทียน จิตตสุโภ. **การปฏิบัติกรรมฐาน : ประสพการณ์ของหลวงพ่อกาญจนาภิเษก**. กรุงเทพมหานคร: อักษรการพิมพ์, 2527.
- พุทธทาสภิกขุ. **สติ**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จักรานุกูลการพิมพ์, 2528.
- _____ . **อานาปานสติ: ฉบับคู่มือปฏิบัติ (สำหรับผู้เริ่มต้นที่อุทิศตนจริงจัง)**. กรุงเทพมหานคร: กองทุนวัฒนธรรม, 2531.
- _____ . **อานาปานสติสมบูรณ์แบบ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2535.
- พระคันธสาราภิวังศ์. **การเจริญสติปัฏฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : วิบูลย์กิจ, 2542.
- วิริยา ชินวรรณ และคณะ. **สมาธิในพระไตรปิฎก** : วิวัฒนาการการตีความคำสอน, 2548.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. “ศึกษาเปรียบเทียบการทำสมาธิ ของพุทธศาสนาและที่เอ็ม”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหิดล, 2529.
- เบญจมาศ สุวรรณวงศ์. ศึกษาวิเคราะห์การเจริญสติตามแนวทางของดิช นัท อันท์เทียบเคียงพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.
- พรพิศ ศิริวิสูตร. **สติและวิธีการพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน**. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- พรรณราย รัตนไพฑูรย์. การศึกษาวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 : ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชมุนี (โชตญาณสิทธิ). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.
- พระมหานิพนธ์ มหาธมมรภิกขุ (แสงแก้ว). การศึกษาเปรียบเทียบแนวการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงพ่อกาญจนาภิเษก จิตตสุโภ และพุทธทาสภิกขุ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547.
- เรืองฤทธิ์ แสนนวล. การศึกษาเชิงวิเคราะห์การปฏิบัติสมาธิของสำนักต่างๆ ในประเทศไทยกับการปฏิบัติสมาธิในพระไตรปิฎก. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.
- สร้อยสุดา อิมอรุณรักษ์. “ผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อภาวะสุขภาพจิต”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- อนุชา สมจิต. “การศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลจากการปฏิบัติกรรมฐาน ด้วยการเจริญสติปัฏฐานสี่ ฝึกสอนโดยคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย” **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

**รูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4
สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6**
**Administrative Models of Basic Education According to the Principle
of Four Iddhipada in Prison Six Area**

เจษฎาภรณ์ รอดภัย* วรกฤต เกื่อนช้าง**

Received: July 28, 2018

Revised: October 5, 2018

Accepted: November 26, 2018

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 (2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6 (3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6

ผลการศึกษาพบว่า 1. รูปแบบงานวิชาการ ประกอบด้วยข้อย่อย 10 ข้อ (1) พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ (2) ในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (3) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (4) พัฒนาศักยภาพกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ (5) วัดผลประเมินผล เทียบโอนผลการเรียนรู้ (6) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (7) การนิเทศการศึกษา แขนงแนวการศึกษา (8) จัดระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา (9) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ทางวิชาการ (10) สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. รูปแบบงานงบประมาณ ประกอบด้วยข้อย่อย 8 ข้อ (1) การวิเคราะห์นโยบายทางการวิจัย และจัดทำแผนกลยุทธ์พัฒนาการศึกษา (2) กำหนดผลผลิต ผลลัพธ์ และตัวชี้วัด ความสำเร็จการศึกษา (3) จัดทำโครงการของบ ัณฑิตสร เบิกจ่าย และอนุมัติ เพื่อการศึกษา (4) จัดทำแผน นำเสนอแผนใช้งบประมาณรายไตรมาส (5) การตรวจสอบติดตาม และประเมินผลการใช้งบประมาณ (6) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อวิจัย

* สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, ที่อยู่และช่องทางติดต่อ : 217 หมู่ 6 ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000, โทร. 089-142-6021, Email : ppsk940@gmail.com

** สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

การศึกษา (7) การวิเคราะห์ศักยภาพจัดการรายได้สินทรัพย์จัดทำทะเบียนข้อมูลด้านการศึกษา (8) บริหารการเงิน บริหารบัญชี บริหารพัสดุ และสินทรัพย์ในการพัฒนางานการศึกษา 3. รูปแบบงานบริหารบุคคล ประกอบด้วยข้อย่อย 8 ข้อ (1) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งทางการศึกษา (2) การวิเคราะห์ภารกิจและประเมินความต้องการทางการศึกษา (3) การจัดสรรหาและบรรจุแต่งตั้งผู้เหมาะสมทำหน้าที่สอน (4) จัดทำทะเบียนประวัติผู้ทำหน้าที่สอน (5) เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่สอนด้วยการพัฒนาบุคลากรผู้ทำหน้าที่สอน (6) การพิจารณาความดีความชอบจัดสวัสดิการผู้สอนในเรือนจำ (7) กำหนดวินัยและการรักษาวินัยของผู้ทำหน้าที่สอน เพื่อป้องกันความเสื่อมเสียสถานศึกษา (8) กำหนดให้ออกจากราชการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องและสร้างความชอบธรรมแก่บุคลากรทางการศึกษา 4. รูปแบบงานบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วยข้อย่อย 8 ข้อ (1) วิเคราะห์งานธุรการ ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ลดขั้นตอนดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ (2) จัดบุคลากรงานธุรการพัฒนาความรู้ความสามารถงานธุรการให้มีประสิทธิภาพ (3) จัดทำสำมะโนครัวผู้เรียน ประสานชุมชน ท้องถิ่นสำรวจข้อมูลนักเรียนสถานที่บริการอยู่เสมอ (4) พัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของเขตพื้นที่การวิจัยและส่วนกลาง (5) เผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ ประเมินความพึงพอใจงานบริการ นำผลที่ได้รับไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเพื่อพัฒนางานการศึกษา (6) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็น จัดระบบควบคุมภายในอย่างเป็นระบบแก่สถานศึกษา (7) ระดมจัดหาเทคโนโลยีเพื่อบริการงานวิจัย ติดตามประเมินใช้เทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม (8) สนับสนุนงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคลและงานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา บูรณาการตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย (1) หลักฉันทะ (2) หลักวิริยะ (3) หลักจิตตะ และ (4) หลักวิมังสา 3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6 งานบริหารทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 4 รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกรูปแบบ ทุกหัวข้อย่อย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ “ABPGSDAC = MODEL” ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6 ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง รู้ทิศทางในการพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศ

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหาร, อิทธิบาท 4, ผู้ต้องขัง

Abstract

The objectives of this research are (1) to study status of the administrative model of basic education according to the principle of four Iddhipada (2) to build the administrative model of basic education according to the principle of four Iddhipada for the prisoners in prison, six area (3) to assess

the administrative model of basic education according to the principle of the four Iddhapada.

The results found that : 1. The result of studying the administrative model of basic education according to the principle of 4 Iddhipada for the prisoners in prison, area 6 found that neither model nor theory are rigid for applying to the 4 parts of educational management such as academic, budget, personnel management and general administration affair. So it is essential to study the trouble condition on educational management in prison, area 6 by studying the related document and the research and interview from key informant, and studying the theory of educational management integrating with building the model structure. 2. To build the administrative model of basic education according to the principle of 4 Iddhipada for prisoners in prison, area 6 found that 1.) Academic Model consists of : 1.1) To develop the curriculum and learning process. 1.2) To develop material, innovation, and educational technology. 1.3) To develop learning resource. 1.4) To develop the academic with schools and other organizations. 1.5) To examine, to evaluate learning results. 1.6) To research for education qualitative development. 1.7) To inform and to instruct the education. 1.8) To set the quality guarantee system in the educational institute. 1.9) To promote and to support by giving knowledge. 1.10) To support the academic affair to the person, family, organization, unit, and other institute for education. 2. Budget model consist of : 2.1) To analyze the research policy and to set plan for educational development strategy. 2.2) To determine the product, the result and the indicator for education. 2.3) To set up for request on allocation, withdrawal, and approval for education. 2.4) To set up plan and to present for the quarter budget. 2.5) To check, to follow and to evaluate budget. 2.6) To mobilize the resource and investment for education research. 2.7) To analyze the capability of asset provision and to register the educational data. 2.8) To manage the finance, accounting, supplies, and assets for educational development. 3) Personnel Administrative Model consists of : 3.1) To plan the manpower rate and to assign the educational position. 3.2) To analyze the mission and to evaluate the educational demand. 3.3) To allocate and to assign the person who qualifies for instruction duty. 3.4) To record the instructor profile. 3.5) To enhance the efficiency for instruction by developing the

instruction. 3.6) To consider the output and to have the instructor welfare in prison. 3.7) To determine and to maintain the instructor' rules for loss protection. 3.8) To determine for dismiss according to the related law and build the equality for the educational personal. 4) General Administrative model consists of : 4.1) To analyze the general affair, law regulation and to reduce the process and procedure efficiently. 4.2) To setup the personnel on general affair developing the knowledge and the ability about the general affair efficiently. 4.3) To setup the learner's census, the coordinate with community, local, to survey the students in the service area regularly. 4.4) To develop the IT network system according to the database system of the research area and center. 4.5) To publicize the information, to evaluate the service satisfaction form. And them to bring the feedback to improve appropriately for educational development. 4.6) To analyze the problems and necessary demand, and to set up the interior control system orderly for school. 4.7) To mobilize providing technology for research service, and to follow up evaluation of using technology appropriately and valuable. 4.8) To support the academic, budget, personnel management and general administrative affair in the educational institute integrating with the principle of 4 Iddhipada comprising aspiration, effort, attention, and check. The result of evaluating the administrative model of basic education according to the principle of 4 Iddhipada for the prisoners in prison, area 6 and 4 affairs. Both 4 models are in the very good level in every model and every sub-topic for overview.

New body of knowledge from research is “ABPGSDAC = MODEL” that more significantly develops the basic education for the prisoners in prison, area 6 currently, makes the executives who get involved with education for the prisoners, and knows the direction for developing the education and promoting and supporting the education to the prisoners over the country.

Keyword : Administrative Model, Four Iddhipada, Prison Six Area

1. บทนำ

การจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังทั่วไป ที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดจะมุ่งเน้นการให้ผู้ต้องขังอ่านออกเขียนได้และการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญเป็นหลัก สำหรับผู้ต้อง (Prisoner) กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสนใจและพัฒนาแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยได้กำหนดนโยบายเป็น

การเฉพาะให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ที่ระบุว่าต้องคำนึงถึง การศึกษาอบรมเป็นพิเศษ กล่าวคือสร้างบรรยากาศภายในเรือนจำให้มีลักษณะเหมือนโรงเรียน ประจำให้ผู้ต้องขังแต่งกายคล้ายนักเรียนมัธยม สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นครูผู้สอน ให้ใส่ กางเกงขาวสีกากี เสื้อเชิ้ตแขนสั้นหรือแขนยาวสีขาว การกำหนดแต่งกายดังกล่าวเพื่อเป็นการ เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้คุมและผู้ต้องขังที่เป็นอยู่เดิม มาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับ นักเรียน อันจะมีผลให้การศึกษาอบรมบังเกิดผลดียิ่งขึ้น ให้เน้นในเรื่องการศึกษาอบรมมากกว่า การใช้แรงงาน โดยจัดให้มีสถานที่เรียนวิชาสามัญ ต้องเริ่มจากการสอนให้อ่านออกเขียนได้ จนถึง ระดับอุดมศึกษา เพื่อให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์ เพื่อให้ผู้ต้องขังรู้จักการ ปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีม การเล่นกีฬา กิจกรรมนันทนาการ เพื่อให้ใช้พลังงานส่วนเกินของตนให้ เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม และกิจกรรมลูกเสือ เพื่อฝึกสอนให้เป็นผู้มีความรู้รัก รู้อสามัคคี มีระเบียบวินัย และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ

แนวทางการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ที่ผ่านมาพบว่ายังไม่ สามารถพัฒนาการผู้ต้องขังได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งจะเห็นได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่มี ทะเบียนประวัติการกระทำความผิดซ้ำมากกว่าหนึ่งครั้ง กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 19 – 35 ปี (อายุเฉลี่ย 32 ปี) พบว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเคยต้องโทษขณะเป็นวัยรุ่นสูงสุด 11 ครั้ง จาก ข้อมูลดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่าเป็นความล้มเหลวเนื่องมาจากการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของกรม ราชทัณฑ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้ผู้ต้องขังบางส่วนต้องหวนกลับมากระทำผิดซ้ำ และ จากการสรุปผลการจัดการการศึกษาผู้ต้องขัง เดือนเมษายน ปี 2554 (ส่วนส่งเสริมการศึกษา สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์, เอกสารการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาให้กับ **ผู้ต้องขัง เดือนเมษายน ประจำปี 2554, 2554**) พบว่าประสบปัญหาและอุปสรรคหลายด้านที่ เป็นผลต่อเนื่องทำให้การพัฒนาแก้ไขผู้ต้องขังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ กล่าวคือ ด้าน งบประมาณกรมราชทัณฑ์ไม่ใช่สถาบันการศึกษาจึงไม่สามารถจัดหางบประมาณสำหรับบริหาร การศึกษาโดยตรงได้ ต้องอาศัยงบประมาณจากหน่วยงานที่เป็นภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วม ดำเนินการ ทำให้การจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้กับผู้ต้องขังไม่ทั่วถึง ด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาส่วนใหญ่ขาดวุฒิทางการศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังไม่มี ประสิทธิภาพ ด้านหลักสูตรการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ไม่มีหลักสูตรการศึกษาเป็น ของตนเองต้องอาศัยหลักสูตรของหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการร่วม เช่น สำนักบริหารงาน การศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา เป็นต้น หลักสูตรเหล่านี้เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับที่ใช้กับนักเรียน/ นักศึกษาทั่วไป แต่ในความเป็นจริงลักษณะของหลักสูตรที่จัดให้ผู้ต้องขังได้เรียนควรจะมี ความเฉพาะหรือแตกต่างไปจากสถานศึกษาอื่นๆ เพราะองค์ประกอบทางด้านกายภาพตลอดจน สิ่งแวดล้อมหรือบริบทของนักเรียนที่เป็นผู้ต้องขังกับนักเรียนโดยทั่วไปมีความแตกต่างกันโดย ลื่นเชิง

จากปัญหาดังกล่าวหากได้รับการแก้ไข จะช่วยให้ภาครัฐลดงบประมาณจากกรณีต้องนำผู้ต้องขังมาเข้าสู่ขบวนการยุติธรรมในการกระทำผิดซ้ำ สถิติผู้ต้องขังเดิมถึง 11 ครั้ง ที่ต้องคดีในแต่ละครั้งใช้เวลา งบประมาณไปจำนวนมาก ภาชีอากรของประชาชนต้องถูกจัดสรรนำมาเลี้ยงดูผู้ต้องขังเป็นจำนวนหลายพันล้าน หากผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาอย่างมีระบบที่ดีอย่างถูกต้อง (แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เน้นแผนพัฒนาบุคคล) โดยเฉพาะด้านพัฒนาพฤตินิสัย การพัฒนาเรือนจำเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้ต้องขังในภาพรวม ตลอดจนมุมมองในมิติต่างๆ และเป็นแนวทางนำไปสู่การจัดตั้งเรือนจำเพื่อมุ่งบริหารการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เข้าสู่ กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้รับการพัฒนาระหว่างต้องโทษและสามารถกลับตนเป็นพลเมืองที่ดี คืบส่งสังคมและใช้ชีวิตอย่างปกติสุข ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำสร้างภาระให้กับรัฐบาลอีกต่อไป ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานเชิงพุทธสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาในเรือนจำและศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บูรณาการหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน สร้างฐานคิดทางจริยธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6
- 2.3 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยจัดลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6 จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความ เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบของคำถามที่จะสัมภาษณ์ โดยสร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้คือเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 8 ข้อใหญ่ 16 ข้อย่อย ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารมายกร่างเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

4. เสนอร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ตรงประเด็น ตรงเนื้อหาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

5. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอบหนังสือจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ติดต่อประสานงานโดยส่งแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ณ สถานที่ทำงานนัดวัน เวลา สถานที่ ที่จะทำการสัมภาษณ์

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามวัน เวลา ที่นัดหมายไว้ โดยขออนุญาตบันทึกเสียง บันทึกภาพ และจดบันทึก เมื่อวันที่ 27, 29 มีนาคม 2, 3, 7, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27 เมษายน ถึงวันที่ 29 เมษายน 2561 ได้ทำการสัมภาษณ์จำนวน 19 คน และเก็บข้อมูลกลับมาครบทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100

4. นำเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์มาดำเนินการถอดเทปเป็นเอกสารเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5. ดำเนินการทำกิจกรรมการสนทนากลุ่ม ในวันอาทิตย์ ที่ 8 กรกฎาคม 2561 เวลา 13.00 น. ถึง 15.00 น. ณ ห้องประชุมอาคารสำนักงานรองอธิการบดี ชั้นที่ 2 มจร. วิทยาเขตนครสวรรค์ โดยการบันทึกภาพและบันทึกเสียง

6. ดำเนินการสรุปข้อมูลจากการสนทนากลุ่มแล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จัดทำเป็นรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6

7. นำรูปแบบที่ได้จากข้อ 4 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไขตามขอแนะนำ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. นำผลจากการวิเคราะห์ ขั้นตอนที่ 1 มาจัดทำร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6

2. นำร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6 ที่ทำเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6

1. ด้านบุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอ ผู้สอนไม่มีความรู้ในด้านการศึกษาโดยตรง วิทยากรภายนอกไม่ยอมเข้าไปสอน เก่งว่าไม่ปลอดภัย
2. ด้านอาคาร สถานที่ในการเรียนการสอนแคบ ห้องเรียนไม่เพียงพอ บรรยากาศในการเรียนไม่เหมาะสม มีเสียงดังรบกวนแสงสว่างไม่เพียงพอ อาคารเรียนไม่เป็นเอกเทศ ขาดสถานที่อบรมด้านจิตใจที่เป็นสัดส่วนน้อยที่สุด
3. ด้านงบประมาณ งบประมาณในการศึกษามีน้อยไม่เพียงพอกับการจัดการการเรียนการสอน
4. ด้านหลักสูตร เวลาเรียนผู้ต้องขังมีน้อย พื้นฐานผู้เรียนไม่ดี ทำให้เข้าใจเนื้อหายาก ส่งผลให้ขาดความสนใจศึกษา หลักสูตรที่เปิดสอนไม่ตรงความต้องการผู้ต้องขัง การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง
5. ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีน้อยไม่เพียงพอ หนังสือเรียนมีน้อยไม่เพียงพอกับผู้เรียน ขาดวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนรู้ด้านวิชาชีพ ห้องสมุดมีหนังสือเรียนไม่เพียงพอต่อการค้นคว้า ไม่มีอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนการสอน เช่น V.D.O V.C.D

6. ปัญหาด้านอื่นๆ

รูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 6 ประกอบด้วย

การบริหารศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 หมายถึง การบริหารจัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานในแหล่งสถานศึกษาพิเศษ ตามหลักเกณฑ์และมาตรฐานจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 (The 4 Iddhipada) มาพัฒนาการศึกษาและผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน (S+ABPG)
2. วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน (D+ABPG)
3. จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน (A+ABPG)
4. วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรองใช้ปัญญาพิจารณาในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน (C+ABPG)

ในการประเมินรูปแบบครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบที่สร้างขึ้น ในการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาการบริหารการศึกษาและผู้เรียน ในแหล่งสถานศึกษาพิเศษ ในเรือนจำเขต 6 ใน 4 ประเด็น คือ

1. การบูรณาการอิทธิบาท 4 ในบริหารงานวิชาการ (SDAC+A)

2. การบูรณาการอิทธิบาท 4 ในบริหารงานงบประมาณ (SDAC+B)
3. การบูรณาการอิทธิบาท 4 ในบริหารงานบริหารบุคคล (SDAC+P)
4. การบูรณาการอิทธิบาท 4 ในบริหารงานบริหารทั่วไป (SDAC+G)

5. ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างรูปแบบพัฒนาส่งเสริมความสัจสุจริตมุ่งผลสัมฤทธิ์ของการบริหารการศึกษาในระดับกรม และเรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. รูปแบบการสร้างกลยุทธ์ด้านการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาเรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. สร้างรูปแบบองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงานการบริหารการศึกษาในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
4. สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักภาวะนา 4 สำหรับผู้บริหารการศึกษาในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
5. ปัจจัยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาบุคลากรในเรือนจำ/ทัณฑสถานให้มีความเป็นเลิศด้านการบริหารจัดการศึกษาในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
6. นโยบายส่งเสริมการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลการอย่างเป็นรูปธรรม

7. เรือนจำ/ทัณฑสถานควรศึกษาเปรียบเทียบผลการศึกษาในระดับขนาดเรือนจำ
8. เรือนจำ/ทัณฑสถานควรสร้างกลยุทธ์ด้านการบริหารการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัย หลักธรรมอื่นๆ ที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนที่นอกเหนืองานวิจัยเล่มนี้เช่น รูปแบบการศึกษาตามหลักไตรสิกขา และหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 เป็นต้น
2. ควรศึกษาวิจัยด้านแรงจูงใจในการนำหลักธรรมมาใช้บูรณาการกับงานการศึกษาในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา
3. ควรศึกษาพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
4. ควรศึกษาวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่งานการศึกษาในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
5. ควรศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการบริหารการศึกษาของผู้ต้องขังในระดับเขต

เอกสารอ้างอิง

ส่วนส่งเสริมการศึกษา สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์. เอกสารการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง เดือนเมษายน ประจำปี 2554. นนทบุรี : อัดสำเนา, 2554.

บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาที่ส่งผลต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

The Effect of Teachers' Supervision on Student Assistance System
In Basic Education in Nawamin District Interdisciplinary School,
Secondary Educational Service Area Office 42

ณคพศ ปิยภัทรกุล

Received: January 7, 2018

Revised: January 27, 2018

Accepted: April 24, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาที่ส่งผลต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาและระบบการดูแลช่วยเหลือของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระบบการดูแลช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ที่เกิดจากบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาพยากรณ์ระบบการดูแลช่วยเหลือของครูที่ปรึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 จำนวน 8 โรงเรียน จำนวน 207 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ลักษณะปลายปิด (Close-Ended) ชนิดตรวจเช็ครายการ และชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติ t-test แบบ Independent Sample สถิติ Analysis of Variance : ANOVA (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับบทบาทหน้าที่ครูที่ปรึกษาและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 2.1 เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่าทุกด้านไม่มีความแตกต่างกัน 2.2 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน 3. บทบาทหน้าที่ครูที่ปรึกษากับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 4. สมการพยากรณ์บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาที่ส่งผลต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 คือ บทบาทการช่วยเหลือและประสานงาน (X_4) บทบาทการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนักเรียน (X_3) และ บทบาทหน้าที่ด้านการให้การปรึกษาแนะนำ (X_1) โดยบทบาทหน้าที่ครูที่ปรึกษาสามารถพยากรณ์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้า นวมนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 โดยรวมได้ร้อยละ 67.10 ($R^2 = .671$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.320 + .285 (X_1) + .363 (X_2) + .055 (X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .598x_1 + .532x_2 + .112x_3$$

คำสำคัญ : บทบาทหน้าที่ครูที่ปรึกษา, ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The study of The Effect of Teachers' Supervision on Student Assistance System In Basic Education in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42 had 4 objectives 1) To study teachers' supervision and Student Assistance System in Nawamin District Interdisciplinary School. 2) To compare the effects of Student Assistance System on students which were divided by individuality in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42. 3) To study the relationship between teachers' supervision and Student Assistance System in Nawamin

District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42. 4) To create prediction equation from teachers' supervision on Student Assistance System in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42 which had 8 schools and the total student of 207. The instruments used to collect data were close-ended questionnaire by means of checklist and 5 - rating scale questionnaire. Data analysis using descriptive statistics was implemented by percentage, means, standard deviation, and inferential statistics; that is, t-test (Independent samples) and Analysis of Variance: ANOVA (F-test).

The results were as follows:

1) The Teachers' Supervision on Student Assistance System In Basic Education in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42 was at 'high' level.

2) The comparison of the effects of Student Assistance System in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42 2.1 When divided by gender, the result was that both sides had no difference. 2.2 When compared by education level and working experience, the result showed that there was no difference. 3) Teachers' supervision and Student Assistance System in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42 had positive relationship with Statistical significance at .01. 4) Prediction equation from teachers' supervision on Student Assistance System in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42 was generated to an aspect of assistance and collaboration (X_4), an aspect of building positive relationship with students (X_3), and an aspect of supervision (X_1). Teachers' supervision could predict Student Assistance System in Nawamin District Interdisciplinary School, Secondary Educational Service Area Office 42 with the percentage of 67.10 ($R^2 = .671$) and had Statistical significance at .01.

The prediction equation was created as follows:

Prediction equation in the form on Unstandardized Score

$$\hat{Y} = 1.320 + .285 (X_1) + .363 (X_2) + .055 (X_3)$$

Prediction equation in the form on Standardized Score

$$\hat{Z} = .598x_1 + .532x_2 + .112x_3$$

Keywords: Teachers' Supervision, Student Assistance System

1.บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาเด็กมีความซับซ้อน วิฤต และรุนแรงมากขึ้น เนื่องด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และการดำรงอยู่ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนความเจริญก้าวหน้า ทำให้คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รุนแรง และเต็มไปด้วยสถานการณ์ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้พฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีตแม้ว่าผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคนทำงานด้านเด็กจะใช้ความรักความปรารถนาดีอย่างมากเพียงใดก็ไม่อาจพิทักษ์ปกป้อง และคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัย หรือมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังได้ จากการประมวลสถิติข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่าเด็กและเยาวชนทั้งที่เป็นนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอื่น ๆ ส่วนหนึ่งมักมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 3-5) อย่างไรก็ตาม การพัฒนานักเรียนให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความ สามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยการดำเนินการควบคู่ไปกับระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีครูทุกคนโดยเฉพาะครูที่ปรึกษา ซึ่งตามหลักการแล้วจะเป็นครูที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวแทนพ่อแม่ ผู้ปกครอง เมื่อนักเรียนอยู่ที่โรงเรียน โดยดำเนินการตามกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน และด้านการส่งต่อ ดังนั้น ภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและความเมตตา และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งอกงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป (กรมสุขภาพจิต, 2546: 1)กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน เป็นระบบที่เหมาะสมกับการพัฒนา ป้องกันและ

แก้ไขปัญหานักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ ประกอบสำคัญคือ การรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล โดยครูที่ปรึกษาต้องดำเนินการและจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน ทั้งในด้านการเรียน ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความประพฤติ การคัดกรองนักเรียนเป็นการ พิจารณาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่ม เสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนมีคุณภาพ มีความ ภาคภูมิใจในตนเอง การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดูแลและเอาใจใส่นักเรียนกลุ่ม เสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาด้วยการให้คำปรึกษาและการจัดกิจกรรมพัฒนา การส่งต่อนักเรียนเป็นการ ดำเนินการกรณีที่ปัญหานักเรียนมีความยุ่งยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วไม่ดีขึ้น ควร ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานงานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้ง วิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนว คิดหลักในการดำเนินงานคือ มนุษย์ ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่าง กัน ดังนั้นการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือดูแลทั้งด้านการป้องกัน การแก้ไข ปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็นของความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้ง การร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานดูแล ช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพและเพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องหรือชุมชนมีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่มีระบบ (กรมสามัญ ศึกษา, 2544: 3 อ้างถึงใน เชาวลิศ จินดารัตน์, 2551: 5)

ผู้วิจัยซึ่งพบปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการได้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายปกครอง และเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอน ปลายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่าในแต่ละวันฝ่ายปกครองจะได้รับการส่งต่อนักเรียนจากครูที่ ปรึกษาเพื่อให้ฝ่ายปกครองช่วยแก้ไขปัญหามากมายทั้งที่โรงเรียนได้นำระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเข้ามาใช้ในโรงเรียน จึงต้องการศึกษาบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาที่ส่งผลต่อระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ที่เกิดจากบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาพยากรณ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปรึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ได้แก่ โรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม โรงเรียนชุมแสงชนูทิศโรงเรียนหนองกรดพิทยากำเลี้ยวพิทยากรโรงเรียนหัวดวงพรพหุภรรณโรงเรียนบ้านแก่งซวลิตวิทยาโรงเรียนพระบางวิทยา โรงเรียนทับกฤชพัฒนาปีการศึกษา 2559 จำนวน 207 คน ได้มาโดยวิธีการ ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามจำนวนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาและทำการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) เปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (อ้างในบุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. (2535: 42) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามที่ปฏิบัติงานในปัจจุบันตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่ปรึกษา โดยครอบคลุมการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลด้านการคัดกรองนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ด้านการส่งต่อและความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541 : 167) ซึ่งมี 5 ระดับ การสร้างเครื่องมือวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้ 1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม 2. นำวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้มาเป็น

ตัวกำหนดเนื้อหาและตัวชี้วัด 3. สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 4. นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบพิจารณาเบื้องต้น และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ 5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาความตรงตามโครงสร้าง และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อกระทงคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวัด (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งค่า IOC แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนี ความสอดคล้องรายข้อ ตั้งแต่ระดับ 0.50-1.00 ถือว่ายอมรับได้พบว่า IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 6. ปรับปรุงแก้ไขตามที่ยกผู้เชี่ยวชาญแนะนำ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง 7. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูผู้สอนของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบัค (Cronbach,) 8. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการตามลำดับขั้น ดังต่อไปนี้ 1. ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ไปยังสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และกำหนดระยะเวลาในการขอรับแบบสอบถามคืน 3. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง 4. นำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้งแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1. สถิติพรรณนา เพื่อหาค่าสถิติร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. สถิติเชิงอนุมาน เพื่อหาค่า Independent Sample t-test , F-test (One-way ANOVA) 3. การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4. ผลการวิจัย

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา กับระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 อยู่ในระดับมาก ระดับบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 มีค่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บทบาทการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนักเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ บทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนานักเรียน อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บทบาทหน้าที่ด้านการให้การปรึกษาแนะนำอยู่ในระดับ

มาก ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 มีค่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ด้านการป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข อยู่ในระดับมาก และด้านการส่งต่อนักเรียนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่พบความแตกต่าง

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่าโดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด 5 อันดับแรกได้แก่ 1) ด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข และด้านการส่งต่อนักเรียน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 1.000 2) บทบาทหน้าที่ด้านการให้การปรึกษาแนะนำกับบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนานักเรียนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.644 3) บทบาทหน้าที่ด้านการให้การปรึกษาแนะนำกับด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.631 4) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลกับด้านการคัดกรองนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.459 5) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนกับด้านการคัดกรองนักเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.300 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. สมการพยากรณ์บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาที่ส่งผลต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 คือ บทบาทการช่วยเหลือและประสานงาน (X_4) บทบาทการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนักเรียน (X_3) และ บทบาทหน้าที่ด้านการให้การปรึกษาแนะนำ (X_1) โดยบทบาทหน้าที่ครูที่ปรึกษาสามารถพยากรณ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 โดยรวมได้ร้อยละ 67.10 ($R^2 = .671$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.320 + .285 (X_1) + .363 (X_2) + .055 (X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .598x_1 + .532x_2 + .112x_3$$

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 1. บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา ที่เป็นผู้แนะแนวและให้คำปรึกษานักเรียน ทั้งด้านการเรียน การแก้ปัญหาและส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ติดตามดูแลนักเรียนทุกวัน ทุกเวลา งานของครูที่ปรึกษาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ถ้าครูที่ปรึกษาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ใช้เทคนิควิธีการให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพแล้ว ความสำเร็จย่อมเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พบว่า สาคร เคนาภูมิ (2547 : บทคัดย่อ) พบว่าการพัฒนาการดำเนินงานคัดกรองของครูที่ปรึกษาด้านความรู้ความสามารถของครูที่ปรึกษาทำให้บทบาทการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีขึ้นอย่างชัดเจน ผลการวิจัยของ วิทยา สายเนตร (2555 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาในอาชีวศึกษาจังหวัดหนองคายตามการรับรู้ของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่าบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้านวนิพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 และมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำถึงสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด 5 อันดับแรกได้แก่ 1) . ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียนมี 2) บทบาทหน้าที่ด้านการให้การปรึกษาแนะนำและบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนานักเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวก 3) ด้านการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลและบทบาทการช่วยเหลือและประสานงานมีความสัมพันธ์กันทางบวก 4) ด้านการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลและด้านการคัดกรองนักเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวก 5) ด้านการคัดกรองนักเรียน

และด้านการพัฒนาส่งเสริมนักเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0

3. ตัวแปรที่สามารถอธิบายความผันแปรที่มีอิทธิพลต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 มีจำนวน 3 ด้าน จากสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ดังนี้ บทบาทการช่วยเหลือและประสานงาน (X_4) บทบาทการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนักเรียน (X_3) บทบาทหน้าที่ด้านการให้การปรึกษาแนะนำ (X_1) ที่มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์เท่ากับ ร้อยละ 67.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ข้อเสนอแนะ

บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาที่ส่งผลกระทบต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสหวิทยาเขตร่มเกล้าฉนวนมินท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษา และครู ควรให้ความสำคัญต่อการจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยให้คุณครูที่ปรึกษามีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ เพื่อใกล้ชิดกับตัวผู้เรียนเพราะ เมื่อครูที่ปรึกษามีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพที่ดีในตัวผู้เรียน คุณภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาได้ สถานศึกษาควรมีการส่งต่อนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือต่อไป และคณะครูร่วมกันพิจารณาข้อมูลนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อการส่งต่อภายนอก อีกทั้งสถานศึกษามีการติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนจากผู้เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ และสถานศึกษาควรมีการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) ทุกภาคเรียน และสถานศึกษาควรมีแผน/โครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาเด็กที่ครอบคลุมนักเรียนทุกกลุ่ม อีกทั้งสถานศึกษาควรจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนทุกชั้นพร้อมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มบทบาทของครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ จุลมณฑล. (2554). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทราเขต 1. งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จักรี โพธิ์สำนัก (2555). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2. งานนิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์,มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เขาวลิต จินดาร์ตน์. (2551). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2. งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บัวเครือ โพธิ์ชัย. (2548). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2. งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญมา นาคะวะรังค์. (2549). กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาสังคม ของโรงเรียนช่วยเหลือนักเรียนของปัญหาดลดลงกว่าก่อนเข้าสู่ระบบดูแล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์,มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประทุม ลาภาอุตย์ (2548). ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาย เหลืองอ่อน. (2548). การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมลักษณ์ พรหมมีเนตร และฉันทนา จันทร์บรรจง. (2549). การกำหนดบทบาท หน้าที่ของครูที่ปรึกษานักเรียนและการสร้างรูปแบบการบริหารที่ปรึกษานักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมศักดิ์ วรรณศิริ. (2550). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอน
ในระดับ ช่วงชั้นที่3 -4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1.
(สาขาวิชา การบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย). มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม,
มหาสารคาม

รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง

Administrative management model applying trisikkha principle

By Sunday Buddhist centers of the central provinces

พระครูอุทัยปริยัติโกศล (เสถียร ยอดสังวาลย์)¹

พระราชวรเมธี (วีระ วรปญโญ)²

วรกฤต เกื่อนช้าง³

Received: September 20, 2018

Revised: January 14, 2019

Accepted: March 8, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาสภาพการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3. การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง จากผู้ให้ข้อมูลคือ จำนวน 15 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมินที่ถามความเหมาะสมใน 4 ด้าน คือ โดย ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและประโยชน์ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

³ รองศาสตราจารย์, กรรมการที่ปรึกษาร่วม, E-mail.mcu.nakhonsawan@gmail.com

ผลการวิจัยพบว่า

1.สภาพการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง พบว่าสภาพการบริหารจัดการศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3 ด้าน คือ 1. ด้านนโยบายและแผน ประกอบด้วย 1) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ 2) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2. ด้านวิชาการ 1) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน 2) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน 3. ด้านบุคลากร 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ 2) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การพัฒนาบุคลากร

2. รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง พบว่า รูปแบบการบริหารด้านนโยบายและแผน ตามหลักศีล 3 แนวทาง ตามหลักสมาธิ 4 แนวทาง ตามหลักปัญญา 5 แนวทาง รูปแบบการบริหารด้านวิชาการ ตามหลักศีล 4 แนวทาง ตามหลักสมาธิ 5 แนวทาง ตามหลักปัญญา 3 แนวทาง และรูปแบบการบริหารด้านบุคลากร ตามหลักศีล 4 แนวทาง ตามหลักสมาธิ 4 แนวทาง ตามหลักปัญญา 3 แนวทาง

3.ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ทั้ง 4 ด้าน มี 3 รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบ, การบริหารจัดการ, ไตรสิกขา, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, จังหวัดภาคกลาง,

Abstract

This research study had 3 objectives: 1) to study the Management context of the Sunday Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces; 2) to create the management model Applying Trisikkha Principle by for the Sunday Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces; and 3) to make evaluation for the management model Applying Trisikkha Principle by of the Sunday Buddhism Studies in the centers of The central Provinces .

The study was operated into 3 steps. Step 1 was the study on the management context of the Sunday Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces. There were 22 monks and lay as the informants. The semi-structured interviews and contextual analysis were applied. Step 2 involved the creation of the management model Applying Trisikkha Principle by of the Sunday Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces. The informants were 9 monks and lay. The focus group was used with recorded group discussion. The contextual analysis was also used. Step 3 of the research was the evaluation

on the management model Applying Trisikkha Principle by of the Sunday Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces. The informants consisted of the Sunday Buddhism Studies Center 15 monks and lay The tool used was the evaluation on suitability in 4 dimensions: Correctness, appropriateness, practicality, and utility. The statistics applied was Mean and Standard Deviation (S.D.)

The study results revealed that:

1) On the management context study of the Sunday Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces showed there were 3 issues of management: 1) on policy and planning, they involved the environment management that promoted learning in the Center, the expectation towards learners; 2) on academic concern, it involved curriculum and teaching management, and the evaluation on learners' progress; and 3) on staff members, it involved the Center administrators' leadership, parents and community participation, the staff members unity, and the staff development management.

2) On the Buddhist management model Applying Trisikkha Principle by for the Sunday Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces, it was found that: 2.1) the model of policy and planning followed the 3 Precepts, 4 Concentrations, 5 Wisdom Buddhist concepts; 2.2) the model of academic concern followed the 4 Precepts, 5 Concentrations and 3 Wisdom Buddhist concepts; 2.3) the model of staff management followed the 4 Precepts, 4 Concentration and 3 Wisdom Buddhist concepts.

3) On the evaluation of the management model Applying Trisikkha Principle by of the Buddhism Studies Center in the centers of The central provinces, it showed that all the 3 models with 4 issues had the highest values.

Keyword: Model, Administrative Management, Trisikkha, Principle by Sunday.
Buddhist centers, central provinces}

1.บทนำ

ปัญหาด้านสังคมไทย อาทิ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมที่รุนแรงและซับซ้อน ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะการขาดศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาระดับชาติเนื่องจากบ้านเมืองและบริบทของสังคมไทยเปลี่ยนไปมากการพัฒนาประเทศก็เปลี่ยนตามไปการสร้างคามเข้มแข็งของชุมชนและส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชน ให้มีส่วน

ร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืนการพัฒนาคุณภาพของสังคมไทยได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้นสังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมากจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้านเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยท่ามกลางการแข่งขันในโลกที่รุนแรงขึ้นมากแต่ประเทศไทยมีข้อจำกัดหลายด้าน อาทิคุณภาพคนไทยยังต่ำแรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนา โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานจำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงตั้งแต่ปี 2558 และโครงสร้างประชากรจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ภายในสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ร่อยหรอเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นทั้งต้นทุนในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในขณะที่การบริหารจัดการภาครัฐยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และมีปัญหาคอรัปชั่นเป็นวงกว้าง จึงส่งผลให้การผลักดันขับเคลื่อนการพัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เต็มที่ บางภาคส่วนของสังคมจึงยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง⁴

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง⁵ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เปิดกว้างให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9(6) ว่า “การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น”⁶ คณะสงฆ์จึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพระสงฆ์จะต้องมีส่วนในการสอนศีลธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน คือ จัดตั้งโรงเรียนหรือจัดตั้งศูนย์การเรียนการสอนในวัด ต่อจากนี้ไป วัดของพระพุทธศาสนาจะ

⁴ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2559 หน้า

⁵ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545.(กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน,2546),หน้า 2.

⁶ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2542),หน้า 20.

กลับมามีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งการศึกษาของชุมชนเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ดังนั้น พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปฏิรูปบทบาทใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542⁷

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นองค์กรเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความประพฤติดีงามมีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นแหล่งให้ความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้เป็นแนวทางการประพฤติในชีวิตประจำวันได้ และเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน อันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็ก เยาวชน ที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประชาชนผู้สนใจที่จะเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สามารถเข้าเรียนและเป็นการรู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียน เข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา บริเวณลานอโศกวัดมหาราตุฯ มาเล่านิทานและสอนธรรมะ นอกจากนั้นทางโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้อาราธนาพระสงฆ์ดังกล่าวไปสอนธรรมะ อบรมศีลธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษาอีกด้วย ดังนั้นพระที่เป็นเจ้าหน้าที่และพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงดำเนินการขอเสนออนุมัติต่อทางสภามหาวิทยาลัยเพื่อเปิดสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นและได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2501 จึงนับได้ว่าเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรกในประเทศไทย หลังจากนั้นก็ได้รับความสนใจมีการจัดตั้งขยายไปยังวัดต่างๆ ทั่วประเทศ⁸

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แบ่งได้ 2 ส่วนดังนี้ 1) ในกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมศาสนา โดยได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเขต และเจ้าคณะจังหวัด 2) ในส่วนภูมิภาค ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด โดยได้รับความเห็นชอบของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอและเจ้าคณะจังหวัด โดยให้วัฒนธรรมจังหวัดเป็นนายทะเบียนและเมื่อจดทะเบียนแล้วให้รายงานไปยังกรมศาสนา⁹

⁷ สมศักดิ์ บุญปู่, **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 337.

⁸ ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมศาสนา, **ประวัติความเป็นมา**, (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.dra.go.th/dra_learn/main.php?filename=about_us, สืบค้นเมื่อ วันที่ 17 พฤษภาคม 2558).

⁹ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ปีงบประมาณ 2554**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2554), หน้า 89.

สภาพการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในระยะเวลาที่ผ่านมา จะพบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องคุณภาพของศูนย์ฯที่ไม่เท่าเทียมกัน คนส่วนใหญ่อาจไม่มีสิทธิที่จะเลือก ต้องยอมให้ลูกหลานเรียนในศูนย์ฯที่ไม่แน่ใจในคุณภาพ การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ให้มีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจที่จะส่งลูกหลานไปเรียนนั้น จะต้องมีการกำหนด มาตรฐานของศูนย์ฯ และทำให้การบริหารจัดการศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพตาม มาตรฐานที่กำหนด การมีมาตรฐานคือการดำเนินกิจกรรมและภารกิจต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและ การบริการและการจัดการได้สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการ ทั้งผู้รับบริการโดยตรงคือนักเรียน ผู้ปกครองและผู้รับบริหารทางอ้อมคือ ประชาชนและสังคมโดยรวม ที่สามารถบ่งบอกถึงการ ดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การมีมาตรฐานเป็นแนวคิดที่ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลผลิตที่ไม่ มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน¹⁰

สถานการณ์ปัจจุบันของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภาคกลาง ให้มีการพัฒนา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในทุกภาคส่วนของสังคมไทย จะ ทำให้วัดจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนด้านคุณธรรมจริยธรรม และสามารถขยายผลไปสู่การ เป็นเครือข่ายทางพระพุทธศาสนาดำเนินงานส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชน ทั่วประเทศภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการส่งเสริมโครงการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภาคกลางทำการบริหารงานที่มีทิศทาง และเอกภาพประสิทธิภาพยังไม่ดีพอ บทบาทของศูนย์ศึกษาที่ทำการเรียนการสอนและการ เผยแพร่หลักธรรมเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สู่เด็ก เยาวชน และประชาชน โดยมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรม ของคนในชุมชนท้องถิ่น ใช้หลักสูตร ธรรมศึกษา ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีทั้งระดับประถมศึกษาชั้นตรี ชั้น โท ชั้นเอก เป็นวิชาบังคับเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ศีลธรรม มีวิชาสามัญให้ เลือกตามศักยภาพและความพร้อมของแต่ละศูนย์ยังขาดบุคลากรดูแล รวมทั้งมีการจัดกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนาในโอกาสสำคัญต่างๆ เปิดสอนวันอาทิตย์โดยมีเวลาไม่น้อยกว่าวันละ 3 ชั่วโมง และวันอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารศูนย์เห็นสมควร และตามความเหมาะสมของ พื้นที่¹¹

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง ขึ้นเพื่อหาผลการวิจัยนำมาพัฒนาศูนย์ฯ และส่วนงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

¹⁰ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554, หน้า 48.

¹¹ กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ออนไลน์) แหล่งข้อมูล www.dra.go.th/site สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2561

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง

3.วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยเชิงพรรณนา การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพปรากฏในขั้นตอนที่ 1 คือจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์จำนวน 22 รูปและอยู่ในขั้นตอนที่ 2 จากเอกสารและการสนทนากลุ่ม การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณปรากฏอยู่ในขั้นตอนที่ 3 การประเมิน การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 2. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 3. การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และมีประโยชน์

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- การบริหารด้านนโยบายและแผน
- การบริหารด้านวิชาการ
- การบริหารด้านบุคลากร

2 แหล่งข้อมูล

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

ศูนย์ฯ ตามเขตการปกครองคณะสงฆ์จำนวน 4 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดอุทัยธานี, จังหวัดชัยนาท, จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดกำแพงเพชร รวมทั้งหมดจำนวน 22 รูป/คน

3 ขอบเขตด้านสถานที่

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เจาะจงสถานที่จัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในในจังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วย 4 จังหวัดคือ อุทัยธานี, ชัยนาท, นครสวรรค์และกำแพงเพชร

4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในชั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาดำเนินการระหว่างเดือน มีนาคม พ.ศ.2561 ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2561 รวมเป็นระยะเวลา 9 เดือน

ขั้นตอนที่ 2. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ทฤษฎีการบริหาร

2) การบริหาร การบริหารงานจัดการใดๆ ที่องค์กรได้ใช้ทรัพยากรซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้ตั้งเป้าหมายไว้หรือศิลปะการกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้คน เงิน วัสดุสิ่งของและการจัดการ การกระทำนั้นๆ จะเป็นไปในทางสร้างสรรค์ มีการดำเนินการเพื่อให้คงอยู่มีการวางแผน การจัดการ การมุ่งใจการควบคุมและการกระทำที่ทำให้เกิดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบแบบแผน

3) ไตรสิกขา ประกอบด้วยหลักธรรม 3 ประการ คือ

(1) ศีล เป็นหลักการพัฒนาในระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม

(2) สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ

(3) ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่เป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์หาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดแจ้ง ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ผู้วิจัยดำเนินการประชุมสนทนากลุ่มโดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/คน พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบ จำนวน 3 คน ผู้บริหารการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารอุดมศึกษา
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 3 รูป/คน ผู้อำนวยการศูนย์

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาดำเนินการระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2561 ถึง เดือน ธันวาคม พ.ศ.2561 รวมเป็นระยะเวลา 2 เดือน

ขั้นตอนที่ 3. การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และมีประโยชน์

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ประเมินคือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ของรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วย 4 จังหวัดคือ อุทัยธานี, ชัยนาท, นครสวรรค์และกำแพงเพชร จำนวน 15 คน

3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาดำเนินการระหว่างเดือน มกราคม พ.ศ.2562 ถึง เดือน มีนาคม พ.ศ.2562 รวมเป็นระยะเวลา 3 เดือน

4.สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

จากปัญหาที่ต้องการทราบข้อที่ 1 สภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง เป็นอย่างไร และวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง สรุปได้ดังนี้

1 ผลจากการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้วิธี สภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ถึง สภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบไปด้วย ดังนี้

การจัดการศึกษาในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีรูปแบบดังนี้ โดยจัดให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ชุมชนและสังคม ซึ่งครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายวิธี และมีการประเมินผลที่เน้นการประเมินในสภาพที่แท้จริง มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ เน้นการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาสอดคล้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน และส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ และเต็มความสามารถ ซึ่งการจัดการศึกษาจึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่กิจกรรมที่ครูกระทำให้นักเรียนได้ความรู้แต่เพียงภายในห้องเรียนเท่านั้น ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบของการจัดการศึกษาอีกด้วย การจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

โดยมีองค์ประกอบของการจัดการศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์คือ ครูหรือผู้สอน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งในการสอนการจัดกิจกรรมของศูนย์ เพราะจะทำให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การเตรียมการสอนของครูจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่งคุณภาพของผู้เรียนนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพในการสอนของครูโดยตรง นักเรียน หรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสอนและจะขาดไม่ได้เพราะถ้าหากไม่มีผู้เรียนการเรียนการสอนจะไม่เกิดขึ้น ครูจำเป็นจะต้องรู้จักผู้เรียนก่อนและองค์ประกอบที่เกี่ยวกับผู้เรียนหลักสูตร เป็นประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายปลายทางที่ต้องการสำคัญของหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์ของการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล วิธีสอน วิธีการ วิธีการขั้นการเตรียมการสอน เป็นการวางแผนการสอน ออกแบบกิจกรรมการสอนกำหนดจุดมุ่งหมาย ขั้นการดำเนินการเรียนการสอน เป็นการปฏิบัติการตามการสอนที่วางไว้ ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายเพื่อทราบว่านักเรียนมีพฤติกรรมเกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เนื้อหาวิชา ทักษะกระบวนการและการประเมินผล ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การเตรียมการสอน วัตถุประสงค์ของวิชา เอกสารประกอบการสอน ความสามารถในการสอน การจัดกิจกรรมการสอนและการประเมินผล

หลักสูตรการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย (1) วิชา บัณฑิต 3 วิชา คือ วิชาธรรม วิชาประวัติพระพุทธศาสนา และวิชาศาสนปฏิบัติ (2) วิชาเลือก 1 วิชา ตามความเหมาะสม โดยในส่วนของวิชาบังคับทั้ง 3 วิชา มีสาระการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน อันเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อความเป็นพุทธมามกะชนชาวไทยเกิดความศรัทธา และความเลื่อมใสในพระจริยวัตรของพระพุทธเจ้า รายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปผลการศึกษาค้นคว้าประกอบได้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านนโยบายและแผน ประกอบด้วย 1) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ 2) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2. ด้านวิชาการ 1) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน 2) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน 3. ด้านบุคลากร 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ 2) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การพัฒนาบุคลากร โดยแต่ละองค์ประกอบมีแนวทางและวิธีการดังนี้

1. ด้านนโยบายและแผน 1) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ ประกอบด้วย (1) การจัดสถานที่เรียนเป็นระบบ และมีระเบียบ (2) สถานที่มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงามดึงดูดใจผู้เรียน (3) จัดบรรยากาศชั้นเรียน เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (4) มีห้องเรียนที่มีเทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน (5) มีการจัดห้องเรียนเหมาะสมมุ่งให้เกิดประสิทธิผลต่อการเรียนการสอน (6) มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน (7) มีห้องปฏิบัติสมาธิภาวนาที่เหมาะสม เพียงพอสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ 2) ความคาดหวังต่อผู้เรียน ประกอบด้วย (1) ผู้เรียนมีความรู้วิชาการที่เป็นหลักทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง (2) ผู้เรียนมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธเจ้ามากขึ้น (3) ผู้เรียนมีการนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม (4) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น (5) ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความเป็นพุทธศาสนิกชนเพิ่มขึ้น (6) ผู้เรียนรู้จักทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาดีขึ้น (7) ผู้เรียนมีความสำเร็จสอบผ่านในแต่ละระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรอย่างชัดเจน

2. ด้านวิชาการ 1) การจัดหลักสูตรและการเรียน การสอน ประกอบด้วย (1) หลักสูตรกำหนดวิชาบังคับ วิชาเลือก และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสม (2) หลักสูตรกำหนดเนื้อหาวิชาบังคับ วิชาเลือก และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทันสมัย (3) หลักสูตรมีความเหมาะสมในการกำหนดให้ผู้เรียนมีระยะเวลาการเรียนการสอนตามหลักสูตร (4) การจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ เหมาะสมกับระยะเวลาในการสอนตามหลักสูตร (5) กระบวนการจัดการเรียนรู้ มี

ความเหมาะสมที่จะส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และความรู้แก่ผู้เรียน (6) มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นผู้เรียนเป็นสำคัญเหมาะสมกับสภาพศูนย์ (7) มีการประเมินผลการเรียนการสอนสอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่เป็นจริง 2) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียนประกอบด้วย (1) ผู้เรียนได้รับการประเมินพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์หลักสูตรของกรมการศาสนา (2) การประเมินพัฒนาการด้านความตรงต่อเวลาในการเรียนของผู้เรียนเสมอ (3) ได้รับการประเมินพัฒนาการด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ (4) มีการประเมินพัฒนาการด้านความขยันอดทนในการเรียนของผู้เรียน (5) มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้านความซื่อสัตย์สุจริต (6) ผู้เรียนได้รับการประเมินพัฒนาการด้านความกตัญญูต่อเวทีย (7) ผู้เรียนได้รับการประเมินพัฒนาการด้านการมีระเบียบวินัย (8) ผู้เรียนได้รับการประเมินพัฒนาการด้านการมีมารยาทดีงาม

3. ด้านบุคลากร 1) ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ ประกอบด้วย (1) มีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (2) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคลากร (3) มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารจัดการศูนย์ (4) มีปฏิภาณและมีไหวพริบในการจัดการแก้ปัญหางานศูนย์ (5) เสริมสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรทุกคน (6) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนและผู้สอน (7) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน (8) มีความสามารถในการบริหารจัดการภายในศูนย์ (9) มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกศูนย์ (10) มีความสามารถในการดำเนินงานศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ 2) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน ประกอบด้วย (1) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีส่งเสริม และสนับสนุนงานของศูนย์ (2) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของศูนย์ที่จัดขึ้น (3) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีเข้าร่วมเป็นกรรมการของศูนย์ (4) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีส่งบุตรหลานเข้ามาร่วมศึกษาในศูนย์ (5) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีเข้าร่วมใช้ศูนย์เป็นสถานที่ส่งเสริมวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (6) สถานศึกษาที่ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ยินดีร่วมสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ (7) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยินดีให้การส่งเสริม สนับสนุนงานของศูนย์ 3). ความสามัคคีของบุคลากรประกอบด้วย (1) สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม (2) ไว้วางใจในการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม (3) ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (4) ร่วมกันทำงานเป็นทีมได้อย่างดี (5) ปฏิบัติงานด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน (6) มีการปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาในการทำงานร่วมกัน (7) ร่วมอุทิศตนในการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ 4). การพัฒนาบุคลากรประกอบด้วย (1) การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรเหมาะสมกับสภาวะการณ์ (2) การส่งเสริมให้บุคลากรไปศึกษาดูงานอย่างเหมาะสมกับสภาวะการณ์ (3) พัฒนาศูนย์ด้านการ

เรียนการสอนตามสภาพเป็นจริง (4) อำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในด้านเทคโนโลยีเหมาะสม (5) สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรได้อย่างเหมาะสม (6) มีการพัฒนาบุคลากรให้มีและใช้จิตวิทยาในการเรียนอย่างเหมาะสม (7) การส่งเสริมสนับสนุนในการเพิ่มพูนความตามความต้องการของบุคลากร

2. รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง

จากปัญหาที่ต้องการทราบข้อที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง ควรเป็นอย่างไร และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปได้ดังต่อไปนี้

รูปแบบ “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์”

1 การบริการด้านนโยบายและแผนตามหลักไตรสิกขา (ศีล) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) ส่งเสริมให้โรงเรียน การจัดสถานที่เรียนให้เป็นไปตามกฎ ระบบ และระเบียบ 2) โรงเรียนจัดบรรยากาศชั้นเรียน เอื้อต่อระบบการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) โรงเรียนจัดห้องเรียนเหมาะสมตามข้อกำหนดและให้เกิดประสิทธิผลต่อการเรียนการสอน

2 การบริการด้านนโยบายและแผนตามหลักไตรสิกขา (สมาธิ) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) จัดสถานศึกษาให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม 2) ส่งเสริมให้มีห้องเรียนที่มีเทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 3) ศูนย์ศึกษาจัดแหล่งเรียนรู้หลากหลายเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน 4) ศูนย์ศึกษาจัดห้องปฏิบัติสมาธิภาวนาที่เหมาะสมเพียงพอสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ

3 การบริการด้านนโยบายและแผนตามหลักไตรสิกขา (ปัญญา) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) กำหนดนโยบายผู้เรียนมีความรู้วิชาการมีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา 2) กำหนดนโยบายผู้เรียนมีความศรัทธาเลื่อมใสและทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนามากขึ้น 3) วางแผนให้ผู้เรียนมีการนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม 4) ส่งเสริมผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความเป็นพุทธศาสนิกชนเพิ่มขึ้น 5) ส่งเสริมผู้เรียนมีความสำเร็จสอบผ่านในแต่ละระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรอย่างชัดเจน

4. การบริการด้านวิชาการ ตามหลักไตรสิกขา (ศีล) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) ศูนย์ศึกษาออกกฎระเบียบการจัดทำหลักสูตรมาใช้จัดกิจกรรม 2) ผู้บริหาร

ครู กำหนดเนื้อหาให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่จะพัฒนาผู้เรียน 3) ผู้บริหาร และครู กำหนดระเบียบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม 4) ครูจัดทำระเบียบการประเมินพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์หลักสูตรของกรมการศาสนา

5. การบริการด้านวิชาการ ตามหลักไตรสิกขา (สมาธิ) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) ศูนย์ศึกษานำหลักสูตรมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ครูผู้สอนนำกระบวนการมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมาใช้ 3) ศูนย์ศึกษาจัดแหล่งเรียนรู้หลากหลายเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน 4) ศูนย์ศึกษาจัดห้องปฏิบัติการที่เหมาะสม เพียงพอสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ 5) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

6 การบริการด้านวิชาการ ตามหลักไตรสิกขา (ปัญญา) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) ครูผู้สอนทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนที่สอดคล้องกับสภาพจริง 2) ครูผู้สอนทำการประเมินพัฒนาการด้านความตรงต่อเวลา ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความขยันอดทน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านการมีระเบียบวินัย ด้านการมีมารยาทดีงาม ในการเรียนของผู้เรียนเสมอ 3) ครูผู้สอนทำการประเมินพัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้

7. การบริการด้านบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา (ศีล) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) ศูนย์ศึกษานำหลักคุณธรรม จริยธรรมมาปฏิบัติ 2) ผู้บริหาร และครู ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎระเบียบของศูนย์พระพุทธศาสนา 3) ศูนย์ศึกษากำหนดระเบียบในการให้ผู้ปกครอง ชุมชนมาร่วมทำงาน 4) ศูนย์ศึกษาจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ที่จะพัฒนาบุคลากร

8. การบริการด้านบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา (สมาธิ) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) ศูนย์ศึกษาสร้างวิสัยทัศน์ให้กับบุคลากร 2) ผู้บริหาร ครู บุคลากร มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการจัดกิจกรรม 3) ศูนย์ส่งเสริมให้บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน มาร่วมทำงาน 4) ศูนย์ศึกษาให้บุคลากรได้มีการพัฒนา ศึกษาดูงาน

9. การบริการด้านบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา (ปัญญา) มีแนวทาง/วิธีการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ 1) บุคลากรในศูนย์มีความรู้และรับผิดชอบในการพัฒนาศูนย์ 2) บุคลากรศูนย์มีสื่อเทคโนโลยีพร้อมในการจัดกิจกรรม 3) บุคลากร มีความรู้ในการจัดการเรียนการสอน

3. การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง

จากปัญหาที่ต้องการทราบข้อที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ อยู่ในระดับใด ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมิน

รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง ผลการประเมินรายด้าน รายรูปแบบเกี่ยวกับมีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ดังนี้

1. การบริการด้านนโยบายและแผนตามหลักไตรสิกขา ศีล ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปเป็นรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้

2. การบริการด้านวิชาการ ตามหลักไตรสิกขา ด้านศีล ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปเป็นรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้

3. การบริการด้านบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา ด้านศีล ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปเป็นรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้

สรุปผลการประเมิน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5.ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ด้านรูปแบบ

1. รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง ควรจะนำผู้บริหารศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้วยการนำเทคนิควิธีมาใช้กับศูนย์ตนเอง

2. ควรมีรูปแบบหรือวิธีการการประชาสัมพันธ์งานกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ตนเองดำเนินการให้ชุมชน สังคม และหน่วยงานอื่นๆ ได้ทราบความเป็นไป

2. ด้านหลักธรรม

1. การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่ประสบความสำเร็จมีหลักธรรมอะไรที่ส่งเสริมให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีหลักธรรมอะไรที่เหมาะสมกับการพัฒนาจริยธรรม ของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีหลักธรรมอะไรที่เหมาะสมบ้าง

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรมีการกำหนดนโยบายพัฒนาความสามารถผู้บริหารในการบริหารศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักพุทธธรรม
2. ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมการพัฒนาความสามารถของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยนำพุทธธรรมมาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม
3. ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรสร้างหลักสูตรกระบวนการพัฒนาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยทำหลักสูตรเชิงบูรณาการพุทธธรรม

4. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ผู้รับผิดชอบควรนำผลการวิจัยนี้ไปดำเนินการต่อไปนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง คือ มุ่งจัดการบริหารเชิงรุกให้ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้บริหารจัดการที่ถูกต้อง
2. รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดภาคกลาง ให้ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำการบริหารจัดการเชิงพุทธ มาดำเนินการพัฒนาจัดการเชิงพุทธ เพื่อมาจัดกิจกรรมของศูนย์

5. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาและวิจัยครั้งต่อไปในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาทางวิชาการ และประโยชน์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7

2. ควรพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปรียบเทียบกับการบริหารจัดการเชิงพุทธกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
3. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับการบริหารจัดการเชิงพุทธของศูนย์การศึกษาประเภทอื่น
4. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเชิงพุทธที่มีต่อหน่วยงานทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ปีงบประมาณ 2554. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,2554),
- _____, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ออนไลน์) แหล่งข้อมูล www.dra.go.th/site สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2561
- _____,ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ประวัติความเป็นมา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
:http://www.dra.go.th/dra_learn/main.php?filename=about_us,สืบค้นเมื่อ วันที่17 พฤษภาคม 2560).
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2542),
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)_สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2559

สมศักดิ์ บุญปู, **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554),

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานยกรัฐมนตรี, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน, 2546),

การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดี
จังหวัดนครสวรรค์

The Strengthening community networks in archaeological sites.

Nakhon Sawan Province

ศิริโรจน์ นามเสนา* พระศรีสุทธิพงศ์**

Received: November 22, 2018

Revised: December 4, 2018

Accepted: January 14, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีจังหวัดนครสวรรค์มีวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ (1) เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์ (2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีจังหวัดนครสวรรค์ (3) เพื่อส่งเสริมเครือข่ายชุมชนแหล่งความรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ในจังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิธีการเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้แบบแผนเชิงผสมผสานแบบอธิบาย (Explanatory Design) เพื่อให้การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีจังหวัดนครสวรรค์” มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

1) จัดทำระบบฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์ แหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 41 แหล่งและมีโบราณคดีที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจำนวน 15 แหล่ง บางแหล่งก็ถูกประชาชนบุกรุกครองครองการทำประโยชน์

2) การบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีจังหวัดนครสวรรค์ จากการสำรวจพบว่าทุกแห่งมีชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการไม่ว่าจะมีกิจกรรมใดๆ เกี่ยวกับโบราณคดีโดยที่เด่นชัด คือ พิพิธภัณฑสถาน อำเภอด่านช้าง ที่มียุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวชมและที่ อำเภอด่านช้าง มีการจัดกิจกรรมวัน “ฟ้าสาบที่เวสาลี” รำลึกถึงความเป็นมาของโบราณคดี

* ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์.

** อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์.

3) ส่งเสริมเครือข่ายชุมชนแหล่งความรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ในจังหวัดนครสวรรค์ มีการวางนโยบายในการส่งเสริมเครือข่ายในแต่ละชุมชนในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมด้านโบราณคดีโดยการสร้างกลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก กิจกรรมหลักๆในแต่ละชุมชนที่ได้ลงพื้นที่วิจัยนั้นได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ กล่าวคืออย่างแรกในชุมชนเมืองก็มีประเพณีวัฒนธรรมที่จะประชาสัมพันธ์เชิงวิถีพุทธคือ พิธีตักบาตรเทโวโรหนะวัดรณาสถาบรรพต ถือได้ว่าเป็นอีกปรากฏการณ์ด้านวิถีพุทธที่สามารถนำมาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เกิดการสร้างรายได้กระจายรายได้เป็นอย่างดี งานประจำปีวัดจอมคีรีนาคพรตหรือวัดโบสถ์เทวดาสถาสร้างถือเป็นอีกกิจกรรมที่สามารถสร้างเครือข่ายในการท่องเที่ยววิถีพุทธอีกช่องทางหนึ่ง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การอนุรักษ์, การเสริมสร้างเครือข่าย, แหล่งโบราณคดี

ABSTRACT

Research The community network in Nakhon Sawan archaeological sites has three objectives: (1) to develop an archaeological database system in Nakhon Sawan province; (2) to study community management in archaeological sites. Nakhon Sawan Province (3) to promote community networks, archeological knowledge sources This research uses the Mixed Method Research Methodology, using the Explanatory Design methodology. "Strengthening of the community network in archaeological sites in Nakhon Sawan province" has a comprehensive content. Good for development

Results of the Research

1) Archaeological database system in Nakhon Sawan province. There are 41 archaeological sites in Nakhon Sawan province and 15 archaeological sites that have been registered by the people.

2) Community-based management of archaeological sites in Nakhon Sawan province. From the survey, it is found that all communities have participated in management activities, including archaeological activities, with the prominent feature of Chan Sen Museum, Tachalee District, which has a lot of useful guides. Activity Day "The Dawn at Wesley" remembers the history of archeology.

3) Promote community networks, sources of knowledge about archeology. In Nakhon Sawan Province There is a policy to promote the network in each community to provide information on archaeological activities by creating a lineage. Freshbook Main activities in each community that have been researched are useful information. First of all, the city has a cultural tradition that will promote Buddhism. Tewaroon Temple Wat Waranat Banpot Considered as another phenomenon of Buddhism that can be used as a cultural tourism has created a revenue distribution

well. Wat Chom Khiri Noppattana or Wat Ang Thong is one of the activities that can be used to create a network in Buddhist tourism.

Keyword: Administration Manages, Conservation, Strengthening community networks, Archaeology Source

1.บทนำ

โบราณคดี (Archaeology) เป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษามนุษย์ในอดีต ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่างๆผ่านหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ ได้แก่เครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะดินเผา ซากสัตว์ สิ่งก่อสร้าง อาคารสถานที่ที่มนุษย์ได้สร้างและประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา (man-made/artificial evidences) โครงกระดูกของมนุษย์รวมทั้งหลักฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มนุษย์ได้ดัดแปลงเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายทั้งในเรื่องการทำมาหากิน การอยู่อาศัย การผลิต การค้าขาย การประกอบพิธีกรรมต่างๆ การแสดง การละเล่น การแข่งขันกีฬา การทำงาน ศิลปะ การรักษาพยาบาล การฝังศพ และกิจกรรมอื่นๆในยุคสมัยต่างๆซึ่งอาจจะเก่าแก่ย้อนหลังตั้งแต่เมื่อหลายแสนปีก่อนเรื่อยมา (สายันต์ ไพเราะจูจิตร, 2547: 1) ในประเทศไทยเริ่มจากความสนใจเกี่ยวกับกำเนิดและความเป็นมาของบรรพบุรุษ ปรากฏในรูปของตำนานพื้นบ้านตามแนวความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนา กับแนวความเชื่อท้องถิ่น ฯลฯ ในการทำนุบำรุงดูแลรักษาจะเป็นซึ่งเป็นสำนักในเชิงศาสนา เช่น การอุทิศผู้คนเพื่อดูแลรักษาศาสนสถาน การรวบรวมชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินมาซ่อม การบูรณะวัด การขุดดูฐานสิ่งก่อสร้างภายในวัด และการออกกฎหมายควบคุม เช่น ในกฎหมายตราสามดวงที่ชำระขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยรวบรวมกฎหมายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้กำหนดโทษผู้ที่ทำลายโบราณสถาน โบราณวัตถุในพระศาสนา

แม้ว่าประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติโบราณวัตถุโบราณสถานฯ มาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 มีอนุสัญญาระหว่างประเทศ และทำสัญญากับบางประเทศเพื่อป้องกันการนำเข้า-ส่งออก โบราณวัตถุที่ผิดกฎหมาย เช่น โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็นหลักฐานความเป็นมาของประเทศไทย จะซื้อขายได้ก็เฉพาะสิ่งของที่เป็สมบัตินส่วนตัวที่ได้รับเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษผู้สร้างขึ้นเท่านั้น แต่กระนั้นก็ยังมีการซื้อขายโบราณวัตถุอันเป็นสมบัติของชาติกันอย่างกว้างขวาง มิได้เกรงกลัวอาญาของกฎหมายเลยวิธีเดียวที่อาจช่วยแก้ปัญหานี้ได้คือ กระตุ้นจิตสำนึกของคนให้มีความรู้สึกรักหวงแหนที่จะร่วมแรงร่วมใจอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของประเทศ ให้เป็นสมบัติวัฒนธรรมของบ้านเมืองมิใช่เป็นสมบัติส่วนตัว ทั้งนี้ต้องรีบกระทำนับตั้งแต่นี้เป็นต้นไป เพราะพຽນนี้ก็อาจสลายไปเสียแล้ว

โบราณคดีเหล่านั้น จัดเป็นกลไกการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม พร้อมถ่ายโอนสู่อนุชนคนรุ่นหลัง เพื่อเป็นประโยชน์ในการบอกคุณค่าทางวัฒนธรรมในชีวิตมนุษย์ แต่ในปัจจุบัน โบราณรุ่นเก่าถูกมองว่าเป็นของโบราณเก่าล้ำหลัง ไม่ทันสมัย เรียนรู้ได้ยาก ดังนั้น อนุชนคนรุ่นหลังจึงไม่อยากจะสืบต่อโบราณคดีจากผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เป็นปราชญ์ที่ทรงความรู้

ในส่วนของโบราณคดีท้องถิ่นเอง ไม่ได้จัดทำสื่อการสอนหรือการถ่ายทอดที่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนสู่คนอื่น จนในที่สุดก็สูญหายเมื่อโบราณคดีเหล่านั้นได้เสื่อมสลายไปแล้ว

ในเมื่อโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์เป็นของมีคุณค่า เป็นต้นทุนที่มีอยู่แล้วในสังคม การศึกษากระบวนการบริหารจัดการในแต่ละแขนง การใช้องค์ความรู้จากการอนุรักษ์พัฒนาของแต่ละคน จึงเป็นเรื่องที่ควรจัดระบบ บันทึก และเก็บไว้ในรูปขององค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการถ่ายทอดและประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดคุณค่าความหวงแหนในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาการบริหารจัดการแหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์ ก่อนที่แหล่งโบราณคดีเหล่านี้จะถูกทำลายโดยการกระทำของประชาชนที่ปราศจากความรู้ความเข้าใจ โดยดำเนินการสำรวจศึกษาแหล่งโบราณคดี เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียน นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและความภาคภูมิใจ นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจที่ลุ่มลึกในการดูแลและอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นและประเทศชาติแบบมีส่วนร่วมให้คงอยู่สืบไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์
- 2.2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีจังหวัดนครสวรรค์
- 2.3 เพื่อส่งเสริมเครือข่ายชุมชนแหล่งความรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์

3.ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาประวัติความเป็นมาทางหนังสือ งานวรรณกรรม งานวิจัย คำ-บอกเล่า หรือจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีความเป็นมาในมิติต่างๆ ของแหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์ ใน 3 กลุ่ม คือ 1.ด้านการจัดทำฐานข้อมูล 2.ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม 3.ด้านการเสริมสร้างเครือข่าย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

พระสงฆ์	จำนวน	41 รูป
ผู้นำชุมชน	จำนวน	41 คน (40 หมู่บ้าน และ 40 ชุมชน)

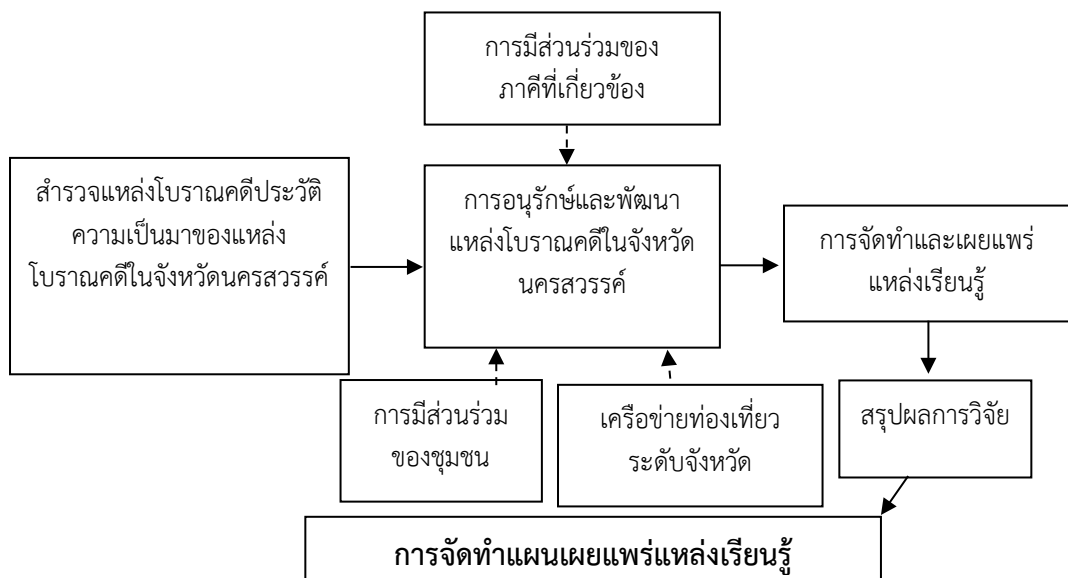
ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมอำเภอ เจ้าหน้าที่อุทยานประวัติศาสตร์ เจ้าหน้าที่โบราณคดี จำนวน 25 คน

นักเรียน นักศึกษา จำนวน 80 คน
ประชาชนทั่วไป จำนวน 400 คน
รวมทั้งสิ้น 587 รูป/คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ แหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 41 แหล่งคือ

- 1.อำเภอเมืองฯ จำนวน 8 แหล่ง,วัดกระต๊อทอง, วัดจอมคีรีนาคพรต, วัดช่องลม,เมืองพระบาง, วัดเขากบ, วัดบน, แหล่งโบราณคดีบ้านคลองกระดาน, บ้านทัพชุมพล
- 2.อำเภอชุมแสง จำนวน 2 แหล่ง วัดถ้ำเนินพระปรางค์, วัดเกยไชยเหนือ
- 3.อำเภอบรรพตพิสัย จำนวน 2 , ดงแม่นางเมือง, เขาหน่อ เขาแก้ว,
- 4.อำเภอไพศาลี จำนวน 7 แหล่งโคกพระยาเผาเข้า, เมืองอโยธยาวิ (เมืองอภัยศาลี), วัดหลวงพ่อดำ, วัดโพธิ์ประสาท,เขาสอยดาว,บ้านสำโรงชัย,รอยพระพุทธรบาทไพศาลี
- 5.อำเภอโกรกพระ จำนวน 5 แหล่ง วัดท่าซุด, วัดบางประมุง, วัดบางมะฝ่อ, วัดเกาะหงษ์,วัดหนองปลาแห้ง
- 6.อำเภอตากฟ้า จำนวน 4 แหล่ง ถ้ำพระ, เนินโบราณสถานบ้านพุนิมิต, แหล่งโบราณคดีบ้านพุ่ม่น, วัดถ้ำพรสวรรค์
- 7.อำเภอท่าตะโก จำนวน 3 แหล่ง,บ้านดอนคา,แหล่งโบราณคดีบ้านเขาล้อ,บ้านหัวถนนกลาง,
- 8.อำเภอตากลี จำนวน 2 แหล่ง, บ้านโคกจันเสน, แหล่งโบราณคดีบ้านบ่อดินขาว
- 9.อำเภอยะหริ่ง จำนวน 7 แหล่ง กลุ่มโบราณสถานโคกไม้เดน, วัดพระปรางค์เหลียง, ,แหล่งโบราณคดีบ้านเขาบ่อพลับ, วัดสระทะเล,แหล่งโบราณคดีโคกสำริด,เมืองโบราณคูเมือง, เขาสรณางสรง
- 10.อำเภอเก้าเลี้ยว จำนวน 1 แหล่ง วัดมหาโพธิ์ใต้

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

4. วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมและศึกษาข้อมูลอยู่ 2 ประการ คือ

(ก) การวิจัยเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

(1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎก

(2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและเอกสารงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

(ข) การวิจัยภาคสนาม (Field Work) โดยมีการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม 2 วิธีการดังนี้

(1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้รู้ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ท่านดังนี้

ก. ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศิลปะ จำนวน 10 ท่าน

ข. ผู้ที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการแหล่งโบราณคดี จำนวน 10 ท่าน

(2) การสนทนากลุ่ม (focus group) โดยจะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งทางด้านพุทธศิลปะใน พระพุทธศาสนาและด้านการบริหารจัดการแหล่งโบราณคดี มาสนทนาเพื่อประมวลความรู้ในการ ประยุกต์ใช้หลักการบริหารจัดการแหล่งโบราณคดี กับการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จของแต่ละ แห่ง

เมื่อได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งหมดแล้วก็จะจากนั้น ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัยเป็นอันดับต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1.1. ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์

ในพื้นที่ของผู้วิจัยลงสำรวจได้พบโบราณคดีที่ได้รับขึ้นทะเบียนและไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน จำนวน 10 อำเภอทางผู้วิจัยจะได้สรุปผลการวิจัยเป็นลำดับดังนี้

5.1.1.1 โบราณสถานในอำเภอเมืองนครสวรรค์ วัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจำนวน 5 แห่ง คือ 1) วัดกระดี่ทอง เป็นวัดร้าง ตั้งอยู่ที่บ้านเกาะเห็ด หมู่ที่ 1 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ สิ่งสำคัญในวัดร้างที่เหลือให้เห็นคือ เจดีย์ย่อมุมสิบสอง วัดแห่งนี้ ขึ้นทะเบียน โบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 ปัจจุบันชาวบ้านใช้วัดกระดี่ทอง เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมด้านลานวัฒนธรรม ลานกีฬา และสำหรับพักผ่อนของชุมชนบ้านเกาะเห็ดอยู่ในเขตตำบลนครสวรรค์ โบราณสถานในวัดคือ เจดีย์วัดกระดี่ทอง ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เมื่อปี พ.ศ. 2478 2) เมืองพระบาง ตั้งอยู่บริเวณวัดสี่เข้า ซึ่งเป็นวัด ตั้งอยู่กลางเมืองตัวเมือง มีคันกำแพงและคูเมือง กำแพงกว้าง ยาวด้านละ 4 เส้น (160 เมตร) (ภาพ

ที่ 3.21) มีเจดีย์ตั้งอยู่กลางเมืองและพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน เศียรขนาด 20 กำมือ ตัวเมืองตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองนครสวรรค์ ราว 2 กิโลเมตร ในเขตเทศบาล เป็นเมืองเก่าสมัยสุโขทัย ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนต้นเรียกว่า เมืองพังคา ยังมีแนวกำแพงดินรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีคูน้ำล้อมรอบยาวด้านละ 80 เมตร สูง 1.50 เมตร กว้าง 2 เมตร ต่อมาสมัยกรุงธนบุรีแม่น้ำปิงเปลี่ยนทางเดิน จึงย้ายเมืองไปตั้งบริเวณใต้มณฑลทหารบกที่ 4 บริเวณบ้านตลาดไผ่ล้อม บางครั้งก็เรียกเมืองทานตะวันหรือเมืองซอนตะวัน เมืองพระบางและวัดสี่เข้าได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2478 3) วัดกบ หรือวัดวรนาถบรรพต หรือวัดปากพระบาง ตั้งอยู่บนเขาบก เขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิงเช่นเดียวกับเมืองพระบางที่ตั้งอยู่เชิงเขา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพบศิลาจารึกเมื่อ พ.ศ.2464 บนเขาบกใกล้กับรอยพระพุทธรูปบาทของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ซึ่งในศิลาจารึกนครชุม กล่าวว่า “พระยาธรรมิกราชให้ไปพิมพ์เอารอยตีนพระเป็นเจ้าถึงสิงหลอันเหยียบเหนือจอมเขาสุมนภูบรรพต ประมาณเท่าใดเอามาพิมพ์ไว้จูงคนทั้งหลายเห็นแท้ อันหนึ่งประดิษฐานไว้เหนือจอมเขาที่ปากพระบาง” ส่วนศิลาจารึกหลักที่ 11 พ.ศ.1962 (วัดกบ) กล่าวถึงการสร้างพระเจดีย์วิหารอุทิศให้พระยารามผู้น้อง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ ความว่า “ศักราช 781 (พ.ศ.1962) พระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าฉันทพาน เมืองเหนือทั้งปวงเป็นจลาจล เสด็จขึ้นไปถึงพระบาง พระยาบาลเมืองและพระยารามออกถวายบังคม” ภายในวัดมีสิ่งสำคัญคือ

- เจดีย์ทรงลังกาหรือทรงระฆัง ก่ออิฐถือปูน ลักษณะองค์ระฆังตั้งอยู่บนฐาน เป็นเจดีย์ในรุ่นหลังราวพุทธศตวรรษที่ 20-21 ลักษณะบัลลังก์ไม่มีเสาด้านแบบศิลปะสุโขทัย

- พระพุทธรูปศิลาปางนาคนาคปรก ศิลปะลพบุรีได้รับการซ่อมแซมแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 คล้ายกับพระพุทธรูปนาคนาคปรกที่พบบริเวณเขาตาคี

- รอยพระพุทธรูป (หินชนวน) ลายดอกบัวตรงกลางมีขนาดเล็กกว่ารอยพระพุทธรูปเขาหน่อ อำเภอบรรพตพิสัย และลักษณะร่องรอยตื้นกว่า

เขาบกขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478(4) วัดบน ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ภายในวัดประกอบด้วยฐานอุโบสถและวิหารก่อด้วยอิฐและมีกำแพงแก้ว (ก่ออิฐ) ล้อมรอบกลุ่มโบราณสถาน ส่วนขนาดของโบราณสถานยังไม่ชัดเจน เพราะยังไม่ได้ดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดี วัดบนขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478(5) วัดช่องลม ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีสิ่งสำคัญคือ อุโบสถ กำหนดอายุสมัยสุโขทัย วัดช่องลมขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 (6) วัดจอมศรีนาคนาคปรก ตั้งอยู่ในเขตตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ คือ วิหาร อุโบสถ และพระพุทธรูปปางมารวิชัย ได้รับการซ่อมแซมต่อเนื่องมา กำหนดอายุสมัยสุโขทัย-อยุธยา กลุ่มโบราณสถานดังกล่าวตั้งอยู่บนเขาบวชนาค ทางซ้ายฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากวัดกบ (วรนาถบรรพต) มาทางทิศตะวันตก

เฉียงใต้ราว 3 กิโลเมตร ในขณะที่วัดเขากบตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ก่อนที่แม่น้ำปิงจะรวมกับแม่น้ำน่านราว 1 กิโลเมตร ดังนั้นทั้งเขากบและเขาวงกตจึงเป็นทั้งที่ตั้งศาสนสถานที่สำคัญของเมืองนครสวรรค์ และเป็นจุดยุทธศาสตร์ในการสังเกตการณ์และชุมนุมกองทัพในสมัยอยุธยา โดยเฉพาะลักษณะการตั้งศาสนสถานบนภูเขาได้ปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี เช่น บ้านโคกไม้เดน บ้านเขาบ่อพลับ อำเภอพยุหะคีรี จึงแสดงแนวคิดหรือคติในการสร้างพุทธสถานไว้บนภูเขา ซึ่งโบราณสถานรูปทรงเจดีย์บนเขาบ่อพลับ พบว่ามีการสร้างต่อเนื่องมาถึงสมัยลพบุรีและสุโขทัย กลุ่มโบราณสถานเขาวงกต ขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 7) วัดหนองปลาแห้ง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4 ตำบลนครสวรรค์ออก จากการสำรวจได้พบเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ขนาด 6 x 6 เมตร สูง 10 เมตร ลักษณะก่ออิฐถือปูน แบบศิลปะอยุธยา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 นอกจากนี้ ยังพบแนวคูน้ำล้อมรอบขนาด 500 x 1,000 เมตร แต่มีแนวชัดเจนทางด้านทิศใต้ ส่วนทางด้านอื่นถูกบุกรุกจากการก่อสร้างถนนและบ้านเรือนราษฎร พื้นที่บริเวณนี้แต่เดิมน่าจะเป็นวัดสมัยอยุธยา ต่อมา มีการดัดแปลงเป็นค่ายสำหรับพักไพร่พลในระหว่างสงคราม อาจจะเป็นค่ายของกองทัพไทยในคราวรบกับพม่าที่ล้อมเมืองพิษณุโลกใน พ.ศ.2313 โดยใช้เมืองนครสวรรค์เป็นค่ายลำเลียงเสบียงที่สำคัญ ซึ่งพระยาราชเศรษฐีตั้งค่ายอยู่ ณ เมืองนครสวรรค์

5.1.1.2 โบราณสถานในอำเภอชุมแสง มีโบราณคดีได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร จำนวน 1 แห่งกล่าวคือ

1. วัดถ้ำเนินพระปรางค์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลพันลาน อำเภอชุมแสง มีสิ่งที่สำคัญ คือ วิหารก่อด้วยอิฐ ขนาด กว้าง 10 เมตร ยาว 27 เมตร เหลือซากวิหารสูง 1.50 เมตร มีเจดีย์ทรงกลมหรือทรงระฆังก่ออิฐและศิลาแลง ขนาด 10.60 x 10.60 เมตร เป็นประธานหลักของวัด ทั้งวิหารและเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐขนาด 27 x 60 เมตร ลักษณะวิหารและเจดีย์เป็นแบบศิลปะสุโขทัย-อยุธยา

5.1.1.3 โบราณสถานในอำเภอบรรพตพิสัย มีโบราณคดีได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร จำนวน 1 แห่งกล่าวคือ

วัดเขาน้อย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2491 ต่อมาอุโบสถชำรุดทรุดโทรม ทางวัดได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาอีกครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2530 ความสำคัญ ในสมัยโบราณ เมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี จะมีชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้น และจังหวัดใกล้เคียง เช่น พิจิตร กำแพงเพชร สุโขทัย ตาก ชัยนาท ลพบุรี อุทัยธานี และนครสวรรค์จะเดินทางมานมัสการปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทบนยอดเขาน้อย สมัยก่อนการคมนาคมไม่สะดวก ต้องเดินด้วยเท้าการเดินทางใช้เวลามากต้องหยุดพักแรมบริเวณเชิงเขานางพันธุรัตน์ก่อนรุ่งเช้าจึงขึ้นบนเขาน้อยแคว้นมัสการพระพุทธรูปไสยาสน์ในถ้ำพระนอน จากนั้นก็จะปีนขึ้นไปบนยอดเขาปิดทองนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทที่ประดิษฐานอยู่บนนั้น สมัยก่อนยังไม่มีทางเดินขึ้นถึงยอดเขา เวลาจะขึ้นต้องมีคนอาสาปีนขึ้นไปคนหนึ่งก่อน แล้วเอาเชือกมัดไว้กับก้อนหินใหญ่ก้อนหนึ่งบนยอดเขาจากนั้นคนอื่น ๆ ก็จะไต่เชือกตามขึ้นไป ใครขึ้นไปนมัสการปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทบนยอดเขาได้ถือกันว่าได้กุศลแรง คนที่มาในงานนี้จึงนิยมใส่เสื้อสีแดง เพื่อจะได้มองเห็น

เห็นชัดเป็นที่สะดุดตาเวลาป็นขึ้นไปบนยอดเขา พอกลางคืนก็นัดกันมาชุมนุมกันที่ลานโล่งซึ่งช่วยกันถางเตรียมไว้ จุดได้ตะเกียงร้องรำทำเพลงเป็นที่สนุกสนานและเป็นการสมโภชงานปิดทองไหว้พระไปในตัว ใครเล่นเพลงฉ่อยได้ก็ไปรวมกลุ่มกับพวกเพลงฉ่อย ใครชอบเพลงระบำชาวไร่ ก็จับกลุ่มเล่นกันไป ใครถนัดทางรำตึกก็ตั้งวงว่าแก๊กกันไป ใครเล่นอะไรไม่ได้ก็เป็นคนดูงานวัดเขาหน่อจึงเริ่มขึ้นนับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และมีติดต่อกันทุกปีจนกลายเป็นประเพณีจนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ปีมะเมีย พ.ศ. 2461 ผู้คนไปนมัสการปิดทองรอยพระพุทธรูปที่วัดเขาหน่อมากมายเช่นทุกปี ระหว่างที่หลายคนไต่เชือกขึ้นไปบนยอดเขา ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนที่ 75 วันที่ 10 มีนาคม 2537

5.1.1.4 โบราณสถานในอำเภอไพศาลีมีโบราณคดีได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร จำนวน 5 แห่ง กล่าวคือ โคกพระยาเผาเข้า เมืองอภัยเวาสาลี โคกเศรษฐี ตึกอึกา เมืองประจำ

1) โคกพระยาเผาเข้า ตั้งอยู่ห่างจากเมืองโบราณสถานเวาสาลีไปทางตะวันออกเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตรสภาพของแหล่งเป็นเนินดินขนาด 20*20*3.5 เมตร ด้านบนของเนินดินดังกล่าวปรากฏแนวศิลาแลงลักษณะคล้ายกำแพงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้างประมาณ 6 เมตร ยาว 12 เมตร สูง 0.4 เมตรภายในกำแพงดังกล่าวมีอาคารก่ออิฐบล็อกอยู่ด้านใน จากคำบอกเล่าและการศึกษาตำแหน่งเกือบกึ่งกลางระหว่างเมืองโบราณเวาสาลีและสำนักสงฆ์พระพุทธรูปไพศาลี อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่เชื่อกันว่าสร้างขึ้นสมัยพระนารายณ์และนอกจากนั้นในสมัยบรรพกาลบริเวณเนินโบราณสถานแห่งนี้ได้เป็นที่ประกอบพิธีเผาข้าวได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 2) เมืองอภัยเวาสาลีหรือเมืองเก่าเวาสาลี จากการสำรวจของกรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ.2511 พบว่าเป็นเมืองสี่เหลี่ยมผืนผ้า มุมมน มีกำแพงดิน 2 ชั้น มีคูเมืองคันกลาง ยาวประมาณ 700 เมตร กว้าง 500 เมตร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี บริเวณที่ตั้งชุมชนเป็นที่ราบลุ่มมีทางน้ำไหลผ่าน จากการขุดแต่งใน พ.ศ.2539 พบว่า โบราณสถานซึ่งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเมืองเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย ประกอบด้วยอุโบสถ มณฑป วิหาร เจดีย์ และผลจากการศึกษาหลักฐานชั้นดินทางโบราณคดี พบว่า ก่อนการสร้างโบราณสถาน กลุ่มเมืองเก่าเวาสาลีแห่งนี้ ได้มีชุมชนตั้งหลักแหล่งอยู่ก่อนแล้ว เป็นชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ซึ่งได้มีการพัฒนาเข้าสู่การเป็นชุมชนคูน้ำคันดินในสมัยทวารวดี ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 3) วัดโคกเคื่อสร้างขึ้นประมาณ พ.ศ.2335 ในยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่ากันว่าน่าจะตั้งเป็นวัดมานานแล้วเพราะในเขตบริเวณนี้เคยตกเป็นเมืองขึ้นของเมืองหงสาวดีมาก่อน โดยมีรูปปั้นหงส์เนื้อสำริดเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นเมืองขึ้นของหงสาวดีปัจจุบันชำรุดสูญหายไปแล้วมีนามตามชื่อหมู่บ้านเดิมว่า “วัดโพธิ์ทองธรรมชาติ” และต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนชื่อวัดมาเป็น วัดพังมวง เมื่อทางบ้านเมืองได้ตั้งเป็นบ้านโคกเคื่อ ก็เปลี่ยนนามวัดใหม่ว่า “วัดโคกเคื่อ” จนถึงปัจจุบันนี้ พระใบฎีกาโหมดซึ่งเป็นสภธรรมกับพระครูนิวาสธรรมขันธ์(หลวงพ่อเดิม) ท่านทั้งสองได้ช่วยกันสร้างอุโบสถจน

แล้วเสร็จและยังปฏิสังขรณ์เสนาสนะของวัดโคกเตื่อ วัดโคกเตื่อได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 9 เดือนเมษายน 2466 ในรัชสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มีกิจจุฬาราชนาตลอดปี ทางวัดได้เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมพ.ศ.2500-2559 ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478

5.1.1.6 โบราณสถานในอำเภотаตะโก

1. โบราณสถานเขาคีล ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านตุ๊กแก ตำบลดอนคา ห่างจากที่ว่าการอำเภотаตะโกไปราว 10 กิโลเมตร โบราณสถานตั้งอยู่บนเขาคีล ทางทิศตะวันตก ราว 8 กิโลเมตร เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ลักษณะเป็นเมืองคูน้ำคันดิน กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-18 ทั้งนี้เพราะภายในเมืองยังปรากฏโบราณสถาน เรียกว่า โคกปราสาท (ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478) ซึ่งอาจจะเป็นโบราณสถานสมัยเดียวกับโบราณสถานบนเขาคีล ชุมชนสมัยทวารวดีส่วนใหญ่ที่พบในเขตนครสวรรค์ มักจะมีชุมชนอยู่อาศัยต่อเนื่องมาถึงราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 เช่น เมืองจันเสน เมืองบน

ลักษณะสถาปัตยกรรมของโบราณสถานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 7 x 7 เมตร มีขด้านทิศตะวันออกขนาด 3 x 7 เมตร ฐานชั้นล่าง ก่อด้วยศิลาแลงและเสริมอิฐด้านบนผนัง ฐานศิลาก่อสูง 1.50 เมตร และก่อเป็นกรอบ ส่วนด้านในถมด้วยดิน หิน และเศษอิฐ ขนาดอิฐ 17 x 34 x 7 ซม. และ 14 x 32 x 7 ซม. ลักษณะผนังของโบราณสถานเหลืออยู่ราว 2 เมตร ส่วนบนพังทลายลงหมด อย่างไรก็ตามลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมในแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม เป็นรูปแบบพระปรางค์ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 โดยสันนิษฐานประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุสำคัญจำนวน 2 องค์ คือ

1. พระพุทธรูปนาคปรก (7 เศียร) ศิลาทราย ด้านล่างของชนดนาคมีเศียรสำหรับประกบกับฐาน ขนาดหน้าตัก 50 ซม. สูง 1 เมตร
2. พระพุทธรูปนาคปรก ปางสมาธิ ศิลาทราย ขนาดหน้าตัก 40 ซม. สูง 80 ซม. มีจารึกอักษรขอมที่ฐานขนาดหน้าตัก 30

5.1.1.7 โบราณสถานในอำเภوتاคลี

อยู่ในเขตตำบล จันเสนอำเภوتاคลี พบจากภาพถ่ายทางอากาศเมื่อปี พ.ศ. 2509 บริเวณที่ตั้งเมืองเป็นที่ราบสูงกว่าที่ราบเจ้าพระยา สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 12 เมตร เป็นรูปวงกลม มีคูน้ำล้อมรอบแต่ไม่มีกำแพงดิน มีขนาดกว้างประมาณ 700 เมตร ยาวประมาณ 800 เมตร นอกคูเมืองทางทิศตะวันออก มีแอ่งน้ำขนาดกว้างประมาณ 170 เมตร ยาวประมาณ 240 เมตร เรียกว่าบึงจันเสน จากขอบบึงทางทิศใต้ มีคันดินกว้างประมาณ 20 เมตร ยาวประมาณ 4 กิโลเมตร ทอดตัวตรงไปทางทิศตะวันออก จากการขุดค้นพบว่าเมืองจันเสน มีชุมชนอาศัยอยู่ถึง 6 สมัยด้วยกัน ตั้งแต่ยุคโลหะจนถึงสมัยทวารวดีตอนปลาย รวมเวลากว่าพันปี คือตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 4 จนถึงประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 ได้พบเศษเครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมากที่มีการประดับลวดลายบนภาชนะ ส่วนมากอยู่ในสมัยทวารวดี นอกจากนี้ยังพบจารึกบนก้อนดินเผาโดยจารึกด้วยอักษรปัลลวะเป็นภาษาสันสกฤต

5.1.1.8 โบราณสถานในอำเภอพยุหะคีรี

1. วัดพระปรารักษ์เหลือง ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 1 ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากเมืองบน บ้านโคกไม้เดนทางทิศตะวันตกราว 500 เมตร แนวถนนเลียบบแม่น้ำได้แบ่งพื้นที่โบราณสถานออกจากบริเวณวัด จากการสำรวจพบว่าเป็นโบราณสถานก่ออิฐถือปูนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ราว 15 เมตร สูง 5 เมตร ส่วนบนพังทลายไปแล้ว ขนาดอิฐกว้าง 16 ซม. ยาว 30 ซม. หนา 6 ซม. บริเวณเนินเจดีย์ได้พบพระขลังหิน ขนาด 12 x 70 x 110 ซม. มีรูขนาด 8 ซม. ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์มีอุโบสถก่ออิฐถือปูน หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องดินเผา ขนาดกว้าง 6.90 เมตร ยาว 10.50 เมตร ผนังหนา 50 ซม. สูง 75 ซม. มีประตู 2 แห่ง พื้นปูกระเบื้องดินเผาขนาด 29 x 29 ซม. หนา 2 ซม. ส่วนหน้าบันพื้นปูนปั้นประดับด้วยเครื่องเบญจรงค์และเครื่องถ้วยจีน

5.2 การบริหารจัดการและการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์

การจัดกิจกรรมในงานประจำปีของสองวัดที่ผู้วิจัยนำเสนอมานี้ ถือเป็นจุดหลักในการจัดการให้เห็นภาพลักษณ์ที่ชัดเจนคือกิจกรรมที่จัดทุกปีมีชุมชนมากมายมามีส่วนร่วมให้เกิดการท่องเที่ยวทั้งในภูมิภาคและระดับประเทศ คือ วัดจอมคีรีนาคพรต มีการบริหารจัดการก็เหมือนกับวัดอื่นๆ ที่มีเจ้าอาวาสเป็นระดับเจ้าคณะอำเภอแม่เปิน มีคณะกรรมการฝ่ายต่างรวมปรึกษาหารือในการบริหารงานภายในวัด สินค้าพื้นบ้านภายในวัดหรือรอบๆวัดยังไม่มีที่ชัดเจนเนื่องจากเป็นเขตก้ำกึ่งระหว่างเขตเทศบาลนครสวรรค์กับอบต.นครสวรรค์ออกจึงไม่มีสินค้าที่โดดเด่น

จุดขายของวัดเขากบหรือระบบการบริหารของวัดวรนาถบรรพตนั้นพระเดชพระคุณพระราชรัตนเวที,ดร. ได้มีการตั้งคณะกรรมการช่วยในการบริหารจัดการวัดวรนาถบรรพตพระอารามหลวง ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยซึ่งในเบื้องต้นพระเดชพระคุณและคณะกรรมการได้สำรวจการวางผังภายในวัดว่ามีสิ่งใดที่จะต้องบูรณะปฏิสังขรณ์ได้มีการทำวัตรกับแฟนเพื่อการพัฒนาปรับปรุงให้วัดเป็นไปด้วยความสวยงามร่มรื่นในเบื้องต้นได้มีการจัดให้วัดมีประเพณีวัฒนธรรมการตักบาตรเทโวจากยอดเขากบซึ่งคณะกรรมการทุกท่านเห็นด้วยเนื่องจากบริเวณจากยอดเขากบลงมาถึงวัดวรนาถบรรพตเป็นชันบันได 400 กว่าขั้นซึ่งถ้ามองจากข้างล่างขึ้นไปจะเป็นภาพที่สวยงามคล้ายๆกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงจากการโปรดพุทธมารดาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งพระเดชพระคุณและคณะกรรมการได้มีมติให้จัดงานประเพณีวัฒนธรรมตักบาตรเทโวโรหณะวัดเขากบเริ่มตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2557 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้งานประเพณีของวัดกบได้มีชื่อเสียงติดอันดับต้นๆในประเทศไทยในแต่ละปีก็จะมีหน่วยงานราชการหน่วยงานเอกชนได้มาเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวถ้าสืบค้นดูในอินเทอร์เน็ตของวัดวรนาถบรรพตจะเห็นภาพกิจกรรมที่พุทธศาสนิกชนได้มานั่งเป็นภาพที่สวยงามมากไม่แพ้วัดสังกัสคีรีจังหวัดอุทัยธานีเลยทีเดียว

5.3 การส่งเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์

แต่ละอำเภอยายามเสริมสร้างเครือข่ายทั้งการจัดกิจกรรมให้เป็นประจำปีในแต่ละแห่ง และการใช้โซเชียลในการสร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด กล่าวคือวัดจอมคีรีนาคพรต ในส่วนของวัดนี้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยกันพัฒนาวัดผู้นำชุมชนและองค์กรต่างๆ มีความสามัคคีกันร่วมแรงร่วมใจดูแลวัดให้เป็นศูนย์รวมใจของชุมชน โบสถ์เทวดาสรางตั้งอยู่บนยอดเขาทุก วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปีทางวัดได้เชิญหน่วยงานที่อยู่รอบๆวัดได้ร่วมกันประชุมจัดงาน ประจำปีซึ่งมีถึง 10 วัน 10 คืนด้วยกัน กล่าวคือจะมีงาน "ไหว้พระปิดทองวัดจอมคีรีนาคพรต" ใน วันนั้นทุกคนที่มาร่วมงาน จะได้กราบไหว้ปิดทองพระประธานในอุโบสถเทวดาสราง เพื่อขอพรให้ เป็นศิริมงคลแก่ตน อีกทั้งมีการละเล่นของกินของใช้มาจัดจำหน่ายบริการมากมาย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัดวรนาถบรรพตจังหวัดนครสวรรค์นั้นใน เรื่องของการบริหารจัดการมีคณะกรรมการที่ประเทศพระคุณเจ้าอาวาสได้แต่งตั้งให้บริหารจัดการ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยโปร่งใสตรวจสอบได้ในเรื่องของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะได้รับความอนุเคราะห์จากหน่วยงานต่างๆ ที่มาร่วมกิจกรรมตักบาตรเทโวโรหณะวัดเขากบเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการมีผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์เป็นประธานหน่วยงานการศึกษา หน่วยงานต่างๆในนครสวรรค์ต่างร่วมด้วยช่วยกันทำให้กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมตักบาตรเทโววัด เขากบมีความอลังการสวยงามประดับตกแต่งรวมทั้งริ้วขบวนในการตักบาตรเป็นไปด้วยความ สวยงามเป็นระเบียบเป็นอย่างมากซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ตรงนี้สร้างความมีชื่อเสียงเรื่องการตักบาตร เทโวโรหณะได้ขจรกระจายไปทั่วประเทศก็มีญาติโยมจากต่างจังหวัดได้เข้ามาร่วมกิจกรรมตักบาตร เทโวของวัดเขากบมากมายดังจะเห็นได้ภาพถ้าเราดูจากอินเตอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ของวัดวรนาถ บรรพต

วัดพันลานใต้(ถ้ำเนินพระปรางค์) เป็นวัดธรรมยุติ ทุกปีทางวัดโดยคณะกรรมการจะจัดให้ มีการบวชชีพรามหณ์และสวดมนต์เดินจงกลมรอบวิหารดังกล่าว คืนวันหนึ่งระหว่างที่กำลังนั่งสมาธิรอบวิหารได้เกิดเหตุอัศจรรย์มีลำแสงพวยพุ่งขึ้นจากกลางวิหารลอยไปเหนือขอบฟ้าแล้วจางหายไป ในมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นวัดมีการบริหารจัดการทางวัดได้มีการก่อสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์ยาว 20 เมตรด้วยปูนปั้นจำนวนหนึ่งองค์และจัดให้มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสงกรานต์ และสงฆ์พระพุทธรูปไสยาสน์เป็นประจำทุกปี อีกทั้งได้ติดต่อประสานงานกับกรมศิลปากรในการมาสำรวจเพิ่มเติมว่าวิหารดังกล่าวมีรูปทรงแบบใดและจะสามารถของบประมาณในการพัฒนาให้เห็นเค้าโครงเดิมได้หรือไม่ถ้าได้จะเป็นสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าต่อชุมชนในพื้นที่อำเภอชุมแสงสามารถประชาสัมพันธ์เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมทางศิลปะใน อนาคตสืบต่อไป

วัดเกยไชยเหนือให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยจึงให้การสนับสนุนในการสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ เพิ่มขึ้นอีกหนึ่ง ชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์ต้นน้ำ” รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ ปัจจุบันพระครูนิทานบุญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอชุมแสงและเจ้าอาวาสวัดเกยไชยเหนือได้มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและ เอกชนรวมทั้งคณะสงฆ์ได้มีมติในการร่วมกันสร้างพิพิธภัณฑ์ไ้อ่างเกยไชยโดยการสร้างรูปไอ้เข้ตัว

ใหญ่นอนอยู่บนพิพิธภัณฑสถานดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็นที่ศึกษาเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ของไผ่ตงเกยไชยและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

วัดจันเสนนั้น มีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑสถาน ถือเป็นงานที่สำคัญในการแจ้งข้อมูลข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมของพิพิธภัณฑสถานเพื่อการบริการให้แก่ผู้คนที่มาชมชมในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นได้รับทราบข่าวสารของพิพิธภัณฑสถานและเข้าร่วมกิจกรรมนอกจากนั้นยังสามารถใช้เทคโนโลยีเว็บไซต์ Facebook line YouTube ในสื่อสังคมออนไลน์ช่วยในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานต่างๆ 2 เดือนของวัดจันเสนอีกด้วย

ในด้านของที่ระลึกพิพิธภัณฑสถานตั้งอยู่ภายในวัดจันเสนยังมีกิจกรรมจำหน่ายของที่ระลึกสร้างรายได้ให้เกิดภายในชุมชนเกิดการเรียนรู้เช่นกลุ่มงานอาชีพทำงานให้กับพิพิธภัณฑสถานเพื่อเป็นรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นในการจำหน่ายของที่ระลึกการบริหารแบบครบวงจรดังจะเห็นได้จากบุคคลที่มาเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวจะได้ของที่ระลึกกลับไปถ้าได้ไป 1 ชิ้นจะถือว่าดีแล้วมันเป็นตัวแทนของชุมชนของพิพิธภัณฑสถานผ้า 1 ชิ้นมาจากไหนทำมาจากไหนซื้อมาจากไหนก็จะได้รับคำตอบว่าซื้อมาจากพิพิธภัณฑสถานสวยหรือไม่ก็จะมีคำตอบว่าลองไปดูซิว่ามันจะสวยตามที่เราเห็นหรือเปล่ามันก็ได้เรื่องของการประชาสัมพันธ์เรื่องของการผูกมิตรไมตรีด้วยเพราะว่านอกจากมาซื้อแล้วกลับไปเลยแต่ก็ต้องมีการนั่งคุยซักถามว่าถ้าได้มาอย่างไรมีวิธีการทำอย่างไรมันก็เป็นปฏิสัมพันธ์ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการปฏิสัมพันธ์มันเป็นเรื่องของการสร้างมิตรไมตรีมากกว่าการซื้อขายตรงนี้

เรื่องของการบริการนำชมในเบื้องต้นพิพิธภัณฑสถานควรมีเส้นทางในการนำชมออกเป็นส่วนๆเพื่อให้สะดวกในการเล่าถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นมีแผนที่แสดงห้องนิทรรศการมีการจัดการจำหน่ายของที่ระลึกเพื่อหารายได้ในการพัฒนาบำรุงรักษาพิพิธภัณฑสถานเป็นสิ่งของที่เป็นอย่างที่เห็นได้จากคำสนทนาของนักท่องเที่ยวที่มาดูก็อาศัยเจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑสถานได้อธิบายให้บริการให้การต้อนรับผู้มาเยือนมาศึกษาและอธิบายนำชมต่างๆรวมไปถึงเมืองโบราณจันเสนด้วยอีกครั้งยุวมัคคุเทศก์เขาสามารถอธิบายได้หมดเลยซึ่งถือว่าเป็นความพร้อมของชุมชนพิพิธภัณฑสถานที่สามารถสร้างกลุ่มยุวมัคคุเทศก์นี้ให้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารของพิพิธภัณฑสถานอีกด้วย

การมีส่วนร่วมของชุมชนไพศาลเกิดขึ้นด้วยความร่วมมือของประชาชนในอำเภอไพศาล องค์กร หน่วยงาน ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ท้องถิ่น ร่วมมือร่วมแรงจากบุคคลทุกฝ่าย ข้าราชการ การเมือง การบ้าน พระสงฆ์องค์เจ้า ครูบาอาจารย์ ผู้เฒ่า ผู้อาวุโสในชุมชน ช่างงาน “ส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ย้อนรอยเมืองเก่าเวสาลี” (15-16 กรกฎาคม ณ ลานวัฒนธรรม โบราณสถานเมืองเก่าเวสาลี หมู่ 5 ต.สำโรงชัย อ.ไพศาล จ.นครสวรรค์)

เขานอ ปัจจุบัน อบต.บ้านแดนพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยสร้างศาลาไว้ชม ค้างคาวไว้บริการนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ จะมีผู้คนจากต่างถิ่นมาชมค้างคาวและรับประทานอาหารค่ำ มีชาวบ้านนำอาหารมาจำหน่ายไว้บริการ เมื่อครั้งพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5

เสด็จภาคเหนือทางชลมารคสายแม่น้ำปิง ได้เคยเสด็จประพาสบริเวณเขาหน่อเมื่อปี 2449 เขาหน่อเป็นเขาหินปูนที่มีวัดและโรงเรียนอยู่เชิงเขา ปัจจุบันโรงเรียนร้างไปแล้ว

6. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษา การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลประเด็นที่สำคัญ ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

5.2.1 การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครสวรรค์ ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโบราณคดีในส่วนของวัดและชุมชนที่ได้ครอบครองพื้นที่ในอำเภอต่างๆในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวนพื้นที่ในการเป็นฐานข้อมูล คือ พื้นที่แหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 41 แหล่งคือ 1.อำเภอเมืองฯ จำนวน 8 แหล่ง,วัดกระดังงา, วัดจอมคีรีนาคพรต, วัดช่องลม,เมืองพระบาง, วัดเขาบก, วัดบน, แหล่งโบราณคดีบ้านคลองกระดาน, บ้านทัพชุมพล2.อำเภอชุมแสง จำนวน 2 แหล่ง วัดถ้ำเนินพระปรางค์, วัดเกยไชยเหนือ 3.อำเภอบรรพตพิสัย จำนวน 2 , ดงแม่นางเมือง, เขาหน่อ เขาแก้ว, 4.อำเภอไพศาลี จำนวน 7 แหล่งโคกพระยาเผาเข้า, เมืองอโยธยาวิ (เมืองอภัยศาลี), วัดหลวงพ่อดำ, วัดโพธิ์ประสาธ,เขาสอยดาว,บ้านสำโรงชัย,รอยพระพุทธบาทไพศาลี 5.อำเภอโกรกพระ จำนวน 5 แหล่ง วัดท่าซุด, วัดบางประมุง, วัดบางมะฝ่อ, วัดเกาะหงษ์,วัดหนองปลาแห้ง 6.อำเภอตากฟ้า จำนวน 4 แหล่ง ถ้ำพระ, เนินโบราณสถานบ้านพุนิมิต, แหล่งโบราณคดีบ้านพุ่มเนิน, วัดถ้ำพรสวรรค์ 7.อำเภอท่าตะโก จำนวน 3 แหล่ง,บ้านดอนคา,แหล่งโบราณคดีบ้านเขาล้อ,บ้านหัวถนนกลาง, 8.อำเภอตาคลี จำนวน 2 แหล่ง , บ้านโคกจันเสน, แหล่งโบราณคดีบ้านบ่อดินขาว 9.อำเภอพยุหะคีรี จำนวน 7 แหล่ง กลุ่มโบราณสถานโคกไม้เดน, วัดพระปรางค์เหลียง, ,แหล่งโบราณคดีบ้านเขาบ่อพลับ, วัดสระทะเล, แหล่งโบราณคดีโคกสำริด,เมืองโบราณคูเมือง, เขาสระนางสง 10.อำเภอเก้าเลี้ยว จำนวน 1 แหล่ง วัดมหาโพธิ์ได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 41 แหล่ง

5.2.2 การบริหารจัดการและการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์

ในแต่ละอำเภอมียุทธศาสตร์ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ส่วนแรกคือ วัฒนธรรมประจำจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานการท่องเที่ยวประจำจังหวัด ส่วนราชการอื่นๆที่อยู่ในพื้นที่แต่ละอำเภอ โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายจิตอาสาโบราณคดีที่จะร่วมด้วยช่วยกันรักษาโบราณสถานให้คงอยู่ในพื้นที่แม้จะยังไม่ได้มีงบประมาณในการปรับปรุง ก็ควรที่จะอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติชาติให้ลูกหลานได้เรียนรู้ความเป็นมาเป็นไปของสมบัติชาติบ้างก็ยังดี

5.2.3 การส่งเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดีในจังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมหลักๆในแต่ละชุมชนที่ได้ลงพื้นที่วิจัยนั้นได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ กล่าวคืออย่างแรกในชุมชนเมืองก็มีประเพณีวัฒนธรรมที่จะประชาสัมพันธ์เชิงวิถีพุทธคือ พิธีตักบาตรเทโวโรหะวัดวรนาถบรรพต ถือได้ว่าเป็นอีกปรากฏการณ์ด้านวิถีพุทธที่สามารถนำมาเป็นการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมได้เกิดการสร้างรายได้กระจายรายได้เป็นอย่างดี งานประจำปีวัดจอมคีรีนาคพรตหรือวัดโบสถ์เทวดาสรางถือเป็นอีกกิจกรรมที่สามารถสร้างเครือข่ายในการท่องเที่ยววิถีพุทธอีกช่องทางหนึ่งนอกจากความเชื่อเรื่องเทวดาแล้วยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่งด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยการศึกษาครั้งนี้พบว่า

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตั้งงบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธและงบประมาณในการซ่อมแซมสมบัติชาติให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
2. การปลูกฝังด้านจิตอาสาในแต่ละพื้นที่ต้องมีเครือข่ายในทุกอำเภอในการป้อนข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆ

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

1. ศึกษาภูมิปัญญาในพุทธศิลปะของโบราณสถานจังหวัดนครสวรรค์
2. ศึกษาสภาพปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรสมัยทวารวดี
3. ศึกษาพฤติกรรมของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

เอกสารอ้างอิง

สายนต์ ไพรชาญจิตร, การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑ์:แนวคิดวิธีการและประสบการณ์จากจังหวัดน่าน, กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/%E0%B9%82%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%84%E0%B8%94%E0%B8%B5> เข้าถึงข้อมูล
วันที่ 13 กันยายน 2556.

การพัฒนารูปแบบสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน
ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Development of competency model of support personnel at
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

รินดา พันธกาฬสินธุ์* ภักดี โพธิ์สิงห์** วิทยา เจริญศิริ***

Received: December 26, 2018

Revised: January 18, 2019

Accepted: March 24, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ (2) ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 233 คน เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถาม และสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวม อยู่ในระดับมาก (2) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย บทนำ หลักการ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา และส่วนที่ 3 แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ, บุคลากรสายสนับสนุน

Abstract

The purposes of this research were: 1) to identify the work competency of the supporting –line personnel at mahachulalongkornrajavidyalaya university 2) to create a model for development of work competency of the supporting –line personnel at mahachulalongkornrajavidyalaya university, and 3) to validate

* นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*** ประจำสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

the model for development of work competency of the supporting –line personnel at mahachulalongkornrajavidyalaya university. The research methodology was based on mixed methods. by studying the samples of 233 persons from supporting –line personnel at mahachulalongkornrajavidyalaya university, questionnaires and In - depth Interview. The research results 1. The situation of the work competency of the supporting–line personnel at mahachulalongkornrajavidyalaya university overall at the high level. 2 . The model for development of the supporting –line personnel’s competency of three elements (1) Introduction; Principles; Objectives (2) Guidelines on development of the supporting –line personnel’s competency (3) Efficient and effective assessment of the performance of the supporting –line personnel.

Keywords : development of competency model, supporting –line personnel

1.บทนำ

การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเป็นสิ่งจำเป็น “แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้” คือการบริหารจัดการองค์กรรูปแบบหนึ่งที่สามารถพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ คือ สามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ (Action Learning) และยังเป็นการพัฒนาองค์กรอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมและทันสมัย ที่ทำให้องค์กรก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ ด้วยการสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพขององค์กรจากการอาศัยบุคคล ที่มงาน และทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอก เพื่อนำความรู้ทักษะ และประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้นำปฏิบัติ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของบุคคล

การดำเนินงานในโลกปัจจุบันเต็มไปด้วยการเรียนรู้มากขึ้น หากบุคลากรในองค์กรใดสามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าหรือดีกว่าบุคลากรขององค์กรอื่น จะส่งผลให้องค์กรนั้นมีความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจในภาวะที่มีการแข่งขันสูงเช่นในปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาองค์กรในปัจจุบันนี้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรรายบุคคล ในการที่จะบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ให้องค์กรมีการมุ่งเน้น การกระตุ้นแรงจูงใจ และจูงใจให้บุคลากรทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มพูนและขยายศักยภาพของตนเองและองค์กรอยู่ตลอดเวลา

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของบุคคลโดยพิจารณาว่าสมรรถนะเป็นเกณฑ์ในการวัดผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ แนวคิดเรื่องสมรรถนะเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1973 โดย David, C. McClelland. นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งได้ทำการพัฒนาแบบทดสอบทางบุคลิกภาพเพื่อศึกษาพบว่าบุคคลที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นควรต้องมีทัศนคติและนิสัยอย่างไรเพื่อกำหนดเป็นสมรรถนะของการปฏิบัติงาน

ได้ใช้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ช่วยแก้ไขปัญหาการคัดเลือกบุคลากรให้แก่หน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้แก่ปัญหากระบวนการคัดเลือกที่เน้นการวัดความถนัดที่ทำให้คนผิวดำและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ไม่ได้รับการคัดเลือก (ซึ่งผิดกฎหมาย) และปัญหาผลการทดสอบความถนัดที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานน้อยมาก (ซึ่งแสดงว่าการทดสอบความถนัดไม่สามารถทำนายผลการปฏิบัติงานได้) แมคเคนแลนได้เก็บข้อมูลของกลุ่มผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานโดดเด่นและผู้ที่ไม่ได้มีผลงานโดดเด่นด้วยการสัมภาษณ์พบว่าสมรรถนะเกี่ยวกับความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานไม่ใช่การทดสอบด้วยแบบทดสอบความถนัดบทความเรื่อง Testing for Competence Rather Than for Intelligence ของ Mc Clelland. 1973 ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตามแมคเคนแลนก็ได้ทำให้เรื่องสมรรถนะได้รับความสนใจศึกษาและใช้กันต่อ ๆ มาจนถึงทุกวันนี้

การทำงานของบุคคลในองค์กรนั้นสามารถถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัจเจกบุคคลแสดงให้เห็นในขณะปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกับงานที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่องค์กรกำหนดขึ้น สมรรถนะในมิติอันเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนี้ Rankin, (2004:20-21) ได้แสดงความเห็นว่าสมรรถนะคือ คำจำกัดความของผลปฏิบัติงานที่คาดหวัง ซึ่งฉายภาพที่ชัดเจนของพฤติกรรมอันที่คุณค่าที่สุดอันเป็นคุณค่าและงานที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จขององค์กรในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่งนั้นบุคคลจะต้องรู้ว่าตนรู้อะไรและจะต้องรู้ว่าทำงานนั้นอย่างไร และควรจะต้องมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะอย่างไรจึงจะทำงานได้ประสบผลสำเร็จ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ คนๆ นั้นควรมีสมรรถนะอย่างไรนั่นเอง สมรรถนะโดยนัยนี้ จึงหมายถึงทักษะความรู้และความสามารถหรือพฤติกรรมของบุคคลที่จำเป็นในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง

การจัดการทรัพยากรมนุษย์สำหรับองค์กรยุคปัจจุบัน คือ การแปลงทรัพยากรบุคคลให้เป็นสินทรัพย์ทางปัญญา (Intellectual Arrear) ในการจัดการด้านทรัพยากรบุคคลจะพิจารณากันที่คุณค่าในตัวบุคคล ซึ่งก็คือขีดความสามารถ หรือสมรรถนะที่มีในตัวบุคคล ซึ่งก็คือขีดความสามารถหรือสมรรถนะที่มีในตัวบุคคล เพราะสมรรถนะของบุคคลในการปรับปรุงกระบวนการทำงานคือรากฐานในการปรับปรุงภาคการจัดการ สมรรถนะของบุคคลประกอบด้วยความรู้ทักษะและคุณลักษณะอื่นๆ อันเป็นองค์รวมที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากกลยุทธ์ในการแข่งขันองค์กรและความสามารถที่จะบรรลุความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนขึ้นอยู่กับการสร้างและใช้สมรรถนะหลัก อันเป็นรากฐานความได้เปรียบในการแข่งขัน องค์กรจึงจำเป็นต้องค้นหาสมรรถนะหลักขององค์กรและบุคคลอันถือเป็นการพัฒนาทุนทางปัญญาสำหรับองค์กร ในที่สุดแล้วสามารถนำไปใช้ในการสร้างหรือก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและประสบความสำเร็จ จากที่กล่าวมาชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการหรือการปฏิบัติงานโดยใช้สมรรถนะ ได้รับความสนใจเป็นอันดับต้นๆจากผู้บริหาร

ในองค์กรต่างๆทั่วโลก ซึ่งต่างตระหนักดีว่าการสร้างสมรรถนะให้กับองค์กรและคนในองค์กรจะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จและแข่งขันได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรตามลักษณะขององค์กร ทั้งนี้ จากการศึกษารูปแบบพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรพบว่ามีกำหนดสมรรถนะโดยสรุปรวมคือ สมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำกลุ่มงาน แต่หากศึกษาแยกย่อยลงไปก็จะมีบางสมรรถนะที่บรรจุตามกรอบมาตรฐานกำหนดโดยเฉพาะสายวิชาการหรือสายอาจารย์ผู้สอน ส่วนสมรรถนะประจำกลุ่มงานไม่ว่าจะเป็นสมรรถนะประจำตำแหน่ง (Job competency) สมรรถนะทางเทคนิค (Technical competency) และสมรรถนะเฉพาะบทบาทหน้าที่ (Role Specific competency) สะท้อนให้เห็นจากการประเมินผลการประกันคุณภาพการจัดการศึกษา ทั้งจากภายในและภายนอก โดยผลที่ปรากฏแต่ละด้านของการประเมินจึงเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นว่าสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร ทั้งระดับสมรรถนะหลัก

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาเพื่อค้นหาสมรรถนะที่มหาวิทยาลัยดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาสมรรถนะตลอดจนการศึกษาหารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.ขอบเขตการวิจัย

การวิจัย รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตจำนวน10 แห่ง มีดังนี้

- 1.1 วิทยาเขตนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
- 1.2 วิทยาเขตสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- 1.3 วิทยาเขตอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
- 1.4 วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- 1.5 วิทยาเขตหนองคาย จังหวัดหนองคาย
- 1.6 วิทยาเขตนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.7 วิทยาเขตเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.8 วิทยาเขตพะเยา จังหวัดพะเยา

1.9 วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโธส จังหวัดนครปฐม

1.10 วิทยาเขตแพร่ จังหวัดแพร่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายอย่างตามขั้นตอนการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษา สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.1.1 สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2 ด้าน ได้แก่

1) สมรรถนะส่วนบุคคล

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระดับการศึกษา

1.4 การฝึกอบรม

1.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

1.6 เจตคติต่อบทบาทแห่งตน

1.7 ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

1.8. ความเข้าใจองค์กร

1.9 การพัฒนาศักยภาพตนเอง

1.10 การคิดเชิงวิเคราะห์

2) คุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการบริหาร

2) ด้านตามบทบาทหน้าที่

3) ด้านตามสายงาน

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน คือกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ รองอธิการบดีวิทยาเขต งานฝ่ายบริหารทั่วไป งานฝ่ายนโยบายและแผน งานฝ่ายวิชาการและแผนงานวิชาการและวิจัย ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว คราว จำนวน 14 รูป/คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อยืนยันรูปแบบ

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1.1 กลุ่มที่ 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่บุคลากรที่มีอายุปฏิบัติงาน 2 ปีขึ้นไป และที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 555 รูป/คน

3.1.2 กลุ่มที่ 2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ รองอธิการบดีวิทยาเขต งานฝ่ายบริหารทั่วไป งานฝ่ายนโยบายและแผน งานฝ่ายวิชาการและแผนงานวิชาการ และวิจัย ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 14 รูป/คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ทั้งลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว ที่มีอายุการปฏิบัติงาน 2 ปีขึ้นไป และที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจำนวน 14 รูป/คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane. 1973 : 727) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 233 รูป/คน ซึ่งจะดำเนินการหาสัดส่วนประชากรกับกลุ่มตัวอย่าง และใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยแบบอย่างง่าย

3.2.2 กลุ่มที่ 2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็นทั้งหมด 7 กลุ่ม จำนวน 14 คน

4. ขอบเขต ด้านระยะเวลาในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษาระหว่าง เดือน พฤษภาคม ถึง ตุลาคม 2559

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานบุคลากรฝ่ายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีองค์ประกอบแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของ ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะการปฏิบัติงานบุคลากรฝ่ายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, 1967) มี 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องประกอบกับการศึกษาภาคสนาม(Field Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้หลากหลายวิธีทั้งการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารแนวการดำเนินงานรายงานการประชุมและรายงานประจำปีที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาภาคสนาม (Field Research) ได้ใช้หลากหลายวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสำรวจข้อมูลจากบุคลากรสายสนับสนุน รวม จำนวน 233 คน

ระยะที่ 2 ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานบุคลากรฝ่ายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีองค์ประกอบแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกุลอายุ เพศ ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์ตามแนวข้อคำถามที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องประกอบกับการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกโดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่มร่วมด้วยสำหรับรายละเอียดมีดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารแนวการดำเนินงานรายงานการประชุมและรายงานประจำปีที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาภาคสนาม (Field Research) ได้ใช้หลากหลายวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากบุคลากรและผู้บริหารรวม 14 คน

2. ตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสามเส้า(triangulation)

3. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการนำเสนอประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการประเมินร่างรูปแบบในการวิจัยประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่วิจัยรวม 14 คน

5. สรุปผลการวิจัย

1. สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมมีระดับสมรรถนะที่มีอิทธิพลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.83$, S.D.=0.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 7 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($\bar{x} = 3.98$, S.D.=0.92) ด้านการพัฒนาศักยภาพตนเอง ($\bar{x} = 3.90$, S.D.=0.89) และด้านความเข้าใจองค์กร ($\bar{x} = 3.86$, S.D.=0.99)

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ได้แก่ คำชี้แจง และบทนำ ประกอบรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คำชี้แจง แสดงถึงจุดมุ่งหมาย เพื่อให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน ด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ 1. บทนำ ประกอบด้วย 1.1 หลักการของรูปแบบฯ 1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ 1.3 ความสำคัญของรูปแบบฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้สถานศึกษา และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีรูปแบบบริหารการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน 1.4 ขอบข่ายของรูปแบบฯ ครอบคลุมด้านความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ด้านเจตคติต่อบทบาทแห่งตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และด้านการฝึกอบรมพัฒนา 1.5. แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องมีความตระหนัก ความเข้าใจที่ตรงกัน และง่ายต่อการนำไปใช้ ส่วนที่ 2 แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน ตามกระบวนการดังต่อไปนี้ (1) การบริหารพัฒนาสมรรถนะ (2) การจัดทำแผนการบริหารการพัฒนาสมรรถนะ (3) การติดตาม ประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ ส่วนที่ 3 แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประเด็นเพื่ออภิปรายผล คือ

1. ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจาก นโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีกระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรที่เป็นระบบ การมีส่วนร่วมของบุคลากร การกำหนดแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะอย่างเข้มข้น มีเป้าหมายชัดเจน และเป็นลายลักษณ์อักษร มีการทดสอบและประเมินผลโดยใช้ระบบสารสนเทศ สอดคล้องกับการศึกษาของ อัจฉรา หล่อตระกูล

⁹ เรื่องการพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาอุปสรรคของสมรรถนะของพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ ในปัจจุบันพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะของพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของเวลา เนื่องจาก ภารกิจหลักของพนักงานมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย งานสอน งานวิจัย งานบริการวิชาการ งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งได้รับมอบหมายภาระงานมาจากผู้บังคับบัญชา จึงทำให้ไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเอง หรือเข้ารับการพัฒนา และจากแบบสอบถามพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางในด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี และการทำงานเป็นทีม ด้านที่มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยมีปัญหาหนักที่สุด คือ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขญา รังสฤษดิกุล ¹⁰ ได้ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายบัญชีตามทัศนะของหัวหน้างานบัญชีและผู้ปฏิบัติงานบัญชี ของสถานประกอบการ พบว่า ความคิดเห็นของหัวหน้างานบัญชีและผู้ปฏิบัติงานบัญชีเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายบัญชี 3 ด้านนั้น ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปฏิบัติงาน และด้านทักษะใน การปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย คำชี้แจง และบทนำ ประกอบรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คำชี้แจง แสดงถึงจุดมุ่งหมาย เพื่อให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน ด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ 1. บทนำ ประกอบด้วย 1.1 หลักการของรูปแบบฯ 1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ 1.3 ความสำคัญของรูปแบบฯเพื่อใช้เป็นแนวทางให้สถานศึกษา และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีรูปแบบบริหารการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน 1.4 ขอบข่ายของรูปแบบฯ ครอบคลุมด้านความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ด้านเจตคติต่อบทบาทแห่งตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และด้านการฝึกอบรมพัฒนา 1.5. แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องมีความตระหนัก ความเข้าใจที่ตรงกัน และง่ายต่อการนำไปใช้ สอดคล้องกับการวิจัยของ อัจฉรา หล่อตระกูล. เรื่องการพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่า การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสม เพราะจะทำให้ผู้รับการพัฒนา ได้เรียนรู้จากการฟังและการปฏิบัติจริงอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้การฝึกอบรมยังเป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมเพื่อการพัฒนาตนเอง นำไปเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของตน ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และระดับความคิดเห็นของพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัย ตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ มีระดับ

ความคิดเห็นในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ว่า หลักสูตรศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่พร้อมทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา โดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักคิด เพื่อให้พนักงานมหาวิทยาลัยที่เข้ารับการพัฒนากับหลักสูตรศึกษานี้ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ ฉัตรอุทัย¹¹ เรื่องการศึกษารอบสมรรถนะและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดของสำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง ผลการวิจัยพบว่า 1) กรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุด มีจำนวน 11 สมรรถนะ ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก จำนวน 5 สมรรถนะ ได้แก่ การบริการที่ดี จริยธรรม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ และ ความร่วมแรงร่วมใจและสมรรถนะประจำงานให้บริการห้องสมุด จำนวน 6 สมรรถนะ ได้แก่ การมุ่งเน้นที่คุณภาพ การบริหารจัดการระบบสารสนเทศ การสืบเสาะหาข้อมูล ความถูกต้องของงาน จรรยาบรรณวิชาชีพ และความเข้าใจผู้อื่น 2) ช่องว่างระหว่างความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะกับสมรรถนะที่มีอยู่ตามกรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การบริหารจัดการระบบสารสนเทศ การบริการที่ดี จรรยาบรรณวิชาชีพ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ จริยธรรม การสืบเสาะหาข้อมูล ความถูกต้องของงาน การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ความเข้าใจผู้อื่น การมุ่งเน้นที่คุณภาพ และความร่วมแรงร่วมใจ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะเฉพาะตำแหน่ง หรือสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับงาน (Functional Competency) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีความเฉพาะเจาะจงในด้านนั้น ๆ เพื่อให้ทราบถึงสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งที่แท้จริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานตามกรอบสมรรถนะได้

2. ควรศึกษาถึงปัญหา และความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ทุกวิทยาเขต) เพื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและทราบถึงความต้องการของบุคลากรสายสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้ทางมหาวิทยาลัยสนับสนุนส่งเสริม อันจะนำซึ่งแนวทางการพัฒนาปรับปรุงนโยบายด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงตามความต้องการของบุคลากรสายสนับสนุนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เดชา เดชะวัฒนะไพศาล. การบริหารทรัพยากรบุคคลสู่ทศวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- เทียน ทองแก้ว. สมรรถนะ (Competency) : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. คู่มือสมรรถนะราชการพลเรือนไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2548.
- มนีรัตน์ ฉัตรอุทัย. “การศึกษากรอบสมรรถนะและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดของสำนักหอสมุดกลางสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง”. วารสารพระจอมเกล้าลาดกระบัง ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (เม.ย. 2551) 33-43.มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุชนา รังสฤษติกุล. “สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายบัญชีตามทัศนะของหัวหน้างานบัญชีและผู้ปฏิบัติงานบัญชี ของสถานประกอบการ”. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2551.
- อัจฉรา หล่อตระกูล. “การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, 2557.
- McClelland, D.C. Testing for competence rather than for intelligence. American Psychologist, 28, p1-14, 1973.
- Gordon, J.R, A Diagnostic Approach to Organizational Behavior (3rd ed.). Massachusetts: Allyn and Baco, p45-52, 1993.

การสืบค้น และจัดระบบการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัด และการถ่ายทอด
ภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่าง เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้
ในท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง
Tha Searching and the System of Ancient Scriptures Conservation in
Monateries and Transmitting Local of Lower Nothern Part to Create
the Local Learning Resource in the Lower
Nothern Provincial Cluster

พระมหาธนกร กิตติปัญญา*

Received: April 10, 2018

Revised: August 14, 2018

Accepted: September 21, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อการดำเนินการวิจัย การสืบค้นการจัดระบบการอนุรักษ์และการปริวรรตเอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและการถ่ายทอดภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่าง เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ นครสวรรค์ การดำเนินการวิจัยและการสืบค้น การจัดระบบการอนุรักษ์ และการปริวรรตคัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่าง

ผลการวิจัย พบว่า

1. ได้ศึกษารวบรวม และจัดหมวดหมู่เอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง ใน 2 จังหวัด คือ (1) จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 2 วัด คือวัดเขาแก้ว ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์ เป็นมัตรวมได้ 456 มัด เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนได้ 7,221 ผูก พร้อมกับทำการแยกฉบับ จัดทำบัญชีคัมภีร์โบราณ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคัมภีร์โบราณ ได้ดำเนินการจัดทำทะเบียนคัมภีร์โบราณ และดำเนินการอนุรักษ์เบื้องต้น โดยเริ่มจากการ นำคัมภีร์โบราณออกมาทำความสะอาด ตรวจสอบสภาพ และวัดบ้านแก่ง ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัตรวมได้ 147 มัด 1647 ผูก เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนผูก แยกตามหมวดได้ 11 หมวด ดังนี้ 1. หมวดกฎหมาย 2. หมวด

* งานวิจัยสถาบันพุทธศาสตร์ มจร, โดยพระมหาธนกร กิตติปัญญา และ นายนรณ กุลผาย อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 91 ถนนพิทักษ์ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 67110 โทร. 09-4553-9962

คณิตศาสตร์ 3. หมวดจดหมายเหตุ 4. หมวดเบ็ดเตล็ด 5. หมวดตำราแปลธาตุ 6. หมวดตำรา
เวชศาสตร์ 7. หมวดตำราไสยศาสตร์ 8. หมวดตำราโหราศาสตร์ 9. หมวดธรรมคดี 10. หมวด
วรรณคดี 11. หมวดอักษรศาสตร์ 5 เล่ม และรวมหนังสือสมุดไทย พร้อมกับ ทำการแยกฉบับ
และใช้ผ้าห่อคัมภีร์นำเก็บใส่ตู้ (2) จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 วัด คือ 1. วัดโฆษา ได้ดำเนินการ
คัดแยกคัมภีร์เป็นมัตรวมได้ 163 มัด 2. วัดท่ากกแก ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัตรวมได้
46 มัด 3. วัดราษฎร์ประดิษฐ์วราราม ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัตรวมได้ 59 มัด (4) วัด
โพธิ์กลาง ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัตรวมได้ 28 มัด ทุกวัดได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัด
และนับจำนวนผูก พร้อมกับทำการแยกฉบับและใช้ผ้าห่อคัมภีร์นำใส่ตู้

2. พัฒนาระบบการสืบค้นและตรรชนิค้นคำของเอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธ ศาสนาของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

การพัฒนาบัญชีบริการคัมภีร์โบราณ เป็นบัญชีของคัมภีร์โบราณที่เจ้าหน้าที่ได้ทำ
การลงทะเบียนคัมภีร์โบราณเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้บริการแก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งชาว
ไทยและชาวต่างประเทศ ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าศึกษาค้นคว้าตามระเบียบการบริการเอกสาร
โบราณ

3. ได้ส่งเสริมการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพระพุทธ
ศาสนาและวัฒนธรรมของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่างในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 วัด คือ
อนุรักษ์คัมภีร์โบราณ แบบยั่งยืน ฉบับวัดโฆษา เป้าหมายหลัก คือ ทำอย่างไรประชาชนมีความสุข
ด้วยการประพฤติธรรม และนำความสุขนั้นเผยแพร่ต่อคนรุ่นหลังได้มีความสุขนั้นอย่างต่อเนื่อง
และยั่งยืน ทั้งนี้ทางวัดโฆษาได้มีนโยบายตาม กลยุทธ์ในการดำเนินงาน ซึ่งจะขอขยายความดังนี้
1. ด้านการสร้างตระหนักรู้ในการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ 2. ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็น
ระบบ 3. การอนุรักษ์ (สมาธิ) โดยเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คัมภีร์โบ
ราณ และเข้า ถึงเนื้อหาในคัมภีร์ธรรม 4. ด้านการจัดทำแหล่งเรียนรู้และสร้างเครือข่าย 5. ด้าน
การถ่ายทอดและเผยแพร่ กระบวนการอนุรักษ์ฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของวัดท่ากกแก
บ้านท่ากกแก ได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังได้ชักชวนกลุ่มผู้นำชุมชน
เยาวชน และหน่วยงานภาครัฐ ที่เข้ามาเป็นกลุ่มขับเคลื่อนในการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาท
ผึ้ง ก็ถือเป็นกำลังหลักในการเข้ามาผลักดันกระบวนการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของ
ชุมชนบ้านท่ากกแก ให้เป็นที่รู้จักของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีขั้นตอนในการฟื้นฟูงานประเพณี
แห่ปราสาทผึ้ง ตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ได้ ปิรวัตรคัมภีร์อานิสงส์ปราสาทผึ้งอักษร
ธรรมอีสานเป็น ภาษาบาลีและภาษาไทยกลาง

คำสำคัญ : การอนุรักษ์, การถ่ายทอด, ภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่าง, แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น

1. บทนำ

ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมีที่ตั้งอยู่ภูมิภาคตอนกลางของไทย ครอบคลุมพื้นที่แห่งที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างภาคเหนือ ภาคอีสานกับภาคกลาง หลักฐานโบราณสถาน โบราณวัตถุในดินแดนประเทศไทย ทำให้เราได้ทราบว่าอารยธรรมอินเดียได้หล่อหลอมแผ่เข้ามายังดินแดนประเทศไทย ตั้งแต่ครั้งพุทธศตวรรษที่ 6-7 ชาวอินเดียเรียกประเทศไทยว่า "ดินแดนสุวรรณภูมิ" และได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในแหลมอินโดจีนพร้อมทั้งได้นำวัฒนธรรมและศาสนา คือ ศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา เข้ามาเผยแพร่ด้วย ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 7 ถึง 11 ตามหลักฐานจากจดหมายเหตุของจีนว่ามีอาณาจักร "ฟูนัน" ตั้งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้ และได้แผ่อำนาจเขตไปทางทิศตะวันตกถึงแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย เมื่ออาณาจักร "ฟูนัน" สลายตัวในต้นพุทธศตวรรษที่ 12 แล้ว ในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้เกิดอาณาจักรที่สำคัญทางพุทธศาสนาขึ้น ชื่อว่า อาณาจักรทวารวดี

ในช่วงเวลานี้มีการใช้อักษรจารึกข้อความต่าง ๆ บนศิลา ฐานพระพุทธรูปธรรมจักร และพระพิมพ์ดินเผา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาพุทธ เช่น บนพระพิมพ์ดินเผาจะจารึกคาถา เย ธมมา จุดประสงค์ในการทำเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ส่วนจารึกอื่น ๆ ที่พบล้วนแล้วแต่เป็นจารึกเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนาเกือบทั้งสิ้น ตัวอักษรที่ใช้เป็นรูปแบบอักษรแบบอินเดียทางใต้ ส่วนภาษามีทั้งภาษาบาลี สันสกฤต และภาษามอญโบราณ (เช่น จารึกบนเสาแปดเหลี่ยมพบที่ศาลพระกาฬ จารึกหลักที่ 18 จารึกบนฐานพระพุทธรูปยืน พบที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอมืองลพบุรี และจารึกบนเสาแปดเหลี่ยมพบที่เมืองชัยจำปา อำเภอกำแพงเพชร ฯลฯ) ภูมิศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ลักษณะทางกายภาพนั้นเป็นพื้นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่า และที่ราบเป็นตอนๆสลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปได้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบและมีเทือกเขาขนาบกันไปทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นรูปเกือกม้า มีแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายสำคัญโดยไหลจากจังหวัดเลย เพชรบูรณ์ ผ่านไปสู่จังหวัดลพบุรี สระบุรี และพระนครศรีอยุธยา ลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาตามลำดับ จึงส่งผลให้พื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ดินมีสภาพอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทำการเกษตร รวมทั้งส่งเสริมปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

กล่าวถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์เมืองเพชรบูรณ์นั้นเริ่มจาก ชื่อของจังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อครั้งโบราณน่าจะชื่อว่าเมือง “เพชบุระ” ตามที่ปรากฏในจารึกลานทองคำ ที่พบจากเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ วัดมหาธาตุ ซึ่งหมายถึงเมืองแห่งพืชพันธุ์ธัญญาหาร แต่ในระยะหลังต่อมาแปรเปลี่ยนเป็น “เพชรบูรณ์” บริเวณที่ปรากฏร่องรอยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์นั้น พบหลายพื้นที่ของจังหวัด ได้แก่ ด้านทิศตะวันตกที่อำเภอมังป่อง อำเภอนนแดน พบเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทหินขัด เช่น กำไลหิน และขวานหิน กำหนดอายุอยู่ในราว 3,000 – 4,000 ปีมาแล้ว ด้านทิศใต้ที่อำเภอบึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี และที่อำเภอศรีเทพ ซึ่งมีเมืองโบราณศรี

เทพ เป็นเมืองที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน รวมทั้งเป็นเมืองโบราณในยุคต้นประวัติศาสตร์ที่มีขนาดใหญ่และเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีอายุเก่าแก่ไปกว่า 2,000 ปี และยังถือได้ว่าแหล่งโบราณคดีที่พบบริเวณนี้มีวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับชุมชนโบราณในจังหวัดลพบุรีและบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักอีกด้วย

บริเวณด้านทิศเหนือที่อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า และอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ในปัจจุบันได้พบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์เช่นเดียวกัน ทั้งชิ้นส่วนโครงกระดูกมนุษย์ที่ฝังร่วมกับสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับทำจากโลหะ แก้ว หิน และพบตะกรันโลหะ ซึ่งเป็นหลักฐานทางด้านโลหกรรมในพื้นที่แถบนี้ ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักการใช้ตัวอักษรแล้ว ได้ถือว่าเข้าสู่ช่วงสมัยประวัติศาสตร์ โดยอาจเริ่มนับตั้งแต่ สมัยที่รับวัฒนธรรมทวารวดี หลักฐานที่ปรากฏชัดเจนในช่วงนี้ได้แก่ที่เมืองศรีเทพ ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ และมีร่องรอยการติดต่อสัมพันธ์กับแหล่งชุมชน ซึ่งมีวัฒนธรรมแบบทวารวดีในที่ราบลุ่มแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำเจ้าพระยา มีศาสนสถานที่เป็นสถูปเจดีย์เนื่องในศาสนาพุทธ เช่น เขาคลังไถ และเขาคลังนอก โบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ทั้งธรรมจักร พระพุทธรูป และพระโพธิสัตว์จำนวนมาก มีจารึกอักษรปัลลวะและหลังปัลลวะ จารึกเนื้อหาเกี่ยวศาสนาเป็นส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วง 1,200 – 1,400 ปีมาแล้ว ในช่วงประมาณ 800 – 900 ปีมาแล้ว อิทธิพลของเขมรได้แผ่มาถึงเมืองศรีเทพเช่นเดียวกันกับ เมืองโบราณในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทย มีรูปเคารพและปราสาทอิทธิพลเขมรสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาฮินดู เช่น ปราสาทศรีเทพ ปราสาทสองพี่น้อง และปราสาทฤาษี จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์แห่งเขมรที่แผ่ขยายอำนาจมาถึงยังดินแดนแถบนี้ เมืองศรีเทพก็เจริญอยู่เป็นช่วงสุดท้าย และหลังจากนั้นร่องรอยของเมืองเมืองนี้ก็ได้ขาดหายไป

การค้นพบคาถา เย ธมมาฯ และหลักอริยสัจ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาอันสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจหลักธรรมของผู้นับถือในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี การค้นพบหลักฐานเหล่านี้เป็นการค้นพบของนักภาษาโบราณได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมไว้เท่านั้น แต่ถึงหากมีการสำรวจศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง ของประเทศไทยอาจจะทำให้ได้หลักฐานและข้อมูลรายละเอียดมากกว่าเดิมด้วยเช่นกัน กรณีตัวอย่างที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งโครงการลำนาคคีขึ้นมาเพื่อสร้างศูนย์ความเป็นเลิศทางลำนาคคี คณะนักวิจัยจากสถาบันวิจัยสังคมและเครือข่ายเห็นว่า เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งทั้งเป็นเวลาอันเหมาะสมแล้วที่จะได้ลงมือทำการสืบค้น อนุรักษ์คัมภีร์โบราณอย่างละเอียดที่สุด ทำรายการลงทะเบียนทุกอย่างที่พบอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ จากแหล่งต่างๆที่ยังไม่ได้สำรวจ และทำกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ค้นพบในแหล่งนั้นๆ ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ให้ชุมชนได้ตระหนักเห็นความสำคัญและอนุรักษ์นำความรู้ที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ สืบสานภูมิปัญญาของบรรพชนสืบไปสู่อนุชนรุ่นหลัง ด้วยข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ที่จะทำการสืบค้น อนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่าง ทำดัชนีการสืบค้น

อย่างเป็นระบบ และถ่ายสำเนาเอกสารคัมภีร์โบราณที่ไม่ซ้ำซ้อนกับแหล่งข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว เป็นการเพิ่มฐานข้อมูลใหม่เข้าสู่ระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำการถ่ายทอดภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่าง และสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่ภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่างนั้นเก็บรักษาไว้ ด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การสัมมนา การฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ด้านการอ่านวรรณกรรมอักษรโบราณภาคเหนือตอนล่าง และกระตุ้นการทำวิจัยเรื่องที่จะเป็นผลประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษารวบรวม และจัดหมวดหมู่เอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2.2 เพื่อพัฒนาระบบการสืบค้นและตรวจค้นคำของเอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2.3 เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาการสืบค้นการจัดระบบการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและการถ่ายทอดภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่าง เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ นครสวรรค์ โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1.3.1 ในการดำเนินการวิจัยและการสืบค้น การจัดระบบการอนุรักษ์ และการปริวรรตคัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่างผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) ตั้งคณะทำงาน ระดมความคิดเห็นปรึกษาหารือ การวางกรอบในการคัดเลือกวัด และชุมชนให้ชัดเจน จำนวน 6 วัด ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ นครสวรรค์

2) ค้นหาสืบค้นและจัดระบบการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของวัดและการถ่ายทอดภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่าง เฉพาะจำนวน 6 วัด ในจังหวัดเพชรบูรณ์ นครสวรรค์ที่ได้คัดเลือกวัดที่มีเอกสารโบราณแต่ยังขาดการสำรวจอย่างเป็นระบบ

3) ทำการทำทะเบียนรายการ ทำดัชนีการสืบค้นอย่างเป็นระบบ และถ่ายสำเนาคัมภีร์โบราณที่ไม่ซ้ำซ้อนกับแหล่งข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว เป็นการเพิ่มฐานข้อมูลใหม่เข้าสู่ระบบสืบค้นอย่างต่อเนื่องและเก็บรักษาตามเดิม

4) นำต้นฉบับตัวเขียนคัมภีร์โบราณของวัดภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 2 วัด ๆ ที่ได้คัดเลือกไว้ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ปริวรรตทั้ง 2 ผูก เป็นอักษรบาลีอักษรไทย หรือภาษาไทยน้อย ปัจจุบัน

5) ศึกษาเทียบเคียงลักษณะตัวอักษรที่จาร ความบกพร่องของการสะกดคำ ความผิดพลาดทางหลักไวยากรณ์ และสภาพความสมบูรณ์ทางกายภาพของคัมภีร์ใบลานต้นฉบับตัวเขียนทั้ง 2 ผูก

6) ในคัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่าง ทั้งที่เป็นสำนวนภาษาบาลีและเป็นสำนวนภาษาไทยน้อย จะทำการคัดเลือกคำหรือข้อความที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดจากต้นฉบับทั้ง 2 ผูกมาใช้ในการตรวจสอบครั้งนี้

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสืบค้น การจัดระบบอนุรักษ์ และการปริวรรตคัมภีร์โบราณของวัดภาคเหนือตอนล่าง

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ได้ศึกษารวบรวม และจัดหมวดหมู่เอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง ใน 2 จังหวัด คือ

1. จังหวัดนครสวรรค์ ได้การจัดทำทะเบียนคัมภีร์โบราณทางพระพุทธ ศาสนา 2 วัด คือ

1.1 วัดเขาแก้ว เป็นวัดที่เก่าแก่มากวัดหนึ่ง สร้างขึ้นในราว พ.ศ. 1900 สมัยสุโขทัย มีนามตามชื่อภูเขาที่วัดตั้งอยู่ ชาวบ้านมักเรียก “วัดนอก” ภูเขาที่วัดตั้งอยู่นี้มีหินบางก้อนมีลักษณะเป็นแก้วใส และมีสีสันต่างๆ มีคนนำไปเจียรไนทำเป็นเครื่องประดับ ซึ่งเรียกกันว่า “วัดแก้วโปงขาม” และที่ภูเขานี้มีถ้ำกว้างใหญ่อยู่ถ้ำหนึ่งมีปากถ้ำเป็นปล่องยาวประมาณ 500 เมตร ภายในถ้ำมีทรัพย์สมบัติและโคแก้วหน้าเด่นตัวใหญ่อยู่ตัวหนึ่ง ตาของโคเป็นแก้วส่องแสงประกาย ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์ เป็นมัตรวมได้ 456 มัด เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนได้ 7,221 ผูก พร้อมทั้งทำการแยกฉบับและใช้ผ้าห่อคัมภีร์นำใส่ตู้

จัดทำบัญชีคัมภีร์ใบลาน เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคัมภีร์ใบลาน ได้ดำเนินการจัดทำทะเบียนคัมภีร์ใบลาน และดำเนินการอนุรักษ์เบื้องต้น โดยเริ่มจากการ นำคัมภีร์ใบลานออกมาทำความสะอาด ตรวจสอบสภาพ เรียงอังกา (หน้าคัมภีร์ใบลาน) ใส่ปกหน้า ปกหลัง เปลี่ยนสายสนองที่เปื่อยขาด หรือชำรุด อ่านคัดแยกประเภทอักษร เช่น อักษรขอม ไทย มอญ พม่า ธรรมล้านนา และธรรมอีสาน เป็นต้น ภาษา เช่น บาลี สันสกฤต ไทย ไทยล้านนา และไทยอีสาน เป็นต้น และเนื้อหาตามหมวดหมู่คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นส่วนพระพุทธพจน์ (บาลี) อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา นวฎีกา โยชนา และคัมภีร์ เป็นต้น แล้วจึงจัดทำบัญชีคัมภีร์ใบลานโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับ มัดที่ เลขที่ ชื่อเรื่อง (ชื่อแบบฉบับการตั้งชื่อคัมภีร์ ตามหลักเกณฑ์การจัดหมวดหมู่ และเรียกชื่อหนังสือประเภทตัวเขียนทางพระพุทธศาสนา ชื่อเรื่องตามที่ปรากฏที่หน้าปกคัมภีร์ บอกจำนวนคัมภีร์ (ผูก) บอกอักษร ภาษา ฉบับ (เช่น ฉบับทองทิพย์ ฉบับล่องชาด, ชาดทิพย์, ล่องรัก, รักทิพย์ และฉบับลานดิบ เป็นต้น) ลักษณะไม้ประกับ (ไม้ที่ใช้ประกับคัมภีร์ใบลานหลายๆ ผูกรวมกัน) เช่น ไม้ประกับธรรมดา รักทิพย์ปิด

ทอง ทองทึบ เป็นต้น และหมายเหตุไว้เป็นหลักฐาน เพื่อบันทึกข้อมูลและ รายละเอียดของคัมภีร์ใบลานที่พิเศษออกไป เช่น มีการจารบอกถึงชื่อผู้แต่ง ปีที่แต่ง ชื่อผู้สร้าง และปีที่สร้าง คัมภีร์ใบลานนั้นๆ หรือมีการจารบอกถึงความปรารถนาของผู้สร้างซึ่งอาจเป็นหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ได้ในการทำบัญชีคัมภีร์ใบลาน ปฏิบัติได้ โดยเขียนเลขทะเบียนประจำคัมภีร์แล้วเขียนเครื่องหมาย/ตามด้วยเลขลำดับผูก เช่น คัมภีร์ ใบลานของวัดเขาแก้ว มัดที่ 1 เลขที่ 1/1-2,8 อาทิกมวณณนา (ปจฺม) สมณฑปาสาทิกา วินยฎฐกถา (พระอาทิกมม) แสดงว่าคัมภีร์ใบลานมัดนี้เป็นมัดที่ 1 เลขทะเบียนลำดับที่ 1 มี 1 คัมภีร์ (1 เรื่อง) จำนวน 3 ผูก คือ ผูกที่ 1 ผูกที่ 2 และ ผูกที่ 8 เขียนเลขทะเบียนตามลำดับผูก ดังนี้ 1/1, 1/2, และ 1/8 ส่วนชื่อเรื่องที่อยู่นอกวงเล็บเป็นชื่อเรื่องตามแบบฉบับ การตั้งชื่อคัมภีร์ใบลานตามหลักเกณฑ์การจัดหมวดหมู่ฯ ชื่อที่อยู่ในวงเล็บ เป็นชื่อตามที่ปรากฏที่ปกคัมภีร์ อักษรที่ใช้ในคัมภีร์นี้เป็นอักษรขอม ภาษาบาลี ฉบับลงขด เส้นจาร ไม่ประทับธรรมดา ไม่มีฉลาก ผ้าห่อทอลายดอกสีเปลือกมังคุด เป็นต้น

1.2 วัดบ้านแก่ง ตั้งอยู่เลขที่ 51 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบสูง อยู่ริมแม่น้ำปิงฝั่งตะวันตก มีถนนรังสิโยทัยผ่านเป็นเส้นสัญจรทางทิศตะวันตกของวัด อาคารเสนาสนะต่างๆ มีอุโบสถสร้างมานานประมาณ 200 ปีลักษณะก่ออิฐถือปูนทรงไทยโบราณ ได้บูรณปฏิสังขรณ์อนุรักษ์ไว้เป็นแบบมหาอุด มีพระประธานในพระอุโบสถ เรียกว่า “หลวงพ่อดโต” อายุกว่า 200 ปี รอยพระพุทธรูปจำลอง ศิลปะสมัยสุโขทัยประดิษฐานอยู่ในมณฑป นอกจากนี้มีพระพุทธรูปปางต่างๆ อยู่ในวิหาร

วัดบ้านแก่ง เดิมมีนามว่า “วัดคงคาราม” เพราะตั้งอยู่ริมแม่น้ำแควปิง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “แควคำแพง” ได้สร้างขึ้นเป็นวัดมาตั้งแต่ประมาณ พ. ศ. 2205 มีอุโบสถเป็นแบบพม่า ที่ เรียกว่า “โบสถ์มหาอุด” เพราะมีประตูเข้าออกด้านหน้าด้านเดียว ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ตั้งแต่ประมาณ พ. ศ. 2219 แต่เดิมนั้นบริเวณวัดนี้มักจะถูกน้ำเซาะตลิ่งพังทุกปี ต่อมาเมื่อทางราชการได้สร้างเขื่อนภูมิพลขึ้น ทำให้น้ำในแควปิงช่วงที่อยู่หน้าวัดน้ำได้ลดระดับและแห้งลง ทำให้เกิดเป็นแก่งขึ้นที่บริเวณหน้าวัดนี้ชาวบ้านจึงเรียกบ้านว่า บ้านแก่ง และวัดก็ได้ชื่อเปลี่ยนมาเป็น “วัดบ้านแก่ง”

ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดรวมได้ 147 มัด 1647 ผูก เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนผูก แยกตามหมวดได้ 11 หมวด ดังนี้ 1. หมวดกฎหมาย 15 เล่ม 2. หมวดคณิตศาสตร์ 3 เล่ม 3. หมวดจดหมายเหตุ 19 เล่ม 4. หมวดเบ็ดเตล็ด 3 เล่ม 5. หมวดตำราแปรธาตุ 1 เล่ม 6. หมวดตำราเวชศาสตร์ 165 เล่ม 7. หมวดตำราไสยศาสตร์ 53 เล่ม 8. หมวดตำราโหราศาสตร์ 9. หมวดธรรมคดี 27 เล่ม 10. หมวดวรรณคดี 75 เล่ม 11. หมวดอักษรศาสตร์ 5 เล่ม 12. รวมหนังสือสมุดไทย จำนวน 407 เล่ม พร้อมกับทำการแยกฉบับและใช้ผ้าห่อคัมภีร์นาเก็บใส่ตู้

2. **จังหวัดเพชรบูรณ์** ได้การจัดทำทะเบียนคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา 4 วัด คือ

2.1 **วัดโฆษา** ตั้งอยู่เลขที่ 191 บ้านท่าช้าง หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยไร่ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ชาวบ้านเรียกว่า “วัดท่าช้าง” ตามชื่อบ้าน ได้สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2263 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในราว พ.ศ. 2427

ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัตรวมได้ 163 มัด เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนผูก พร้อมทั้งทำการแยกฉบับและใช้ผ้าห่อคัมภีร์นำไปใส่ตู้ จากการสำรวจพบว่า ทางวัดไม่ได้แยกเป็นหมวดหมู่ของคัมภีร์

2.2 **วัดท่ากกแก** ประวัติวัดและชุมชนบ้านท่ากกแก เดิมเรียกว่า “บ้านท่าข้าวแก” สันนิษฐานว่า เริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อประมาณปี พ.ศ.2323 สมัยกรุงธนบุรี พร้อมๆกับการก่อตั้งหมู่บ้านท่ากกโพธิ์และวัดโพธิ์ศรีสองคร (บ้านโพธิ์ศรีท่าสองคอน) มีหลักฐานที่บ่งชี้ว่า สร้างมาร่วมสมัยกับวัดโพธิ์ศรีสองคร คือสิมโบราณที่มีขนาดเล็กและพระประธานเก่าแก่ แต่ถูกกิ่งต้นโพธิ์หักลงมาทับพังเสียหาย ชาวบ้านได้รื้อเอาอิฐเก้านำไปก่อเป็นธาตุน้อยสององค์ แล้วจึงได้ว่าจ้างช่างจากเมืองน่าน มาก่อสร้างสิมขึ้นมาใหม่ครอบสิมเดิมซึ่งก่อสร้างจนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2478 โดยชาวบ้านจะช่วยกันนำดินจากคลองกาทะเลา(ฮ่องกุดกุ่ม) นำมาปั้นอิฐยังปรากฏชื่อวังอิฐมาจนถึงทุกวันนี้ และนำปูนจากบ้านห้วยปูนนำมาก่อฉาบเป็นทรวดทรงมีเอวชั้นแบบสิมล้านช้างเวียงจันทน์ทั่วๆ ไป แต่ประดับตกแต่งซ่อฟ้า (โหงั่ว) ใบระกาแกะสลักด้วยไม้เป็นศิลปะล้านนา มีคันทวยไม้สลักเป็นรูปต่างๆ ลวดลายปูนปั้นที่บริเวณฐานพระ เหนือบานหน้าต่างลายเครือเถาหัวราหู ครุฑ ลิงเกาะเกี่ยว ที่โดดเด่นคือลายปูนปั้นรูปพญานาคเกี่ยวหกดัวที่บริเวณเหนือซุ้มประตู ซ่างได้ก่อพระประธานองค์ใหญ่หนึ่งองค์และองค์เล็กอีกสององค์ด้วยอิฐและปูนมีลักษณะสวยงามแบบอย่างศิลปะเมืองน่าน (ล้านนาผสมลาวและไทลื้อ) ชาวบ้านเรียกกันว่า “พระเจ้าใหญ่” ภายหลังเมื่อประมาณปี พ.ศ.2535

วัดท่ากกแกถือเป็นศูนย์รวมชุมชน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่โดดเด่นอันได้แก่ ประเพณีแห่ต้นปราสาทผึ้ง ไหลเรือไฟ ในทุกเดือนสิบเอ็ดของทุกปี ประเพณีบุญพระเวส ประเพณียกธงก่อพระทรายบุญปีใหม่สงกรานต์ และประเพณีอื่นที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาและในหลักฮีตสิบสองครองสิบสี่

ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัตรวมได้ 46 มัด เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนผูก พร้อมทั้งทำการแยกฉบับและใช้ผ้าห่อคัมภีร์นำไปใส่ตู้ จากการสำรวจพบว่า ทางวัดไม่ได้แยกเป็นหมวดหมู่ของคัมภีร์

2.3 **วัดราษฎร์ประดิษฐ์วราราม** ตั้งอยู่ที่บ้านหินโง่น หมู่ที่ 1 ตำบลน้ำขุ่น อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างขึ้นเป็นวัดนับแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2482 โดยมีนายพวย เทพดวง บริจาคที่ดินให้เป็นที่สร้างวัด เนื้อที่ 3 ไร่เศษ ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมใจกันซื้อเพิ่มเติมอีก 3 ไร่ นามวัดบางคนก็เรียกว่า “วัดบ้านหินโง่น” ตามชื่อหมู่บ้าน

ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดรวมได้ 59 มัด เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนผูก พร้อมกับทำการแยกฉบับและใช้ผ้าห่อคัมภีร์นำใส่ตู้ จากการสำรวจพบว่าทางวัดไม่ได้แยกเป็นหมวดหมู่ของคัมภีร์

2.4 วัดโพธิ์กลาง ตั้งอยู่เลขที่ 152 บ้านท่าพล หมู่ที่ 4 ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบสูง สภาพแวดล้อมมีภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ และหมู่บ้านประชาชนล้อมรอบ อาคารเสนาสนะต่างๆ วัดโพธิ์กลาง สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ พ.ศ. 2420 เดิมเรียก “วัดชุมพล” บริเวณหมู่บ้านนี้เคยเป็นที่ตั้งทัพของพ่อขุนผาเมือง การสร้างอุโบสถครั้งแรกของวัดนี้ สร้างขึ้นในสมัยที่จังหวัดเพชรบูรณ์ขึ้นอยู่กับมณฑล

ได้ดำเนินการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดรวมได้ 28 มัด เบื้องต้นได้ทำการคัดแยกคัมภีร์เป็นมัดและนับจำนวนผูก พร้อมกับทำการแยกฉบับและใช้ผ้าห่อคัมภีร์นำใส่ตู้ จากการสำรวจพบว่าทางวัดไม่ได้แยกเป็นหมวดหมู่ของคัมภีร์

4.2 พัฒนาระบบการสืบค้นและดรรชนีค้นค่าของเอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

การพัฒนาบัญชีบริการคัมภีร์โบราณ เป็นบัญชีของคัมภีร์โบราณที่เจ้าหน้าที่ได้ทำการลงทะเบียนคัมภีร์โบราณเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้บริการแก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าศึกษาค้นคว้าตามระเบียบการบริการเอกสารโบราณ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ลำดับที่ หมายถึง ลำดับที่ของเอกสารที่ลงทะเบียนตั้งแต่มัดแรกจนถึงมัดสุดท้ายของเอกสารที่ได้ลงทะเบียน

2. เลขทะเบียน หมายถึง เลขประจำผูกของคัมภีร์โบราณ ถ้าได้รับมอบจากต่างจังหวัด ให้ใช้ตัวย่อของจังหวัดที่รับมอบมาด้วย เช่น อย.บ. (พระนครศรีอยุธยา คัมภีร์โบราณ) ขบ.บ. (ชลบุรี คัมภีร์โบราณ)

3. ชื่อแบบฉบับ (ชื่อเรื่อง) หมายถึง การบันทึกชื่อของคัมภีร์โบราณตามหนังสือหลักเกณฑ์การจัดหมวดหมู่ และเรียกชื่อหนังสือประเภทตัวเขียนทางพระพุทธศาสนา แล้วใช้วงเล็บด้วยชื่อเรื่องหน้าปกคัมภีร์โบราณ

4. อักษร ได้แก่ อักษรที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ โดยให้ลงชื่ออักษรทุกรูปแบบที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ เช่น ขอม-ธรรมล้านนา ธรรมอีสาน เป็นต้น

5. ภาษา ได้แก่ ภาษาที่ใช้บันทึกในคัมภีร์โบราณ โดยให้ลงชื่อภาษาทุกภาษาที่ปรากฏในเอกสาร เช่น ภาษาบาลี ภาษาบาลี-ไทยล้านนา บาลี-มอญ-ไทย เป็นต้น

6. เส้น คือ เส้นอักษรที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ เช่น จาร หมึก ดินสอ เป็นต้น

7. ไม่ปะกั๊บ คือ ชนิดของไม้ปะกั๊บที่ใช้ปะกั๊บคัมภีร์โบราณ เช่น ธรรมดา ขาดทึบ ก้ามมะลอ เป็นต้น

8. ประวัติ หมายถึง การระบุถึงการได้มาซึ่งเอกสารโบราณ

9. จำนวนหมายถึง จำนวนคัมภีร์ และจำนวนผูกของคัมภีร์โบราณในแต่ละลำดับที่ที่ลงทะเบียน

10. ตู้ที่ (หิ้งที่) หมายถึง ตู้ที่ใช้เก็บคัมภีร์โบราณที่ได้ลงทะเบียนแล้ว เพื่อเตรียมให้บริการนักศึกษาและประชาชน

11. ชั้นที่ หมายถึง ชั้นที่เก็บคัมภีร์โบราณไว้ภายในหิ้งที่จัดไว้ เช่น 1/1, 2/5 เป็นต้น

12. หมายถึง มีข้อความใดๆ ที่สำคัญให้บันทึกลงในหมายเหตุ เช่น สภาพของเอกสาร, ผู้แต่ง, ผู้สร้าง, ปีที่สร้าง เป็นต้น

4.3 ได้ส่งเสริมการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดในเขตภาคเหนือตอนล่างในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 วัด คือ

1. **ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา** เดิมคือศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลห้วยไร่ (วัดโฆษา) ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่นรวมตัวกันสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นการปลูกฝังความเป็นไทยและวิถีชีวิตที่เหมาะสม เพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม ตลอดจนสามารถนำไปพัฒนาผลผลิตของชุมชน เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการร่วมกันทั้งกระบวนการความคิดและการปฏิบัติ จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม โดยจัดตั้งศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน “วัดโฆษา” ตำบลห้วยไร่

กลยุทธ์อนุรักษ์คัมภีร์โบราณแบบยั่งยืน ฉบับวัดโฆษา

สำหรับกลยุทธ์การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ แบบยั่งยืน ฉบับวัดโฆษา เป้าหมายหลัก คือ ทำอย่างไรประชาชนมีความสุขด้วยการประเพณีธรรม และนำความสุขนั้นเผยแพร่ต่อคนรุ่นหลังได้รับความสุขนั้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ทางวัดโฆษาได้มีนโยบายตาม กลยุทธ์ในการดำเนินงาน ซึ่งจะขอขยายความดังนี้

1. ด้านการสร้างตระหนักรู้ในการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ (ศรัทธา) โดยเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรในวัดโฆษา และ ชุมชน ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ได้เห็นความสำคัญของสิ่งที่จะอนุรักษ์นอกจากผู้นำในวัดเห็นความสำคัญแล้วผู้นำชุมชน และประชาชนก็ต้องเห็นความสำคัญเช่นกันโดยปัจจุบันทางวัดได้ดำเนินการสร้างความตระหนักรู้ดังนี้

- แผนพัฒนาวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น

เริ่มแรกของการสร้างศรัทธาต่อคนในชุมชน คือ การพัฒนาวัดให้เป็นวัดจริง ๆ เพื่อประโยชน์แก่คนในชุมชน และ ผู้ที่ตัดสินใจที่จะมาร่วมบุญในพระพุทธศาสนา ทางวัดโฆษา จึงตัดสินใจ ในการเข้าร่วมการพัฒนาวัดตามแนวทาง ของหน่วยงานที่ดูแลวัดโดยตรง

- พัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนนี้ หลังจากที่มีการปรับโครงสร้างพื้นฐาน และ การบริหารจัดการภายในวัด แล้ว อีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงกับ บุคคลภายนอก เพื่อ ตอกย้ำ ให้เกิดศรัทธา ยิ่งขึ้น ของคนในชุมชนว่าพัฒนาแล้ว มีคนมาชื่นชม ให้กำลังใจ ในผลงานที่เกิดจากชุมชน เพื่อให้

ชุมชนเกิดความมั่นใจ ในแนวทางที่เขากำลังทำอยู่ให้ทำต่อไป และ ทำดียิ่ง ๆ ขึ้นไป รักษามาตรฐานในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา นอกจากจะเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาชมผลงาน ของคนในชุมชนที่ช่วยกันพัฒนาวัดแล้ว ยังเป็นการสร้างรายได้ สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชน อันเป็นประโยชน์ระยะยาว ในการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (ศีล) โดยเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดวิธีการการอนุรักษ์คัมภีร์ร่วมกัน

3. การอนุรักษ์ (สมาธิ) โดยเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน และ เข้าถึงเนื้อหาในคัมภีร์ธรรม และมีจิตใจที่จดจ่อต่อสิ่งดีงาม เพื่อให้เกิดบุญและกุศล โดยในขั้นนี้ โดยการกำหนดให้มีการอนุรักษ์คัมภีร์ ในรูปแบบกิจกรรม ประเพณี และ เทศกาล ต่างๆ

4. ด้านการจัดทำแหล่งเรียนรู้และสร้างเครือข่าย (ปัญญา) โดยเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้ จัดทำเป็นฐานข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์โดยเฉพาะด้านการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน ตลอดจน ข้อมูลอื่น ๆ ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี หรือ แม้แต่อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคัมภีร์ธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดแสดง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน ให้เหมาะกับยุคสมัยต่อไป

5. ด้านการถ่ายทอดและเผยแพร่ (เมตตา) โดยเป้าหมายเพื่อนำความรู้ที่ได้จากการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานที่ได้ทำสำเร็จแล้วเผยแพร่ ไปยังสาธารณะชน ซึ่งอาจจะเป็นแรงบันดาลใจ มาช่วยกันอนุรักษ์ที่วัดโฆษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านท่ากกแก จากเหตุข้อพิพาทระหว่างเมืองเวียงจันทน์และเมืองหลวงพระบางจนเกิดสงครามใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2250 จึงเป็นเหตุให้ผู้คนอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาตั้งถิ่นฐานจนเกิดเป็นชุมชนขึ้นในหลายพื้นที่รวมถึงเมืองหล่มในขณะนั้นและปี พ.ศ. 2321 พระเจ้าตากสินมหาราช ได้ส่งกองทัพเข้าตีเมืองเวียงจันทน์ ผลปรากฏว่าสยามตีได้เมืองจำปาศักดิ์เมืองเวียงจันทน์ และเมืองหลวงพระบาง ทั้งสามเมืองจึงตกเป็นประเทศราชของสยามกองทัพสยามได้กวาดต้อนราษฎรชาวเมืองเวียงจันทน์ และเมืองหลวงพระบาง เข้ามาอยู่ในเขตของสยามหลายพื้นที่รวมถึงเมืองหล่มจึงเป็นเหตุของการเพิ่มจำนวนชาวลาวที่มากขึ้น ทำให้พระสุริยวงษามหาราชได้เสกษณะสงครามเจ้าเมืองหล่ม ได้ย้ายเมืองหล่มไปสร้างใหม่บริเวณบ้านท่ากกโพธิ์ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำป่าสักในปี พ.ศ. 2325 โดยเรียกเมืองที่สร้างใหม่ว่าเมืองหล่มสัก ส่วนเมืองเดิมเรียกว่าหล่มเก่า หรือเมืองเก่า และขยับขยายมาเป็นบ้านท่ากกแก เพื่อแสวงหาที่ดินทำมาหากิน

(1) ความสำคัญของงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของชาวอีสาน ยังมีความเชื่อตามตำนานเรื่องหนึ่งในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาเป็นปีที่ 7 บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ทรงแสดงอิทธิธรรมปฏิกรณ์แก่พุทธมารดาเป็นการตอบแทนพระคุณจนกระทั่งบรรลุโสดาบัน ครั้นถึงในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ซึ่งเป็นวัน “มหาปวารณาออกพรรษา” พระพุทธองค์กำหนดเสด็จสู่เมืองมนุษย์พระอินทร์จึงเนรมิตบันไดขึ้น 3 ชนิด คือ บันไดทองคำ บันไดเงิน และบันไดแก้วมณี เชิงบันไดทั้ง 3 นี้ตั้งอยู่ประตูเมืองสังกัสสนคร ก่อนเสด็จลงพระพุทธเจ้าประทับยืนบนยอดเขาสิเนรุราชเพื่อทรงทำ “โลกนิรวันปาฏิหาริย์” โดยทรงแลดูเบื้องบนปรากฏมีเนินเป็นอันเดียวกันถึงพรหมโลกทรงแลดูข้างล่างก็ปรากฏมีเนินเป็นอันเดียวกัน ถึงอเวจีนครทรงแลดูรอบทิศจักรวาลหลายแสนโกฏีกี่ปรากฏเป็นเนินเดียวกัน (หมายถึง สวรรค์ มนุษย์และนรก ต่างมองเห็นซึ่งกันและกัน) จึงเรียกวันนี้ว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก”

(2) การอนุรักษ์งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของบ้านท่ากกแก

เป็นงานประเพณีที่เกิดจากความศรัทธาของชาวบ้าน ที่มีต่อพระพุทธศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติชุมชน บ้านท่ากกแกให้ความสำคัญกับงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เพราะมีความเชื่อว่าการทำบุญด้วยปราสาทผึ้ง ถือเป็นบุญกุศลสูงส่งมีคติอยู่ 2 อย่าง คือ ถวายเป็นพุทธบูชาเพื่ออานิสงส์กับตัวเรา ตายไปแล้วมีที่อยู่อาศัย พัฒนาการของงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งบ้านท่ากกแก สามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุค โดยใช้การแบ่งตามช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของชุมชนบ้านท่ากกแก ดังนี้

(2.1) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งในช่วงก่อน พ.ศ. 2550 ในอดีตการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งจะจัดตรงกับวันออกพรรษา คือ วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 นิยมจัดงานให้แล้วเสร็จภายในวันเดียวโดยช่วงเช้าหลังจากกลับจากทำบุญที่วัดก็จะมารวมตัวกันที่บ้านเจ้าภาพเพื่อช่วยกันจัดทำต้นปราสาทผึ้ง โดยชาวบ้านที่มีความปรารถนาที่จะเป็นเจ้าภาพจัดทำต้นปราสาทผึ้งไปถวายที่วัดจะแจ้งความจำนงค์แก่พระภิกษุสงฆ์ และปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้นำชุมชนถึงกำหนดการในการแห่ต้นผึ้งไปถวายที่วัดสถานที่ที่ใช้จัดทำต้นปราสาทผึ้งจะเป็นที่บ้านของเจ้าภาพวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำต้นปราสาทผึ้งได้จากการจัดหาจากป่าในหมู่บ้าน และชาวบ้านช่วยกันนำมาทำบุญเมื่อจัดทำต้นปราสาทผึ้งเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำไปร่วมขบวนแห่ทางเรือที่ท้ายหมู่บ้าน ในขบวนจะมีการตีกลองเป่าแคนแห่แหนกันไปอย่างสนุกสนานตามลำน้ำป่าสัก เพื่อที่จะนำต้นปราสาทผึ้งไปทอดที่วัดท่ากกแก

(2.2) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งในช่วงแห่งการฟื้นฟู (พ.ศ. 2550-2556) การจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งแห่งการฟื้นฟูได้มีการปรับเปลี่ยนกำหนดการจัดงานจากเดิมที่จัดขึ้นในวันออกพรรษามาเป็นจัดพร้อมกับงานทอดกฐินซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างเดือน 11 จนถึงเดือน 12 ของทุกปี (2.3) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งกับการเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ (พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน) การดำเนินงานฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ในยุคนี้ยังคงจัดงานในช่วงระหว่างเดือน 11 จนถึงเดือน 12 พร้อมกับงานทอดกฐินของบ้านท่ากกแก และยังได้มีการเพิ่มเติม

กิจกรรมอีกมากมาย เช่น กิจกรรมการแสดงฟ้อนกลองโบราณ แพนชั่นโชว์เครื่องแต่งกายของวัฒนธรรมไทหล่ม การจำลองวิถีชีวิตของไทหล่ม ผู้บ่าวเป่าแคนผู้สาวเข็นฝ้าย กิจกรรมการแสดงเส็งกลองหาง และตลาดพื้นบ้านไทหล่ม เพื่อเป็นการดึงดูดชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวให้เข้ามาร่วมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

(3) กระบวนการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งบ้านท่ากกแก

ชุมชนบ้านท่ากกแกเป็นชุมชนที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษชาวลาวที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง และเมืองเวียงจันทน์ ยึดถือประเพณีเก่าแก่ตามแบบประเพณีของชาวลาว คือ ฮีต 12 (ประเพณี 12 เดือน) มีวิถีการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกับแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน ส่วนใหญ่จะทำนาปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินภายในครัวเรือน และเลี้ยงสัตว์เป็นอาหารหากินตามฤดูกาล คนในชุมชนนับถือพระพุทธศาสนา และมีความเชื่อในเรื่องของการนับถือผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

กระบวนการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของบ้านท่ากกแก ได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังได้ชักชวนกลุ่มผู้นำชุมชนเยาวชน และหน่วยงานภาครัฐ ที่เข้ามาเป็นกลุ่มขับเคลื่อนในการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ก็ถือเป็นกำลังหลักในการเข้ามาผลักดันกระบวนการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของชุมชนบ้านท่ากกแก ให้เป็นที่รู้จักของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีขั้นตอนในการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง มีการรวมกลุ่มการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของชุมชนบ้านท่ากกแก โดยการนำของพระสมุห์ไพโรศ ภาทมนฺี ร่วมกับกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาแต่ดั้งเดิม ที่ได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ที่เป็นความรู้ที่ได้มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนในการจัดทำต้นปราสาทผึ้ง การจัดทำดอกผึ้ง และข้าวของเครื่องใช้ในพิธี

ขั้นตอนที่สอง ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งจากเดิมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของบ้านท่ากกแก จะจัดตรงกับวันออกพรรษาคือวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 แต่เมื่อเกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงได้มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการจัดงานมาเป็นจัดพร้อมกับงานทอดกฐิน ซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างเดือน 11 จนถึงเดือน 12 ของทุกปี

ขั้นตอนที่สาม ได้มีการจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทหล่ม กลุ่มมูลมั่งบ้านท่ากกแกขึ้นในปี พ.ศ. 2555 จากการที่ได้มีการชักชวน กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำชุมชนกลุ่ม ชาวบ้าน และเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว ส่งผลให้ชุมชนมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่สี่ การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานชุมชนบ้านท่ากกแก ได้พัฒนารูปแบบของงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง โดยในปี 2554 ได้จัดให้มีขบวนแห่ทางบกขึ้นมาเป็นปีแรกเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของชุมชนบ้านท่ากกแก เห็นความสำคัญของ

งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งซึ่งเป็นงานประจำปีของท้องถิ่นตามแบบประเพณีของชาวลาวได้ทำปราสาทผึ้งเข้าร่วมในงานประเพณีถึง 4 ตัน นอกจากนี้ ยังได้จัดขบวนแห่ทางบกขึ้นโดยจัดให้มีวงดนตรีพื้นบ้านนำขบวน ประกอบด้วยเครื่องดนตรีใช้กลองปี่ กลองหาง ฉาบ ฉิ่งแคน และพิณร่วมบรรเลงแห่ไปในขบวน อีกทั้งยังได้มีการรณรงค์ให้แต่งกายชุดพื้นเมืองเข้าร่วมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่สืบทอดมาจากชาวลาว

ขั้นตอนที่ห้า การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ จากการที่ชาวบ้านได้รวมกลุ่มคนในหมู่บ้านจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งบ้านท่ากกแก จนทำให้งานเริ่มเป็นที่รู้จักของหมู่บ้านใกล้เคียงจึงทำให้หน่วยงานภาครัฐเกิดความสนใจ ในงานประเพณีดังกล่าว และเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ได้บรรจุเป็นแผนการดำเนินงานประจำปีของเทศบาลตำบลเดี่ยว สภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นผู้ที่หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ ในการฟื้นฟูประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

ขั้นตอนที่หก ทำให้งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของบ้านท่ากกแก เป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง การนำวิธีการประดับตกแต่งต้นปราสาทผึ้ง การจัดขบวนแห่ต้นผึ้ง การแห่หอยกของชุมชนบ้านท่ากกแก และการแต่งกายของไทยลื้อ และนำการสาธิตวิธีการแห่หอยก การสาธิตการทำดอกผึ้ง และนำผ้าทอพื้นบ้านของชุมชน

ขั้นตอนที่เจ็ด การทำให้เป็นกิจวัตรซึ่งงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของชุมชนบ้านท่ากกแก จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการสืบทอดและอนุรักษ์งานประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ ยังได้มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านท่ากกแก เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้แก่เยาวชนและประชาชนที่สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านท่ากกแก ภายในศูนย์ได้จัดให้มีการแสดงผ้าทอพื้นบ้านท่ากกแกที่มีอายุตั้งแต่ 70-100 ปี

ดังนั้น การฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งบ้านท่ากกแก จึงเป็นการดำเนินการเพื่อฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ไม่ให้จางหายไปจากชุมชนอันเป็นเหตุมาจากการรับวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิธีการดำเนินชีวิตการแต่งกาย อาหารการกิน และที่อยู่อาศัย อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากกระบวนการฟื้นฟูงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ที่ได้มีการรวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อร่วมกันฟื้นฟูงานประเพณีของท้องถิ่น โดยการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกความเป็นท้องถิ่น และการหยิบยกประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น มาบอกเล่าถึงเรื่องราวในอดีตมาถ่ายทอด ให้แก่คนในชุมชน และเยาวชนให้เห็นคุณค่า การนำองค์ความรู้จากคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาเรื่อง อานิสกัณฐาสารทเพ็ง (ปราสาทผึ้ง) อักษรธรรมอีสาน มาในการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เป็นการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการฝึกปฏิบัติ ดังนั้น

หน่วยงานทางการศึกษา ควรมีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น เกี่ยวกับงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง และภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านอื่นๆ ในรูปแบบเอกสารเพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นฐานของตนควบคู่ไปกับวิทยาการสมัยใหม่ เป็นการปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่มีความตระหนักถึงความสำคัญของงานประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การหวงแหนรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่าง ควรนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่า โดยการยกคัมภีร์อันสงฆ์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของคัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่างมาเป็นกรณีศึกษา จึงมีความคิดเห็นในเบื้องต้น เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการเรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านหรือวรรณกรรมของไทย ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะในระดับองค์กร

1. สถาบันสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามวัด และสถานที่ต่างๆ ให้อยู่สภาพที่ดีและเหมาะสมกับการศึกษาค้นคว้า
2. สถานบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวิทยาลัยสงฆ์ต่างๆ ควรส่งเสริมให้นิสิต และประชาชนได้เรียนรู้ภาษาถิ่นและวรรณคดีท้องถิ่นต่างๆ เพื่อที่จะได้นำความรู้ไปศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมในท้องถิ่นของตน และนำมาแปลหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อที่จะประยุกต์ใช้กิจกรรมในสังคม
3. ควรจัดโครงการศึกษา ตีความ ขยายความ ปรีวรรต และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อนำความรู้จากวรรณกรรมพระพุทธศาสนาออกไปปรับใช้ในศาสตร์ต่างๆ เช่น ปรัชญา กฎหมาย จริยศาสตร์ จิตวิทยา จักรวาลวิทยา ฯลฯ
4. ควรส่งเสริมการทำนಾಮานุกรม หรือบัญชีรายชื่อคัมภีร์ธรรมต่างๆ ที่ปรากฏในวัดต่างๆ หรือเพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาค้นคว้า

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับท้องถิ่น

1. บุคคลและองค์กรในท้องถิ่นควรร่วมมือในการอนุรักษ์ และให้ความสำคัญต่อคัมภีร์โบราณในท้องถิ่นของตน เพื่อที่จะนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรม ประเพณีของท้องถิ่น
2. ควรนำวรรณกรรมที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมมาเป็นหนังสือเรียน หรือหลักสูตรในสถานบันการศึกษา ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ
3. ควรมีการชำระหรือแปลวรรณกรรมที่มีความสำคัญและเผยแพร่ให้ประชาชนได้เรียนรู้และศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ในประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น
4. ทำการอนุรักษ์ใน 2 ลักษณะ คือ อนุรักษ์เพื่อเอาบุญโดยใช้ประเพณีเป็นสื่อกลางในการอนุรักษ์ และการอนุรักษ์เพื่อวิชาการ คือ การค้นคว้า วิจัยและศึกษาอย่างเป็นระบบโดยให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

5. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ในคัมภีร์ธรรมอื่นๆ ในลักษณะของการวิจัยและวิทยานิพนธ์ ที่เชื่อมโยงความรู้ ความเข้าใจในบริบทต่างๆ

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษา ปรีวรตคัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่าง ที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะที่มีอยู่ในวัดต่างๆ เช่น วัดเขาแก้ว และวัดบ้านแก่ง เพื่อนำความองค์ความรู้และภูมิปัญญา มาประยุกต์ใช้

2. ควรมีการศึกษาประวัติของพระเถระที่มีบทบาทในการอนุรักษ์คัมภีร์คัมภีร์โบราณภาคเหนือตอนล่าง

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางด้านพระพุทธศาสนาข้ามพรมแดนที่เชื่อมโยงประเพณีวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

4. ควรมีการศึกษากระบวนการจัดการความรู้และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมล้านช้าง

เอกสารอ้างอิง

ศิลปากร, กรม. กองหอสมุดแห่งชาติ. **หลักเกณฑ์การจัดหมวดและเรียกชื่อหนังสือประเภทตัวเขียนทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: แผนกหนังสือตัวเขียนและจารึก กองหอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากร, 2511.

ศิลปากร, กรม. **คัมภีร์ใบลานฉบับหลวงในสมัยรัตนโกสินทร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2546.

ศิลปากร, กรม. สำนักหอสมุดแห่งชาติ. **คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับเอกสารโบราณ**. กรุงเทพฯ: กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2548.

ศิลปากร, กรม. สำนักหอสมุดแห่งชาติ. **คู่มือสำรวจ จัดหา รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศเอกสารโบราณประเภทคัมภีร์ใบลานและหนังสือสมุดไทย**. กรุงเทพฯ สำนักหอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร, 2552.

หนังสือเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ, **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดลพบุรี**, พิมพ์ครั้งที่ 1.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ, **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์**, (กรุงเทพฯ : ศุภสมาคมฯ). 2543).

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ, สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี, กรมศิลปากร, **รายงานการสำรวจเบื้องต้นแหล่งโบราณคดีบ้านห้วยใหญ่ใต้**, (เพชรบูรณ์ : อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ).2553. (อัดสำเนา) (สรุปความ)

การศึกษาผลการสอนโดยใช้วิธีสอนสร้างสถานการณ์จำลอง

วิชาเศรษฐศาสตร์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

A Study of Teaching Methods, Teaching Simulation to Create
A Simulation of Economics Learning Social Studies Religion and
Culture Students Grade 7 School Rajabhat University Nakhon Sawan

สมชาย ดัดประดิษฐ์* สมชัย ศรีนอก** นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ***

Received: February 24, 2018

Revised: April 26, 2018

Accepted: May 13, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1. เพื่อสร้างแผนการสอนโดยใช้วิธีสอนสถานการณ์จำลอง 2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับสอนโดยใช้วิธีสอนสถานการณ์จำลอง 3. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังได้รับการสอนสถานการณ์จำลอง

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาคำนวณว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยโดยรวม พบว่าการสอนแบบร่วมมือเรื่องความเป็นไทยสาระหน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้เกิด

* สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชาการสอนสังคมศึกษาการศึกษาคณะครุศาสตร์ มจร.

*** ภาควิชาการสอนสังคมศึกษาการศึกษาคณะครุศาสตร์ มจร.

พัฒนาการด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ และเกิดจิตสำนึกที่ดีนักเรียนมีการทำงานร่วมกันเป็นการฝึกการใช้ทักษะการดำเนินชีวิตให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

คำสำคัญ: การศึกษาผลการสอนโดยใช้วิธีสอนสร้างสถานการณ์จำลอง

Abstract

In this research, the objectives are as follows: 1. To create a teaching plan using the simulation teaching method 2. To study the learning achievement of students after being taught by using the simulation teaching method 3. To study the ability to solve Problems of students after being taught simulationsThe research

research result

This research Can summarize the research results as follows.
1. Students who have been taught to create a simulation model for grade 1, who have been taught to create simulations Had lower academic achievement in social studies than students who were taught as usual With statistical significance at the level of 0.5 consistent with the hypothesis set 2. Students who have been taught to create simulations have higher problem-solving abilities than students who receive regular teaching. With statistical significance at the level of 0.5 consistent with the hypothesis set. The results of the overall research found that teaching co-operation on Thai identity, subject, civics of Mathayom Suksa 1 students is a lesson that focuses on learners and makes the students learn by themselves, resulting in development of skills. Analyze And have a good consciousness. Students work together to practice using life skills to live with others.

Keywords: A Satdy of Teaching Methods, Teaching Simulation to Creat

1. บทนำ

การศึกษามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของคนให้ถึงพร้อม ซึ่งคุณสมบัติที่จะอยู่ร่วมในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุข กล่าวคือ มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะในการปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้มีความสุข การมีงานทำ มีรายได้ และมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคมของตนและประเทศชาติ ดังนั้นในการจัดการศึกษาจะอาศัยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่

ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต สำหรับการเรียนรู้เพื่อชีวิตนั้น เพื่อจะได้สามารถปรับปรุงบุคลิกภาพของตน มีการดำเนินงานต่างๆโดย อิสระ มีดุลพินิจและความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น เกี่ยวกับเรื่องนี้ในการจัดการศึกษาเราจะต้องไม่ละเลยการพัฒนา มีศักยภาพในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอันขาด คือ ความจำ การใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ สมรรถนะทางร่างกาย และทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนแบบเดิมที่สอนแบบการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเปลี่ยนเป็นการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้โดยเน้นไปที่ประโยชน์ที่ผู้เรียนควรจะได้รับ เพื่อต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่ในทางกลับกันถึงแม้จะกล่าววาระบบการศึกษาไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญยิ่ง โดยเปลี่ยนจากเดิมที่สอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว ก็เหมือนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังไม่เห็นผลอย่างสมบูรณ์ เพราะบางโรงเรียนที่ยังไม่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะครูผู้สอนบางท่านก็ยังเคยชินอยู่กับการสอนแบบหน้าชั้นเรียนเป็นผู้บรรยายเพียงคนเดียวโดยมีผู้เรียนเป็นผู้ฟังและจดตามเพียงอย่างเดียว ซึ่งการเรียนแบบนี้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเรียนการสอนขึ้น เมื่อพิจารณาการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองซึ่งเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นวิธีการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนได้อย่างเข้าใจเกิดความเข้าใจ เนื่องจากได้มีประสบการณ์ที่เห็นประจักษ์ชัดด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูงมาก เกิดการเรียนรู้และความสนุกสนานทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ศึกษาทักษะกระบวนการต่างๆ จำนวนมาก เช่น กระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กระบวนการสื่อสาร กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการแก้ปัญหาและกระบวนการคิด

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองในวิชาสังคมศึกษาว่าเมื่อนักเรียนได้รับการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างไปจากการสอนแบบปกติและจะมีผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างแผนการสอนโดยใช้วิธีสอนสถานการณ์จำลอง
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับสอนโดยใช้วิธีสอนสถานการณ์จำลอง
3. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังได้รับการสอนสถานการณ์จำลอง

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการสอนโดยใช้วิธีสร้างสถานการณ์จำลองที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการทดลองครั้งนี้เป็นเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เรื่อง การจัดสรรทรัพยากร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหนังสือเรียน หนังสือประกอบการเรียนและคู่มือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วิธีการสอนโดยใช้วิธีสร้างสถานการณ์จำลอง เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน จากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้มีโอกาสศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน พบวิธีการสอนมีหลายวิธีสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระและผู้เรียน ซึ่งในที่นี้ จะนำเสนอวิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง

1.3.2 ประชากร/ กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ซึ่งได้มาแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน

1.3.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดยสร้างสถานการณ์จำลอง

ตัวแปรตามมี 2 ตัวแปร ได้แก่ 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

2. ความสามารถในการแก้ปัญหา

4. สมมติฐานในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและหลักการของการสอนสังคมศึกษาด้วยวิธีการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลอง เมื่อศึกษาว่าวิธีสอนดังกล่าวนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลสัมฤทธิ์ด้านการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงขึ้น

ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับสอนโดยใช้วิธีสอนสร้างสถานการณ์จำลองสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาของนักเรียน หลังเรียนโดยใช้วิธีสอนสร้างสถานการณ์จำลองสูงกว่าก่อนเรียน

5. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การสอนแบบสถานการณ์จำลอง หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้ใกล้เคียงหรือเลียนแบบสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ด้วยตนเองโดยการแสดงบทบาทเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบทบาท รู้จักแก้ไขปัญหาแล้วเกิดการเรียนรู้ต่อสถานการณ์จำลอง

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หมายถึง เนื่องจากทรัพยากรทางเศรษฐกิจของโลกมีจำกัดและไม่สามารถตอบสนองความต้องการทั้งหมดของมนุษย์ได้ จึงจำเป็นต้องมีการเลือกว่าจะผลิตสินค้าและบริการอะไรบ้าง ผลิตในจำนวนเท่าใด ลำดับของการผลิตควรเป็นอย่างไร อะไรควรผลิตก่อน อะไรควรผลิตหลัง เนื่องจากทรัพยากรมีจำกัด ไม่พอเพียงกับความต้องการ เราจึงควรเลือกผลิตสินค้าและบริการซึ่งเป็นที่ต้องการและมีความจำเป็นมากที่สุดก่อนเป็นลำดับแรก และผลิตตามความต้องการ ลดหลั่นลงมาเรื่อยๆ ทั้งนี้ เพื่อให้สินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นมาได้นั้นสามารถนำไปใช้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้ได้มากที่สุด เพราะถ้าไม่ผลิตตามความต้องการแล้วสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นมา ได้ก็จะเกิดการสูญเสียเปล่าเนื่องจากไม่ได้ถูกนำไปใช้ ถือเป็นการสูญเสียทรัพยากรไปโดยเปล่าประโยชน์จึงต้องประสบกับปัญหาอย่างเดียวกัน คือ ผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร ซึ่งรวมเรียกว่าปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นความสามารถของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งเกิดจากนักเรียนได้รับประสบการณ์จากกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยครูต้องศึกษาแนวทางในการวัดและประเมินผล การสร้างเครื่องมือวัดให้มีคุณภาพ วิชาสังคมศึกษา เรื่อง ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมซึ่งวัดได้จากการตอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เศรษฐศาสตร์ หมายถึง เป็นวิชาที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ในทางเลือกต่าง ๆ

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental – research) เพื่อศึกษาผลการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิชาสังคมศึกษา และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งรายละเอียดดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร

ประชากรได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 20 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 20 คน ด้วยวิธีการแบบเจาะจงโดยการเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แผนการสอนสังคมศึกษา โดยใช้วิธีสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลอง
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา
3. แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาลำดับเดียวกัน ทั้งสองกลุ่ม บันทึกผลคะแนนไว้เป็นทดสอบก่อนเรียน

3. ทำการสอนกลุ่มทดลองโดยใช้วิธีแบบสร้างสถานการณ์จำลอง และทำการสอนกลุ่มควบคุม โดยการสอนตามปกติ ทั้งสองกลุ่มใช้เนื้อหาเดียวกัน

3. หลังเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบอีกครั้งกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

4. ตรวจสอบคะแนนจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาแล้วบันทึกคะแนนเป็นคะแนนการทดสอบหลังเรียน นำผลคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน มาวิเคราะห์ผลทางสถิติเพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจำแนกตามตัวแปร แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทางสถิติเพื่อทดสอบสมมุติฐาน ดังนี้

1. ทดสอบความแปรปรวนของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองกับการสอนตามปกติ แล้วนำไปทดสอบแบบที (t - test) กรณีกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Independent)

2. ทดสอบความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองกับการสอนตามปกติ แล้วนำไปทดสอบแบบที (t - test) กรณีกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Dependent)

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการแก้ปัญหาทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมคำนวณโดยใช้ t -test แบบเป็นอิสระต่อกัน มีความแปรปรวนไม่เท่ากัน (ล้วน สายยศ. 2540: อ้างถึงใน ทิพา ดวงตาเวียง. 2548: 51)

7. ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนที่ได้รับการสอนสร้างสถานการณ์จำลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลอง ผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิพา ดวงตาเวียง (2548)

1.1 การสอนแบบสถานการณ์จำลองเป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีขั้นตอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเอง จากการปฏิบัติกิจกรรม (Active Learning) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ลงมือกระทำเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากเอกสารประกอบการเรียนการสอนและกรณีตัวอย่าง แล้วนำเอาประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการอภิปรายร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความรู้ใหม่และเข้าใจในเรื่องที่เรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจต์และเฮลเดอร์ (Piaget and Inhelder.1969 : 58 - 59) ที่กล่าวว่า การมี

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม มีผลให้สติปัญญาและความคิดมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นกระบวนการดูดซึมเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) และปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (Accommodation) จึงทำให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ตลอดเวลา

1.2 การสอนแบบสถานการณ์จำลอง มีการจัดการเรียนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นเองโดยการถ่ายโยงประสบการณ์สิ่งแวดล้อมและความรู้เดิมเพื่อสร้างความรู้ใหม่ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมทุกคนได้คิดและนำไปปฏิบัติทีละขั้นตอน ครูเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีการปฏิบัติเป็นขั้นตอนตามลำดับ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถเชื่อมโยงความรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่ง ทำให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้นสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของจอห์น ดิวอี้ ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ว่า การเรียนที่จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและمرتักขะในการปฏิบัติกิจกรรมด้วย และสอดคล้องกับทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไคท์ (ประสาธน์ อิศรปริดา.2523 : 75) ที่ว่าการเรียนการสอนของครูจะต้องสอนในสิ่งที่คล้ายกับโลกแห่งความเป็นจริง ที่เด็กจะออกไปเผชิญให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ผู้เรียนถ่ายโยงการเรียนรู้ไปสู่สังคมภายนอกได้ง่าย

จากเหตุผล 2 ประการดังกล่าวข้างต้นเป็นการสนับสนุนข้อค้นพบที่ว่า การวิจัยครั้งนี้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนสูงกว่าก่อนที่จะได้รับการสอนแบบสถานการณ์จำลอง

2. การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบสถานการณ์จำลองก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสถานการณ์จำลอง มีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานในการวิจัย สามารถอธิบายด้วยเหตุผลได้ดังนี้

2.1 นักเรียนที่รับการสอนแบบสถานการณ์จำลอง มีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เพราะได้รับการฝึกให้ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ เริ่มจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียนและกรณีตัวอย่าง การวางแผนร่วมกันในการทำงาน การดำเนินการตามแผนที่วางไว้ การวิเคราะห์และนำเสนอผลงาน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการทำงาน ครูทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาแก่นักเรียนเท่านั้น การที่ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึงและได้รับการฝึกฝนอยู่เสมอและเรียนรู้ด้วยตนเองไปทีละขั้นตอนอย่างมีระบบ จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดีขึ้นดังที่ สมจิตร สวรรณไพบูรณ์ (2535 : 34) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดและนำไปปฏิบัติทีละขั้นตอนเป็นการจัดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน ซึ่ง

สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของจอห์น ดิวอี้ ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดและนำไปปฏิบัติทีละขั้นตอนเป็นการจัดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

2.2 การสอนแบบสถานการณ์จำลอง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาท ข้อมูลและกติกาการเล่น ที่สะท้อนความเป็นจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในสถานการณ์นั้นๆ โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริง ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงเป็น วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงและเกิดความเข้าใจในสถานการณ์หรือเรื่องที่มีตัวแปรจำนวนมากที่มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน สามารถคิดได้อย่างมีเหตุผลแก้ไขปัญหาต่างได้โดยการผลิตสินค้าและบริการที่ให้ผู้เรียนได้ผลิตสินค้าและบริการเอง ผู้เรียนได้เห็นสภาพจริงทำให้ผู้เรียนมองเห็นสภาพปัญหาได้ชัดเจนและเข้าใจปัญหาได้ดียิ่งขึ้นผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 11 – 13 ปีที่พัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผลถึงขั้นเหมือนผู้ใหญ่ จึงทำให้ผู้เรียนได้รู้จักใช้ความคิด มีความกระตือรือร้นในการที่จะหาทางและข้อเสนอแนะที่ดีในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget. 1992 : 120) ที่กล่าวว่าเด็กที่อายุระหว่าง 11 – 12 ปีมีพัฒนาทางสติปัญญาในการคิดแบบมีแบบแผน (Stage of Formal) คิดในสิ่งเป็นนามธรรมอย่างมีเหตุผล เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

2.3 การสอนแบบสถานการณ์จำลอง มีกิจกรรมที่นักเรียนต้องศึกษาจากกรณีตัวอย่าง ได้มีการนำเสนอกรณีตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาสภาพที่แท้จริง โดยการใช้สื่อหลายประเภท เช่น เอกสารประกอบการเรียน รูปภาพ สไลด์ เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพปัญหาชัดเจนเข้าใจปัญหายิ่งขึ้น จึงทำให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สายหยุด สมประสงค์ (2523 : 69 - 90) ที่กล่าวว่า การที่จะคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น ผู้สอนต้องจัดสถานการณ์ภายนอกต่าง ๆ เพื่อยั่วให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเหล่านั้นแก้ปัญหา เช่น จัดสถานการณ์ที่เป็นสถานการณ์ใหม่ ๆ และวิธีแก้ปัญหาได้หลายวิธีมาให้ผู้เรียนฝึกฝนในการแก้ปัญหาให้มาก ๆ

จากเหตุผล 2 ประการข้างต้นเป็นการสนับสนุนข้อค้นพบที่ว่า การวิจัยครั้งนี้ทำให้ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสถานการณ์จำลองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การสอนแบบสร้างสถานการณ์จำลองเป็นการสอนวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเรียน

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร :** โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539
- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.
- สุภา กิจจาทร, **การสร้างสถานการณ์จำลอง**, (กรุงเทพมหานคร 2552), หน้า 29
- ทศนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2545.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. การสร้างและการพัฒนาแบบวัดผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักทดลองทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2540.
- วัฒนาพร ระเบียบทุกซ์. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อ, 2544.
- เนตตรา มุลดวง** ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง วิถีประชาธิปไตย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีการสอนแบบสถานการณ์จำลองมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05
- ทิพา ดวงตาเวียง** การวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนแบบปกติพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**
**Approaches to the promotion of Bamboo Handicraft
in Panatnikom Distric. Chonburi Province Towards Creative Tourism**

ปณมนัส ทรัพย์เกรียงเดช

Received: March 18, 2018

Revised: April 25, 2018

Accepted: June 4, 2018

บทคัดย่อ

แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสาน ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยวิธีศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Key Informant) ประธานกลุ่มจักสาน, กลุ่มผู้นำชุมชน, กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มนักท่องเที่ยว และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) กับกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ในระดับอำเภอ, จังหวัด จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ด้วยการเขียนข้อมูลคุณภาพแบบพรรณนา

ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันการจักสานอำเภอพนัสนิคม กระจายตัวทำกันทั่วไปทั้งอำเภอ มีทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ โดยยึดเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม วัตถุดิบที่ใช้จักสานใช้ไม้ไผ่แฉะ ประธานกลุ่มจัดการทุกด้าน เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านจักสานมาก่อน ด้านการตลาด กลุ่มนำผลิตภัณฑ์ไปขายให้ผู้ประกอบการที่ตลาด และหน่วยงานภาครัฐ ประสานงานให้นำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ

สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจักสานอำเภอพนัสนิคม พบว่าอยู่ในระยะเริ่มต้น เป็นผลสืบเนื่องจากการไม่เข้าใจหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ ศิลปหัตถกรรมจักสาน สภาพปัจจุบันมีลักษณะผิวเผินและยังไม่ลึกซึ้ง แต่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้รูปแบบได้ในอนาคต

แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานของอำเภอพนัสนิคม ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า หัตถกรรมจักสาน เป็นอัตลักษณ์ของชาวอำเภอพนัสนิคม ที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีพัฒนาการรูปแบบจนเป็นที่สวยงาม เกิดคุณค่าด้านจิตใจและราคา จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จักสานขนาดใหญ่ และมีการจัดงานพิธีทำบุญกลางบ้านประจำปี มีขบวนแห่เป็นเครื่องจักสาน

ขนาดใหญ่ เป็นศิลปะที่โดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่น คัดสรรผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP เพื่อยกระดับคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และในงานยังมีการแสดงวิถีชีวิตดั้งเดิมโบราณอีกด้วย จึงสรุปได้ว่า อำเภอพนสนิคม มีหัตถกรรมจักสาน เป็นอัตลักษณ์ มีพิพิธภัณฑ์จักสาน เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น มีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวและมีกิจกรรมที่สามารถสอดแทรกไว้ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ดี เมื่อนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์เหตุผลในเชิงหลักการ ปรากฏว่ามีส่วนที่เป็นรูปธรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับหนึ่ง และส่วนที่จะต้องสร้างเสริมให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

จากสภาพปัจจุบันของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนสนิคม ใน 7 ประการ คือ

1) จัดตั้งสถานประกอบการและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์สินค้า 2) จัดตั้งศูนย์หัตถกรรมจักสานและพัฒนาฝีมือช่าง 3) ทรัพยากรวัตถุดิบทดแทน 4) เสริมสร้างชุมชนไปสู่วิสาหกิจ 5) การบริหารงานภายในกลุ่ม 6) สร้างเครือข่ายตลาด และ 7) การวางนโยบายและแผนงานพัฒนาท้องถิ่น

จากสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอพนสนิคม ใน 2 ประการ คือ 1) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรอาชีพ อย่างเป็นรูปธรรม และ 2) เตรียมความพร้อม / ผู้ประกอบการ/สถานที่/บุคลากร

จากแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอำเภอพนสนิคมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใน 4 ประการ คือ 1) การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อย่างยั่งยืน 2) การเพิ่มคุณค่า สร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่ 3) เทคนิคการตลาด และ 4) การปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

ทั้งนี้ เป็นการใชหลักการบริหารจัดการ และการเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว มาผสมผสานกับแนวความคิดในเชิงสร้างสรรค์

คำสำคัญ : หัตถกรรมจักสาน/การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์/การส่งเสริมหัตถกรรมจักสานไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

Approaches to the promotion of basketry toward creative tourism in Panatnikom District, Chonburi Province purposed 1) To study the current state of bamboo basketry toward creative tourism in Panatnikom District in Chonburi Province. 2) To study the approaches to the promotion of local basketry toward creative tourism. The qualitative research collected data from Key Informant interviews, chairmen of wicker groups, community leaders, entrepreneurs and tourists. The focus group was conducted with public administrative authorities in

the district and province levels. The result analysis was presented the objectives using qualitative narrative.

The results show that the current state of Panatnikom basketry which spread to make basketry the whole district. Both small and large groups which the basketry was the main occupation and occupation. The material used to make the bamboo. The group leaders manage all aspects as a veteran of basketry. The marketing of the products to sell to the market and the government agencies that coordinate to bring products to sell at various places.

Current status of creative tourism in Panatnikom basketry found in the early stages. According to the result of misunderstanding the principles of creative tourism. The development of tourism did not connect with the cultural identities that is local basketry. The current state are superficial and not deep. However, they tend to develop into creative tourism to full form in the future.

Approaches to the promotion of basketry toward creative tourism in Panatnikom District which found of basketry that was the identity of the Panatnikom that Inherited from the ancestors and development of the model was beautiful that was the psychological value and price. They established a large basketball museum. The ceremony was held every year. The procession was a large basketry that was distinctive and different from other and the product selection was an OTOP product to enhance the value of the product and change the strategies for market development. It was concluded that Panatnikom District had a basketry that was identical and the museum of basketry and the unique special features were different than elsewhere. There are places to visit and activities that can be inserted in the form of creative tourism in appropriately.

However, the results of the study was analyzed the rational. It appears that there is a concrete element of creative tourism at a certain level and the part that needs to be added to a more concrete part. Such as:

Form the current stat of the weaving in Panatnikom District in 7 aspects. Establishment and development of products, 2) Establishment of handicraft and handicraft centers, 3) Replacement of raw materials, 4) Strengthening of the community towards enterprises, 5) Management within the group, 6) Network

Marketing/Product Introduction/Distribution and 7) the establishment of local development policies and plans.

From the current state of creative tourism in Phanat Nikhom District in two aspects. 1. Creating value added to a career resource and 2) Preparation of Operator/location and person

Form the approaches to promoting basketry of Panatnikom District toward creative tourism in four aspects such as: 1. Sustainable local cultural heritage conservation, 2) Value added, 3) Marketing techniques and 4) Awareness raising of the importance of local culture.

This is the management principle and the value of tourism resources that mix with creative ideas and thinking.

Keywords: Basketry/ Creative tourism/ Promoting basketry toward creative tourism

1. บทนำ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย กำลังก้าวสู่รูปแบบธุรกิจที่ยั่งยืนมากขึ้น คือ การสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับชุมชน จึงมีการพัฒนาขึ้นมาเป็นการบริหารจัดการ และการเพิ่มคุณค่าของการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวไม่เพียงแค่อะไรเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ แต่ได้พัฒนามาเป็นการหาความรู้ประสบการณ์จริง รวมถึงการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงมีแนวทางในการนำเสนอการท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่ มีชื่อเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) (สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย, 2557)

ในเรื่องนี้ ผู้วิจัย เห็นว่าในพื้นที่อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี มีกิจกรรมที่โดดเด่นอันเนื่องจากการสังเกตการณ์ในการลงศึกษาพื้นที่ พบว่า ในพื้นที่มีหัตถกรรมจักสาน มีพิพิธภัณฑ์เก็บรักษาเครื่องจักสานขนาดใหญ่ มีเทศกาลงานบุญกลางบ้าน เน้นแสดงผลผลิตหัตถกรรมจักสาน โดยเฉพาะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ได้แสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ในหลักการนับได้ว่าเป็นกิจกรรมรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถ้าจัดวางได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลต่อคุณค่าของการท่องเที่ยว เป็นกลไกชักนำให้นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเมื่อเป็นไปได้ ในอนาคตจะสามารถจัดวางตำแหน่งอำเภอพนสนิมเป็นเมืองสร้างสรรค์ได้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของเมืองไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานอำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานของอำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ (1) ข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี และการท่องเที่ยว ส่วนข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ค้นคว้าจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ก่อนนำมาเป็นกรอบแนวคิดและแนวคำถาม (2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือบันทึกจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก สำหรับการได้มาของข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ด้วยการเขียนข้อมูลคุณภาพแบบพรรณนา

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาที่อำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี ใน 5 ตำบล คือ ตำบลพุนสนิม ไทรหลักทอง นาวังหิน นาเร็ก และหนองเหียง สำหรับการได้มาของข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประธานกลุ่ม/สมาชิก ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว 2) แบบการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อาทิ นายอำเภอรื้อหรือผู้แทน , การท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย วัฒนธรรมจังหวัด และพัฒนาอำเภอ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปตามตัวแปร

4. ผลการศึกษา

1. สภาพการปัจจุบันของการจักสาน อำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 สภาพปัจจุบันของการจักสานอำเภอพุนสนิม

1.) วัฒนธรรมเครื่องจักสานในการดำรงชีวิต พบว่า สภาพการจักสาน มีการกระจายตัวทำอยู่ทั่วไปทั้งอำเภอ มีทั้งยึดเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพเสริม ปัจจุบันอาชีพจักสานเริ่มมีการทำน้อยลง คนรุ่นใหม่สนใจไปทำงานตามโรงงานและค้าขาย เพราะงานจักสานต้องฝึกฝน มีทักษะ ความชำนาญ ที่ต้องสร้างสมฝีมือประสบการณ์มานาน มิใช่ว่าทุกคนจะทำได้ ซึ่งผู้

ที่ทำจักสานจริง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อยู่ในช่วงวัยอายุเฉลี่ยตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป แหล่งจักสานที่นักท่องเที่ยวนิยม มี 2 แห่ง คือ ศูนย์จักสานใหญ่ที่สุดในโลก และศูนย์ส่งเสริมฝีมือจักสานด้วยไม้ไผ่

2.) ทรัพยากร/วัตถุดิบที่ใช้ทำเครื่องจักสาน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่แฉ่ว ซึ่งยังพอมีในการประกอบงานจักสาน ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาเพราะไม้ไผ่แฉ่วขึ้นอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวน เช่น อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี จันทบุรี ตราด สระแก้ว และกาญจนบุรี

3.) การถ่ายทอดหัตถกรรมจักสาน พบว่า หัตถกรรมจักสาน เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดต่อกันมานาน เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ เนื่องจากชาวพนัสนิคมมีอาชีพเกษตรกรรม จึงนำไม้ไผ่มาสานหมวกเพื่อไว้บังแดด จักสานอุปกรณ์ไว้จับปลา พกใส่ผักปลา ข้องใส่ปลา กระดัง กระจาด ชะลอมไว้ใส่ของ ในปัจจุบันมีการทำจักสานและออกแบบงานที่ละเอียด สวยงาม เช่น กระเป๋าถือสตรีลายดอกพิกุล

4.) ประธานกลุ่ม พบว่า เป็นผู้ทำจักสานมาก่อน มีภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบ เสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม

5.) การบริหารจัดการภายในกลุ่ม พบว่า ประธานกลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบทุกด้าน

6.) การตลาดและช่องทางการจำหน่าย พบว่า ตลาดรับซื้ออยู่ที่ร้านค้าเครื่องจักสานหลังตลาดสดในตัวอำเภอพนัสนิคม จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติโดยตรง นอกจากนี้ ก็มีหน่วยงานภาครัฐได้ประสานงานให้กลุ่มไปจำหน่ายในงานต่าง ๆ

7.) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ , ศิลปวัฒนธรรมประเพณี จะเข้ามาให้การสนับสนุน ด้านการประชาสัมพันธ์ จัดทำซุ้มประตูต้อนรับ ทำป้ายประชาสัมพันธ์ “จักสานใหญ่ที่สุดในโลก” ทางเข้าออกของอำเภอพนัสนิคม ทุกเส้นทาง มีการจัดทำคลิป VDO การสร้างเว็บไซต์ รวมทั้งเป็นหน่วยประสานงานสถานประกอบการ ร้านค้า กับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวชม และศึกษาดูงาน นอกจากนี้ มีการคัดสรรผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP

1.2 สภาพการปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจักสาน อำเภอพนัสนิคม

1.) คนในชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอพนัสนิคม ได้รับการถ่ายทอดหัตถกรรมจักสานมาเป็นเวลานาน เกิดเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่น เป็นสิ่งที่หวงแหนไม่อยากให้สูญหายไป จึงถือได้ว่าคนในชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว

2.) การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มจักสาน พบว่า สมาชิกกลุ่มจักสานจะให้ความร่วมมือในการต้อนรับนักท่องเที่ยว บางคนก็ทำการสาธิตและสอนทำ และเป็นวิทยากรบรรยาย

3.) ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น พบว่า การจักสานเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวอำเภอพนสนิคม ที่ทรงคุณค่า สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักอำเภอพนสนิคม ทั้งชาวไทยและต่างชาติ

4.) การใช้ทรัพยากรอาชีพ พบว่า หัตถกรรมจักสาน เป็นทรัพยากรอาชีพและเป็นอัตลักษณ์ของชาวอำเภอพนสนิคม มีการพัฒนารูปแบบแปลกใหม่ ที่โดดเด่น และแตกต่างจากที่อื่น ๆ

5.) ผู้ประกอบการ / ความพร้อม พบว่า ผู้ประกอบการมีความพร้อมตลอดเวลา เพราะว่าได้ทำจักสานกันอยู่ทุกวัน พร้อมต้อนรับ และเข้าร่วมกิจกรรมได้ รวมทั้งจัดวิทยากรเล่าประวัติความเป็นมา

6.) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และส่วนกลาง ให้การสนับสนุนตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น พัฒนาชุมชน เป็นเจ้าภาพคัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP สำหรับอำเภอ เทศบาลเมืองพนสนิคม จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์บอกทาง

7.) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลของทุกภาคส่วน พบว่า ทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และส่วนกลาง ให้ความสำคัญกับหัตถกรรมจักสานและถือว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวอำเภอพนสนิคม มีการประชาสัมพันธ์ตามบทบาทภารกิจ

8.) นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวบางรายร่วมลงมือทำ รับรู้วัฒนธรรมประเพณีจักสาน ประวัติความเป็นมา บางรายมีความรู้เรื่องจักสานอยู่แล้ว ก็มาเรียนรู้ต่อยอดเกิดประสบการณ์ใหม่

2. แนวทางในทางส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อำเภอพนสนิคม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 บางส่วน คือ

1.) การค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรม พบว่า เมื่อกล่าวถึงอำเภอพนสนิคม ก็จะนึกถึงหัตถกรรมจักสาน เพราะเป็นภูมิปัญญาประจำถิ่น นับว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้ สำหรับคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น พบว่า ชาวพนสนิคมมีความเป็นเจ้าของและมีความหวงแหน มีการสืบทอดงานจักสาน ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชาวอำเภอพนสนิคม มีการพัฒนางานจักสานให้มีคุณค่า และความสวยงาม เมื่อทุกคนได้ชมก็จะเกิดความสุขทางใจ แม้กระทั่งนักท่องเที่ยวก็ยังชื่นชม

2.) การสร้างความโดดเด่นและความแตกต่าง พบว่า นอกจากงานจักสานซึ่งเป็นงานฝีมือ ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์สูง และความสวยงาม แปลกใหม่ ในพื้นที่ยังมีงานเทศกาลประเพณีทำบุญกลางบ้านเป็นประจำทุกปี มีขบวนแห่เป็นเครื่องจักสานขนาดใหญ่ มีการประกวดผลิตภัณฑ์สินค้าเครื่องจักสาน คัดสรรผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP และมีการแสดงวิถีชีวิตดั้งเดิม และที่สำคัญมีพิพิธภัณฑ์เครื่องจักสานขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ไม่มีในพื้นที่อื่น

3.) การหยั่งรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึก พบว่า มีการจัดสถานที่ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการแสดงสาธิตการทำจักสาน จัดวิทยากรเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของงานจักสาน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ ก่อนที่จะแยกย้ายไปชมและซื้อผลิตภัณฑ์

4.) การเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว พบว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม วิทยากรจะเล่าประวัติการจักสานและพัฒนาการโดยลำดับ จนกระทั่งได้คัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 5 ดาว เช่น กระเป๋าถือสตรีลายดอกพิกุล ฯ ซึ่งนอกจากจะสวยงามแล้วยังทรงคุณค่าทางจิตใจอีกด้วย

5.) การปรับเปลี่ยนกลวิธีในการพัฒนาการตลาด พบว่า มีการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว กรณีของผู้ประกอบการ เช่น กลุ่มของคุณปรางค์ พูลผลา ได้ปรับเปลี่ยนกลวิธีการตลาด โดยเริ่มตั้งแต่ จัดสถานที่ศูนย์เรียนรู้เป็นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีวิทยากรกล่าวต้อนรับ แนะนำสมาชิก เล่าประวัติความเป็นมาของการจักสาน และชมการสาธิต ชมผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 5 ดาว ไปพร้อมกับการจัดอาหารเลี้ยง หลังจากรับประทานอาหารเสร็จก็ขับพ้อดี จากนั้นก็ให้ร่วมฝึกทำ หรือใครจะเดินชมผลิตภัณฑ์ก็ตามอัธยาศัย ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจมาก และประทับใจ

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษา จากสภาพปัจจุบันของการจักสาน สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจักสาน ในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม และแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานของอำเภอพนัสนิคม นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่ามีจุดแข็งและจุดอ่อนของตัวแปรที่ศึกษา อย่างไร เพื่อนำผลสรุปไปเชื่อมโยงให้สอดคล้องกันเป็นหลักการหรือแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ นัยข้อ 2 ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนี้

จากสภาพปัจจุบันของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ใน 7 ประการ คือ

1. สถานประกอบการและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์สินค้า คือ จัดตั้งสถานประกอบการขนาดใหญ่ รวมงานจักสานในหลาย ๆ กลุ่มในหลายพื้นที่ ที่มีผลิตภัณฑ์แตกต่างกันให้อยู่ในที่เดียวกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ได้มากขึ้น เพื่อสร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่

2. จัดตั้งศูนย์หัตถกรรมจักสานและพัฒนาฝีมือช่าง คือ ในพื้นที่ใดมีศูนย์หัตถกรรมจักสานและมีหลายแห่ง จะสามารถสร้างจิตสำนึก เป็นทั้งศูนย์ฝึกหัด ศูนย์จักสาน ศูนย์ท่องเที่ยว และจัดจำหน่าย ก็จะสร้างงานเพิ่มมากขึ้น ก็จะสร้างรายได้ กระจายไปในพื้นที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และศูนย์ร่วมพัฒนาฝีมือช่าง โดยการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็จะสามารถพัฒนาฝีมือช่าง ได้มากขึ้น

3. ทรัพยากรวัตถุดิบทดแทน คือ การจัดหาวัตถุดิบอื่นทดแทนได้ หาได้ง่ายในพื้นที่หรือไม่เป็นวัตถุดิบต้องห้าม เช่น ขึ้นอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวน ก็จะมีวัตถุดิบรองรับงานได้อย่างเพียงพอ

4. ส่งเสริม บทบาทให้กับชุมชน สุ่วิสาหกิจชุมชน คือ สถานประกอบการขนาดเล็ก โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนผสมผสานกับความรู้สากล วิสาหกิจชุมชนเป็นการรวมกลุ่มกันทำงาน โดยคนในชุมชนจำนวน 15 คนขึ้นไปเรียกว่าขนาดเล็ก

5. การบริหารงาน ภายในกลุ่ม คือ การแบ่งงานกันทำ คัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน อีกทั้งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในหน้าที่การงานส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ก็จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในกลุ่มได้ดี

6. สร้างเครือข่ายตลาด / แนะนำสินค้า / การจำหน่าย คือ การสร้างเครือข่ายการค้า เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มจักสานอื่น ๆ ในหลายพื้นที่ ก็จะสามารถสร้างตลาดใหม่ ที่หลากหลาย จะได้มีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เพื่อแนะนำตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และการวางจำหน่าย ก็จะสามารถขยายตลาดการค้า ไม่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่ และบางโอกาสที่ภาครัฐจัดให้

7. การวางแผนงานพัฒนาท้องถิ่นที่มีศักยภาพเฉพาะด้านโดยเฉพาะ คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง การวางแผนนโยบายและแผนงาน และการขับเคลื่อน ก็จะสามารถสรรหางบประมาณ เพื่อไปพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ให้เกิดการขยายตัวสามารถรองรับกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้

จากสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอพุนสนิม ใน 2 ประการ คือ

1. การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรอาชีพ อย่างเป็นรูปธรรม คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปแบบที่ถูกต้อง อาศัยกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ และพัฒนาอย่างแท้จริง ให้เกิดเป็นรูปธรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใช้หัตถกรรมจักสานเป็นกิจกรรมที่สำคัญ เป็นตัวขับเคลื่อนสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. เตรียมความพร้อม / ผู้ประกอบการ / สถานที่ / บุคลากร คือ ผู้ประกอบการเข้มแข็งสถานที่ท่องเที่ยวพร้อม ปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม มีกิจกรรมที่น่าสนใจ บุคลากรนำเที่ยว ให้คำแนะนำ กระตุ้นความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ก็จะสามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

จากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของฐิริวัจน์ เดชอุ่ม (2556) ใน 4 ประการ คือ

1. การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อย่างยั่งยืน คือ วัฒนธรรมจักสาน ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชาวอำเภอพุนสนิม ไม่อยากให้สูญหาย ก็จะต้องสืบทอดอย่างต่อเนื่อง

2. การเพิ่มคุณค่า สร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่ คือ หัตถกรรมจักสานของอำเภอพุนสนิม มีความโดดเด่น เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงามมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและ

ต่างประเทศและมีความแตกต่างจากแหล่งอื่น ก็คือ ชุมชนชาวอำเภอพนสนิม ได้เชิดชูศิลปวัฒนธรรมจักสานให้ดำรงอยู่และคำนึงถึงความสำคัญของหัตถกรรมจักสานมาก

3) เทคนิคการตลาด คือ การปรับเปลี่ยนกลวิธีในการพัฒนาตลาด การยังรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึก

4) การปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น คือ การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์จักสาน ทั้งทางด้านจิตใจและคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์

6. อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนสนิม ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

จุดแข็ง 1.1 การศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานอำเภอพนสนิม พบว่า วัฒนธรรมการจักสานในอำเภอพนสนิม มีมานานแล้ว ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พยุงพร ไตรรัตน์สิงกุล (2538) ได้ทำการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ชาวบ้านหนองปาดอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เนื่องจากมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิศาสตร์ และความเชื่อในประเพณีและศาสนา และพบว่า การทำจักสานในอำเภอพนสนิม มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อประโยชน์ในการผลิต ต่อรองทางด้านการตลาด ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี คงทอง (2553) ได้ศึกษาพัฒนาการของกลุ่มอาชีพ และปัจจัยหลักการพัฒนากลุ่มอาชีพจักสาน

ด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย โดยการเอาผลิตภัณฑ์จักสานมาส่งที่ร้านรับซื้อ รวมทั้งกลุ่มนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังสถานที่ต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารักสา ชมแก้ว (2546) ได้ศึกษาเรื่องอาชีพจักสานไม้ไผ่และการสร้างเครือข่ายการค้า ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในขณะเดียวกันการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตวัฒนธรรมจักสานของชาวอำเภอพนสนิม ดำเนินมาได้จนถึงทุกวันนี้

จุดอ่อน 1.1 การศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานอำเภอพนสนิม ที่จะต้องส่งเสริม คือ

จัดตั้ง **สถานประกอบการและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์สินค้า** คือ จัดตั้งสถานประกอบการขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ รวมงานจักสานในหลาย ๆ กลุ่ม ในหลายพื้นที่ ที่มีผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน ให้อยู่ในที่เดียวกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ได้มากขึ้น เพื่อสร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richards (2008) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาธุรกิจของผู้ผลิตงานฝีมือหรือผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ขนาดเล็ก สำหรับการพัฒนาตัว

ผลิตภัณฑ์สินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดวิศวกรรมคุณค่าซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเพิ่มองค์ประกอบที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อกระตุ้นให้ลูกค้ารู้สึกถึงมูลค่าของผลิตภัณฑ์

ส่งเสริมให้ **จัดตั้งศูนย์หัตถกรรมจักสานและพัฒนาฝีมือช่าง** คือ ในพื้นที่ใดมีศูนย์หัตถกรรมจักสานและมีหลายแห่ง เป็นทั้งศูนย์ฝึกหัด ศูนย์จักสาน ศูนย์ท่องเที่ยวและจัดจำหน่าย ก็จะสร้างงานเพิ่มมากขึ้น ก็จะสร้างรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย และศูนย์ร่วมพัฒนาฝีมือช่าง โดยการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็จะพัฒนาพัฒนาฝีมือและจำนวนช่าง ได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาของกลุ่มทอผ้าบ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีการดำเนินงานตามโครงการ “หมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยว” ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมที่สนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณตามโครงการประมาณ 2 ล้านบาท และการสนับสนุนของธนาคารญี่ปุ่น (Japan Bank for International Cooperation : JBIC) ที่สร้างศูนย์แสดงสินค้าชุมชน ฝึกอบรมและเพิ่มพูนความรู้การพัฒนาฝีมือกลุ่ม

ส่งเสริมให้ **จัดหาทรัพยากรวัตถุดิบทดแทน** คือ ถ้าสามารถจัดหาวัตถุดิบอื่นทดแทนได้ หาได้ง่ายในพื้นที่ ก็จะมีวัตถุดิบรองรับงานได้อย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2553: หน้า 21) พบว่า “การพัฒนาผลผลิตทางอุตสาหกรรม ซึ่งมีความสะดวกและมีราคาถูก ส่งผลให้ชุมชนปรับตัวในการผลิตงานหัตถกรรมจักสานของตน ให้ได้มาตรฐาน และสามารถแข่งขันในตลาดได้

ส่งเสริมบทบาทให้กับชุมชนท้องถิ่นเป็น **ชุมชนวิสาหกิจ** คือ การประกอบการขนาดเล็กๆ โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนผสมผสานกับความรู้สากล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.วงศ์สถิตย์ วิสุถิ อาจารย์ประจำ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (2560) : บทบาทชุมชนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนสู่โมเดลประเทศไทย 4.0 ; แผนแม่บทชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชน

ส่งเสริม **การบริหารงานภายในกลุ่ม** คือ การแบ่งงานกันทำ จัดคนให้เหมาะสมกับงาน/หน้าที่ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในหน้าที่การงาน ก็จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประสิทธิ์ เดชบุรีรัมย์, ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ. (2555) แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม ตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

ส่งเสริมให้ **สร้างเครือข่ายตลาด** คือ การสร้างเครือข่าย เมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มจักสานอื่น ๆ ในหลายพื้นที่ ก็จะได้มีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เพื่อแนะนำตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และจำหน่าย ก็จะสามารถขยายตลาดการค้า ไม่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่และในบางโอกาสเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศรีผ่อง จิตกรณกิจศิลป์. (2550) ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่าย

ส่งเสริมให้มี การวางนโยบายและแผนงานพัฒนาท้องถิ่น คือ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง วางนโยบายและแผนงาน และการขับเคลื่อน ก็จะสามารถสรรหางบประมาณเพื่อไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ไปสู่การปฏิบัติ : การพัฒนาภาคเหนือให้เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง; พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความยั่งยืน ...

จุดแข็ง 1.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนสนิม

จากการศึกษาพบว่า การจักสานเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ประชาชนจะประกอบอาชีพจักสานเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม สร้างชื่อเสียงให้กับอำเภอพนสนิม เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ จึงกล่าวได้ว่าชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิศาล แก้วอยู่ กับประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2557) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการปรับใช้หัตถกรรมจักสานผักตบชวาในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

หัตถกรรมจักสาน ถือว่าเป็น วัฒนธรรมคู่บ้านคู่เมือง ทุกคนรู้จักเป็นเจ้าของ ดังเห็นได้จากที่เทศบาลเมืองพนสนิม จัดงานบุญกลางบ้าน เป็นการให้ความสำคัญกับหัตถกรรมจักสานมาก ซึ่งก็สอดคล้องกับ Prentice & Andersen (2003) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้งานฉลองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีกด้านหนึ่งก็คือ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรมจักสานก็เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ohridska-Olson & Ivanov , (2010) ได้กล่าวถึง “ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนที่มีอยู่ โดยงานศิลปะหรือกระบวนการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ในส่วนของผู้ประกอบการ ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์กล่าวคือ ผู้ประกอบการต้องมีความพร้อมในการที่จะจัดประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยว และจัดวิทยากรให้ความรู้เรื่องราวความเป็นมาแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดการสาธิตและจัดสมาชิกกลุ่มร่วมฝึกหัดทำกับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Richard (2010) ได้เสนอรูปแบบการจำลองการท่องเที่ยวแสดงความสัมพันธ์แต่ละองค์ประกอบ สรุปได้คือ ผู้ประกอบการต้องประสานงานเครือข่ายต่าง ๆ ต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีกด้านหนึ่งก็คือ นักท่องเที่ยว ที่ได้เข้ามาเที่ยวแล้วได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน

จุดอ่อน 1.2 สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่อำเภอพนสนิมคม ที่จะต้องส่งเสริม คือ

ส่งเสริมให้มี การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรอาชีพ อย่างเป็นรูปธรรม คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปแบบที่ถูกต้อง อาศัยกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ และพัฒนาอย่างแท้จริง ให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิศวกรรมคุณค่า โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเพิ่มองค์ประกอบที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อกระตุ้นให้ลูกค้ารู้สึกถึงมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น

ส่งเสริมให้ **เตรียมความพร้อม / ผู้ประกอบการ / สถานที่ / บุคลากร** คือ ผู้ประกอบการ สถานที่ท่องเที่ยวพร้อม ปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม มีกิจกรรมที่น่าสนใจ บุคลากรนำเที่ยว ให้คำแนะนำ กระตุ้นความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ วิวัฒน์ชัย บุญยศักดิ์ (2538) ให้ความหมายคำว่า “ศักยภาพ” หมายถึงความสามารถ หรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา

จุดแข็ง 2. แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรีไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในหลักการที่มีอยู่แล้วเป็นต้นทุนเดิม คือ

พบว่า หัตถกรรมจักสานของชาวพนสนิมคม เป็นวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ซึ่งชาวอำเภอพนสนิมคม มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดให้กับลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Raymond และ Richard (2000) ได้เสนอแนวคิดที่ว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง แต่สิ่งสำคัญคือต้องสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเข้ากับคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว และฝังรากลึกแนวคิดสร้างสรรค์นั้นลงไปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ (identity) ของท้องถิ่น

ในขณะเดียวกันงานจักสาน ก็มีความโดดเด่นและแตกต่างจากแหล่งอื่น คือมีความสวยงาม ละเอียดอ่อน มีการจัดงานที่เน้นเอกลักษณ์จักสานโดยเฉพาะ

ในด้านการหยั่งรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึกนั้น ผู้ประกอบการได้จัดสถานที่ไว้รองรับนักท่องเที่ยวเป็นศูนย์เรียนรู้ มีการสาธิตการทำจักสาน เตรียมสมาชิกกลุ่มฝึกสอนให้กับนักท่องเที่ยว จัดวิทยากรเล่าประวัติของการจักสาน และเมื่อนักท่องเที่ยวได้ทราบความเป็นมา และเห็นความยากง่ายของการทำ จึงเกิดความซาบซึ้งและซื้อผลิตภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้เป็นกลวิธีการพัฒนาการตลาดเชิงลึกอีกทางหนึ่ง

จุดอ่อน 2.1 แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในหลักการของ

การค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าวัฒนธรรม คือ อัตลักษณ์ของชาวอำเภอนนทบุรี คือ วัฒนธรรมประเพณีจักสาน เพราะเมื่อเอ่ยถึงอำเภอนนทบุรีก็จะนึกถึงหัตถกรรมจักสานเป็นสำคัญ เป็นวัฒนธรรมประเพณีคู่บ้านคู่เมืองเสมือนตัวแทนอำเภอนนทบุรี แปลความหมาย ให้หัตถกรรมจักสาน ยั่งยืน อยู่ในหลักการของ **“การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อย่างยั่งยืน”** ซึ่งสอดคล้องกับการอนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2521 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง **“โครงการส่งเสริมฝีมือจักสานด้วยไม้ไผ่ อำเภอนนทบุรี ตามพระราชดำริ”** มิให้สูญหายไปจากท้องถิ่น การดำเนินงาน มีการจัดฝึกอบรมเพื่อเผยแพร่งานฝีมือ จักสานไม้ไผ่ให้กับกลุ่มผู้สนใจ (สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ. 2550)

การสร้างความโดดเด่นและความแตกต่าง คือ หัตถกรรมจักสานมีความโดดเด่น คือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงามมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการจัดงานเทศกาลบุญกลางบ้านเป็นประจำทุกปี ในงานมีขบวนแห่เครื่องจักสานขนาดใหญ่ และมุ่งเน้นการแสดงศิลปหัตถกรรมจักสานแปลความหมาย กำหนดหลักการในเรื่อง **“การเพิ่มคุณค่า สร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่”** ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชุมชนที่ คงทัด, วารุณี ชนะแพทย์, จันทรา สวัสดิบุตร, ชัยพร สามพุ่มพวง. (2550). การพัฒนากระบวนการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสาน : ผลงานความร่วมมือ มก.- ธกส.

การหยั่งรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึก คือ เมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวและสัมผัสบรรยากาศ ทราบถึงประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ได้เห็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม อันทรงคุณค่าทำให้ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์หัตถกรรมจักสานด้วยไม้ไผ่ เป็นมรดกตกทอดไปสู่รุ่นลูกหลานสืบไป แปลความหมาย กำหนดหลักการช่องทางการจำหน่าย เพิ่มเติม อยู่ในหลักการของ **“เทคนิคการตลาด”** ซึ่งสอดคล้องกับ กลยุทธ์การตลาด 2014/12/05/บทที่-11-กลยุทธ์ทางการตลาด/และสอดคล้องกับ ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม (Online).

การเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว คือ การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์จักสานทั้งคุณค่าทางจิตใจและราคา สำหรับคุณค่าทางจิตใจนั้นต้องสร้างความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยว ได้เห็นความจำเป็นที่จะร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีนี้เอาไว้ ส่วนราคานั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอได้คัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP ก็จะมีมูลค่า สร้างความเชื่อถือให้กับผู้พบเห็น อย่างเป็นรูปธรรม แปลความหมาย กำหนดหลักการให้สอดคล้องกับ การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์จักสาน อยู่ในหลักการของ **“การปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น”** ซึ่งสอดคล้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ ต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนไทยทุกคน

การปรับเปลี่ยนกลวิธีในการพัฒนาการตลาด คือ กลุ่มผู้ประกอบการต้องปรับกลวิธีในการตลาดโดยให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์จักสาน ทราบประวัติความ

เป็นมา สร้างแรงจูงใจ แคลความ เห็นว่ามีความหมายเช่นเดียว กับหลักการ “เทคนิคการตลาด” ซึ่งสอดคล้องกับ ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

จากผลการวิจัยในเรื่องนี้ ได้ข้อสรุปว่าส่วนใหญ่ในอำเภอฟนสนิม มีจุดแข็งหรือลักษณะเด่น ในเรื่องของหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อยู่มาก และมีจุดอ่อนหรือลักษณะด้อย ที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ในบางเรื่องเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงสร้างสรรค์ ของอำเภอฟนสนิม ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น สาเหตุเป็นผลสืบเนื่องจากการไม่เข้าใจหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ ศิลปหัตถกรรมจักสาน สภาพการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จึงมีลักษณะผิวเผินและยังไม่ลึกซึ้ง แต่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เต็มรูปแบบได้ในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 การจักสานเป็นวิถีชีวิตของชาวอำเภอฟนสนิม และถือว่าเป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณีคู่บ้านคู่เมือง แต่ในปัจจุบันจะมีคนทำจักสานน้อยลง ผู้วิจัย จึงเห็นสมควร ดังนี้

1.) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับจังหวัดและอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องรณรงค์ปลุกจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนในอำเภอฟนสนิม เห็นคุณค่าของหัตถกรรมจักสาน

2.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอฟนสนิม ต้องบรรจุการหัตถกรรมจักสานไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน พร้อมทั้งให้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

3.) ส่งเสริมบทบาทชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นชุมชนวิสาหกิจ โดยการขับเคลื่อนสู่โมเดลประเทศไทย 4.0 ; แผนแม่บทชุมชนวิสาหกิจชุมชน

7.1.2 จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานสนับสนุนหัตถกรรมจักสานไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพิ่งเริ่มต้นและยังไม่เป็นระบบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรให้จัดทำแผนยุทธศาสตร์บูรณาการในการสนับสนุนหัตถกรรมจักสานไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1.) บูรณาการเรื่องการสนับสนุนกิจกรรมจักสานในอำเภอฟนสนิม เช่น การยกระดับฐานะพิพิธภัณฑ์จักสานขนาดใหญ่ ประจำท้องถิ่น ให้อยู่ในระดับจังหวัด หรือประเทศ

2.) สถาบันทางการศึกษาในพื้นที่ สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะกับคนในชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาอาชีพอย่างเป็นรูปธรรมให้กับชุมชน

3.) สถาบันทางการเงิน ควรให้การสนับสนุนเงินทุนอย่างเพียงพอกับสมาชิกกลุ่มในการดำเนินงานด้านต่างๆ

7.1.3 จากการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการทำจักสานส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่รวล และในพื้นที่อำเภอพนสนิคม ไม่มีไม้ไผ่ชนิดนี้ แต่มีอยู่ในจังหวัดใกล้เคียงและในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในการแก้ไขปัญหาหระยะสั้น เห็นสมควรให้อำเภอพนสนิคม มีหนังสือขออนุญาตถึงเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นกรณีพิเศษในการเข้าไปตัดเฉพาะไม้ไผ่รวลเท่านั้น เพราะไม้ไผ่จะเติบโตทดแทนขึ้นมาใหม่ได้เร็วกว่าต้นไม้อื่นชนิดอื่น แก้ไขปัญหาหระยะยาว ใช้วัตถุดิบอื่นทดแทน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาพบว่า ประชากรที่ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม ไม่เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมจังหวัด ควรจัดอบรมชี้แจงเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้กับหน่วยงานทุกระดับ อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ เพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มต่าง ๆ ต่อไป

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.) ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวางยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอพนสนิคม หรือประเมินผลการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์

2.) ศึกษาบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ และสามารถให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนได้โดยตรงอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- ประสิทธิ์ เดชบุรีรัมย์, ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ. (2555) แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม ตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
- ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2557). ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา : กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- ยุทธศาสตร์การพัฒนากาแฟ เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ไปสู่การปฏิบัติ : การพัฒนากาแฟเหนือให้เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง; พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความยั่งยืน
- พยุพพร ไตรรัตน์สิงห์กุล. (2538). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมจักสานพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อาภัสรา ชมแก้ว. (2546). อาชีพการจักสานไม้ไผ่และการสร้างเครือข่ายการค้า ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- วัชร ทอหยอด. (2550). การพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสาน ตำบลป่าบง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- วงศ์สถิตย์ วิสุภี อาจารย์ประจำ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (2560) : บทบาทชุมชนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนสู่โมเดลประเทศไทย 4.0
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2553. มานุกรมเครื่องจักสาน. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี.(2538, เมษายน-มิถุนายน).ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อแหล่งท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว,8(2), 42-45.
- วุฒินันท์ คงทัต, วารุณี ธนะแพทย์, จันทรา สวัสดิบุตร, ชัยพร สามพุ่มพวง, นิพนธ์ ลีลเดช. (2550).การพัฒนากระบวนการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสาน : ผลงานความร่วมมือ มก.- ชกส.
- ศรีผ่อง จิตกรณกิจศิลป์ (2550). ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่าย. เข้าถึงได้จาก : v-reform.org/uknowledges/การสร้างเครือข่ายการทำ/
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม (Online). <http://kanchanapisek.or.th>, 1 กรกฎาคม 2555.
- สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย. (2557). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism). กรุงเทพฯ:สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย.
- อัญชลี คงทอง , (2553). แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสาน อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี.

- Jelincic, D.A. (2009). Splintering of tourism market: New appearing forms of cultural tourism as a consequence of changes in everyday lives. *Coll Antropol*, 33(1), 259-266.
- Ohridska-Olson, R.V. & Ivanov, S. (2010). *Creative tourism business model and its application in Bulgaria*. Retrieved from http://culturallrealms.typepad.com/files/creativetourismbm_article_1_lr.pdf
- Prentice, R. & Andersen, V.(2003). Festival as creative destination. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 7-30(24).
- Richards, G. & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News*, 23, 16-20
- Richards, G. (2008). Create tourism and Local development. In Paper presented the Santa Fe International Conference on Creative Tourism, September 28th.
- Richard, G. & Munsters, W. (Eds.). (2010). *Cultural tourism research methods*. Wallingford, Oxfordshire, UK: Cambridge, Mass

**กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1
Ethic development strategy of school administrators
Under sukhothai primary education service area 1**

พระครูสุจิตธรรมสุนทร ธรรมจาโร (เนียมหอม)¹
วิรัช จงอยู่สุข², สมภพ เจริญนุท³

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 12. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 13. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1. การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คน ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาขั้นตอนที่ 2. การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาขั้นตอนที่ 3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และผู้อำนวยการโรงเรียน รวมจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมินที่ถามความเหมาะสมใน 4 ด้าน คือ โดยประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและประโยชน์ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า กลยุทธ์การครองตน ประกอบด้วย วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดปัญหา ใช้สติปัญญาความรู้วิเคราะห์สาเหตุปัญหา ใช้การฝึกอบรมหาสาเหตุปัญหา ใช้

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์,

E-mail.mcu.nakhonsawan@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ , ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์, อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ , อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม, อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

สติปัญญาไตร่ตรองสาเหตุปัญหา ตั้งจุดหมายการทำงาน การจัดทำวิสัยทัศน์การทำงาน จัดทำแผนปฏิบัติการ การทำปฏิทินการนิเทศงาน การฝึกคิด ฝึกปฏิบัติงาน การนั่งสมาธิ การฝึกเขียนภาพปัจจุบันและอนาคต การประเมินตนเอง เปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ แบ่งเวลาการทำงานให้ชัดเจน เป็นคนมีเหตุผล จัดลำดับความสำคัญของงาน จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน เข้าไปสัมผัสชุมชน พูดคุย ร่วมงาน ชุมชน ทำตนอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักบุคคล รู้จักเขา รู้จักเรา เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลกลยุทธ์ การครองคนประกอบด้วย ให้สิ่งของความรู้ด้วยจิตบริสุทธิ์ มีความเสียสละแบ่งปันสิ่งของ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พูดจาด้วยน้ำเสียงเรียบง่าย นุ่มนวล อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่หยาบคายกระด้าง พูดเชิงบวก พูดบวก พูดดี เรียนรู้พัฒนาวิธีการพูดในสถานที่ต่างๆ รู้จักการขอโทษเมื่อทำผิดรู้จักขอบคุณเมื่อได้รับสิ่งของหรือคำชม รู้จักพูดให้ถูกกาลเทศะ พูดมีสติ ช่วยเหลือผู้ด้อยกว่าร่วมกิจกรรมกับบุคลากร ชุมชน ด้วยดี ปรับตัวให้เข้ากับชุมชน สังคม วางตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ฐานะ กาลเทศะ วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี มาทำงานและกลับตรงเวลาสม่ำเสมอกลยุทธ์ การครองงานมีความรักในงาน มีความภูมิใจในงานจัดการงานที่ทำอย่างเป็นระบบ ตั้งเป้าหมายในงานที่ทำให้ชัดเจน ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ สร้างแรงจูงใจให้รางวัลชีวิต ศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ด้วยวิธีการต่างๆ ขยันหมั่นเพียรในงานไม่ทอดธุระ ไม่ถ้อยถอย ทำตัวเป็นแบบอย่าง ผู้ได้บังคับบัญชา มีความอดทนขยันหมั่นเพียรจดจ่อตั้งมั่นในงานที่ทำ มีสมาธิในงานที่ทำ ใช้สติปัญญาทำงานเสมอ ทำงานด้วยความตั้งใจ มีความรอบคอบในงานที่ทำ ใคร่ครวญ ไตร่ตรองในงานที่ทำ ทบทวนตรวจสอบงานที่ทำทุกครั้งทำงานด้วยความโปร่งใส

2. ผลการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต1 พบว่า 1.กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรม การครองตน ตามหลักสัปปุริสธรรม7 มี 67 วิธีการ/กิจกรรม 2. กลยุทธ์การครองคน ตามหลักสังคหวัตถุ 4 มี 29 วิธีการ/กิจกรรม 3. กลยุทธ์การครองงานตามหลัก อิทธิบาท 4 มี 27 วิธีการ/กิจกรรม

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 3 กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : กลยุทธ์ การพัฒนาภาวะผู้นำ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย

Abstract

The purposes of this research were 1) to study ethic development strategy of Educational Area 1Sukhothai Primary School Administrators 2) to create ethic development strategy of Educational Area 1Sukhothai Primary School Administrators 3) to evaluate ethic development strategy of Educational Area 1Sukhothai Primary School Administrators

This research was divided into 3 steps. Step 1 Studying ethic development strategy of Educational Area 1Sukhothai Primary School Administrators. There were 17 informants by using semi-structured interview and analyzing the contents. Step 2 Creating ethic development strategy of Educational Area 1Sukhothai Primary School Administrators. There were 9 informants by using group conversation, recording form

of group conversation and analyzing the contents. Step 3 Evaluating ethic development strategy of Educational Area 1Sukhothai Primary School Administrators. There were 30 informants who were the director of Educational Area 1Sukhothai Primary Schools and the directors of Sukhothai Primary Schools by using the evaluating form which asked 4 aspects: accuracy, suitability, possibility of doing and benefit. The data was statistically analyzed by mean.Standard Deviation (S.D)

The results of this research revealed as follows :

1. The result of studying ethic development strategy of Educational Area 1Sukhothai Primary School Administrators found that : Self dominating strategy consisted of analyzing the causes of problems, using brains to analyze the causes of problems, training to search the causes of problems, considering the causes of problems, having purpose of working, having vision of working, having objective plan, having working calendar, practicing thinking, doing meditation, practicing drawing the present and the future pictures, self evaluating, opening mind to accept new things, spending proper time for working, being reasonable, prioritizing tasks, joining the community, being humble, understanding the difference between individuals. People dominating strategy consisted of giving knowledge and things with pure mind, being sacrifice, sharing things, being generous, speaking with soft voice, being humble, not being rude, speaking positively, knowing how to say sorry, knowing how to say thank you, being conscious in speaking, supporting the inferiors, adapting oneself to be with other people, having good manner, being punctual. Work dominating strategy consisted of loving to work, being proud of the job, having the work system, having a clear goal of working, following the working plan, having motivation in working, searching for knowledge from different sources, being industrious in working, being undaunted, being a good example for subordinates, being patient, concentrating on working, working cautiously, always checking the work, working with transparency.

2. The result of creating ethic development strategy of Educational Region 1Sukhothai Primary School Administrators found that :1) Self dominating strategy applying SappurisaDhamma7 (Qualities of a good man) had 67 activities. 2) People dominating strategy applying Sangahavatthu4 (Bases of social solidarity) had 29activities. 3) Work dominating strategy applying Iddhipada4(Paths of accomplishment) had 27 activities.

3. The result of evaluating ethic development strategy of Educational Area 1 Sukhothai Primary School Administrators found that all of the 4 aspects and the 3 strategies were overall at highest

Keyword: strategy, Leadership development, **Primary** school director, Sukhothai Province

บทนำ

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน ที่มักจะมีการเรียกขานกันว่าเป็นยุคบริโภคนิยม บ้าง หรือยุคทุนนิยมบ้าง ซึ่งทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ย่อมนำมาซึ่งวิธีการและกระบวนการของการทำลายล้างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ จนทำให้ ขาดจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และเป็นเหตุให้ ยุคปัจจุบันเป็นยุคที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมที่รุนแรง เพราะคนในสังคมต่างเอา รัดเอาเปรียบกัน และเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาทางสังคมในทุกวันนี้ สภาพปัญหาด้าน คุณธรรมจริยธรรมในองค์กรสามารถ จำแนกได้ 3 ประการ⁴ คือ 1) ปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในองค์กร การสร้างรูปแบบที่ดีให้ปฏิบัติได้และทำได้อย่างชัดเจน ต้องการตัวแบบที่ทำให้เกิด ความรู้สึกว่าเป็นตัวแบบที่ดี 2) ปัญหาภาวะความเครียดในองค์กร ปัญหาความเครียดมีผลต่อ พฤติกรรมของบุคคล และมักจะก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ความเครียดมักเป็นสาเหตุ สำคัญที่ทำให้การทำงานได้ผลไม่เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากมีสภาพจิตใจที่วิตกกังวลและมีอารมณ์ หงุดหงิด 3) ปัญหาที่เกิดจากการ อบรมเลี้ยงดูแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เริ่มต้น อัน เป็นส่วนหนึ่งของการกล่อมเกล่า สอนสั่งในสิ่งที่ถูก ผิด ทำให้มนุษย์มีพัฒนาการด้านคุณธรรม จริยธรรมเพิ่มขึ้นตามวัย ทำให้รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบและการรู้จักตนเอง รู้จักมารยาททาง สังคมและให้เกียรติผู้อื่น

หน้าที่ครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหน้าที่ปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจเยาวชน ผู้เป็นครู จึงได้จัดว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์บรรดาอนาคตของชาติบ้านเมือง ครูทุกคน ต้องทราบตระหนักในข้อนี้ และต้องทำหน้าที่ของตัวในทางที่ถูกต้องให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด จะยอมหรือ ปลอมให้ย่อหย่อนเพราะเหตุใดไม่ได้ การทำหน้าที่ในทางที่ดีก็คือทำให้ชาติบ้านเมืองมีความมั่นคง มี ความเจริญ และมีความผาสุกสงบ อันยั่งยืน ซึ่งจะต้องทำด้วยสัจจะ คือความจริงใจ ไม่ใช่ปิดบังฉาบ ทาไว้ด้วยเจตนาชั่ว ทุจริต และหลอกลวงอันแต่ละคนจะรู้ได้ด้วยใจของตนเอง การให้การศึกษาเป็น งานที่ละเอียดซับซ้อนและกว้างขวางมาก จะต้องกระทำโดยอาศัยความรู้ ความสังเกตจดจำ และ ความเมตตาอันกว้างขวางด้วยพร้อมจึงจะสำเร็จผลที่พึงประสงค์ได้ ทุกคนควรตั้งใจให้มั่นคงในงาน ใน ความเป็นครูของตน หมั่นฝึกฝนตนให้แข็งแรง และสามารถพร้อมอยู่เสมอ ทั้งในวิชาการในการปฏิบัติ และในจิตใจจักได้สามารถร่วมกันสร้างสรรค์อนาคตอันผาสุก และเจริญมั่นคง ให้แก่ชาติได้ ตามที่ทุก คนปรารถนา⁵

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต1 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธควรจะนำคำสอนหลักธรรมในทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการ ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้มีคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมของ

⁴ รัตนา กาญจนพันธ์ุ. จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.2552.หน้า

⁵ พระบรมราโชวาท. พ.ศ.2519 ,(ออนไลน์), แหล่งข้อมูล
<http://dnfe5.nfe.go.th/reign/king72/n_east/mahas/king/Speech0.htm>สืบค้นเมื่อวันที่ 22สิงหาคม 2560.

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ตามความหมายของหมวดธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นจริยธรรมของผู้บริหารใน 3 ด้านคือด้านการครองตนด้านการครองคนและด้านการครองงานผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนารูปแบบจริยธรรมในการครองตนครองคนและครองงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีขนาดของสถานศึกษาต่างกัน ทั้งนี้เพื่อนำข้อเสน�풀์ที่ได้นำเสนอสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาคนพัฒนางานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

ขั้นตอนที่ 2. การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

ขั้นตอนที่ 3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 โดยประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและประโยชน์

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา มี 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการครองตน 2) ด้านการครองคน 3) ด้านการครองงาน

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษากลยุทธ์การพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1 จำนวน 17 คน

ขั้นตอนที่ 2. การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัย

ดำเนินการดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1). การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มี 3 ด้านดังนี้

1.1 จริยธรรมด้านการครองตนคือ หลักสัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คือคุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี มี 7 อย่าง ดังนี้

1) ฉัมนัญญา คือ ความรู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการรู้หลักเกณฑ์ เป็นต้น

2) อัตถัญญา คือ ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้ความมุ่งหมาย เป็นต้น

3) อัตตัญญา คือ ความรู้จักตนรู้ว่าเรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น

4) มัตตัญญา คือ ความรู้จักประมาณ ความพอดี เช่น ฝึก รู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คุหฺสฺถรู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ เป็นต้น

5) กาลัญญา คือ ความรู้จักกาล รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงานหรือปฏิบัติการต่างๆ เป็นต้น

6) ปริสฺสัญญา คือ ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประชุม ประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ เป็นต้น

7) ปุคคฺลัญญา คือ ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดย อหยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น

1.2 จริยธรรมด้านการครองคนคือ พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองหลักธรรมนี้เป็นธรรมสำหรับทุกคน เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ หัวหน้าหน่วยงานและนักบริหาร ซึ่งพรหมวิหารธรรมมี 4 ประการดังนี้

1) เมตตา ความรักใคร่เอ็นดู หมายถึง ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นให้มีความสุข ความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองตามสมควรแก่สภาพ

2) กรุณา ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ หมายถึงความปรารถนาจะช่วยผู้อื่นให้ พ้นความทุกข์ยาก เห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3) มุกตา ความมีจิตพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึง การแสดงความยินดีเมื่อผู้อื่น ประสบความสำเร็จ เช่น การเลื่อนฐานะ ตำแหน่ง ยศ เป็นต้น

4) อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ หมายถึง ความไว้วางใจเป็นกลาง

1.3 จริยธรรมด้านการครองงานคือ อิทธิบาทแปดว่า ธรรม เครื่องให้ถึง ความสำเร็จหรือ ธรรมเป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ มี 4 อย่างดังนี้

1) ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมาย ของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ เป็นต้น

2) วิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เป็นต้น

3) จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ใฝ่คิด เรือนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน เป็นต้น

4) วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่อง หรือขัดข้องในกิจที่ทำ รู้จักทดลอง และคิดค้น เป็นต้น

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัย ดำเนินการประชุมกลุ่มโดยมีผู้เชี่ยวชาญ 9 รูป/คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 3 รูป คือ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งในการ ปกครองคณะสงฆ์และ/หรือมีความรู้การศึกษาระดับปริญญาเอก

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารสถานศึกษาจำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษาระดับ ประถมศึกษา

3. ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ จำนวน 3 คน คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในหน่วยงานการศึกษา ระดับอุดมศึกษา

โดยจัดมีการสนทนากลุ่ม ณ ห้อง ประชุมอาคารหลวงพ่อคุณห้อง 3102 วันที่ 21 เดือน เมษายน พ.ศ. 2561

ขั้นตอนที่ 3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ประเมินคือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และ ประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
จังหวัดสุโขทัยเขต 1 จำนวน 30 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2561 ถึง เดือน
ธันวาคม 2561 รวมเป็นระยะเวลา 1 เดือน

สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัยและ
วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

จากปัญหาที่ต้องการทราบข้อที่ 1 สภาพการพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เป็นอย่างไร และวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพ
การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต
1 สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาทางด้านกายภาพ (Physical Development) เป็นกระบวนการสร้างความ
เจริญงอกงามทางร่างกาย การฝึกอบรมร่างกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งภายนอกด้วยดี
2. การพัฒนาทางด้านศีลธรรม (Moral Development) เป็นกระบวนการฝึกอบรมให้
บุคคลมีศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย
3. การพัฒนาทางด้านจิตใจหรือทางอารมณ์ (Spiritual or Emotional Development)
เป็นความพยายามที่จะฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง ให้มีความมั่นคงและมีความเจริญงอกงามด้วย
คุณธรรม
4. การพัฒนาทางด้านสติปัญญา (Intellectual Development) เป็นกระบวนการ
ฝึกอบรมให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ผู้ที่มีความรู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตาม
สภาพของมัน

พระพุทธศาสนายังพิจารณาว่าการพัฒนาเป็น กระบวนการพยายามที่จะดำเนินการ
เปลี่ยนแปลงปรับปรุงรักษาสิ่งที่ดีให้คงอยู่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟูและ
ปรับปรุงทั้งตนเอง และสังคมรอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือความ
ล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นส่วนสำคัญ ถ้าจะให้มากไปด้วยคนดี ของดี ก็ต้อง
พัฒนาทางจิตซึ่งเป็นผู้นำของกาย การพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรม จึงต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคน
ตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติอันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้
เป็นไปด้วยดีโดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์ พร้อมกันนั้นการพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็น
พื้นฐานอำนวยให้เกิดคุณค่าในทางมนุษยธรรม

การครองตน ตามหลัก สัปปุริสธรรม 7 มีวิธีการกิจกรรมดังนี้ 1. วิเคราะห์สาเหตุของการ
เกิดปัญหา2. ใช้สติปัญญาความรู้วิเคราะห์สาเหตุปัญหา3. ใช้การฝึกอบรมหาสาเหตุปัญหา4. ใช้
สติปัญญาไตร่ตรองสาเหตุปัญหา5. ตั้งจุดหมายการทำงาน6. การจัดทำวิสัยทัศน์การทำงาน7. จัดทำ
แผนปฏิบัติการ8. การทำปฏิทินการนิเทศงาน9. การฝึกคิด ฝึกปฏิบัติงาน10. การนั่งสมาธิ11. การฝึก

เขียนภาพปัจจุบันและอนาคต12. การประเมินตนเอง13. เปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ14. แบ่งเวลาการทำงานให้ชัดเจน15. เป็นคนมีเหตุผล16. จัดลำดับความสำคัญของงาน17. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน18. เข้าไปสัมผัสชุมชน พูดคุย ร่วมงานชุมชน19. ทำตนอ่อนน้อมถ่อมตน20. รู้จักบุคคล รู้จักเขา รู้จักเรา21. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

การครองคน ตามหลัก สังคหวัตถุ 4 1. ให้สิ่งของความรู้ด้วยจิตบริสุทธิ์2. มีความเสียสละ แบ่งปันสิ่งของ3. มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่4. พุดจาด้วยน้ำเสียงเรียบง่าย นุ่มนวลอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่หยาบคายกระด้าง5. พุดเชิงบวก พุดบวก พุดดี6. เรียนรู้พัฒนาวิธีการพุดในสถานที่ต่างๆ7. รู้จักการขอโทษเมื่อทำผิด8. รู้จักขอบคุณเมื่อได้รับสิ่งของหรือคำชม9. รู้จักพุดให้ถูกกาลเทศะ10. พุดมีสติ11. ช่วยเหลือผู้ด้อยกว่า12. ร่วมกิจกรรมกับบุคลากร ชุมชนด้วยดี13. ปรับตัวให้เข้ากับชุมชน สังคม14. วางตนเสมอต้นเสมอปลาย15. วางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ฐานะ กาลเทศะ16. วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี17. มาทำงานและกลับตรงเวลาสม่ำเสมอ

การครองงาน ตามหลัก อิทธิบาท 4 1. มีความรักในงาน2. ตีใจเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จ3. มีความภูมิใจในงานที่4. จัดการงานที่ทำอย่างเป็นระบบ5. ตั้งเป้าหมายในงานที่ทำให้ชัดเจน6. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้7. สร้างแรงจูงใจให้รางวัลชีวิต8. ศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ด้วยวิธีการต่างๆ9. ขยันมั่นเพียรในงานไม่ทอดธุระ ไม่ถ้อยถอย10. ทำตัวเป็นแบบอย่างผู้ได้บังคับบัญชา11. มีความอดทนขยันมั่นเพียร12. จดจ่อตั้งมั่นในงานที่ทำ13. มีสมาธิในงานที่14. ใช้สติปัญญาทำงานเสมอ15. ทำงานด้วยความตั้งใจ16. มีความรอบคอบในงานที่ทำ17. ใคร่ครวญไตร่ตรองในงานที่ทำ18. ทบทวนตรวจสอบงานที่ทำทุกครั้ง19. ทำงานด้วยความโปร่งใส

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

จากปัญหาที่ต้องการทราบข้อที่ 2 กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เป็นอย่างไร และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปได้ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 “การครองตน”

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมด้านที่ 1

กลยุทธ์ การครองตน ตามหลักสัปปิธธรรม 7

กลยุทธ์ย่อย ที่ 1 ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. เรียนรู้หลักความจริงที่เกิด
2. เรียนรู้หลักเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม
3. พัฒนาค้นเองตามกฎ ระเบียบ วินัย
4. พัฒนาค้นเองเข้ากับหลักเกณฑ์สังคม
5. ปรับปรุงตนเองให้เข้ากับเหตุการณ์ต่างๆ
6. เรียนรู้หลักการทำงาน
7. พัฒนาค้นเองตามบริบทของสถานที่ทำงาน

8. ปรับปรุงตนเองตามเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น

กลยุทธ์ การครองตน ตามหลักสัปปริสธรรม 7

กลยุทธ์ย่อย ที่ 2 อุตัญญตา เป็นผู้รู้จักผล มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความรู้ของการครองตน
2. กำหนดแผนงานการครองตน
3. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาตน
4. วางแผนกิจกรรมการปฏิบัติตน
5. กำหนดวิธีการพัฒนาตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กลยุทธ์ การครองตน ตามหลักสัปปริสธรรม 7

กลยุทธ์ย่อย ที่ 3 อัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ประเมินสภาพปัจจุบันของตน
2. วางแผนในการพัฒนาตน
3. จัดทำปฏิทินพัฒนาตนเอง
4. อบรมพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ
5. อบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
6. ประเมินผลหลังการพัฒนา

กลยุทธ์ การครองตน ตามหลักสัปปริสธรรม 7

กลยุทธ์ย่อย ที่ 5 มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. วางแผนการรู้จักการประมาณ
2. จัดทำปฏิทินการใช้จ่าย
3. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับเวลา
4. ใช้เวลาในการปฏิบัติงานให้คุ้มค่า
5. ประเมินผลการปฏิบัติงาน

กลยุทธ์ การครองตน ตามหลักสัปปริสธรรม 7

กลยุทธ์ย่อย ที่ 4 กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. วางแผนการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด
2. จัดทำปฏิทินในการปฏิบัติงาน
3. ทำงานทั้งก่อนและหลังเวลาราชการให้เหมาะสมและอุทิศเวลา
4. ประเมินผลการใช้เวลามีความคุ้มค่าเหมาะสมอย่างไร

กลยุทธ์ การครองตน ตามหลักสัปปริสธรรม 7

กลยุทธ์ย่อย ที่ 6 ปริสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. วางแผนการประสานชุมชน
2. จัดทำปฏิทินร่วมงานชุมชน
3. เข้าไปร่วมกิจกรรมชุมชน
4. นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในโรงเรียน
5. ประเมินผลการร่วมกิจกรรม

กลยุทธ์ การครองตน ตามหลักสัปปริสธรรม 7

กลยุทธ์ย่อย ที่ 7 บุคคลัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. วางแผนการปฏิบัติงานกับบุคลากร
2. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานของบุคลากร
3. ศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและความถนัดของบุคลากร
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมขวัญกำลังใจแก่บุคลากร
6. จัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากรที่ทำดี
7. ประเมินผลการบริหารงานบุคคล

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมด้านที่ 2

กลยุทธ์ การครองคน ตามหลักสังฆวัตถุ 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 1 ทาน การให้ มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. วางแผนการทำงานกับบุคลากร
2. จัดทำปฏิทินการบริหารงานบุคคล
3. พัฒนาบุคลากรด้วยการให้ศึกษาอบรมและศึกษาดูงาน
4. ให้ขวัญกำลังใจแก่บุคลากร
5. ให้ความรักความเมตตาแก่บุคลากร
6. ให้ความยุติธรรมแก่บุคลากร

กลยุทธ์ การครองคน ตามหลักสังฆวัตถุ 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 2 ปิยะวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. พูดกับบุคลากรด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวานและเป็นประโยชน์
2. พูดกับบุคลากรด้วยถ้อยคำที่เป็นจริง
3. พูดกับบุคลากรไม่กระทบกับบุคคลอื่น
4. มีการขอโทษเมื่อทำผิดและขอบคุณผู้ที่ทำประโยชน์

กลยุทธ์ การครองคน ตามหลักสังฆวัตถุ 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 3 อตถจริยา การช่วยเหลือกัน มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติตนด้วยความเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น
2. ทำตนไม่เห็นแก่ตัว
3. ทำงานด้วยการทุ่มเทสม่าเสมอ
4. ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างต่อเนื่องและสม่าเสมอ

กลยุทธ์ การครองคน ตามหลักสังฆวัตถุ 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 4 สมานัตตา การเป็นผู้มีความสม่าเสมอ มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติด้วยความเสมอต้นเสมอปลายเคยทำตัวอย่างไรก็ปฏิบัติอย่างนั้นไม่ทำความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

2. วางตัวเองให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีศีลธรรมไม่มุงในทางชั่ว

4. ร่วมงานกับชุมชนสังคมอย่างสม่ำเสมอ

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมด้านที่ 3

กลยุทธ์ การครองงาน ตามหลักอิทธิบาท 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 1 ฉันทะ ความพอใจ มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. อบรมพัฒนาตนเอง
2. เรียนรู้ในสิ่งที่ควรชอบและศรัทธา
3. เรียนรู้หลักการในความเชื่อมั่นในงานที่ทำ
4. เรียนรู้หลักการความพึงพอใจในงาน
5. พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใส่ใจในงาน
6. พัฒนาตนเองให้ทำงานอย่างสนุก

กลยุทธ์ การครองงาน ตามหลักอิทธิบาท 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 2 วิริยะ ความพากเพียร มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเรียนรู้การทำงานที่มุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร
2. ศึกษาการทำงานด้วยความอดทนพยายาม
3. เรียนรู้การทำงานด้วยความมานะอุตสาหะ
4. ปฏิบัติงานอย่างทุ่มเทไม่ทอดทิ้ง

กลยุทธ์ การครองงาน ตามหลักอิทธิบาท 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 3 จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ทำงานด้วยจิตใจจดจ่อ
2. วางแผนการทำงานอย่างมีขั้นตอนไม่ทิ้งธุระ
3. วางแผนการทำงานอย่างรอบขอบ
4. ทำงานด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

กลยุทธ์ การครองงาน ตามหลักอิทธิบาท 4

กลยุทธ์ย่อย ที่ 4 วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในสิ่งนั้น มีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ใช้ปัญญาตรวจสอบงาน
2. ใช้สติปัญญาในการทำงาน
3. ทำงานด้วยการพิจารณาไตร่ตรอง
4. ทำงานด้วยการพินิจพิเคราะห์
5. ทำงานด้วยการใคร่ครวญ รอบคอบ
6. ทบทวนตัวเองว่าทำอะไร ทำเพื่ออะไร
7. ไม่ทำงานผิดพลาดซ้ำซาก
8. ทำเป้าหมายการทำงานไปสู่ความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านกลยุทธ์

- 1). กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ควรจะนำผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมด้วยการนำเทคนิควิธีมาใช้กับโรงเรียนตนเอง
- 2). ควรมีกกลยุทธ์หรือวิธีการการประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ของโรงเรียนตนเองให้ชุมชน สังคม และหน่วยงานอื่นๆ ได้ทราบความเป็นไป

2. ด้านหลักธรรม

- 1). การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมีหลักธรรมอะไรที่ส่งเสริมให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีหลักธรรมอะไรที่เหมาะสมกับการพัฒนาจริยธรรม การครองตน การครองคน การครองงาน มีหลักธรรมอะไรที่เหมาะสมบ้าง

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ควรมีการกำหนดนโยบายพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพุทธธรรม
- 2). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ควรนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาโดยนำพุทธธรรมมาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม
- 3). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1 ควรสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา โดยทำหลักสูตรเชิงบูรณาการพุทธธรรม

4. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1 ผู้รับผิดชอบควรนำผลการวิจัยนี้ไปดำเนินการต่อไป

- 1). กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา คือมุ่งพัฒนาผู้บริหารให้สามารถครองตน ครองคน และครองงาน
- 2). กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในแผนงานโครงการงบประมาณ
- 3). กำหนดคุณสมบัติผู้บริหารสถานศึกษาที่จะเข้ารับการพัฒนาจริยธรรม
- 4). กำหนดขั้นตอน วิธีการ และหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

5. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาและวิจัยครั้งต่อไปในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาทางวิชาการ และประโยชน์ในการพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

- 1). ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4

- 2). ควรพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาเปรียบเทียบกับผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษา
- 3). ควรศึกษากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารหน่วยงานอื่น หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น
- 4). ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

พระบรมราโชวาท. พ.ศ.2519 ,(ออนไลน์),แหล่งข้อมูล

<http://dnfe5.nfe.go.th/reign/king72/n_east/mahas/king/Speech0.htm>

สืบค้นเมื่อวันที่ 22สิงหาคม2560.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 12,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**,กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลง-

กรณราชวิทยาลัย, 2539.

รัตนา กาญจนพันธุ์. **จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.2552.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
ในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

The factors affecting the effectiveness of academic administration of
schools in Nakhon Sawan province under the jurisdiction of the Secondary
Education Service Area Office 42

สิริวิมล เสงี่ยมือง , อำนาจ จันทระ

Received: September 4, 2018

Revised: November 21, 2018

Accepted: December 19, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 4) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 325 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในภาพรวมพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ตัวแปรที่ใช้ในการทำนายประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านผู้ปกครองและชุมชน และด้านผู้บริหารสถานศึกษา ตามลำดับ โดยมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์เท่ากับ ร้อยละ 43.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถนำมาสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.744 + 0.129(X_1) + 0.125(X_4) + 0.117(X_5) + 0.110(X_2) + 0.088(X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.173(X_1) + 0.172(X_4) + 0.245(X_5) + 0.210(X_2) + 0.128(X_3)$$

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ

Abstract

The purposes of this study were to 1) to study the level of factors relating to academic administration and the effectiveness of academic administration in schools in NakhonSawan province under the jurisdiction of the Secondary Education Service Area Office 42. 2) to study the level of administrators' and teachers' opinions on the effectiveness of academic administration in schools in NakhonSawan province under the jurisdiction of the Secondary Education Service Area Office 42. 3) to study the relationship of academic administration affecting the effectiveness of academic administration in schools in NakhonSawan province under the jurisdiction of the Secondary Education Service Area Office 42 and 4) to create an equation to forecast the factors relating to academic administration and the effectiveness of the academic administration in schools in NakhonSawan province under the jurisdiction of the Secondary Education Service Area Office 42. The results of the study were as follows: 1) The factors relating to academic administration in schools were at a high level, the effectiveness of academic administration in schools was at a high level. 2) The comparison of the level of administrators' and teachers' opinions on effectiveness of academic administration in schools, both in overall, was significantly different at the statistical level of .05. 3) The relationship of factors relating to academic administration affecting the effectiveness of academic administration in schools had a positive correlation with a statistically significant at .05 level. 4) The variables necessary for forecasting the effectiveness of academic administration were consisted of school teachers, budgeting administration, educational media and technology, parents and communities and administrators respectively. The value of Cronbach's Alpha was 43.10 per cent at the .05 level of significance. The equation of forecasting by raw score and standard score could be formed as follows:

The forecasting equation by raw score:

$$\hat{Y} = 1.744 + 0.129(X_1) + 0.125(X_4) + 0.117(X_5) + 0.110(X_2) + 0.088(X_3)$$

The forecasting equation by standard score:

$$\hat{Z} = 0.173(X_1) + 0.172(X_4) + 0.245(X_5) + 0.210(X_2) + 0.128(X_3)$$

Key Words : The effectiveness of academic administration

1.บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ และพัฒนาองค์กรต่าง ๆ ในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย และจิตใจ เมื่อประเทศและองค์กรที่มีบุคลากรที่มีคุณภาพแล้ว ผลงานหรือผลผลิตก็จะออกมาอย่างมีคุณภาพสูง ทำให้ประเทศชาติพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง(พ.ศ. 2552-2561) ต้องการเห็นคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ แก้ปัญหา มีวิจารณญาณ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่ม ตลอดจนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างมีระบบ ใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย 2) การเพิ่มโอกาสการศึกษา เรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 8 และกรอบแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาอย่างมีคุณภาพ 4 ประการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง คือ 1) การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ 2) การพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ 3) การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ 4) การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ (สถาบันพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2553: 1)

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ และให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด ขณะเดียวกันจะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติ มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การที่จะจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางให้คำแนะนำเพื่อให้สถานศึกษาสามารถผลิตประชากร ที่มีคุณภาพเป็นกำลังของสังคมต่อไป ดังนั้น หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมีความสำคัญยิ่งและถือได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา ความรู้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การเพิ่มศักยภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล รวมถึงความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล ด้วย

เหตุผลดังกล่าวมาแล้วผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคิดหาวิธีและแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ให้ความสำคัญสอดคล้องและเหมาะสมกับ สภาพสถานศึกษา ดังที่ สมิทท์ และคณะ (Smith and others, 1961 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553: 15) ได้ให้ความสำคัญสำหรับการบริหารงานและการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษาใน ความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา โดยแยกงานออกเป็น 7 ประเภท พบว่า การบริหาร งาน วิชาการ คิดเป็นร้อยละ 40 ซึ่งมากกว่างานด้านอื่น ๆ

การบริหารงานวิชาการจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการ บริหารสถานศึกษา และการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาจะมีคุณภาพดีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ ความร่วมมือระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นสำคัญ ดังที่สุรพงษ์ ปัญญาอุดมกุล (2552: 20) กล่าวว่างานวิชาการถือเป็นหัวใจหลักของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการ เป็นกิจกรรมการจัดการ เกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียน งานการเรียน การสอน งานสื่อการเรียน การสอน งานวัดผลประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานวางแผนการศึกษา และงานประชุม อบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูง นับเป็นงานที่สำคัญของสถานศึกษา เป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา ถือเป็นหัวใจของการบริหาร สถานศึกษา สถานศึกษาจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ งานวิชาการของสถานศึกษา ที่จะสร้างผู้เรียนให้มี คุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และคุณสมบัติตามที่ต้องการ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป ได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษานั้นมีบทบาท ที่ สำคัญมากต่อการจัดการศึกษา และจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากรายงานผลการ ทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test : O-Net) ประจำปี การศึกษา 2559 ระดับเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า วิชาภาษาไทย ค่าเฉลี่ย 49.20 วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ย 39.54 วิชาภาษาอังกฤษ ค่าเฉลี่ย 23.80 วิชาคณิตศาสตร์ ค่าเฉลี่ย 26.27 และ วิชาวิทยาศาสตร์ค่าเฉลี่ย 33.50 จากรายงานจะเห็นถึงปัญหาในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เพราะยังไม่มีวิชาใดที่มีเฉลี่ยเกินร้อยละ 50 และยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42, 2559)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนา คุณภาพของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 325 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, อ้างถึงในสุทธนู ศรีไสย์, 2551: 40) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยเพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การปฏิบัติงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยการบริหารงานวิชาการ ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านครูผู้สอน 2. ด้านผู้ปกครองและชุมชน 3. ด้านผู้บริหารสถานศึกษา 4. ด้านการบริหารงบประมาณ 5. ด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตอนที่ 3 แบบสอบถามประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ครอบคลุมทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 3. ด้านการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 4. ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6. ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 7. ด้านการนิเทศการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การสร้างเครื่องมือวิจัยมีขั้นตอนดังนี้ 1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม 2. นำวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้มาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและตัวชี้วัด 3. สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 4. นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบพิจารณาเบื้องต้น และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ 5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาความตรงตามโครงสร้าง และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อกระทงคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวัด (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งค่า IOC แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อ ตั้งแต่ระดับ 0.50-1.00 ถือว่ายอมรับได้พบว่า IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60-1.006. ปรับปรุงแก้ไขตามที่คุณผู้เชี่ยวชาญแนะนำ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง 7. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, อ้างถึงใน พิเชิต ฤทธิ์จัญญ, 2555: 158) ผลปรากฏว่ารายข้อคำถามของแบบสอบถามปัจจัยการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.965 และแบบสอบถามประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.984 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.9868. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการตามลำดับขั้น ดังต่อไปนี้ 1. ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ไปยังสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และกำหนดระยะเวลาในการขอรับแบบสอบถามคืน 3. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง 4. นำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้งแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1. สถิติพรรณนา เพื่อหาค่าสถิติร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. สถิติเชิงอนุมาน เพื่อหาค่า Independent Sample t-test , F-test (One-way ANOVA) 3. การวิเคราะห์ความถดถอย เชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4. ผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา และด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รองลงมา คือ ด้านผู้ปกครองและชุมชน, ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านครูผู้สอน ตามลำดับ และระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รองลงมา ด้านการนิเทศการศึกษา, ด้านการวัดผล ประเมินผล และ

ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน, ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา, ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาและด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ในภาพรวมและรายด้านพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความสัมพันธ์ของการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวก และมีความสัมพันธ์ในระดับกลางถึงสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .395 ถึง .557 สามารถเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (X_5) ($r = .557$) ด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_2) ($r = .516$) ด้านการบริหารงบประมาณ (X_4) ($r = .425$) ด้านครูผู้สอน (X_1) ($r = .415$) และด้านผู้บริหารสถานศึกษา (X_3) ($r = .395$) ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณแบบมีขั้นตอนของปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ดีที่สุดที่ใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน (X_1) ด้านการบริหารงบประมาณ (X_4) ด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (X_5) ด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_2) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา (X_3) ตามลำดับ โดยมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์เท่ากับ ร้อยละ 43.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถนำมาสร้างสมการได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.744 + 0.129(X_1) + 0.125(X_4) + 0.117(X_5) + 0.110(X_2) + 0.088(X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.173(X_1) + 0.172(X_4) + 0.245(X_5) + 0.210(X_2) + 0.128(X_3)$$

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

1. ปัจจัยการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา และด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รองลงมา คือ ด้าน

ผู้ปกครองและชุมชน, ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านครูผู้สอน ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าปัจจัยที่ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้ได้ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบกับสถานศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการจัดโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาโดยให้บุคลากรทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการศึกษา จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษา จัดเตรียมสื่อเทคโนโลยี พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูผู้สอนเข้ารับการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา และไปศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอนระหว่างครูด้วยกันเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของมณูญ พันธุ์หล่อ (2553: 64-70) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน กลุ่มที่ 1 พบว่า ปัจจัยการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 ด้าน ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาโดยวงจรการบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ PDCAเป็นอย่างมาก เพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ดังนั้นเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนได้ร่วมมือกันจัดให้มีการอบรม ประชุม สัมมนา เพื่อรับรู้นโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ โดยมีการกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด และส่งเสริม สนับสนุน ให้ได้รับความรู้ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอิสลาม อาเก็ม (2557: 88) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูล พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ในภาพรวมและรายด้านพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มีความแตกต่างกันมากที่สุด ($t = 3.11^*$) ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารมองว่าครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนและศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคลก่อนวางแผนการเรียนการสอน สามารถจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมของหลักสูตรที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยฝึกทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์จริงเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกรายวิชา

ส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน และมีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รองลงมาคือด้านการนิเทศการศึกษา ($t = 2.91^*$) ทั้งนี้เป็นเพราะว่ามีการจัดทำขั้นตอนและวิธีการนิเทศ ให้ครูผู้สอนทราบ ประกอบกับสร้างความตระหนักให้แก่ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้เข้าใจกระบวนการนิเทศภายใน จัดระบบนิเทศภายในสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับระบบนิเทศการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด และนำผลการประเมินผลการนิเทศมาตรวจสอบหาข้อบกพร่อง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศ และด้านที่มีความแตกต่างกันน้อยที่สุดมี 2 ด้าน คือ การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($t = 2.40^*$) โดยด้านการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน สถานศึกษามีการจัดประชุมปรึกษาหารือผู้บริหาร ครู และผู้เรียนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผล เพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้ได้ครอบคลุม และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ โดยมีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงจากพฤติกรรมกรเรียนของผู้เรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และสรุปผลการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน และด้านของการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบาย วางแผน จัดทำ จัดหา และส่งเสริมการผลิตสื่อเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสถานศึกษาจัดหาสื่อ นวัตกรรมที่ทันสมัยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีภายในกลุ่มเครือข่ายเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ และนิเทศติดตามและประเมินผลบุคลากรในการจัดหา ผลิต พัฒนาสื่อเทคโนโลยี

3. ความสัมพันธ์ของการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ปัจจัยการบริหารงานวิชาการแต่ละด้าน (X_1 - X_5) กับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา (Y) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวก และมีความสัมพันธ์ในระดับกลางถึงสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .395 ถึง .557 สามารถเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (X_5), ด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_2), ด้านการบริหารงบประมาณ (X_4), ด้านครูผู้สอน (X_1) และด้านผู้บริหารสถานศึกษา (X_3) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อีริคสัน พลบุรี (2551: 64-71) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มนูญ พันธุ์หล่อ (2553: 64-70) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงาน

วิชาการในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ภาคตะวันออกเฉิยเหนือตอนบน กลุ่มที่ 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยิ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมเกียรติ มาลา (2554: 184) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชรพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกปัจจัย

4. ตัวแปรพยากรณ์ที่ใช้ในการทำนายประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า ปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ทำนายประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ (Y) ทั้งหมด 5 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ดี โดยเรียงจากตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดไปหาต่ำสุด ดังนี้ ด้านครูผู้สอน (X_1) ด้านงบประมาณ (X_4) ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (X_5) ด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_2) ด้านผู้บริหาร (X_3) ตามลำดับ ที่มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์เท่ากับ ร้อยละ 43.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดนั้นคือด้านครูผู้สอน ทั้งนี้เป็นเพราะครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาที่สอนเป็นอย่างดีมีเทคนิคการสอนใหม่ ๆ และจัดการเรียนการสอนรายกลุ่มและรายบุคคลอย่างน่าสนใจ สามารถสอนเนื้อหาที่ยาก ให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย และสามารถแก้ปัญหาของนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และชุมชน มีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดี แก่นักเรียนและสังคม และใช้เอกสาร สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม จึงสามารถส่งผลทำให้ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ปัจจัยการบริหารงานวิชาการและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก จึงควรส่งเสริมสนับสนุนทุกปัจจัยการบริหารงานวิชาการและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

2. ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน สามารถส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถนำ

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไปใช้เพื่อวางแผนปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยการบริหารงานวิชาการด้านบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและชุมชนในการสนับสนุนการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

เอกสารอ้างอิง

- ธีรธัม พลบุรี. (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร. พิมพ์ดี.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2555). เทคนิคการประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร. แฮสออฟเคอร์มีส์.
- มนูญ พันธุ์หล่อ. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน กลุ่มที่ 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สถาบันพัฒนามาตรฐานการศึกษา. (2553). คู่มือการประเมินคุณภาพภายใน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร. สถาบันพัฒนามาตรฐานการศึกษา.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2551). สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ ปัญญาอุดมกุล. (2552). การบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นฐาน:กรณีศึกษา โรงเรียนขุนควรวินัยาคม อำเภอโป่ง จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมเกียรติ มาลา. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42. (2559). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test) O-Net ประจำปี การศึกษา 2559. นครสวรรค์. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42.

อิสลาม อาเก็ม. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

การบูรณาการการจัดการภาครัฐแนวใหม่
ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร
New public administration integration for local development of sub-district
administrative organizations in chumporn province

สมชาย บุญกาญจน์¹, วัชรินทร์ สุทธิชัย*, รังสรรค์, อินทน์จันทน์**

Received: January 11, 2018

Revised: January 28, 2018

Accepted: April 18, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร 2) ระดับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร 3) ปัจจัยการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่น 4) สร้างรูปแบบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 40 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุโดยวิธี Stepwise อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. การพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3. การจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร จำนวน 6 ตัวแปรสามารถอธิบายการพัฒนาท้องถิ่น ได้ร้อยละ 87.50 มีค่า ($R^2 = .875$) ตัวแปรย่อยที่เรียงลำดับการเข้าสู่สมการตามความสัมพันธ์ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ บริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

**อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

และการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ดังสมการดังต่อไปนี้ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y = .339 + .204 X_3 + .291 X_4 + .062 X_5 + .061 X_7 + .097 X_8 + .193 X_9$, สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z_r = .364 Z_4 + .249 Z_3 + .211 Z_9 + .144 Z_8 + .072 Z_5 + .070 Z_7$

คำสำคัญ : การบูรณาการ, การจัดการภาครัฐแนวใหม่, การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to study; the level of new public administration, the level of local development of sub-district administrative organizations in the area of study, new public administration factors affecting local development of sub-district administrative organizations in the area of study, and create model of new public administration integration for local development of sub-district administrative organizations in the area of study. The study was mixed in nature-quantitative and qualitative methods. With respect to the quantitative method, the sample of the study was comprised of 400 people. The study instrument was a set of self-administered questionnaires. The samples of the second group, In regard to the qualitative method, comprised of 40 persons. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. The statistic used for hypothesis test were Pearson's co-relation, multiple regression by stepwise and data analysis for qualitative result by content analysis.

The results found were as follows.

1. The level of new public administration of sub-district administrative organizations in Chumphon province, as a whole, was rated at a high level.
2. The level of local development of sub-district administrative organizations in Chumphon province, as a whole, was rated at a high level.
3. New public administration factors affecting local development of sub-district administrative organizations in the area of study with statistically calculated and revealed at 87.50 percent ($R^2 = .875$). The sub-variables in descending order of degree were; efficient use of resources, results-based management (RBM) rather than processed-orientation management scheme, private enterprise management pattern, public-private partnership (PPT) management, clear goals and key performance index (KPI), operating procedures reduction. The predictor variables could be displayed in equation in form of raw

and standard marks as follows ;The regression equation of raw score $Y = .339 + .204X3 + .291X4 + .062X5 + .061X7 + .097X8 + .193X9$,The regression equation of standard score $Zr = .364Z4 + .249Z3 + .211Z9 + .144 Z8 + .072Z5 + .070Z7$

Keywords: integration, new public administration, local development

1.บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้มีแนวโน้มการเปิดเสรีในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง การติดต่อสื่อสารเป็นแบบไร้พรมแดน ทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต้องเพิ่มศักยภาพและความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนระบบในการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในปัจจุบันองค์กรภาคเอกชนสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาในด้านโครงสร้างระบบการบริหารจัดการและบุคลากรเพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงได้ดีพอสมควร แต่องค์กรภาครัฐกลับมีข้อจำกัดเนื่องจากที่ผ่านมาในระบบราชการมีปัญหาที่สำคัญคือความเสื่อมถอยของระบบราชการและการขาดธรรมาภิบาล (Good Governance) ถ้าภาครัฐไม่ปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบการบริหารจัดการของภาครัฐเพื่อไปสู่องค์กรสมัยใหม่ ก็จะทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตด้วย สำหรับการนำเครื่องมือการบริหารจัดการต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (efficient) (ฟิลลิปส์ จีระประยูต, 2556 : 26) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้การบริหารงานแบบเก่าหรือแบบเดิมมีปัญหา

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของพอลลิตต์ (Pollitt,1993 :2) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักของการจัดการนิยมไว้ 4 ประการ คือ 1) มีการใช้เทคโนโลยีที่รุดหน้าและซับซ้อน 2) มีการใช้แรงงานที่มีคุณภาพ 3) มีการใช้ผู้จัดการมืออาชีพ และ 4) มีการให้อิสระในการจัดการมากขึ้น โดยการจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของพอลลิตต์ มุ่งเน้นไปที่การมุ่งผลสัมฤทธิ์มากกว่าสิ่งนำเข้าและกระบวนการ การให้ความสำคัญต่อการชี้วัดและมาตรฐานการปฏิบัติงาน การมีรูปแบบองค์กรแนวราบ กะทัดรัด เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและเป็นอิสระ การใช้ความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญา การใช้กลไกตลาดหรือเลียนแบบกลไกตลาด การลดความแตกต่างระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน การยึดถือคุณค่าพื้นฐานแบบปัจเจกบุคคลนิยม ประสิทธิภาพและความยืดหยุ่น ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของฮูดมีดังต่อไปนี้ 1) การดำเนินงานโดยผู้จัดการมืออาชีพ 2) การมีมาตรฐานและตัวชี้วัดการปฏิบัติงานที่ชัดเจน 3) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 4) การแบ่งแยกหน่วยงาน 5) การมุ่งเน้นการแข่งขัน 6) การใช้รูปแบบการจัดการภาคเอกชน 7)การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพนอกจากแนวคิด ทฤษฎีวรรณกรรมต่างๆ ในส่วนของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหาร

ส่วนตำบลและเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาการบูรณาการการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร อาทิเช่น สมชาย สุเทศ (2554 :331-338) ธีรยุทธ์ เบญญาเต๊ะ (2554 : 96) ณภัทร คล่องสืบขาว (2553:82) วรรณะ ท้าวเพชร (2553 :73) พรณปรียา อันประวดี (2553 : 70) และประโยชน์ ส่งกลิ่น (2551: 181-185) เป็นต้น พบว่าการบริหารภาครัฐแนวใหม่เป็นการบริหารที่มุ่งระบบการบริหารงานมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ มีมาตรฐานวัดได้ใช้กลไกการตลาด เปิดโอกาสในการแข่งขันให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้าร่วมลงทุนโปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งการให้บริการที่ตอบสนองตรงต่อความต้องการของประชาชนรวดเร็ว

จากกรณีการศึกษาดังกล่าวและผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร ซึ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 51 แห่ง พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานที่สอดคล้องกัน ดังนี้ ผู้นำทางการเมืองขาดความเข้าใจและขาดวิสัยทัศน์และขาดความมุ่งมั่นในการผลักดันการปฏิรูปอย่างแท้จริงขาดการประชาสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน ขาดองค์การติดตามและประเมินผลการปฏิรูป ระบบราชการไม่เอื้อให้เกิดความต้องการปฏิรูปไม่มีผลตอบแทนไม่มีสิ่งจูงใจปัญหาความอ่อนด้อยและไร้ประสิทธิภาพของระบบโครงสร้าง กระบวนการบริหารและการตัดสินใจ ปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ ปัญหาการคอร์รัปชันยังคงมีอยู่ ปัญหาการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ ปัญหากำลังคนไม่มีคุณภาพ ปัญหาทัศนคติและค่านิยมแบบดั้งเดิม ปัญหาผลตอบแทนไม่เหมาะสมเมื่อเทียบกับค่าตอบแทนของเอกชนและมีปัญหาซ้ำซ้อนเกิดขึ้นเนื่องจากข้าราชการเงินเดือนน้อย ปัญหากฎระเบียบและเทคโนโลยีไม่ทันสมัย เป็นต้น (สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดชุมพร, 2559)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร ควรมีการบูรณาการการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหของสังคมหรือสภาพความเป็นจริง เป็นความพยายามปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงความผันผวนในสภาพแวดล้อมทางการบริหาร เพื่อองค์การมีความสามารถขึ้นในการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ นำองค์การสู่รูปแบบใหม่มีการจัดการองค์การสาธารณะที่มุ่งรับใช้บริการประชาชนที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อการบริหารให้บรรลุสำเร็จมีประสิทธิภาพและนำองค์การไปสู่ความเป็นเลิศและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร

3. เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร

4. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ระยะที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 153 คน พนักงานส่วนตำบล จำนวน 912 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1,168 คน พนักงานจ้างจำนวน 996 คน ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 500,575 คน รวมทั้งหมดจำนวน 503,804 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973 : 727) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

1.2. ระยะที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คนประกอบด้วย ผู้แทนจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน ผู้แทนพนักงานส่วนตำบล จำนวน 3 คน ผู้แทนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน ผู้แทนพนักงานจ้าง จำนวน 3 คน ผู้แทนประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ผู้แทนจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน ผู้แทนพนักงานส่วนตำบล จำนวน 3 คน ผู้แทนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน ผู้แทนพนักงานจ้าง จำนวน 3 คน ผู้แทนประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คนทั้งนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างเดียวกันแต่ไม่ใช่บุคคลเดียวกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาจากแบบสอบถามของนักวิชาการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนามาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยเลือกประเด็นที่น่าสนใจมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร นิยามคำศัพท์ และงานวิจัยเกี่ยวข้องให้ครอบคลุมรอบแนวคิด ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกำหนดแนวทางไว้ (In- depth interview)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลที่มีความหลากหลายเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ขออนุญาตรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตในการความร่วมมือเก็บรวบรวมแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยแต่งตั้งผู้ช่วยผู้วิจัย เขตพื้นที่ละ 1 คน เพื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยจะชี้แจงวิธีการและขั้นตอนให้กับผู้ช่วยผู้วิจัย ก่อนลงมือเก็บข้อมูลและดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามให้ครบ จำนวน 400 คน

3.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตัวเองทุกคน

4. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 วิเคราะห์หาระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร

4.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร

4.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบูรณาการการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ จะทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติพรรณนา(Descriptive Statistics) จะเป็นการวิเคราะห์ขั้นตอนที่นำเสนอการพรรณนาลักษณะของข้อมูล สถิติที่ใช้ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency)

5.1.2 สถิติที่ใช้ในการวัดระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร ผู้วิจัยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division)

5.1.3 สถิติเชิงตีความ (Inference Statistics) จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่ออ้างอิงประชากรซึ่งผู้วิจัยจะใช้สถิติหลักเพื่อการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation

Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) โดยวิธี Stepwise
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการพรรณนาและอธิบายผลที่ได้จากการศึกษาตัวแปรต่างๆว่ามีลักษณะสอดคล้องหรือแตกต่างจากการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณอย่างไร เพื่อให้การสรุปและการเสนอแนะในมุมมองและความสัมพันธ์ในแต่ละมิติเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและเชื่อมั่นให้กับงานวิจัยในเชิงวิชาการ

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด จำนวน 9 ด้าน เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือการใช้ระบบกลไกตลาดและลดการผูกขาด รองลงมาคือบริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ รูปแบบการจัดการแบบเอกชน การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เท่ากับการมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน การจัดการโดยมุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการกระจายอำนาจการตัดสินใจ เท่ากับการบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

2. ระดับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด จำนวน 6 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือด้านความพึงพอใจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน รองลงมาด้านองค์การแห่งความเป็นเลิศ เท่ากับด้านสังคมด้านเศรษฐกิจ เท่ากับด้านผลการดำเนินงานและด้านการเมือง

3. ความสัมพันธ์ของการจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรโดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง เท่ากับ .897 โดยปัจจัยการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ประกอบด้วย การใช้ระบบกลไกตลาดและลดการผูกขาด รูปแบบการจัดการแบบเอกชน การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน การจัดการโดยมุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลาง การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน บริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการมีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร จำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านผลการดำเนินงานด้านองค์การแห่งความเป็นเลิศ ด้านความพึงพอใจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถเขียนสมการพยากรณ์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y = .339 + .204 X_3 + .291X_4 + .062X_5 + .061X_7 + .097X_8 + .193X_9$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z_r = .364Z_4 + .249Z_3 + .211Z_9 + .144Z_8 + .072Z_5 + .070Z_7$

ซึ่งรูปแบบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรประกอบด้วยปัจจัยการจัดการภาครัฐแนวใหม่ การใช้ระบบกลไกตลาดและลดการผูกขาด รูปแบบการจัดการแบบเอกชน การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพการมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน การจัดการโดยมุ่งประชาชน เป็นศูนย์กลาง การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การบริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการที่จะส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์การความพึงพอใจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้การพัฒนาควรมีรูปแบบและแนวทางการบริหารงานแบบเครือข่าย การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มาเป็นหลักที่ช่วยเสริมต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชุมพร ภายใต้จริยธรรมทางการเมืองและเทคนิคการบริหารจัดการมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรสามารถอภิปรายผลตามผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง โดยแท้จริงแล้วในการบริหารจัดการรูปแบบการบริหารราชการในจังหวัดชุมพรที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) ราชการในจังหวัดที่ขึ้นตรงต่อส่วนกลาง 2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ตามพระราชบัญญัติระเบียบแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา) และ 3) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ทั้ง 3 รูปแบบ อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 66 แห่ง มีระบบการจัดการภาครัฐที่เน้นการปฏิบัติที่รัดกุมมีทิศทางที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์เป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีการลดการควบคุมจากส่วนกลางและเพิ่มอิสระในการบริหารให้หน่วยงานอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาช่วยให้หน่วยงานสามารถทำงานได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น การตั้งไลน์กลุ่มในองค์กรราชการทั้ง 3 ส่วนเข้าด้วยกันเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการสื่อสาร การประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการภาครัฐ ไม่เหมือนแต่ก่อนที่ต้องรอหนังสือทางราชการ จดหมายเวียน บันทึกข้อความ มีการสร้างระบบสนับสนุนทั้งในด้านบุคลากร เช่น การฝึกอบรม ระบบค่าตอบแทน และระบบคุณธรรมในการปฏิบัติงานภายใต้ KPI ซึ่งจะเป็น

ตัวชี้วัดผลงานและประเมินของบุคคลอย่างเป็นธรรม มีเปิดโอกาสให้บุคคลมีแข่งขันความสามารถ เพื่อสร้างใจในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพสู่ความเป็นมืออาชีพ ตลอดจนการให้ยัดหยัดในบริการประชาชนที่มีคุณภาพซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการบริการประชาชนในระดับจังหวัดที่เห็นได้ถึงคุณภาพที่ชัดเจน ได้แก่ โครงการ อบต.ยิ้ม ที่ยึดการบริการของประชาชนเป็นหลักซึ่งประชาชนสามารถประเมินความพึงพอใจหลักจากใช้บริการกับหน่วยงานได้ การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการด้วยการโดยผ่านระบบบัญชีธนาคารของประชาชนโดยไม่ต้องมาเข้ารับบริการด้วยตนเอง ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางที่แสนยากลำบาก และโครงการหน่วยงานราชการพบประชาชนที่ทำให้หน่วยงานราชการใกล้ชิดประชาชนมากยิ่งขึ้น รับทราบถึงปัญหาในแต่ละท้องถิ่นของประชาชน พร้อมนำมาดำเนินการพัฒนาได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ทำให้ระดับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก เพราะการบริหารจัดการดูเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีความสะดวกต่อการบริการของประชาชนมากยิ่งขึ้น และในแต่ละภาคส่วนก็มีอิสระในการบริหารงานให้สอดคล้องกับพื้นที่ของแต่ละพื้นที่มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรยุทธ์ เบญญาเต๊ะ (2554, น.96) ได้ศึกษาการนำกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองบ้านพรุ พบว่า เทศบาลเมืองบ้านพรุจึงได้กำหนดโครงสร้างองค์กร ขับเคลื่อนการดำเนินงานซึ่ง ประกอบด้วยบุคลากรและประชาชนร่วมกันจัดทำวิสัยทัศน์ที่มีข้อความและเป้าหมายของ “การบริหารสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่ารักษาไว้เพื่อชุมชนการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืน มีการกำหนดพันธกิจเรื่องการลดปริมาณขยะ ภาศึ ทั้ง3 ภาคส่วนมีการรวมทำข้อกำหนดการดำเนินงานและการปฏิบัติงานเป็นคู่มือการปฏิบัติงานจากการดำเนินการดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดความพึงพอใจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชชน อันเนื่องมาจากรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการมีข้อร้องเรียนเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชน เกิดการทำงานในลักษณะเป็นทีมเวิร์กและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปฏิบัติ งานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและที่สำคัญเกิดการจัดการที่แตกต่างจากเดิม คือ เป็นรูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมคือร่วมคิดร่วมทำและรวมประโยชน์

2.ระดับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งนัยความเป็นจริงนั้นการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรเราโชคดีที่ได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนและภาคเอกชนที่เป็นพลังสนับสนุนต่อการพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ สังเกตได้จากการรวมกลุ่มเป็นภาคีที่เข้มแข็งและชัดเจนตามจุดประสงค์ของพัฒนาท้องถิ่น อาทิ กลุ่มผู้ประกอบการสวนยางพารา-ปาล์มน้ำมัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการสร้างอาชีพ องค์กรคนสร้างสุขในจังหวัดชุมพรที่ร่วมกลุ่มกันพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความสุขความสามัคคี ทำให้ก่อเกิดเป็นโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชุมพรจำนวนมากถึง 90 โครงการสำหรับในปี พ.ศ. 2561 นี้ ซึ่งนั้นแสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ส่งผลทำให้จังหวัดชุมพรมีทิศทางในการพัฒนาท้องถิ่นที่ดี ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ดี อีกทั้งทางหน่วยงานภาครัฐเองก็มีนโยบายต่างๆ มาร่วมสนับสนุนโครงการต่างๆ

เพื่อให้สอดคล้องความต้องการของภาคประชาชน โดยมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีการพัฒนาระบบสารสนเทศ อาทิเช่น โครงการจังหวัดทดลองบูรณาการเพื่อการพัฒนา (โครงการผู้ว่า CEO) การปรับเปลี่ยนระบบการจัดสรรงบประมาณให้อยู่ในรูปแบบระบบงบประมาณตามยุทธศาสตร์ และนโยบายของรัฐบาล (Strategic-Based Budgeting) โครงการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) โครงการวางแผนผ่านระบบสารสนเทศ (E-Planning) การนำระบบ e-gif เข้ามาประกอบการพิจารณาตัดสินใจเลือกบริการจากภาคเอกชนให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนอย่างจริง ได้แก่ การก่อสร้างถนนเสริมคอนกรีต โครงการการก่อสร้าง-ซ่อมแซมถนนลาดยาง การปรับปรุงการระบายน้ำในช่วงฤดูฝน เป็นต้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าไปสอบถามการดำเนินการ หรือแม้กระทั่งรวมตรวจสอบที่มาที่ไปในการจัดสรรงบประมาณ ตลอดจนประชาชนเองเป็นผู้แสดงความคิดเห็นในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการนั้นๆ แต่อย่างไรแล้วในเรื่องของงบประมาณที่จัดสรรมาจากส่วนกลางนั้น ก็ยังคงไม่เพียงพอกับโครงการต่างๆ ที่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้พอเพียงอยู่ดี ถึงแม้ในจังหวัดชุมพรจะมีทวิภาคีจากภาคเอกชน บริษัท ห้างร้านก็ตาม ซึ่งด้วยเหตุนี้อาจจะเห็นได้ว่าจังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่กำลังพัฒนาและมีการเติบโตในด้านเศรษฐกิจก็เป็นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของสมนึก ปัญญาสิงห์ (2549 : 151) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการพัฒนาว่า 1) ต้องพัฒนาพร้อมกันทุกด้าน งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องพัฒนาทั้งในด้านตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ จึงกล่าวไว้ว่างานพัฒนานั้นเป็นกระบวนการศึกษาภาคชีวิตทุกๆด้าน 2) ต้องฝึกประชาชนเป็นหลักในการดำเนินงาน หมายความว่า ยึดเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนเป็นหลัก เนื่องจากงานพัฒนานั้นต้องให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าของผลงานและพลังความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวประชาชนเอง ให้ประชาชนเข้าใจกระบวนการทำงานและการนำพลังความสามารถที่เขามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน รวมทั้งการให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและภาคภูมิใจในตัวเอง

3. ปัจจัยการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ประกอบด้วย การใช้ระบบกลไกตลาดและลดการผูกขาด รูปแบบการจัดการแบบเอกชนการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน การจัดการโดยมุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลาง การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน บริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ทั้ง 6 ตัว สามารถอธิบายการพัฒนาร่องการบริการส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร ได้ร้อยละ 87.50 มีค่า $R^2 = .875$ และมีค่าของ F เท่ากับ 303.689 มีค่า Adjusted R^2 เท่ากับ .873 มีค่า R^2 Change เท่ากับ .001 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาตัวแปรย่อย พบว่า ตัวแปรที่จะอธิบายการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรโดยเรียงลำดับการเข้าสู่สมการตามความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ บริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการการกระจายอำนาจการตัดสินใจการบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและ

ภาคเอกชน การมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน และตัวแปรตัวสุดท้ายที่เข้าสู่สมการที่ดีที่สุดของการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้แก่การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากผลการวิจัย กล่าวคือ แท้จริงแล้วปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานั้นมีความสัมพันธ์ในเชิงการปฏิบัติการที่ต้องอาศัยทุกตัวแปร ในการพัฒนาท้องถิ่นให้สู่ความเป็นเลิศโดยมีหัวใจสำคัญของระดับการจัดการที่ดีมีคุณภาพก็คือ “หลักการจัดการที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น” กล่าวคือ ประชาชนอยู่ดี มีความสุข พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนถึงจะเข้มแข็ง เท่ากับว่าทุกตัวแปรที่กล่าวมานี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่จากผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะข้อคำถามของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความโน้มเอียงไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งแต่ละปัจจัย หรือการเป็นเพราะการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลอาจจะหยิบประเด็นที่เป็นจุดเด่นของปัจจัยในการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของจังหวัดชุมพรก็เป็นได้ ซึ่งความเป็นจริงนั้นจังหวัดชุมพรมีนโยบายการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานมากที่สุด เพื่อเป็นการลดการปฏิบัติงานให้เกิดความคล่องตัวขึ้น แล้วให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่ในหน่วยงานประจำท้องถิ่นให้มีอิสระในการทำงานมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ค อีเมลล์ มาใช้สื่อสารในหน่วยงานให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้ทันต่อการบริการประชาชน แต่รูปแบบเดิม เช่น บันทึกรับข้อความ หนังสือทางราชการก็ยังคงมีความจำเป็นต้องจัดทำอยู่เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดจากเทคโนโลยี ปัจจัยด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชุมพรมีการวางระบบและมาตรการที่จะมุ่งเน้นการบริหารสินทรัพย์เพื่อให้เกิดผลตอบแทนคุ้มค่า มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีวินัย และประหยัด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างที่สุดสูงซึ่งปัจจัยนี้ดูไม่โดดเด่นเพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในแผนพัฒนา 4 ปี โดยร้อยละ 70 ของพื้นที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่แล้วจึงถือเป็นปัจจัยปกติของจังหวัดชุมพรไปเลยก็ว่าได้ ในส่วนของปัจจัยบริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการการกระจายอำนาจการตัดสินใจนั้น ถือว่าเป็นประเด็นที่จังหวัดชุมพรเป็นศักยภาพที่ได้เปรียบกว่าจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทยเลยก็ว่าได้ในเรื่องของการมุ่งเน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการการกระจายอำนาจ เพราะจังหวัดชุมพรมีความสมบูรณ์พร้อมของพลังราชการที่เน้นปฏิบัติงานอย่างจริงจัง พลังภาคประชาชนที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ มีการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และมีภาคเอกชนที่พร้อมจะอ้าแขนรับในการให้การสนับสนุนและส่งเสริมบทบาทในการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ดังนั้นเมื่อภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนเกิดความเข้าใจ ก่อเกิดความสมานฉันท์ มีอุดมการณ์ในทิศทางเดียวกัน โดยร่วมกันคิด ร่วมกันทำงานโดยใช้ทรัพยากร ร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ มุ่งสู่ผลสำเร็จและเป้าหมายของงานร่วมกัน แต่จากผลการวิเคราะห์นี้ผู้วิจัยมีมุมมองว่ามันเป็นได้ยากมากที่อภิปรายในเชิงวิชาการหรือบรรยายออกมาในรูปแบบของการตีบทความเป็นประเด็น เลยทำให้ผลการวิจัย

ออกมาไม่โดดเด่น มีความสัมพันธ์ที่เมื่อเรียงลำดับแล้วไม่เข้าใกล้สมการความสัมพันธ์นั่นเอง ปัจจัยการบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในปัจจุบันถือเป็นจุดแข็งของจังหวัดชุมพรที่มีมานานแล้วสำหรับการร่วมกลุ่มภาคีเครือข่ายในการพัฒนาท้องถิ่น และนับวันยังมีการร่วมกลุ่มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยมีการร่วมกลุ่มเพื่อการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมความเป็นอยู่ในชีวิต ทั้งในระดับท้องถิ่น อำเภอ จนกระทั่งระดับจังหวัด โดยมีเชื่อมโยงกันอย่างอิสระ มีบทบาทในพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งภาครัฐเองก็มีการสนับสนุนให้มีการแข่งขันและมีระบบที่เปิดให้ภาคประชาชนและภาคเอกชนมีเข้ามามีส่วนร่วมในพัฒนาท้องถิ่นและบริการสาธารณะมากขึ้น ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นของท้องถิ่นที่ภาครัฐยังไม่สามารถดำเนินการ ได้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ได้รับการสนับสนุนกลไกการดำเนินการแบบ ร่วมลงทุนกับภาคเอกชนด้วยความชัดเจน โปร่งใส และเกิดการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ให้มีการลงทุนที่ซ้ำซ้อน สนับสนุนให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีผ่านกลไกตลาด เพื่อให้ภาคเอกชนสามารถเข้ามาแข่งขันได้โดยง่าย ด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้าง e-GP ภาคประชาชนก็สามารถมีส่วนร่วมในตรวจสอบในทุกขั้นตอน และในปัจจุบันการมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจนนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัย เนื่องจากว่าคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐจะสัมพันธ์กับการดำเนินงานของภาครัฐได้นั้น ก็ยังคงต้องเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจนมาใช้เครื่องมือในกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร จึงจะทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรมีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบราชการเพื่อเป็นทิศทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน จึงต้องมีวางแผนการดำเนินงาน การวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสีย จุดเด่น จุดด้อยของศักยภาพของท้องถิ่น ส่งผลให้การดำเนินการของการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร มีโครงสร้างของท้องถิ่นในระบบการบริหารงานของท้องถิ่นมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามลำดับความสัมพันธ์นี้ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในการมีส่วนร่วม ทำให้การนำองค์กรมีความชัดเจน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาการเหลื่อมล้ำกับการบริหารท้องถิ่นอีกด้วย **สอดคล้องกับงานวิจัยของประโยชน์** สงกลิ่น (2551, น.181-185) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิรูปการจัดการภาครัฐ, น.กรณีศึกษาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในประเทศไทยและสิงคโปร์ ที่ได้กล่าวว่า จากการศึกษาการนำเอาองค์ประกอบของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ 3 ประการ มาปฏิบัติ ได้แก่ การจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result-Based Management) การจัดการโดยมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centered Management) และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) พบว่าประเทศไทยได้มีการนำองค์ประกอบของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ทั้ง 3 ประการ มาใช้อย่างชัดเจน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้มีการแปลงไปสู่กฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 และการนำมาใช้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวรรณะ ท้าวเพชร (2553, น.73-75) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดทำแผนพัฒนา

ขององค์การบริหารส่วนตำบลขับสมอทอดตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ที่ได้กล่าวว่า แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาตำบลตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ควรพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน รับฟังความคิดเห็น และการสร้างความพึงพอใจของประชาชน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลต้องมาจากปัญหาและความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น และกำหนดแนวทางที่ชัดเจน การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถประกาศใช้แผนที่ผ่านการเห็นชอบจากอนุกรรมการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และผ่านกระบวนการประชาคมแล้ว ควรจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนโดยตรง องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดงบประมาณสนับสนุนเวทีประชาคมและกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล การจัดระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล จัดให้มีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ ควรแต่งตั้งหน่วยงานอิสระเป็นผู้ติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาระหว่างดำเนินการ และหลังการเสร็จสิ้นดำเนินการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาแก้ไขปรับปรุงให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพ

4. รูปแบบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรประกอบด้วยปัจจัยการจัดการภาครัฐแนวใหม่ การใช้ระบบกลไกตลาดและลดการผูกขาด รูปแบบการจัดการแบบเอกชน การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพการมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน การจัดการโดยมุ่งประชาชน เป็นศูนย์กลาง การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การบริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการที่จะส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์การความพึงพอใจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยที่กล่าวมาในข้างต้น กล่าวคือ รูปแบบและแนวทางการบริหารงานแบบเครือข่าย ที่มีการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นโดยการใช้หลักธรรมาภิบาลมาเป็นหลักที่ช่วยเสริมต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชุมพร ถึงแม้ว่าจะเป็นระบบเดิมก็ตามแต่ก็ควรรักษาคุณภาพของการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลเอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางสำคัญให้ฝ่ายข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำยึดถือในการปฏิบัติงานและการให้บริการแก่ประชาชน โดยเฉพาะด้านนิติธรรมและคุณภาพที่ข้าราชการการเมืองต้องไม่แทรกแซงการบริหารและเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้องของตนเอง เป็นส่งเสริมตระหนักให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมในหน่วยงานให้มีจิตสำนึกในจิตวิญญาณแห่งอาชีพ ที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการกระทำของตนเองภายใต้จริยธรรมทางการเมืองและเทคนิคการบริหารจัดการมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hood (1991 : 4-5) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการภาครัฐแนวใหม่ว่าจะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ ผู้จัดการมืออาชีพ การมีมาตรฐานและตัวชี้วัดการปฏิบัติงานที่ชัดเจน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การแบ่งแยกหน่วยงาน การมุ่งเน้นการแข่งขัน การใช้รูปแบบการจัดการภาคเอกชน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพรรณปรียา อันประวดี(2553, น.70-78)

ได้ศึกษาเรื่องการบริหารภาครัฐแนวใหม่ในงานบริการประชาชนด้านทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัย ที่ได้กล่าวว่า แนวทางพัฒนาการนำการบริหารภาครัฐแนวใหม่ ไปใช้ในงานบริการประชาชนด้านทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ หน่วยงานควรปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการให้บริการเพิ่มมากขึ้น และหน่วยงานควรฝึกอบรมในด้านจิตสำนึกในการให้บริการและมีมาตรการจูงใจบุคลากรให้มี จิตสำนึกในการให้บริการค่าสำคัญประสิทธิ ผลการให้บริการทะเบียนที่ดิน จังหวัดสุโขทัย

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรมีข้อเสนอแนะเป็นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้

1.1 จากการศึกษาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร พบว่า 1) ด้านการใช้ระบบกลไกตลาดและลดการผูกขาด ควรดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันในการจัดหาสินค้าและบริการไม่ว่าการแข่งขันกับภาคเอกชนหรือภาครัฐด้วยกันเอง 2) ด้านรูปแบบการจัดการแบบเอกชนควรนำแนวคิดและการตัดสินใจแบบเอกชนมาบริหารจัดการกับภาครัฐ 3) ด้านการกระจายอำนาจการตัดสินใจควรกระจายอำนาจให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว 4) ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ควรการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างประหยัดและมีคุณภาพ 5) ด้านการมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจนควรนิยามหรืออธิบายวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจน 6) ด้านการจัดการโดยมุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลางควรส่งเสริมการให้บริการประชาชนของรัฐ โดยมีการจัดทำคู่มือระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับการจัดการโดยมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางจัดตั้งศูนย์บริการร่วมเพื่อบริการประชาชน 7) ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมมาใช้ในการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน 8) ด้านการบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนควรการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมลงทุนดำเนินการในการให้บริการสาธารณะมากขึ้น และ 9) ด้านบริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการควรดำเนินการวัดผลปฏิบัติงานเป็นกระบวนการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อนำข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้บูรณาการในการปรับปรุงหน่วยงานในจังหวัดชุมพรให้เกิดคุณภาพของการจัดการต่อไป

1.2 จากการศึกษาการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร พบว่า 1) ด้านผลการดำเนินงานควรมีการพัฒนาด้านประสิทธิภาพของผลการดำเนินงานหรือพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านสังคม เช่น การดูแลเยาวชน ครอบครัว เป็นต้น 2) ด้านองค์การแห่งความเป็นเลิศ ควรมีการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ เช่น กะทัดรัด รูปแบบเรียบง่าย มีระบบทำงานที่คล่องตัว รวดเร็ว เป็นต้น 3) ด้านความพึงพอใจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของ

ประชาชน ควรมีการเสริมสร้างและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนและทุกคนในท้องถิ่นให้มีสุขภาพจิตที่ดีจึงควรมีการทำกิจกรรมแบบเครือข่าย เช่น การออกกำลังกายร่วมกัน การทำกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกัน เป็นต้น 4) ด้านการเมืองควรมีการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพรจะขึ้นอยู่กับบุคคลผู้ถืออำนาจทางการเมืองดังนั้นนักการเมืองหรือบุคคลผู้มีอำนาจควรมีคุณธรรม จริยา ถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 5) ด้านเศรษฐกิจ การว่างงานหรือมีงานทำส่งผลต่อมีผลกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร และ 6) ด้านสังคมควรมีการส่งเสริมอาชีพในชุมชนให้หลายหลายเพราะลักษณะอาชีพที่ทำอยู่ในหมู่บ้านมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น หรือปรับปรุงการวางแผนการดำเนินงานทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1.3 จากการศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร พบว่า การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการภาครัฐกับการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด ดังนั้นจึงควรรักษามาตรฐานของตัวแปรนี้ไว้ และควรมีพัฒนาและให้ความสำคัญในตัวแปรอื่นๆ ด้วย อาทิ การใช้ระบบกลไกตลาดและลดการผูกขาด รูปแบบการจัดการแบบเอกชนการกระจายอำนาจ การตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การมีเป้าหมายและมาตรฐานตัวชี้วัดที่ชัดเจน การจัดการโดยมุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลาง การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การบริหารแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน บริการที่มุ่งผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยควรมีการพัฒนาในตัวแปรให้พัฒนาควบคู่กันไป เพื่อพัฒนาหน่วยงานให้เกิดคุณภาพตามยุคสมัยให้สอดคล้องกับศักยภาพของจังหวัดชุมพรที่กำลังมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

1.4 จากการศึกษาแบบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชุมพร พบว่า ควรมีรูปแบบและแนวทางการบริหารงานแบบเครือข่าย การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มาเป็นหลักที่ช่วยเสริมต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชุมพร ภายใต้จริยธรรมทางการเมืองและเทคนิคการบริหารจัดการมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการของหน่วยงานซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจต่อการดำเนินการ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ควรการศึกษาประสิทธิภาพของปัจจัยที่มีต่อการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจะได้ทราบอิทธิพลของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งในทางตรงและทางอ้อม

2.2 จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ควรการศึกษาความสำเร็จของการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้กับองค์การบริหารส่วนตำบลในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานและสามารถนำบูรณาการในการพัฒนาองค์กร

2.3 จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดอื่นๆ ในระดับภาค หรือระดับประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4 จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ควรมีการพัฒนาต่อยอดในการศึกษารูปแบบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อหน่วยงานอื่นๆ ของหน่วยงานราชการเพิ่มเติม เพื่อให้ทราบถึงผลการจัดการของรูปแบบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ต่อการพัฒนาหน่วยงานราชการเพิ่มเติมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณภัทร คล่องสืบข่าว. (2553). ความเป็นไปได้ในการประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธีระยุทธ เบ็ญลาเต๊ะ .(2554). การนำกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองบ้านพรุ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประโยชน์ ส่งกลิ่น . (2551). การปฏิรูปการจัดการภาครัฐ:กรณีศึกษาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในประเทศไทยและสิงคโปร์. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรณปรียา อ้นประวดี . (2553). การบริหารภาครัฐแนวใหม่ในงานบริการประชาชนด้านทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัย. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ฟิลลิปส์ จิระประยุต. (2556). การนำเครื่องมือการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยธุรกิจน้ำมันบริษัทปตท. จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณะ ท้าวเพชร. (2553). กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลขับสมอทอดตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมชาย สุเทศ. (2554). การบริหารการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมนึก ปัญญาสิงห์ . (2549). การทำงานแบบมีส่วนร่วม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 16 (2).
- สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดชุมพร . (2559). รายงานการปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชุมพร. ชุมพร : ท้องถิ่นจังหวัดชุมพร.
- Hood C. (1991). Public administration and public policy: Intellectual challenges for the 1990s. Australian Journal of Public Administration 48: 346–58.
- Pollitt C (1993). Managerialism and the Public Services, 2nd edn. Blackwell, Qxfoed, UK.
- Yamane, Taro. (1973). Statistics : an introductory analysis. New York : Harper and Row.

**วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ**
**Analyze Buddhist activities according to the Five Precepts Village
Project in the fostering of 12 values**

สมคิด พุ่มทุเรียน* อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์** ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย***

Received: February 14, 2018

Revised: April 26, 2018

Accepted: July 10, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการขับเคลื่อนโครงการบ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ 2) วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ และ 3) พัฒนาตัวแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้มีส่วนร่วมและมีความเข้าใจดีในการดำเนินงานตามโครงการ จำนวน 25 รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ที่มีความเข้าใจอย่างดีเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์จำนวน 12 คน และใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) โดยการนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ เรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำมาตีความประกอบกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) มีการดำเนินการตามกระบวนการกิจกรรมได้แก่การประสานงาน การศึกษาสภาพหมู่บ้าน การจัดฝึกอบรม การรับสมาชิกโครงการ การประกาศเกียรติคุณหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่สัมฤทธิ์ผล 2) ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีความเข้าใจดีว่าการเจริญศีล 5 มีส่วนหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการของรัฐบาลทั้งโดยตรงและอ้อม และ 3) ตัวแบบที่หมู่บ้านควรนำไปเป็นแนวปฏิบัติประกอบด้วยขั้นตอน (1) การออกแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 (2) การยกระดับจิตใจ (3) วางแผน (4) การปฏิบัติ (5) วิเคราะห์ประเมินผล และ (6) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง จึงได้เสนอแนะในระดับนโยบาย (1) รัฐบาลควร

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

*** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ส่งเสริมสนับสนุนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่อง (2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรร่วมกับฝ่ายปกครองจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเป้าหมายในการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทุกหมู่บ้านของอำเภอ

คำสำคัญ : การวิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การทวนเนื่อง ค่านิยม 12 ประการ

Abstract

The objectives of this research were to study 1) The process of driving the Five Precepts Village project of the Sangha, Nakhon Sawan Province 2) analyzed Buddhist activities according to the five precepts villages project in the fostering of 12 values and 3) developed the Five Precepts Village model in the fostering of 12 values, as qualitative research, collect data from in-depth interviews from key informants who were participants and had a good understanding of the implementation of 25 monk/persons and discuss specific groups of 12 people who have a good understanding of the mentioned village project in Mae Poen district in Nakhon Sawan Province and using an inductive analytic method by checking data for accuracy and completeness. Compiled and classified systematically then interpreted with content analysis.

The findings revealed that 1) implementation of the activity process as follows: Coordination, village conditions study, training project memberships and announcement of the award to the village preserving the five precepts that were fulfilled respectively 2) People and people who involved with the Five Precepts Village Project that who had good understanding that the developing the Five precepts contributed to the 12 values of the government both directly and indirectly 3) the model that the village should adopt were a guideline consisting of steps ; (1) design of the five precepts village (2) upgrading the mind, planning (3) implementation (4) analyzing, evaluating and (6) continuous improvement. Therefore, suggested at the policy level 1) the government should continuously support the Five precepts villages 2) the National Buddhism Office should cooperate with the administrative department to organize training to educate the people on the goals of upgrading the five precepts village every villages in the Mae Peon district.

Key words : Analyze Buddhist activities, the Five Precepts Village Project, fostering, 12 values

1. บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเองที่มีวิถีคิด การกระทำและการประติฐ์ที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อในเรื่องเทวนิยมลัทธิเชื่อในสิ่งเร้นลับ ไสยศาสตร์ เชื่อในเทวสิทธิ์ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม ต่อมาได้มีการนับถือศาสนาพุทธ ที่ยังมีพิธีกรรมทางลัทธิดั้งเดิมผสมปนกันอยู่ ความเชื่อดังกล่าวก่อให้เกิดเป็นความคิดจารีตประเพณี ค่านิยมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เรียกอีกอย่างว่า “วัฒนธรรมไทย” ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อ ความคิด และการกระทำดังปรากฏในรูปแบบขนบธรรมเนียม ประเพณีปฏิบัติจนเป็นจารีต และค่านิยม วัฒนธรรมดังกล่าวเป็นการอธิบายพฤติกรรมและทัศนคติของคนไทยในยุคสมัยที่ผ่านมาจวบจนปัจจุบัน และมีอิทธิพลต่อการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม การมีอิทธิพลทั้งในส่วนที่เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองดังกล่าว เช่น การเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ เช่น พิธีลงแขกดำนา พิธีช่วยกันปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การสร้างวัดวาอาราม เป็นต้น ความช่วยเหลืออุปถัมภ์แม้เป็นสิ่งที่ดีในด้านความเป็นอยู่ของมนุษยชาติ แต่วัฒนธรรมที่สืบสานมาจากอดีตในหลายกรณีอาจไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน วัฒนธรรมที่ถูกมองว่าเป็นส่วนดีในอดีต เช่นการเล่นพรรคเล่นพวก ระบบอุปถัมภ์ ระบบการปกครองแบบอำนาจนิยม ฯลฯ เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี วัฒนธรรมที่เป็นจารีตประเพณีดั้งเดิมที่เป็นการรวบอำนาจไม่เหมาะสมกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และมีข้อสรุปตรงกันว่าถึงกับเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ เช่นการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ ที่เหมาะสมกับระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ไม่เหมาะสมกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ระบบอุปถัมภ์เล่นพรรคพวกเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานในทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน กลายเป็นมันประเพณีที่กีดกันคนดีมีความสามารถเข้ามารับราชการ ไม่เพียงเท่านั้นระบบอุปถัมภ์ยังมีส่วนทำลายระบบการบริหารจัดการขององค์กรโดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ และประเทศในที่สุด รวมทั้งเป็นสาเหตุหลักของปัญหาในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน เช่นความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ความวอยกระจุจกจนกระจาย ระดับของความเป็นประชาธิปไตย ความขัดแย้งแตกต่างทางความเห็นของคนในชาติจนถึงกันแตกความสามัคคีไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชาติ เป็นต้น

หลายฝ่ายเห็นว่าหากปัญหาสังคมได้รับการแก้ไข จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกด้าน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป และเพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหา

ระดับชาติ โดยมุ่งเน้นการสร้างค่านิยม 12 ประการตามนโยบายของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และสมเด็จพระมหาราชมิ่งคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร ได้มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน โดยต้องการให้มนุษย์ทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือประชาชนย่อมจะอยู่เป็นสุข และเป็นบรรทัดฐานชีวิตคุณธรรมของสังคมและคนในสังคม (ธนิต อยู่โพธิ์, 2540 : 98) ในมุมมองของสังคมที่เจริญมองว่าคนไม่มีศีลกันแล้วจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมากขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540 : 22,84)

รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการในเรื่องการสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์ และทำให้ประชาชนมีความรัก ความสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัย ยั่งยืน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมให้สังคมไทยมีคุณธรรม จริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา จึงได้กำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพให้เด็ก เยาวชนและ ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ที่ประชุมมหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบโครงการสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับทุกภาคส่วนในจังหวัดขับเคลื่อนโครงการสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยโดยศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในนโยบายของรัฐ จึงได้เลือกพื้นที่อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ที่มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยทำการวิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีส่วนหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 มีลักษณะอย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนโครงการบ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ
3. เพื่อพัฒนาตัวแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงผู้ที่ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 (purposive sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ที่ต้องการให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความเข้าใจโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และคุณค่านิยม 12 ประการ (focus group discussion) เพื่อได้ข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีส่วนหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ

1. ประชากร ได้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นตัวแทนประชากรที่ศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมและมีความเข้าใจดีในการดำเนินงานตามโครงการ จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ผู้รู้หลักพระธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา 1 รูป นายอำเภอแม่เปิน และผู้แทนส่วนราชการ 2 คน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เปิน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัย 2 คน ประชาชน เกษตรกร และภาคประชาสังคม 10 คน และนักวิชาการ 3 คน ผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ 12 คนเพื่อให้ข้อมูลในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมเชิงพุทธ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ เพื่อนำไปสู่การสร้างตัวแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ

2. เครื่องมือในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Creswell, 2009 :181; Merriam, 2009: 89-91; จุมพล หนิมพานิช, 2550:357-359) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ ข้อมูลความเห็นในประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดกิจกรรมเชิงพุทธในทางปฏิบัติมีส่วนต่อการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะวิจัยดำเนินการขั้นตอนดังนี้

-การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) ซึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากหนังสือ และเอกสารงานวิชาการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนข้อวิพากษ์ ซึ่งผู้วิจัยเลือกเฉพาะในส่วนของข้อมูลที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัยและเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

-การสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการ (formal in-depth Interview) ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความรู้ในเชิงปฏิบัติที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จำนวน 12 คน โดยให้ผู้ให้สัมภาษณ์มี

อิสระในการตอบ ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ทั้งหมดและเพื่อให้ได้รับข้อมูลแท้จริงตรงตามกรอบแนวคิด

-ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถอดรหัสข้อมูลด้วยการลดทอนขนาดข้อมูล แล้วใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) โดยการนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำมาตีความประกอบกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ หาตัวแบบของความสัมพันธ์ที่อาจเกิดขึ้น จากนั้นอภิปรายผลตามแนวคิด ทฤษฎี เพื่อสร้างข้อสรุป และข้อเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

พระสังฆาธิการอำเภอแม่เปินได้มีการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยได้เลือกให้เป็นพื้นที่ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบว่ามีเจ้าอาวาสวัดและผู้นำชุมชนเป็นผู้นำหลักในการขับเคลื่อนมีกระบวนการในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประสานหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนช่วยและให้การสนับสนุนโครงการ

2. ศึกษาสภาพปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

3. มีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่บุคคลของหมู่บ้าน สถานศึกษาและหน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างกลุ่มและเครือข่ายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ได้แก่ (1) กายกรรมที่เป็นการกระทำที่มีเมตตาสอดคล้องกัน ที่แสดงออกเป็นรูปธรรมคือการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายกัน (2) วาจากรรมคือการมีวาจาที่สุภาพ พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (3) มโนกรรมคือมีจิตใจที่เมตตาต่อกัน ความคิดที่เมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท (4) สาธารณโภคี ที่มีการรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านชุมชนเดียวกัน (5) สีสสามัญญตาเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิด ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และ(6) ทิฏฐิสามัญญตา การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัวรู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

4. รับสมัครครอบครัวที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการ

5. หมู่บ้านโดยสมาชิกของหมู่บ้านแสดงความต้องการที่จะเนินดำเนินงานตามโครงการฯ และขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพระพุทธศาสนา

6. มีการมอบโล่ประกาศเกียรติคุณให้แก่หมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่สัมฤทธิ์ผลและผ่านการประเมินจากคณะกรรมการ

นอกจากนี้ พบว่า ในการขับเคลื่อนโครงการมีการนำเทคนิควิเคราะห์ SWOT เพื่อใช้ในการวางแผนในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ว่าเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการและแผนงานหรือไม่ มีการนำวงจรการปรับปรุงคุณภาพงานอย่างต่อเนื่องโดยใช้เทคนิค PDCA (plan – do – check – act) กล่าวโดยสรุปกระบวนการกิจกรรมได้แก่การประสานงาน การศึกษาสภาพหมู่บ้าน การจัดฝึกอบรม การรับสมาชิกโครงการ การประกาศเกียรติคุณหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่สัมฤทธิ์ผล

การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบว่ามีการอบรมทำความเข้าใจศีล 5 ที่เชื่อมโยงกับค่านิยม 12 ประการของรัฐบาล การรักษาศีล 5 ให้นั้นคงทั้งจิตใจและการปฏิบัติถือศีลแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความปกติ สงบสุขของหมู่บ้านชุมชน สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความเข้าใจอันดีของศีลไม่เพียงแต่ประโยชน์แต่ตนเองเท่านั้น ยังก่อประโยชน์ต่อหมู่บ้านชุมชน สังคมและประเทศชาติตามลำดับ กล่าวคือศีลข้อที่หนึ่งเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่นทำให้หมู่บ้าน ชุมชนมีความสงบปราศจากอาชญากรรม เป็นมิติทางสังคม ศีลข้อสอง เว้นจากการลักทรัพย์ การไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยกิเลส ความโลกประชาชนในหมู่บ้านทุกคนได้ทรัพย์สินมาจากสัมมาอาชีพ ไม่ต้องกังวลว่าจะถูกเบียดเบียน เป็นมิติทางเศรษฐกิจ ศีลข้อที่สาม เว้นจากการประพฤติดินในกาม ผิดลูกผิดเมียเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เป็นเรื่องของความเข้มแข็งมั่นคงของสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยงานเล็กของความมั่นคงระดับประเทศ ศีลข้อที่สี่ เว้นจากการฟุ้งเฟ้อ เป็นการสร้างความไว้วางใจในการสื่อสารระหว่างกัน การสื่อสารกันด้วยข้อมูลความจริงจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านชุมชน ศีลข้อที่ห้า เว้นจากการดื่มน้ำเมา เพราะน้ำเมาทำให้ขาดสติ อาจก่ออาชญากรรม ไม่เป็นการทำลายสุขภาพของตนเอง ทำให้สิ้นเปลืองเงินทองที่ไม่จำเป็น เป็นผลดีทั้งในมิติของสังคมและเศรษฐกิจ ยังพบว่าการดำเนินกิจกรรมเชิงพุทธถูกกำหนดให้เป็นระเบียบวาระปกติที่ทุกคนต้องปฏิบัติได้แก่การไหว้พระ การสวดมนต์ การแผ่เมตตา และการทำสมาธิ รวมทั้งพิธีกรรมต่างๆ ต้องนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นปัจจัยในการตัดสินใจ การปฏิบัติ และมีประเมินผลว่าการกระทำเหล่านั้นเบี่ยงเบนออกจากศีลและธรรมหรือไม่เพียงใด รวมทั้งหาทางป้องกันมิให้ผิดศีล เมื่อรัฐบาลมีนโยบายให้ประชาชนองค์กรนำคุณค่านิยม 12 ประการไปปฏิบัติให้เป็นจริง ซึ่งประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามโครงการมีความเข้าใจดีว่าการเจริญศีล 5 นั้นมีส่วนทำให้คุณค่านิยม 12 ประการเป็นจริงได้ การเจริญศีล 5 มีส่วนหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการของรัฐบาลทั้งโดยตรงและอ้อม ดังนั้นการเจริญศีล 5 อย่างมั่นคงและต่อเนื่องเท่ากับเป็นการสร้างคุณค่านิยม 12 ประการไปพร้อมกัน ซึ่งศีลแต่ข้อสามารถก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงไปยังคุณค่านิยม 12 ประการได้เกือบทั้งหมด ดังตาราง

ศีล 5	ค่านิยม 12 ประการ	เหตุผล
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์	1. มีความรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ 2. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 3. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ถูกต้อง	การไม่เบียดชีวิตผู้อื่น มองอีกมุมหนึ่งเป็นจิตที่ก่อให้เกิดความรักผู้อื่น สิ่งอื่น
	4. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่	การไม่เบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น เป็นการเคารพสิทธิของความ เป็นมนุษยชาติ มีภราดรภาพ
2. เว้นจากการลักทรัพย์	5. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม 6. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี 7. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง	การไม่เกิด ความโลภทางทรัพย์สิน การพอใจกับทรัพย์สินจากสัมมาอาชีพ จึงรากฐานของเศรษฐกิจแบบพอเพียง
3. เว้นจากการประพฤติดินในกาม	8. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม	การไม่มีจิตคิดเอาประโยชน์ของผู้อื่นหมายรวมถึงทรัพย์สินและประโยชน์สาธารณะด้วย
		การไม่ผิดลูกเมียผู้อื่นเป็นคุณธรรมพื้นฐานในการสร้าง

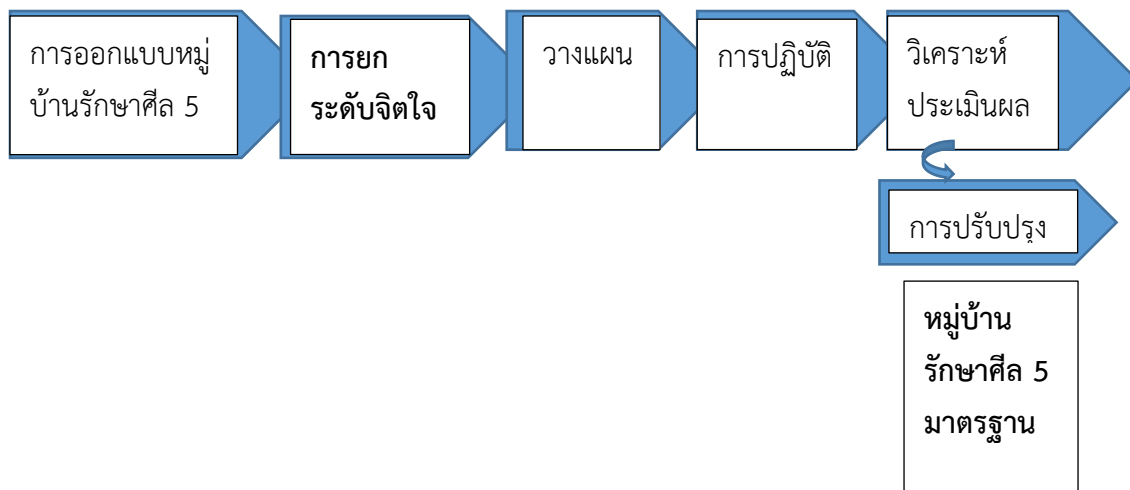
ความเข้มแข็งให้กับสถาบัน
ครอบครัวและสังคม

4.เว้นจากการพูดเท็จ	9.มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน	
5.เว้นจากการดื่ม น้ำเมา	10.มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา	ผู้ที่ห่างจากของเสพติดมีนเมา ย่อมทำให้สุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์
	11.มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	
	12.ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน ทั้งทางตรง และทางอ้อม	ผู้ที่มีสติไม่เสพติดของมีนเมา ย่อมแสวงหาทางที่ดี ละทางเสื่อม

การดำเนินกิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แม้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัวและสังคมหมู่บ้านชุมชน ต่อมารัฐบาลกำหนดนโยบายที่ต้องการพัฒนาสังคมให้มีความเข้มแข็งจึงประกาศคุณค่านิยม 12 ประการ ให้คนไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีลักษณะค่านิยม 12 ประการโดยให้มีการพัฒนาตั้งแต่เด็กเยาวชน ผู้ที่เป็นสมาชิกของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีความเห็นส่วนใหญ่ว่าเมื่อมีการนำหลักธรรมศีล 5 ไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต่อเนื่อง การสร้างค่านิยม 12 ประการจึงจะเป็นจริงและมีความมั่นคง ผู้ให้สัมภาษณ์และจากการสนทนากลุ่มพบว่าการเจริญศีล 5 ที่มีส่วนหนุนเนื่องค่านิยม 12 ประการ มีองค์ประกอบดังนี้ (1) การกำหนดเป้าและสร้างลักษณะของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้เหมาะสมกับแต่ละสภาพของหมู่บ้าน (2) การยกระดับจิตใจของประชาชนในหมู่บ้านให้มีมาตรฐานตามศีล 5 (3) การออกแบบแผนปฏิบัติที่ต้องมีกิจกรรม กระบวนการอะไร อย่างไร (4) การปฏิบัติตามแผน (5) การวิเคราะห์และประเมินผลที่เกิดจากการปฏิบัติ (6) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินงานโครงการฯ เจ้าอาวาสวัด ผู้นำหมู่บ้านชุมชนและชาวบ้านจะร่วมกันวางเป้าหมายและลักษณะหมู่บ้านรักษาศีล 5 แล้วจึงศึกษาหาความรู้ทำความเข้าใจศีล 5 ทั้งในมิติส่วนบุคคลและสังคมยอมรับว่าการไม่ละเมิดศีล 5 ก่อให้เกิดอานิสงค์ต่อตนเองและครอบครัว รวมทั้งมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับคุณค่านิยม 12 ประการ เมื่อรู้ถึงคุณค่า อานิสงค์ของการรักษาศีล 5 ที่เกิดกับตนเอง ครอบครัวและหมู่บ้าน แล้วจึงร่วมกันวางแผนปฏิบัติ กำหนดขั้นตอนและกิจกรรมเชิงพุทธ กิจกรรมประเพณีของชุมชน ปฏิบัติตามแผน ระหว่างปฏิบัติตามแผนมีการ

วิเคราะห์และประเมินผลว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนหรือไม่เพียงใด เช่นจำนวนอาชญากรรมลดลง ปัญหาเสพติดหมดไป การทะเลาะวิวาทลดลง ชาวบ้านช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฯลฯ หากพบว่าผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่วางแผนไว้จึงต้องมีการแก้ไขปรับปรุง ผลจากการวิจัยจึงได้ตัวแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ ดังนี้

ตัวแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ

5. อภิปรายผลสรุป

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง สร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยให้เริ่มตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล หมู่บ้าน ชุมชน เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในระดับรากฐานตั้งแต่หมู่บ้าน ซึ่งเป็นไปตามดำริของเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างและสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ และตามมติมหาเถรสมาคม โดยให้สำนักพระพุทธศาสนาประสานกับหน่วยงานอื่นในการนำไปปฏิบัติให้เป็นจริง และรัฐบาลเห็นว่าการจะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญมั่นคงอย่างยั่งยืนคนไทยต้องมีค่านิยม 12 ประการ ที่เป็นคุณต่อการพัฒนาประเทศ โดยต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กเยาวชน อย่างไรก็ตามการจะปลูกฝังค่านิยม 12 ประการให้เป็นจริงนั้นควรเริ่มที่คุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์คือการ ยึดถือศีล 5 เป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ การพัฒนาให้คนไทยยึดศีล 5 ถือปฏิบัติเป็นฐานในการคิดตัดสินใจและปฏิบัติแล้ว ประชาชนจะอยู่เป็นสุขซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนิต อยู่โพธิ์ (2540 : 987) ที่เห็นว่าถ้ามนุษย์ทุกคนถือศีล 5 ย่อมอยู่เป็นสุขและยังเป็นบรรทัดฐานชีวิตคุณธรรมของสังคมและคนในสังคม เมื่อประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชนประพฤติปฏิบัติโดยน้อมนำศีล 5 ในมุมมองของสังคมที่เจริญมองว่าคนไม่มีศีลกันแล้วจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมากขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)(2540

:22,84) โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจิตยา สุวรรณขุ (2527 : 354) ที่กล่าวว่าการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมซึ่งได้แก่คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยศีล 5 เป็นการเจริญศีลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมนี (ประยูร ปยุตโต)(2530 :16 – 18) ที่กล่าวว่าการพัฒนามนุษย์เป็นการภาวนาซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ ความนึกคิดที่เจริญองงาม และการภาวนาไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้นหรือเพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวนั้น ในทางกลับกันคำนี้ยังมีความหมายว่า “ตัด” หรือ “ทิ้ง” ด้วย

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอแม่เปิน เจ้าอาวาสวัดและผู้นำหมู่บ้านชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโดยการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สำคัญประชาชนในหมู่บ้านต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ให้ความร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจังในทุกขั้นตอนบนฐานคิดหลักพุทธธรรมศีล 5 โดยมีกระบวนการพัฒนาดังนี้การประสานงาน การศึกษาสภาพหมู่บ้าน การจัดฝึกอบรม การรับสมาชิกโครงการ การประกาศเกียรติคุณหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเบญจมาศ สวนศิลป์พงศ์ (2552) เรื่อง “โครงสร้างอำนาจในชุมชน :ศึกษากิจกรรมมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนแออัดทางรถไฟเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการกระบวนการติดตามประเมินผล สมาชิกโครงการทุกคนมีความเข้าใจการเจริญศีล 5 เป็นประจำต่อเนื่องไม่เพียงมีอันสาค่ต่อตนเองที่ทำให้จิตใจเย็น ปกติสุข ลดความขัดแย้งในใจตนเอง ลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหมู่บ้านชุมชน สังคมและประเทศชาติได้ในที่สุด ซึ่งการปฏิบัติโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นเครื่องมือในการบริหารความขัดแย้งชนิดหนึ่ง ในทางกลับกันจะส่งผลให้เกิดการรวมขอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยความไกล่เกลี่ย ตกลงกันด้วยไมตรี จิตตามหลักพุทธธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน,2546 : 1178) การที่ประชาชนในหมู่บ้านทุกคนสามารถปฏิบัติได้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เกิดความเจริญ ประชาชนทุกคนสามารถร่วมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งกันเดียวกันในการพัฒนาหมู่บ้านได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ตามความเห็นของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)(2542 : 326) ทุกคนที่เป็นสมาชิกโครงการได้รับการอบรมสร้างความเข้าใจในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 เข้าใจว่าการเจริญศีล 5 ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไม่เพียงแต่พัฒนาตนเอง ครอบครัวและหมู่บ้านเท่านั้นยังส่งผลทั้งทางตรงและอ้อมให้ค่านิยม 12 ประการของรัฐบาลเป็นจริงได้ และได้มีการนำมาอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันในโอกาสที่มีการอบรมหรือทำกิจกรรมเชิงพุทธร่วมกัน

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของอำเภอแม่เปิน ได้ตระหนักถึงรายละเอียดของสภาพหมู่บ้านทั้งด้านประเพณี ภูมิศาสตร์ลักษณะของหมู่บ้าน ชีวิตความเป็นอยู่

การประกอบอาชีพ มีความแตกต่างกัน จึงให้มีการออกแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่เป็นแบบฉบับของตนเองโดยพิจารณาองค์ประกอบ ปัจจัยและความพร้อมของหมู่บ้าน ที่สำคัญต้องมีการยกระดับจิตใจของประชาชนให้เข้าถึงตรรกะของศีล 5 ผลลัพธ์จากการวิจัยจึงได้ตัวแบบที่หมู่บ้านควรนำไปเป็นแนวปฏิบัติประกอบด้วยขั้นตอน (1) การออกแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 (2)การยก ระดับจิตใจ (3) วางแผน (4) การปฏิบัติ (5) วิเคราะห์ ประเมินผล และ(6) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย (1) รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่อง (2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรร่วมกับฝ่ายปกครองควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเป้าหมายในการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทุกหมู่บ้านของอำเภอ

ข้อเสนอแนะระดับบริหาร (1) หน่วยงานปกครองจังหวัดและท้องถิ่นควรเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมเชิงพุทธและเชิงประเพณีร่วมกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งให้ชาวบ้านตระหนักถึงวัตถุประสงค์ และอันสงค์การรักษาศีล 5 (2) ฝ่ายปกครองควรถอดบทเรียนจากหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่สัมฤทธิ์ผล เพื่อเป็นแบบอย่างขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (1) ควรมีการศึกษาวิธีการพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล 5 บูรณาการกับค่านิยม 12 ประการ (2) ควรมีการศึกษาเจาะลึกลงไปในรายละเอียดของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาองค์ความรู้ที่ใช้ได้เป็นการทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม.(2549).สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม “ฉลอง60ปีครองสิริราชสมบัติ”.
กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
[https://www.sila5.com/detail/index/index\[20](https://www.sila5.com/detail/index/index[20) เมษายน 2562].
- จุมพล หนิมพานิช.(2550). การวิจัยเชิงคุณภาพ : ในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิตยา สุวรรณชฎ.(2527). “สังคมวิทยา”.กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์.(2535). ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม,เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์
ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ 9.นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนิศ อยู่โพธิ์.(2540). อานิสงส์ศิลป์ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์.(2534). “ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท”, เอกสารการสอน
ชุดวิชาพัฒนาชนบท หน่วยที่ 1 – 7 , พิมพ์ครั้งที่ 8 .นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และ พูนศิริวัจนะภูมิ.(2534). “ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
ชนบท”, เอกสารการสอนชุดวิชา คหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1 –
7 , พิมพ์ครั้งที่ 2.นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เบญจมาศ สอนศิลปพงศ์.(2552). “โครงสร้างอำนาจในชุมชน : ศึกษากรณีการมีส่วนร่วม
กิจกรรมชุมชนแออัดทางรถไฟเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”,วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร
มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ.(2543).กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา
, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- ปกรณ์ ปรียาภรณ์.(2538). “ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา” เอกสารการสอนชุด
วิชาการบริหารการพัฒนาชนบท หน่วยที่ 1 – 6.นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).(2540). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง.
- พระพุทธินันท์ บุญเรือง.(2551). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนตามหลัก
พระพุทธศาสนา”,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยูทธ ปยุตโต).(2530). “ทางสายกลางการศึกษาไทย”, พิมพ์ครั้งที่ 2 .
กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).(2542). **กรณีธรรมกาย**, พิมพ์ครั้งที่15.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์อำเภอไฟ.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย.(2538). **พระมงคลวิเสสเถระ** , พิมพ์ครั้งที่ 21.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย.(2539).**พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี.(2526). “**หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**”.กรุงเทพมหานคร : ห.ส.ม.ไทยอนุเคราะห์ไทย.

ราชบัณฑิตยสถาน.(2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542**.กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์จำกัด.

วันชัย วัฒนศัพท์.(2549). **ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี**.นนทบุรี : สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย.

สุนทร โคมิน.(2522). “**ผลกระทบของการพัฒนาในแง่ภูมิของจิตวิทยาสังคม**”. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุรพจน์ พิสุทธิวงศ์.(2549). “**การศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดนครปฐม**” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.

Creswell, J.W. (2009). **Research Design; Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**. Los Angeles: SAGE Publications, Inc.

“**Karl Mark**”.[online].archived at : https://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Marx[20 April 2019].

Merriam, S.B. (2009). **Qualitative Research; a Guide to Design and Implantation**. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Streeten, Paul. (1 9 7 2). **The Frontiers of Development Studies**. London : MacMillan.

การจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็ง ในสังคมยุคดิจิทัล

The instructional management of elementary school students In NakhonRatchasima province strengthens the digital society

จำเริญ วิเชียรรัตน์* สิทธิพร สุนทร** รัชนิดา ไสยรส***

Received: November 17, 2018

Revised: January 10, 2019

Accepted: March 3, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล และ 3) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล โดยระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากสูตรการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของยามาเน่ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 69 คน จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุโดยวิธี Stepwise และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1. ความเข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาในสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*** หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. ความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมากับความเข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล ค่าความสัมพันธ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ .594 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การจัดการเรียนการสอนของนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลสามารถเขียนสมการถดถอยในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y = .838 - .497 X_1 + .316X_2 + .179X_3 + .323X_5 + .444X_7$, สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z_r = -.474Z_1 + .357Z_7 + .305Z_5 + .292Z_2 + .161Z_3$

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอน, เข้มแข็ง, สังคมยุคดิจิทัล

Abstract

The study was designed to investigate; the level of administration for primary student educational strength in the digital society era in Nakhon Ratchasima province, factors influencing administration for primary student educational strength in the digital society era in the area of study, and to create model for administration for primary student educational strength in the digital society era in the area of study. The study was mixed in nature-quantitative and qualitative methods. With respect to the quantitative method, the sample of the study was comprised of 400 people. The study instrument was a set of self-administered questionnaires. The samples of the second group, In regard to the qualitative method, comprised of 69 persons. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. The statistic used for hypothesis test were Pearson's co-relation, multiple regression by stepwise and data analysis for qualitative result. The results found were as follows.

1. The level of instructional management in Nakhon Ratchasima province, as a whole, was rated at a high level.

2. The level of primary student educational strength in the digital society era in Nakhon Ratchasima province, as a whole, was rated at a high level.

3. The relationship between instructional management and primary student educational strength in the area of study, as a whole, was rated at a medium level (.594).

4. The administration for primary student educational strength in the digital society era in Nakhon Ratchasima province of study could be displayed in

equation in form of raw and standard marks as follows; The regression equation of raw score $Y = .838 - .497 X_1 + .316 X_2 + .179 X_3 + .323 X_5 + .444 X_7$, The regression equation of standard score $Z_r = -.474 Z_1 + .357 Z_7 + .305 Z_5 + .292 Z_2 + .161 Z_3$

Keyword: learning management, Strong, Digital Society

1. บทนำ

ปัญหาการจัดการศึกษาไทยเกิดจากการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับสภาวะปัญหาของการศึกษาและระบบการเรียนรู้ของไทยปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน วิทยากร เชียงกูล (2553 : 115) และภากรดี อนันต์นาวิ (2552 : 321) ได้สรุปไว้ดังนี้ 1) ปัญหาการจัดการและโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากรัฐจัดการศึกษาแบบเสมอภาคคือเน้นความเท่าเทียมกันทั้งประเทศจึงทำให้คนส่วนใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำไม่สามารถเข้าถึงการบริหารของรัฐได้หรือเข้าถึงได้แต่เพียงสถานศึกษาที่ด้อยคุณภาพเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมทำให้คนจนขาด โอกาสทางการศึกษาในทุกระดับการศึกษา 2) ปัญหาคุณภาพการศึกษาแม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศึกษาโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแต่คุณภาพของการศึกษายังไม่ดีขึ้นจะเห็นได้ว่าผลของการทดสอบระดับชาติของนักเรียนต่ำลงอย่างต่อเนื่อง 3) ปัญหาความด้อยพัฒนาทางการศึกษาและวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขาดแคลนครูอาจารย์ที่เข้าใจวิทยาศาสตร์สามารถสอนเพื่อสร้างความรู้และสร้างความสนใจให้แก่ นักเรียนได้ 4) ปัญหาครู งบประมาณ และเทคโนโลยีการศึกษา โดยเฉพาะชนบทจะขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษามาระบบการผลิตครูยังไม่ค่อยมีคุณภาพการพัฒนาครูการอบรมอยู่ในระดับไม่น่าพอใจครูยังไม่เปลี่ยนวิธีการสอน 5) ปัญหาทรัพยากรและการลงทุนการศึกษาแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการ จะได้รับจัดสรรงบประมาณมากกว่ากระทรวงอื่นๆแต่ส่วนมากจะเป็นเงินเดือนงบลงทุนมีน้อยมากทำให้ไม่สามารถจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาพัฒนาการศึกษาได้ 6) ปัญหากองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผ่านมายังไม่มีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพรัฐเริ่มจัดสรรงบประมาณลดลงในปีการศึกษา 2542 ทำให้นักเรียนที่ยากจนมีโอกาสดูได้เพียงส่วนหนึ่งของผู้ที่ต้องการกู้ เท่านั้น 7) ปัญหาด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ยังปฏิรูปด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาได้น้อยเนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานกิจการด้านโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศมีน้อยมารวมอยู่ในส่วนกลางบุคลากรขาดความรู้ 8) ปัญหาการจัดการศึกษาของเด็กประถมวัยยังด้อยคุณภาพและประสิทธิภาพทั้งในด้านบริหารจัดการที่เลียงและครูที่ไม่เข้าใจเรื่อง จิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก 9) ปัญหาด้านปริมาณซึ่งรัฐยังจัดให้บริการเด็กวัยเรียน 6- 17 ปี ได้ไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะมัธยมศึกษาตอนปลายที่ไม่มีโอกาสได้เรียนถึงร้อยละ 41.54 ของประชากรวัยเดียวกัน 10) ปัญหาการสร้างแรงจูงใจและค่านิยมในการเรียนรู้จะเห็นว่าเยาวชนคนไทยต้องการปริญญามากกว่าอยากเรียนรู้เพราะนิสัยเห็นแก่ตัวมากกว่าการสร้าง ความเข้าใจเรื่อง การพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 11) ปัญหาการศึกษาสำหรับคนพิการคนด้อยโอกาสคนมีความสามารถพิเศษที่ยังขาดการรับรู้และความสนใจที่จะช่วยพัฒนา

อย่างจริงจังรวมทั้งขาดองค์การดูแลเฉพาะ และขาดงบประมาณ 12) ปัญหากลุ่มอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมอาชีพ ซึ่งมีปัญหาทั้งด้านคุณภาพค่าตอบแทนและค่านิยม 13) ปัญหากลุ่มอุดมศึกษาซึ่งเติบโตแต่ปริมาณสนใจที่จะขยายปริมาณมากกว่าคุณภาพ 14) ปัญหากลุ่มผู้รับบริการการศึกษาอื่นๆที่อยู่ชายขอบ ขาดความสนใจและทรัพยากร เช่นการศึกษาของสงฆ์ การศึกษาเฉพาะทาง การฝึกอบรมระยะสั้น การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะเห็นได้ว่าการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังมีปัญหามากมายที่รอการแก้ไขแม้ว่าจะได้ทำการปฏิรูปการศึกษารอบที่สองเพื่อสร้างคุณภาพแต่การดำเนินการเป็นไปอย่างเชื่องช้าเพราะความไม่พร้อมหลายด้านทั้งคน เงินและการจัดการโดยเฉพาะปัญหาการเมืองที่ขาดความต่อเนื่องทางนโยบายทำให้ปัญหาต่างๆไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น อนงค์ วิชัยรัมย์ (2554 :125) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในตำบลดงใหญ่ อำเภอฟินมาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 ปรีดี แสงวิรุณ (2555 :53) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการสอนแบบวิศวกรรมดิจิทัลโดยโครงการเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา สำเร็จ นางสีคุณ (2557 :57) ได้ศึกษาเรื่องการใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการให้เหตุผลแบบนิรนัยเชิงสมมติฐานผ่านสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล เรื่องพันธุกรรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นปีที่ 3 ขนิษฐา จิตแสง (2556 :217-218) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและรูปแบบการใช้บริการบนสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น อมร โต๊ะทอง (2555 :82-83) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและผลกระทบจากการใช้อินเทอร์เน็ตผ่าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครแล้วพบว่าการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันนี้เด็กนักเรียนจะเรียนรู้ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ใช่เป็นการอ่านจากหนังสือหรือตำราอย่างในอดีตแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถทัดเทียมกับผู้เรียนนานาชาติ ประเทศ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนของโรงเรียนมาตรฐานสากล มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำพาสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและสนองต่อคุณภาพชีวิตโดยตรง การเรียนรู้เทคโนโลยีจะช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในการปรับเปลี่ยนสังคมไทยไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การประกัน โอกาสของผู้เรียนให้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเชื่อมโยงสังคมไทยสู่สังคมโลก สนับสนุนความเป็นพลโลกของคนรุ่นใหม่ สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาโดยการให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสใช้เทคโนโลยี เพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพพอเพียง และทั่วถึง ผู้เรียนมีความรู้ด้านเทคโนโลยีในระดับพื้นฐานเพื่อสามารถเข้าถึง ค้นคว้า รวบรวม และประมวลผลจากแหล่งความรู้ต่างๆ นำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ ตลอดจนรู้จักบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีและการจัดการสารสนเทศ ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีและพัฒนาจริยธรรมเชิงบวกในการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการเรียนรู้ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างยั่งยืนจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยในฐานะครู

ผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนนักเรียนในระดับประถมศึกษามากกว่า 20 ปีและเป็นนักศึกษารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล เพื่อจะเป็นข้อเสนอสู่ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกับการศึกษาในระดับสากลต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลของการนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล
4. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ระยะที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศึกษาในเทศก์บุคลากรทางการศึกษาอื่น ตามมาตรา 38 ค (2) จำนวน 502 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1,242 คน ข้าราชการ จำนวน 12,597 คน และผู้ปกครอง จำนวน 156,710 คน รวมทั้งหมดจำนวน 171,051คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1,2,3,4,5,6,7 ข้อมูล ณ วันที่ 1 กันยายน 2559) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973 :727) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

1.2 ระยะที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.2.1 ในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 35 คนประกอบด้วย ผู้แทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 4 คน ผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน ผู้แทนครู จำนวน 7 คน ผู้แทนศึกษานิเทศก์จังหวัด จำนวน 7 คน ผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 7 คน ผู้แทนนักเรียน จำนวน 7 คน

1.2.2 ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 34 คนประกอบด้วย ผู้แทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 4 คน ผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน ผู้แทนครู

จำนวน 7 คนผู้แทนศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 2 คนผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 7 คนผู้แทนนักเรียน จำนวน 7 คนทั้งนี้ไม่ใช่บุคคลเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือจะเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับประถมในจังหวัด นครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล จำนวน 4 ตอน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบ สัมภาษณ์และข้อคำถามในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ที่พัฒนามาจากการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณโดยเลือกประเด็นที่น่าสนใจมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์พร้อมทั้งศึกษาจาก แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร นิยามคำศัพท์ และงานวิจัยเกี่ยวข้องให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด เป็น แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดแนวทางไว้ (In depth interview)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลที่มีความหลากหลายเพื่อให้ได้ ผลการวิจัยที่สมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย เชิงปริมาณและคุณภาพ ดังนี้

3.1 ขออนุญาตรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตในการความ ร่วมมือเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และ สัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยแต่งตั้งผู้ช่วยผู้วิจัย อำเภอละ 1 คน เพื่อเก็บรวบรวม แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยจะชี้แจงวิธีการและขั้นตอนให้กับผู้ช่วยผู้วิจัย ก่อนลงมือ เก็บข้อมูลและดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามให้ครบ จำนวน 400 คน

3.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตัวเองทุกคน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้ เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลและความเข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลของนักเรียนระดับประถมใน จังหวัดนครราชสีมา

4.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน นักเรียน ระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ตาม สถิติการหาความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) โดยวิธี Stepwise

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) โดยกำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

4.3.1 นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปแบบของข้อความโดยการจัดกลุ่มประเด็น (Grouping)

4.4.2 ทำการวิเคราะห์ตามประเด็นของข้อมูล โดยการอธิบายความ (Explanation) และการตีความข้อมูล (Interpretation) ที่ได้โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์

4.4.3 อภิปรายผลพร้อมพรรณนาความ (Description) ข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ระดับการจัดการเรียนการสอนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการจัดการหลักสูตรรองลงมาคือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้านการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและด้านการทดสอบและประเมินผลด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านรูปแบบการใช้สื่อ และด้านระบบจัดการข้อมูล อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อ

2. ระดับความเข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาในสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีระดับความเข้มแข็งอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาเป็น และด้านความสามารถในการคิด

3. ความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมากับความเข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ .594 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัจจัยการจัดการหลักสูตร การส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบจัดการข้อมูล กระบวนการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการใช้สื่อ พฤติกรรมการใช้สื่อ การเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการทดสอบและประเมินผล มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลโดยรวมทั้ง 5 ตัว สามารถเขียนสมการถดถอยในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y = .838 - .497 X_1 + .316X_2 + .179X_3 + .323X_5 + .444X_7$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z_r = -.474Z_1 + .357Z_7 + .305Z_5 + .292Z_2 + .161Z_3$

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลประกอบด้วยปัจจัยด้านการจัดการหลักสูตร ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านระบบจัดการข้อมูล ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านรูปแบบการใช้สื่อ ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อ ด้านการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการทดสอบและประเมินผล ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องปรับทัศนคติระบบความคิดในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาครูให้สามารถปรับตัวและเรียนรู้ร่วมกัน ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนสร้างกฎกติกาการยาพในการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการดูแลผู้เรียนอันเป็นการเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้สื่ออย่างถูกต้องด้วย

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล สามารถอภิปรายผลตามผลการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการจัดการเรียนการสอนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาอยู่ในระดับมาก ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัยมีมุมมองที่สอดคล้องกับผลการวิจัยว่า การศึกษาตัวแปรที่นำมาศึกษานั้นมีความสอดคล้องกับเป้าหมายจริงการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาอยู่แล้ว กล่าวคือ จากที่ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่โดยตรงพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการให้ความสำคัญต่อการจัดการในด้านการจัดการหลักสูตรเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ได้มีการมุ่งพัฒนาหลักสูตรในเชิงวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ยิ่งในยุคดิจิทัลแบบนี้ที่ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ในระดับจังหวัด ได้มีการบูรณาการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ร่วมกัน อาทิ มีการปรับลดชั่วโมงการเรียนแบบเก่าลง โดยให้มีการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กล่าวคือ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเองมากขึ้น มีอิสระในการเรียนมากขึ้น ทางด้านบทบาทของครูเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยการจัดการหลักสูตรด้วยเช่นกัน คือ ต้องมีการพัฒนาทักษะของตนเอง ให้สามารถพัฒนาผู้เรียนไปยังจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องการได้ รองลงมา คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและด้านการทดสอบและประเมินผล ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านรูปแบบการใช้สื่อ ก็มีความสำคัญตามลำดับ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ต้องพึ่งกันแบบห่วงโซ่ กล่าวคือ เมื่อหลักสูตรการเรียนการสอนมีความสมบูรณ์แบบแล้ว เพื่อรักษาระดับมาตรฐานของความเข้มแข็งในการจัดการเรียนการสอนให้อยู่เกณฑ์ที่ดีตลอดไปนั้น การให้ความสำคัญในการ

ส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ต้องมีสอดคล้องกันกับหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนก็ย่อมเป็นปัจจัยให้ ความสำคัญตามมามากด้วย โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลเช่นนี้จะมองข้ามเสียไม่ได้เลย จึงได้มีการนำ เทคโนโลยีมีปรับใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากทุกโรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมา มีการใช้คอมพิวเตอร์เป็นตัวส่งเสริมการปฏิบัติในการจัดการนักเรียนทั้งสิ้น ซึ่งมีการปรับปรุงและ พัฒนาซอฟต์แวร์ในเวอร์ชันใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อให้ความสอดคล้องต่อการทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลง อยู่ในตลอดเวลาในยุคดิจิทัล อีกทั้งได้มีการจัดซื้ออุปกรณ์ในด้านไอทีเพื่อเติม เช่น โปรเจคเตอร์ วิทยุแลเซอร์ และในบางโรงเรียนที่มีกำลังในเรื่องของงบประมาณก็ได้มีการพัฒนาห้องเรียนไปสู่ ห้องเรียนอัจฉริยะ หรือห้องเรียนสมาร์ทรูม ที่ให้นักเรียนได้ใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนการสอน ใช้ อินเทอร์เน็ตในการเปิดโลกเพื่อกระตุ้นพัฒนาการนักเรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ อยากที่เรียนรู้ อยากลอง ทำให้นักเรียนมีจิตนาการในการเรียนรู้ควบคู่กับการใช้สื่อทางเทคโนโลยี ซึ่งผลที่ตามคือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในขณะเดียวกันต้องไม่ลืมว่าครูเองก็เป็นผู้มี ความสำคัญในบทบาทที่แตกต่างกันแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีทักษะและ มีเจตคติที่ดีในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ด้วยเหตุปัจจัยทางสังคม เทคโนโลยีและการ สื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เน้นพัฒนาผู้เรียนให้ทันกับยุคสมัย ทันกับปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการ ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ได้รับการพัฒนามาจากห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยมีครูทำหน้าที่ ตามบทบาทต่าง ๆ อย่างเต็มเปี่ยมด้วยประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของบุหงา ชัยสุวรรณ และพรพรรณ ประจักษ์เนตร (2558 : 31) ได้ศึกษาเรื่อง“พฤติกรรมการใช้สื่อใหม่ของวัยรุ่นอายุ ระหว่าง 10-19 ปี ผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่น ที่ศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเปิดรับสื่อใหม่ ประเภทไลน์และเฟซบุ๊กผ่านสมาร์ทโฟน (Smartphone) มากที่สุดเมื่อพิจารณาถึงการมีพฤติกรรมเนื่องจากการใช้สื่อใหม่พบว่านักเรียนใช้ สมาร์ทโฟน (Smartphone) อินเทอร์เน็ต และเฟซบุ๊ก ติดต่อกันโดยเฉลี่ยเกือบชั่วโมงครึ่งและใช้ ต่อเนื่องโดยไม่ทำอย่างอื่นนานสุดถึงเกือบสองชั่วโมง งานวิจัยให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่าภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องจึงควรมีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และความคล่องใน สื่อ (Digital Fluency) เพื่อจะช่วยกระตุ้นให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีความสามารถที่จะกำหนดความรู้ ทักษะและทัศนคติที่จำเป็นในการที่จะสามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัย”

2. จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความเข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมในจังหวัด นครราชสีมาในสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัยมีมุมมองที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยว่า นับความเป็นจริงนั้นการข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีมูลความ จริงที่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงาน ที่บุคลากรทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาใน จังหวัดนครราชสีมาได้ให้ความสำคัญและนำมาเป็นตัวชี้วัดบรรจุเป็นนโยบายและแผนการพัฒนา สถานศึกษา กล่าวคือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ได้มีการสอดแทรกวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่นประจำจังหวัดนครราชสีมาที่สำคัญ เช่น การใช้ภาษาถิ่น ขนบธรรมเนียมการ

เคารพผู้ใหญ่ เช่น ความมีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียน การใช้คำพูดที่อ่อนหวาน ไพเราะกับผู้ใหญ่ กิริยามารยาท มีการฝึกให้นักเรียนมีการวิเคราะห์แยกแยะว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครองทางบ้านในการฝึกฝนทักษะ ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ซึ่งสังคมของจังหวัดนครราชสีมาที่มีความได้เปรียบในพื้นฐานความเป็นอยู่ที่มีสังคมความเป็นกันเองในระดับครอบครัว เครือญาติ ที่มีสังคมที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน และมีความเข้าอกเข้าใจกันเป็นอย่างดี จึงทำให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้สึกลึกซึ้งในการใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัวซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากกว่าการฝึกฝนที่โรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับแนวคิดของ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2553 :7-9) ได้กล่าวถึง “วิสัยทัศน์และเป้าหมายการจัดการศึกษาไว้ว่า เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีเป้าหมายหลัก 3 ข้อ คือ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและจัดการศึกษาโดยการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม” ดังนั้นจากประสบการณ์ของผู้วิจัยจึงมีมุมมองว่าครูเป็นเพียงแค่ผู้ที่ประสิทธิประสาททักษะให้นักเรียนการเกิดสร้างจิตสำนึกที่ดี ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ได้มีการมุ่งมั่นและพัฒนาความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ ได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม โดยเฉพาะการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ที่มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีที่ดีจากการสนับสนุนของผู้ปกครองในการซื้ออุปกรณ์ไอทีให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพการใช้งานอยู่ตลอดเวลา ทำให้การพัฒนาตนเองอย่างเพิ่มพูนด้านความสามารถในการแก้ปัญหาเป็น มีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาอาศัยกันระหว่างครูกับนักเรียน กล่าวคือ ในยุคดิจิทัลเข้ามามีบทบาทนั้น ครูผู้มียุคมากก็อาศัยการเรียนรู้ใหม่ๆ จากกระแสสังคมของนักเรียนในการสร้างสรรค์แผนการเรียนการสอน โดยครูเป็นฝ่ายเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับนักเรียน ในการลองผิด ลองถูก และให้คำแนะนำเพื่อพบเจอในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมตามวัย และด้านความสามารถในการคิด จากการให้ความสำคัญในความสามารถของด้านต่างๆ ที่ผ่านมาข้างต้น ส่งผลทำให้เกิดมีทักษะในการคิดที่สร้างสรรค์และจินตนาการอย่างไม่มีสิ้นสุดจึงระหว่างบุคคลากรทางการศึกษาที่สัมพันธ์กัน กล่าวคือ นักเรียนการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจคิดและพัฒนาตนเองเพื่อให้ที่จะหาความรู้ใหม่ๆ มาเพื่อทำการสอน หน่วยงานเห็นผลงานจากผลสัมฤทธิ์จากครูและนักเรียนก็ย่อมสะท้อนทำให้เกิดยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจึงทำให้ในภาพรวมของระดับความเข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาในสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีดี เสงวิวัฒน์(2555 :53) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการสอนแบบวิศวกรรมดิจิทัลโดยโครงการเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาบทความนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดจากเอกสารต่างๆ เพื่อนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาการสอนแบบวิศวกรรมดิจิทัลโดยโครงการเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ด้วยการนำความรู้ในด้านวิศวกรรมดิจิทัลมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ด้วยโครงการ ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการร่วมมือกันทำงาน ส่งเสริมให้ผู้เรียน

สร้างความรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ไม่ได้เน้นที่ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำ โครงการ เพียงอย่างเดียว แต่จะพิจารณาขั้นตอนต่างๆ ใน ระหว่างการทำโครงการว่าได้นำความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาทำให้เกิดประโยชน์อย่างไร เทคโนโลยี ทางด้านวิศวกรรมดิจิทัลที่นำมาใช้ควรออกแบบช่วยสนับสนุนผู้เรียนให้เกิดการคิดวิเคราะห์และสร้างความรู้ที่มีความหมาย”

3. ความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัด นครราชสีมากับความเข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับในความคิดเห็นของผู้วิจัยมีมุมมองที่สอดคล้องกับผลการวิจัยว่า จากค่าความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับปานกลางอาจเป็นเพราะนโยบายความเป็นจริงการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถม ในจังหวัดนครราชสีมา มีการแบ่งกลุ่มของสถานศึกษา ออกเป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ โดยยึดจากปริมาณของนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสะท้อนการจัดสรรงบประมาณของรัฐในปัจจุบันที่ เพิ่มขึ้นตามจำนวนนักเรียน ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีงบประมาณที่ไม่ได้จากรัฐน้อย มากเมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางด้านงบประมาณ ทั้งจากภาครัฐและ ความสามารถของโรงเรียนในการหางบประมาณสนับสนุนจากภายนอกเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการส่งเสริมสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อการเรียนรู้ อัน ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพราะว่ามีราคาแพง ไม่มีกำลังซื้อ กำลังงบประมาณในการจัดจ้างบุคลากรครู ในโรงเรียนขนาดใหญ่ไม่เพียงพอกับปริมาณนักเรียน ด้วยอัตราจ้างต่อเดือนที่มีผลตอบแทนน้อยส่ง ทำให้ไม่ค่อยมีใครอยากจะเป็นครูอัตราจ้าง หรือสนับสนุนการจ้างบางครั้งก็ขาดแคลนทำให้ จำนวนครูลดลง อีกทั้งครูที่มีอยู่ก็ขาดงบประมาณในการสนับสนุนในการฝึกอบรมเพิ่มเติม เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่วัดผลจากคะแนนสอบของนักเรียน ดังนั้นอาจต้องมีการ ทบทวนนโยบายและวิธีการจัดสรรเงินงบประมาณใหม่ให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก เพราะการจัดสรร งบประมาณที่ให้เงินงบประมาณตามจำนวนนักเรียนมีผลกระทบต่อโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัด นครราชสีมาด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของวิทยากร เชียงกูล (2553, น. 115-138) และภารดี อนันต์นาวิ (2552, น. 321-323) ที่ให้ความเห็นว่า ปัญหาการจัดการและโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากรัฐจัดการศึกษาแบบเสมอภาคคือเน้นความเท่าเทียมกันทั่วประเทศจึงทำให้คนส่วนใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำไม่สามารถเข้าถึงการบริหารของรัฐได้หรือเข้าถึงได้แต่เพียงสถานศึกษาที่ ด้อยคุณภาพเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมทำให้คนจนขาด โอกาสทางการศึกษาในทุกกระดั บการศึกษา ครู งบประมาณ และเทคโนโลยีการศึกษาโดยเฉพาะชนบทจะขาดแคลนครูและบุคลากร ทางการศึกษามากระบบการผลิตครูยังไม่ค่อยมีคุณภาพการพัฒนาครูการอบรมอยู่ในระดับไม่น่า พอใจครูยังไม่เปลี่ยนวิธีการสอน และปัญหาทรัพยากรและการลงทุนการศึกษาแม้ว่า กระทรวงศึกษาธิการ จะได้รับจัดสรรงบประมาณมากกว่ากระทรวงอื่นๆแต่ส่วนมากจะเป็นเงินเดือน งบประมาณมีน้อยมากทำให้ไม่สามารถจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาพัฒนาการศึกษาได้

4. จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการหลักสูตร การส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบจัดการข้อมูล กระบวนการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการใช้สื่อ พฤติกรรมการใช้สื่อ การเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการทดสอบและประเมินผล มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับในความคิดเห็นของผู้วิจัยมีมุมมองที่แตกต่างกับผลการวิจัยว่า ในการจัดการหลักสูตรของหน่วยงาน บุคลากรทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาของจังหวัดนครราชสีมา นั้น ความเป็นจริงแล้วการให้ความสำคัญต่อการจัดการหลักสูตรเป็นอย่างมาก กล่าวคือ หลักสูตรมีความยืดหยุ่นคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคลากรผู้เรียนและครูผู้สอน มีการเรียนการสอนไม่ยึดหนังสือเรียน ไม่เน้นการเรียนแบบท่องจำ แต่เน้นให้คิดเป็นแก้ปัญหาได้ ต้องเป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเพื่อใช้ชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง และเป้าหมายสำคัญที่สุด นั่นคือ สร้างคนคุณภาพที่เป็นคนดีและมีคุณธรรม แต่จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ออกมา นั้นมีความสัมพันธ์ที่ติดลบนั้น มีสาเหตุมาจากการพัฒนาการจัดการหลักสูตรเป็นแบบด้านเดียว กล่าวคือ ไม่ได้รับความร่วมมือในการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองนักเรียนเสียมากกว่า ซึ่งสังเกตได้จากการประชุมผู้ปกครองนักเรียน และกิจกรรมปฐมนิเทศ ที่ผู้ปกครองมักมีมุมมองว่าการจัดการหลักสูตรเป็นหน้าที่ของครู และสถานที่ศึกษาตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวคิดของ ฌ็อง-ฌัก กูแซง (2546: 78) ได้อธิบายไว้ว่าระบบจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปจะมียุทธศาสตร์ประกอบด้วย 5 ส่วน อันได้แก่ ระบบจัดการหลักสูตร ระบบการสร้างบทเรียนระบบการทดสอบและประเมินผล ระบบส่งเสริมการเรียนรู้ และระบบจัดการข้อมูล และสอดคล้องกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2540:140-147) และได้เสนอหลักการในการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูยุคใหม่ไว้ว่าครูควรให้การเรียนเป็นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เรียนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล รวมทั้งครูจะต้องทำตัวเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ท่านยังได้เสนอกระบวนการสอน 10 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) การศึกษารวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) การวิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้เรียน 3) การร่วมกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์ 4) การรวมวางแผนการเรียนรู้ 5) การแนะนำช่วยเหลือเรื่องเรียน 6) การสรรหาสื่อและอุปกรณ์ 7) การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง 8) การเสริมพลังและสร้างกำลังใจ 9) การร่วมการประเมินผล 10) การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าควรมีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นแต่ละที่โดยให้ดูตามความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่น ภูมิศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละแห่ง พร้อมกับมีการกระตุ้นให้ผู้ปกครองเปิดโอกาสให้เข้ามามีบทบาทของกิจกรรมของทางโรงเรียนมากขึ้น ในด้านอื่นๆ จากผลการวิจัย ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบจัดการข้อมูล กระบวนการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการใช้สื่อ พฤติกรรมการใช้สื่อ การเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการทดสอบและประเมินผลผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับยอมรับผลการวิจัยที่ปรากฏออกมา เนื่องจากว่าในความเป็นจริงการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมี

ความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 24(5) กำหนดให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญและการประยุกต์ใช้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ เกิดจิตวิทยาศาสตร์และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แคมมณี (2549 :24) ให้ความเห็นว่าหลักการและกระบวนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีมีหลากหลาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้คัดสรรที่สำคัญ ๆ ไว้ส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาและปฏิรูปการจัดการศึกษาของไทยได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในมาตราต่าง ๆ โดยเฉพาะตั้งแต่มาตราที่ 22-30 เช่น หลักการบูรณาการ หลักการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง หลักการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หลักการเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ หลักการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรม หลักการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นต้น ผู้สอน ครู จึงควรศึกษาเพื่อนำหลักการแนวคิด และแนวทางเหล่านั้นมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาการที่จะจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมา ให้เข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลมีข้อเสนอแนะเป็นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนการสอนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาในด้านพฤติกรรมการใช้สื่อมีการให้ความสำคัญน้อย มีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียนแบบคู่ขนานเพื่อโดยที่ต้องปรับทัศนคติระบอบความคิดในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาครูให้สามารถปรับตัวและเรียนรู้ร่วมกัน ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนสร้างภูมิปัญญาในการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการดูแลผู้เรียนอันเป็นการเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้สื่อ

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ความเข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมาในสังคมยุคดิจิทัล ด้านความสามารถในการคิดมีระดับความเข้มแข็งที่ต่ำที่สุด ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดสังเคราะห์ได้ โดยฝึกฝนให้มีการคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ในหลักสูตรวิชาหลัก เช่น วิชาคณิตศาสตร์ เน้นให้ผู้เรียนคิดเลขเป็น กล่าวคือ สามารถบวก ลบ คูณ หาร และมีวิธีการคิดได้หลายรูปแบบ วิชาภาษาไทยฝึก

การคิดอย่างสร้างสรรค์สอดแทรกการเล่าเรื่อง การแต่งประโยค การเรียงความ เพื่อฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และวิชาวิทยาศาสตร์ควรฝึกฝนในการตั้งสมมติฐาน และออกแบบการทดลองใหม่ๆ ด้วยตนเองเพื่อเป็นฝึกการคิดเป็นอย่างระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยความสามารถในการแสดงออกถึงพฤติกรรม ทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน

1.3 จากผลการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมากับความเข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ควรมีการทบทวนนโยบายและวิธีการจัดสรรเงินงบประมาณใหม่ให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในกลุ่มสถานศึกษาทุกระดับที่อาจจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาด้วย

14. จากผลการศึกษา พบว่า การจัดการหลักสูตรมีอิทธิพลสวนทางกันกับความเข้มแข็งในสังคมยุคดิจิทัลของนักเรียนระดับประถมในจังหวัดนครราชสีมา ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลกับผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นๆ เพื่อจักได้ข้อมูลที่หลากหลายและนำไปปรับปรุงใช้แต่ละระดับของการศึกษาในภาพรวมทั้งประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง ระดับการจัดการเรียนการสอนระดับประถมในระดับภูมิภาค และระดับประเทศเพิ่มขึ้น เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ถึงระดับการจัดการเรียนการสอนระดับประถมที่สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาต่อยอดในยุคดิจิทัลต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง ระดับความเข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมในเชิงคุณภาพภาคสนามโดยตรง เพื่อสะท้อนให้เห็นข้อมูลเชิงลึกที่ยังไม่สามารถวัดผลในเชิงปริมาณได้ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนมากกว่านี้ ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ในการสร้างความเข้มแข็งของระบบการจัดการศึกษาไทยให้เท่าทันยุคสมัยที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยอิทธิพลต่อทิศทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนระดับประถมในอนาคต เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลอื่นๆ ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนประถมศึกษาอย่างหลากหลายที่นอกเหนือจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ขนิษฐา จิตแสง. (2556). พฤติกรรมและรูปแบบการใช้บริการบนสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ 30 (2) พ.ค. - ส.ค. 2556น, 217-218.
- ทศนา ขมมณี. (2549). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุหงา ชัยสุวรรณ และพรพรรณ ประจักษ์เนตร. (2558). พฤติกรรมการใช้สื่อใหม่ของวัยรุ่นอายุระหว่าง 10-19 ปี.งานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสดย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). วารสารการสื่อสารและการจัดการนิตาปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน). (31-57).
- ปรีดี แสงวิรุณ. (2555). การพัฒนาการสอนแบบวิศวกรรมดิจิทัลโดยโครงงานเป็นฐาน,วารสารการอาชีวและเทคนิคศึกษา.ปีที่ 2, ฉบับที่ 3 มกราคม –มิถุนายน 2555.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2552). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. ชลบุรี : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณยศ สงวนสิน. (2546). การสร้างชุดกิจกรรมปฏิบัติการคณิตศาสตร์โดยเทคนิคการสอนแบบอุปนัย-นิรนัยเรื่องพหุนามของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รุ่ง แก้วแดง. (2540). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- วิทยากร เชียงกุล. (2553). สภาวะการศึกษาไทย การแก้ปัญหาและการปฏิรูปการศึกษาไทยอย่างเป็นระบบแบบองค์รวม. กรุงเทพมหานคร : วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- สำเร็จ นางสีคุณ. (2557). การใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการให้เหตุผลแบบนิรนัยเชิงสมมติฐานผ่านสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลเรื่องพันธุกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 3 .วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนงค์ วิชัยรัมย์. (2554). การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในตำบลดงใหญ่ อำเภอฟิมาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา การบริหารการศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

- อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (2553). วัยเด็กและการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามมิส พับ
ลิชชิง แฮ้าส์.
- อมร โต๊ะทอง. (2555). พฤติกรรมและผลกระทบการใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของวัยรุ่น
ในเขตกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาคณะ
วิทยาศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- Yamane, Taro. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper and
Row.

การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก
The sustainable irrigation management of royal initiations
at Mae Wong watershed area base

พระครูนิวาสินลักขณ* อัครเดช พรหมกัลป์** รัตติยา พรหมกัลป์***

Phrakhrunivitsinlakhon, Akkaradecha Brahmakappa, Rattiya Promkan

Received: April 4, 2018

Revised: August 18, 2018

Accepted: September 29, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก 2) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंกกับแนวทางการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ และ 3) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำรินระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยวิจัยแบบคุณภาพภาคสนาม ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงานและประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंกมีการบริหารจัดการน้ำเป็นต้นว่า การก่อสร้างฝายทดน้ำ การก่อสร้างบ่อหรือสระน้ำขนาดเล็ก การจัดสร้างระบบเหมืองฝาย และการสนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเองสำหรับเพาะปลูกพืชในฤดูแล้ง

2. การบริหารจัดการน้ำของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก เดิมมีการขุดบ่อน้ำหรือสระน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในการอุปโภคและบริโภค ขณะเดียวกันในบางชุมชนยังมีระบบประปาหมู่บ้าน

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

** อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

*** ผู้ช่วยนักวิจัย, นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ผสมผสานกับระบบประปาภูเขาในช่วงฤดูฝน ในส่วนของการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่การเกษตร นั้นชาวนาส่วนหนึ่งจะสร้างเหมืองไส้ไก่ให้กระจายอยู่ทั่วผืนนา และมีบ่อบ่อปลาที่เชื่อมต่อกับระบบเหมืองซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลัก ขณะเดียวกันก็มีการทำไร่นาสวนผสมตามแนวพระราชดำริเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

3. รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริในระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังก จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการบริหารจัดการบนพื้นฐานของการมีความเข้าใจ เข้าถึง แล้วนำไปพัฒนาสู่ความสอดคล้องและสอดคล้องกับระบบของธรรมชาติตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนคนไทยประพาส ปฏิบัติให้สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างเป็นสุข มีการเอื้อประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กันและกัน เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในที่สุด

คำสำคัญ : การบริหารจัดการน้ำ, การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน, การบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ, ลุ่มน้ำแม่วังก

Abstract

The objectives of the sustainable irrigation management of royal initiations at Mae Wong watershed area base is a study to: 1) study the context of water management in Mae Wong Watershed, 2) study on water management in Mae Wong Watershed, 3) to develop a model of water management at the community level in the Mae Wong watershed area base. Use qualitative research methodology using documentary research, in- depth interviews from key informants, and focus groups Discussion from qualified and relevant persons.

Findings were as follow:

1. In the Mae Wong watershed, there is water management; construction of dams, pool or small pool and build irrigation system of encourage farmers to have their own water sources for planting crops in the dry season.

2. The community water management in Mae Wong watershed; the pool is used for consumption and some communities; water supply system is integrated with the mountain water system during the rainy season. In the area of water management of agriculture, a part of the peasants will create a bunker mine spread over the land and there are fish pool connected to the mine system, which is the main source of water and the present, there is a growing mix of royal initiations.

3. The sustainable irrigation management of royal initiations at Mae Wong watershed area based on understanding, access and developed to be consistent

and balanced with the system of nature by the royal initiations. The template of King Bhumibol Adulyadej; promote and encourage the Thai people to behave and able to live with nature happily and there are benefits to each other, to create a stable and prosperous and sustainable.

Key Word: Water Management, Sustainable irrigation management, Water Management of royal initiations, Mae Wong Watershed

1. บทนำ

จังหวัดนครสวรรค์หรือเมืองปากน้ำโพเป็นศูนย์รวมของแม่น้ำ 4 สาย (ปิง วัง ยม น่าน) ที่ประสานรวมเป็นเจ้าพระยา และเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในจังหวัดภาคกลางรวมถึงกรุงเทพมหานครเมืองหลวงของไทย นอกจากนั้นยังมีลำน้ำแม่วังที่มีต้นกำเนิดบริเวณเทือกเขาโมโกจูซึ่งตั้งอยู่บริเวณเส้นแบ่งเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดตากกับจังหวัดนครสวรรค์ จากนั้นจะไหลมาตามลำห้วยแม่วัง ผ่านอำเภอมะขาม อำเภอลาดยาว แล้วแยกเป็น 2 สาย โดยสายแรกไหลผ่านอำเภอลาดยาวเข้าสู่เขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ขณะอีกสายหนึ่งได้ไหลไปบรรจบกับลำห้วยคลองโพธิ์ซึ่งไหลมาจากเทือกเขาแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดนครสวรรค์กับจังหวัดอุทัยธานี ก่อนที่จะไหลผ่านเขาสะแกกรังในเขตจังหวัดอุทัยธานีจนได้ชื่อว่าแม่น้ำสะแกกรัง และไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาต่อไป

สำหรับปัญหาอุทกภัยทั้งน้ำท่วมและน้ำแล้งในเขตลุ่มน้ำแม่วังนั้น ส่วนมากจะเกิดจากการขาดแหล่งกักเก็บน้ำ เนื่องจากสภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีความลาดชันและมีความลาดเอียงในลักษณะขอบกระทะ ก่อนที่มวลน้ำจะไหลลงไปรวมกันในตอนกลางของจังหวัดซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่เป็นศูนย์รวมของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน และเจ้าพระยา หากปีใดปริมาณน้ำฝนที่ตกหนักติดต่อกันหลายวันในบริเวณผืนป่าตะวันตกก็จะทำให้เกิดปริมาณน้ำสะสมมากแล้วเกิดการไหลบ่าลงมาตามร่องเขาหรือตามลำห้วยแม่วัง แล้วก็ไหลหลากไปท่วมขังในพื้นที่ราบที่ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตอำเภอมะขาม ขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่นั้นอยู่ในเขตอำเภอลาดยาวและอำเภอเมืองนครสวรรค์ก็จะถูกน้ำท่วมขังเป็นบริเวณกว้าง ในส่วนของปัญหาความแห้งแล้งนั้นด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความลาดเอียงและมีความลาดชัน หากปีไหนมีปริมาณฝนตกน้อยหรือเกิดกรณีฝนตกทิ้งช่วงก็จะทำให้พื้นที่ใน 3 อำเภอของจังหวัดนครสวรรค์ที่อยู่ในลุ่มน้ำแม่วังขาดแคลนทั้งน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภค ประกอบกับในพื้นที่ข้างต้นยังขาดแหล่งกักเก็บน้ำต้นทุนที่จะมาสนับสนุน ทำให้หลายพื้นที่และหลายชุมชนเกิดความเดือดร้อนต่อเนื่องและยาวนานจนกว่าจะมีพายุฝนตกและมีน้ำต้นทุนมาเติมเต็ม

โครงการก่อสร้างเขื่อนแม่วังซึ่งกรมชลประทานได้เริ่มสำรวจความเป็นไปได้ในการพัฒนาโครงการในลุ่มน้ำสะแกกรังตั้งแต่ปี 2527 รัฐบาลญี่ปุ่น โดย JICA ได้ให้ความช่วยเหลือในการศึกษาด้านความเหมาะสมและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำสะแกกรัง โดยผล

การศึกษาครั้งนั้นสรุปได้ว่าโครงการเชื่อมแม่วงก์เป็นโครงการที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งของการพัฒนาลุ่มน้ำแห่งนี้ ต่อมาในปี พ.ศ.2532 คณะรัฐมนตรีสัญญาภาคเหนือได้มีมติให้กรมชลประทานจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเชื่อมแม่วงก์ และในหลายๆ รัฐบาลต่อนั้นก็ให้การสนับสนุนการก่อสร้างโครงการเชื่อมแม่วงก์ จนล่าสุดเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2557 ในการประชุมคณะกรรมการผู้ชำนาญการ (คชก.) ที่ประชุมมีมติไม่รับรองรายงานผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ และมีมติร่วมกันว่าจะไม่สร้างเขื่อน เนื่องจากกรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืชเจ้าของพื้นที่เห็นว่า พื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าสมบูรณ์มากกว่าที่จะปล่อยให้มีการสร้างเขื่อน นอกจากนั้นกรมอุทยานฯ และกำลังจัดทำแผนผนวกอุทยานแห่งชาติแม่วงก์เข้าเป็นพื้นที่มรดกโลกร่วมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งด้วย

ผลการยกเลิกโครงการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ทำให้หลายคน หลายฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตลุ่มน้ำแห่งนี้ต่างก็มีคำถามว่า ต่อไปการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งในลุ่มน้ำแม่วงก์จะดำเนินการกันอย่างไร ทั้งนี้เพราะเนิ่นนานกว่า 20 ปีมาแล้วที่ทุกคนทุกฝ่าย ต่างเฝ้ารอการเกิดขึ้นของเขื่อนแม่วงก์ ซึ่งถือเป็นสมมติฐานและเงื่อนไขสำคัญ ประหนึ่งว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งในพื้นที่นี้ได้ คำถามจึงมีอยู่ว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่คนในลุ่มน้ำแม่วงก์จังหวัดนครสวรรค์จะต้องมาร่วมมือบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งผลให้สถาบันครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็งโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ นวัตกรรม รวมทั้งแนวพระราชดำริในการบริหารจัดการน้ำขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มาเป็นรากฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน และการพึ่งพาตนเอง โดยมีหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรอื่นๆ คอยสนับสนุน ส่งเสริม หรือเติมเต็มในส่วนที่ขาดหาย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์
2. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์กับแนวทางการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริในระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์” เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ แนวพระราชดำริกับการบริหารจัดการน้ำ ขณะเดียวกันก็จะศึกษาบริบทเชิงพื้นที่และภูมิปัญญา

ท้องถิ่นที่เป็นรากเหง้าแห่งคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำโดยเน้นการศึกษาในมิติของ การบริหารจัดการน้ำด้วยความเข้าใจ การบริหารจัดการน้ำด้วยความเข้าถึงหรือบริหารจัดการตามหลักของธรรมชาติ และการบริหารจัดการน้ำด้วยการพัฒนาหรือเสริมศักยภาพตามหลักธรรมชาติ โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการลุ่มน้ำแม่वंก ทั้งภาคราชการ ท้องที่ ท้องถิ่น หรือองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยวิจัยแบบคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Research) โดยขั้นตอนที่ 1 จะการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานและวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการน้ำ การบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ (Template of King Bhumibol Adulyadej) การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน (Sustainable Irrigation Management) สภาพหรือบริบทเชิงพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ

ขั้นตอนที่ 2 มีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 105 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำนา กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำสวน กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำไร่ กลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้มีประสบการณ์ในพื้นที่อย่างละ 20 คน กลุ่มแม่บ้านหรือวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่กับกลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ อย่างละ 10 คน และกลุ่มเยาวชนในพื้นที่อีก 5 คน

ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก จำนวน 10 คน

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นทางคณะผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบสามเส้า ได้แก่ ความสอดคล้องด้านผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ความสอดคล้องด้านเวลา ความสอดคล้องด้านพื้นที่ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) ส่วนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จะศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และหาข้อสรุปบนพื้นฐานของความสอดคล้องตามหลักการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์

ปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งในเขตลุ่มน้ำแม่วังค์ จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนมากเกิดจากปริมาณน้ำฝนที่ตกหนักติดต่อกันหลายวันในพื้นที่ภาคเหนือและตามแนวผืนป่าตะวันตก เมื่อมีปริมาณฝนตกมากทำให้เกิดปริมาณน้ำสะสมมากติดตามมา ในขณะที่สภาพความเป็นจริงในภูมิภาคนี้กลับไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่มีจำนวนที่มากพอจะรองรับปริมาณน้ำขนาดมหาศาล ทำให้น้ำในแม่น้ำสายหลักต่างๆ ได้ไหลเอ่อล้นเข้าท่วมพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ชุมชน ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่บริเวณนี้คือ ปัญหาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และความหนาแน่นของประชากรในเขตเมือง ทำให้เกิดโครงการอสังหาริมทรัพย์ทั้งเพื่อการพาณิชย์และเพื่อที่อยู่อาศัย รวมถึงโครงข่ายคมนาคมหลายเส้นทางที่เป็นปัญหาในการปิดกั้นหรือกีดขวางทางเดินของน้ำและถือเป็นอีกสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังที่มีระยะเวลายาวนานขึ้นกว่าในอดีต

ในส่วนของเส้นทางเดินของน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังค์จังหวัดนครสวรรค์นั้น จากการศึกษาพบว่า มีระบบและโครงข่ายเส้นทางเดินของน้ำแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ

1. เส้นทางเดินของน้ำหลังจากที่ไหลบ่าจากเทือกเขาในเขตอำเภอแม่วังค์ ก่อนน้ำเข้าสู่ตัวเมืองลาดยาวน้ำจะเริ่มเอ่อขึ้นมาจากฝายยายไข่ คือ ตรงพื้นที่ตำบลวังวานวังชันแล้วแตกคลองสาขากระจายออกไปในพื้นที่วังทับเกวียน ก่อนที่น้ำจะมาบรรจบกันอีกครั้งที่บริเวณหมู่บ้านทุ่งแม่น้ำน้อยและบ้านหนองกระทุ่มในเขตตำบลลาดยาว อำเภอลาดยาว ขณะเดียวกันที่ฝายสะเดาซ้ายก่อนที่จะถึงฝายคลองขุนลาดลำน้ำแม่วังค์ก็ได้แตกออกเป็น 2 สาย โดยสายหนึ่งได้ไหลเข้าสู่พื้นที่ตำบลมาบแก ตำบลวังม้าและตำบลวังเมืองในเขตอำเภอลาดยาว ก่อนที่จะไหลไปรวมกับลำน้ำคลองโพธิ์ และเข้าไหลสู่อำเภอสว่างอารมณ์ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดอุทัยธานีและกลายเป็นแม่น้ำสะแกกรังในที่สุด

แผนภาพที่ 1 น้ำป่าไหลหลากบริเวณเกาะแก่งใหญ่ในพื้นที่ลำน้ำแม่วังค์

2. เส้นทางเดินของน้ำหลังจากที่ไหลบ่าจากเทือกเขาในเขตอำเภอแม่วงก์ แล้วไหลมารวมตัวกันบริเวณหมู่บ้านทุ่งแม่ น้ำน้อยและบ้านหนองกระทุ่มในเขตตำบลลาดยาว อำเภอลาดยาว น้ำทั้งหมดจะไหลเข้าสู่ตัวตลาดลาดยาว โดยไหลไปตามคลองขุนลาดผ่านใจกลางตัวตลาดเพื่อออกไปทางตำบลหนองม้ว แต่ข้อเท็จจริงในปัจจุบันน้ำจะไหลผ่านตัวตลาดลาดยาวยากมากเนื่องจากไหลผ่านใจกลางชุมชนที่มีความหนาแน่น ประกอบกับลำคลองบางจุดแคบและมีสิ่งก่อสร้างกีดขวางทำให้ไหลไม่สะดวก บางปีน้ำมีจำนวนมากเกินความจุของลำคลองในพื้นที่นี้ จึงได้เกิดการเอ่อล้นเข้าท่วมตัวตลาดลาดยาวอยู่เป็นประจำ

แผนภาพที่ 3 น้ำท่วมขังในฤดูน้ำหลากในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

3. เส้นทางเดินของน้ำหลังจากที่ไหลออกจากตัวตลาดลาดยาว เดิมนั้นน้ำส่วนหนึ่งก็จะถูกจะระบายไปตามทุ่งน้ำหลากในพื้นที่บ้านดอนโม้และบ้านโป่งยอและไหลมาตามคลองขุนลาดออกไปทางตำบลหนองม้ว แล้วไหลผ่านเข้าไปยังตำบลหนองกระโดนเพื่อไปรวมกับคลองขนมจินในเขตตำบลบ้านแก่งอำเภอเมืองนครสวรรค์ ขณะอีกเส้นทางน้ำอีกสายหนึ่งได้แยกตัวที่หลังตลาดลาดยาวไหลพาตผ่านไปยังเขตตำบลหนองม้ว หนองยาว เข้าสู่เขตตำบลหนองกรด อำเภอเมืองนครสวรรค์และไหลไปลงคลองบางประมุงเพื่อมุ่งสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาในที่สุด

แผนภาพที่ 4 เส้นทางเดินของน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์จังหวัดนครศรีธรรมราช

สำหรับระบบการบริหารจัดการน้ำในเขตลุ่มน้ำแม่วงก์นั้นส่วนใหญ่จะใช้ฝายทดน้ำกั้นลำน้ำเป็นระยะๆ โดยฝายที่เป็นตัวแปรสำคัญที่มีส่วนในการบริหารจัดการมีอยู่จำนวน 3 ฝาย คือ ฝายยายไข่ ฝายสะเดาซ้ายหรือฝายคลองขุนลาด และฝายบ้านดอนปอ

1. ฝายยายไข่ เป็นประตูที่ควบคุมการไหลจากคลองม่วงลงสู่ลำน้ำคลองโพธิ์ในเขตพื้นที่ตำบลวังม้า แต่ฝายนี้เป็นฝายที่อยู่ในพื้นที่ส่วนบุคคล การบริหารจัดการคงต้องมีการคุยกันกับเจ้าของพื้นที่เพื่อให้มีการเปิด - ปิดฝายอย่างถูกระบบ

2. ฝายสะเดาซ้าย - ฝายคลองขุนลาด เป็นฝายที่มีความสำคัญสำหรับผู้คนในตลาดลาดยาว หากจะรู้น้ำมากน้ำน้อยแค่ไหนหากไปสังเกตที่ฝายนี้จะทราบถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่าจะมีความรุนแรงแค่ไหน ฉะนั้นในช่วงวิกฤติเวลาจะเปิด-ปิดประตูระบายน้ำบางที่ชาวบ้านต้องมานอนเฝ้าฝายเพื่อหน้าที่มาเปิด - ปิดประตูน้ำ

3. ฝายบ้านดอนปอ ในกรณีที่ประตูฝายถูกปิดน้ำก็จะไม่สามารถไหลไปตามแม่น้ำวังม้าซึ่งคนในพื้นที่เรียกว่าคลองดอนปอได้และจะทำให้น้ำไหลย้อนเข้าสู่พื้นที่ตำบลลาดยาว ทั้งนี้ด้วยลำน้ำสองสายซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับฝายสะเดาซ้ายที่สามารถผันน้ำให้เข้าหรือออกจากพื้นที่ตลาดลาดยาวได้ด้วยลำน้ำสองสายเช่นเดียวกัน

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเชิงบริบทในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ พบข้อมูลข้อเท็จจริงในการบริหารจัดการน้ำโดยแบ่งพื้นที่โดยรวมของลุ่มน้ำแม่วงก์ออกเป็น 3 ส่วนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ตอนบน เป็นพื้นที่อยู่ใกล้พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์มากที่สุด การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เกือบจะลาดชันข้างต้น หลายชุมชนได้มีการจัดการและวางแผนในการกักเก็บน้ำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และคงความชุ่มชื้นของผืนดินรวมทั้งป่าเขามากที่สุดโดยการก่อสร้างฝายทดน้ำหรือฝายแม้วเป็นระยะๆ

แผนภาพที่ 5 สภาพการจัดทำฝายทดน้ำของลำคลองย่อยหรือลำคลองลำน้ำแม่
วงศ์

2. พื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์ตอนกลาง มีสภาพเป็นพื้นที่ดอน น้ำไหลมาแล้วก็ไหลไป ไม่มี
ปัญหาน้ำท่วมต่อเนื่องรุนแรง แต่มีปัญหาแล้งพอสมควร แต่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการพัฒนา
แหล่งเก็บน้ำขนาดเล็กที่มีอยู่ในพื้นที่และการปรับปรุงฝาย ขุดลอกลำคลองย่อยให้สามารถเก็บน้ำ
ไว้ใช้ได้มากขึ้น ขณะเดียวกันภาครัฐก็สนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเอง และใช้น้ำ
ได้ดินหรือบ่อบาดาลสูบน้ำขึ้นมาเสริมให้กับพืชในฤดูแล้ง

แผนภาพที่ 6 สภาพการขุดลอกคูคลองในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์

3. พื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์ตอนล่าง ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาน้ำท่วม
น้ำแล้ง สำหรับปัญหาน้ำท่วมนั้นส่วนใหญ่จะท่วมขังพื้นที่การเกษตรและชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่
ลุ่มต่ำ ส่วนปัญหาน้ำแล้งนั้นพื้นที่บริเวณนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการสร้างอ่างหรือสระเก็บน้ำ

ขนาดเล็กตามตามไร่นาเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ และขุดลอกหรือพัฒนาฝายในลำน้ำแม่วงก์ให้เก็บกักปริมาณให้ยาวนานขึ้น

แผนภาพที่ 7 สภาพการจัดทำสระกักเก็บน้ำในพื้นที่ลำน้ำแม่วงก์

สรุปได้ว่า ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ตอนบนซึ่งเป็นพื้นที่เกือบจะลาดชันมีการจัดการและวางแผนในการกักเก็บน้ำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และคงความชุ่มชื้นของผืนดินรวมทั้งป่าเขา โดยการก่อสร้างฝายทดน้ำหรือฝายแม้วเป็นระยะๆ ขณะที่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ตอนกลางซึ่งเป็นพื้นที่ดอนได้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและมีการปรับปรุงเหมืองฝาย ขุดลอกลำน้ำให้สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้มากขึ้น และมีการสนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเองรวมถึงใช้น้ำได้ดินหรือบ่อบาดาลสูบน้ำขึ้นมาเสริมให้กับพืชในฤดูแล้ง สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ตอนล่างส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสลับเชิงเขา และมักจะมีปัญหาน้ำท่วม-น้ำแล้งพอสมควร จึงมีการแก้ไขได้ด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กตามเชิงเขา พัฒนาบ่อน้ำใต้ดินและบ่อขนาดเล็กตามไร่นาเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้และบรรเทาความเดือดร้อน

5.2 การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำแม่วงก์กับการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ

ในการจัดการทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ จากการลงพื้นที่วิจัย พบว่า ในเขตลุ่มน้ำแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ มีการจัดการน้ำของชุมชน เริ่มตั้งแต่การจัดการบ่อน้ำซึ่งมีบ่อหิน บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำซับ เพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคและบริโภคของคนในพื้นที่ และปัจจุบันก็ยังพบร่องรอยและยังมีบ่อน้ำที่ยังคงใช้ประโยชน์อยู่เกือบทุกชุมชน ในการขุดบ่อนั้นพบว่าชาวบ้านได้อาศัยภูมิปัญญาบางอย่าง เพื่อให้เข้าถึงน้ำใต้ดินได้อย่างเหมาะสม เช่น การสังเกตว่าบริเวณใดมีต้นมะเดื่อปล้องอยู่แสดงว่าใต้พื้นดินมีตาน้ำอยู่ไม่ลึกมากนัก หรือการที่ชาวบ้านใช้วิธีการสังเกตโดยการนำกะลาไปครอบไว้แล้วดูว่ามีไอน้ำเกาะที่กะลาหรือไม่ ในบางชุมชนมีระบบการจัดการน้ำแบบใหม่ๆ ที่ชุมชนได้อาศัยความรู้เดิมและความรู้ที่เข้า

มาจากภายนอก เป็นต้นว่า ที่ชุมชนธารมะยมซึ่งตั้งอยู่เชิงเขาแม่กระทุ้งในเขตตำบลวังซ่าน อำเภอแม่วังก์ ที่มีการจัดทำระบบประปาภูเขาซึ่งเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำของชุมชนและการนำน้ำมาใช้ประโยชน์

นอกจากนี้ยังมีการบริหารจัดการน้ำอีกหลากหลาย เป็นต้นว่า การจัดการน้ำโดยการดึงน้ำจากพื้นที่สูงไหลลงสู่พื้นที่ต่ำโดยจะส่งหรือลำเลียงน้ำทางท่อไปเก็บยังถังเก็บน้ำ แล้วทำแจกจ่ายผ่านระบบประปาหมู่บ้านในช่วงฤดูฝน ในขณะที่ฤดูแล้งชาวบ้านก็จะปรับระบบไปใช้น้ำประปาหมู่บ้านที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสร้างขึ้นทดแทนกันไปหรือควักก้นไป โดยระบบประปาหมู่บ้านของชุมชนจะใช้น้ำผิวดินจากบ่อดิน สระน้ำ หรือเหมืองฝาย ที่กั้นลำน้ำแม่วังก์มาใช้เป็นน้ำดิบเพื่อการผลิตเป็นน้ำประปาของหมู่บ้าน ซึ่งการผลิตน้ำประปาหมู่บ้านบางส่วนก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข จากกรมโยธาธิการกระทรวงมหาดไทย หรือจากงบประมาณของกรมการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย

ในส่วนของการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่การเกษตรโดยเฉพาะตามแปลงนาในชาวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังก์ส่วนใหญ่จะสร้างคันกั้นน้ำพร้อมระบบส่งน้ำและระบบระบายน้ำในแปลงนาของตนเอง ส่งผลให้ชาวบ้านบางชุมชนที่อดีตนิยมที่จะทำนาปีแบบปักดำได้เปลี่ยนมาทำนาปีแบบนาหว่านที่ไม่ต้องรอน้ำฝนก็มี โดยชาวบ้านได้ใช้วิธีขุดยกร่องซึ่งเป็นลักษณะของการจัดการน้ำที่บางพื้นที่เรียกว่า “ระบบเหมืองไส้ไก่” ตามกรอบแนวคิดที่สำนักงานจัดรูปที่ดินได้ส่งเสริมและสนับสนุน โดยสร้างระบบส่งน้ำจากคลองสาขาลำน้ำแม่วังก์เพื่อให้ไหลเข้าสู่ที่นา ซึ่งทำให้ชาวบ้านสะดวกในการทำนามากยิ่งขึ้นและนิยมที่จะขุดบ่อดินขนาดเล็กเป็นที่กักเก็บน้ำธรรมชาติอยู่ตามมูนาเพื่อจะได้เป็นน้ำต้นทุนที่ได้จากลำคลองสาขานำไปสู่การกระจายไปยังพื้นที่ที่ต้องการผ่านคลองซอยย่อยที่เรียกว่า “ไส้ไก่” ที่กระจายอยู่ทั่วผืนนา ส่วนแหล่งน้ำรูปแบบอื่นๆ ที่ชาวบ้านได้จัดการและใช้ประโยชน์ทั้งเพื่อการเพาะปลูกและเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ในพื้นที่ของตนเอง โดยส่วนหนึ่งยังใช้เป็นบ่อล่อปลาโดยชาวบ้านจะขุดบ่อขึ้นมาเพื่อเป็นจุดกระจายน้ำแล้ว ยังใช้เป็นที่รวบรวมน้ำและสัตว์น้ำหลากชนิดที่มาตามกระแสน้ำผ่านการขุดทางน้ำเล็กๆ ให้เชื่อมต่อกับบ่อที่ขุดไว้ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากปลาก็จะว่ายเข้ามาอยู่อาศัยในบ่อ ขณะเดียวกันก็จะใช้กั้งไม่มาสูมไว้ในบริเวณใจกลางของบ่อเพื่อให้เป็นที่หลบภัยของปลา เมื่อหมดช่วงฤดูฝนหรือเข้าสู่ฤดูแล้งเจ้าของนาหรือเจ้าของบ่อก็จะสูบน้ำออกเพื่อจับปลาจำหน่ายและทำการขุดลอกบ่อใหม่เพื่อให้เหมาะกับการล่อปลาในฤดูกาลต่อไป

สำหรับในพื้นที่ราบลุ่มน้ำแม่วังก์โดยเฉพาะในช่วงกลางน้ำเป็นพื้นที่ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ตั้งชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่น ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมกับอาชีพทำนาเนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เมื่อเป็นเช่นนี้การเพาะปลูกข้าวจึงกลายเป็นพลังอำนาจภายในของชุมชนและเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำในระดับพื้นที่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า ลักษณะการจัดการน้ำในพื้นที่ข้างต้นจะมีการเชื่อมต่อระหว่างชุมชน

ใกล้เคียงโดยอาศัยเส้นทางน้ำที่ไหลมาจากอุทยานแห่งชาติแม่วงก์มาใช้ในการเพาะปลูกพืชผลการเกษตร โดยการใช้เครื่องสูบน้ำจากคลองหลักและลำคลองย่อยเข้ามาสู่นาข้าว ปัจจุบันชาวนาข้าวสวนและชาวไร่ได้มีวิธีการดัดแปลงรถไถนาเดินตามมาใช้เป็นตัวหมุนเครื่องสูบน้ำเพื่อดึงน้ำมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของตนด้วย

นอกจากนี้ยังมีการจัดการแหล่งน้ำโดยการเชื่อมต่อแหล่งน้ำที่มีในพื้นที่เพื่อเชื่อมต่อกับสายน้ำอื่นผ่านการขุดลอกพื้นที่เป็นระบบเหมือง ซึ่งมีทั้งที่เชื่อมต่อกันเองและเชื่อมต่อกับคลองซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลักในพื้นที่ ระบบเหมืองหมายถึงการขุดลอกและขยายพื้นที่ร่องน้ำเป็นแนวกว้างและลึกแล้วจัดทำคันฝายปิดกั้นเส้นทางน้ำไหลและจัดทำขอบสันฝายเป็นระบบน้ำล้นเหมืองโดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมหรือกลม พอในช่วงฤดูน้ำหลากมีลักษณะเป็นทางไหลของน้ำในที่ลุ่มต่ำ โดยในช่วงฤดูน้ำหลากทางระบบเหมืองน้ำจะลึก พอช่วงหน้าแล้งน้ำจะแห้ง การใช้ประโยชน์จากเหมืองส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในช่วงฤดูน้ำหลากเท่านั้น ขณะเดียวกันก็จะเป็นช่องทางที่จะมีปลาและสัตว์น้ำไหลตามน้ำมาในช่วงน้ำหลากเข้าบ่อล่อปลาที่ขุดเอาไว้ ขณะเดียวกันในช่วงฤดูน้ำหลากชาวบ้านจะขังน้ำไว้ในพื้นที่นาเพื่อหล่อเลี้ยงต้นข้าว และเป็นช่วงเวลาที่ทำนน้ำจืดได้ขึ้นมาอาศัยอยู่ในพื้นที่นาซึ่งได้อาศัยแมลงและพืชน้ำในการสร้างความสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นกับตัวปลา โดยน้ำในนาข้าวจะขังอยู่ราวสามถึงสี่เดือน ซึ่งขึ้นอยู่กับพันธุ์ข้าวที่ชาวนาใช้เพาะปลูก ต่อมาเมื่อข้าวเริ่มสุกและแก่จัดชาวนาก็จะทำการเกี่ยวข้าว ถัดจากนั้นชาวบ้านก็จะทำการวิดบ่อล่อปลาซึ่งก่อนหน้านี้จะใช้แรงงานคนก่อนที่จะมาพัฒนามาเป็นการใช้เครื่องสูบน้ำในปัจจุบัน

แผนภาพที่ 8 การบริหารจัดการน้ำของชาวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์

ปัจจุบันเกษตรกรหลายรายได้มีการทำไร่นาสวนผสมตามแนวพระราชดำริ ซึ่งการบริหารจัดการน้ำในรูปแบบนี้จะมีการขุดยกร่องที่เป็นการนำความรู้แต่เดิมของชุมชนมาประยุกต์ใช้กับแนวพระราชดำริ ถือเป็นการจัดการน้ำที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน และเป็นทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาเรื่องอาชีพให้กับชุมชนได้ แต่ข้อจำกัดเรื่องการขุดยกร่องเพื่อการบริหารจัดการน้ำยังมีปัญหาในเรื่องของต้นทุนทางการเงินที่ต้องใช้จำนวนมาก ทำให้การจัดการน้ำในลักษณะข้างต้นนี้จำกัดอยู่เฉพาะผู้ที่มีฐานะทางการเงินดี หรือเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐเท่านั้น

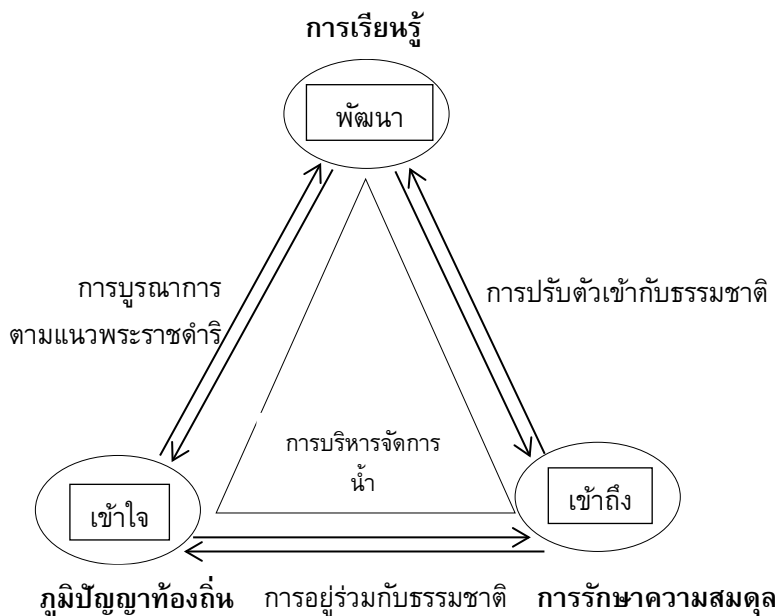
ในการจัดการน้ำแบบเหมืองหวนถือเป็นการจัดการน้ำเพื่อประโยชน์ในการทำนา ทำไร่ และทำสวน ทั้งนี้เพราะหากมีการจัดการน้ำที่มีรูปแบบและระบบที่เหมาะสมนั้นจะส่งผลต่อความสำเร็จในการเพาะปลูกพืชผลการเกษตรในแต่ละปี ขณะนี้ยังมีชาวบ้านหรือชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ได้ใช้ระบบการจัดการน้ำแบบเหมืองหวนอยู่ โดยเกษตรกรบางรายได้ขุดเส้นทางน้ำเป็นสายเล็กๆ เพื่อเป็นเส้นทางลำเลียงน้ำจากลำคลองสาขาลำน้ำแม่วงก์เข้าสู่พื้นที่นา ปัจจุบันมีการนำรูปแบบข้างต้นไปใช้ร่วมกับโครงการจัดรูปที่ดิน ถือเป็นการบริหารจัดการน้ำที่เกิดขึ้นจาก

การบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้องค์ความรู้และการจัดการน้ำแบบอดีตนั้นบูรณาการกลมกลืนกับความคิดของคนยุคปัจจุบัน

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการน้ำของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก เริ่มตั้งแต่การจัดการบ่อน้ำซึ่งมีทั้งบ่อหิน บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำซับ เพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคและบริโภคของคนในพื้นที่ ขณะเดียวกันยังมีการการจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้าน ระบบประปาภูเขาและการดึงหรือลำเลียงน้ำที่ไหลจากภูเขาหรือที่สูงส่งผ่านท่อส่งน้ำไปเก็บยังถังเก็บน้ำ แล้วส่งกระจายผ่านระบบประปาหมู่บ้านใช้ในช่วงฤดูฝน ในส่วนของการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่การเกษตรโดยเฉพาะตามแปลงน้านั้น ชาวนาจะสร้างระบบลำเลียงน้ำหรือระบบส่งน้ำในแปลงนาของตนเอง หรือที่เรียกว่า “ระบบเหมืองไส้ไก่” ให้กระจายอยู่ทั่วผืนนา และมีบ่อล่อปลาที่เชื่อมต่อกับระบบเหมืองซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลัก ต่อมาชาวบ้านมีการตื่นตัวที่จะทำไร่นาสวนผสมตามแนวพระราชดำริ โดยมีการจัดการน้ำแบบเหมืองห้วยนา คูนา และขุดลอกเส้นทางลำเลียงน้ำจากลำคลองสาขาลำน้ำแม่वंกเข้าสู่ผืนนา แล้วสร้างทำนบกั้นน้ำ ซึ่งถือว่าการบริหารจัดการน้ำที่อาศัยภูมิรู้และภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการ ส่งผลให้องค์ความรู้และการจัดการน้ำแบบอดีตนั้นผสมกลมกลืนกับการบริหารจัดการน้ำรูปแบบใหม่ และมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

5.3 รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามโครงการพระราชดำริในระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้มีประสบการณ์ตรงและผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและประชาชน แล้วสังเคราะห์พัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามโครงการพระราชดำริในระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้สามารถนำมาประมวลและสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 9 การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंก พบว่า ผู้คนและชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่वंกนั้นมี “ความเข้าใจ” ในสภาพภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ซึ่งเป็นรอยต่อกับผืนป่าต้นน้ำ ประกอบกับสภาพพื้นที่ที่มีความลาดเอียงสลับกับพื้นราบในตอนกลางของพื้นที่ การก่อเกิดภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้เพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติจึงเกิดขึ้น ประกอบกับประชาชนและชุมชนส่วนหนึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายอีสานที่อพยพมาจากดินแดนที่ราบสูงหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเข้ามาตั้งรกรากอาศัย องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนหนึ่งจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้คนในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็ง อดทน และทนอยู่รอดกับสภาพหรือขีดจำกัดทางธรรมชาติได้ ฉะนั้นในภาพรวมจึงเห็นว่าผู้คนในแถบลุ่มน้ำแม่वंกสามารถที่จะปรับตัวและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้มาหลายทศวรรษ

สำหรับในมิติของ “การเข้าถึง” นั้น เมื่อผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำข้างต้นสามารถอยู่ร่วมกับสภาพและพื้นที่อย่างผู้มั่งคั่งความรู้หรือภูมิปัญญา ก็จะมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ พร้อมทั้งมีการรักษาความสมดุลให้เกิดขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดขัดแย้ง เป็นต้นว่า การขุดสระรูปตัว “U” การจัดระบบเหมืองฝายไล่ไก่ การจัดระบบประปาภูเขาของชุมชนธารมะยม ที่มีระบบการบริหารจัดการน้ำต้นทุนในการใช้เพาะปลูกพืชผักสวนครัวและพืชเศรษฐกิจเพื่อเป็นรายได้เสริมจากการทำนาปีหรือทำไร่ บนพื้นฐานของการมีความเข้าใจและเข้าถึงขีดจำกัดทางธรรมชาติที่อาจจะมียั้งท่วมและแล้งคละเล้ากันไป ฉะนั้นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากบรรพบุรุษและการอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติก็คือการสร้าง “ระบบความสมดุล” หรือความ

พอดีให้เกิดขึ้นกับที่นาหรือที่ไร่ของตนและพยายามที่จะสร้างอรรถประโยชน์ให้เกิดขึ้นเพื่อการกินได้อยู่ดีของคนในครอบครัว

ในขณะที่มิติของ “การพัฒนา” นั้น ลำน้ำแม่วงศ์ที่เปรียบเสมือนสายโลหิตสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำที่อยู่รายรอบอุทยานแห่งชาติแม่วงศ์ พื้นที่กลางน้ำซึ่งเป็นแหล่งอยู่อาศัยในพื้นที่ยาสูบในเขตอำเภอลาดยาว และพื้นที่ปลายน้ำซึ่งมีความแตกต่างค่อนข้างสูงและยังมีความเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ ยามแห่งแล้งทุกคนทุกฝ่ายต่างก็เผชิญปัญหาร่วมกันและขณะเดียวกัน ในยามฤดูน้ำหลากในปีที่มีฝนตกหนักและตกชุกตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำต่างก็เผชิญกับปัญหาน้ำหลาก น้ำท่วมขัง ไล่เรียงและส่งทอดกันมาเป็นลำดับเช่นกัน แต่ในทุกวิกฤตที่เกิดขึ้นการเรียนรู้ที่จะพัฒนารูปแบบทางการบริหารจัดการเพื่อการอยู่ร่วมกันแบบเครือข่าย และมีการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการที่สอดคล้องและเป็นไปตามแนวพระราชดำรินบนพื้นฐานการบริหารจัดการที่มาจากภูมิปัญญาของชาวบ้านและชุมชน และเป็นองค์ความรู้ในการบริหารจัดการที่เกิดจากการปฏิบัติทดลองในชีวิตประจำวันและสืบทอดความรู้มาจากปู่ย่าตายายและบรรพบุรุษ ในขณะเดียวกันก็เห็นได้ว่าองค์ความรู้ที่เป็นฐานทางความคิดในการจัดการน้ำของผู้คนในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์เป็นองค์ความรู้ที่สามารถจะบูรณาการเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันกับความสลับซับซ้อนของระบบนิเวศของชุมชน และระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและการจัดการที่หลากหลายที่เกิดขึ้นตลอดลำน้ำสายนี้ จะมีแนวพระราชดำริในการบริหารจัดการน้ำขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่เปรียบเสมือนกรอบแนวคิดสำคัญที่นำพาให้ก้าวข้ามทุกอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นในแห่งความวิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเรื่องน้ำในลุ่มน้ำแห่งนี้

6. อภิปรายผล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้มีประสบการณ์ตรงและผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและประชาชน แล้วสังเคราะห์พัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามโครงการพระราชดำริในระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์ จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้สามารถนำมาสรุปและอภิปรายผลที่ได้จากการวิจัยดังนี้

6.1 การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์ จังหวัดนครสวรรค์

ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์ตอนบนซึ่งเป็นพื้นที่เกือบจะลาดชันมีการจัดการและวางแผนในการกักเก็บน้ำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และคงความชุ่มชื้นของผืนดินรวมทั้งป่าเขา โดยการก่อสร้างฝายทดน้ำหรือฝายแม้วเป็นระยะๆ ขณะที่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงศ์ตอนกลางซึ่งเป็นพื้นที่ตอนใต้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและมีการปรับปรุงเหมืองฝาย ขุดลอกลำน้ำให้สามารถเก็บน้ำไว้

ใช้ได้มากขึ้น และมีการสนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเองรวมถึงใช้น้ำใต้ดินหรือบ่อบาดาลสูบขึ้นมาเสริมให้กับพืชในฤดูแล้ง สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ตอนล่างส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสลับเชิงเขา และมักจะมีปัญหาน้ำท่วม-น้ำแล้งพอสมควร จึงมีการแก้ไขได้ด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กตามเชิงเขา พัฒนาบ่อน้ำใต้ดินและบ่อขนาดเล็กตามไร่นาเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้และบรรเทาความเดือดร้อน

การบริหารจัดการตามแนวทางข้างต้น เป็นการบริหารจัดการบนพื้นฐานของความเข้าใจธรรมชาติ และสามารถที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษเป็นฐานรองรับ ทั้งนี้เพราะผู้คนในพื้นที่ข้างต้นส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายอีสานและเชื้อชาติลาว ความอดทนอย่างเข้มแข็งที่จะอยู่ร่วมกับภาวะของปัญหาน้ำท่วม-น้ำแล้งจะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าพวกเขาจะสามารถดำรงสภาพครอบครัว อาชีพ และการกินต้อยได้อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ **เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ (2555)** ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน” แล้วพบว่า การจัดการน้ำอย่างยั่งยืนจะเน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ และยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ **มานะ ขุนวิชัย** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทสังเคราะห์ชุดโครงการวิจัยความรู้และการจัดการน้ำของคนนครศรีธรรมราช” แล้วพบว่า ชุมชนในนครศรีธรรมราชเป็นชุมชนที่เคยร่ำรวยด้วยภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำ และเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของคนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ทั้งนี้เพราะหากมีความรู้เกี่ยวกับน้ำย่อมหมายถึงความสำเร็จของการประกอบอาชีพทำนา เป็นต้นว่า มีความรู้เรื่องการสร้างฝายชะลอน้ำ การสร้างวิธีการเก็บกักน้ำเพื่อบริโภค การขุดบ่อเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ การทำระบบชลประทานโดยชุมชนที่เรียกว่าเหมืองหัวนา รวมถึงความรู้เรื่องฤดูกาลของน้ำ (มานะ ขุนวิชัย, 2556)

6.2 การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำแม่วงก์กับการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ

การบริหารจัดการน้ำของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วงก์ เริ่มตั้งแต่การจัดการบ่อน้ำซึ่งมีทั้งบ่อหิน บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำซับ เพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคและบริโภคของคนในพื้นที่ ขณะเดียวกันยังมีการการจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้าน ระบบประปาภูเขาและการดึงหรือลำเลียงน้ำที่ไหลจากภูเขาหรือที่สูงส่งผ่านท่อส่งน้ำไปเก็บยังถังเก็บน้ำ แล้วส่งกระจายผ่านระบบประปาหมู่บ้านใช้ในช่วงฤดูฝน ในส่วนของการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่การเกษตรโดยเฉพาะตามแปลงนานั้น ชาวนาจะสร้างระบบลำเลียงน้ำหรือระบบส่งน้ำในแปลงนาของตนเองหรือที่เรียกว่า “ระบบเหมืองไส้ไก่” ให้กระจายอยู่ทั่วผืนนา และมีบ่อล่อปลาที่เชื่อมต่อกับระบบเหมืองซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลัก ต่อมาชาวบ้านมีการตื่นตัวที่จะทำไร่นาสวนผสมตามแนวพระราชดำริ โดยมีการจัดการน้ำแบบเหมืองหัวนา คูนา และขุดลอกเส้นทางลำเลียงน้ำจากลำคลองสาขาลำน้ำแม่วงก์เข้าสู่ผืนนา แล้วสร้างทำนบกั้นน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นการบริหารจัดการน้ำที่อาศัยภูมิรู้และภูมิปัญญาที่

เกิดขึ้นจากการบูรณาการ ส่งผลให้องค์ความรู้และการจัดการน้ำแบบอดีตนั้นผสมกลมกลืนกับการบริหารจัดการน้ำรูปแบบใหม่ และมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

การบริหารจัดการตามแนวทางข้างต้น เป็นการบริหารจัดการบนพื้นฐานของการมีความเข้าใจและเข้าถึงระบบของธรรมชาติมากขึ้นตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 และสามารถที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติรวมถึงสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับธรรมชาติอย่างผสมและกลมกลืน รวมถึงมีลักษณะของการดำรงอยู่บนพื้นฐานของการรักษาความสมดุล ไม่บุกรุกธรรมชาติมากเกินไปจนทำให้ธรรมชาติไม่รุกรานหรือโหดร้ายกับผู้คน ถือเป็น การอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษมาเป็นจารีต ประเพณี และคำสอนสั่งให้กับลูกหลานให้มีความเคารพและยำเกรงต่อระบบของธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ **สายันต์ พูลจันทร์** (2555) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพในเขตสำนักชลประทานที่ 12” แล้วพบว่า แนวทางการบริหารจัดการน้ำที่จะมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อร่วมรับฟังและแก้ปัญหาร่วมกัน และใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นหรือประชาชนที่อยู่ภายในพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ และประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมรับผิดชอบและมีจิตสำนึกในการใช้น้ำร่วมกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กิตติชัย รัตนะ** (2555) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำห้วยแม่ท้อ จังหวัดตาก” แล้วพบว่า ปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ความรู้ด้านการจัดการลุ่มน้ำ การรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งศักยภาพและทุนทางสังคมของชุมชน ควรที่จะมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูน้ำและการจัดการป่าชุมชนเพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณรงค์ พลละเอียด** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การน้อมนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์น้ำ” แล้วพบว่า หากมนุษย์ที่ยังไม่หยุดทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดภาวะน้ำแห้ง น้ำท่วม น้ำเสีย มากยิ่งขึ้น (ณรงค์ พลละเอียด, 2554)

6.3 รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามโครงการพระราชดำรินระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังค์ จังหวัดนครสวรรค์

ในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังค์ พบว่า ผู้คนและชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังค์นั้นมี “ความเข้าใจ” ในสภาพภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ซึ่งเป็นรอยต่อกับผืนป่าต้นน้ำ ประกอบกับสภาพพื้นที่ที่มีความลาดเอียงสลับกับพื้นราบในตอนกลางของพื้นที่ การก่อเกิดภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้เพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติจึงเกิดขึ้น ประกอบกับประชาชนและชุมชนส่วนหนึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายอีสานที่อพยพมาจากดินแดนที่ราบสูงหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเข้ามาตั้งรกรากอาศัย องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนหนึ่งจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้คนในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ที่มีความ

เข้มแข็ง อดทน และทนอยู่รอดกับสภาพหรือขีดจำกัดทางธรรมชาติได้ ฉะนั้นในภาพรวมจึงเห็นว่าผู้คนในแถบลุ่มน้ำแม่งักสามารถที่จะปรับตัวและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้มาหลายทศวรรษ

สำหรับในมิติของ “การเข้าถึง” นั้น เมื่อผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำข้างต้นสามารถอยู่ร่วมกับสภาพและพื้นที่อย่างมีองค์ความรู้หรือภูมิปัญญา ก็จะมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ พร้อมทั้งมีการรักษาความสมดุลให้เกิดขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตไม่ให้ติดขัด เป็นต้นว่า การขุดสระรูปตัว “U” การจัดระบบเหมืองฝายไล่ไก่ การจัดระบบประปาภูเขาของชุมชนธารมะยม ที่มีระบบการบริหารจัดการน้ำต้นทุนในการใช้เพาะปลูกพืชผักสวนครัวและพืชเศรษฐกิจเพื่อเป็นรายได้เสริมจากการทำนาปีหรือทำไร่ บนพื้นฐานของการมีความเข้าใจและเข้าถึงขีดจำกัดทางธรรมชาติที่อาจจะมีทั้งท่วมและแล้งคละเคล้ากันไป ฉะนั้นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากบรรพบุรุษ และการอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติก็คือการสร้าง “ระบบความสมดุล” หรือความพอดีให้เกิดขึ้นกับที่นาหรือที่ไร่ของตนและพยายามที่จะสร้างอรรถประโยชน์ให้เกิดขึ้นเพื่อการกินดีอยู่ดีของคนในครอบครัว

ในขณะที่มิติของ “การพัฒนา” นั้น ลำน้ำแม่งักที่เปรียบเสมือนสายโลหิตสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำที่อยู่รายรอบอุทยานแห่งชาติแม่งัก พื้นที่กลางน้ำซึ่งเป็นแหล่งอยู่อาศัยน้ำในพื้นที่ราบในเขตอำเภอลาดยาว และพื้นที่ปลายน้ำซึ่งมีความแตกต่างค่อนข้างสูงและยังมีความเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ ยามแห่งแล้งทุกคนทุกฝ่ายต่างก็เผชิญปัญหาร่วมกันและขณะเดียวกัน ในยามฤดูน้ำหลากในปีที่มีฝนตกหนักและตกชุกตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำต่างก็เผชิญกับปัญหาน้ำหลาก น้ำท่วมขัง ไล่เรียงและส่งทอดกันมาเป็นลำดับเช่นกัน แต่ในทุกวิกฤตที่เกิดขึ้นการเรียนรู้ที่จะพัฒนารูปแบบทางการบริหารจัดการเพื่อการอยู่ร่วมกันแบบเครือข่าย และมีการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการที่สอดคล้องและเป็นไปตามแนวพระราชดำรินบนพื้นฐานการบริหารจัดการที่มาจากภูมิปัญญาของชาวบ้านและชุมชน และเป็นองค์ความรู้ในการบริหารจัดการที่เกิดจากการปฏิบัติทดลองในชีวิตประจำวันและสืบทอดความรู้มาจากปู่ย่าตายายและบรรพบุรุษ ในขณะเดียวกันก็เห็นได้ว่าองค์ความรู้ที่เป็นฐานทางความคิดในการจัดการน้ำของผู้คนในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งักเป็นองค์ความรู้ที่สามารถจะบูรณาการเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันกับความสลับซับซ้อนของระบบนิเวศของชุมชน และระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและการจัดการที่หลากหลายที่เกิดขึ้นตลอดลำน้ำสายนี้ จะมีแนวพระราชดำริในการบริหารจัดการน้ำขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่เปรียบเสมือนกรอบแนวคิดสำคัญที่นำพาให้ก้าวข้ามทุกอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่ความวิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเรื่องน้ำในลุ่มน้ำแห่งนี้

การบริหารจัดการตามแนวทางข้างต้น เป็นการบริหารจัดการบนพื้นฐานของการมีความเข้าใจ เข้าถึง แล้วนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำ เพื่อก่อให้เกิดความสอดคล้อง สมดุลกับระบบของธรรมชาติ ถือเป็นแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพล อดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ว่า “... หลักสำคัญว่า ต้องมีน้ำ น้ำบริโภคและน้ำใช้ น้ำ

เพื่อการเพาะปลูกเพราะชีวิตอยู่ที่นี่ ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...” หรือที่เคยมีกระแสพระราชดำรัสว่า “...การพัฒนาแหล่งน้ำนั้น ในหลักใหญ่ก็คือการควบคุมน้ำให้ได้ดังประสงค์ ทั้งปริมาณและคุณภาพ. กล่าวคือ เมื่อมีปริมาณน้ำมากเกินไป ก็ต้องหาทางระบายออกให้ทันการณ์ไม่ปล่อยให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายได้และในขณะที่เกิดภาวะขาดแคลน ก็จะต้องมีน้ำกักเก็บไว้ใช้อย่างเพียงพอ...แต่ถ้าไม่มีการควบคุมน้ำที่ดีพอแล้ว เมื่อเกิดภัยธรรมชาติขึ้นก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนสูญเสีย ทั้งในด้านเศรษฐกิจและในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรง...” ทั้งนี้พระองค์ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนคนไทยได้นำไปสู่การประพาสและปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างเป็นสุข มีการเอื้อประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กันและกัน กล่าวคือ คนก็ได้ประโยชน์จากธรรมชาติ ขณะที่ธรรมชาติก็ได้ประโยชน์จากการที่คนไม่ไปบุกรุก แผ้วถาง หรือทำลายระบบของธรรมชาติ โดยหันมาร่วมกันรักษาความสมดุล ไม่บุกรุกธรรมชาติมาก ธรรมชาติก็จะไม่รุกรานหรือโหดร้ายกับผู้คน และเป็นการอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษมาเป็นเครื่องมือทางการบริหารจัดการผ่านการจัดระเบียบทางสังคมที่วาดด้วยเรื่องของจารีต ประเพณี และและในการบริหารจัดการน้ำก็เหมือนกันที่ต่อยอดถือและปฏิบัติตามแนวพระราชดำริข้างต้น เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในที่สุด

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแฉ่ง จังหวัดนครสวรรค์” คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การทบทวนนโยบายการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำของรัฐโดยการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่จะต้องมีการศึกษาผลกระทบให้ครบทุกมิติ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบททางปัญหาและเพื่อนำมาซึ่งความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของคนในลุ่มน้ำนี้
2. การทบทวนในความพยายามที่จะให้หน่วยงานของรัฐเป็นหน่วยนำในการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ แล้วหันมาส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมหรือเป็นผู้นำมากกว่า ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจกับสภาพปัญหาในพื้นที่ได้ชัดเจนที่สุด และที่ผ่านมาประชาชนก็สามารถที่จะปรับตัวอยู่ร่วมกับสภาวะของธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ระดับบุคคล ครอบครัว หรือชุมชนขับเคลื่อนแก้ไขให้ก้าวข้ามผ่านทุกวิกฤตปัญหามาได้นานหลายสิบปี
3. การทบทวนการบริหารจัดการในรูปแบบองค์การที่เป็นทางการหรือองค์กรแนวตั้งแล้วปรับเปลี่ยนให้เป็นการบริหารจัดการองค์การในแนวราบมากขึ้น โดยอาศัยพลังของ

ประชาชนมาสนับสนุน ส่งเสริมในลักษณะการสร้างเครือข่ายเพื่อให้การแก้ไขปัญหาทั่วมน้ำ แล้ง ในเขตลุ่มน้ำแม่่วงก์เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

4. การทบทวนโครงการพัฒนาจากภาครัฐให้สัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีแวดล้อมของชุมชนมากกว่าที่ผ่านมา ทั้งนี้เพื่อให้บริบทการอยู่ร่วมกันของคนกับป่าหรือคนกับน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่่วงก์สามารถที่จะเอื้ออรรถประโยชน์แก่กันและกัน และก่อให้เกิดความยั่งยืนไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

5. รัฐจะต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน และเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วมหรือน้ำแล้งที่มาจากปรากฏการณ์เอลนีโญหรือลานินญา ที่อาจจะส่งผลก่อให้เกิดฤดูร้อนที่ยาวนานมากขึ้นหรือมีฝนตกชุกมากขึ้นจนเป็นที่มาของปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งซ้ำซากเกิดขึ้นในพื้นที่

6. รัฐจะต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อที่จะได้ทำงานร่วมกันและเกิดพลังในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหา และสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการสืบสานและสืบทอดความคิด ความเชื่อ จากรุ่นสู่รุ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหา อุทกภัยว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนควรรู้และควรทำเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน

7. การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดพลังแห่งความสมัครสมาน สามัคคี เกิดขึ้นในชุมชนทุกชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้การขับเคลื่อนทุกองค์คาพยพในชุมชนเกิดความเป็นเอกภาพ และก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ สิ่งที่ประชาชน ผู้นำชุมชน ตลอดจนทั้งส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องช่วยกันดำเนินการก็คือ

1. ขับเคลื่อนนโยบายของรัฐที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีแวดล้อมของชุมชน และลดระเบียบและขั้นตอนในทางภาครัฐเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางปัญหา

2. สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามวิถีทางตามธรรมชาติบนพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เสี่ยงจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน

3. ปลูกจิตสำนึกที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งในการเผชิญกับทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

4. จัดรูปแบบการบริหารจัดการน้ำในชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

กรมชลประทาน. เอกสารประกอบการประชุมโครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554.

กิตติชัย รัตนะ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำห้วยแม่ท้อ จังหวัดตาก”. **บทความวิจัย**. การประชุมวิชาการแห่งชาติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 9, 6-7 ธันวาคม 2555.

ณรงค์ พลละเอียด. “การน้อมนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์น้ำ”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2554.

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2529 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน.

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานในพิธีเปิดการประชุมวิชาการนานาชาติ เรื่อง “น้ำและการพัฒนา : น้ำเปรียบดังชีวิต” ณ โรงแรมแชงกรีลา วันจันทร์ ที่ 11 ธันวาคม 2538.

มานะ ชุนวิชัย. “บทสังเคราะห์ชุดโครงการวิจัยความรู้และการจัดการน้ำของคนนครศรีธรรมราช”. **รายงานวิจัย**. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2556.

สายันต์ พูลจันทร์. “การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพในเขตน่านกชลประทานที่ 12”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีนิพนธ์ (การบริหารการพัฒนาองค์กร)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา, 2555.

เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน”. **รายงานวิจัย**. สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2555.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการจัดการศึกษา
สำนักปฏิบัติธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่
Application of Dharma Principle In Education of The Dhamma
Practice With Modern Science

พระครูภัทรจิตตารณ* พระครูอัศวศิลาวิสุทธิ** เภยญญา จิตมั่นคงภักดี***

Received: February 2, 2018

Revised: April 14, 2018

Accepted: May 20, 2018

บทคัดย่อ

พระพุทธเจ้าทรงแสดง อิทธิบาท 4 ไว้มีองค์ประกอบ คือ ฉันทะ หมายถึงสร้างความพอใจในกุศล คือประสงค์จะทำยิ่งขึ้น วิริยะ หมายถึงการปรารภความเพียรทางใจ สัมมาวาจา จิตตะ หมายถึงความเพียรที่มุ่งมั่น ไม่ทอดทิ้งภาระ และวิมังสา หมายถึงปัญญาที่รู้ชัด ความไม่หลง คุณค่าของอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จแก่ผู้นำไปปฏิบัติที่ทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากจะเป็นคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม บุคคลต้องมีพอใจในงานที่ทำ และมีความเพียรพยายามเอาใจใส่ในหน้าที่การงานนั้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบรอบด้าน การศึกษาเล่าเรียนจะประสบผลสำเร็จพัฒนาขึ้น การพัฒนาจิตใจคือการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นรวมทั้งการพัฒนาหน้าที่การงานให้ดีขึ้นได้นั้นต้องมีธรรมประจำใจ คืออิทธิบาท 4 ประการ

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม คือหลักธรรมที่ช่วยให้จัดการศึกษาได้สำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ หน้าที่และการงาน การเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียนการพัฒนาจิตใจและการทำงาน คือตั้งใจทำ และ มีความรับผิดชอบสูง การจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม การเรียนรู้ และการพัฒนาจิตใจนั้นจะออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจใส่คือความคิด เอาใจจดจ่อในการทำงาน การเรียนและการพัฒนาจิตใจ และวิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรอง คือต้องปรับปรุงอยู่เสมอ

สำนักปฏิบัติธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ ประเด็นที่ศึกษาด้านพระพุทธศาสนาขยายตัวออกไปในหลายประเทศ จึงให้ชาวพุทธทั่วโลกได้หันมาสนใจปฏิบัติธรรม และการจัดการศึกษา

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

*** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พระพุทธศาสนาต้องมีการปรับตัวให้กับยุคสมัยใหม่ จึงเป็นโอกาสสำคัญที่เราจะได้มองไปข้างหน้าว่าเราจะก้าวต่อไปในทิศทางไหน และจะกำหนดแนวทางการศึกษาพระพุทธศาสนาให้เป็นไปอย่างไร จึงจะสมสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มคนเหล่านั้น” ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ คือการทำงานร่วมกับในเชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการอยู่ที่การเชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันอันเป็นการทำงานร่วมกันแบบส่วนรวม

คำสำคัญ : อธิธิปาท 4

Abstract

The path of accomplishment was taught by the Buddha consists of Chanda means to make comfortable mind in good action or to develop our mind, Viriya means mind effort or right speech The value of path of accomplishment is the succeed principle for the follower from the past to present. One should appreciate one's work, continuous effort on one's work, consider by various ways. To do so, one will success. To develop mind for high condition, one should follow the path of accomplishment. This principle can develop one to be good quality and can live in society with happiness.

An application the 4 Iddhipadas to develop the quality of life is to use those principles for succeed work. To be appreciate on learning, to cultivate mind and to work called Chanda means learn how to success. To effort for developing mind and work or to attention and take high responsibility called Viriya means make mind and work for good quality. To dedicate our mind and concentrate our work or to learn and develop our mind called Citta. To consider and contemplate by knowledge or always improve called Vimamsa.

Dhamma School with Modern Science The issue of Buddhism education has expanded in many countries. So the Buddhists around the world have turned their attention to meditation. And Buddhism education must adapt to the modern era. It is an important opportunity that we will look forward to. We will move in that direction. And to determine how to study Buddhism, how to adapt and meet the needs of those groups. "Knowledge of the facts. And the rules are systematically organized. Integration with interdisciplinary integration lies in the linkage between disciplines. Together, they work together as a collective.

Keywords : Iddhipadas 4

1. บทนำ

การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้น ต้องดำเนินการตามความในข้อ 5 แห่งระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2553 ซึ่งระบุไว้ว่า “การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โดยคัดเลือกวัดที่เหมาะสม ให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติ ธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการจัดตั้ง สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจารณา แล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติ ธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554: 5)

สำนักปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับรองรับพุทธบริษัทที่ประสงค์จะปฏิบัติธรรมแบบเข้มข้น คือ การนำหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติโดยตรงหรือหลักธรรมที่สูงกว่าขั้นศีลธรรมมาใช้ฝึกอบรมจิตให้เป็นสมาธิเพื่อพัฒนาการทางปัญญา สามารถเอาชนะกิเลสได้ในที่สุด ดังนั้นสำนักปฏิบัติธรรมจึงหมายถึง สถานที่สำหรับฝึกจิตใจให้สงบเป็นสมาธิ และเกิดปัญญา ด้วยกระบวนการฝึกอบรมตามหลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่จัดเป็นหลักสูตรทั้งระยะสั้น และระยะยาว โดยวัดหรือองค์กรทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคม ยุวพุทธิกสมาคม เป็นต้น เป็นผู้บริหารจัดการจัดการฝึกอบรมสำนักปฏิบัติธรรมไว้ 2 ประเภท คือ (1) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (2) สำนักปฏิบัติธรรมทั่วไปมีเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเป็นคุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรมที่เข้าร่วมโครงการไว้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านสถานที่ 2. ด้านวิทยากร 3. ด้านการบริหารจัดการ

ความสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรมเมื่อสมัยก่อนพุทธกาลในดินแดนชมพูทวีปเป็นถิ่นที่มีอารยธรรมเก่าแก่มีศาสนาหรือลัทธิเกิดขึ้นมากมายมีภาษาพูดและเขียนที่หลากหลายและต่อมาเป็นดินแดนพุทธภูมิที่ก่อกำเนิดศาสนาเอกของโลกมีหลักธรรมคำสั่งสอนแตกต่างกับศาสนาอื่นคือไม่ได้สอนเรื่องพระเจ้าแต่กลับสอนเรื่องกิเลสกรรมวิบากถึงความพ้นทุกข์เป็นรูปแบบการสอนเรื่องง่ายไปสู่เรื่องทีละเล็กละน้อยตามลำดับสามารถพิสูจน์ได้ความสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรมประกอบด้วย 1) พระพุทธเจ้า 2) พระธรรม 3) พระสงฆ์ 4) สถานที่ใช้ประกอบกิจในการเจริญภาวนาและ 5) ผู้เข้ามาใช้บริการ ในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสถึงสำนักปฏิบัติธรรมที่ควรแก่การเจริญกัมมัฏฐานไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายอาศัยเสนาสนะที่สงัด เช่นป่า โคนไม้ภูเขาชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ที่สงัดมีเสียงน้อยมีเสียงอีกทีก็น้อยไม่มีคนสัญจรไปมาไม่มีคนพลุกพล่านเหมาะเป็นที่ลึกลับเร้นลับอยู่ป่าอยู่โคนไม้หรืออยู่เรือนว่างนั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงดำรงสติมั่นมุ่งเฉพาะกัมมัฏฐาน” พระพุทธองค์ทรงได้ชี้สถานที่ควรแก่การเจริญกัมมัฏฐานแล้วพระองค์ยังทรงให้แนวทางการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ดำรงสติไว้เฉพาะหน้ามีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก...มีสติปราภูอยู่เฉพาะหน้าว่ากายมีอยู่ก็เพียเพื่ออาศัยเจริญญาณเจริญสติเท่านั้นไม่อาศัยต้นหาทิฏฐิอยู่และไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรในโลกภิกษุทั้งหลายพิจารณาเห็นกายในกายอยู่อย่างนี้แล” เหตุผลที่คนไทยต้องเรียนรู้พระพุทธศาสนาเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน 8 ประการ ดังนี้

1. พระธรรมเป็นจริยศึกษาเพื่อรับมือกับปัญหาของยุคพัฒนาให้คนไทยรู้จักเก็บรวบรวมศึกษาและเลือกใช้ประโยชน์จากข้อมูลทั้งหลายเกี่ยวกับการสร้างเสริมความเจริญอย่างเพียงพอ
2. พระพุทธศาสนาเป็นระบบจริยธรรมที่ติดต่อกับพื้นฐานเดิมของสังคมไทยแม้ว่าปัจจุบันในระดับพื้นผิวจะมองเห็นว่าผู้คนห่างเหินจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแต่ระบบศีลธรรมตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาก็ยังสืบต่ออย่างแน่นหนาในรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย
3. ชาวพุทธควรมีสติที่เรียนจริยศึกษาแบบพุทธการปลูกฝังจริยธรรมต้องดำเนินไปอย่างมีกระบวนการและเป็นระบบโดยสอดคล้องกับเกณฑ์แห่งสังฆธรรมที่รองรับเป็นพื้นฐานที่สังคมไทยยอมรับพระพุทธศาสนาและนับถือสืบต่อกันมา
4. สังคมไทยมีข้อได้เปรียบในการจัดจริยศึกษาที่มีเอกภาพสังคมไทยมีประชากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนแม้จะมีความแตกต่างหลากหลายเป็นความแตกต่างในระดับของพัฒนาการทางจิตปัญญาส่วนหลักความเชื่อและหลักคำสอนทั่วไป จึงน่าใช้ความได้เปรียบ คือ ความมีเอกภาพทางศาสนาให้เป็นประโยชน์
5. สังคมไทยไม่มีเหตุผลที่จะไม่สอนจริยศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนาเนื่องจากพุทธศาสนาในประเทศไทยมีเอกภาพมากถึงขั้นที่อาจพูดได้ว่ามากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก
6. การเรียนพระพุทธศาสนาเพื่อมารวมอยู่และพัฒนาสังคมไทยการศึกษาพระพุทธศาสนาก็คือการเรียนรู้สิ่งที่คนในสังคมไทยควรจะต้องรู้ในฐานะที่เป็นการรู้จักเรื่องราวของประเทศของตนเป็นความรับผิดชอบของการศึกษาที่จะต้องจัดให้คนไทยได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาถ้าคนไทยไม่รู้จักพระพุทธศาสนาทั้งในด้านเนื้อหาและสถาบันก็คงต้องถือว่าเป็นความบกพร่องของการศึกษาของชาติ
7. การศึกษาเพื่อสร้างชนชั้นสำหรับมาพัฒนาสังคมไทยความล้มเหลวด้านหนึ่งของการศึกษาในสังคมไทยคือการที่ไม่สามารถสร้างผู้นำและชนชั้นในด้านวิชาการและระบบแบบแผนสมัยใหม่
8. การศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อรักษาลมประเพณีของสังคมไทยพระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งต่างจากศาสนาทั่วไป

การจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม มีความเกี่ยวเนื่องปัจจัยหลายด้านและพบว่าสภาพและปัญหาของสำนักปฏิบัติธรรมก็คือ สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมแม้ว่ามีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปรีชาธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนจุดอ่อน คือบางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่าทรุดโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ เจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ด้านปัญหาอุปสรรค คือมีสัตว์รบกวนมาก เช่น นกพิราบ สุนัข แมว ไก่ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยีได้ดึงดูดความ

สนใจพระภิกษุสามเณรออกไปจากการศึกษาสัมมาปฏิบัติ ขาดการส่งเสริมพัฒนาพระภิกษุสามเณรในการศึกษาหลักไตรสิกขา ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติให้ถึงปฏิวะอย่างแท้จริงด้านโอกาส คือ พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับจากองค์กรระหว่างประเทศด้านการส่งเสริมสันติภาพ มีการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการ ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีความชวนชวยหาความรู้ใหม่ ๆ โดยเข้าศึกษาหลักการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยของสงฆ์มากขึ้น ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดยต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือการวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมกำกับกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้ ส่วนการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมนั้น ขาดการเน้นหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการจัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกสำนัก

2. พัฒนาการสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย

ในสมัยพุทธกาลระยะเริ่มแรกนั้นพระสงฆ์ยังไม่มีที่อยู่อาศัยประจำได้จาริกไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไปเป็นการยังประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มากตามที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์” (วิ.ม. (ไทย) 4 /32 /32.) กิจกรรมการเผยแผ่ของวัดในสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีจุดมุ่งหมายในการแสดงธรรมสั่งสอนพุทธบริษัท 3 ประการคือ 1. เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น (อภิญญา) สิ่งใดที่พระพุทธองค์ทรงรู้แล้วเห็นแล้วถ้าทรงเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังก็ไม่ทรงสอน ทรงสอนแต่ความรู้ที่จำเป็นเท่าที่บุคคลพอจะรับได้เพื่อประโยชน์แก่ผู้รับ 2. ทรงแสดงธรรมมีเหตุผลที่ผู้ฟังตรองแล้วเห็นจริงได้คือมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นได้ด้วยตนเองไม่มมายเลื่อนลอย พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าส่วนใหญ่ทรงสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเองไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไป 3. ทรงแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ (สปปาฏิหาริย์) คือผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับประโยชน์ควรแก่การปฏิบัติไม่ใช่ปาฏิหาริย์อย่างอื่นใครปฏิบัติชอบมากย่อมได้รับผลแห่งการปฏิบัติมากตามสมควรแก่การปฏิบัติของตน (ที.ปา. (ไทย) 20 /503 /172-173)

การพัฒนาของสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทยสมัยสุโขทัยวัดได้ถูกจัดแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ วัดป่า (อรัญญวาสี) และวัดบ้าน (คามวาสี) โดยมีหน้าที่ต่างกันออกไปคือพระวัดบ้านทำหน้าที่สั่งสอนอบรมเผยแผ่ธรรมะให้ความรู้ด้านปริยัติธรรมส่วนพระวัดป่าทำหน้าที่เผยแผ่อบรมในแนวปฏิบัติ กัมมัฏฐานแต่ปัจจุบันสถานที่ปฏิบัติธรรมไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรมากขึ้นและหลักสูตรการสอนในการปฏิบัติธรรมก็ไม่ตรงกันจากหลาย ๆ สำนักทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคมได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าวจึงออกระเบียบในการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นเพื่อให้พระวัดบ้านหรือพระวัดป่าสามารถสอนได้ทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ นำพาปฏิบัติธรรมและ

มีหลักสูตรการสอนไปทิศทางเดียวกันได้ (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2532: 25) การจัดทำหลักสูตรจะต้องมีความสอดคล้องกับสำนักปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในด้านบุคลากรมีความรู้ความสามารถในการสอน ทั้งปริยัติและปฏิบัติซึ่งมีระดับขั้นตอนของการฝึกอบรมและหลักสูตรที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น การจัดฐานเรียนรู้ 4 ฐาน คือ ฐานวิชาสารคดีเชิงพุทธ ฐานศาสนพิธี ฐานธรรมคัมภีร์ และ ฐานปฏิบัติธรรม ในด้านอาคารสถานที่และรูปแบบได้ปรับให้เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมและรองรับในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุก และเชิงรับ (สมใจ ลักษณะ, 2552: 7-8)

3. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำนักปฏิบัติธรรม

การจัดการศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมนั้นมีมาแต่ในสมัยพุทธกาลจวบจนถึงปัจจุบันที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการศึกษาในสมัยพุทธกาล กับการศึกษาในสมัยปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การศึกษาในสมัยพุทธกาล

พระพุทธเจ้าท่านว่าเป็นยอดของบรมครูทั้งของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายที่มีการสอนหรือวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพมาก ผลการสอนแต่ละครั้งมีผู้ฟังได้บรรลุมรรคผลและดวงตาเห็นธรรมเป็นจำนวนมากทั้งสอดคล้องกับจิตหรืออุปนิสัยสันดานของผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะพระองค์มีหลักการสอน 3 ประการ ดังนี้

1. ทรงสอนให้รู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมะที่ควรรู้ควรเห็นหมายความว่าทรงสอนหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับจิตอุปนิสัย และระดับสติปัญญาของผู้ฟังซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ฟังนั้นๆควรต้องรู้และต้องเห็นโดยมุ่งถึงความเข้าใจและสามารถน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลเป็นความสุขความเจริญแก่ตนและสังคมและเพื่อให้การปฏิบัติดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง จึงทรงสอนอย่างละเอียดแจ่มแจ้งและให้เห็นให้เข้าใจอย่างทะลุปรุโปร่ง

2. ทรงสอนอย่างมีเหตุผล ที่ผู้ฟังเมื่อพิจารณาตรองตามแล้วเห็นจริงเป็นความถูกต้องดีงามได้ เช่น ทรงสอนว่า ผู้ขยันหมั่นเพียรย่อมหาทรัพย์ได้ ก็แสดงให้เห็นว่าใครก็ตามถ้าหากมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนก็มีความรู้ในวิชาเหล่านั้น มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานก็จะได้ทรัพย์สมบัติเพิ่มพูนขึ้น หมั่นขยันในหน้าที่ราชการก็จะได้มีความเจริญก้าวหน้า มีตำแหน่งมีเงินเดือนสูง เป็นต้น ผู้ฟังพิจารณาตรองตามแล้วก็จะเห็นจริงได้ว่าคนเกียจคร้านจะไม่มีความสำเร็จนี้แสดงว่า ความเกียจคร้านเป็นเหตุความเสื่อมถอยเป็นผล ตราบใดที่บุคคลยังเกียจคร้านอยู่เขาจะมีความสุขไม่ได้ ไม่ว่าในด้านอะไรก็ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่มีเหตุผลขอให้ผู้ฟังนำไปคิดพิจารณาตามไปเท่านั้นก็จะเห็นเป็นจริงตามที่ทรงแสดงเอาไว้

3. ทรงสอนเป็นอัสจรรย คือใครก็ตามเมื่อได้ฟังเข้าใจแล้วก็น้อมนำไปปฏิบัติย่อมได้ผลประโยชน์ตามสมควรแก่การปฏิบัติจริงเป็นอัสจรรย หมายความว่า การปฏิบัติธรรมะที่ได้ฟังได้เข้าใจมาแล้วใครปฏิบัติได้มากก็จะได้รับผลประโยชน์เป็นความสุขความเจริญมาก ใครปฏิบัติก็ได้รับผลความสุขความเจริญน้อยลดหลั่นกันลงมา และผลที่ได้รับนั้น ก็เป็นไปตามความจริงที่ทรงชี้บอกเอาไว้เป็นอัสจรรยแท้เช่นอบายมุขทางเสื่อม (เป็นนักเลงหญิง นักเลงพนัน นักเลงสุรา คบคนชั่ว

เป็นมิตร) ที่ทรงแสดงห้ามไว้ว่าอย่าประพฤติปฏิบัติ ใครขึ้นประพฤติประสบความสำเร็จ และใครไม่เชื่อฟังขึ้นประพฤติเข้าก็จะประสบความสำเร็จความเสื่อมความพินาศปฏิบัติมากก็เสื่อมมากปฏิบัติน้อยก็เสื่อมน้อย ใครก็ตามที่มัวเมาในอบายมุขจะไม่มีเสื่อมไม่มีเลย นี่แสดงให้เห็นว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ผลจริงให้ผลถูกต้องเป็นอัสจรรย ทรงสอนไว้อย่างไร ก็เป็นอย่างนั้นชนิดอมตะนิรันดร์กาลการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้จะเป็นเพียงธรรมมีกถาหรือการสนทนาธรรมทั่วไป ซึ่งไม่ใช่คราวที่มีความมุ่งหมายพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดีทั้งนี้ก็เพราะมีองค์ประกอบการสอน 4 ประการ ดังนี้

(1) สันทัสนา ชี้แจงให้แจ่มแจ้งชัดเจน คือ จะสอนอะไรก็จำแนกแยกแยะขยายความมีอุปมาอุปมัยหรือยกอุทาหรณ์หรือใช้อุปกรณ์ร้องอ้าเหตุผลประกอบให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงเห็นจรงดังจูงมือไปดูเห็นกับตา

(2) สมาทปนา ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติหรืออยากทำตาม คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหัดทำก็แนะนำหรือบรรยายให้ชัดซึ่งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่ต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนยอมใจรับอยากลงมือปฏิบัติหรือนำไปปฏิบัติตาม หรือสิ่งใดที่ไม่ดีไม่ควรปฏิบัติก็บรรยายให้มองเห็นโทษภัยจนให้ผู้ฟังอยากเลิกทำสิ่งนั้นแล้วหันมาทำสิ่งที่ดีมีคุณประโยชน์

(3) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะมีกำลังใจเข้มแข็ง เกิดความเชื่อมั่นตนเองที่จะทำได้ปฏิบัติให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อไม่กลัวเหนียวกลัวยากในลักษณะที่ว่าเรื่องที่สอนให้ทำนั้น ไม่ยากเย็นจนเกินไป เพิ่มความพยายามอีกหน่อยเท่านั้น และชี้ให้ผู้ฟังเห็นสมรรถภาพในตัวของเราเองว่ามีพอ

(4) สัมปัทสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ ช่วยทำให้จิตใจของผู้ฟังแจ่มใสชุ่มชื่นเบิกบานปลอดโปร่งไม่หดหู่ซบเซาโดยชี้ให้เห็นผลดีหรือประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงใจเบิกบานใจ เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาก็คือธรรมะและวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้ซึ่งเรียกว่า พระธรรม ที่ทรงแสดงไว้ดีแล้ว (สวากขาตธรรม) และวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ (วินัยบัญญัติ) เกิดจากการค้นพบแล้วได้ตรัสรู้ และได้นำมาประกาศแก่มวลมนุษยชาติ โดยอาศัยพระมหากรุณาธิคุณและหลักการสอนลีลาการสอนอันชาญฉลาดเปี่ยมด้วยประสิทธิภาพของพระองค์ทำให้เกิดศาสนสาวก ศาสนสถาน และศาสนพิธีกลายเป็นศาสนาที่สมบูรณ์เยี่ยงศาสนาโลกหรือศาสนาชาติอื่นๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2544: 84)

3.2 การจัดการศึกษาคณะสงฆ์

การที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตั้งสังฆมณฑลขึ้นมานั้นก็เพื่อให้เป็นสังฆมณฑลแห่งการเรียนรู้พระภิกษุทุกรูปที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะต้องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพราะต้องสมาทานศึกษา ประพฤติ ปฏิบัติ ส่วนสิกขาทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสำหรับตนคำว่า สิกขาหมายถึง การศึกษา ส่วนสิกขาบท หมายถึงเรื่องที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ และปฏิบัติตามพระภิกษุทั้งหลายที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจึงมีฐานะเป็นนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยังเป็นพระเสขะบุคคล คือบุคคลที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ ฝึกฝน อบรมและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นในอดีตจึง

มีประเพณีไทยที่เรียกว่า “บวชเรียน” คือบวชแล้วจะต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสู่ความเป็นบัณฑิต คือมีปัญหาที่สามารถพึ่งได้ซึ่งประเพณีการบวชเรียนนี้เป็นสิ่งที่ชาวไทยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยเหตุนี้ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและการให้ความรู้หรือแสงสว่างทางปัญญาแก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่วัดมีอาจปฏิเสธได้ ซึ่งวัดเองได้ดำเนินการในส่วนนี้มาเป็นระยะเวลานานจนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับด้วยดีในหมู่ประชาชนชาวไทย แม้ปัจจุบันบทบาททางด้านการศึกษาของวัดจะมีได้เป็นไปอย่างกว้างขวางเหมือนในอดีตที่ผ่านมาเพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปก็ตามแต่ถึงกระนั้นวัดยังคงไว้ซึ่งสาระและความสำคัญทางการศึกษาอย่างมั่นคงเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการทางการศึกษาแก่บุคลากรในวัดนั้น (พระวิสุทธิกัทรธาดา(ประสิทธิ์พรหมรสี), 2547: 89)

การศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ (กรมการศาสนา, 2540: 13-14)

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรม จัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรม แบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่นๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น 9 ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1- 2 ชั้นประโยค ป.ธ. 2,3,4,5,6,7,8 และ 9 ผู้สอบได้ประโยคป.ธ.3 ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือ ทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค 1 - 2 ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. 3- 8 ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. 9 ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค 9 ได้ในขณะที่เป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตินำไปถวายพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่ วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้ การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้ รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

4. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบัน คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์ แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมมาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนา ในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ มี 2 ประการ คือ 1. คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน 2. วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญ วิปัสสนากิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนยอด

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาคำว่าจัดการ นั้นเป็นคำรวมที่ครอบคลุมการดำเนินการบางสิ่งบางอย่างโดยมีเป้าหมายที่มุ่งบรรลุอย่างชัดเจน มีการกำหนดรูปแบบกระบวนการ มีการจัดองค์การ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ผู้ดำเนินการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการดำเนินการให้เกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนดกระบวนการทั้งหมดนี้คือการจัดการ ซึ่งต้องกระทำอย่างเป็นระบบ มีแผน มีเป้าหมายมีผู้รับผิดชอบ และมีเครื่องมือกลไกที่นำไปสู่ความสำเร็จได้ ทั้งนี้ การจัดการศึกษาก็คือ กระบวนการดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ในกระบวนการจัดการศึกษานี้มีบุคคลหลายคนและหลายหน่วยงานเข้ามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว พรรคพวก เพื่อนฝูงญาติมิตร ชุมชน ประชาคม เอกชน สื่อมวลชน วัดโรงเรียน และที่สำคัญมากคือรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยสังคมที่มีขนาดใหญ่โตกว้างขวาง มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการประกอบอาชีพหลากหลาย เนื้อหาของการศึกษายังต้องมีความหลากหลาย แต่ขณะเดียวกันการจัดการศึกษาก็ต้องมุ่งธำรงรักษาเอกภาพร่วมกันของสังคมไว้ด้วย สารของการศึกษาจึงต้องครอบคลุมทั้งเรื่องวิถีการดำรงชีวิต การประพฤติปฏิบัติตน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ประสบการณ์และความเป็นไปของสังคมในอดีต ปัจจุบัน และที่จะไปสู่ออนาคต รวมทั้งเรื่องความรู้ความเข้าใจและเทคนิควิธีการประกอบอาชีพ (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตรณะบุตร, 2542: 76-77) ปัญหาสังคมที่ ปรากฏขึ้นทุกวันนี้หลายเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน รัฐบาลเห็นว่าจะต้องดำเนินการผลักดันให้ประชาชนทุกศาสนาได้มีโอกาสศึกษาและทำความเข้าใจในหลักธรรมให้มากขึ้น จึงจะสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปได้ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม รู้จักประยุกต์ใช้หลักธรรม หรืออิทธิบาทธรรม 4 ประการเข้ากับหลักการบริหารก็จะสามารถทำหน้าที่บริหาร ปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ เพราะการบริหารจัดการสำนักนั้นจะมีความยากและเกิดปัญหาอุปสรรคมากมายนานับประการ

ดังนั้นเจ้าสำนักจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำมีใจรักในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม คือมีฉันทะพอใจในหน้าที่ ที่ตนบริหารจัดการ สนใจในงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่ รู้จักริเริ่มโครงการต่าง ๆ ที่เป็นแก่นสาร มีความเข้มแข็งอดทน คือมีวิริยะ ความเพียรพยายามแก้ไขปัญหาปรับปรุงสำนักทั้งด้านสถานที่ให้มีความรื่นรมย์เป็นสัปปายะแก่การปฏิบัติธรรม สร้างธรรมทายาทคือบุคลากร เริ่มตั้งแต่การนำเข้าคัดสรร ส่งเสริมการศึกษา และกระบวนการพัฒนาให้เป็นบุคลากรที่

มีคุณภาพ กอปรด้วยสติปัญญา คือมีจิตตะ เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ ต่อบุคลากรของสำนักอยู่สม่ำเสมอ รู้จักปกครองดูแล ประสานความสัมพันธ์และประสานประโยชน์ร่วมกันของหมู่คณะ ให้เกิดความสามัคคีปรองดองให้เห็นแก่ประโยชน์โดยรวม ให้สำนึกในหน้าที่รับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้จักปกครอง บังคับบัญชา มีการวินิจฉัยสั่งการ คือ วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง วินิจฉัยสั่งการด้วยความถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์และยุติธรรม รู้จักติดตาม และประเมินผลงาน และการรายงานเพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติงานในแต่ละโครงการ ของแต่ละบุคคล หรือคณะบุคคล ผู้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ รับผิดชอบ ไปปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2552: 52)

4. ผลการจัดการศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่

ผลการจัดการศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ สำนักปฏิบัติธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ ประเด็นที่การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาขยายตัวออกไปในหลายประเทศ จึงให้ชาวพุทธทั่วโลกได้หันมาสนใจปฏิบัติธรรม และการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาต้องมีการปรับตัวให้กับยุคสมัยใหม่ จึงเป็นโอกาสสำคัญที่เราจะได้มองไปข้างหน้าว่า เราจะก้าวต่อไปในทิศทางไหน และจะกำหนดแนวทางการศึกษาพระพุทธศาสนาให้เป็นไปอย่างไร จึงจะสมสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มคนเหล่านั้น” ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ คือการทำงานร่วมกับในเชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการอยู่ที่การเชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันอันเป็นการทำงานร่วมกันแบบส่วนรวม ดังนี้

1) วิทยาการสมัยใหม่เน้นศึกษาโลกภายนอก พระพุทธศาสนามุ่งศึกษาโลกภายใน พระพุทธเจ้าทรงศึกษาวิทยาการ หรือศาสตร์ต่างๆ ทั้ง 18 ศาสตร์ แต่พบความจริงว่า ศาสตร์เหล่านั้นเป็นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจโลกภายนอกได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งพระองค์ได้ทรงใช้ศาสตร์เหล่านั้นเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับโลกภายนอก ถึงกระนั้น การเรียนรู้ศาสตร์ภายนอกเป็นประตูคำถามปลายเปิด ที่ไม่สามารถแสวงหาจุดบรรจบ และสนองตอบต่อความอยุ่รอด และความสว่างไสวทางจิตใจและปัญญา จึงทำให้พระองค์ตระหนักรู้ว่า การที่จะทำให้ชีวิตค้นพบค้นพบจุดจบอย่างแท้จริงนั้น คือ การศึกษาเพื่อให้เข้าใจโลกภายใน ซึ่งเครื่องมือที่พระองค์ทรงค้นพบคือ “ไตรสิกขา” กล่าวคือ ศีล สมาธิ และปัญญา การศึกษา หรือ “สิกขา” ตามกรอบพระพุทธศาสนาเป็นการตระหนักรู้และเห็นความทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ การดับทุกข์ และหนทางแห่งการดับทุกข์ด้วยจิตใจของตนเอง ฉะนั้น ปริณญาที่พระองค์ได้รับมิใช่ปริณญาตามที่ชาวโลกยึดถือ หากแต่เป็นการปริณญาคือความรู้รอบตามกรอบของอริยสัจ 4 และมีโยนิโสมนสิการเป็นอารมณ์ระดับสติปัญญาของผู้เรียน

2) วิทยาการสมัยใหม่มุ่งความจริง พระพุทธศาสนามุ่งศีลธรรม สัจธรรมที่มนุษย์แสวงหา มี 3 อย่าง คือ ความจริง (Truth) ความดี (Goodness) ความงาม (Beauty) และความสุข (Happiness) วิทยาการสมัยใหม่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์นั้น เป็นศาสตร์มุ่งแสวงหาความจริง และพิสูจน์ความจริง ในขณะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ที่มุ่งเน้นในการแสวงหา

ความดี ความงาม และความสุขให้แก่มนุษย์ในเชิงปัจเจก และสังคมโดยรวมในขณะเดียวกัน หากมอง “ความจริง” ในมิติของวิทยาศาสตร์ และพระพุทธศาสนานั้น มีจุดร่วมที่สำคัญประการหนึ่งคือ “ความจริงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ” พระพุทธศาสนามีจุดยืนที่ชัดเจนว่า ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะถือกำเนิดหรือไม่ก็ตาม ความจริงตามธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ปรากฏและมีอยู่แล้ว พระองค์เป็นเพียงผู้เข้าถึงกฎเกณฑ์ธรรมชาติ และนำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมานำเสนอแก่มนุษยชาติ

ดังนั้นศาสตร์สมัยใหม่ในปัจจุบันมีผลต่อการจัดการศึกษาให้ก้าวไกลและเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วและสามารถที่จะเข้าถึงทุกกลุ่มทุกเชื้อพันธ์ ซึ่งการยอมรับศาสตร์สมัยใหม่ไม่ใช่เพียงแค่ลดบทบาทอีกหนึ่งศาสตร์ลงไป แต่จะเป็นการเพิ่มศาสตร์ที่ต่อยอดให้สามารถเผยแผ่ไปได้ดีกว่า รูปแบบการศึกษาศาสตร์ต่างๆ ในโลกนี้ มีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันตามแนวคิดแห่ง ศาสตร์นั้นๆ ซึ่งมีกระบวนการและวิธีการศึกษาตามฐานคิดของแต่ละศาสตร์ บางทีศาสตร์เดียวกันก็แยกสาขาตามการแยกย่อยของจุดประสงค์การศึกษาและตามความต้องการของผู้ศึกษา จนกลายเป็นการแบ่งแยกฐานคิดและเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน บางกลุ่มก็พยายามให้ศึกษาแบบองค์รวมและเกิดการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาของศาสตร์ต่างๆ ในสถาบันอุดมศึกษา องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ได้แทรกอยู่ในองค์ความรู้ของศาสตร์ต่างๆ ด้วยความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาจะส่งเสริมองค์ ความรู้ศาสตร์ต่างๆ นั้นให้เหมาะสมและสมบูรณ์ในบริบทสังคมไทย เช่น รูปแบบวิธีการศึกษา สมัยใหม่เชิงปรัชญา จึงตั้งเป็นภาควิชาเดียวกันโดยใช้ชื่อว่า “ภาควิชาปรัชญาและศาสนา” เป็นต้น วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบจารีตและในพระไตรปิฎก จึงถูกนิยามการศึกษาและ ถูกปรับรูปแบบวิธีการศึกษา เพื่อให้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ปัจจุบัน บางทีผู้ศึกษาที่อาจ เกิดความสับสน แม้แต่ในวงการการศึกษาพระพุทธศาสนา มีนักวิชาการและปราชญ์หลายท่าน ที่อธิบายศัพท์ อธิบายความหมาย อธิบายกระบวนการศึกษา รูปแบบและวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา กับวิธีการศึกษาของศาสตร์สมัยใหม่แตกต่างกันไป ตามบริบทแห่งความคิดที่แตกต่างกัน จนบางทีผู้กำลังศึกษาเกิดความสับสนว่า รูปแบบวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา ที่แท้จริงเป็นอย่างไร เช่น ท่านพุทธทาส ภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปของวิธี การศึกษาเชิงปรัชญาไม่เกี่ยวกับทางปฏิบัติ เป็นเพียงทฤษฎี วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาที่แท้ นั้นเป็นหลักปฏิบัติจริงๆ เพื่อพ้นทุกข์” ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ความเข้าใจว่าปรัชญาและศาสนาเป็นศาสตร์คู่แฝดกันมิใช่เป็นความเข้าใจผิด หากแต่เป็นความเข้าใจอันสมควรสนับสนุน ถ้าหากความเข้าใจนี้จะก่อ ให้เกิดกระบวนการศึกษาที่จะทำให้ศาสตร์คู่นี้เกื้อกูลต่อกันและกันอย่างถูกต้องและเหมาะสม ทั้งในส่วนเป้าหมายและวิธีการของการศึกษา เป็นต้น ซึ่งเป็นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อสืบทอด คำสอนทางพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. **การพัฒนาประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, 2532.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2544.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์ สมัยใหม่**. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี 2533. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นวสาส์นการพิมพ์.
- พระวิสุทธิภักทธธาดา (ประสิทธิ์พรหมรสี). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.
- ภาวิดาธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ไธวงะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคาแหง, 2542.
- สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, 2552.
- สุนทร โคตรบรรเทา. **หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, 2552.
- For science can only ascertain what is, but not what should be religion, on the other hand, deals only with evaluation of human thought and action.” พระธรรมโกศาจารย์, **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**.

การละเมิดวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อการเผยแพร่ Piracy in monk's preaching literature according for propagation

พระมหาณัฐพงษ์ ฐิตปญโญ* พระเวปุลละ เวปุลโล** ทิพากาญจน์ ประภารัตน์***

Received: January 4, 2019

Revised: January 27, 2019

Accepted: February 26, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการศึกษา คือ 1. เพื่อศึกษาถึง การละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 2. เพื่อศึกษาถึง พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยอทินนาทานตามหลักพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาพบว่า 1. การละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พบว่า ผู้ที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ ย่อมมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในข้อหา ละเมิดวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ ฐานนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์ 2. พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยอทินนาทานตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์โดยไม่ได้รับอนุญาตมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้ออทินนาทาน เพราะถือเอาวัตถุสิ่งของของผู้อื่นที่เขาไม่อนุญาต แต่หากมองตามหลักพุทธจริยศาสตร์แล้ว พบว่า ผู้กระทำไม่มีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้ออทินนาทาน เพราะผู้ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์มีเจตนาที่จะเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้บุคคลอื่นได้รับฟัง รับชม อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้คนกระทำความดี

คำสำคัญ: การละเมิด, วรรณกรรมการเทศน์, พระสงฆ์

* พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

** พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*** อาจารย์พิเศษคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Abstract

The object of this article is to study : 1) To learn about piracy by plagiarizing monk's literature preaching as per Copyright act 1994 2) To learn about Buddhist Ethics concerning Adinnadana in Buddhist principles

The results are as follows: 1) A person violates the piracy by plagiarizing monk's literature preaching as per Copyright act 1994 is found guilty as per Copyright act 1994. The person would be charge for pirating copyright literature and distribute without permission. 2) For Buddhist Ethics concerning Adinnadana in Buddhist principles, the person who plagiarizing monk's literature preaching without permission is guilty as per the Five Precepts: Adinnadana because it is about taking others' belonging without permission. But in the view of Buddhist Ethics, the person is not guilty as per the Five Precepts: Adinnaana because the person is only intend to distribute Buddhist teachings for other people to listen or to see. Also it is a way to support people to do good deeds.

Keywords: Piracy, Literature preaching, Monk

1. บทนำ

สืบเนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ที่ผู้สร้างสรรค์ได้ผลิตผลงานออกมาด้วยความรู้และความสามารถของตน กฎหมายลิขสิทธิ์ได้ให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของผลงานอย่างเต็มที่อันเป็นลักษณะความคุ้มครองผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (นิวัฒน์ มีลาภ, 2552: 2) นอกจากนี้ กฎหมายลิขสิทธิ์ยังให้ความคุ้มครองวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ โดยให้ความคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ผู้ทำการเทศน์ว่า การเทศน์นั้นเป็นงานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ พระสงฆ์เป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในผลงานดังกล่าวนั้น หากบุคคลใดได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น คัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ แล้วนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์ซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดว่า บุคคลนั้นถือว่าละเมิดงานวรรณกรรมงานเทศน์อันมีลิขสิทธิ์ของพระสงฆ์ ย่อมมีความผิดตามกฎหมาย

แต่หากพิจารณาคำว่า เทศน์ ตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว คำนี้มีความหมายว่า การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าโดยการพูด เพื่อสั่งสอนให้บุคคลอื่นกระทำความดี และเพื่อให้บุคคลอื่นหลุดพ้นจากทุกข์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556: 140) นอกจากนี้ การเทศน์ยังถือว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนาเป็นครั้งแรกทรงตรัสสั่งกับเหล่าสาวกว่า “ภิกษุทั้งหลาย ! เราได้พ้นแล้วจากบ่วงเครื่องรัดทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้ท่านทั้งหลายก็เช่นกัน ท่าน

ทั้งหลายจึงเที่ยวไปในชนบท เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก ต่างรูปต่างไปแต่ละทิศทาง อย่างไม่รวมกัน 2 รูปในทางเดียวกัน จึงแสดงธรรมประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายที่มีกิเลสบังปญญาจุจลในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะโทษที่ไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมจากคุณที่จะพึงได้พึงถึง แล้วผู้ตรัสรู้ธรรมจักมีขึ้นตามโดยลำดับ แม้เราก็จักไปยังอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรมเช่นกัน”

หากพิจารณาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้ที่บวชเข้ามาเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแล้ว การเทศน์ถือว่าเป็นข้อวัตรอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา จะต้องมีความที่ศึกษาพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ต้องฝึกฝนจิตใจให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง และต้องเผยแผ่ธรรมะนั้นต่อประชาชนด้วย ข้อวัตรนี้ได้บัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎก หมวดเทศนาสังยุตว่าด้วยเรื่อง “มารยาทในการแสดงพระธรรมของพระสงฆ์” ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 16 ลีคาบท ลีคาบทเหล่านี้เป็นข้อวัตรที่พระสงฆ์ต้องประพฤติและปฏิบัติตามนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นระยะเวลากว่า 2500 ปี เพื่อสืบทอดการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้า เพื่อนำประโยชน์และความสุขสู่มหาชน ดังนั้นการเทศน์จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์สำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในขณะเดียวกัน การเทศน์ของพระสงฆ์นั้น ในปัจจุบันนี้พบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้ความสำคัญด้วยการให้ความคุ้มครองในผลงานดังกล่าว เพราะเห็นว่าการเทศน์นั้นถือว่าการสร้างสรรค์ผลงานด้านวรรณกรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วรรณกรรมการเทศน์ เพื่อให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้ประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่หากมาดูเจตนารมณ์ระหว่างการเทศน์ตามหลักพระพุทธศาสนาและการคุ้มครองวรรณกรรมการเทศน์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์แล้วจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้กำหนดให้พระสงฆ์มีหน้าที่ในการเทศน์เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยมิได้หวังสิ่งใดเป็นสิ่งตอบแทนในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังสั่งสอนว่า การให้ธรรมย่อมชนะการให้ทั้ง

เมื่อปรากฏในข้อเท็จจริงว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นี้ได้ให้ความคุ้มครองวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 6 โดยกำหนดให้พระสงฆ์เป็นผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ประเภทการใช้เสียงด้วยการกล่าวและพูด นั้นหมายความว่า พระสงฆ์ย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานเทศน์ของตน ดังนั้น เมื่อพระสงฆ์ได้ทำการเทศน์ก็เท่ากับว่า การเทศน์นั้น พระสงฆ์ย่อมเป็นเจ้าของแห่งสิทธินั้นโดยปริยาย ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอาญาไทยได้กำหนดว่าเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ดังนั้นเมื่อสังคมโดยทั่วไปให้การยอมรับว่าเป็นทรัพย์สินดังกล่าว บุคคลอื่นจะเอาทรัพย์สินนั้นไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของทรัพย์สินถือว่า มีความผิดตามหลักกฎหมายอาญาคือลักทรัพย์ ย่อมได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อีกทั้งยังเป็นความผิดตามหลักทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยหลักเบญจศีล ข้อทินนาทาน ซึ่งถือว่า “เป็นการถือเอาทรัพย์สินที่ผู้อื่นเขาไม่อนุญาต”

เมื่อปรากฏว่า “พระสงฆ์ทำการเผยแผ่การเทศน์ของตนด้วยการพิมพ์เป็นหนังสือออกเผยแพร่อุทิศสาธารณชนโดยทั่วไป หากปรากฏว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้อ่านหนังสือธรรมในเล่มดังกล่าว เกิดความเลื่อมใสต่อข้อความนั้น เพราะเห็นว่าเป็นหลักธรรมคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนา ทำซ้ำด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ดังกล่าวนั้นออกเผยแผ่ต่อสาธารณชนเพื่อให้ผู้อื่นรับทราบคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์ผู้เขียนวรรณกรรมการเทศน์” กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดว่า บุคคลนั้นย่อมมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ในข้อหา “ละเมิดวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ ฐานนำไปเผยแพร่ออกโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์” ย่อมมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา กล่าวคือ ต้องเสียค่าปรับ หรือต้องจำคุก ในขณะเดียวกัน บุคคลนั้นย่อมมีความผิดในการลักทรัพย์ตามหลักเบญจศีล ข้ออาทินาทาน ซึ่งถือว่าเป็น “บาป” ตามหลักพระพุทธศาสนา การกระทำความผิดดังกล่าวถือว่าเป็นปัญหาที่ขัดแย้งกับหลักพุทธจริยศาสตร์

ดังนั้นด้วยความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนั้นจึงเป็นประเด็นที่จะทำการศึกษ่ว่าบุคคลที่ละเมิดด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ผู้กระทำความผิดมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย พ.ศ. 2537 และมีความผิดตามหลักเบญจศีลข้ออาทินาทานตามหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาถึง การละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย พ.ศ. 2537 2. เพื่อศึกษาถึง พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยอาทินาทานตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดความรู้และความเข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาต่อไป

2. การเทศน์ หรือการแสดงธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

การแสดงธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหัวใจในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เนื่องจากเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาเป็นครั้งแรกทรงตรัสให้พระสาวกเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแสดงธรรม หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว ผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่แทนพระพุทธองค์ก็คือพระสงฆ์ (สมเด็จพระญาณวโรดม, 2553: 450) สาเหตุสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงรับสั่งให้พระสงฆ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแสดงธรรม เนื่องจากว่า การแสดงธรรมนั้นเป็นการสื่อสารด้วยคำกล่าว คำพูด ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้เสียง ซึ่งวิธีนี้สามารถนำไปเขียนหรือบันทึกลงวัสดุอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปเผยแผ่ต่อได้อีก

ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงการแสดงธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรศึกษาถึงความหมายและลักษณะที่สำคัญ ตลอดจนถึงประเภทและแนวคิดเป็นลำดับต่อไป

3. ความหมายของคำว่า การเทศน์ หรือการแสดงธรรมและลักษณะการแสดงธรรม

คำว่า “เทศน์” พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “คำว่า เทศน์, เทศนา, หมายถึง การแสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “คำว่า เทศนา หมายถึง การแสดงธรรมสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา, ซึ่งแจ้งให้รู้จักดีรู้จักชั่ว, คำสอน และท่านได้อธิบายว่า เทศนามีอยู่ด้วยกัน 2 อย่างคือ 1. บุคคลาธิฐานเทศนา หมายถึงเทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง 2. ธรรมาธิฐานเทศนา หมายถึง เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง”

นอกจากนี้ยังพบว่า การแสดงธรรมนั้นมีความหมายว่า “บุญ” ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดบุญ 10 ประการ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญกิริยาวัตถุ ในข้อที่ 9 ได้กล่าวว่า “ธัมมเทศนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม” นอกจากนี้ ผู้ที่ฟังธรรมก็ยังเป็นบุญด้วย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในข้อที่ 8 แห่งบุญกิริยาวัตถุว่า “ธัมมัสสวนามัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม”

สำหรับลักษณะสำคัญของการเทศน์นั้นจะต้องประกอบไปด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ 1. ผู้เทศน์ หรือผู้แสดง และ 2. ผู้รับฟัง โดยผู้เทศน์หรือผู้แสดงธรรมนั้นจะต้องยกหัวข้อธรรมของพระพุทธเจ้าข้อใดข้อหนึ่งขึ้นแสดง หลังจากนั้นก็อธิบาย ขยายความไปโดยลับ และอ้างเหตุผลเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อแห่งธรรมนั้น นอกจากนี้ ผู้ที่แสดงธรรมนั้นจะต้องเป็นพระภิกษุเท่านั้น เนื่องจากพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า “ภิกษุเมื่อจะแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ฟังตั้งอยู่ในธรรม 5 ประการนี้ไว้ในใจก่อน แล้วจึงแสดงธรรมนั้น” ธรรม 5 ประการดังกล่าวนี้ได้แก่ 1. เราจักแสดงธรรมโดยลำดับ 2. เราจักแสดงธรรมด้วยการอ้างเหตุผล 3. เราจักแสดงธรรมด้วยความเอ็นดู 4. เราจักไม่เพ่งอามิสในการแสดงธรรม 5. เราจะไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น

ดังนั้น จากความหมายดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า คำว่า เทศน์ หมายถึง การแสดงธรรม ซึ่งแจ้งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้แก่ผู้อื่นได้รับฟังแล้วนำไปปฏิบัติ โดยผู้แสดงนั้นต้องเป็นพระสงฆ์ มีการยกหัวข้อแห่งธรรมของพระพุทธเจ้า แล้วขยายความนั้นไปตามลำดับ มีการยกเหตุผลขึ้นแสดงเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อแห่งธรรมนั้น นอกจากนี้ การเทศน์ยังถือว่าเป็นบุญของผู้แสดงและผู้รับฟังตามหลักพระพุทธศาสนาอีกด้วย

4. ประเภทของการเทศน์ หรือการแสดงธรรม

การเทศน์ตามหลักพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ พบว่า มีการอยู่กันหลายอย่างและหลายรูปแบบ แต่สามารถจัดเป็นประเภทได้ดังนี้

1. การเทศน์แบบพิธีการ หมายถึง การเทศน์ที่ประกอบด้วยพิธีการทางด้านศาสนา ก่อนทำการเทศน์ เริ่มต้นด้วยพระสงฆ์จะต้องขึ้นนั่งบนธรรมาสน์ หรือนั่งบนอาสนะเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้เทศน์ต้องนั่งสูงกว่าผู้ฟัง หลังจากนั้น ทายก หรือผู้นำที่สามารถกล่าวคำอาราธนาต่าง ๆ ได้ กล่าวคำอาราธนาศีลและกล่าวคำอาราธนาธรรม และขอให้พระสงฆ์แสดงธรรมไปโดยลำดับ

2. การเทศน์แบบไม่มีพิธีการ หมายถึง การเทศน์แบบไม่ต้องมีพิธีกรรมทางศาสนา ผู้เทศน์สามารถเทศน์ได้เลยไม่จำเป็นต้องมีพิธีการทางศาสนาแต่อย่างใด เพียงแต่มีผู้ยินยอมให้เทศน์

การเทศน์ทั้งสองประเภทนี้ถึงแม้จะแตกต่างกันในลักษณะของพิธีการ แต่การเทศน์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ เพื่อเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

5. แนวคิดและวัตถุประสงค์ในการเทศน์ หรือการแสดงธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

หากพูดถึงแนวคิดในการเทศน์ตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว พบว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เป็นอนุตรสัมโพธิญาณแล้ว ครั้งแรกพระพุทธองค์ไม่มีแนวคิดที่จะประกาศหรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากว่าธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้นั้นเป็นเรื่องยากที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้ แต่ท้าวสัทมบดีพรหมได้อ้อนวอนและกราบอาราธนานิมนต์ให้พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่ชาวโลก พระพุทธองค์ทรงรับว่า จะแสดงธรรมโปรดชาวโลก หลักจากนั้น พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงธรรมแก่นักบวชและประชาชนโดยทั่วไป (คณาจารย์สำนักพิมพ์เลียงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์, 2552: 117)

ครั้นต่อมา พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ ทำให้พระพุทธองค์ได้เหล่าสาวกถึง 60 รูป และพระพุทธองค์ทรงมีพระดำริที่จะส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาตามสถานที่ต่าง ๆ จึงรับสั่งให้เรียกสาวกมาประชุมกัน แล้วทรงตรัสว่า..

“ภิกษุทั้งหลาย ! เราพ้นจากบ่วงทั้งปวงแล้ว พวกเธอก็เหมือนกัน พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่มหาชน พวกเธออย่าไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่ สุด พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ สัตว์ทั้งหลายผู้มีจิตใจในจักขุ มีน้อย ถ้าไม่ได้ฟังธรรมจักเสื่อมจากคุณอันประเสริฐ แม้เราก็จะไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรมเหมือนกัน”

ดังนั้น หากพิจารณาจากพระดำรัสดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า พระพุทธองค์มีพุทธประสงค์ที่เผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ด้วยการแสดงธรรม โดยมีวัตถุประสงค์คือ “เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่มหาชน”

6. หน้าที่ของพระสงฆ์คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์

หากพิจารณาว่า พระสงฆ์มีหน้าที่อย่างไร เรื่องนี้พิจารณาได้จาก การที่พระพุทธองค์ทรงบวชให้กับบุคคลทั่วไปที่เลื่อมใสเข้ามาเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยในครั้งแรกนั้น พระองค์ทรงเป็นผู้บวชให้เอง การบวชในลักษณะนี้ พระพุทธศาสนาเรียกว่า เอหิ ภิกขุอุปสัมปทา หมายถึงพระพุทธองค์ทรงบวชให้ด้วยวาจาของพระองค์เอง ต่อจากนั้นพระองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์เป็นประธานในการบวชบุคคลอื่นที่เลื่อมใส การบวชในลักษณะนี้

พระพุทธศาสนาเรียกว่า ญัตติ จตุตถกรรม หมายถึง กลุ่มคณะสงฆ์อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และเมื่อบุคคลเหล่านั้นได้เข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้วต้องมีหน้าที่เรียนรู้พระธรรมคำสอน ผึกฝนจิตใจให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง และจะต้องมีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแสดงพระธรรม เห็นได้จากพระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมของพระสงฆ์ ในหมวดธัมมเทสนาปฏิสังยุต (รวบรวมจากพระไตรปิฎก, 2552: 188) ว่าด้วยมารยาทในการแสดงธรรม เช่น ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ้บใช้มีร่มในมือ เป็นต้น และพระคัมภีร์อีกข้อหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “พวกเธอจงจาริกไป และจงแสดงธรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่มหาชน” ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ หรือการแสดงธรรมจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์

7. ลิขสิทธิ์การเทศน์เป็นทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์ คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ (ปภาศรี บัวสวรรค์, 2540: 44-46) ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิดของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญาอาจแสดงออกในรูปแบบของสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สินค้าต่าง ๆ หรือในรูปของสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวคิดในการดำเนินธุรกิจ กรรมวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรม เป็นต้น ในทางสากลทรัพย์สินทางปัญญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ซึ่งหมายถึงความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ และลิขสิทธิ์ ซึ่งหมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้สร้างสรรค์ที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นตามประเภทลิขสิทธิ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ (จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และนันทน อินทนนท์, 2546: 5)

ดังนั้น ลิขสิทธิ์ จึงเป็นหนึ่งในทรัพย์สินทางปัญญาที่กฎหมายทั่วโลกได้ให้การยอมรับ และประเทศต่าง ๆ ได้ตรากฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์แก่ประชาชนในเขตประเทศของตนเอง ซึ่งสามารถคุ้มครองไปถึงประเทศอื่น ๆ ที่ละเมิดงานสร้างสรรค์ของประชาชนในประเทศของตนได้

8. การให้ความคุ้มครองวรรณกรรมการเทศน์ด้วยระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย

กฎหมายลิขสิทธิ์ไทย พ.ศ. 2537 หมายถึง กฎหมายที่ให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้สร้างสรรค์ผลงานอันมีลิขสิทธิ์ตามที่กฎหมายกำหนด ที่จะกระทำการใด ๆ ต่องานของตน เช่น ทำซ้ำหรือดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน หากบุคคลอื่นที่ไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของผลงานไปกระทำการอย่างใด ๆ ต่องานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าว นั่น บุคคลนั้นถือว่าเป็นการละเมิดต่องานอันมีลิขสิทธิ์นั้น กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดโทษทางแพ่งหรือทางอาญาเอาไว้ เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ (อรุณ ประดับศิลป์, 2554: 28)

ประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยให้ความคุ้มครองตามที่ปรากฏใน มาตรา 6 ได้แก่ วรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือ แผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด

ลักษณะแห่งการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยกำหนดว่า ลิขสิทธิ์ จะเกิดขึ้นทันทีเมื่อสร้างผลงานขึ้นโดยไม่มีขั้นตอนทางกฎหมายใด ๆ และไม่จำเป็นต้องมีการเผยแพร่ ผลงานสู่สาธารณชนก่อน จึงหมายความว่า เมื่อเราสร้างสรรค์งานหรือเขียนงานนิพนธ์ขึ้นขึ้นหนึ่ง กฎหมายให้ความคุ้มครองงานชิ้นนั้นทันที เจ้าของผลงานเท่านั้นมีสิทธิในการเผยแพร่งานสู่ สาธารณชน เว้นแต่ได้รับความยินยอมหรืออนุญาตจากเจ้าของ หากผู้ใดทำละเมิดงานไป เผยแพร่ คัดลอก ดัดแปลง ไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมด จักต้องรับโทษอาญาและชดใช้ค่าเสียหาย ทางแพ่งแก่ผู้สร้างสรรค์งานชิ้นนั้น ส่วนการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ที่กระทำกับกรมทรัพย์สินทาง ปัญญานั้น มิใช่การจดทะเบียนลิขสิทธิ์ แต่เป็นการเผยแพร่ชื่องานลิขสิทธิ์ของตนแก่ บุคคลภายนอกเพื่อประโยชน์ในการค้นหา ติดต่อ กับเจ้าของชิ้นงาน อันเป็นความช่วยเหลือของ ทางในการเป็นแหล่งข้อมูลแก่เอกชนที่สนใจใช้ประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์

ดังนั้น จากความหมาย ประเภท และลักษณะแห่งการคุ้มครองตามหลักแห่งกฎหมาย ลิขสิทธิ์ไทยดังกล่าวนี้ ย่อมให้การคุ้มครองวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การบัญญัติให้พระสงฆ์เป็นผู้สร้างสรรค์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย กล่าวคือ ใน กฎหมายลิขสิทธิ์นั้นได้กำหนดให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้สร้างสรรค์ไว้ในมาตรา 4 โดย บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้ ผู้สร้างสรรค์ หมายความว่า ผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้” จะเห็นได้ว่า ผู้สร้างสรรค์ใน ความหมายของกฎหมายลิขสิทธิ์นั้น หมายถึง ผู้ทำหรือผู้ก่องานสร้างสรรค์ตามที่กฎหมายกำหนด ไว้ โดยไม่ได้กำหนดว่ามีสถานะอย่างไร ดังนั้น พระสงฆ์ย่อมเป็นผู้สร้างสรรค์ได้เหมือนบุคคลอื่น ๆ

2. การบัญญัติให้การเทศน์เป็นงานวรรณกรรมตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย กล่าวคือ ในกฎหมายลิขสิทธิ์นั้นได้กำหนดให้การเทศน์ของพระสงฆ์เป็นงานวรรณกรรมดังที่บัญญัติใน มาตรา 4 ใจความว่า “วรรณกรรม หมายความว่า งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุล สาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย” จะเห็นได้ว่า คำว่าวรรณกรรมนั้นมีลักษณะ 2 ประเภท คือ 1. ประเภทลายลักษณ์อักษรได้แก่ หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ เป็นต้น 2. ประเภทคำกล่าว คำพูด ได้แก่ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ ดังนั้น การเทศน์หรือการแสดงธรรมของ พระสงฆ์ กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดให้เป็นงานวรรณกรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วรรณกรรม การเทศน์

3. การบัญญัติให้วรรณกรรมการเทศน์เป็นงานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย กล่าวคือ ในกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยนั้นได้กำหนดให้วรรณกรรมการเทศน์เป็นงานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ดังที่บัญญัติในมาตรา 6 ใจความว่า “งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด” จะเห็นได้ว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดให้วรรณกรรมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนั้น เมื่อวรรณกรรมได้รับความคุ้มครอง การเทศน์ของพระสงฆ์ย่อมได้รับความคุ้มครองไปด้วย ดังนั้น พระสงฆ์ย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมการเทศน์อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นเจ้าของในลักษณะการเป็นเจ้าของสิทธิ ซึ่งคำว่า สิทธิ ในที่นี้ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยถือว่า เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งด้วย

4. การให้ความคุ้มครองการเทศน์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยนั้น กฎหมายได้บัญญัติว่า ให้พระสงฆ์มีสิทธิในวรรณกรรมการเทศน์แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่จะกระทำการใด ๆ ในงานอันมีลิขสิทธิ์ของตน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 ใจความว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 14 เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้ (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้” จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวนี้ กฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่จะทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตน ดังนั้น หากพระสงฆ์เทศน์พระสงฆ์ย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำได้ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้

5. การบัญญัติเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์การเทศน์ของพระสงฆ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย กล่าวคือ กฎหมายลิขสิทธิ์ได้บัญญัติลักษณะแห่งการกระทำที่ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ดังที่ปรากฏไว้ในมาตรา 27 ใจความว่า

“มาตรา 27 การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 15 (5) ให้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำได้ต่อไปนี้

(1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวนี้ กฎหมายได้บอกลักษณะการละเมิดเอาไว้ว่า หากบุคคลใด ซึ่งไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ เช่น ทำซ้ำ หรือดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ถือว่าเป็นการละเมิดทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อพระสงฆ์ทำการเผยแพร่การเทศน์ของตนด้วยการพิมพ์เป็นหนังสือออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน

โดยทั่วไป หากปรากฏว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้อ่านหนังสือธรรมะดังกล่าว เกิดความเลื่อมใสต่อข้อความนั้น เพราะเห็นว่าเป็นหลักธรรมคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนา ทำซ้ำด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ดังกล่าวนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อให้ผู้อื่นรับทราบคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์ผู้เขียนวรรณกรรมการเทศน์ กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดว่า บุคคลนั้นย่อมมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ในข้อหา ละเมิดวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ ฐานนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์ ย่อมต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา คือ ต้องเสียค่าปรับหรือต้องจำคุก

6. การบัญญัติข้อยกเว้นเรื่องการละเมิดการเทศน์ของพระสงฆ์ที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีความผิด กล่าวคือ กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ได้บัญญัติว่า “ การเผยแพร่หลักคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนาไม่เป็นความผิด ” ดังนั้น หากบุคคลใดคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์แล้วนำไปเผยแพร่ต่อ ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดการเทศน์ของพระสงฆ์ได้

9. การคุ้มครองการเทศน์ตามหลักเบญจศีลข้อที่ห้า

ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดเกณฑ์การอยู่ร่วมกันของสังคม เพื่อให้สังคมนั้น ๆ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยกำหนดหลักการอย่างหนึ่งที่เรียกว่า ศีล ซึ่งหมายถึงปกติ หรือมีความหมายในบริบทของสังคมว่า หลักการที่ใช้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ซึ่งถือว่าเป็นข้อห้ามอย่างหนึ่งสำหรับมนุษย์ที่จะอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดหลักการในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม หลักการที่วางไว้ ได้แก่ เบญจธรรม คือ หลักธรรม 5 ประการที่ส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ข้อที่ห้า ไม่ถือเอาสิ่งของของคนอื่นเขาไม่ให้

คำว่า อทินนาทาน ตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว หมายถึง ไม่ถือเอาสิ่งของของคนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ หรือไม่อนุญาต เป็นสิ่งของที่เขาหวงแหน ไมย่นิดที่จะให้ไม่ว่าจะแสดงออกด้วยกายหรือวาจาก็ได้ สิ่งของที่ว่านี้ไม่ว่าจะอยู่ในบ้าน ในป่า ทำตก หรือหลงลืมก็ตามย่อมถือว่าเป็นของที่เขาหวงแหน คำว่าสิ่งของที่ว่านี้มีความหมายรวมไปถึงทรัพย์สินด้วย ทรัพย์สินที่ว่านี้อาจมีคุณค่า หรือไม่มีคุณค่า มีราคา หรือไม่มีราคาก็ได้ โดยกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยได้แบ่งทรัพย์สินเป็น 2 ลักษณะ คือ “ทรัพย์สินที่รูปร่าง และทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง ทรัพย์สินที่มีรูปร่าง หมายถึงวัตถุที่มีรูปร่าง สามารถมองเห็นด้วยตา สัมผัสได้ด้วยมือ เช่น โต๊ะ ตู้ ตั้ง เตียง ข้าว ม้า วัว ความารถ เป็นต้น ส่วนทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง หมายถึง สิ่งที่ไม่รูปร่าง ไม่สามารถสัมผัสได้ แต่สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่ง เช่น กระแสไฟฟ้า สิทธิ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น” (ชนกฤต วรณัชชากุล, 2554: 183) การกระทำความผิดตามข้อบัญญัตินี้ บุคคลจะต้องกระทำต่อสิ่งของหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น หากทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของบุคคลอื่น ไม่มีความผิดตามข้อบัญญัติ

ส่วนลักษณะแห่งการกระทำความผิดนั้น พระพุทธศาสนาได้ยึดเอาหลักเจตนาเป็นเครื่องวัดในการกระทำความผิด ซึ่งตามหลักการทางพระพุทธศาสนาจะเรียกว่า “โद्यจิต” ซึ่ง

หมายถึงเจตนาที่จะยึดถือเอาเป็นที่ตั้ง แต่อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาได้บัญญัติถึงองค์ประกอบแห่งการกระทำความผิดเอาไว้ 5 ประการ คือ

1. วัตถุสิ่งของนั้นมีเจ้าของ
2. รู้ว่าวัตถุสิ่งของนั้นมีเจ้าของ
3. มีจิตคิดจะถือเอาวัตถุสิ่งของนั้น
4. พยายามเพื่อถือเอาวัตถุสิ่งของนั้น
5. ได้วัตถุสิ่งของมาด้วยความพยายามนั้น

ดังนั้น หากพิจารณาจากบัญญัติแห่งเบญจศีลข้ออาทินาทานแล้ว จะพบว่า วรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งของผู้เทศน์ และกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยกำหนดว่า “สิทธิ” คือ ทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง แต่สามารถแสดงความเป็นเจ้าของได้ เมื่อกฎหมายบ้านเมืองได้กำหนดให้สิทธิเป็นทรัพย์สิน ผู้เทศน์ย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินนั้น ดังนั้น หากบุคคลใดถือเอาสิทธินั้นไปโดยมิได้บอกกล่าว หรือได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ถือว่าบุคคลนั้นถือเอาทรัพย์สินโดยที่บุคคลอื่นมิได้อนุญาต ย่อมมีความผิดตามลักษณะแห่งการล่วงละเมิดเบญจศีลข้ออาทินาทานได้ กล่าวคือ ถือเอาสิ่งของที่ผู้อื่นมิได้อนุญาตเอาไปเป็นของตน นั้นย่อมหมายความว่า บุคคลนั้นเป็นบาปตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น การเทศน์ของพระสงฆ์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งเบญจศีลข้ออาทินาทานด้วยเช่นกัน

10. วิเคราะห์ การละเมิดวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อการเผยแผ่

ดังที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่า “บุคคลที่ทำการละเมิดด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าต่อผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เทศน์เป็นความผิดหรือถูกตามหลักพุทธจริยศาสตร์” ซึ่งมีประเด็นที่จะทำการวิเคราะห์ว่า 1. ผู้กระทำการดังกล่าวมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หรือไม่ 2. ผู้กระทำการดังกล่าวมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้ออาทินาทานหรือไม่ และ 3. ผู้กระทำการดังกล่าวมีความผิดหรือถูกตามหลักพุทธจริยศาสตร์

1. ผู้กระทำการดังกล่าวมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หรือไม่

ผู้กระทำจะมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ต่อวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์นั้น การกระทำจะต้องมีองค์ประกอบแห่งความผิด 4 ประการ คือ 1. งานนั้นมีผู้สร้างสรรค์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ 2. งานนั้นกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง 3. กระทำละเมิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ 4. ไม่มีข้อยกเว้น หากผู้กระทำได้กระทำตามองค์ประกอบดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นผู้ละเมิดต่องานเทศน์ของพระสงฆ์

หากพิจารณาถึงองค์ประกอบแห่งการกระทำผิดและการกระทำในกรณีที่บุคคลได้ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เทศน์จะมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่ จากการศึกษา

พบว่า 1. กฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 4 ได้กำหนดว่า “ผู้สร้างสรรค์ ได้แก่ ผู้ที่ทาหรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใด อย่างหนึ่ง ที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้” เมื่อพระสงฆ์เทศน์หรือแสดงธรรมต่อประชาชน ย่อมถือว่าเป็นผู้ทาหรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ ดังนั้นพระสงฆ์ย่อมเป็นผู้สร้างสรรค์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ 2. กฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 6 ได้กำหนดว่า “งานอันมีลิขสิทธิ์ที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครองนั้น ได้แก่ วรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด” และมาตรา 4 ยังได้กำหนดว่า คำว่า “วรรณกรรม” นั้น ได้แก่ งานนิพนธ์ที่ทาขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์...” จะเห็นได้ว่า เทศนา หรือเทศน์นั้น กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดให้เป็นวรรณกรรมอย่างหนึ่ง ที่ได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น งานเทศน์จึงเป็นงานวรรณกรรมที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครอง 3. กฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 27, 28, 29, ได้กำหนดว่า “หากบุคคลใด ทำซ้ำหรือดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ หรือสิ่งบันทึกเสียงในส่วนที่เป็นเสียงหรือภาพ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้สร้างสรรค์ ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ละเมิดต่องานอันมีลิขสิทธิ์” ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ผู้ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดงานอันมีลิขสิทธิ์ และ 4. มีบทยกเว้นหรือไม่ ปรากฏว่า กฎหมายลิขสิทธิ์มาตรา 32 ไม่ได้กำหนดว่า “การเผยแพร่การเทศน์ของพระสงฆ์ต่อสาธารณชนเป็นบทยกเว้น” ดังนั้น การกระทำดังกล่าวจึงไม่ได้อยู่ในข้อยกเว้น เมื่อการกระทำครบองค์ประกอบแห่งความผิด ผู้กระทำย่อมมีความผิดตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ดังนั้น หากบุคคลที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าต่อผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เทศน์ ย่อมถือว่า บุคคลนั้นมีความผิดตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะทำซ้ำด้วยการคัดลอกเพื่อนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยไม่ได้รับอนุญาต

2. ผู้กระทำการดังกล่าวมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทานหรือไม่

ผู้กระทำจะมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทานต่อวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์นั้น ผู้ที่กระทำจะต้องมีองค์ประกอบแห่งความผิด 5 ประการ คือ 1. วัตถุสิ่งของนั้นมีเจ้าของ 2. รู้ว่าวัตถุสิ่งของนั้นมีเจ้าของ 3. มีจิตคิดจะถือเอาวัตถุสิ่งของนั้น 4. พยายามเพื่อถือเอาวัตถุสิ่งของนั้น 5. ได้วัตถุสิ่งของมาด้วยความพยายามนั้น หากผู้กระทำได้กระทำตามองค์ประกอบดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นผู้ถือเอาวัตถุสิ่งของที่ผู้อื่นไม่อนุญาต ย่อมมีกระทำความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทาน

หากพิจารณาถึงองค์ประกอบแห่งการกระทำผิดและผู้กระทำได้ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยไม่ได้

รับอนุญาตจากผู้เทศน์จะมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทานหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า 1. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย ซึ่งเป็นกฎหมายของบ้านเมือง ที่ใช้บังคับเพื่อความสงบสุขของประชาชนได้กำหนดว่า “ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่มีรูปร่าง แต่สามารถแสดงความเป็นเจ้าของได้ หากพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีเจ้าของตามที่กฎหมายกำหนด” เมื่อพระสงฆ์ได้ทำการเทศน์ กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดให้พระสงฆ์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานเทศน์นั้น ดังนั้น พระสงฆ์ย่อมเป็นเจ้าของแห่งทรัพย์สินคือ การเทศน์นั้นโดยสมบูรณ์ 2. บุคคลที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ในขณะที่พระสงฆ์กำลังเผยแผ่วรรณกรรมกรรมการเทศน์อยู่นั้น ถึงแม้ว่าพระสงฆ์ไม่ได้บอกกล่าวว่า วรรณกรรมกรรมการเทศน์มีเจ้าของ แต่บุคคลที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมกรรมการเทศน์ย่อมสามารถรู้ได้โดยปริยายว่า ผู้ที่กำลังเผยแผ่การเทศน์อยู่นั้นเป็นเจ้าของแห่งลิขสิทธิ์ หรือทรัพย์สินนั้น ดังนั้น ผู้กระทำความรู้ได้ว่า การเทศน์นั้นมีเจ้าของ 3. ผู้ที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ด้วยวัสดุอย่างใด ๆ แล้วเก็บเอาไว้ ก็เท่ากับว่า มีเจตนาที่จะเอาลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินนั้นไปเป็นของตน กล่าวคือเป็นการเก็บไว้เพื่อตน ไม่ว่าจะเก็บไว้แบบชั่วคราวหรือแบบถาวร ดังนั้น ผู้ที่กระทำการดังกล่าวนี้ถือว่ามิจิตที่จะเอาลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินนั้นไปเป็นเพื่อตน 4. ในขณะที่ผู้กระทำการกำลังทำการคัดลอกวรรณกรรมกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ ถือว่ากำลังพยายามกระทำเพื่อถือเอาลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินนั้นไปเก็บไว้เพื่อตน ดังนั้น ผู้กระทำจึงมีความพยายามเพื่อถือเอาทรัพย์สินนั้น 5. เมื่อผู้ที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ถือว่าเป็นการกระทำที่สำเร็จแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่ได้นำไปเผยแพร่ก็ตาม ดังนั้น การกระทำความดังกล่าวนี้ย่อมถือว่า ได้ลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินด้วยความพยายามนั้น เมื่อการกระทำครบองค์ประกอบแห่งความผิด ผู้กระทำย่อมมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทาน

ดังนั้น หากบุคคลที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าต่อผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เทศน์ ย่อมถือว่า บุคคลนั้นมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทาน เพราะถือเอาวัตถุสิ่งของผู้อื่นที่เขาไม่อนุญาต

3. ผู้กระทำการดังกล่าวมีความผิดหรือถูกต้องตามหลักพุทธจริยศาสตร์

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า บุคคลที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต บุคคลนั้นย่อมมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะเป็นการทำซ้ำด้วยการคัดลอกเพื่อนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยไม่ได้รับอนุญาต และมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทาน เพราะบุคคลนั้นมีเจตนาถือเอาลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่เมื่อนำเอาความผิดดังกล่าวนี้มาพิจารณาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ จะมีความผิดด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

ก่อนที่จะตัดสินใจว่า เรื่องนั้นเป็นความผิดหรือถูกต้องตามหลักพุทธจริยศาสตร์นั้น เราจะต้องนำเรื่องนั้นมาพิจารณาก่อนว่า ผู้การกระทำมีเจตนาอย่างไร การกระทำในขณะนั้นเป็นอย่างไร หากเรานำกรณีผู้กระทำการบันทึกเสียงหรือภาพการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแพร่

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยไม่ได้รับอนุญาตมาพิจารณาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เราควรพิจารณาอย่างไร

สิ่งที่เราจะต้องพิจารณาในเบื้องต้นนั้นคือ การเทศน์ โดยพิจารณาว่า การเทศน์นั้นคืออะไร สิทธิของการเทศน์นั้นเป็นสิทธิส่วนตัว หรือเป็นสิทธิทั่ว ๆ ไป การศึกษาพบว่า การเทศน์นั้นคือการแสดงธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ผู้อื่นได้รับฟัง รับชม โดยการเทศน์นั้นเกิดขึ้นจากเจตนาธรรมของพระพุทธเจ้าที่จะทรงเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธองค์ที่ทรงตรัสรู้ไปยังประชาชนทุกหมู่เหล่า โดยมีวัตถุประสงค์คือ ให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความสุขจากการเทศน์นั้น และผู้ที่ทำหน้าที่แสดงธรรมแทนพระพุทธองค์หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงปรินิพพานไปแล้ว ก็คือพระสงฆ์ โดยพระพุทธองค์ทรงบัญญัติว่า ผู้เทศน์ไม่ควรมุ่งหวังลาภสักการะจากผู้ฟัง และในขณะเดียวกัน ผู้เทศน์ก็ควรจะมีมารยาทในการเทศน์ด้วย ดังที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยในหมวดเทศนาสังยุติ จากหลักการดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า การเทศน์นั้นคือคำสอนที่สอนให้คนทำคุณงามความดี และผู้ที่ทำให้เกิดคำสอนนั้นได้แก่พระพุทธเจ้า ซึ่งถือได้ว่า ท่านเป็นเจ้าของสิทธิ และสิทธิดังกล่าวนี้ พระพุทธองค์ไม่ทรงหวังว่า “นั่นเป็นสิทธิของเรา นั่นเป็นทรัพย์ของเรา” แต่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับเหล่าสาวกว่า “พวกเธอจงประกาศหลักธรรมเหล่านี้ไปยังประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้รับประโยชน์และความสุข” ด้วยเหตุนี้ทำให้ทราบในเบื้องต้นว่า ผู้พูดและคำสอนไม่ใช่เจ้าของสิทธิโดยตรง แต่สิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิของพระพุทธศาสนาที่ทุกคนสามารถนำไปใช้ได้โดยไม่มีคามผิดใด ๆ

สิ่งที่พิจารณาต่อมาคือ ผู้กระทำมีเจตนาอย่างไรต่อการเทศน์ พบว่า ผู้กระทำมีเจตนาที่จะคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นคำสอนและตัวแทนทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปเผยแผ่ให้ผู้อื่นได้รับฟัง รับชม จึงเท่ากับว่า ผู้กระทำมีเจตนาที่จะถือกุศลผู้อื่นด้วยคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งตรงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่า “การให้ธรรมะ ย่อมชนะการให้ทั้งปวง” ดังนั้น หากพิจารณาจากเจตนาของผู้กระทำดังกล่าวจะพบว่า มีเจตนาที่เป็นคุณมากกว่าเจตนาที่เป็นโทษ

สิ่งที่สุดท้ายที่ควรพิจารณาคือ การกระทำในขณะนั้นเป็นอย่างไร ในประเด็นนี้ ผู้กระทำกำลังบันทึกเสียงหรือภาพของการเทศน์ โดยมีเจตนาเพื่อนำไปเผยแผ่ให้ผู้อื่นได้รับฟังและรับชม และการกระทำดังกล่าวนี้ไม่ได้ทำให้ผู้เทศน์เสียหาย หรือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเสียหาย การกระทำของผู้กระทำในขณะนั้นจึงเท่ากับว่า เป็นการทำให้ประโยชน์ให้กับผู้อื่น และเป็นการช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้น การกระทำดังกล่าวย่อมเป็นกระทำที่มีคุณค่าต่อสังคม ซึ่งเหนือกว่าข้อห้ามหรือกฎใด ๆ

ดังนั้น หากเรานำหลักพุทธจริยศาสตร์มาวิเคราะห์ตามหลักการและเหตุผลในกรณีที่บุคคลทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์แล้ว ย่อมมีความแตกต่างจากหลักการให้ความคุ้มครองการเทศน์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์และตามหลักเบญจศีล ข้อที่นินาทานมาก เพราะเจตนาและการกระทำของผู้กระทำตามหลักพุทธจริยศาสตร์มุ่งไปที่การเผยแผ่หลักธรรมคำ

สอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและมหาชน แต่สำหรับกฎหมาย ลิขสิทธิ์และเบญจศีล ข้อทินนาทานมุ่งไปที่ตัวเจ้าของสิทธิและทรัพย์ ซึ่งเป็นประโยชน์ส่วนตัวผู้ เทศน์มากกว่าที่จะเป็นประโยชน์ต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนา

11. สรุป

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ กรณีการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1. การละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 2. พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยอทินนาทานตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นั้น พบว่า เมื่อพระสงฆ์ทำการเผยแพร่การเทศน์ของตนด้วยการพิมพ์เป็นหนังสือออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยทั่วไป หากปรากฏว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้อ่านหนังสือธรรมะในเล่มดังกล่าว เกิดความเลื่อมใสต่อข้อความนั้น เพราะเห็นว่าเป็นหลักธรรมคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนา ทำซ้ำด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ดังกล่าวนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อให้ผู้อื่นรับทราบคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากจากพระสงฆ์ผู้เขียนวรรณกรรมการเทศน์ บุคคลนั้นย่อมมีความผิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในข้อหา ละเมิดวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์ฐานนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์ ย่อมต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา คือ ต้องเสียค่าปรับหรือต้องจำคุก แต่อย่างไรก็ตาม ก็พบว่า การกระทำความผิดดังกล่าวนี้ ยังมีความแตกต่างกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดว่า การเทศน์ คือ การแสดงธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาให้ผู้อื่นได้รับฟัง รับชมตามเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้า โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความสุขจากการเทศน์นั้น และผู้ที่มีหน้าที่ในการเผยแพร่นั้นก็คือพระสงฆ์

2. พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยอทินนาทานตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า อทินนาทานหมายถึง การไม่ถือเอาสิ่งของของคนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ หรือไม่อนุญาต เป็นสิ่งของที่เขาหวงแหน ไม่ยินดีที่จะให้ ไม่ว่าจะแสดงออกด้วยกายหรือวาจาก็ตาม สิ่งของที่ว่านี้ไม่ว่าจะอยู่ในบ้าน ในป่า ทำตก หรือหลงลืมก็ตามย่อมถือว่าเป็นของที่เขาหวงแหน ซึ่งเป็นหลักเบญจศีลที่ชาวพุทธควรจดเว้น ส่วนกรณี บุคคลที่ทำการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์เพื่อนำไปเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าต่อผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เทศน์ ย่อมถือว่า บุคคลนั้นมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้อทินนาทาน เพราะถือเอาวัตถุสิ่งของผู้อื่นที่เขาไม่อนุญาต แต่หากมองในแง่เชิงจริยศาสตร์แล้ว พบว่า ผู้กระทำไม่น่าจะมีความผิดตามหลักเบญจศีล ข้ออทินนาทาน เพราะผู้ทำการละเมิดด้วยการคัดลอกวรรณกรรมการเทศน์ของพระสงฆ์มีเจตนาที่

จะเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้บุคคลอื่นได้รับฟัง รับชม อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้คนกระทำความดีอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง เพียรเพื่อพุทธศาสน์, **ธรรมศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง, 2552.

จักรกฤษณ์ ครอบงำ และนันทน์ อินทนนท์, **กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.

ธนภุต วรรณชชากุล, **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับอ้างอิง**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2554.

นิวัฒน์ มีลาภ, **กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา 1**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552.

ปภาศรี บัวสวรรค์, **หลักกฎหมายและปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ที่สร้างสรรค์โดยลูกจ้าง**, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชการพิมพ์, 2530.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาธรรมสภา, 2556.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 3539.

รวบรวมจากพระไตรปิฎก, **อริยวินัย**, กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิลป์สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด, 2552.

ราชบัณฑิต, **พจนานุกรมศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**, กรุงเทพมหานคร: บริษัท นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์จำกัด, 2556.

วัดบัวทรายทอง, การเทศนาและการแสดงปาฐกถาธรรม [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.prasompong.igetweb.com. 11 มีนาคม 2557.

สมเด็จพระญาณวโรดม, **ศาสนาต่าง ๆ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

อรุณ ประดับศิลป์, **คัมภีร์ลิขสิทธิ์**, กรุงเทพมหานคร: บริษัท พสุธาพับลิชชิง จำกัด, 2554.

Creative Commons Deed, **กฎหมายลิขสิทธิ์ไทย [ออนไลน์]**, แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki>. 18 กันยายน 2558.

การบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศเมื่อถูกกล่าวหาว่าทำผิดอาญา TheInvalidationof Monkhood inhaving accused of crime

วิจิตร เรือนอินทร์*

Received: June 12, 2018

Revised: August 23, 2018

Accepted: September 15, 2018

บทคัดย่อ

การที่พระภิกษุเมื่อถูกกล่าวหาในคดีอาญา และศาลมีให้ประกันตัว กระบวนการยุติธรรมยังไม่ถึงที่สุด แต่พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาถูกบังคับให้สละสมณเพศทั้งที่ไม่สมัครใจถือว่าการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือไม่ และการที่พระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาที่บ้านเมืองอาจเป็นเพียงลหุโทษ แต่การบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศเท่ากับลหุโทษทางพระวินัยสงฆ์ที่หนักที่สุด คือ พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิกสถานเดียวเท่านั้น กรณีบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศเอาไว้ก่อน เป็นการแก้ปัญหาคือผิดกระบวนการยุติธรรม จึงยังเป็นปัญหาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ชาวพุทธและสังคมไทยหาข้อยุติไม่ได้ อาจเป็นช่องว่างที่จะสร้างปัญหาทำลายความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและพระภิกษุในอนาคตทั้งอาจจะเป็นเครื่องมือให้ผู้ที่ไม่หวังดีนำไปแสวงหาผลประโยชน์ โดยอาศัยช่องว่างของคำว่า “โลกวิชชะ” อย่างจงใจและบิดเบือนเจตนารมณ์ของค่านี้นี้ไป บทความนี้ ผู้เขียนต้องการกระตุ้นทางความคิดให้ผู้มีส่วนได้เสียของกระบวนการยุติธรรม ตระหนักถึงจุดเปราะบางและแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสภาพสังคมไทยเพื่อเป็นบรรทัดฐานสร้างความเชื่อมั่นในหลักธรรมาภิบาล อารังความยุติธรรมให้แก่พระภิกษุและชาวพุทธ

Abstracts

The renunciation of being monkhood in the case of accused of a criminal case is a major problem that undermines the stability of Thai monastic administration and the confidence of Buddhists. At present, this matter is still controversial and criticized in Thai society. The author desires to show the development and historical background of the *Sangha Act* and the issues of

* รองสารวัตรสายปฏิบัติการป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรช้างเผือก 199 หมู่ 2 ถนน โชตนา ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50300

leaving the Order according to the monastic discipline, *Sangha Act*, Criminal Procedure Code and *Lokavajja* (worldly fault). In order to seek the solution of the abovementioned and including trying to offer flaws and reduce legal gaps to create the justice for the Buddhist monk and Thai society.

Keywords: renunciation of being monkhood, Buddhist monk, criminal case

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกลงในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาช้านาน ถือเป็นเสมือนรากแก้วหนึ่งของระบบจริยธรรมและศีลธรรมของคนไทย (กฤษฎา บุญสมิต, 2549: 272) พระภิกษุในฐานะเป็นตัวแทนของหลักจริยธรรมและศีลธรรมในเชิงรูปธรรม (นิตดาภา ภังคานนท์, 2551: 1) พระภิกษุก็ถือเป็นพลเมืองคนหนึ่งของรัฐด้วย ซึ่งต้องอยู่ภายใต้กรอบแห่งกฎหมายของบ้านเมือง หากอยู่ในสมณเพศต่างจากกับฆราวาส ซึ่งพระสงฆ์เองก็มีหลักพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์คอยควบคุมกำกับความประพฤติของภิกษุอีกชั้นหนึ่งด้วยการที่อำนาจรัฐปฏิบัติต่อบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยมาตรฐานแบบฆราวาสต่อพระภิกษุ อาจจะไม่เหมาะสม ละเมิดวินัยพระสงฆ์หรือไม่และเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุหรือไม่ สมควรที่รัฐจะต้องมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างพระภิกษุกับฆราวาสหรือไม่ (สัมพันธ์ เสริมชีพ, 2543: 16)

ประเด็นที่ต้องการนำเสนอตรงนี้ก็คือ เมื่อพระภิกษุถูกอำนาจรัฐกล่าวหาว่า มีความผิดทางอาญา ซึ่งต้องทำการสืบสวนเพื่อกล่าวหาเสนอฟ้องต่อไป และเมื่อศาลไม่ให้ประกันตัวออกมาสู่คดี จำเป็นต้องฝากขังผู้ต้องหา แต่รัฐไม่มีความชอบธรรมที่จะควบคุมหรือคุมขังผู้ถูกกล่าวหาในเพศพระภิกษุ ทางที่สะดวกของเจ้าพนักงานก็ บังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนแล้วคุมขังเมื่อกระบวนการยุติธรรมถึงที่สุด ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความผิด ก็ไม่สามารถกลับคืนสมณเพศได้เหมือนเดิม เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเพราะอำนาจรัฐที่ทำเกินกว่าเหตุ

การสละสมณเพศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. การสละสมณเพศด้วยความสมัครใจ 2. การบังคับให้สละสมณเพศ ด้วยความไม่สมัครใจ จะขอให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสละสมณเพศของพระภิกษุตามพระธรรมวินัยกฎหมายคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมือง ดังนี้ 1. การสละสมณเพศตามปกติ คือ การลาสิกขาด้วยความสมัครใจ 2. การสละสมณเพศทางพระวินัย เพราะหมดคุณสมบัติความเป็นสมณะ คือ ต้องอาบัติปาราชิก 3. การสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (2535) ว่าด้วยนิคหกรรมและการสละสมณเพศ 4. การสละสมณเพศเพราะถูกกล่าวหาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสละสมณเพศ ในกรณีที่ 1 และ กรณีที่ 2 ถือว่าเป็นการสละสมณเพศโดยชอบธรรม และถูกต้องตามพระธรรมวินัยส่วนการสละสมณเพศ ในกรณีที่ 3 คือ การสละสมณเพศตามกฏนิคหกรรมและการสละสมณเพศ ที่แบ่งการพิจารณาออกเป็น 4 กรณี คือ (1) พิจารณาตาม พระ

ธรรมวินัยปิฎกเข้าลักษณะปาราชิก 4 ข้อใดข้อหนึ่ง(2) พิจารณาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(3) พิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(4) พิจารณากรณีโลกวัชชะหมายถึงการประพฤติที่ชาวโลกติเตียนและในกรณีที่ 4 มีการเกี่ยวข้องกับคดีความทางบ้านเมือง เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาการปฏิบัติตามกฎหมายย่อมเกิดปัญหา และมีความสับสนในทางปฏิบัติกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่น่าสนใจ จนเกิดปัญหาวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมปัจจุบัน ดังกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ปฏิบัติการจับกุมควบคุมตัวพระภิกษุระดับพระราชอาคณะหลายรูปที่ถูกกล่าวหาว่า มีส่วนพัวพัน “คดีเงินทอนวัดและทุจริต” และจับกุมพระพุทธรูปอิสระ ในข้อหาสนับสนุนปล้นทรัพย์ ในวันเดียวกัน ได้นำตัวมาสอบปากคำที่กองบังคับการปราบปรามและนำไปสู่การให้“สละสมณเพศ” หรือเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า “จับพระสึก”

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อคิดและเสนอแนะนำไปเพื่อเป็นกรณีศึกษาวิเคราะห์และชี้ให้เห็นว่าการสละสมณเพศในพุทธศาสนามีที่ประเภท มิกรณีใดบ้าง? การสละสมณเพศโดยไม่สมัครใจจะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญหรือไม่? ถ้าหากปรากฏว่าศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้องให้พ้นผิดตามคำฟ้องที่กล่าวอ้างนั้นจะคืนสถานะสภาพให้แก่พระภิกษุได้หรือไม่? อย่างไร? ถ้าเปรียบเทียบกับข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือนทั่วไป เมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้อง ผู้ถูกฟ้องนั้นย่อมได้รับสิทธิคืนสู่สถานภาพเดิม เช่น เงินยศ ตำแหน่ง สวัสดิการอื่นๆย้อนหลังได้ตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้

2. การพัฒนาการและความเป็นมาของกฎหมายปกครองพระสงฆ์

ได้มีข้อกำหนดหรือกฎหมายที่จะใช้ปกครองพระสงฆ์ในประเทศไทยนั้นมีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการมาอย่างยาวนานแล้ว แต่ที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน คือ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีการกำหนดกฎระเบียบของพระสงฆ์ไว้ในพระราชกำหนดเก่า และในพระราชกำหนดใหม่ในกฎหมายตราสามดวง โดยได้กล่าวถึงการกระทำผิดของพระสงฆ์ไว้จนถึงขนาดที่ฝ่ายบ้านเมืองต้องเข้าไปดูแลออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับ ซึ่งมีทั้งในกรณีที่พระสงฆ์ประพฤติผิดทั้งในเรื่องที่ร้ายแรงและไม่ร้ายแรง แต่เรื่องที่ร้ายแรงนั้นโดยส่วนใหญ่มักจะมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อลงโทษด้วย เช่น การประพฤติผิดปาราชิก อีกทั้งยังมีเรื่องการปกครองตนเองในคณะสงฆ์เมื่อเกิดกรณีพิพาทอีกด้วย (นิตดาภา ภัทธานนท์, 2551: 23)

ด้วยเหตุที่ว่าพระสงฆ์มีสถานะพิเศษที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป ในสมัยรัชกาลที่ 1 นอกจากจะทรงอุปถัมภ์ให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นใน พ.ศ.2331 แล้ว ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกกฎหมายพระสงฆ์จำนวน 10 หัวข้อใหญ่ (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2547: 6) โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระกฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ แล้วรวบรวมเป็นประมวลกฎหมายขึ้นเมื่อจุลศักราช 1166 (พ.ศ. 2347) โปรดให้เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” กฎพระสงฆ์ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายตราสามดวง โดยอยู่ในส่วนของพระราชานิติศาสตร์หรือราชานิติคดี ซึ่ง

เป็นกฎหมายฝ่ายบริหารปกครอง เป็นกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับราชประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลพระสงฆ์ มีข้อบังคับทั้งหมด 10 ข้อใหญ่ โดยเป็นการวางหลักเกณฑ์ หลักปฏิบัติ ข้อพึงปฏิบัติ ข้อห้าม การสอดส่องดูแล การกำกับตรวจสอบ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายประพฤติตนได้สมกับสมณเพศ ตามพระธรรมวินัยและมีบทลงโทษกรณีต่างๆ ไปด้วย (ชาญณรงค์ บุษุนัน, 2549: 39) โดยใน 10 ข้อใหญ่นี้ ได้มีการระบุความผิดของพระสงฆ์ตามกฎหมายพระสงฆ์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

1. ความผิดอันเป็นการกระทำความผิดถึงความเลื่อมใสศรัทธาโดยตรง หรือความผิดที่ทำให้ศาสนาเศร้าหมอง ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ เสพเมถุน รกร่วมเพศ โดยมีบัญญัติในกฎพระสงฆ์ ข้อ 1 ข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 8 ข้อ 9 ข้อ 10

2. ความผิดอันเป็นการกระทำความผิดถึงความมั่นคงของประเทศ ได้แก่ ความผิดอาชญากรรม อวดอ้างตนเป็นเป็นผู้วิเศษ หรือ กรณีช่องสุ่มตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพลซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงของบ้านเมืองและอาจทำให้บ้านเมืองเกิดความปั่นป่วนได้ โดยมีบัญญัติในกฎพระสงฆ์ ข้อ 2 ข้อ 3

3. ความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนกฎของผู้ปกครองสงฆ์ หรือที่เรียกว่าความผิดอันทำให้สงฆ์แตกแยก ความผิดเหล่านี้เช่น การไม่เคารพพระสงฆ์ผู้ที่เป็นชั้นปกครอง โดยมีบัญญัติในกฎพระสงฆ์ ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 7

ตัวอย่างบทลงโทษ ในกรณีถ้าภิกษุรูปใดต้องอาบัติปาราชิกให้มาบอกแก่สงฆ์ ปกปิดโทษไว้เข้ากระทำสังฆกรรมร่วมกับพระสงฆ์ให้พระศาสนาเศร้าหมอง ถ้ามีผู้ฟ้องร้อง แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริง ให้เอาตัวเป็นโทษถึงสิ้นชีวิต ให้รับราชบาตรขับเจียนตีโดยญาติโยมให้จงหนัก ไม่ให้เอาเป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งมีใช้เฉพาะแต่ในกฎพระสงฆ์ 10 ข้อเท่านั้นที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของพระสงฆ์ แต่ยังมีส่วนอื่นแทรกอยู่ในกฎหมายตราสามดวงอีก ไม่ว่าจะเป็นในพระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์ และพระราชนิติศาสตร์ นอกจากนั้น ในพระราชกำหนดเกล้าฉบับที่ 31 และ ฉบับที่ 50 ยังมีการกำหนดศาลที่มีอำนาจชำระความที่กล่าวหาพระภิกษุสามเณรทำผิดด้วยพระวินัยว่าให้พิจารณาที่กรมธรรมการไว้ด้วย (คทาฐ วีระวงษ์, 2554, 46-55)

ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อทรงขึ้นครองราชย์แล้ว พระองค์ก็ได้ออกประกาศในเรื่องเกี่ยวกับพระสงฆ์มากถึง 343 ฉบับ หากรวมทั้งพระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา และกฎหมายอื่นๆ แล้วก็รวมถึง 500 เรื่อง และในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้มีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 เปรียบเสมือนธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ ที่กำหนดโครงสร้างการบริหารไว้อย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ คือ มีการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ซึ่งรับผิดชอบในการดูแลกิจการคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรโดยเป็นอำนาจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์และมหาเถรสมาคม เมื่อประเทศไทยเข้ามาสู่รัฐสมัยใหม่ที่มีระบบกฎหมายทัดเทียมนานาอารยประเทศต่างๆ กฎหมายที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ก็เป็นไปตามกฎหมายอาญาที่เป็นกฎหมายหลักของบ้านเมือง มีการบัญญัติกฎหมายอาญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรก

ของประเทศไทย โดยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2451 (หยุด แสงอุทัย, 2548: 13)

ในช่วงปี พ.ศ. 2484 เนื่องจากคณะรัฐบาลสมัยนั้นต้องการความชอบธรรมเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปกครองสงฆ์ให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น จึงมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ขึ้นมา ต่อมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ธนะรัชต์ ประกาศให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 และประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ถือเป็นกฎหมายหลักในปัจจุบันที่ใช้ในการปกครองในวงการของสงฆ์โดยเป็นกฎหมายที่ปรับปรุงจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ ให้เหมาะสมแก่กาลสมัย เท่ากับเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งพุทธอาณาจักร ซึ่งเทียบได้กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (โชติ ทองประยูร, (2506: 79)

นับตั้งแต่นั้นจนถึงในปัจจุบัน เมื่อพระสงฆ์กระทำความผิดตามกฎหมายบ้านเมืองหรือตามกฎหมายอาญาแล้ว พระสงฆ์ก็ต้องรับผิดชอบบทลงโทษที่กฎหมายได้กำหนดไว้ โดยขั้นตอนหรือกระบวนการลงโทษพระสงฆ์นั้นก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอนทั่วไปในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่ทำผิดกฎหมาย โดยนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาปรับใช้เพื่อลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำความผิดกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ซึ่งอาจมีบางขั้นตอนการที่แตกต่างจากการดำเนินคดีโดยทั่วไป เพราะพระสงฆ์นั้นเป็นสมณเพศ การดำเนินคดีบางขั้นตอนนั้นก็จะอาจจะไม่เหมาะสมได้ เช่น การนำพระสงฆ์เข้าห้องขัง หรือเรือนจำ ดังนั้น จึงต้องมีขั้นตอนการให้พระภิกษุลาสิกขาบทก่อน ซึ่งได้นำไปสู่ประเด็นปัญหาข้อถกเถียงกันถึงความเหมาะสมและสิทธิที่ขอธรรมในเวลาต่อมา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า พระวินัย ก็คือ การจัดโครงสร้างวางระบบแบบแผนของชุมชนหรือสังคม เพื่อให้หมู่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันโดยมีความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ที่ดีงาม ที่จะได้รับประโยชน์จากธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541: 16) ประโยชน์จากธรรมนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า 10 ประการ คือ เพื่อความดีงามแห่งสงฆ์, เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งสงฆ์, เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก, เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก, เพื่อกำจัดอาสวะ (ความชั่วร้าย) ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน, เพื่อป้องกันอาสวะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต, เพื่อความเลื่อมใสของบุคคลที่ยังไม่เลื่อมใส, เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของบุคคลผู้เลื่อมใสแล้ว, เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม (พระศาสนา) และเพื่ออนุเคราะห์พระวินัย คือเพื่อค้ำจุนพระวินัยรักษาระเบียบแบบแผนที่ดีไว้ (เสฐียรพงษ์วรรณปก, 2537: 74)

ดังนั้น เพื่อให้ประโยชน์ทั้งหมดเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงได้วางบทลงโทษหรือที่เรียกว่าอาบัติไว้ 3 สถาน คือ อาบัติหนัก ได้แก่ ปาราชิก ซึ่งเมื่อเข้าลักษณะนี้แล้วจะขาดจากการเป็นพระสงฆ์ทันที ไม่สามารถที่จะแก้ไขให้เหมือนเดิมได้ อาบัติอย่างกลาง ได้แก่ สังฆาทิเสส เมื่อต้องลักษณะนี้แล้วสามารถที่จะแก้ไขได้โดยการอยู่กรรมเพื่อทรมานตนเอง และอาบัติอย่างเบา ได้แก่ ถุลลัจจัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏ และทุพภาสิต เมื่อต้องเข้าลักษณะนี้แล้วสามารถแก้ไขได้โดยการการประจานตนเองต่อหน้าภิกษุ จะเห็นได้ว่า ข้อบัญญัติที่

เป็นข้อห้ามที่สำคัญ คือ เรื่องปาราชิกเท่านั้น ปาราชิก แปลว่า ผู้พ่ายแพ้ คือ พ่ายแพ้ต่ออุดมการณ์ทางศาสนา โดยเป็นประเพณีของโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทประเภทครุกาบัติ คือ โทษหนักอาบัติปาราชิกจึงเป็นเรื่องที่ร้ายแรงที่สุดของพระสงฆ์ การที่พระสงฆ์กระทำสิ่งที่ปาราชิกนี้ ความเป็นสมณเพศของพระสงฆ์จะสิ้นสุดลงทันที ปาราชิกมีทั้งสิ้น 4 สิกขาบท คือ สิกขาบทที่ 1 ภิกษุเสพเมถุน สิกขาบทที่ 2 ภิกษุลักทรัพย์ สิกขาบทที่ 3 ภิกษุแก่งฆาตมนุษย์ให้ตาย สิกขาบทที่ 4 ภิกษุอวดอุตริมนุสธรรม สิกขาบททั้ง 4 ข้อนี้ ภิกษุรูปใดต้องอาบัติ ถือเป็นอันตรายจากความเป็นภิกษุทันทีโดยไม่ต้องมีพิธีลาสิกขาบทหรือพิธีสละสมณเพศใด ๆ และห้ามอุปสมบทซ้ำอีกในชาตินี้ ดังนี้ ภิกษุที่ประพฤติพรหมจรรย์อยู่จึงย่อมจะ “รู้อยู่แก่ใจตน” ว่าตนได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ต้องอาบัติถึงปาราชิกหรือไม่และตนได้พ้นจากความเป็นภิกษุแล้วหรือยัง ส่วนถ้ายังไม่ยอมรับ หากมีการโจทก์ฟ้องกันเกิดขึ้นก็จะมีกระบวนการสอบสวนโดยกระบวนการของคณะสงฆ์เอง

กรณีที่ 1 การพิจารณาการสละสมณเพศด้วยพระธรรมวินัยปิฎก

ถ้าพิจารณาตามพระธรรมวินัย โดยเฉพาะโทษสูงสุด คือ อาบัติปาราชิก คำว่า “อาบัติปาราชิก” ถือว่าเป็นโทษหนักสูงสุดในวินัยของสงฆ์ปรากฏในพระวินัยปิฎก เป็นเรื่องที่ว่าด้วยวินัยหรือบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักแห่งความประพฤติ มารยาท ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และการดำเนินชีวิตแบบพรหมจรรย์ของพระภิกษุ นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบันสังคมโลกได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องแต่พระธรรมวินัยปิฎกยังคงยึดมั่นดำรงไว้อยู่เดิม ด้วยเหตุที่ว่าพระสงฆ์มีสถานะพิเศษที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป ในสมัยรัชกาลที่ 1 นอกจากจะทรงอุปถัมภ์ให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นใน พ.ศ.2331 แล้ว ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกกฎพระสงฆ์จำนวน 10 หัวข้อใหญ่ แต่ก็ยังเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น ดังนั้นจะขอกล่าวการสละสมณเพศตามพระธรรมวินัยปิฎกโดยปาราชิก 4 อย่าง ซึ่งจัดอยู่ในประเภทครุกาบัติ จึงต้องหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเพราะปัจจุบันมีประเด็นปัญหาขัดแย้งข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายอาญา ขออธิบายให้เข้าใจเป็นกรณีดังนี้

ปาราชิกข้อที่ 1 การเสพเมถุน

ปาราชิกข้อที่ 2 ลักทรัพย์ ตั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไป

ปาราชิกข้อที่ 3 ฆาตมนุษย์

ปาราชิกข้อที่ 4 อวดอุตริมนุสธรรม

ปาราชิกข้อที่ 1 การเสพเมถุน มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับสากลทั่วโลก หมายถึง ร่วมสัมพันธ์ทางเพศกับมนุษย์หรือมนุษย์แม้แต่สัตว์เดรัจฉานและชาวศพก็ตาม โดยมีเจตนา ไม่ว่าบุคคลนั้น อายุเท่าใดก็ตามตามพระธรรมวินัยถือว่าพระภิกษุรูปนั้นสิ้นสุดสภาพพ้นจากการเป็นพระภิกษุโดยทันทีไม่ต้องมีพิธีกรรมลาสิกขาบทแต่อย่างใดกรณีเช่นนี้เป็นเรื่องมีจิตสำนึกของพระภิกษุควรจะมีมากกว่า ต้องแยกพิจารณา 3 ประเด็นดังนี้

1) พิจารณาตามพระธรรมวินัย ต้องปาราชิกพ้นสภาพขาดจากการเป็นภิกษุทันที แต่ถ้าหากพระรูปนั้นไม่มีจิตสามัญสำนึก ยังดำรงตนอยู่ตามปกติแล้วจะอย่างไร? มีกระบวนการตรวจสอบอย่างไร? ว่าต้องอาบัติปาราชิกจริงหรือไม่? กรณีเช่นนี้ อาจจะมีคนบางกลุ่มนำไปตีความรวมไปถึง อนาคต พากผู้เยาว์ ได้หรือไม่? ควรจะแก้ไขอย่างไร?

2) พิจารณาตามกฎหมายอาญา ถ้าเสพเมถุนกับหญิงที่บรรลุนิติภาวะแล้วโดยหญิงนั้นยินยอมพระภิกษุไม่มีความผิดกฎหมายอาญา แต่ผิดพระธรรมวินัย

3) พิจารณาพระธรรมวินัยร่วมกับ กฎหมายอาญา เช่นพระภิกษุเสพเมถุนกับหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ถึงแม้จะยินยอมหรือไม่ก็ตามผิดทั้งพระธรรมวินัยและกฎหมายอาญา

ปาราชิกข้อที่ 2 การลักทรัพย์ มีวัตถุประสงค์ตรงกับกฎหมายอื่นทั่วโลก หมายถึง ลัก ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ตั้งแต่ 5 มาสกาขึ้นไป ซึ่งเป็นค่าที่บัญญัติขึ้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่ได้มาปรับปรุงให้เทียบเท่ากับ 1 บาทไทย หรือจะเทียบเท่ากับเงินสกุลอื่นๆ เช่น ดอลลาร์ ยูโร ได้หรือไม่? ตรงกับกฎหมายซึ่งได้บัญญัติว่า “ ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริตผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ “ ต้องพิจารณาแยก 2 ประเด็น

1) พิจารณาตามพระธรรมวินัย ถือว่าต้องอาบัติปาราชิกทันทีโดย ใช้จิตสามัญสำนึกเป็นหลักสำคัญ

2) พิจารณาตามกฎหมายอาญาปัญหามีอยู่ว่า ซึ่งเป็นปัญหาในการตีความหมาย คำว่า “ทรัพย์” นี้รวมไปถึงในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือไม่? เพราะสถานการณ์ของสังคมโลกพัฒนาก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีการโอนเงินทางธนาคาร อาจจะมีคนบางกลุ่มนำไปตีความรวมไปถึง ฉ้อโกงทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทุจริต ฟอกเงิน ขอยกตัวอย่างในทางคดี กรณีพระภิกษุถูกกล่าวว่าร่ำลักทรัพย์ จริงหรือไม่? ยังไม่ชัดเจน ถ้าพระภิกษุรูปนั้นปฏิเสธข้อู้คดีในชั้นศาล จะเข้าลักษณะต้องปาราชิกหรือไม่? และต้องสละสมณเพศหรือไม่? จะปฏิบัติอย่างไร?

ปาราชิกข้อที่ 3 ข่มขืน หมายถึง พราศกายนุษย์จากที่มีชีวิตให้ไว้ชีวิต หรือทำให้ชีวิตมณุษย์ตาย ปาราชิกข้อนี้ซึ่งตรงกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 228 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่นต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”

1) พิจารณาตามพระธรรมวินัย ถ้ารับสารภาพ มีพยานหลักฐานมีน้ำหนักเพียงพอชัดเจนการให้สละสมณเพศคงไม่มีปัญหาสงสัยแต่ประการใด

2) พิจารณาตามกฎหมายอาญาปัญหามีอยู่ว่า ถ้าปฏิเสธการกระทำความผิดกล่าว และอาจรวมไปถึง พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย หรือไม่? ขอยกตัวอย่างในทางคดี กรณีพระภิกษุถูกกล่าวหา พยายามฆ่า หรือทำร้ายร่างกาย จะจริงหรือไม่? ยังไม่ชัดเจน ถ้าพระภิกษุรูปนั้นปฏิเสธข้อู้คดีในชั้นศาล จะเข้าลักษณะต้องปาราชิกหรือไม่? จะต้องสละสมณเพศหรือไม่? จะปฏิบัติอย่างไร?

พาราชิกข้อที่ 4 อวดอุตริมนุสธรรม หมายถึง การที่ภิกษุแสดงตนหรือพูดให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนได้ฌานชั้นนั้นชั้นนี้หรือสำเร็จมรรคผล ไม่สามารถมีหรือเป็นได้มิใช่วิสัยของมนุษย์ทั่วไป เป็นต้น

พิจารณาตามพระธรรมวินัย มีปัญหาอยู่ว่า พาราชิกข้อนี้เป็นเรื่องความเชื่อความเลื่อมใสอันมีความหมายหาข้อสรุปไม่ได้ยากต่อการพิสูจน์เอาเหตุและผลมาอ้างว่า การกระทำล่วงละเมิดพระธรรมวินัยข้อนี้มีลักษณะเป็นอย่างไร? จะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร? ควรจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร?

พิจารณาตามกฎหมายปัญหาอยู่ว่า จะตีความเข้าลักษณะข้อหาหลอกลวงผู้อื่นหรือไม่? เพราะอาจมีพฤติการณ์ยังไม่ชัดเจน ถ้าพระภิกษุรูปนั้นปฏิเสธข้อเท็จจริงในชั้นศาล จะเข้าลักษณะพาราชิกหรือไม่? ต้องສละสมณเพศหรือไม่? จะปฏิบัติอย่างไร?

ดังนั้นอาบัติพาราชิก 4 อย่างดังกล่าวนี้เป็นข้อบังคับฝ่ายพุทธจักรซึ่งจะเน้นเอาความรู้สึกรับผิดชอบเป็นสำคัญ แต่ฝ่ายอาณาจักรใช้กฎหมายอาญาหลักข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่พิสูจน์ชัดปราศจากความสงสัยได้ว่าได้กระทำความผิดจริงจึงลงโทษตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ ซึ่งมีความขัดแย้งเกิดปัญหาในการทำปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมของศาลอาญาและกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์

กรณีที่ 2 การพิจารณาการສละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ.2535) ว่าด้วยนิคหกรรมและการສละสมณเพศ

การສละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ.2535) สามารถแบ่งออกเป็นกรณีที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจร่วมกัน 4 ประเด็น ดังนี้

ปัจจุบันเมื่อเกิดกรณีพระภิกษุต้องหาคดีอาญา ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษแต่อย่างใด จึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปแต่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งมีมาตราของกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

ประเด็นที่ 1 ตาม มาตรา 26 บัญญัติว่า “ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้นมาตรา 27บัญญัติว่า “ เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา 25 ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น

(2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญา

(3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

(4) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคมพระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น”

ประเด็นที่ 2 ตาม มาตรา 28 บัญญัติว่า “ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นผู้สึกเป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้ถึงที่สุด”

ส่วนในกรณีที่พระภิกษุถูกดำเนินคดีในช่วงการจับกุม ในมาตรา 29 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักการปล่อยตัวชั่วคราวและการควบคุมพระภิกษุสงฆ์ที่ตกเป็นผู้ต้องหาไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากบุคคลทั่วไปและการดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศ ดังนี้

ประเด็นที่ 3 ตาม มาตรา 29 บัญญัติว่า “ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมีได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้”

กรณีที่ 3 การพิจารณาการสละสมณเพศตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ไกรณีพนักงานสอบสวน อัยการ และศาล เห็นควรไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราว หรือไม่ให้ประกันตัว จำเป็นต้องบังคับให้สละสมณเพศ ทั้งที่ยังมิได้พิสูจน์ว่าละเมิดพระธรรมวินัย ถ้าถูกคุมขังไปสักกระยะหนึ่ง เมื่อได้รับประกันตัว หรือศาลยกฟ้องให้พ้นผิด จะคืนสถานภาพและสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้อย่างไร? จะเห็นได้ว่า ตามมาตรา 29 นั้น กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาสละสมณเพศได้ เมื่อพนักงานสอบสวนและอัยการเห็นว่าไม่ควรปล่อยชั่วคราว สมควรควบคุมตัวไว้ใน 3 กรณีดังนี้

กรณีที่ 1 เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ (แล้วแต่กรณี) ไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว(ไม่ให้ประกันตัว) และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม พนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละสมณเพศได้ (ถ้าเจ้าอาวาสที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัด รับตัวไว้ควบคุมก็ไม่ต้องสละสมณเพศ)

กรณีที่ 2 เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ (แล้วแต่กรณี) ไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว (ไม่ให้ประกันตัว) และไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม พนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละสมณเพศได้

กรณีที่ 3 เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ (แล้วแต่กรณี) ไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว (ไม่ให้ประกันตัว) และพระภิกษุรูปนั้นมีได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง (ถือเป็นพระจรจัด) ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

การดำเนินการให้พระภิกษุดังกล่าวสละสมณเพศเสีย ก็เพื่อใช้เป็นเหตุอ้างว่า ไม่ต้องการให้พระภิกษุห่มจีวรต้องเข้าไปอยู่ในคุกนั่นเอง คือ เป็นไปตามมาตรา 30 ว่า “เมื่อจะต้อง

จำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

การสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนนี้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาที่มีการถกเถียงกันต่อมาหลายประเด็น ด้วยข้อสังเกตว่าการที่เจ้าพนักงานตำรวจกล่าวหาพระภิกษุกระทำความผิดเกี่ยวกับทางอาญา และบังคับให้สละสมณเพศ เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพบุคคลตามรัฐธรรมนูญหรือไม่? เพราะในทางพระวินัย จะจับพระสึกได้นั้นต้องอาบัติปาราชิก 4 อย่างเท่านั้น กรณีเช่นนี้ที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดยกฟ้องให้พ้นโทษ แต่เมื่อกลับมาบวชใหม่ต้องเริ่มต้นนับอายุพรรษาใหม่สิทธิที่เคยไปนั้นจะเรียกร้องคืนสู่สถานะเดิมในเรื่องของลำดับอายุพรรษา รวมทั้งสมณศักดิ์และตำแหน่งต่างๆ ได้หรือไม่?

ขอยกตัวอย่างกรณีที่ 1 ประเด็นปัญหาดังกล่าวเคยมีมาแล้วในอดีต ดังกรณี ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6782/2543 ฎส. 12 น. 96 ว่า จำเลยเป็นพระภิกษุถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมในข้อหาเมียบ้าไว้ในครอบครอง (ตำรวจจับกุมขณะอยู่ในบ้านของนางวรรณ) ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 กำหนดให้พนักงานสอบสวน มีอำนาจจัดการดำเนินการให้พระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาเมื่อไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนพาผู้ต้องหาไปวัดที่สังกัดอยู่เพื่อให้สัก ไม่ยอมสัก และเจ้าอาวาสก็ไม่ยอมดำเนินการสักให้ พนักงานสอบสวนจึงพาผู้ต้องหาไปสถานีตำรวจ ให้พนมมือต่อหน้าพระพุทธรูป กล่าวว่า “ข้าพเจ้าขอลาสิกข์ก่อน” พนักงานสอบสวนจึงให้ผู้ต้องหาถอดสบงและจีวรออกเองแล้วนำเสื้อยืดคอกลมกางเกงขาสั้นมาใส่ ต่อมา เมื่อผู้ต้องหาได้ประกันตัวก็นำจีวรมาผูกหม้ออีก จึงถูกดำเนินคดีฐานแต่งกายที่แสดงว่าเป็นพระภิกษุโดยไม่ชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208

ยกตัวอย่างกรณีที่ 2 ดังเช่นกรณีพระพิมลธรรม หรือคดีในอดีต จากการที่ครูบาศรีวิชัยได้ถูกอธิกรณ์ถึง 3 ครั้ง มีการดำเนินคดีความยาวนานเกือบ 30 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2451 – 2479 โดยเจ้าคณะเมืองเชียงใหม่และเจ้าคณะมณฑลพายัพ ให้มีการไต่สวนพิจารณาคดีที่กรุงเทพฯ ด้วยข้อกล่าวหา ดังนี้ตั้งตัวเป็นพระอุปชฌาย์ทั้งที่ไม่มีใบอนุญาต กระด้างกระเดื่องต่อพระราชบัญญัติสงฆ์ และใช้คำกล่าวอ้างของชาวบ้านที่ว่า ท่านมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทำให้ฝ่ายส่วนกลางหวาดระแวงว่าท่านจะประพฤติดัวเป็นผีบุญ ช้องสมผู้คนและเป็นเหตุให้ประชาชนหลงงมงายถึงแม้ครูบาศรีวิชัยจะมีได้ถูกบังคับให้สละสมณเพศ แต่เป็นเหตุให้ท่านถูกกักขังไว้ที่วัดเจ้าคณะแขวงลี้วัดพระธาตุหริภุญไชย เมืองลำพูน และวัดเบญจมบพิตรฯ กรุงเทพฯ ในช่วงเวลาหนึ่งนั้น อย่างไรก็ตาม หากเกิดกรณีที่พระภิกษุผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิด แต่ไม่ยอมเปล่งวาจาลาสิกขา เพราะเชื่อว่าตนไม่ได้กระทำความผิด หรือถูกบังคับให้สละสมณเพศก่อนเพื่อสู้คดี ในขณะที่ยังมีได้มีกฎหมายธรรมนูญเรื่องวิธีดำเนินการให้พระภิกษุผู้ต้องหาต้องสละสมณเพศหรือลาสิกขาบทเท่านั้นเพื่อสู้คดี พนักงานสอบสวนจะดำเนินการอย่างไรเพื่อจะได้ไม่

ต้องนำพระภิกษุจำขังทั้งผ้าเหลือง ในอรรถกถาได้กำหนดให้ใช้ “กายประโยค” คือ แสดงด้วยพฤติกรรม โดยอรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า

หลัก “กายประโยค” ได้แก่ เปลื้องผ้ากาสาเยเสียแล้วให้นุ่งห่มอย่างคฤหัสถ์ (เป็นเพียงอาบัติทุกกฏ) ยังไม่จัดเป็นการลาสิกขา หากคงประพฤติพรหมจรรย์นั้นคงอยู่ ย่อมไม่ขาดจากความเป็นพระ ดังเช่นกรณีหลวงพ่อบาสหรืออดีตพระพิมลธรรม แต่หากเข้าไปอยู่ในบ้านแล้วทำตัวอย่างคฤหัสถ์ก็พึงได้ว่า ได้ปฎิญาเป็นคฤหัสถ์ด้วย “กายประโยค” (โดยปริยาย) แล้วนั่นเอง หรือ อาจให้ลงชื่อ ปฎิญาตนเป็นคฤหัสถ์ก็น่าจะใช้ได้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538: 212 – 213)

กรณีที่ 4 การละสมณเพศโดยเหตุโลกวัชชะ

การละสมณเพศด้วยเหตุโลกวัชชะตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 21 พ.ศ.2538 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 15 บัญญัติว่า “มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายเถรสมาคมเพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครองโดยเจ้าสังกัดเจ้าของเขตมีอำนาจพิจารณาลงโทษแก่พระภิกษุหรือสามเณรเมื่อปรากฏว่าประพฤติดังต่อไปนี้”

คำว่า “โลกวัชชะ” หมายถึงอาบัติที่เป็นโทษทางโลกคือ คนสามัญที่มีใช้ภิกษุทำเข้าก็เป็นความผิดความเสียหาย เช่น โจรกรรม ฆ่า มนุษย์ ทุบตีกัน ต่อกัน เป็นต้นบางทีว่าเป็นข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียน ถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ เช่น ดื่มสุรา เป็นต้น ในมิลินทปัญหา ที่เป็นโลกวัชชะ คือ โทษทางโลกได้แก่ อุกุศลกรรมบถ 10 ในที่นี้ โลกวัชชะ ยังมีความหมายได้อีกหลายนัย ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองหรือละเมิดจารีตประเพณีของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นความผิดที่แม้คนทั่วไปทำเข้าก็ถูกดำเนินคดีเตียน ส่วนเมื่อพระภิกษุไปทำเข้าก็ยิ่งถูกตำหนิมากขึ้น ดังนั้น การกระทำบางอย่างแม้ไม่เป็นความผิดตามพระวินัย แต่ก็เป็โลกวัชชะ คือ ถูกดำเนินคดีเตียนได้ เช่น สุบบุหรี ดื่มสุราในที่สาธารณะ ส่งเสียงดังในที่ชุมนุมชน ไม่เอื้อเฟื้อแก่สตรี และเด็ก มูลเหตุของโลกวัชชะ เกิดจากพระภิกษุและสามเณรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและประพฤติดื้อตื้อศีลที่เป็นอาบัติเบาและอาบัติหนัก จนเป็นที่ตำหนิเตียนของพุทธศาสนิกชนและชาวโลกทั้งหลาย เนื่องด้วยความไม่สำรวมและมีพฤติกรรมการปฏิบัติตนอย่างฆราวาส องค์ประกอบโลกวัชชะ มี 2 ประการ คือ (1) สจิตตะกะ มีเจตนาและ (2) อจิตตะกะ ไม่มีเจตนา โทษแห่งการล่วงละเมิดโลกวัชชะมี 2 สถาน ได้แก่ (1) สถานเบา(ตำหนิเตียน) (2) สถานหนัก ได้รับโทษทั้งทางธรรมและทางโลก เช่น ขาดจากความเป็นพระ เป็นต้น แล้วยังถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย เช่นกรณีพระภิกษุชุ่มชื่นสีกา ก็อาจมีโทษจำคุกหรือประหารชีวิตได้เช่นเดียวกัน (พระมหารุ่งเรือง ขนตีสโ (เหิดขุนทด), 2556: 366)

ยังมีหลายกรณีที่มีปัญหาที่ถกเถียงและหาข้อสรุปไม่ได้ที่เกี่ยวกับโลกวัชชะที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับจารีตประเพณีบางอย่างที่ชาวโลกติเตียนนั้นคือของคณกลุ่มไหน? สังคมกลุ่มไหน? เช่น

บางสังคมยอมรับว่าพฤติกรรมนี้น่าติเตียน แต่บางสังคมไม่ยอมรับว่าพฤติกรรมนี้น่าติเตียนจึงเป็นปัญหาเอาความรู้สึกสังคมนั้นๆ มาเป็นตัวชี้วัดกลายเป็นกฎทางสังคมที่มีโทษหนักบางครั้งถึงขั้นปาราชิกต้องลงละสมณเพศเรื่องนี้ต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ความหนักเบาตามสถานการณ์ความจำเป็นต่อการดำรงชีพ และกิจวัตรควรปฏิบัติ สังคมปัจจุบันยังมีความเจริญมากเท่าใดยิ่งทำให้พระภิกษุใช้ความระมัดระวังมากขึ้นและกังวลสับสนต่อพระภิกษุและสามเณร เพราะไม่มีอะไรมาเป็นตัวชี้วัดกำหนดอย่างชัดเจน การต้องใช้วิจารณญาณด้วยตนเอง แต่พระภิกษุและสามเณรแต่ละรูปมีความพร้อมในการใช้วิจารณญาณด้วยตนเองอาจจะไม่เท่ากัน จึงขอแยกเป็นพื้นฐานการพิจารณา 4 กรณีดังนี้

1. กรณีไม่เข้าลักษณะผิดกฎหมายไม่เข้าลักษณะต้องอาบัติปาราชิกแต่อาจผิดจารีตประเพณีของท้องถิ่นหรือสังคมนั้นๆ ไม่ยอมรับวิเคราะหฺ์ตัวอย่างเช่น ดื่มสุราในเขตที่ไม่หวงห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะรับประทานอาหารเลยเวลาเที่ยงวัน การขับขี่รถจักรยานยนต์และรถยนต์ขี่ม้า ขับเรือ พายเรือการเที่ยวไปในสถานที่ๆ เรียกว่า “อโคจร” คือ บุคคลและสถานที่พระภิกษุไม่ควรไปมาหาสู่ มี 6 คือ หญิงแพศยา (โสเภณีหรือหญิงที่มีพฤติกรรมสํ้าสอนทางเพศ) หญิงหม้ายสาวเทื้อ (หญิงมีอายุที่ยังไม่แต่งงาน) ภิกษุณี บัณเฑาะก์ (กะเทย) และร้านสุรา ในปัจจุบันอาจหมายถึงสถานที่ต่างๆ เช่น แหล่งการพนัน สนามมวย สนามม้าสถานบันเทิง บาร์ผับงานสังสรรค์ รื่นเริงภายนอกวัด เป็นต้น กรณีเช่นนี้จำเป็นต้องพิจารณาโทษมากน้อยแค่ไหน? อย่างไร?

2. กรณีโลภวิชชะไม่เข้าลักษณะต้องอาบัติปาราชิก แต่เข้าลักษณะผิดกฎหมายอาญาหรือผิดศีลธรรม เช่น การเล่นการพนัน ดื่มสุราในบริเวณเขตหวงห้ามเสพยาเสพติด เป็นต้นกรณีเช่นนี้จะพิจารณาโทษหนักเบาแค่ไหน? อย่างไร?

3. กรณีโลภวิชชะที่ผิดระเบียบ กฎกติกา มรรยาท ข้อบังคับหรือผิดสมณสาธูป คือ ความประพฤติดันสมควรของสมณะเช่น จับจ่ายซื้อสิ่งของเครื่องใช้ในห้างสรรพสินค้าท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว การใช้เครื่องมือสื่อสารทำตัวไม่สุภาพในที่สาธารณะอย่างไม่เหมาะสมการนุ่งห่มจีวรไม่เรียบร้อย จะต้องพิจารณาโทษหนักเบาแค่ไหน? อย่างไร?

4. กรณีโลภวิชชะ ในขณะที่เดินทางไปทั้งในและต่างประเทศ เช่น การเข้าพักจำวัดในโรงแรม หรือในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม การฉ้อฉลอาหารผิดเวลา เพราะความแตกต่างกันของโซนเวลา ซึ่งจำเป็นจะต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมของประเทศนั้นๆ อย่างไร? แต่ถึงอย่างไรก็ตามจะต้องยึดหลักพระธรรมวินัยปฎักเป็นจุดศูนย์กลาง นอกเหนือจากนั้นต้องใช้วิจารณญาณของตนเองว่า สิ่งไหนควรและไม่ควรอย่างไร? สิ่งที่น่าสนใจและเป็นปัญหาที่จะต้องถกเถียงกันต่อไปคือ ความหมาย คำว่า “โลภวิชชะ” ถูกบิดเบือนให้กลายเป็นอาบัติร้ายแรงถึงขั้นต้องปาราชิก จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้ไม่หวังดีมีอคติต่อพระภิกษุเพื่อหวังผลประโยชน์บางประการเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดมีมาตรฐานอย่างไร? ว่าพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นโลภวิชชะดังนั้นจะต้องการตีความและกำหนดให้มีระเบียบในการวินิจฉัยให้ชัดเจน

3. สรุป

การสละสมณเพศไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆก็ตามย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ปัญหาประเด็นสำคัญมีอยู่ว่าถ้าพระภิกษุถูกล่ามว่ากระทำผิดเกี่ยวกับคดีอาญาเมื่อกระบวนการยุติธรรม ทั้งพนักงานสอบสวน อัยการ ศาลมีให้ประกันตัว ก่อนเข้าห้องควบคุมตัว จะต้องสละสมณเพศก่อนทั้งที่ยังไม่ได้พิสูจน์ความผิดเกี่ยวกับปาราชิก จะถือว่าปาราชิกขาดจากการเป็นภิกษุหรือไม่?อย่างไร? ถ้า ต่อมาภายหลังได้ประกันตัวหรือศาลยกฟ้องให้พ้นผิดจะคืนสถานภาพให้กลับสู่สถานเดิมได้หรือไม่?อย่างไร?ถ้าพิจารณาตามหลักการซึ่งยังขัดแย้งกับพระธรรมวินัย เนื่องจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและสถานภาพของพระภิกษุ และกฎหมายของสงฆ์ยังขาดบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความนิคหกรรมชั้นสอบสวนรองรับ เพื่อให้สามารถพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ได้อย่างยุติธรรม รวดเร็ว เนื่องจากการละเมิดพระวินัยบางอย่างนั้น ลักษณะบางครั้งการทำความผิดไม่เปิดเผย ลึกกลับ ซับซ้อนตามสภาพสังคม นอกจากนี้ยังมีขบวนการจับพระสึก มีการจัดฉาก ใส่ร้ายป้ายสี การใช้กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ยังมีข้อบกพร่อง เพราะไม่ได้กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการสอบสวน จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายรองรับในการดำเนินการใดๆ เช่น ออกหมายเรียกพยานหรือหมายค้น จึงทำให้กระบวนการนิคหกรรมขาดประสิทธิภาพ

ดังนั้นถ้าหากปล่อยทิ้งไว้จะทำให้มีประเด็นปัญหาต้องถกเถียงเกิดความขัดแย้งสงฆ์กันต่อไปไม่จบสิ้น ผู้เขียนจึงขอวิงวอน ให้ชาวพุทธทั้งหลายจงได้โปรดมาช่วยกันระดมสมองและความคิดฟื้นฟูปรับปรุงแก้ไขความไม่ชัดเจนของพระธรรมวินัยปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับโลกวัชชะให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพสังคมปัจจุบัน คาดหวังว่าถ้าประสบความสำเร็จมีความชัดเจนแล้วความขัดแย้งความสงสัยของชาวพุทธคงหมดไป.

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา บุญสมิต.(2549), พระสงฆ์และสถาบันพระพุทธศานานอก “กฎพระสงฆ์ “ ใน
กฎหมายตราสามดวง.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
นิตดาภา ภัทธานนท์. (2551),ความผิดอาญาของพระสงฆ์ตามกฎหมายเก่า. วิทยานิพนธ์นิติ
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สัมพันธ์ เสริมชีพ. (2543). คู่มือพระสงฆ์ไทย เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานหรือไม่ ?.กรุงเทพฯ: ส.
เสริมมิตรการพิมพ์.

คม ชัด ลึก. “พระ” ถูกจับดำเนินคดีอาญา.. ต้องสึก ?. ค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2561. จาก <http://www.komchadluek.net/news/scoop/327310>

แสง จันทร์งาม และคณะ. (2539). พระไตรปิฎก สำหรับพระนวกะและพุทธศาสนิกชนทั่วไป เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2547). ความสำคัญของกฎหมายตราสามดวง : แว่นส่องสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า.

ไทยรัฐ. ปัญหาจากคดีอาญาพระ. ค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2561. จาก <https://www.thairath.co.th/content/1294836>.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายแสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่น เชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2553), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ ป.อ.ปยุตฺโต เพื่อเชิดชูธรรม,) หน้า 382.

มิลินทปัญหา. สัตตมวารวค วรคที่ 7 อรหันตสมุหปัญหาที่ 8 ความเฉลอสติของพระอรหันต์. ค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2561. จาก <http://tripitaka-online.blogspot.com/2016/05/ml028.html>.

พระมหารุ่งเรือง ขนติสโร (เหิดขุนทด). (2556). การศึกษาเปรียบเทียบปณัตติวัชชะและโลกวัชชะในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารนารายณ์ มจร.โคราช. ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2556.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 15.

วิจิตร เรือนอินทร์ และพิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์, (2559), การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอบสวนวินัยพระสังฆาธิการกับวินัยตำรวจ, วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, (ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 | กรกฎาคม - ธันวาคม 2559), หน้า 29.

เสฐียรพงษ์วรรณปก. (2537). ความเป็นมาของอาบัติปาราชิก. กรุงเทพฯ : บริษัท พี เอ ลิฟวิ่ง จำกัด.

แสง จันทร์งาม และคณะ. (2539). พระไตรปิฎก สำหรับพระนวกะและพุทธศาสนิกชนทั่วไป เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

หยุด แสงอุทัย. (2548). คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

พิมพ์ธรรม. ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 39 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2560.

อิทธิพลจริยธรรมแนวพุทธต่อจริยธรรมในไตรภูมิพระร่วง
The Influence of Buddhist Morality towards Morality in
Triphumphraruang

พระมหาธนกร กิตติปัญญา (สร้อยศรี)

Received: April 7, 2018

Revised: June 21, 2018

Accepted: August 6, 2018

บทคัดย่อ

พุทธจริยธรรมนั้นเป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี ที่ประเสริฐ อันเป็นวิธีการ หรือเครื่องมือในการสู่จุดหมายอันเป็นประโยชน์สูงสุด เป็นอุดมคติของชีวิต ครอบคลุมถึงเกณฑ์ตัดสินว่า การกระทำใดดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร พุทธจริยธรรม มีจุดหมายเพื่อให้บุคคลมีชีวิตที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้เป็นอย่างดี มีความสุข และทำให้มีการดำเนินชีวิต การครองชีพอย่างประเสริฐ เพราะฉะนั้นพุทธจริยธรรมจึงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีของชาวพุทธ

ในการที่จะตัดสินว่าอะไรคือจริยธรรมแนวพุทธนั้น มีเกณฑ์ตัดสินถึงคุณค่าเชิงพุทธจริยธรรม ซึ่งเป็นหลักการสำหรับเป็นเกณฑ์วินิจฉัยความดีและความชั่ว ลักษณะที่เป็นข้อตัดสินทางจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นก็โดยอาศัยการกระทำใน 2 ลักษณะเป็นตัวจำแนก คือการกระทำใดที่มีรากฐานมาจากกุศลมูลถือว่าการกระทำที่ดี มีประโยชน์ มีคุณค่า ส่วนการกระทำ ที่มีรากฐานมาจากอกุศลมูลถือเป็นการกระทำที่เป็นฝ่ายชั่ว ซึ่งมีหลักสำหรับพิจารณาตัดสินว่าอะไรผิด อะไรถูก อะไรสมควร อะไรไม่สมควร โดยสามารถสรุปเป็นหลักพิจารณาได้ดังนี้ คือ เจตนาของการกระทำ บทพุทธบัญญัติ พฤติกรรมของจิต ผลของการกระทำ และผลของการปฏิบัติ

ไตรภูมิพระร่วง มีอิทธิพลต่อขนบธรรมเนียมประเพณีไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันใน 2 ส่วนคือ ในส่วนของอิทธิพลด้านระบอบการปกครองที่ผู้นำจะต้องมีคุณธรรมในการที่จะเป็นนักปกครองที่ดี พึงปกครองกันอย่างพระราชาพึงปฏิบัติตนต่อราษฎรในฐานะผู้ให้มากกว่าความเป็นผู้รับ ในส่วนของอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมคติความเชื่อของไทย จะเห็นได้ว่า คนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความเป็นคนไทยที่รักความอิสระ รักความสงบสันติ และมีความกตัญญูรู้คุณของผู้มีพระคุณ รู้จักสัจมาคารวะต่อผู้หลักผู้ใหญ่อยู่เป็นนิจ และทำให้มีความรู้สึกรักและเมตตาต่อสรรพสัตว์ และยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทย ในเรื่องการเชื่อกรรมและผลของการทำดีและการทำชั่ว เมื่อทำดีย่อมได้รับผลดี เมื่อทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตาม

ลักษณะของกรรมที่บุคคลแต่ละคนกระทำว่ามีจุดมุ่งหมายอย่างไร มีการตั้งสุคติภูมิและทุกคติภูมิ แต่ภูมิเหล่านั้นล้วนไม่มีความจริงยั่งยืน สุดท้ายก็มีวันหมดอายุขัย เป้าหมายที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ การได้เข้าถึงพระนิพพานอันเป็นสถานที่บรมสุข ไม่มีความแก่ ความเจ็บ ความตาย

จะเห็นได้ว่า ความเหมือนกันและความต่างกันแห่งหลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาและไตรภูมิพระร่วงนั้น มีหลักการเป็นอย่างเดียวกัน คือหลักของศีล 5 อกุศลกรรมบถ 10 เพราะไตรภูมิพระร่วงนั้นผู้นิพนธ์ได้นำมาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แต่ใช้สำนวนโวหารอธิบายเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนด้วยการยกอุปมาเปรียบเทียบ

สำหรับเป้าหมายสูงสุดในไตรภูมิพระร่วง กับเป้าหมายสูงสุดตามหลักจริยธรรมแนวพุทธนั้น ไตรภูมิพระร่วงเน้นเป้าหมายไปที่ต้องการให้คนละชั่วกลัวบาป แล้วทำความดีเพื่อมุ่งสู่ชีวิตที่ดีกว่าความเป็นอยู่ในปัจจุบัน จัดได้ว่าเป็นการเสนอความสุขอันเป็นโลกียะ ส่วนจริยธรรมอันสูงสุดในทางพระพุทธศาสนานั้นคือพระนิพพาน อันเป็นบรมสุข คือความดับที่แท้จริงโดยหมดจดจากกิเลส อาสวะทั้งปวง

คำสำคัญ: อิทธิพลจริยธรรมแนวพุทธ, ไตรภูมิพระร่วง

Abstract

Buddhist Ethics is the principle or guideline to the noble life. It is the way to the ultimate goal which is an ideal of life covered to the moral judgement, namely; what is the good or bad action, should do or should not do. The aim of its is the person has a good life, be benevolent, can live in society happily. Those who follow the Buddhist principles can earn their life correctly. Then the Buddhist Ethics is way for good life.

In Buddhism, moral judgement is principle to judge the action “good or bad, there are two types, 1) Unwholesome: the action is based on the root of bad action 2) Wholesome: the action is based on the roots of good action. Both are used to consider human’s action. From the Buddhism, we can conclude as follows; intention of action, Buddhist rule, behavior of mind, the cause and effect of action.

Tebhumikatha has been effecting to Thai tradition from the past until present. It can be divided into two parts, viz., effect to Politics and Government- the leader is impeccable in conduct and restrained in actions, he should be the righteous ruler of king who devote himself to administering services and providing welfare and aid for the people to ensure their will-being, and effect to Thai tradition and custom- it found that, past and present, Thai has the freedom,

peace and gratefulness. They know how to respect to adults frequently, has loving-kindness to all animals. Beside, Tebhimikatha is still effect to the belief of Thai, especially belief in Kamma and the effect of good and bad action, that is, good deeds beget good results, while bad deeds beget bad results. It differs according to the character of Kamma human has done and the aim of action. When they died, if do good deed, go to the heaven (Sugati), in the other hand, if do the bad deed, go to the hell (Dukgati). But these heaven and hell is not permanent state. It can be destroyed by time. But the real aim of life is to achieve the enlightenment, the state without old age, sickness and death.

From the research, it was found that the similarity and difference between Buddhist principles and Tebhumikatha is the Five Precepts and Ten Unwholesome course of actions- because it was written by reference from Tipitaka, and described distinctly by putting an example.

For the ultimate goal of life in Tebhumikatha and Buddhist principles, Tebhumikatha emphasis of abstention of evil and do the good for good life in present, well-know as worldly pleasure (Logiya Sukha), but highest Buddhist principles is enlightenment (Nibbhana) which is the greatest happiness without any desire and passion.

Keywords: Buddhist Morality towards Morality, Triphumphraruang

1 บทนำ

หากมองในแง่แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองถือว่า เป็นเรื่องที่ควมคู่มา กับมนุษยชาติ เพราะเมื่อมีการรวมกลุ่มของบุคคลขึ้นมา ก็ย่อมมีนักปกครองขึ้นมาเป็นผู้นำกลุ่ม และเมื่อมีมนุษย์หลายความคิดอยู่ร่วมกันก็ย่อมก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมา ซึ่งธีรโชติ เกิดแก้ว ได้เสนอถึงปัญหาจริยธรรมที่เกิดจากข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้เช่น 1) การใช้อำนาจหน้าที่ ข่มเหงรังแกประชาชน 2) การละทิ้งหน้าที่หรือนำเวลาราชการไปทำกิจอย่างอื่น 3) การทำทุจริตต่อหน้าที่ เช่น การคอร์รัปชั่น การรับสินบน การรับส่วย 4) การทำผิดกฎหมาย เช่น ค้ายาเสพติดหรืออาวุธสงคราม 5) การไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ลำเอียงเข้าข้างคนที่มีอิทธิพลหรือผู้สามารถให้ผลประโยชน์ตอบแทน 6) การรีดไถหรือเรียกค่าคุ้มครองจากประชาชน 7) การถือตัว แบ่งชนชั้น ไม่อ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งนั่นเป็นปัญหาที่จำเป็นในการจะต้งนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปช่วยกำกับไว้ แม้กรณีดังกล่าวจะเป็นปัญหาที่มีปรากฏในยุคปัจจุบัน แต่ปัญหาดังกล่าวนั้นน่าจะมีมาตั้งแต่อดีต หรือในยุคสมัยของพระยาสิทธิเทเองก็คงมีปรากฏอย่างชัดเจน จึงทำให้พระองค์นิพนธ์เรื่องดังกล่าว เพื่อใช้เป็นกุศโลบายในการ

บริหารปกครองประเทศ โดยแสดงถึงโทษของการข่มเหงราษฎรและวิธีปกครองราษฎรให้เป็นสุขที่สื่อออกมาในโอวาทของพระเจ้าจักรพรรดิราชที่ประทานแก่พระราชาทวีปอื่นๆ ที่เสด็จไปเยี่ยมเยือน

ในบทความนี้ว่าด้วยอิทธิพลด้านการเมืองการปกครองนี้ จะเห็นได้ว่าพระราชผู้เป็นใหญ่ หรือนักปกครองที่ตึ้นนั้นต้องมีหลักธรรมอันสำคัญในตัว คือ ทศพิธราชธรรม

1. ทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองใช้ปกครองผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาโดยธรรม ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้นำในองค์การคล้ายกับพระราชที่ปกครองแผ่นดินที่ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม ผู้บังคับบัญชาจึงควรปฏิบัติตามหลักธรรมเยี่ยงพระราช ดังนี้

1. ทาน การให้สิ่งของที่ควรให้ และให้อภัย เป็นการเอาชนะใจของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา อันก่อให้เกิดความเคารพนับถือ เป็นการบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้เขาได้ มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์อนุเคราะห์ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อน ประสบทุกข์ และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

2. ศีล รักษาความสุจริต ไม่ประพฤติชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ เป็นการรักษามารยาท การสำรวมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบแห่งความดีงาม เป็นผู้เปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม รักษาเกียรติคุณ ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพของผู้ใต้บังคับบัญชา มิให้มีข้อที่ผู้ใดจะดูแคลนได้

3. ปริจาคะ บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ การเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นการสละสิ่งหวงแหนออกให้ เพื่อข่มความโลภ ความตระหนี่แห่งตน แสดงถึงความมีน้ำใจกว้างขวาง

4. อาชวะ ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือความซื่อตรงต่อตนเอง ต่อหน้าที่ ต่อบุคคลอื่น และต่อประเทศชาติ และตั้งอยู่ในสุจริตธรรม มีความจริงใจ ไม่หลอกลวง

5. มัทวะ ความสุภาพอ่อนโยนทั้งกิริยาท่าทางและวาจา ไม่แข็งกระด้าง มีคำพูดนิมนวล ไพเราะ อ่อนหวาน ต่อคนทั่วไป ความมีอัธยาศัยอันงามละมุนละไม อ่อนโยนรับฟังคำแนะนำคำตักเตือนของบุคคลอื่นได้

6. ตปะ ความมีธรรมะที่สามารถเอาชนะความชั่วได้ ตั้งใจทำงานตามหน้าที่อย่างขยันขันแข็ง กำหนดใจให้มีอำนาจที่จะปราบปรามความชั่วร้ายให้ออกไปจากจิตใจให้ได้ รู้จักระงับยับยั้งข่มใจได้ ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญ และการปรนเปรอสรรเสริญเยินยอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอหรืออยู่อย่างง่าย ๆ สามัญ มุ่งแต่จะบำเพ็ญกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

7. อักโกธะ ความไม่โกรธ ไม่มุ่งร้ายทำลายผู้อื่น ตั้งความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ปรารถนาความไม่มีเวรไม่มีภัย ในสรรพสัตว์ ไม่จองเวร มีความรักปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งให้เขาเจริญในทุก ๆ ด้าน

8. อวิหิงสา การไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความลำบาก มีความกรุณาช่วยเหลือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้พ้นจากทุกข์ภัย ปราศรณาให้สัตว์พ้นเสียซึ่งความทุกข์และสิ่งอันไม่พึงปราศรณา ไม่หลงระเริงอำนาจ ไม่บีบบังคับกดขี่ ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความอาฆาตเกลียดชัง

9. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ช่มใจ และหักห้ามใจตนเอง ทนทานต่อทุกข์มิให้กิเลสผาสุกแผ้วพาน อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายใจเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำยี ถูกเย้ยหยันด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถางอย่างใด ก็ไม่หมกมุ่นใจ ไม่ยอมละทิ้งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

10. อวิโรธ ความอดทนต่อความโลภ โกรธ หลง ประพฤติไม่ผิดจากความเที่ยงตรง ดำรงอยู่ในความยุติธรรมเสมอ ไม่หวั่นไหวโอนเอนไปตามอำนาจความยินดียินร้ายต่างๆ สถิตมั่นในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรม กิติ นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามกิติ ไม่ประพฤติก่อให้เกิดความวิบัติไป

หลักธรรมดังกล่าว ย่อมเป็นเสมือนสะพานเชื่อมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้บังคับบัญชา ถ้าผู้บังคับบัญชายึดหลักธรรมดังกล่าว ก็ถือว่าผู้บังคับบัญชาบริหารคนตามหลักปรัชญา 2 ข้อ คือ การเห็นคุณค่าของมนุษย์ และใช้หลักการจูงใจมนุษย์ให้มีความต้องการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ดังความที่ว่า “ท้าวพระยาทั้งหลายจงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมทั้งหลาย 10 ประการอย่าให้ขาด จงรักลูกเจ้าเหง้าขุนหมื่นทนายไพร่ฟ้าข้าไททั้งหลาย อย่าได้เลือกที่รัก อย่าได้มักที่ชัง แลรักเขาจงเสมอกันแล”

2. การถือหลักเหตุผล เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนว่า อย่าเชื่อคำเล่าลือหรือเชื่อสิ่งใดจากการบอกเล่า ดังปรากฏในเกสปุตตสูตรหรือกาลามสูตร ความว่า

อย่าได้ถือโดยฟังตามกันมา อย่าได้ถือโดยทำตามกันมา อย่าได้ถือโดยตื่นข่าวลืออย่าถือโดยอ้างตำรา อย่าถือโดยนึกเอาเอง อย่าถือโดยการคาดคะเน อย่าถือโดยตรึกตามอาการ อย่าถือโดยชอบใจว่าตรงกับความคิดเห็นของตน อย่าถือโดยเห็นว่าผู้พูดควรเชื่อถือได้ และอย่าถือโดยเห็นว่าท่านผู้นั้นเป็นครูของเรา

การถือหลักความถูกต้องตามหลักเหตุผล และสอนให้คนใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ให้รู้จักกำจัดทุกข์หรืออุปสรรคต่าง ๆ ด้วยการพิจารณาต้นเหตุแห่งทุกข์ แล้วแก้ปัญหาให้ถูกทาง หลักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลนั้นคือหลักอริยสัจ 4 การถือหลักแห่งเหตุผลตามแนวอริยสัจ คือให้คิดทุกเรื่องว่ามีผลที่เกิดมาจากเหตุ เหตุที่ให้เกิดผล ตามความเป็นจริง เหตุย่อมเกิดก่อนจึงเกิดผล ถ้าไม่มีเหตุก่อน จะมีผลไม่ได้เลย แต่ว่าบุคคลสามัญย่อมรู้ผลก่อน ต่อเมื่อสืบสาวหาจึงได้พบเหตุ และก็ถูกบ้าง ผิดบ้าง ตามสามารถแห่งปัญญาของตน ๆ คือเมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาให้ตั้งเป็นสมมติฐานดังนี้

1. สำรวจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร

2. ค้นหาสาเหตุของปัญหาว่าเกิดขึ้นจากอะไร

3. ความต้องการที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น มีวิธีการจะจัดการกับปัญหานั้นได้อย่างไรบ้าง

4. ดำเนินการจัดการกับปัญหาอย่างเข้าใจ ตามหลักธรรมและหลักการ

หลักแห่งการถือเอาเหตุผลนี้ เป็นกลยุทธ์ในการปกครองที่สร้างนักปกครองให้มีความหนักแน่นทนต่อแรงเสียดสี ด้วยการรู้จักรับฟังเหตุผลก่อนที่จะกระทำสิ่งใดหรือออกกฎหมายต่างๆ หรืออย่างการแก้ปัญหามืองภายใน ของพระเจ้าอโศกมหาราชเกิดความขัดแย้งระหว่างเมียทั้ง 16,000 นาง พระองค์ใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยการใช้บุญเป็นเครื่องตัดสิน ดังความที่ว่า

เมื่อนั้น จึงผู้(ง)นางทั้งหลายซึ่งบรรดาเป็นเมียรักแต่พระบาทศรีธรรมาโคกราชมาแต่ก่อนนั้น เขาทั้งหลายเห็นว่าพระองค์รักนางอสนิมิตตาดังนั้น เขาก็ยื่นร้ายแลมีใจชิงหาเขาจึงเจรจาด้วยกันดังนี้ อันว่าท่านผู้เป็นเจ้าเรานี้ พระบาทศรีธรรมาพิงใจท่านว่า นางอสนิมิตตานี้หากเป็นหญิงคนเดียวไสร้ อันจะเป็นผู้หญิงกว่านางอสนิมิตตานี้จะร่อยว่าหาบมิได้เลย เหมือนท่านรำพึงในใจท่านดังนี้บมิอย่าแล ท่านจึงบมิดูเรถึงสองตาเพื่อดั่งนั้น อันว่าเนื้อความนั้นก็รู้ถึงพระกรรมสมเด็จพระบาทพระเจ้าศรีธรรมาโคกราช พระบาทพระเจ้าศรีธรรมาโคราชนั้น ๘ ก็รำพึงในพระทัยว่าดังนี้ อันว่าผู้นางทั้งหลายแล้วเขากล่าวดังนี้ เขาผู้นี้เป็นคนพาลนักหนา รู้แต่ตืดเตียนนินทาผู้มีบุญ อันว่าผู้หญิงมีบุญหนักใหญ่ไผ่อันใดมา หาอันใด(มาได้) ดังเจ้าอสนิมิตตานี้ เขาไปมิรู้จักว่าผู้มีบุญ ผิดดั่งนั้นมากจะสำแดงให้เขารู้จักเจ้าอสนิมิตตาว่าผู้มีบุญ เพราะว่าเขาย่อมคนใจพาลแลเขาบมิรู้จัก

อยู่มาวันหนึ่งพระองค์จึงให้หาขนมต้มได้ 16,000 ลูก พระองค์จึงถอดพระธรรมรงค์ดวงหนึ่งออกจากพระกรแห่งพระองค์ แล้วใส่เข้าไปในขนมต้มแล้วให้นางเหล่านั้นเสี่ยงทายหยิบเอาว่าใครจะได้แหวน จนถึงลูกสุดท้ายพระนางอสนิมิตตาได้ พระองค์จึงกับพวคนางว่า “เจ้าอสนิมิตตานี้มีบุญมากกว่านางทั้งหลายแล สู้หากมิรู้ว่านางอสนิมิตตานี้มีบุญได้กระทำมาแต่ก่อน แลสุย่อมกล่าวขวัญรู้ แลเห็นว่ากุรีกนางอสนิมิตตาไสร้ แลกุสำแดงบุญนางอสนิมิตตาให้สุรู้ไสร้”

3. หลักแห่งความยุติธรรม ผู้บังคับบัญชาที่เป็นที่รักและเป็นที่ยำเกรงแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา คือผู้ที่มีความยุติธรรม จะต้องรู้หลักธรรมคืออคติ

ความลำเอียง เป็นธรรมที่มีคุณค่าในการปกครองเป็นอย่างยิ่ง หากผู้ปกครองมีความลำเอียง จะทำให้เกิดความระส่ำระสาย เป็นทางนำมาซึ่งความแตกแยกความสามัคคี และทำลายกำลังใจในการทำงานให้หมดสิ้นไป อคติมีดังนี้

1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะความรักใคร่กัน เป็นการทำลายขวัญกำลังใจของผู้อื่น

2. โทสะคติ ลำเอียงเพราะโกรธความไม่ชอบพอกัน หากผู้บังคับบัญชาไม่ชอบหน้าลูกน้องคนใด จะก่อให้เกิดความลำเอียงในการพิจารณาความดีความชอบ หรือเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น

3. โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา คือความรู้ทำให้กระทำผิดพลาดไปเพราะเชื่อคนง่าย ควรแก้ด้วยการศึกษาให้มีความรอบรู้

4. ภยาคติ ลำเอียงเพราะความกลัว คือกลัวอำนาจที่อยู่เหนือตัวเอง ทำให้ทำงานผิดพลาดเป็นผลเสียต่อการปกครองได้

หลักแห่งความยุติธรรมนั้น จะเห็นได้จากการตัดสินคดีความอย่างไรต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่เห็นแก่อำิสเครื่องสินจ้างใดๆ เลย ดังความที่ว่า

อนึ่งเมื่อนั่งอยู่สำราญ เมื่อแลลูกขุนทั้งปวงเข้าเฝ้านั้น ผู้เป็นท้าวพระยานี้แน่นจะพิพาทเจรจาสิ่งใดก็ต้อย่าเจรจาจาก แน่นจะยิ้มแย้มด้วยสิ่งใดอย่ายิ้มแย้มมากแต่พอประมาณเถิดเร่งให้รำพึงถึงความชอบอย่าได้ประมาทลืมนเลย แม้จะบังคับถ้อยความของไพร่ฟ้าข้าไททั้งหลายสำราญ อย่าได้ว่าโพนๆ ว่าพี้ๆ คำตักกัน บังคับถ้อยความนั้นให้ถูกถ้วนโดยธรรมพิจารณารูปความนั้นแต่ต้นจนปลายให้ตลอดรอดแล้ว จึงบังคับด้วยใจอันชอบตรงนั้นแล

4. หลักแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชา มีหลักธรรมที่เรียกว่า พรหมวิหาร คือมีความเมตตาอารีอาทรอบ มีความปรารถนาดีต่อกัน การมีเมตตาธรรมถึงความถึงการให้ความรัก การให้ปันสิ่งของ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งหมายถึงทานในหลักสังคหวัตถุธรรม และทศพิธราชธรรม และจาคะในหลักพรหมวิหารธรรม ถ้าผู้บังคับบัญชามีหลักธรรมเหล่านี้ ย่อมนำความสุขมาสู่ผู้ร่วมงาน และก่อให้เกิดความรักใคร่อันเป็นทางนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ดังความที่ว่า

อนึ่งไพร่ฟ้าข้าไททั้งหลายอันอยู่แคว้นแคว้นแดนดินเมืองเรา ฉิแล้วเขาจะไปค้าขายกินก็ดี แล้วเขาหาทุนบมิได้ แลเขามาหา ขอเราผู้เป็นเจ้านายแลขอกู้เงินทองไปเป็นทุนค้าขายกินดั่งนั้น เราผู้เป็นท้าวพระยานี้ควรปลงเงินทองในท้องพระคลังนั้นให้แก่เขา แล้วเขาเอาไปมากนักอย่าใดก็ดี ให้ตราเป็นบัญชีไว้แต่ต้นๆ ปีสำราญ เราผู้เป็นไทบมิควรเอาเป็นดอกเป็นปลายแก่เขาเลย ควรให้เรียกเอาแต่เท่าทุนเท่านั้นแลคืบ แลภาษีแลดอกนั้นอย่าได้เอา(ของ)เขาเลย

อนึ่งผู้เป็นท้าวเป็นพระญา(ควร)ให้ทรัพย์สิ่งสินแก่ลูกแก่เมียชาวแม่ชาวเจ้าผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลาย เพื่อเป็นเสบียงเลี้ยงเขากินอยู่เป็นกำลัง เป็นเครื่องแต่งแ่งแผ่นดินนั้น ควรให้แก่เขา เขาจึงเต็มใจเขา แลเราผู้เป็นท้าวพระญาอย่าควรคิดเสียดายทรัพย์นั้นเลย

5. หลักแห่งเบญจศีล เพราะเบญจศีลหรือศีล 5 เป็นเครื่องควบคุมคนไม่ให้ลุแก่อำนาจของตนแล้วไปข่มเหงผู้อยู่ในบังคับบัญชา จัดได้ว่าเป็นหลักธรรมประการหนึ่งที่ใช้ในการปกครองบ้านเมืองในฐานะเครื่องมือควบคุมผู้ปกครองให้ปกครองรัฐโดยชอบธรรม ดังความที่ว่า

แลกรรมอันใดอันมิควรกระทำแล ชาวเจ้าทั้งหลายอย่าได้กระทำสืบไปอีกเลย อันว่าถ้อยคำที่เรากล่าวมานี้ชื่อเบญจศีลแล ควรแก่ชาวเจ้าทั้งหลายผู้เป็นท้าวเป็นพระญาเร่งจำไว้ให้

มันแลสั่งสอนท้าวพระยาลูกเจ้าเหง้าขุนหมื่นนายไพร่ฟ้าข้าไททั้งหลายอันมีในอาณาจักร เพราะตน ให้รู้แลให้อยู่ในความชอบดั่งนั้น ให้จำเรณูสวัสดิ์ทุกๆ ชาติแล

หลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในไตรภูมิพระร่วงได้ส่งผลมาสู่สังคมไทยทุกยุคทุกสมัยในเวลาต่อมา คือการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ปกครองแต่ละภาคส่วนของประเทศพึงตั้งอยู่ในหลักของพุทธจริยธรรม ซึ่งที่ถือว่าเป็นแบบสำเร็จรูปคือ ทศพิธราชธรรม และศีล 5 เมื่อผู้นำปฏิบัติดีปฏิบัติถูกต้อง ย่อมส่งผลสู่ข้าราชการ ตลอดจนมวลประชาราษฎร์ทุกหมู่เหล่า ทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้

ไตรภูมิพระร่วงนั้นเน้นที่การสร้างสำนึกว่าการกระทำของปัจเจกบุคคลนั้น นอกจากจะมีผลดีหรือชั่วที่ตัวเองแล้ว ยังส่งผลกระทบไปถึงสังคมได้ด้วย และนำไปถึงการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันด้วยกฎแห่งกรรม โดยสรุปแล้วกลวิธีการสร้างจิตสำนึก จะต้องเป็นสำนึกของการสร้างคุณธรรมทางการเมือง การปกครองร่วมกันระหว่างผู้นำกับประชาชน หรือจะเป็นสำนึกของความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองต่อสังคม ก็ต้องมีรากฐานอยู่บนวิถีทางแห่งคุณ อาจอาศัยกลไก 5 ประการที่จะนำไปสู่คุณธรรม ได้แก่

1. ด้านศาสนธรรม อย่างน้อยที่สุด คือต้องมีหลักของเบญจศีล คือศีล 5 อยู่ด้วย
2. ด้านศาสนบุคคล จะต้องสร้างบุคคลที่เป็นผู้นำในการวางรากฐานคุณธรรมให้สอดคล้องกับบุคคลในสังคมทุกระดับ
3. ด้านศาสนสถาน ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะวัดเท่านั้น แต่หมายถึงสภาวะแวดล้อมทางสังคมทั้งหมด อาจเป็นโรงเรียน ตลาด ร้านค้า ที่สาธารณะต่างๆ ว่าจะจัดสภาวะแวดล้อมทางสังคมให้เอื้ออำนวยในการสร้างสรรค์คุณธรรมให้กับชุมชน คือให้เป็นคุณภาพทางศีลธรรมแก่สังคม
4. ศาสนวัตถุ หรือการปรับปรุงสื่อทัศนะในการสื่อสารอันจะสามารถเป็นเครื่องมือสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดี อันจะนำมาซึ่งศรัทธาได้งาม
5. ศาสนพิธี เป็นการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในสังคม ไทย โดยการปรับประยุกต์ให้สามารถสื่อถึงแนวคิดและวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบันได้ เป็นการสร้างฐานจากเบื้องต้นสู่เบื้องบน

2. ด้านวัฒนธรรมประเพณี

หลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อไตรภูมิพระร่วง ในด้าน วัฒนธรรม ประเพณีนั้นพึงแยกออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ วัฒนธรรม และประเพณี

1. วัฒนธรรม วัฒนธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ถูกถ่ายทอดออกมาสู่ไตรภูมิพระร่วง คือ ความกตัญญู ความมีเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ถ้วนหน้า ซึ่งหลักธรรมทั้ง 2 ประการนี้ มักจะเน้นย้ำอยู่ในที่หลายแห่งเพื่อต้องการกระตุ้นเตือนให้คนในสังคมมีความรักความเมตตาต่อกัน และรู้จักบุญคุณผู้มีพระคุณ หากใครประพฤติร้ายผิดธรรมนองคลองธรรม ย่อมเข้าสู่

อบายภูมิ นั้นเป็นความเชื่อที่ปลูกฝังจนมาเป็นวัฒนธรรมความดีของคนในสังคมไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าสังคมตะวันตกความเป็นครอบครัวหรือความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเริ่มห่างเหินไปมาก เพราะคนในสังคมต่างอยู่ต่างอาศัยตนเอง คนแก่ชราต้องอยู่บ้านพักคนชรา สังคมไทยในปัจจุบันแม้จะได้รับวัฒนธรรมตะวันตกมาบ้าง แต่ความเป็นตะวันออกที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาในเรื่องความเป็นครอบครัว ทำให้ยังมีภาพความเป็นครอบครัวใหญ่อยู่ ไม่ค่อยมีบ้านพักของคนชรามากมายอย่างชาติอื่น นั่นเป็นเพราะวัฒนธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ถูกถ่ายทอดทางไตรภูมิพระร่วงแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นผลทางรูปธรรมอย่างชัดเจน ด้วยการเน้นภาพของอบายภูมิอันนำมาซึ่งความน่ายำเกรงต่อบุคคลที่ประพฤติดีต่อผู้มีพระคุณ แม้ทำกรรมเพียงเล็กน้อยก็ทำให้ได้รับผลอันมหาศาล ดังคำว่า

เปรตจำพวกหนึ่ง เขาย่อมเอาค้อนเหล็กอันแดงตีหัวเขาเองอยู่ทุกเมื่อมีวายไส้ แลเปรตจำพวกนี้ เมื่อกำเนิดเขาแต่ก่อนไส้ เขาได้ตีหัวพ่อแม่แห่งเขาด้วยมือก็ดี ด้วยไม้ก็ดี ด้วยเชือกก็ดี ด้วยบาปกรรมเขานันได้ตีหัวพ่อแม่เขานัน เขาก็เอาค้อนเหล็กแดงตีหัวเขาเองอยู่ทุกเมื่อ เพื่อบาปกรรมเขาทำเองนั่นแล

ความมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ก็เหมือนกัน จะเห็นได้ถึงทุกวันนี้ที่คนไทยมักจะพากันทำบุญปล่อยนกปล่อยปลาสะเดาะเคราะห์ นั่นเป็นกุศโลบายที่ต้องการให้คนมีความเมตตากรุณาเอ็นดูต่อสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนเพื่อเอาชีวิตเขาหรือทำชีวิตเขาให้ลำบากด้วยอาการต่างๆ เช่น สัตว์นรกในสีกัดตนรก

คนฝูงใดฆ่าปลาแลหามาขายในกลางตลาดไส้ ตายได้ไปเกิดในนรกนั้น ฝูงยมบาลเอาเชือกเหล็กแดงคล้องคอ(เขา) แล้วลากเอาไปทอดลงเหนือแผ่นเหล็กแดง แล้วจึงแทงด้วยหอกชนิก แล้วจึงฟันด้วยขว้า แลเอาเนื้อเขาออกเรียงขายดังท่านเรียงขึ้นเนื้อขึ้นปลาขายกลางตลาดนั่นแล แล้วก็คืนเข้าเป็นตัวดังเก่าเล่าแล

จริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ไตรภูมิพระร่วงสร้างสรรค์วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของกรุงสุโขทัยให้มีรูปแบบที่มั่นคงต่อมา และยังทำให้วัฒนธรรมดังกล่าวมีอิทธิพลต่อสังคมไทยทั้งทางด้านกายภาพ และจิตตภาพ หมายถึง สร้างเสริมให้คนเจริญทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังจะเห็นได้จากการสร้างสรรค์งานทางศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่เกี่ยวกับไตรภูมิ เช่น งานด้านสถาปัตยกรรม งานด้านจิตรกรรมฝาผนัง สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง ประติมากรรมปูนปั้นที่เกี่ยวกับเรื่องราวของไตรภูมิพระร่วง

2. ประเพณี ประเพณีในไตรภูมิพระร่วงที่ได้รับอิทธิพลจากจริยธรรมแนวพุทธ คือ การทำบุญทำกุศล การใส่บาตร การฟังธรรม โดยปกติแล้วชาวกรุงสุโขทัยนั้นเป็นคนชอบทำบุญอยู่แล้ว ดังจารึกในหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยปกติชาวสุโขทัยเป็นคนสนใจในทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปจิตใจของคนอาจเปลี่ยนไปตามด้วย จึงทำให้

พระยาสิทธิพลุกระแสดการทำบุญขึ้นมา ด้วยกล่าวถึงหลักของการทำบุญ อันสังสของการทำบุญ ซึ่งท่านกล่าวว่า บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ ดังความที่ว่า

ผู้คนที่ทั้งหลายอันเกิดในมนุษย์ได้เป็นมลากเป็นดีมีสรรพทรัพย์ แล้วได้เป็นท้าวเป็นพระญา แลท่านผู้เป็นท้าวเป็นพระญามหาจักรวรรดิราชนั้นได้กระทำบุญดั่งฤ ศิลแลท่านจึงเป็นมลากเป็นดีดั่งนั้น แต่บุญทั้งหลายอันมีในกามภุมินีได้ 134,280 ฉันใด อันหนึ่งรู้จักบุญแลบาป แลกระทำบุญด้วยใจรัก อันหนึ่งบมิรู้จักบุญแลบาปแท้ บมิโจจะมักกระทำบุญ อันหนึ่งรู้จักบุญแลบาปแท้ แลใจบมิมักบาป(กระ)หายกระทำบุญ อันหนึ่งบมิรู้จักบุญแลบาปแท้ หินใจตนก็บมิโสด เพื่อเห็นท่านทำบุญแลกระทำด้วยท่าน อันหนึ่งรู้จักบุญแลบาป แลบมิกระทำบุญ ครั้นว่ามีผู้มาชวน แลมีใจรักนักหนา จึงกระทำบุญโสด อันหนึ่งบมิรู้จักบุญแลบาปแท้ หินบมิกระทำบุญโสด ครั้นมีคนมาชวนโสร้ แลมีใจรักนักหนาจึงกระทำบุญโสด อันหนึ่งรู้จักบุญแลบาป แลบมิกระทำบุญ ครั้นมีคนมาชวนโสร้ ใจก็บมิมักกระทำบุญ สักโสดสักอัน แลยังกระทำบุญโสด อันหนึ่งบมิรู้จักบุญแลบาปสักอัน แลยินละอายแก่คำอันท่านมาชวน จึงกระทำบุญ บุญทั้งหลาย 8 จำพวกนี้แล 10 อันโสด อันใดสิ้น อันหนึ่งบิงดาลไปดั่งกล่าวนีแล จึงอวยทานมีต้นว่าข้าวน้ำหมากพลู อันหนึ่งจำศีล 5 อันก็ตี 8 อันก็ตี 10 (อัน)ก็ตี อันหนึ่งภาวนา เป็นต้นว่าสวดมนต์และสวดพระพุทธรุณ แลระลึกถึงคุณพ่อคุณแม่เจ้าไทท่านผู้มีพระคุณแก่ตนแลภาวนาอนิจจัง(สัง)ขารแล

ซึ่งนั้นแสดงให้เห็นว่า พระองค์น่าจะมองไปที่การทำบุญของคนแต่ละคนว่าบางคนทำด้วยความตั้งใจ บางคนก็ถูกบังคับให้ทำ หรือบางคนก็ทำตามคนอื่นเพราะกลัวสังคมเขาประมาณว่าเป็นคนไม่มีศาสนา คงมีลักษณะเหมือนคนสมัยนี้ที่บางคนทำบุญใส่ซองผ้าป่าเพราะความจำใจ และพาลคิดว่าเป็นภาษีสังคมที่จะต้องจ่าย ซึ่งนั้นไม่ใช่เจตนาของการทำบุญที่แท้จริง แม้ในไตรภูมิท่านก็ได้ไม่จำเพาะเจาะจงวิธีการทำบุญว่าอย่างไรดีที่สุด ท่านเพียงกล่าวถึงบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย เป็นเบื้องต้น แล้วจึงกล่าวต่อไปอีกจนครบทั้ง 10 ประการนั้น ซึ่งบุคคลสามารถที่จะกระทำได้ตามศักยภาพของตนเอง

3. ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

หลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันคือการปลูกฝังความเชื่อในกฎแห่งกรรม และความเชื่อในกฎของไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความเป็นอนัตตาของสรรพสิ่ง ไม่ควรยึดติดเพราะสิ่งของเหล่านั้นไม่มีสภาพที่จะอยู่ในอำนาจของเราได้อย่างเที่ยงแท้แน่นอน ซึ่งมีประเด็นศึกษาอยู่ 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. เรื่องของไตรวัฏ คำว่าไตรวัฏ หมายถึง กฎแห่งกรรม หรือหลักแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะด้วยอำนาจของกิเลส กรรม วิบาก ซึ่งก็เกี่ยวโยงกับหลักการสร้างความดี 3 ประการ คือ การละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ ในไตรภูมิพระร่วงได้แสดงให้เห็นว่า

การทำความดี ความชั่วจะได้รับผลอย่างไร และการชำระจิตได้นั้นจะมีผลอย่างไร โดยแยกเป็น ภูมิต่างๆ ภูมิต่างๆ นั้นท่านแบ่งไว้ด้วยอำนาจจิตที่ประกอบกรรมทั้งดีและไม่ดีอันส่งผลไปถึง วิบาก ให้เกิดในภูมินั้นๆ และแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่เกิดในแต่ละภูมินั้นเพราะอำนาจของกิเลส ประเภทไหนเป็นต้นเหตุ

ความเชื่อในเรื่องของไตรวิภู เป็นความเชื่อถือประกอบด้วยปัญญา ผู้ที่จะเชื่อได้อย่างนี้จะต้องประกอบไปด้วยสัมมาทิฐิเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นต้องสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดมีในตน ก่อน ทำให้เกิดการยอมรับกฎแห่งกรรม ไม่ทำความชั่ว ทำแต่ความดี แล้วชีวิตก็จะประสบกับความสุข

2. เรื่องของไตรลักษณ์ คำว่า ไตรลักษณ์ หมายถึง กฎของธรรมชาติ หรือกฎแห่งการเปลี่ยนแปลง หมายถึงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในภูมิทั้ง 3 นี้ มีลักษณะเหมือนกันหมด คือ

2.1 อนิจจัง มีความเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ ไม่แน่นอน ไม่เที่ยงแท้ถาวรอย่างแท้จริง

2.2 ทุกขัง มีความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ยื้อไว้ไม่อยู่

2.3 อนัตตา มีความไม่อยู่ในอำนาจ ไม่สามารถที่จะบังคับได้

ทั้ง 3 ประการนี้เป็นผลแก่กันและกัน เกิดขึ้นสืบเนื่องกันไป ในไตรภูมิพระร่วงท่านเน้นอนิจลักษณะเป็นลักษณะเด่น แต่กินความถึงทุกขลักษณะและอนัตตลักษณะด้วย

ส่วนการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เรื่องไตรลักษณ์จะเกิดประโยชน์แก่ตัวบุคคลได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นยอมรับสภาพความเป็นจริงของชีวิตและธรรมชาติ ในไตรภูมิพระร่วงสอนให้เห็นสภาพความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ว่าไม่มีใครที่จะสามารถหลีกเลี่ยงไปพ้นได้ เพราะเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อยอมรับความเป็นจริงเช่นนี้ได้แล้ว ความทุกข์ทางใจก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ในไตรภูมิพระร่วงมิได้สอนให้บุคคลจ้านต่อสภาพที่เป็นอยู่ หรือสภาพที่ได้รับอยู่ เพราะสภาพเช่นนั้นสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยการรู้จักขวนขวายในการกระทำความดีเพื่อยกจิตขึ้นสู่ภูมิที่ดีกว่า

3. เรื่องของไตรสิกขา คำว่าไตรสิกขา หมายถึงข้อปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางที่ดีงามอย่างถูกต้อง 3 ประการ คือ

3.1 ศีลสิกขา เรื่องของศีล เป็นการประกอบความดีงามทางกาย ทางวาจา เช่นการเสียสละ การรักษาศีล การประพฤติธรรมต่างๆ

3.2 จิตสิกขา เรื่องของสมาธิ การทำจิตให้สงบ เช่นการปฏิบัติกรรมฐาน

3.3 ปัญญาสิกขา เรื่องของปัญญา คือการชำระกิเลสด้วยการพิจารณาไตรลักษณ์อย่างถูกต้อง

ไตรภูมิพระร่วงได้แสดงถึงผลของศีล สมาธิ ปัญญา โดยยกขึ้นแสดงเป็นรูปธรรมให้เห็นชัดเจน เช่น ผลของศีล คือมनुสสุภูมิ และฉกามาพจรภูมิ ผลของสมาธิ คือ รูปภูมิ และอรุณภูมิ ผลของปัญญา คือ โลกุตตรภูมิหรือพระนิพพาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากเรื่องไตรสิกขา เป็นการโน้มน้าวจิตใจให้บุคคลเฝ้าทำความดีในระดับต่างๆ เพราะว่าเมื่อบุคคลทำความดีในระดับใด ก็ได้รับผลกรรมในระดับนั้น การทำความดีย่อมไม่ไร้ผล

4. ทศนะเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุดระหว่างจริยธรรมแนวพุทธกับจริยธรรมในไตรภูมิพระร่วง

จุดหมายสูงสุดหรือเป้าประสงค์ของพุทธจริยธรรมกับจริยธรรมในไตรภูมิพระร่วงนั้น หากมองดูผิวเผินเหมือนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการบรรลุพระนิพพาน ซึ่งผู้เขียนมองว่านั่นเป็นเพียงเป้าประสงค์ของการประพันธ์หนังสือหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาทั่วไป ที่มีหลักอยู่ 3 ประการคือ เริ่มจากปริยัติคือหลักวิชาการ ปฏิบัติคือวิธีการยกจิตขึ้นสู่ความสงบ ปฏิเวธคือการถึงฝั่งแห่งการปฏิบัติ นั้น ดังนั้นผู้เขียนจึงตั้งประเด็นวิเคราะห์เกี่ยวกับทศนะจุดหมายสูงสุดดังนี้

5. ข้อดีและข้อด้อยของไตรภูมิพระร่วงและจุดหมายสูงสุด

5.1 ข้อดี ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณกรรมที่โดดเด่นที่สุดเรื่องหนึ่งของสุโขทัย และยังส่งอิทธิพลในแง่ความคิด การดำรงชีวิต ปรัชญา ศาสนา ศิลปะ วรรณกรรม ต่อคนไทยทุกยุคทุกสมัย หัวใจของเรื่องก็คือ การละชั่ว ทำดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา คุณค่าต่อรากฐานอุดมการณ์การเมืองไทย ในด้านการปกครอง การสร้างเสริมพระราชอำนาจของกษัตริย์ เน้นความเป็นผู้นำที่เป็น “ธรรมราชา” มากกว่า “กษัตริย์นักรบ” ซึ่งกษัตริย์ยึดถือแนวทางนี้มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

5.2 ข้อด้อย หนังสือไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีโบราณที่ใช้ภาษาไทยแบบเก่าตลอดจนสำนวนโวหารต่าง ๆ ในสมัยกรุงสุโขทัยและมีศัพท์ทางพระพุทธศาสนาปะปนอยู่มาก ทำให้ยากแก่การอ่านและเข้าใจสำหรับคนในยุคปัจจุบันผู้ที่ไม่มีพื้นฐานทางพุทธศาสนามาก่อน อีกทั้งเป็นนามธรรมจึงถูกลดคุณค่าด้านความเชื่อ�้อยลง

5.3 จุดหมายสูงสุด ไตรภูมิเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนรก-สวรรค์ สอนให้คนรู้จักการทำความดีเพื่อจะได้ขึ้นสวรรค์ หากใครทำชั่วประพฤติดนินทาผิดศีลก็ต้องตกนรก กล่าวคือ ประชากรในสมัยที่พระมหาธรรมราชาลิไทปกครองนั้นเริ่มมีมากขึ้นทำให้การปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขปราศจากโจรผู้ร้ายเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น การดูแลของรัฐก็ไม่อาจดูแลได้ทั่วถึง พระมหาธรรมราชาลิไทจึงได้คิดนิพนธ์วรรณกรรมทางศาสนาเรื่องไตรภูมิพระร่วงขึ้น เพื่อต้องการสอนให้ประชาชนของพระองค์ทำความดี เพื่อจะได้ขึ้นสวรรค์มีชีวิตที่สุขสบาย และหากทำความชั่วก็ต้องตกนรกด้วยเหตุนี้วรรณกรรมเรื่องไตรภูมิจึงเป็นสิ่งที่ใช้ควบคุมทางสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถเข้าถึงจิตใจทุกคนได้โดยมิต้องมีออกกฎบังคับกันแต่อย่างไร โดยจุดมุ่งหมายในการแต่ง มี 2 ประการ เพื่อเทศนาโปรดพระมารดา เป็นการเจริญธรรมกตัญญูประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อใช้สั่งสอนประชาชนให้มีคุณธรรม เข้าใจพุทธศาสนา และช่วยกันดำรงพุทธศาสนาไว้ให้มั่นคง

1. จริยธรรมแนวพุทธ

เป้าประสงค์หรือเป้าหมายของพระพุทธเจ้า ในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากครั้งพระองค์ส่งพระสาวก 60 รูปออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์ตรัสว่า

จรถ ภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม มา เอเกน เทว อคมิตถ เทเสถ ภิกขเว ธมมัม อาทิกถยานัม มชเณกถยานัม ปริโยสานกถยานัม สาตถัม สพยญชนัม เกวลปปริปัญณัม ปริสุตฺธิม พรหมจริยัม ปกาเสถ

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง

นั่นทำให้มองเห็นได้ว่า พระองค์มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้มวลมนุษย์เข้าถึงหลักธรรมอันสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน การที่พระองค์ตรัสให้ภิกษุเที่ยวไปโปรดสัตว์เพื่อมุ่งให้สัตว์เหล่านั้นมีความสุข นั้นเป็นเพียงลูกล่อที่จะโน้มน้าวให้คนหันมาสนใจในพระธรรมของพระองค์ที่ทรงเรียกว่าพรหมจรรย์ ทรงให้ภิกษุสงฆ์สาวกแสดงใช้ชาวโลกได้รับรู้เนื้อหาสาระของกระบวนการที่จะเข้าถึงพรหมจรรย์ได้อย่างบริสุทธิ์ บริบูรณ์หมดจด ซึ่งนั่นจะเป็นอันไปไม่ได้ นอกจากการเข้าถึงเป้าหมายใหญ่ของพระองค์ คือพระนิพพาน

คำว่านิพพานนี้นั้น พระธรรมปิฎก ได้อธิบายไว้ว่า นิพพาน มาจาก นิ อุปสรรค (แปลว่า ออกไป หมดไป ไม่มี เลิก) + วาน (แปลว่า พัด ไป หรือ เป็นไปบ้าง เครื่องร่ายรัดบ้าง) ใช้เป็นกิริยาของไฟหรือการดับไฟหรือของที่ร้อนเพราะไฟ แปลว่า ดับไฟ หรือดับร้อน หมายถึง หายร้อน เย็นลง หรือเย็นสนิท (แต่ไม่ใช่ดับสูญ) แสดงภาวะทางจิตใจ หมายถึง เย็นใจ สดชื่น ชุ่มชื่นใจ ดับความร้อนใจ หายร้อนรน ไม่มีความกระวนกระวาย หรือแปลว่า เป็นเครื่องดับกิเลส คือทำให้ราคะ โทสะ โมหะหมดสิ้นไป ในคัมภีร์รุ่นรองและอรรถกถาฎีกาส่วนมากนิยมแปลว่า ไม่มีต้นหาเครื่องร่ายรัด หรือออกไปแล้วจากต้นหาที่เป็นเครื่องร่ายติดไว้กับภพ

ในกรณีดังกล่าว อภิญาวัฒน์ โพธิ์सान ได้นำแนวคิดเรื่องนิพพานในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ที่ตีความนิพพานในเชิงสามัญไว้ 3 นัย ดังนี้

1. ตถาคติพพาน นิพพานด้วยองค์นั้นๆ เป็นนิพพานชั่วขณะหรือชั่วคราวในกรณีนั้นๆ โดยการใช้ธรรมที่เป็นคู่ปรับหรือตรงข้ามกันระงับด้วยกิเลส ทำให้เกิดภาวะเย็นใจ สบายใจ สดชื่น เบิกบาน มีปีติลิลิโสดใจ นิพพานชนิดนี้เกิดจากการปรุงแต่งจิตให้เป็นสุข เพราะผลแห่งการทำความดี มองโลกในแง่ดี เป็นการดับกิเลสลงได้ชั่วคราวแบบจุดดวงไฟเพื่อทำลายความมืด ครั้นเมื่อไฟดับ ความมืดก็กลับมาอีกครั้ง

2. วิกขัมภนนิพพาน นิพพานด้วยการข่มบังคับจิตใจไว้ เป็นนิพพานแบบเป็นคราวๆ ไป ด้วยการข่มบังคับจิตใจไว้ให้อยู่ในสภาพไม่มีกิเลสรบกวนได้ มีลักษณะเหมือนเอาหินทับหญ้าไว้ เมื่อกลิ้งหินออกหญ้าก็สามารถงอกขึ้นใหม่ได้

3. สมุทเททนิพพาน นิพพานด้วยตัดได้เด็ดขาด เป็นนิพพานแบบหมดกิเลสโดยการตัดได้เด็ดขาด คือ ทำลายรากเหง้าของกิเลสทั้งหมดลงโดยการปฏิบัติตามหลักของอริยมรรค 8 พระนิพพานประการสุดท้ายนี้เท่านั้นที่จัดเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

คัมภีร์อิติวุตตะกะ ท่านได้แบ่งพระนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดไว้ 2 ประเภท คือ

1. สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุมีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ หมายความว่า หมดจากกิเลสแล้วแต่ยังเหลือเบญจขันธ์อันเป็นร่างกายอยู่ ตรงกับคำที่คิดขึ้นใช้ในรุ่นอรรถกถาว่า กิเลสปรินิพพาน (ดับกิเลสสิ้นเชิง) พระนิพพานประเภทนี้ เป็นนิพพานของพระอรหันต์ ในเวลาที่เสวยอารมณ์ต่างๆ รับรู้สุขทุกข์ทางอินทรีย์ทั้ง 5 หรือนิพพานของพระอรหันต์ผู้ยังเกี่ยวข้องกับขันธ์ 5 ในกระบวนการรับรู้เสวยอารมณ์ แต่ภาวะจิตของพระอรหันต์นั้นปลอดโปร่งเป็นอิสระเพราะสิ้นกิเลสคือราคะ โทสะ และโมหะอย่างสิ้นเชิง ไม่สามารถถูกกิเลสกลับมาครอบงำใจได้อีก ภาวะนี้มีลักษณะที่มองได้ 2 ด้าน ด้านหนึ่งคือการเสวยอารมณ์นั้นเป็นเวทนาอย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ในตัว เพราะไม่มีสิ่งกักรัดติดข้องค้างใจหรือเงื่อนไขใดๆ ภายในที่จะมารบกวน และอีกด้านหนึ่ง เป็นการเสวยอารมณ์อย่างไม่สงบ ไม่อภิสิทธิ์ ไม่ถูกครอบงำหรือผูกมัดตัว ไม่ทำให้เกิดการยึดติดหรือมัวเมาเป็นเงื่อนไขต่อไปอีก

2. อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือ คือไม่มีเบญจขันธ์เหลืออยู่ หมายความว่า ท่านผู้หมดกิเลสแล้วและไม่มีร่างกายเป็นที่รองรับภาวะจิตต่อไป ตรงกับคำที่คิดขึ้นใช้ในรุ่นอรรถกถาว่า ขันธ์ปรินิพพาน (ดับขันธ์ 5 สิ้นเชิง) หมายถึงนิพพานของพระอรหันต์พ้นจากเวลาที่เสวยอารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง 5 หรือนิพพานของพระอรหันต์ที่นอกเหนือจากความสัมพันธ์กับขันธ์ 5 ในกระบวนการรับรู้เสวยอารมณ์ เป็นภาวะที่พ้นจากเวลาที่เสวยอารมณ์หรือรับรู้ประสบการณ์ทางอินทรีย์ทั้ง 5 แล้ว

นั่นถือได้ว่าพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เพราะเมื่อหมดกิจก็ถือว่าได้ลูบฝังแห่งพรหมจรรย์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุใดละอวิชชาได้ วิชชาเกิดขึ้นแล้ว เพราะสํารอกอวิชชาได้ เพราะวิชชาเกิดขึ้น เธอย่อมไม่ปรุงแต่งบุญญาภิสังขาร ไม่ปรุงแต่งอบุญญาภิสังขาร ไม่ปรุงแต่งอนัญญาภิสังขาร เมื่อไม่คิดปรุง ไม่คิดเสริมแต่ง ย่อมไม่ถือมั่นสิ่งใดในโลก เมื่อไม่ถือมั่น ย่อมไม่กระวนกระวาย เมื่อไม่กระวนกระวาย ย่อมปรินิพพานประจักษ์เองทีเดียว เธอย่อมรู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่แล้ว ภณียะได้ทำแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอยู่อย่างนี้ไม่มีอีก

เพราะต้นหาสิ้นไปโดยประการทั้งปวง จึงนิโรธด้วยคลายออกได้ไม่มีเหลือ นั่นแหละคือนิพพาน สำหรับภิกษุผู้พ้นแล้วนั้น เพราะไม่ถือมั่น ภาพใหม่จึงไม่มี

จากพุทธพจน์ดังกล่าวเบื้องต้น ทำให้ทราบว่าจุดหมายของพระนิพพานในทางพระพุทธศาสนานั้นคือความดับกิเลสโดยไม่เหลือ ไม่มีภพใหม่ที่จะให้เกิดอีก จึงละความยึดมั่นถือมั่นในภพได้อย่างสิ้นเชิง เป็นความสุขอย่างแท้จริงเพราะไม่มีการรองรับอารมณ์สุขหรือทุกข์ ด้วยประการทั้งปวงดังพุทธพจน์ที่ว่า “นิพพานํ ปรมํ วทนติ พุทธา พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทรงตรัสว่าพระนิพพานเป็นยอด(แห่งธรรมทั้งปวง)”

2. จริยธรรมในไตรภูมิพระร่วง

ในไตรภูมิพระร่วง แม้ผู้นิพนธ์จะทรงกล่าวถึงจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือการเข้าถึงพระนิพพาน ดังความที่ว่า

สมบัติในนิพพานนั้นสุขจะพันประมาณ แล้วหาอันจะเปรียบมิได้ บัณฑิตเป็นอาพาธ พยาธิสี่(ง)ใด บัณฑิตรู้แก่ บัณฑิตตาย บัณฑิตนิพพาน บัณฑิตพลัดพรากจากกันสักอัน สมบัติยิ่ง สมบัติมนุษย์โลกแลเทวโลกพรหมโลก

ผู้ใดสร้างสมบารมี แลปรารถนาถึงแก่นิพพานทุกวันทุกคืนบมิขาดสักเมื่อเลย นานได้ 2 อสงไขยแลแสนมหากัลป์กำไรโสด กระทำสมการบารมีเท่ากันดั่งนั้นก็ดี บัณฑิตนำฝูงสัตว์ทั้งหลายไปถึงนิพพานได้เลย เท่าเอาแต่ตนผู้เดียวถึงนิพพานได้เสีย กระทำสมการบา(ร)มีเท่าดั่งนั้น ได้แก่พระปัจเจกโพธิ(เจ้า)เสีย เพราะฉะนั้นสัตว์ไปถึงนิพพานบมิได้เพื่อดั่งนั้น ผู้ใดสร้างสมบารมีได้ 4 อสงไขย 8 อสงไขย 16 อสงไขยกัลป์ แลแสนมหากัลป์เป็นกำไรโสด ย่อมอธิษฐานว่าจะนำสัตว์ทั้งหลายไปสู่นิพพานทุกวันทุกคืนบมิขาด(ด)สักเมื่อดั่งนั้น จึงจักได้เป็นพระและจะนำฝูงสัตว์ทั้งหลายไปถึงนิพพานได้เสีย ฝูงสัตว์ทั้งหลายอันพระเจ้าอาจนำไปสู่นิพพานได้นั้น ฝูงสัตว์นั้นย่อมได้สร้างสมการแสนมหากัลป์ พระเจ้าจึงอาจนำเอาฝูงสัตว์นั้นถึงนิพพานได้เสีย ฝูงสัตว์นั้นสร้างสมบารมีได้สองอสงไขยกัลป์ หนึ่งแสนมหากัลป์เป็นกำไรโสด จึงจักได้เป็นอ(ร)หันตอาชีวนาสพ อาจนำฝูงสัตว์ทั้งหลายเข้านิพพานในสถานพระพุทธเจ้าแล

ลักษณะการอธิบายความแห่งพระนิพพานดังกล่าว คล้ายกับเป็นแดนพุทธภูมิ อันมีสถานที่อยู่อันถาวรหลังจากคนตายไปแล้วมีคติคล้ายแดนสุขาวดีของทางมหายาน

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อว่าด้วยความประสงค์ของผู้นิพนธ์เรื่องไตรภูมิโดยภาพรวมแล้ว ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตว่า การนิพนธ์เรื่องไตรภูมิดังกล่าวนั้น มีจุดมุ่งหมายเพียงต้องการให้บุคคลละชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสในระดับสามัญชน หรือในระดับของกัลยาณปุุชนเท่านั้น ส่วนการกล่าวถึงพระนิพพานเป็นเพียงการแสดงให้เห็นจุดยืนของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งข้อสังเกตดังกล่าว จะเห็นได้จากการที่ผู้นิพนธ์พยายามที่จะแสดงให้เห็นโทษของการทำความชั่ว และคุณของการทำความดีไว้อย่างมากมาย เช่น

1. การพยายามอธิบายให้เห็นภาพของการต้องแบกรับทุกขเวทนาอย่างแรงกล้า จากทำความชั่วหลังจากสิ้นชีพไปแล้ว ซึ่งจะต้องไปสู่อบายภูมิทั้ง 4 อันได้แก่ นรกภูมิ เปรตวิสัยภูมิ และอสุรกายภูมิ โดยกล่าวถึงนรกใหญ่ 8 ชุม และนรกบริวารอีก 16 ชุม โดยอธิบายถึงโทษนั้นเกิดจากการกระทำอกุศลกรรมบถแต่ละข้อ แล้วจะต้องได้รับโทษอย่างไร

2. ผลของการกระทำความดี โดยแสดงถึงความสุขที่จะได้รับและเสวยผลแห่งความสุขในแดนสุคติภูมิ อันได้แก่ มนุสสภูมิ และฉกามาพจรสวรรค์ ซึ่งนั่นเกิดจากผลของการทำบุญกุศล มีการให้ทานและรักษาศีล 5 ทำบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการเป็นต้น ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ พยายามชี้ให้เห็นผลของการกระทำบุญของบุคคลต่างๆ เช่น พระเจ้ามหาจักรพรรดิราช พระเจ้าอโศกมหาราช พระนางอสนิมิตตา โชติกเศรษฐี และแสดงถึงบุญบารมีของชาวทวีปทั้ง 3 นอกจากชาวชมพูทวีปที่มีความเป็นอยู่สบาย ไม่ต้องลำบากกายในการประกอบอาชีพการงาน เพราะเขาเหล่านั้นอยู่ด้วยบุญของตนเอง และเขาเหล่านั้นตั้งอยู่ในเบญจศีล แล้วกล่าวพรรณนาถึงสวรรค์ทั้ง 6 ชั้น มีลักษณะวิจิตรตระการตา อันนำมาซึ่งความปลื้มใจแก่ผู้พบเห็น เป็นการโน้มน้าวให้คนเห็นวิมานอันเกิดแต่การทำความดีอันนำมาซึ่งความอิ่มเอมใจ

3. ผลของการทำจิตใจให้ผ่องใส ย่อมเข้าถึงรูปพรหม 16 ชั้น อรูปพรหม 4 ชั้น และสุดท้ายก็เข้าถึงพระนิพพาน แต่การพรรณนาความดังกล่าวนี้ ยังมีเนื้อหาสาระที่น้อยจนเกินไปที่จะทำให้ทราบได้ว่าจุดหมายนั้นคือการบรรลุพระนิพพาน

จะเห็นได้ว่าในการนิพนธ์เรื่องไตรภูมิ ผู้นิพนธ์ได้กล่าวพรรณนาถึงภูมิเบื้องต้นคือกามภูมิโดยเริ่มที่อธิบายภูมินั้นมีการพรรณนาไว้ถึง 61 หน้าในส่วนของสุคติภูมิคือมนุษย์และกามาพจร

สวรรค์ และรูปภูมิ อรูปภูมิรวมถึงการพรรณนาดินแดนชมพูทวีปและกัลป์วินาศนั้น มี 420 หน้า ส่วนการพรรณนาเรื่องพระนิพพานมีเพียง 14 หน้าเท่านั้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การนิพนธ์ไตรภูมิพระร่วงผู้นิพนธ์ต้องการสร้างหลักจริยธรรมโดยตั้งเป้าหมายเป็นจุดเด่นหรือจุดหมายสูงสุดไปที่ความต้องการให้สังคมมนุษย์ เกิดความสันติสุขนั้นคือการละชั่วกลัวบาป แล้วทำความดีเพื่อเป็นฐานชีวิตที่ดำรงในอนาคต ส่วนหลักจริยธรรมอันสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือการเข้าถึงพระนิพพานอันหมดสิ้นจากกิเลสอย่างสิ้นเชิง ไม่หวนกลับมาสู่โลกนี้อีก เป็นการยุติการเวียนว่ายในวัฏสงสารอย่างเที่ยงแท้และแน่นอน

4. อิทธิพลจริยธรรมแนวพุทธกับไตรภูมิพระร่วงในปัจจุบัน

อิทธิพลจริยธรรมแนวพุทธกับไตรภูมิพระร่วงในปัจจุบันส่งผลด้านสังคมและวัฒนธรรมดังนี้

1. คำสอนทางศาสนา สอนให้คนทำบุญละบาป เช่น การทำบุญรักษาศีล แนวความคิดนี้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของคนไทย เป็นแนวการสอนศีลธรรมของสังคม ให้คนปฏิบัติชอบซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

2. ค่านิยมเชิงสังคม ให้ค่านิยมเชิงสังคมต่อคนไทย ให้ตั้งมั่นและยึดมั่นในการเป็นคนใจบุญมีเมตตากรุณา รักษาศีล บำเพ็ญทาน รู้จักเสียสละ เชื่อมมั่นในผล แห่งกรรม

3. ศิลปกรรม จิตรกรนิยมนำเรื่องราวและความคิดในไตรภูมิพระร่วงไปเขียนภาพสืโวในโบสถ์วิหาร โดยจะเขียนภาพนรกไว้ที่ผนังด้านล่างหรือหลังองค์พระประธาน และเขียนภาพสวรรค์ไว้ที่ผนังเบื้องบนรอบโบสถ์วิหาร

5. สรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ในหลักจริยธรรมทั้ง 2 กระแส ทำให้เราได้ทราบว่า ไตรภูมิพระร่วงนั้นเดิมทีได้นำหลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนามาอธิบายความแห่งไตรภูมิ เพื่อต้องการแสดงให้เห็นคุณและโทษของการกระทำความดี การทำความชั่ว ซึ่งจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลทั้งด้านการเมืองการปกครอง อันว่าด้วยการนำหลักธรรมไปควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ คือทศพิธราชธรรม เบญจศีล

คุณภาพชีวิตของมนุษย์แต่ละคนจะดีหรือเลว ขึ้นอยู่กับกรรมคือผลกระทำในอดีตปัจจุบัน แล้วส่งผลสู่นาคต ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเน้นหลักของกรรมและผลของการกระทำ ซึ่งการกระทำของคนเรานั้นอยู่ที่ตนเป็นผู้สร้างไม่มีใครสร้างให้เราดีหรือชั่วได้ ดังนั้น กรรมตามหลักความคิดหรือทัศนะทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญในฐานะเป็นหลักเบื้องต้นที่ชาวพุทธทุกคนควรเชื่อก่อน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) กัมมสัทธา ความเชื่อในกฎแห่งกรรมว่าเป็นกฎแห่งเหตุผลที่เป็นจริง 2) วิปากสัทธา ความเชื่อในผลที่เกิดจากเหตุตามควรแก่กรรมที่บุคคลได้กระทำลงไป และ 3) กัมมัสสตาสัทธา ความเชื่อในความที่สัตว์ต่างๆ มีกรรมเป็นของตน และเป็นไปตามกรรม เมื่อบุคคลเชื่อกรรมแล้ว ย่อมตั้งตนอยู่ในศีล 5 เพราะศีล 5 นั้นถือว่าเป็นหลักจริยธรรมเบื้องต้นของพุทธศาสนาที่ถูกกำหนดวางไว้ เพื่อวัดความประพฤติของมนุษย์ในขั้นของความเป็นคนดี

จากการศึกษาถึงเป้าหมายสูงสุดในไตรภูมิพระร่วง กับเป้าหมายสูงสุดตามหลักจริยธรรมแนวพุทธทำให้ทราบถึงความแตกต่างกันคือ ไตรภูมิพระร่วงเน้นเป้าหมายไปที่ต้องการให้คนละชั่วกลัวบาป แล้วทำความดีเพื่อบ่มชีวิตที่ดีกว่าความเป็นอยู่ในปัจจุบัน จัดได้ว่าเป็นการเสนอความสุขอันเป็นโลกียะ ส่วนจริยธรรมอันสูงสุดในทางพระพุทธศาสนานั้นคือพระนิพพาน อันเป็นบรมสุข คือความดับที่แท้จริงโดยหมดจดจากกิเลส อาสวะทั้งปวงนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย, **อภิธรรมมัตถสังคหบาลี และอภิธรรมมัตถวินิฎฎิกา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2514.
- รศ.บรรเทา กิตติศักดิ์/อ.กรรณิการ์ กิตติศักดิ์ ประวัตินิพนธ์คดี กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2543.
- เปลื้อง ณ นคร/อ.ปราณี บุญชุ่ม .ประวัตินิพนธ์คดี กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. 2543.
- นิยะดา เหล่าสุนทร, **ไตรภูมิพระร่วง การศึกษาที่มา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2543
- เสฐียโกเศศ, **เล่าเรื่องไตรภูมิ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2518
- เกษม ขนาบแก้ว. **แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2540.
- เจตนา นาควัชร. **ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2542.
- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์, **รศ.จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.
- ชำนาญ พาสื่อ, **ผศ.ปรัชญาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.
- นิยะดา เหล่าสุนทร, **ศาสตราจารย์, ดร.พินิจวรรณกรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2542.
- บุญยงค์ เกศเทศ. **วรรณกรรมวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525.
- เบญจมาศ พลอินทร์. **แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525.
- ว. วุฒิโอสิต และ วิฑูรย์ ฝากมิตร. **สมบัติวรรณคดีไทย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่วิฑูรย์บรรณาการ, 2497.
- วรเวทวิสิฐ, **พระ. วรรณคดีไทย**. คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2534.
- วรรณานาวิกมูล. **“วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น”**, ในไทยศึกษา. ยุพร แสงทักษิบรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- วัชร รมะนันท์. **วิวัฒนาการวรรณคดีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ศิลปากร, **กรม. จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง 700 ปีลายสือไทย, 2526.

ศิลาจาริกสุโขทัย. กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสวัน
อนุรักษ์มรดกชาติ, 2533.

อุทัย ไชยานนท์. ยอดวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์น้ำฝน, 2544.

การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธให้องค์กรยั่งยืน Buddhist human resource management for sustainable organizations

ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย* อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์**

Received: September 2, 2018

Revised: November 19, 2018

Accepted: December 27, 2018

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธให้องค์กรยั่งยืน พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเชิงพุทธเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะการจะพัฒนาจะต้องเริ่มด้วยจิตใจ แรงจูงใจของพนักงานในองค์กร การดูแลเอาใจใส่ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาโดยมีการเปิดโอกาสให้พนักงานในองค์กรได้พัฒนาตนเองให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า มีการพัฒนาทางกายภาพ พัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านปัญญาเพราะจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีหลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ความรักในงาน คือ การมีพฤติกรรมแสดงถึงการรักในการงานมีความพึงพอใจในการทำงานอย่างมีคุณค่าสร้างประโยชน์ทั้งตนเองและองค์กร 2) การพยายามพัฒนาตน คือบุคคลากรมีความตื่นตัวพร้อมที่จะพัฒนาการทำงานอยู่ตลอดเวลา ฝึกฝนพยายามพัฒนาตนเองให้เกิด ความชำนาญในตำแหน่งที่ตนปฏิบัติงาน 3) การเอาใจใส่ คือการเพิ่มศักยภาพในการทำงาน มีระบบที่ตรวจสอบให้พนักงานในองค์กรเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อเกิดปัญหาก็สามารถแก้ปัญหาเพื่อพัฒนางานของตนเอง 4) ความรับผิดชอบ คือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถของตนเองไตร่ตรองการทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ โดยใช้สติปัญญาในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพต่อองค์กรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์, องค์กรยั่งยืน

Abstract

Buddhist human resource management for sustainable organizations found that: Human resource development in a Buddhist organization is a sustainable development because development must begin with the mind

* วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

** วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

, Motivation of employees in the organization Caring between supervisors and subordinates With the opportunity for employees in the organization to develop themselves to be valuable resources Physical development, psychological development Intellectual development because it will be a sustainable development. With the way of principle IV that is 1) Love in work Is to have behavior showing the love of work Having satisfaction in working with value, creating benefits for both himself and the organization 2) Trying to develop oneself That is, the personnel are alert and ready to work at all times Practice trying to develop oneself. Expertise in the position that he works 3) Attention Is to increase work potential There is a system that monitors employees in the organization to always care for their own development. When problems occur, they can solve problems to develop their own work. 4) Responsibility Is a behavior that expresses responsibility Use of wisdom to consider Endure problems that arise during the operation By using their knowledge and ability to ponder their assigned work By using intelligence to improve work processes to achieve sustainable performance for the organization

Keywords: Buddhist Human Resource Management, Sustainable Organizations

1. บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรมีส่วนสำคัญต่อความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร เป็นสิ่งที่บ่งชี้หรือสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคุณภาพและศักยภาพของทรัพยากรบุคคลขององค์กรอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ข้อเท็จจริงที่รับรู้กันก็คือ บุคลากรกลายเป็นทรัพยากรสำคัญส่วนหนึ่งขององค์กรที่เป็นตัวกำหนดทั้งความสำเร็จ โอกาสในการเจริญเติบโต และความล้มเหลวขององค์กรไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ในประเด็นเรื่องคุณภาพและศักยภาพของบุคลากรในองค์กรนี้ แต่ละองค์กรก็ประสบกับปัญหาในหลากหลายลักษณะ ทั้งในลักษณะของระดับความรู้ความสามารถในการทำงาน และทักษะในการปฏิบัติงาน รวมตลอดจนถึงทัศนคติที่มีต่อองค์กร ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนี้นำให้แทบทุกองค์กร ต่างใช้ความพยายามและทรัพยากรไม่น้อย ในการจัดการให้บุคลากรในองค์กร มีความมุ่งมั่น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพราะหากไม่ดำเนินการตามกระบวนการอย่างเป็นระบบนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียต่อองค์กรในอนาคตได้ เพราะผลที่ได้รับจากการบริหารนั้นไม่สอดคล้องกับความสำเร็จขององค์กร หากแบ่งงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลออกเป็น 3 เรื่องอย่างกว้าง

ๆ จากต้นทางไปสู่ปลายทางคือ การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากรและการดำรงรักษาให้บุคลากรอยู่ในองค์กรต่อไป

2. การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ เชื่อกันว่า “คน” หรือ “ทรัพยากรมนุษย์” เป็นกุญแจไขสู่ความสำเร็จขององค์กร ซึ่งหากประเทศไทยมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ คุณภาพ และจริยธรรมที่สูง ก็คงก้าวเข้าไปแข่งขันในโลกไร้พรมแดน (Globalization) ได้อย่างไม่ยากเย็นนัก (สุภาพร พิศาลบุตรและยงยุทธ เกษสาคร, 2545) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร จึงไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการสรรหา และคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาทำงาน ตลอดจนมีการสลับเปลี่ยน โอนย้าย เลื่อนขั้นตำแหน่งบุคคลเหล่านั้น ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถของเขา ดังคำที่ว่า จัดคนให้เหมาะสมกับงาน (“Put the right man in the right job”) เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นผู้ที่มีความสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้ารองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสการค้าโลกได้อย่างทันท่วงที การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่ากับการพัฒนาความมั่นคงขององค์กรในอนาคต(จุฑามณี ตระกูลมุกดา, 2544)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนการอุทิศตัว บุคลิกภาพการปรับตัว และการคิดริเริ่มของบุคคลในองค์กร ผ่านกระบวนการของการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา ซึ่งองค์กรเป็นผู้จัดดำเนินการให้ หรือโดยบุคลากรดำเนินการเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิด ความรู้ จิตใจ บุคลิกภาพและการทำงาน เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว สามารถวัดผลงานหรือความประพฤติดของบุคลากรในองค์กรได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่องค์กรต้องการหรือไม่ (อรุณ รักธรรม, 2536)

Nadler และ Wiggs (1989) ได้อธิบายว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานและปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรให้สูงขึ้น โดยวิธีการฝึกอบรม การให้การศึกษา และการพัฒนา ขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงครอบคลุม 3 เรื่องด้วยกัน คือ

1. การฝึกอบรม (Training) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้สำหรับงานปัจจุบัน มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทันทีหรือมีพฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการขององค์กร การฝึกอบรมมีความเสี่ยงอยู่บ้าง ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่อาจทำงานได้ตามความมุ่งหวังขององค์กร อาจเป็นเพราะการจัด

หลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ขั้นตอนการทำงาน เทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ หรือสภาพการแข่งขันผันแปรไปจากที่ได้คาดคะเนไว้

2. การศึกษา (Education) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้น เพื่อเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต การศึกษายังคงต้องเกี่ยวกับการทำงานอยู่ แต่จะแตกต่างไปจากการฝึกอบรม เนื่องจากเป็นการเตรียมเรื่องงานในอนาคตที่แตกต่างไปจากงานปัจจุบัน การศึกษาจึงเป็นการเตรียมบุคลากรเพื่อการเลื่อนขั้นตำแหน่ง (Promotion) หรือให้ทำงานในหน้าที่ใหม่

3. การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่บุคลากรขององค์กร เป็นการช่วยเตรียมความพร้อมของบุคลากรสำหรับการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรขององค์กร ช่วยให้บุคลากรขององค์กรได้เพิ่มพูนความรู้ ได้แสดงขีดความสามารถของตน ได้แสดงความคิดเห็นรวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความสามารถ ศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในออกมา

3. การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร

การสรรหาบุคลากรจากภายในองค์กร เป็นนโยบายอย่างหนึ่งขององค์กรที่ต้องการจะสร้างพลังทรัพยากรบุคคลให้มีความเข้มแข็ง รวมทั้งการมีประสิทธิภาพในการทำงานและทำงานเป็นระบบเดียวกันแบบเป็นทีมงาน เพราะว่าบุคลากรที่สรรหาได้จากภายในองค์กรนั้น เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในการทำงาน คำนึงกับระบบการทำงาน และมีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ มีความตั้งใจทำงานให้องค์กรมีการพัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้า โดยสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากรที่เข้ามาทำงานใหม่ นโยบายการสรรหาบุคลากรจากภายในองค์กรจะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับกิจการขององค์กร ถ้าเป็นองค์กรที่มีกิจการขนาดเล็ก มีบุคลากรน้อย ก็ไม่สามารถจะใช้นโยบายดังกล่าวนี้ได้ ดังนั้นจะต้องเป็นองค์กรขนาดกลางขึ้นไป ที่มีบุคลากรเป็นจำนวนมาก

การสรรหาบุคลากรจากภายในองค์กร มีดังนี้ 1. เป็นการให้หลักประกันในการทำงาน โดยให้โอกาสแห่งความก้าวหน้าในการทำงานแก่ผู้ปฏิบัติงานที่ดี มีความตั้งใจทำงาน มีผลงานออกมาอยู่ในระดับดี มีอายุการทำงานพอสมควร ก็จะได้รับพิจารณาให้เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งให้ได้ดีขึ้น 2. เป็นการส่งเสริมบำรุงขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติ งานมีความเชื่อมั่นในองค์กร มีความจงรักภักดี และซื่อสัตย์ต่อองค์กร 3. สามารถสรรหาบุคลากรได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากผู้ปฏิบัติงาน มีข้อมูล ประวัติการทำงานอยู่ที่ยาวบุคคลอยู่แล้ว สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการสรรหาบุคลากรได้ดีกว่าการสรรหาบุคลากรจากภายนอกองค์กร 4. เป็นการจงใจให้บุคคลภายนอกที่มีความรู้ และความสามารถ ได้ทราบข้อ มูลว่าองค์กรให้การสนับสนุนความก้าวหน้าแก่ผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กร และมีความต้องการเข้ามาสมัครงาน กับองค์กรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น 5. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสรรหาบุคลากร นับตั้งแต่เวลาและค่าใช้จ่ายในการจัดทำการประกาศสรรหา การติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และการดำเนินการสรรหา จนกระทั่งได้บุคลากรมาตามที่ต้องการ 6. องค์กรจะได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการได้บุคลากรของ

องค์กรเอง เพราะเป็นบุคลากรที่รู้จักคุ้นเคยกับนโยบาย รูปแบบ ระบบการบริหารอุดมการณ์ มีความจงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อองค์กร มีความสามารถเป็นผู้นำที่ดี และเป็นหลักในการทำงานให้แก่ องค์กรอย่างได้ผลดีมากการสรรหาบุคลากรจากภายนอกองค์กร เป็นการสรรหาบุคลากรสำหรับ ตำแหน่งงานว่าง หรือตำแหน่งงานใหม่ จากภายนอกองค์กร เป็นวิธีการที่นิยมปฏิบัติกันโดยทั่วไป สำหรับทุกองค์กรที่ต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจน การสร้างผลงาน และชื่อเสียงให้แก่องค์กร

4. การรักษาทรัพยากรมนุษย์

การสรรหา คัดเลือก อบรม และดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรมนุษย์ เป็นหน้าที่สำคัญของ ผู้บริหาร แม้การสรรหา คัดเลือกและอบรมจะเป็นสิ่งที่ยาก แต่การดำรงไว้กลับเป็นสิ่งที่ยากยิ่งกว่า เพราะในสามขั้นตอนแรกดังกล่าวมานั้น เป็นสิ่งที่พนักงานต้องการและมีความจำเป็นเพื่ออยู่กับ องค์กร ในขณะที่องค์กรก็ต้องการพนักงานเหล่านี้ นั่นคือเป็นความต้องการของทั้งสองฝ่าย แต่เมื่อ เวลาผ่านไปพนักงานเหล่านี้ เกิดการเรียนรู้และพัฒนามากขึ้นจนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ ด้วยตนเอง หรืองานที่ได้รับมอบหมายนั้นหมดความท้าทาย ก็อาจจะเสาะหางานใหม่ที่ท้าทายมาก ขึ้น นั่นคือ ต้องการออกจากองค์กร ในขณะที่องค์กรต้องการให้พนักงานดังกล่าวอยู่กับองค์กร จึง เป็นการประมือข้างเดียว โอกาสที่พนักงานจะลาออกจึงเป็น ไปได้สูงการลาออกของพนักงานโดย เนื้อแท้ อาจไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายเสมอสำหรับองค์กร เพราะการลาออกจะทำให้เกิดตำแหน่งที่ว่าง องค์กรสามารถจัดหาพนักงานอื่นที่ดีกว่ามาทดแทนได้ ดังนั้นการดำรงรักษาพนักงานจึงไม่ใช่ต้อง รักษาพนักงานให้อยู่กับองค์กรทุกคน หรือ ลดอัตราการลาออกของพนักงาน แต่จะต้องดำรงรักษาไว้ ซึ่งพนักงานที่เพิ่มคุณค่าให้กับองค์กรได้อย่างแท้จริง นั่นคือ ต้องเป็นพนักงาน คนเก่ง คนดี และคน สำคัญ ขององค์กรเท่านั้นการระบุพนักงาน คนเก่ง คนดี และ คนสำคัญ ผู้บริหารควรดำเนินการเพิน หาและระบุพนักงานดังกล่าวไว้โดยประเมินจาก 1.ผลการปฏิบัติงาน (performance) คนเก่ง หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานได้อย่างดีเยี่ยมอยู่อย่างสม่ำเสมอ สามารถทำงานให้ลุล่วงอย่างมี ประสิทธิภาพโดยแทบไม่ต้องควบคุมดูแล มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นผู้ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับและ ระเบียบขององค์กรอย่างเคร่งครัด มีความซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมั่นขยันทำงาน มีความรับผิดชอบและ เสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์กรอย่างเด่นชัด 2.ความสามารถในการพัฒนาองค์กร คนดีขององค์กร ต้องมีภาวะผู้นำ คิด ทำ พูดเป็น มีความรู้ความชำนาญที่องค์กรต้องการหลายด้าน มีความเป็นครู เรียนรู้ได้เร็ว สามารถสื่อสารความหมายหรือส่งต่อข้อมูลขององค์กรได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สามารถสร้างนวัตกรรมที่มีค่าและนำไปปฏิบัติได้จริง รวมทั้งเป็นที่รักใคร่ของคนใน องค์กร สามารถโน้มน้าวคนในองค์กรให้ดำเนินตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรได้เป็น อย่างดี 3.ความจำเป็นต่อองค์กร คนสำคัญต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ และทักษะที่ไม่เหมือน ใคร และเป็นสิ่งที่องค์กรต้องการอย่างยิ่ง สามารถทำงานด้านต่างๆ ได้แทนผู้อื่นเมื่อองค์กรมีความ จำเป็น หากต้องหาผู้อื่นมาแทน องค์กรจะต้องจ่ายค่าจ้างเป็นเงินจำนวนมาก และถ้าไปอยู่กับคู่แข่ง

ก็จะทำให้องค์กรประสบกับความเสียหายอย่างมากพนักงานแต่ละคนอาจมีความเก่ง ความดี และความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน น้อยคนที่จะมีทั้งสามกรณีทัดเทียมกันอยู่ในคนๆเดียวกัน

การทำงานผู้บังคับบัญชาจะดำรงรักษาให้พนักงานในองค์กรมีความรักต่อองค์กร ผู้บังคับบัญชาต้องให้ความสำคัญต่อพนักงานในองค์กร ต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานให้คนในองค์กรโดยความเสมอภาคตลอดจนมีการพัฒนา ฝึกอบรม พัฒนาคคนในองค์กรให้มีการพัฒนาตลอดเวลา เพื่อให้องค์กรมีศักยภาพยั่งยืนตลอดไป

5. การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธให้ยั่งยืน

การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธให้ยั่งยืน ต้องทันต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน เทคโนโลยีโดยการบริหารจัดการต้องทันสมัยใหม่กับเหตุการณ์ปัจจุบันแต่กระนั้นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ขาดไม่ได้คือการบริหารทรัพยากรให้มีคุณค่า มีการพัฒนาทางกายภาพ พัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาด้านปัญญาเพราะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธโดยใช้หลักของอิทธิบาทในการบริหาร ส่งผลให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พัฒนาได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 นั้น เป็นคุณธรรมที่เป็นเหตุให้นำไปสู่แนวทางก้าวสู่ความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามเกิด พลังเกิดแรงผลักดัน ส่งเสริมให้กิจการทั้งปวงบรรลุ วัตถุประสงค์หรือสัมฤทธิ์ผล (ผดุง วรรณทองและคณะ, 2561)

การมีฉันทะ คือการมีพฤติกรรมแสดงถึงการรักในการงานมีความพึงพอใจ มีความรู้สึกจริงใจ มีความผูกพัน รู้สึกว่างานที่ทำอยู่เป็นสิ่งมีคุณค่า มีคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อองค์กรเพื่อให้งานนั้นบรรลุ เป้าหมายขององค์กรต่อไปให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพพอใจที่จะได้รับพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้มาใช้ในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ กระตือรือร้นพร้อมที่จะให้มีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้ มีส่วนร่วมที่จะพัฒนางาน และบุคลากรมีความพอใจที่จะมีการพัฒนาอยู่เสมอ และเปิดโอกาส ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานและนโยบายขององค์กร มีการจัดการฝึกอบรมทั้งภายในและ ภายนอกองค์กรอยู่เสมอ

ด้านวิริยะ มีสำคัญมากต่อการบริหารองค์กรผู้ที่มีความวิริยะ หรือหลักการประกอบความเพียรชอบ บุคลากรมีความตื่นตัวพร้อมที่จะพัฒนาการทำงานอยู่ตลอดเวลา ฝึกฝนพยายามพัฒนาตนเองให้เกิด ความชำนาญ ในหน้าที่ด้วยการเรียนรู้เพิ่มเติม ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับงานที่ตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็ม ศักยภาพ มีการจัดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรยึดปฏิบัติจะเกิดผลสำเร็จในการทำงาน ส่งผลให้องค์กรอยู่อย่างยั่งยืน

ด้านจิตตะ มีผลต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการทำงานที่ต้องอาศัยด้านจิตตะเป็นหลักที่จะต้องเอาใจใส่งานอยู่เสมอ องค์กรควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ด้านจิตตะ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน มีระบบที่ตรวจสอบให้บุคลากรมีการเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อเกิดปัญหา ก็หมั่นตรวจสอบหาข้อบกพร่อง

ของตนเองเพื่อพัฒนางานของตนเอง ผึกฝนตนเองให้มีความรู้พร้อมที่จะมาสนับสนุนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ นำมาพัฒนาองค์กรอย่างเต็มศักยภาพ

ด้านวิมังสา คือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีความสอบสนน ไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือข้อข้องใจ ซึ่งมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์องค์กร ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร อย่างเหมาะสม มีการแก้ไขปัญหการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีการพัฒนาดียิ่งขึ้นไป ส่งเสริมให้มี การเรียนรู้เพิ่มเติมหาวิธีการต่างๆ มาพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถของตนเองไตร่ตรองการ ทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ โดยใช้สติปัญญา แสวงหาวิธีการปรับปรุงกระบวนการ ทำงานให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป (คิตยา อายุยีน, 2559)

6. สรุป

ทรัพยากรหรือทุนมนุษย์ในปัจจุบันเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้องค์กรแข็งแกร่งและสามารถยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นต้องยึดหลักการบริหารที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาในการพัฒนาทางด้านจิตใจของคนในองค์กรตลอดจนผู้บริหารยึดปฏิบัติในการบริหารองค์กรเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในองค์กรนั้นมีการพัฒนาที่เกิดประสิทธิภาพทำให้องค์กรได้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดกาลการนำเทคโนโลยีมาฝึกอบรมในการทำงานในยุคปัจจุบัน เข้ามาในการทำงานเพื่อให้สอดคล้องและได้พัฒนาบุคลากรให้ทันสมัยทางด้านการงานให้เต็มศักยภาพทันเหตุการณ์ซึ่งกระนั้นการจะพัฒนาทรัพยากร ไม่ใช่แต่จะพัฒนาทางทรัพยากรมนุษย์ทางด้านการงานที่เต็มศักยภาพอย่างเดียวสิ่งสำคัญต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการพัฒนาทางด้านจิตใจโดยการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในองค์กรให้ยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- สุภาพร พิศาลบุตรและยงยุทธ เกษสาคร(2545). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม.พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : วี เจ พรินติ้ง.
- จุฑามณี ตระกูลมุกดา . (2544). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- อรุณ รักธรรม. (2536). “ทฤษฎีองค์การ.” ประมวลชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ผดุง วรรณทองและคณะ,การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี, รายงานการวิจัย,วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561
- ศุติยา อายุยี่น. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน. บทความ 150 ธรรมทรรศน์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ตุลาคม 2559.

การบริหารจัดการองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์

Buddhist Organization Management in Globalization

พระเมธีวชิรภูษิต (จำเนียร ผลาวงค์)* พระครูโกศลวชิรกิจ (โกศล โทนาดี)
พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก เตโธสง) พระครูสิริวชิราบุญุต (วรสายโย นาคคุณ)

Received: April 8, 2018

Revised: August 24, 2018

Accepted: September 9, 2018

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันการบริหารงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และ มีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร และสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้การบริหารงานขององค์กรประสบผลสำเร็จนั้นก็คือ หลักการบริหารจัดการโดยเฉพาะการบริหารจัดการตามแนวพุทธศาสนาเป็นหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่ามากกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปี ดังนั้นในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสนองตอบต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว

คำสำคัญ : การบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธ

Abstract

At present, administration or management of the organization is required to use science and art in inescapably management. Because the world in these day is capitalism or consumerism that is profitable and competitive to outperform the competition in the management and organizational development to achieve organizational goals and the important thing to make the management of the organization is successful is principles of management. In particular, the administration of Buddhism is the principle of Buddhist administration. It is more than

* หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

two thousand and five hundred years old. So in today's globalization or capitalist era modern management comes back review the academic role of modern management that is it still the same way that effective management must respond to capitalism that focuses on competition and profits, or on the achievement of corporate objectives alone.

Keywords : Buddhist Organization Management

1. บทนำ

ในปัจจุบัน การบริหารงานหรือการจัดการองค์การมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และ มีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการบริหารจัดการ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนามาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ เพราะเขาถือว่า การที่จะใช้หลักการ วิธีการ หรือเทคนิค ของ นักวิชาการชาวตะวันตก ซึ่งพัฒนาการการบริหารจัดการมาไม่ เกิน 100 ปี นั้นยังเป็นหลักการที่ยังยึดกับวัตถุ รวมทั้งมีผู้แพ้ผู้ชนะ เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งหวังกำไรและการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อนักวิชาการทางตะวันตก ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา ทำให้เขา รู้ว่าศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั้นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับ หลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่าสามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้อย่างเหลือเชื่อ ถึงแม้ว่าจะเป็นหลักธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้วก็ตาม

สังคมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่างคือสังคมสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้าทรง ดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็น พระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” และทรงวางแนววิถีในการบริหารจัดการตามแนว พระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้อง ประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดย พึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” ดังนั้นเมื่อก้าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึง ต้องยึดถือมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างเป็นหัวใจใหญ่และ เป็นการ จัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคนจะรู้จัก หน้าที่ของตนเอง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549: 22)

การบริหารงานจัดการองค์กรที่เหมาะสมดังามในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ควรต้องมีองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารควรคำนึง เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย เงิน (money) วัตถุดิบ (materials) เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ (machine or equipment) และบุคลากร หรือคน (man) ซึ่งเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการกิจการงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายของการบริหารจัดการองค์กร ว่าจะมีทิศทางหรือแนวทางในการบริหารองค์กรอย่างไร แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น จึงได้มีแนวความคิดในการบริหารคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของตน เพื่อความสำเร็จและบรรลุผลสำเร็จ โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการงานคณะสงฆ์ เพราะเนื่องจากประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร ต้องให้ความสนใจ เพราะว่าการบริหารจัดการจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโลกในอนาคตเป็นโลกที่ทำงานในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพลวัตมากขึ้น การแข่งขันจะมีอัตราที่สูงขึ้นและเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความคาดหวังทางสังคมเพิ่มขึ้น และจะกดดันเรียกร้องในองค์กร มีการปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิด “การมีส่วนร่วม (Participation)” มากขึ้น “การให้อำนาจ (Empowerment)” “การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement)” “การทำงานเป็นทีม (Teamwork)” ทั้งหมดจะต้องพัฒนา ไปพร้อมๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความมั่นใจจาก องค์ประกอบสำคัญข้างต้น คือ บุคคล (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (materials) และ การจัดการ (management) (สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชญ์, 2541: 12) อันเป็นกระบวนการทางการบริหาร (Administration)

2. การบริหารจัดการองค์กร

การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กรอำนาจการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนาจการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง 5 ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อก่อนทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็กินบ้านเมืองแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539: 2-3)

การบริหาร เป็นกระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ 3 ประการ คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์การในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม การบริหารโดยสรุปคือ

1. การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลาพังคนเดียว ไม่ใช่การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2. กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน และผู้จัดการจะมีบทบาทในการชี้แนะทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมายของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอก หรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป

การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือจัดการงาน (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์กรต่างๆ ให้ได้บรรลุผลสำเร็จ ลุล่วงตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดจนทั้งแนะนำสั่งสอนอบรม พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพานักอาศัยอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย และตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คาสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548: 26)

การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายหรือแผนที่วางไว้ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ (Business Management) ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ”(Manager) จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, รศ. และคณะ, 2545: 18-19) “Management คือ การใช้ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น” (Don Hellriegel, 1982: 6) การบริหารเป็นกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและ กลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การการตระหนักถึงความสามารถความถนัดความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พะยอม วงศ์สารศรี, 2542: 36)

กมล รอดคล้าย กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การที่มีบุคคลทั้งสองคนขึ้นไปทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันเดียวกัน หรือศิลปะในการทำงานให้สำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคคลอื่นๆ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ร่วมกัน หรือหมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งสามารถมองได้ในเรื่องของโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายบังคับบัญชา ในหน้าที่เป็นขั้น ตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่เด่นชัดมีความรับผิดชอบ และเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามเป้าหมายหรือทางการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์ หรือมีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือการร่วมทำปฏิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันส่วนความหมายของการบริหารนั้น หมายถึง การแก้ปัญหาให้บรรลุผลตามเป้าหมายลักษณะของการแก้ปัญหาอาจดำเนินไปในรูปของการตัดสินใจ และการปฏิบัติงานก็ได้ความหมาย การบริหาร คือ การนำทรัพยากรมาใช้

ดำเนินงานตามกระบวนการจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (กมล รอดคล้าย, 2537: 99)

อารีย์ สวัสดิ์สาส์และคณะ ได้นำเสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ 7 ประการคือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งแต่การแสวงหาคนมาทำงานการบรรจุ การแต่งตั้ง ฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

4. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการหลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ

5. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

6. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสวดกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างใจอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัว

7. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม (อารีย์ สวัสดิ์สาส์ และคณะ, 2548: 32)

3. การบริหารจัดการองค์การตามแนวพระพุทธศาสนา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 2,500

ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหาร กระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร

การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ขอใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2549: 3-5)

การจัดการเชิงพุทธ (Buddhist Management) ถือว่าเป็นสาขาหรือวิชาเอกแขนงหนึ่งของสาขาวิชาจัดการ (Management) ที่เป็นการจัดประมวลผลความรู้ระหว่างศาสตร์ 2 ศาสตร์เข้ามาบูรณาการด้วยกัน กล่าวคือเป็นการนำเอาศาสตร์แห่งการจัดการ(Management Science) และพุทธศาสตร์ (Buddhist Studies) มาผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกันให้เป็นแนวศึกษาตามพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ทรงมีพระราชประสงค์ว่า ให้มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้เป็นที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง

การศึกษาพระไตรปิฎกคือวิชาการทางพระพุทธศาสนา ส่วนวิชาชั้นสูงหมายถึงศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดังนั้น การจัดการถือว่าเป็นศาสตร์สมัยใหม่ที่มีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆทั่วโลก เมื่อนำเอาศาสตร์ 2 ศาสตร์เข้ามาบูรณาการด้วยกัน จึงได้จัดให้มีองค์ความรู้สำหรับสาขาวิชานี้ออกเป็น 2 แนวทาง กล่าวคือ

แนวทางที่ 1 เป็นการศึกษาความรู้การจัดการทั่วไปตามแนวพระพุทธศาสนา มีรายวิชาเหล่านี้ เป็นอาทิ ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ การจัดการเชิงพุทธศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา การจัดการพฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา การควบคุมการจัดการตามแนวพระพุทธศาสนา การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานตามแนวพระพุทธศาสนาและมนุษย์สัมพันธ์กับการจัดการเชิงพุทธ

แนวทางที่ 2 เป็นการศึกษาความรู้เรื่องของการจัดการกิจการทางพระพุทธศาสนา โดยยึดถือตามหลักที่มหาเถรสมาคมที่เป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ประกาศใช้ ประกอบด้วย

องค์การทางพระพุทธศาสนา 6 องค์การ ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ ก สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งได้จัดให้มีรายวิชาที่แตกแขนงแยกย่อยออกไปอีกมาก อาทิ พุทธวิธีการบริหารงาน กฎหมายคณะสงฆ์ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ การจัดการสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์แนวพุทธ การสังคมสงเคราะห์แนวพุทธ การอนุรักษ์ และการจัดการพุทธศิลป์ ในการบริหารจัดการเชิงพุทธจึงควรที่จะได้ศึกษาขององค์ความรู้ดังต่อไปนี้ คือ (สุรพล สุยะพรหม และคณะ, 2555: 153-154)

1. การจัดการทั่วไปตามแนวพระพุทธศาสนา (Buddhist General Management) สืบเนื่องมาจากการศึกษาเรื่องการจัดการที่ ได้มีรายละเอียดให้ศึกษาในบทต้นๆมาแล้ว ซึ่งได้แบ่งหมวดหมู่ในการศึกษาตามหลักวิชาของสาขาวิชานี้ แต่ในที่นี้การศึกษาเรื่องการจัดการทั่วไปตามแนวพระพุทธศาสนาอาจไม่ได้ลงรายละเอียดที่มีลักษณะเปรียบเทียบระหว่างเรื่องต่อเรื่องได้ เพียงแต่เป็นการเทียบเคียงเรื่องทำนองเดียวกันให้ศึกษาพอเป็นแนวทางให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีมุมมองหรือท่าทีต่อเรื่องการจัดการอย่างไรบ้าง ซึ่งผู้เขียนเองได้ประมวลองค์ความรู้เหล่านี้จากหลายแหล่ง กล่าวคือบางเรื่องจากพระไตรปิฎก บางเรื่องจากท่านผู้รู้ที่ได้มีการพูดถึงในทีสาธารณะมาแล้ว เฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ผู้เขียนได้นำมาอ้างอิง เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนับว่าเป็นคุณูปการต่อการศึกษากิจการเชิงพุทธมิใช่น้อย รวมถึงนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องนี้ที่ได้มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ เช่น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เป็นต้น

2. หลักการจัดการทั่วไปแนวพุทธ ((Buddhist General Principles of Management) พระพุทธศาสนาได้มีทัศนะต่อการทำงานของมนุษย์ไว้ดังต่อไปนี้

1) การทำงาน เป็นโอกาสที่จะได้พัฒนาดน หรืออีกในหนึ่งก็คือการทำงานคือการพัฒนาดน ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ มีความเก่งในทางใดทางหนึ่ง หรือแม้ว่าการฝึกฝนทางจิตใจหรือในทางคุณธรรม งานก็คือเป็นเครื่องมือฝึกฝนตนเอง ทำให้เป็นผู้มีความขยัน ความอดทน ความเป็นระเบียบวินัย ทำให้รู้จักสัมพันธ์กับเพื่อนพ้องผู้ร่วมงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่อาศัยงานเป็นเครื่องฝึกทั้งสิ้น

2) การทำงาน เป็นเรื่องที่เป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ เป็นไปเพื่อการพัฒนา เป็นกิจกรรมของสังคม เป็นของประเทศ เป็นของโลก โดยโลกจะเป็นไปได้ สังคมจะดำเนินไปได้ ประเทศชาติจะพัฒนาได้ ก็จะต้องอาศัยการทำงาน ดังนั้น คนที่ทำงานจึงเท่ากับว่าได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมและประเทศชาติ

3) การทำงาน ที่มองความหมายของงานเพื่อตัวของมนุษย์เองที่ทำงานเป็นเครื่องมือเลี้ยงชีพ ทำให้มีชีวิตอยู่ด้วยปัจจัยสี่และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานตามโลกธรรมที่จะพึงมี ทั้งนี้ก็เพื่อได้ทำหน้าที่ตามหลักของการทำงานที่กล่าวในสองข้อข้างต้น

3. ประสิทธิภาพการทำงานแนวพุทธ(Buddhist Work Efficiency) เมื่อศึกษาในทางพระพุทธศาสนาแล้วจะพบได้ว่าการทำงานของพระพุทธเจ้านั้นมีประสิทธิภาพมาก 45 ปีแห่งการทำงานของพระพุทธองค์ล้วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งสิ้น เมื่อพระองค์มีประสิทธิภาพในการ

ทำงานแล้ว คำสั่งสอนของพระองค์ที่จะช่วยให้มีประสิทธิภาพในการทำงานนั้นจึงมีอยู่จริงและยืน
หยัดมานานถึง 2,600 กว่าปี โดยไม่มีเสื่อมคลายและทันสมัยอยู่เสมอ งานของพระองค์ที่แสดงให้เห็น
ถึงประสิทธิภาพอย่างแรกที่สุด ก็คือการตรัสรู้ สิ่งที่ทำให้พระองค์ได้ตรัสรู้ พระองค์ได้
ทรงทำงานคือ พระองค์มีความเพียรพยายามอย่างมีประสิทธิภาพจนประสบความสำเร็จได้ตรัสรู้
บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550: 1-2)

4. วิธีคิดแบบแก้ปัญหาแนวพุทธ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธธรรม ได้
แสดงโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นวิธีการแห่งปัญญาไว้หลายวิธี สำหรับใช้ในสถานการณ์ต่างกันไปบ้าง ใช้
ประกอบกันในสถานการณ์อย่างเดียวกันบ้าง น่าสังเกตว่า ในสมัยปัจจุบัน คำว่า วิธีการแห่งปัญญา บาง
ทีใช้วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ ที่มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า วิธีคิดแบบแก้ปัญหา ซึ่งในที่นี้ใช้วิธีคิดแบบ
อริยสัจเมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเห็นควรยกวิธีสองแบบนี้มาเทียบเคียงกันดู วิธีการแบบวิทยาศาสตร์ มี 5
ขั้นตอน คือ

- 1) การกำหนดปัญหาให้ถูกต้อง (Location of Problems)
- 2) การตั้งสมมติฐาน (Setting up of Hypothesis)
- 3) การทดลองและเก็บข้อมูล (Experimentation and Gathering of Data)
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)
- 5) การสรุปผล (Conclusion)

พึงสังเกตว่า ในวิธีคิดแบบนี้ มีการสืบสาวหาสาเหตุเป็นส่วนสำคัญด้วย แต่ใช้แฝงไว้ในขั้น
ที่ 2 เพราะบางครั้งสาเหตุที่คาดนั้นเองเป็นตัวสมมติฐาน บางครั้งสาเหตุมุ่งถึงสมมติฐานไปด้วยในตัว
แต่ก็มีข้อขัดแย้งว่า ในหลายกรณีสาเหตุไม่บ่งชี้ถึงสมมติฐาน และต้องตั้งสมมติฐานเพื่อไว้หลายอย่าง
ส่วนในวิธีคิดแบบ (แสง)อริยสัจ แยกการสืบค้นสาเหตุเป็นขั้นหนึ่ง และจัดขั้นทั้งหมดเป็น 2 ระดับ
ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เทียบพอให้เห็นเค้าได้ดังนี้

ก. กระบวนธรรม (ตามสภาวะ) ตอนนี้อยู่ในขั้นของการที่จะเข้าถึงด้วยความรู้ คือคิด
และรู้ให้ตรงตามความเป็นจริงที่เป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว

- 1) ขั้นกำหนดทุกข์ ให้รู้ว่าทุกข์หรือปัญหาคืออะไร อยู่ที่ไหน มีขอบเขตแค่ไหน - ขั้น
กำหนดปัญหา
- 2) ขั้นสืบสาวสมุทัย หยั่งสาเหตุของทุกข์หรือปัญหานั้น (ไม่แยกต่างหาก)
- 3) ขั้นเกร็งนิโรธ ให้เห็นกระบวนการที่แสดงว่าการดับทุกข์แก้ปัญหาเป็นไปได้และอย่างไร
- ขึ้นตั้งสมมติฐาน

ข. กระบวนวิธี (ของมนุษย์) ตอนนี้เป็นขั้นที่จะต้องลงมือปฏิบัติ แยกย่อยออกเป็น 3
ขั้นตอนคือ

- มรรค 1 : เอสนา (หรือ คเวสนา , รวมทั้งวิมังสา) แสวงหาข้อพิสูจน์ / ทดลอง -
ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล
- มรรค 2 : วิมังสา (หรือประวิจาร์) ตรวจสอบ ร่อนเลือกเก็บข้อมูลที่ถูกต้องใช้ ได้จริง -
ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- มรรค 3 : อนุโพธ กันข้อที่ผิดออก จับหรือเพ้นให้มรรคแท้ซึ่งนำไปสู่ผลคือแก้ปัญหาได้
- ขึ้นสรุปผล

4. พุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการองค์กร

พระพุทธองค์ทรงสอนให้คนเราสันโดษในวัตถุสิ่งที่จะนำมาบริโภคใช้สอย หรือวัตถุที่ปรนเปรอบำรุงบำเรออำนวยความสะดวกต่างๆ เมื่อมีความสันโดษดังนี้แล้ว เราก็มีความพอใจ รู้จักอิ่ม รู้จักพอและเมื่อเรารู้จักพอแล้วในด้านวัตถุที่จะนำมาบำรุงบำเรอปรนเปรอตนเองแล้ว ชีวิตเราก็จะมีเวลามีกำลังแรงงานเหลือที่จะเอาไปใช้ ในกิจการหน้าที่การงานของเรา ในขณะเดียวกัน ในการดำเนินชีวิตทั่วไปหรือในการทำงานของมนุษย์เรานั้น พระพุทธองค์ทรงสอนให้ ไม่สันโดษ ในกุศลธรรม กล่าวคือไม่สันโดษในเรื่องสิ่งดีงาม สิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ดีงาม ดังนั้นการทำงานต้องไม่สันโดษในความเป็นผู้ทำความเพียรพยายาม ไม่ระย่อทอดถอยในหน้าที่การงานของตน จึงชื่อว่าทำงานด้วยความไม่ประมาท การทำงานด้วยหลักความไม่สันโดษเช่นนี้ ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จและเป็นไปตามอย่างมีประสิทธิภาพ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ที่ทรงแสดงไว้เกี่ยวกับการทำงานให้มีประสิทธิภาพนั้น มีหลายหมวดหลายข้อ แต่ในที่นี้จะขอยกเรื่องของอิทธิบาท 4 เป็นตัวอย่างของหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้กับการทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย

1. ฉันทะ มีใจรัก พอใจจะทำงานนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้มีผลสำเร็จแห่งกิจหรือการทำงานที่ทำ มิได้สักแต่จะทำพอให้เสร็จ หรือเพราะอยากได้เงินรางวัล หรือผลกำไรเท่านั้น
2. วิริยะ พากเพียรทำ คือขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย
3. จิตตะ เอาใจฝึกฝน คือ ตั้งจิตรับรู้เรื่องที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ
4. วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่อง ขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักวางแผน ทดลองวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงโดยวิธีการต่างๆ

เรื่องของอิทธิบาท 4 เป็นหนทางแห่งความสำเร็จในการทำงานนั้น หากจะกล่าวให้สั้นที่สุดที่ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติก็คือ

1. รักงาน
2. สู้งาน
3. ใส่ใจงาน
4. ทำงานด้วยปัญญา

อนึ่ง อิทธิบาท 4 ที่เป็นสูตรแห่งความสำเร็จและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งมีความหมาย ลึกกลงไปอีกได้แก่

1. อยากทำให้ดีที่สุด = ฉันทะ
2. มีอะไรก็ต้องให้สำเร็จ = วิริยะ

3. ทำงานอย่างอุทิศด้วยอุทิศใจ = จิตตะ
4. ใช้ปัญญาจัดการทำงานสู่จุดมุ่งหมาย = วิมังสา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 82-83)

อีกประการหนึ่ง การที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จด้วยดีนั้น หลักของการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานก็คือการมองงานกับชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือการมองงานเป็นกิจกรรมที่เป็นเนื้อเป็นตัวของชีวิตแท้ๆ แล้วทำงานไปในความรู้สึกว่าเป็นการดำเนินชีวิตของเราเองและดำเนินชีวิตนั้นให้ดีที่สุด เมื่อยึดถือหลักการทำงานเช่นนี้ สภาพจิตใจของผู้ทำงานก็มีแต่ความร่าเริงบันเทิงใจ มีศรัทธาและเห็นคุณค่าของงาน ทั้งนี้ในทางพระพุทธศาสนาผู้ทำงานควรตั้งสภาพจิตของตนให้มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความปรโมทย์ มีความร่าเริงบันเทิงใจ
2. มีปีติ ความเอิบอิ่มใจ
3. มีปัสสัทธิ ความผ่อนคลาย หรือสงบเย็น และเมื่อผ่อนคลายแล้วจะไม่เครียด
4. มีความสุข จิตใจก็คล่องสบาย และ
5. มีสมาธิ อยู่ตัว แน่วแน่ แนบสนิทและมั่นคง ไม่วอกแวก ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่หวั่นไหว เรียบสม่ำเสมอ อยู่กับกิจ อยู่กับงาน เหมือนดั่งกลืนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับงาน ซึ่งหมายถึงว่าสมาธิในการทำงานก็เกิดขึ้นด้วย (สุรพล สุยะพรหม และคณะ, 2555: 157)

อีกอย่างพุทธธรรมในการบริหารจัดการองค์การมีความจำเป็นอย่างยิ่งพุทธธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์การเจริญก้าวหน้าเป็นองค์การที่มีศีลธรรมด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริหารจัดการนั้นพอจะประมวลให้เห็นหลักธรรมต่างๆได้ดังนี้

พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมของทมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่แต่ก็ไม่ใช่ว่าหลักธรรมหมวดนี้จะเหมาะสำหรับผู้ที่เป็ใหญ่เท่านั้นทุกคนสามารถนำหลักธรรมนี้ไปใช้ได้ทุกคนเพราะเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่

- เมตตาความปรารถนาให้เขามีความสุขผู้บริหารจะต้องมีความหวังดีต่อผู้อื่นอยากให้ผู้อื่นได้รับความสุขสิ่งนี้จะเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะผลักดันให้ผู้บริหารได้สร้างคุณงามความดีต่างๆต่อบุคคลอื่นความเมตตาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งของความดีงามทั้งหลาย

- กรุณาความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ผู้บริหารจะต้องคิดหาทางช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากให้พ้นจากความทุกข์ไม่ยิ่งยวดุบายต้องมีจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาต่างๆให้ผ่านพ้นไปได้หากผู้บริหารเมินเฉยไม่ใส่ใจยินดีความรู้สึกที่ไม่ดีก็จะเกิดขึ้นกับผู้ใต้บังคับบัญชา

- มุทิตาความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีผู้บริหารเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุขก็ต้องมีความเสี่ยงขึ้นมีน่บานใจด้วยเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปก็พวยยินดีบันเทิงใจไปกับเขาพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนไม่กีดกันริษยา

- อุเบกขาความไว้วางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือจ้งผู้บริหารต้องรู้จักวางใจเฉยได้ในเรื่องที่ควรเฉยในเรื่องที่ควรปล่อยวางไม่ยินดียินร้ายหากเรื่องนั้นผู้บริหารใช้ปัญญาพิจารณาแล้วว่าเป็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรมหรือตามควรแก่เหตุนี้

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่นถูกโมตรเื้อเพื่อเกื้อกูลถือเป็นการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันหลักธรรมหมวดนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลการยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่นมีอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ 1 ผ่านการแบ่งปันเื้อเพื่อเื้อแก่กัน 2 ปิยวาจาพูดจากรักน่านิยมนับถือ 3 อตถจริยาบำเพ็ญประโยชน์ 4 สมานตตาคความมีตนเสมอคือทำตัวให้เข้ากันได้เช่นไม้ถือตัวร่วมสุขร่วมทุกข์กันเป็นต้นเป็นคุณธรรมในการสงเคราะห์เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวใจ และทำให้ผู้อื่นรักใคร่

นอกจากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักธรรมที่เป็นปทัสฐานในการบริหารโดยตรงไว้อีกหลายประการซึ่งถึงแม้ว่าหลักธรรมที่จะกล่าวต่อไปนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้สำหรับภคชัตริย์หรือผู้ปกครองบ้านเมืองก็ตามแต่ันการบริหารทุกระดับก็สามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กรของตนได้เช่นเดียวกันหลักธรรมที่ท่านตัดไว้สำหรับนักบริหารโดยมีหลายหมวดด้วยการได้แก่ทศพิธราชธรรม 10 ราชสังคหวัตถุ 4 มีรายละเอียดของแต่ละหมวดดังนี้

1. ทศพิธราชธรรม 10 ประการเป็นเสมือนสินวินัยที่ต้องสังวรปฏิบัติเพื่อเป็นเครื่องอบรมและคัมครองจิตใจไม่ให้ละเมิดหน้าที่โดยอาศัยหลักธรรมที่เป็นหลักหรือปทัสฐานในการบริหารและประพฤติปฏิบัติตนเป็นพันที่จะทำให้เกิดความเคารพและคัมครองป้องกันรักษาประโยชน์และอำนวยประโยชน์แก่หมู่คณะหรือมวลชนอันได้แก่

1.1 ทานคือการให้สิ่งที่ควรให้แก่บุคคลอื่นเป็นการเื้อแก่แบ่งปันและการสงเคราะห์อาจจะเป็นการแบ่งปันสิ่งที่ตนเองมีอยู่ให้การศึกษาให้การรักษาพยาบาลการคัมครองชีวิตร่างกายทรัพย์สินและอาชีพตลอดจนช่วยเหลือคนที่เล็ญตนเองไม่ได้เป็นต้น

1.2 ศีลคือความมีศีลธรรมสำรวมควบคุมความประพฤติทางกายวาจาใจให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงามตามบทบัญญัติแห่งรัฐและศาสนา

1.3 บริจาคคือการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการมอบตนเข้าไปรับภาระปฏิบัติดำเนินงานของส่วนรวมโดยการเสียสละอย่างแท้จริงรวมทั้งมีใจกว้างในการทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นการสละสิ่งที่ตนหนักแน่นควบคุมความโลภและความตระหนี่ถี่เหนียว

1.4 อาชชวะ คือความซื่อตรงต่อตนเองต่องานและบุคคลอื่นมีความรักดีต่อส่วนรวมตั้งอยู่ในสุจริตธรรม

1.5 มัทวะคือความสุภาพอ่อนโยนทั้งทางกายและทางวาจาไม่แข็งกระด้างมีคำพูดนุ่มนวลสุภาพไพเราะอ่อนหวานต่อคนทั่วไปและทะยาใสงดงามละมุนละไมรับฟังคำแนะนำกับการจากผู้อื่น

1.6 และปาคือการมีอำนาจหรือทำในตนที่ทำร้ายหรือขจัดความชั่วไม่ให้กำเริบเป็นอำนาจที่ปราบปรามจิตใจของผู้บริหารเองให้อยู่ในระบบไม่นอกระบบไปทำให้เกิดความเคารพยำเกรงด้วยการบำเพ็ญเพียรเอาชนะบาปทำขจัดความชั่วร้าย

1.7 อักโกระ ถ้าคือความไม่โกรธแต่มีความเมตตา มีความรักความปรารถนาดีต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาโดยสม่ำเสมอด้วยใจบริสุทธิ์ไม่เห็นแก่ตัวยุ่งให้เขาเจริญรุ่งเรืองในทุกๆ ด้าน

1.8 อวิหิงสาคือความไม่เบียดเบียนให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้รับความทุกข์ยากมีความกรุณาช่วยเหลืออยากให้เขาพ้นทุกข์จากภัยต่างๆ

1.9 ขันติคือความอดทนอดกลั้นรู้จักข่มใจและห้ามใจตนเองทนทานต่อกิเลสและทุกข์มิให้แผ้วพานแก่ธรรมปฏิบัติมีสติควบคุมจิตใจให้คงที่อยู่ตามปกติไม่ให้เกิดอารมณ์ไหวในเมื่อเผชิญหน้าต่อความยุ่งยากลำบากภัยอันตรายเป็นทางที่จะทำให้ผลสอบอุปสรรคไปถึงจุดหมายปลายทางได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งกล้าหาญและทนทาน

1.10 อวิโรธนะ คือการประพฤติไม่ผิดจากความเที่ยงตรงดำรงอยู่ในความยุติธรรมมีความสงบเสถียรมีสติควบคุมรักษามารยาททางกายวาจาให้เป็นสุจริตและสุภาพไม่ผิดระเบียบประเพณีตลอดจนกฎหมายและศีลธรรมให้มีความสุภาพเมื่อจะเสียขันติ

2. ราชสังคหัตถุ 4 ประการ เป็นหลักธรรมเอกหมวดที่จะช่วยในการวางนโยบายการปกครองและบริหารซึ่งจะรวมทั้งด้านการปกครองการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเข้าด้วยกันและทั้งหมดนี้จึงเป็นหลักธรรมที่จะทำให้ได้รับความเคารพจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดีราชสังคหัตถุ 4 ประการได้แก่

2.1 สสสมธัง คือการบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมีภาวะทางเศรษฐกิจดีมีแรงงานในทางบวกมีงานทำให้มีชาวปาลาบริบูรณ์ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดในการพิจารณาถึงโคกคัพผลผลิตผลอันเกิดขึ้นแล้วผ่อนผันเก็บเอาแต่ส่วนแห่งสิ่งนั้นนั้นมิใช่เก็บเอาไปหมด

2.2 ปุริสเมธ คือความเป็นผู้ฉลาดในคนรู้จักดูคนและรู้จักใช้คนให้ถูกกับงานพิจารณาเลือกสรรแต่งตั้งให้เขาดำรงตำแหน่งที่ถูกต้องเหมาะสมและปรีชาสามารถรู้ถึงการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของบุคคลและมอบรางวัลให้ความชอบนั้นๆ

2.3 สัมมาปาสัง คือมีความฉลาดในการแก้ปัญหาสังคมและการสังคมสงเคราะห์โดยดำเนินการบริหารให้เป็นไปตามความประสงค์และความชอบใจของผู้ใต้บังคับบัญชาให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์ให้ความสะดวกในการประกอบอาชีพของเขาในด้านต่างๆ

2.4 วาจาเปยยัง คือการมีวาจาไพเราะเจรจาผ่อนผันตามวัยตามเหตุการณ์ตามฐานะและตามความเป็นธรรมพูดจาอ่อนหวานชักจูงยกยอให้ทำความดีและยกย่องในคุณความดีของเขา

5. บทสรุป

การบริหารจัดการองค์การตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการจัดการประมวลผลความรู้ระหว่างศาสตร์ 2 ศาสตร์เข้ามามีบูรณาการด้วยกัน กล่าวคือเป็นการนำเอาศาสตร์แห่งการจัดการ (Management Science) และพุทธศาสตร์ (Buddhist Studies) มาผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันการบริหารงานหรือการจัดการองค์การมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และ มีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง

ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร การบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการนำศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั้นคือศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ คือหลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์มาบูรณาการรวมเข้ากันได้ โดยการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธศาสตร์นั้นเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้อย่างเหลือเชื่อ ถึงแม้ว่าจะเป็นหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้วก็ตาม

อีกอย่างการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธเป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงแสดงไว้เกี่ยวกับการทำงานให้มีประสิทธิภาพนั้น มีหลายหมวดหลายข้อ แต่ในที่นี้จะขอยกเรื่องของอิทธิบาท 4 เป็นตัวอย่างของหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้กับการทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย

1. ฉันทะ มีใจรัก พอใจจะทำงานนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้มีผลสำเร็จแห่งกิจหรือการทำงานที่ทำ มีได้สักแต่ว่าทำพอให้เสร็จ หรือเพราะอยากได้เงินรางวัล หรือผลกำไรเท่านั้น
2. วิริยะ พากเพียรทำ คือขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย
3. จิตตะ เอาใจฝึกฝน คือ ตั้งจิตรับรู้เรื่องที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆเสมอๆ
4. วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่อง ขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักวางแผน ทดลองวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงโดยวิธีการต่างๆ

นอกจากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักธรรมที่เป็นปทัสถานในการบริหารโดยตรงไว้อีกหลายประการซึ่งถึงแม้ว่าหลักธรรมที่จะกล่าวต่อไปนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้สำหรับภษัตริย์หรือผู้ปกครองบ้านเมืองก็ตามแต่กับบริหารทุกระดับก็สามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กรของตนได้เช่นเดียวกันหลักธรรมที่ท่านตัดไว้สำหรับนักบริหารโดยมีหลายหมวดด้วยการได้แก่ทศพิธราชธรรม 10 ราชสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

Don Hellriegel, (1982).**Management**, third edition.Addison Wesley: Publishing Company .lmc

กมล รอดคล้าย. (2537). **คู่มือการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550) **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพจิต.
- พระมหาบุญมี มาลาวิชโร. (2553). **พุทธบริหาร สู่สุดยอดนักบริหารผู้ทรงภูมิที่ลูกน้องรักและเทิดทูนอย่างจริงจัง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อิงค์ บิยอนด์บุ๊คส์ จำกัด.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), (2548) **การบริหารวัด .นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์**.
- พะยอม วงศ์สารศรี, (2542) **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, รศ. และคณะ, (2545) **องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์) (Organization and Management)**. กรุงเทพมหานคร: Diamond in Business World.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชฌ์, (2541) **หลักการบริหารเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ 17, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ..
- สุรพล สุยะพรหม และคณะ, **พื้นฐานทางการจัดการ**. (2555). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อารีย์ สวัสดิ์สาลี และคณะ. (2548). **บทบาทของผู้บริหารฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการบริหารผู้มีวุฒิสามารถ**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เอกสารวิชาการ, (2539) **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิซีเมนต์ไทย.

“มายาคติ” ว่าด้วยสะพานแขวนและลิฟต์: ลมหายใจของผู้คนในจังหวัดพิจิตร “Mythologies” of Suspension Bridge and Elevator: People’ Breath in Phichit Province

พระครูวินวรภิกข * พระครูพิสุทธิปัญญาภิวัฒน์**

Received: September 15, 2018

Revised: November 11, 2018

Accepted: December 2, 2018

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้คณะผู้เขียนต้องการศึกษาการจัดการวัตถุ (สะพานแขวน และลิฟต์) ผ่านสัญลักษณ์ (sign) มายาคติ (Mythologies) ของโรลันด์ บาร์ตส์ โดยใช้ศึกษา คือ สะพานแขวน ลิฟต์ ที่สัมพันธ์กับวัด ชุมชน หน่วยงานราชการ บนพื้นฐานความศรัทธา ที่เชื่อมโยงสะพานแขวน ลิฟต์ ผ่านวิถีชีวิตผู้คนสองฝั่งแม่น้ำน่าน กับค่านิยมการสัญจรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นความหมายทางวัฒนธรรมรูปแบบเฉพาะที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาที่มีสถานะเป็นมายาคติ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเอกสาร การสัมภาษณ์ สังเกต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระผู้ควบคุมลิฟต์ อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน กรรมการวัด ประชาชนผู้ที่สัญจรทั่วไป จำนวน 15 รูป/คน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาการอธิบายเนื้อหาผ่านสัญลักษณ์ (sign) มายาคติ (Mythologies) ของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes: 1915-1980)

คำสำคัญ: มายาคติ, สะพานแขวน, ลิฟต์, วัด, จังหวัดพิจิตร

Abstracts

The purpose of this academic article was to examine object management (suspension bridge and elevator) through mythology sign of Roland Barthes. The field study was conducted at the suspension bridge and elevator that related with temples, communities, and government offices. It was based on the belief connected to the suspension bridge and elevator through community life style along Nan River

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

** อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

and traffic from the past to nowadays on changing trend. It was the specific cultural meanings that connected to Buddhism myth. The field data was collected from documents, interviews, and observations. The key informants of this study consisted of abbots, lift controller monks, former Deputy Chief Executive of the Sub-district Administrative Organization, village headman, former headman, temple committee, and community population for 15 people. The data was analyzed by following mythology sign of Roland Barthes. (Roland Barthes: 1915-1980)

Keyword: Mythologies, Suspension Bridge, Elevator, temple, Phichit Province

บทนำ

จังหวัดพิจิตร

จังหวัดพิจิตรอยู่ในบริเวณภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา 50 ลิปดา กับ 16 องศา และเส้นแวงที่ 99 องศา กับ 101 ตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 4,531.013 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,831,883 ไร่ มีความกว้างประมาณ 72 กิโลเมตร ความยาวประมาณ 77 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 346 กิโลเมตร และรถไฟระยะทางประมาณ 351 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางระกำ และอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอชุมแสง และอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอไทรยางง จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

การปกครอง

จังหวัดพิจิตรแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอตะพานหิน อำเภอบางมูลนาก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพทะเล อำเภอสามง่าม อำเภอวังทรายพูน อำเภอทับคล้อ อำเภอสามโก้ อำเภอคงเจริญ และอำเภอบึงนาราง

ลักษณะภูมิประเทศ

โดยทั่วไปของจังหวัดพิจิตรเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำยม และแม่น้ำน่านไหลผ่าน ทั้ง 2 สายไหลผ่านจังหวัดเกือบเป็นลักษณะเส้นขนานจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ โดยมีแม่น้ำพิจิตร (แม่น้ำเดิม) อยู่ระหว่างกลาง ความยาวของแม่น้ำน่านที่ไหลผ่านจังหวัดมีระยะทาง 97 กิโลเมตร และความยาวของแม่น้ำยมที่ไหลผ่านจังหวัดมีระยะประมาณ 128 กิโลเมตร

แม่น้ำสำคัญ

แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดพิจิตรมีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่าน 3 สายได้แก่

1. แม่น้ำน่าน มีต้นน้ำจากดอยภูแวในทิวเขาหลวงพระบาง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอบัว จังหวัดน่าน แม่น้ำน่านไหลผ่านที่ตั้งตัวจังหวัดพิจิตร อำเภอตะพานหิน อำเภอบางมูลนาก และลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ มีความยาวทั้งสิ้น 97 กิโลเมตร มีพื้นที่ในลุ่มน้ำน่านประมาณ 2,602 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,626,250 ไร่

2. แม่น้ำยม มีต้นกำเนิดในขุนยวมทิวเขาผีปันน้ำ ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอบึง จังหวัดเชียงราย แม่น้ำยมไหลผ่านเข้าจังหวัดพิจิตรที่อำเภอสามง่าม อำเภอโพธิ์ประทับช้าง และอำเภอโพทะเล โดยไหลไปบรรจบกับแม่น้ำน่านที่บ้านเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีความยาวทั้งสิ้น 124 กิโลเมตร มีพื้นที่ในลุ่มน้ำน่านประมาณ 2,046 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,278,750 ไร่

3. แม่น้ำพิจิตร คือทางเดินเก่าของแม่น้ำน่าน ต้นกำเนิดของแม่น้ำพิจิตรนั้นไหลแยกจากแม่น้ำน่านที่บ้านวังกระดี่ทอง ในท้องที่อำเภอเมืองพิจิตร มีทิศทางการไหลของน้ำอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ สภาพลำน้ำแคบเคียว บางแห่งร่องน้ำตื้นเขินและแห้งในฤดูแล้ง เนื่องจากมีฝายกั้นน้ำไว้เป็นช่วงๆ เพื่อสูบน้ำขึ้นมาใช้ทำสวนผลไม้ต่างๆ โดยเฉพาะส้มโอในเขตโพธิ์ประทับช้าง

การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นภาคการผลิตหลัก รองลงมา ได้แก่ อุตสาหกรรม การค้าส่ง การค้าปลีก และการบริการ ผลผลิตสำคัญได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเขียว และการประมง (ข้อมูลทั่วไปจังหวัดพิจิตร <http://.phichit.go.th> สืบเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2562)

สะพานแขวน, ลิฟต์

สะพานแขวน

สะพานแขวน (อังกฤษ: Suspension bridge) คือ รูปแบบของสะพานแบบหนึ่ง ซึ่งพื้นสะพานถูกแขวนด้วยสายเคเบิลในแนวตั้ง ตัวอย่างสะพานแขวนแห่งแรกถูกสร้างขึ้นในทิเบต และภูฏานในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ในรูปแบบที่เรียบง่าย ซึ่งกลายเป็นรูปแบบของสะพานแขวนในศตวรรษที่ 19 สะพานที่ไม่มีสายแขวนในแนวตั้งมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานในเขตภูเขาหลายๆ แห่งทั่วโลก

สะพานแขวนมีสายเคเบิลแขวนระหว่างเสาหรือหอคอย และมีสายแขวนในแนวตั้ง ซึ่งถือน้ำหนักของพื้นสะพานด้านล่างและมีการจราจรอยู่ด้านบน โดยการก่อสร้างสะพานรูปแบบนี้ไม่ค่อยมีงานก่อสร้างที่ผิดพลาด สายเคเบิลหลักต้องถูกยึดติดที่แต่ละด้านและปลายสุดของสะพาน น้ำหนักถ่วงของสะพานจะเปลี่ยนเป็นความตึงของสายเคเบิลหลักๆ สายเคเบิลจะดึงหอคอยทั้งสองด้านไปจนถึงการรับน้ำหนักบนพื้นด้านล่าง ในบางครั้งหอคอยอาจจะตั้งอยู่บนขอบตลิ่งกว้างหรือหุบเขาที่ถนนสามารถเข้าถึงได้โดยตรง หรืออาจจะใช้สะพานที่มีเสาค้ำ (Truss bridge) ในการเชื่อมต่อกับสะพานแขวน (จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี สะพานแขวน <https://th.wikipedia.org/wiki/สะพานแขวน> สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2562)

ลิฟต์

ลิฟต์ที่มีรูปแบบและลักษณะการทำงานเหมือนลิฟต์ในปัจจุบัน ได้เริ่มพัฒนาขึ้นในทศวรรษที่ 1800 ด้วยการใช้แหล่งพลังงานจากน้ำหรือไอน้ำ ตัวอย่างลิฟต์ที่ใช้น้ำในการทำงาน มีกระบวนการคือการเติมน้ำลงในท่อกลวงจนถึงระดับที่เกิดแรงไฮดรอลิก (hydraulic) จากนั้นแรงที่เกิดขึ้นจะดันกล่องที่บรรจุทุกคนหรือสิ่งของให้เคลื่อนที่ขึ้นไปตามท่อกลวง ซึ่งต่อมาความเร็วของกล่องได้ถูกพัฒนาและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ การพัฒนาเครื่องยกไฮดรอลิก การนำลิ้นปิดเปิดประเภทต่างๆ เข้ามาควบคุมความเร็ว รวมทั้งใช้เครื่องยก (lifts) ที่เป็นตัวช่วยให้กล่องสามารถเคลื่อนที่ขึ้น-ลงได้ดีขึ้นด้วยเชือกที่ไหลผ่านคานถ่วงน้ำหนักและรอก เป็นต้น ซึ่งลิฟต์ที่ใช้เครื่องยกมาช่วยในการทำงาน ได้พบประวัติการเริ่มใช้งานครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ซึ่งถือได้ว่าเป็นลิฟต์ที่มีความเก่าแก่และเป็นบรรพบุรุษของลิฟต์ในปัจจุบัน

ประเภทของลิฟต์

ลิฟต์สามารถแบ่งแยกได้ตามลักษณะการทำงาน ดังนี้

ลิฟต์ระบบไฮดรอลิก, ลิฟต์ระบบสลิง

โดยระบบลิฟต์ระบบสลิง เป็นระบบที่สามารถนำมาประยุกต์ในการใช้งานด้านต่างๆ ได้ค่อนข้างมากและหลากหลาย มีค่าใช้จ่ายในการติดตั้งไม่สูงมาก แตกต่างจากระบบไฮดรอลิกที่ถึงแม้จะมีระบบการทำงานที่ง่ายกว่า แต่เนื่องจากในขั้นตอนการติดตั้งจำเป็นต้องฝังกระบอบบรรจุ น้ำยา ไฮดรอลิกให้ลึกเท่ากับความสูงของตึก ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการติดตั้งสูง ลิฟต์ระบบสลิงจึงได้รับความนิยมและถูกใช้งานอย่างแพร่หลายมากกว่าระบบไฮดรอลิก

ลิฟต์ในปัจจุบัน เป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการขนหรือเคลื่อนย้ายสิ่งของ การพักอาศัยและการทำงานของมนุษย์ในตึกที่มีความสูงมากๆ รวมทั้งเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นตัวช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการแทนการใช้บันไดอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่ตึกสูงระฟ้าเท่านั้นที่นำลิฟต์มาใช้ประโยชน์ภายในอาคาร แต่สำหรับอาคารที่มีจำนวนชั้นไม่มากก็ยังจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากลิฟต์ด้วยเช่นเดียวกัน (บริษัท ไซยเจริญยุค จำกัด ประวัติที่มาของลิฟต์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน <https://www.chi.co.th/article/article-1146/> สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2562)

ประวัติความเป็นมาในแต่ละวัด

วัดเทพประสาธ

วัดเทพประสาธ ตั้งอยู่เลขที่ 121 บ้านตะพานหิน หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยเกตุ อำเภอดงพนาหิน จังหวัดพิจิตร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 13 ไร่ 2 งาน 18 ตารางวา สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2485 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 40 เมตรยาว 60 เมตร ได้ผูกพัทธสีมา วันที่ 17 มีนาคมพ.ศ. 2497 เสนาสนะของวัดมีอุโบสถ ศาลาการเปรียญ สร้าง พ.ศ. 2493

วัดน้ำโจนเหนือ

วัดน้ำโจนเหนือตั้งอยู่เลขที่ 98 บ้านน้ำโจนเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยดง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 13 ไร่ 3 งาน มี นส. 3 เลขที่ 287 แสดง

กรรมสิทธิ์มีที่ธรณีสงฆ์ 3 แปลงเนื้อที่ 58 ไร่ 71 ตารางวาตาม นส. 3 เลขที่ 358, 287, 286 พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่มอาคารเสนาสนะต่างๆ คืออุโบสถกว้าง 14 เมตรยาว 25 เมตรสร้าง พ.ศ. 2510 ศาลาการเปรียญกว้าง 14 เมตรยาว 28 เมตรสร้าง พ.ศ. 2520 หอสวดมนต์กว้าง 6 เมตรยาว 12 เมตร 2 ชั้นสร้าง พ.ศ. 2516 วัดน้ำโจนเหนือสร้างวันที่ 10 เมษายน 2440 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 4 พฤศจิกายน 2509 เปิดสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2513 และมีโรงเรียนประถมศึกษาวัดน้ำโจนเหนือ สร้างปี พ.ศ. 2482 อยู่ในพื้นที่วัดด้วย (ปัจจุบันไม่มีการเรียนการสอนในวัดแล้ว)

วัดห้วยดง

วัดห้วยดง ตั้งอยู่เลขที่ 14 บ้านห้วยดง หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยดง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 40 ไร่ 1 งาน 86 ตารางวา มี นส. 3 ก เลขที่ 373 และ นส. 3 ก เลขที่ 375 แสดงกรรมสิทธิ์ พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบสูงบางส่วนเป็นป่าไม้ อาคารเสนาสนะต่างๆ คืออุโบสถแบบโบราณ อาคารใหญ่หลังเดียวไม่มีมุกหน้าหลัง กว้าง 7 เมตรยาว 15 เมตรสร้าง พ.ศ. 2468 ศาลาการเปรียญทรงไทย กว้าง 24 เมตรยาว 40 เมตร สร้าง พ.ศ. 2525 หอสวดมนต์กว้าง 9 เมตรยาว 20 เมตรสร้าง พ.ศ. 2495 กุฏิสงฆ์จำนวน 16 หลัง วัดห้วยดงสร้างประมาณ พ.ศ. 2413 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ครั้งหลังวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2529 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 24 เมตรยาว 38 เมตร มีปูชนียวัตถุ คือ พระพุทธรูปจำลองหลวงพ่อเพชร องค์ประดิษฐานในอุโบสถ พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ปางมารวิชัย ประดิษฐาน ณ ศาลาการเปรียญกับพระพุทธรูปบูชาสมัยเชียงแสน สุโขทัย และอุททองประดิษฐาน ณ กุฏิสงฆ์

วัดปากคลองไข่น้ำ

วัดไข่น้ำ ตั้งอยู่เลขที่ 118 บ้านไข่น้ำ หมู่ที่ 2 ตำบลหอไกร อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 6 ไร่ มีโฉนดเลขที่ 1113 แสดงกรรมสิทธิ์มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน 1 แปลงเนื้อที่ 15 ไร่ 3 งาน 72 ตารางวา มีโฉนดเลขที่ 1113 แสดงกรรมสิทธิ์ พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบมีอาคารเสนาสนะต่างๆ คืออุโบสถ กว้าง 3 วา ยาว 12 วา สร้างค้างอยู่แต่ฝาผนัง 4 ด้านไม่มีเครื่องบนตั้งแต่ พ.ศ. 2472 จนชำรุดทรุดโทรมจึงต้องสร้างใหม่ พ.ศ. 2520 ศาลาการเปรียญกว้าง 7 วายาว 12 วา สร้าง พ.ศ. 2507 หอสวดมนต์ กว้าง 11 เมตรยาว 17 เมตร สร้าง พ.ศ. 2514 กุฏิสงฆ์จำนวน 2 หลัง วัดไข่น้ำสร้างเป็นวัด พ.ศ. 2451 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ครั้งหลังวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2524 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 20 เมตรยาว 40 เมตร มีปูชนียวัตถุ คือพระพุทธรูปประธานหน้าตัก กว้าง 3 ศอก 9 นิ้ว 1 องค์ หน้าตักกว้างประมาณ 1 ศอกเศษ จำนวน 3 องค์

วัดวังกร่างทรงธรรม

วัดวังกร่างทรงธรรม ตั้งอยู่เลขที่ 118/2 หมู่ 4 ตำบลเนินมะกอก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีโฉนดเลขที่ 1293 แสดงกรรมสิทธิ์ พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบมีอาคารเสนาสนะต่างๆ คืออุโบสถกว้าง 10 เมตร ยาว 30 เมตร ก่อสร้างใหม่แทนหลังเก่า ศาลาการเปรียญกว้าง 70 เมตร ยาว 32 เมตร สร้าง พ.ศ. 2514 หอสวดมนต์กำลังก่อสร้างแทนหลังเก่า กุฏิจำนวน 2 หลัง วัดวัง

กร่าง สร้างเป็นวัด พ.ศ. 2430 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา กันยายน พ.ศ. 2552 วัดวังกร่างทรงธรรมมี ปูชนียวัตถุ คือ พระพุทธรูปหลวงพ่อสัมฤทธิ์ประจำวัด

วัดจั่วราย

วัดจั่วราย ตั้งอยู่ที่บ้านจั่วรายหมู่ที่ 2 ตำบลจั่วราย อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 9 ไร่ 3 งาน 38 ตารางวา มีโฉนดเลขที่ 2071 แสดงกรรมสิทธิ์ พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่ม มีอาคารเสนาสนะต่างๆ คือมีโบสถ์ กว้าง 6.70 เมตร ยาว 17.25 เมตร ทรงไทยลายหน้าบันเป็นลายไทยเทพพนม ศาลาการเปรียญกว้าง 16 เมตร ยาว 12 เมตร หอสวดมนต์ กว้าง 12 เมตร ยาว 30 เมตร สร้าง พ.ศ. 2510 ภูมิสงฆ์จำนวน 7 หลัง วัดจั่วรายประกาศตั้งวัด พ.ศ. 2440 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 13 พฤศจิกายนพ.ศ. 2478 มีปูชนียวัตถุคือ พระพุทธชินราชจำลองหน้าตักกว้าง 2 ศอก 1 คืบ สูง 3 ศอก 1 คืบ เจดีย์ทรงบุษบก จำนวน 4 องค์ สร้าง พ.ศ. 2484 (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ .(2530). **ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 6** การศาสนา กรุงเทพมหานคร)

ความหมายสะพานแขวน, ลิฟต์

ความหมายของวัดน้ำโจนเหนือ เพื่อสะดวกในการสัญจรของคนในชุมชน สะพานแขวนใช้ประโยชน์ในการเดินทางไปวัดทำบุญหรือข้ามมาทำการเกษตรและเป็นการย่นเวลาและระยะทางในการเดินทางของคนในชุมชน ความหมายของวัดเทวประสาท จุดประสงค์สร้างคือใช้ทางได้สะดวกให้ชุมชนข้ามฝั่งไปมา มีความสัมพันธ์เชื่อมสร้างความสามัคคีไม่ให้เป็นเมืองเอกแตก เพื่อสัญจรเพื่อขยายชุมชนในตลาด วัดหัวดงเป็นทางสัญจรมาทำบุญข้ามติดต่อกันระหว่างคนสองฝั่งแม่น้ำน่านขนถ่ายสินค้ามาค้าขายในตลาดหัวดง สัญจรไปส่งลูกหลานไปโรงเรียน โดยมองว่าการข้ามสะพานแขวนมีความสะดวกและปลอดภัย ง่ายต่อการข้ามมาทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นต้น

สะพานแขวน, ลิฟต์ที่เกิดจากความ “ศรัทธา”

การสร้างสะพานแขวนเกิดจากดำริของหลวงพ่อบุญธรรมโกศล ได้ปรึกษากับชาวบ้านว่าอยากสร้างสะพานแขวนข้ามแม่น้ำน่าน ต่อมาได้มีการสร้างสะพานแขวนข้ามแม่น้ำน่านนี้ขึ้นมาโดยความคิดของ หลวงพ่อบุญธรรมโกศล และกำลังศรัทธาของชาวบ้านที่ร่วมกันบริจาคเงินสมทบทุนการก่อสร้างสะพานแขวนนี้ สะพานแขวนสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 ใช้ในการเดินข้ามฝั่งแม่น้ำมาทำบุญเพราะหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่กันละคนละฝั่งกับวัด แต่เดิมเดินทางด้วยเรือแต่ไม่สะดวกเลยมาทำกระเช้าแล้วถึงมาเปลี่ยนเป็นสะพานมาจนถึงปัจจุบัน

สะพานแขวนเป็นสะพานแขวนของพุทธศาสนิกชน ถ้าสะพานแขวนเกิดมีปัญหายุครุดทางวัดจะเป็นผู้เสนอแนะให้กับทางญาติโยมว่าใครมีจิตอาสาช่วยกันบำรุงรักษาสะพาน เพราะสะพานแขวนก็ถือว่าเป็นสมบัติส่วนกลางของประชาชน

สะพานแขวนวัดวังกร่างทรงธรรม “สะพานจันทราอนุสรณ์ สร้างด้วยเงินบริจาคของประชาชน คณะศิษย์ หลวงพ่อเชื้อ จันทสโร (สร้างถวายเป็นอนุสรณ์) เนื่องในวาระทำบุญครบรอบ มรณภาพปีที่ 7 วันที่ 4 กรกฎาคม 2537 ตัวอย่างเช่น วันเสาร์ที่ 9 มิ.ย. 2561 นายสุชาติ ศรีบุศกร ประธานสภา อบจ.พิจิตร และ นายสุบิน ศรีบุศกร นายก ทต.เนินมะกอก พร้อมด้วยชาวบ้านพระภิกษุสงฆ์

และทหารจำนวนเกือบ 100 คน ได้ร่วมกันออกแรงช่วยกันทำการซ่อมสะพานแขวนข้ามแม่น้ำน่านที่กำลังชำรุดเพื่อที่จะได้ให้กลับมาใช้งานได้อย่างเดิม สะพานแขวนชำรุดทรุดโทรมชาวบ้านจึงให้ช่างช่วยมาออกแบบในการก่อสร้างและปรับปรุง ซึ่งต้องใช้งบประมาณเกือบ 5 แสนบาท แต่ขณะนี้ชาวบ้านเรียไรเงินกันได้เงินมาแล้ว 3 แสนกว่าบาท จึงดำเนินการเปลี่ยนลวดสลิงที่ใช้เป็นตัวรับน้ำหนักของสะพานแขวน และกำลังจะจัดทอดผ้าป่าเพื่อหาเงินเปลี่ยนไม้เนื้อแข็งที่ชำรุดเป็นทางเดินทางเท้าบนสะพานแขวนต่อไป ดังนั้นพระภิกษุสงฆ์ของวัดวังกร่างทรงธรรมจำนวน 12 รูป และผู้นำชุมชนของตำบลเนินมะกอกและพื้นที่ข้างเคียงจึงขอเชิญชวนร่วมทำบุญสร้างสะพานบุญ สะพานธรรม เพื่อให้ประชาชนชาวพุทธและพระภิกษุสงฆ์ได้ใช้ประโยชน์จากสะพานแขวนแห่งนี้ต่อไป

(ขอแรงศรัทธาผู้ใจบุญ!บริจาคทรัพย์ช่วยซ่อมแซมสะพานแขวนข้ามแม่น้ำน่านชำรุดทรุดโทรมเป็นสะพานบุญเดินเข้าวัด 2018-06-09 19:36:20 <https://www.tnews.co.th/contents/460744> สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2562) โดยนำเงินจากการร่วมบริจาคหรือโอนเงินทำบุญผ่านธนาคาร เพราะปัจจุบันการทำบุญเพื่อเพิ่มความสะดวกและรวดเร็วผ่านโทรศัพท์มือถือ สำหรับคนที่อยู่ต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ หรือคนที่ไม่สะดวกมาบริจาคที่วัดโดยตรง เป็นต้น

การใช้ประโยชน์

จากอดีตถึงปัจจุบัน

สะพานแขวนวัดเทวประสาท สร้างวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2544 เทศบาลได้ดูแลสะพานแขวน สะพานแขวนถูกสร้างขึ้นเพราะเปรียบเสมือนฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนคร ฝั่งตลาดได้เป็นฝั่งพระนครส่วนฝั่งวัดเทวประสาทได้เป็นฝั่งธนบุรีมีการเชื่อมติดต่อกัน เวลาถึงงานวัดมีการเตรียมงานเป็นเดือน มีการเตรียมไม้ไผ่ทำลูกบวบทำเป็นแพให้คนเดินข้าม สะพานแขวนเกิดขึ้นก่อนเริ่มปี พ.ศ. 2514-2515 สะพานได้เกิดขึ้นเพราะความร่วมมือของชาวตลาดตะพานหิน แคนน้ำคือหลวงพ่อพระครูสุเทพสิทธิการ ได้เชิญชวนชาวตะพานหินร่วมบริจาคเงินร่วมสร้างสะพาน สะพานนี้เรียกว่าสะพานรัฐราษฎร์รังสรรค์ (สะพานคอนกรีต) ได้เงินจากงบประมาณและเงินจากประชาชนในตลาดเช่นเดียวกันกับสะพานแขวน ได้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2544 เป็นต้น

สะพานแขวนวัดน้ำโจนเหนือ มีการก่อสร้างเมื่อ ปี 2531 เดิมทีเป็นการโดยสารทางเรือในการสัญจร เป็นเรือแม่สร้อยทองซึ่งใช้ในการรับส่งคนที่อยู่อีกฝั่งของวัดเพื่อมาทำบุญหรือทำกิจกรรมต่างๆ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นกระเช้าที่เป็นการชักลาก กระเช้านี้ใช้ในการรับส่งคนที่อยู่อีกฝั่งมาวัดทำบุญหรือข้ามมาทำการเกษตร จากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสะพานแขวนจนถึงปัจจุบัน

สะพานแขวนวัดหัวดง มีการก่อสร้างเมื่อ ปี 2537 จากเดิมจะใช้เป็นเรือรอก โดยนำหลักไม้มาฝั่งหลักสองฝั่งแม่น้ำ ข้างละต้นและเอาลวดสลิงซึ่งข้ามจากอีกฝั่งไปอีกฝั่งจะใช้เป็นลูกรอกสองตัว จากนั้นนำลวดสลิงโยงมาผูกติดที่ตัวเรือ จะมีคนควบคุมที่จะนั่งอยู่ตรงหัวเรือจากนั้นคนที่ควบคุมเรือก็จะใช้ไม้พายหย่อนลงไปใต้น้ำเพื่อที่จะให้กระแสน้ำกระทบผ่านไม้พายโดยให้กระแสน้ำเป็นตัว

ขับเคลื่อนเรือ โดยไม่ต้องใช้เครื่องยนต์ สามารถใช้ไปรับไปส่งคนจากอีกฝั่งไปอีกฝั่งได้ พอถึงช่วงหน้าแล้งจึงสร้างสะพานไม้ไผ่ขึ้นมา ใช้ข้ามฝั่งแทนในช่วงหน้าแล้ง หลังจากหมดยุคในการใช้เรือรอกแล้วก็มีการสร้างลิฟต์หรือกระเช้าข้ามแม่น้ำแทนการใช้เรือรอก ในปี พ.ศ. 2526 และเป็นแห่งแรกของจังหวัดที่สร้าง ลิฟต์หรือกระเช้าขึ้นมาใช้ข้ามแม่น้ำ และสถานที่ที่ 2 ที่สร้างขึ้นมาก่อแห่งซึ่งตั้งอยู่ที่ วัดกรดแต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว ปัจจุบันสะพานแขวนวัดหัวดงมีชื่อว่า “สะพานธรรมโกศลสามัคคี”

ในทางพระพุทธศาสนา

พระใช้ในการบิณฑบาตเป็นเส้นทางสัญจร เพื่อมาประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนาทางวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ เช่น ทำบุญ งานบวช งานศพ การลอยอังคาร เป็นต้น

ในเชิงวัฒนธรรม/ประเพณี

วัฒนธรรมเมื่อมองแบบอย่าง แนวทางปฏิบัติ วิถีดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน วัดที่มีสะพานเป็นตัวเชื่อมก็คือ ช่วงเช้าพระจะเดินบิณฑบาตรข้ามสะพานไปในชุมชน สะพานเป็นตัวเชื่อมคนมาทำบุญที่วัด (คนจะสัญจรมากน้อยก็วันพระ และเวลาวัดมีงาน) งานบุญ งานบวช งานศพ เพื่อไปมาหาสู่ระหว่างคนสองฟากฝั่ง และใช้เพื่อสัญจรในการทำการเกษตรเพราะบางคนพื้นที่นาและบ้านอาจอยู่คนละฝั่งแม่น้ำซึ่งสะท้อนถึงตัวตนที่ชัดเจน ซึ่งเป็นอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาผ่านคำว่า “ศรัทธา”

ประเพณีการแข่งขันเรือยาวลอดสะพานแขวนวัดหัวดงโดยการแข่งขันทันทีมีการจัดมากกว่าร้อยปี แต่ที่เป็นจุดเด่นและมีที่เดียวในประเทศไทย คือการแข่งขันจะมีบางช่วงที่ลอดใต้สะพานแขวน บนสะพานจะมีการติดป้ายต่างๆ และมีการประดับไฟอย่างสวยงาม สนับสนุนโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร และประเพณีการแข่งขันเรือยาวลอดลิฟต์วัดหอไกร เป็นต้น

บทบาทและความสำคัญ

คนในชุมชนไม่ขึ้นสะพานใหญ่จะพากันมาขึ้นสะพานเล็ก (สะพานแขวน) เป็นเส้นทางสัญจรของแม่ค้า และประชาชน รถยนต์ไม่สามารถขึ้นได้

เป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญของประชาชนในละแวกนั้นเพิ่มความสะดวกและปลอดภัยในการข้ามฝั่งมาทำบุญที่วัดเพราะสมัยก่อนการสัญจรข้ามฝั่งไม่ค่อยสะดวกมากนัก จึงทำให้ชาวบ้านให้ความสำคัญกับสะพานแขวนนี้

ข้อเสนอแนะในการจัดการสะพานแขวน, ลิฟต์ในอนาคต

อนุรักษ์สะพานแขวนเพราะมองว่ามีการสัญจร ของพระ และประชาชนในการทำบุญบำรุงรักษา เมื่อเห็นสะพานแขวนจะนึกถึงภาพเรื่องราวเก่าที่เกิดขึ้นกับสะพานผ่านวิถีชีวิตผู้คนสองฝั่งแม่น้ำนานา เหนือสิ่งอื่นใดโดยการมองว่าสะพานแขวน “เป็นบุญคุณให้กับพระและประชาชนผ่านศาสนาพุทธ” และเป็นสัญลักษณ์เคียงคู่แม่น้ำนานา

ตัวสะพานแขวนบดบังทัศนียภาพของพระพุทธรูปเมื่อมองจากสถานีรถไฟและองค์อนุรักษ์เป็นสัญลักษณ์ในการสัญจรและการท่องเที่ยว ลิฟต์ต้องปิดตัวลงถ้าเกิดสะพานแขวนอยากให้สร้างสะพานแขวนเพราะลิฟต์เสียบ่อยค่าบำรุงรักษาแพง

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

โรล็องด์ บาร์ตส์เป็นนักภาษาศาสตร์ที่มีความสนใจในเรื่องสัญวิทยาและมายาคติ ที่มนุษย์รับรู้จากการสื่อความหมายด้วยสัญญาณ แนวคิดหลักๆ ของบาร์ตส์ที่มีอิทธิพลต่อนักคิด postmodern คือเรื่องต่อไปนี้

สัญวิทยา (semiology) คือสัญศาสตร์ (semiotics) คือวิชาที่ศึกษากระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและขั้นตอนในการทำงานของมัน เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายถูกสื่อออกมาได้อย่างไร ในทฤษฎีโครงสร้างนิยมหน่วยสื่อความหมาย จะสัมพันธ์โยงใยระหว่างกันประกอบเป็นโครงสร้างขององค์รวมแต่ละหน่วย จึงจะมีค่าสื่อความหมายขึ้นมาได้สัญญาณ (sign) คือหน่วยสื่อความหมายประกอบด้วย 2 ส่วน คือสิ่งที่เราใช้เรียกหรือเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งคือรูปสัญญาณ (signifier) กับสิ่งที่เป็ความหมายที่สื่อออกมาคือความหมายสัญญาณ (signified) ในความคิดนี้ เดอ โซสซูร์ นักภาษาศาสตร์อีกคนหนึ่งได้เสนอไว้ก่อนแล้ว

ในกรณีของภาษา สัญญาณ คือ ถ้อยคำ รูปสัญญาณ คือ เสียง หรือตัวหนังสือ และความหมายสัญญาณ คือ แนวคิดที่เราเข้าใจจากถ้อยคำนั้น (นพพร ประชานุกุล 2549: 9)

บาร์ตส์เสนอว่า จากสิ่งที่เราเรียกหรือเขียนถึงกับสิ่งที่เป็ความหมายที่สื่อออกมามีสิ่งที่เรียกว่าสัญญาณ (sign) เกิดขึ้นในภาษาสัญญาณเป็นตัวยึดโยงความคิด (concept) เข้ากับภาพ (image) ดังนั้น สัญญาณ จึงเป็นการสื่อความหมายทางภาษา ในสังคมสมัยใหม่มนุษย์สร้างสัญญาณขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เช่น นางร้ายในตัวละครโทรทัศน์ สินค้าแบรนด์เนมที่ผู้รู้สีกว่าตนเองดูดี บาร์ตส์เรียกสัญญาณที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรมว่า “มายาคติ”

มายาคติ (Mythologies) คือ การสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนจนดูเป็นธรรมชาติ เป็นกระบวนการลงให้หลงแบบหนึ่ง มิใช่โดยการโกหกหลอกลวงแต่เราคุ้นเคยกับความหมายนั้นจนไม่ทันสังเกตว่ามันถูกสร้างขึ้น (นพพร ประชานุกุล 2549: 4) มายาคติเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์แต่เราจะเห็นการทำงานของมันเป็นได้ชัดเจนก็เมื่อเข้าใจตรรกะภายใน (internal logic) ของมัน คือ ตรรกะของการสื่อความหมายโดยใช้สัญญาณ (sign) มายาคติเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่อาศัยเข้าไปยึดครอง (appropriation) วัตถุ โดยพิจารณาประโยชน์ใช้สอยของวัตถุควบคู่ไปกับคุณลักษณะของวัตถุซึ่งเป็น “ความหมายเบื้องต้น” แล้วสวมใส่ความหมายทางวัฒนธรรมทับลงไปบนวัตถุนั้นๆ เราอาจเห็นการทำงานของมายาคติ

สัญวิทยาของบาร์ตส์เน้นการวิเคราะห์วัฒนธรรม บาร์ตส์จึงไม่หยุดมองแต่เพียงความหมายเบื้องต้นของสัญญาณ แต่มองไปถึงความหมายแฝงหรือความหมายระดับที่สองของสัญญาณ ความหมายแฝงนี้ถูกโยงกับธรรมเนียมประเพณีของชุมชน เป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ มีสถานะเป็นมายาคติ (เฟรเดริก มอแร็ค และนพพร ประชาณุกุล ใน เดอครอป และคณะ, 1999:241)

(สุภางค์ จันทวานิช .(2559). **ทฤษฎีสัญคมวิทยา** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร: 218-222)

บทวิเคราะห์

สัญญาณ (sign) คือหน่วยสื่อความหมายประกอบด้วย 2 ส่วนคือสิ่งที่เราใช้เรียกหรือเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประกอบด้วย

รูปสัญญาณ (signifier) คือ สะพานแขวน

สะพานแขวนวัดน้ำโจนเหนือ ตำบลหัวดง
อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

สะพานแขวนวัดหัวดง ตำบลหัวดง
อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

สะพานแขวนวัดจรัญ ตำบลจรัญ
อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

ภาพประกอบที่ 1: สะพานแขวนวัดน้ำโจนเหนือ สะพานแขวนวัดหัวดง สะพานแขวนวัดจรัญ

ความหมายสัญญาณ (signified) สะพานแขวน, ลิฟต์ คือ ใช้สัญจรของคนในชุมชน ใช้ข้ามแม่น้ำน่านเพื่อไปทำบุญ งานมงคล งานอวมงคล การค้าขาย การเกษตร เป็นต้น ในที่นี้คณะผู้เขียนขอขยายความให้ละเอียดยิ่งขึ้นโดยให้น้ำหนักไปที่ศาสนาพุทธซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ศาสนาพุทธ สะพานแขวน, ลิฟต์ เกิดจากความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา เช่น สะพานแขวนวัดเทวประสาธ เกิดจากการขยายเมืองจากตลาดตะพานหินที่คับแคบเมืองขยายตัวไม่ได้ เพราะติดแม่น้ำนาน จึงมีแนวคิดที่จะขยายเมืองโดยมีคนบริจาคที่ดินสร้างวัดเมื่อมีวัดก็มีการทำบุญ เกิดการสัญจรใช้เรือแจว เรือรอก เรือยนต์ (มีโป๊ะสองฝั่ง) เมืองใหญ่ขึ้นการสัญจรมากขึ้นสิ่งที่กล่าวมาอาจรองรับการสัญจรไม่เพียงพอ จึงมีแนวคิดที่จะสร้างสะพานรัฐราษฎร์รังสรรค์ขึ้น สร้างจากเงินบริจาคและรัฐช่วยกันสร้างขึ้น แต่ก็มีปัญหาเพราะตลาดและสะพานอยู่ใกล้กันพอสมควร การค้าขายและการสัญจรจึงยากแก่การเดินทาง จึงเกิดแนวคิดจากวัดและชุมชนในการบริจาคเงินในการสร้างสะพานแขวนตรงข้ามกับตลาดตะพานหิน และหน้าซุ้มประตูวัดเทวประสาธขึ้น เพื่อย่นระยะเวลาในการเดินทางของพ่อค้า แม่ค้า หรือการสัญจรในชีวิตประจำวัน สะพานแขวนรองรับการเดินทางได้ในรูปแบบ สามล้อแดง, มอเตอร์ไซด์ รถยนต์ไม่สามารถสัญจรได้เพราะขนาดช่องจราจรไม่กว้างมากนัก สะพานแขวนวัดน้ำโจนเหนือ บริเวณวัดมีโรงเรียนวัดน้ำโจนเหนือ และมีพื้นที่ในการทำเกษตร ประชาชนที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำนาน เริ่มแรกเดิมทีใช้เรือแจว เรือยนต์เป็นของทางวัดเอง (ซึ่งปัจจุบันยังคงจัดแสดงไว้ในวัดเพื่อให้คนได้มาศึกษา) ต่อมาเป็นกระเช้า ปัจจุบันเลิกใช้ไปแล้ว แต่ต่อม่อ และ ลวดสลิงถูกตัดแปลงเป็นสะพานแขวนในปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากเงินบริจาคในการสร้างและดูแลรักษาจากวัดและชุมชน ปัจจุบันอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยดง และวัดน้ำโจนเหนือ สะพานแขวนวัดห้วยดง เดิมทีตลาดห้วยดงเป็นตลาดที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายบริเวณแถบนั้น เพราะสามารถเดินทางโดยเรือขนส่งสินค้า มีรถไฟ สะดวกต่อการเดินทางไปตัวเมืองพิจิตร และวังโป่ง (บ้านท้ายดง) “เมื่อสมัยก่อนคนบริเวณนั้นเรียกว่าเป็นดงเพราะเป็นป่าชาวบ้านจึงเรียกว่าดง และบริเวณวังโป่ง เรียกท้ายดง” การสัญจรข้ามฝั่งแม่น้ำนาน กับวัดและตลาดเป็นเรือแจว เรือรอก เรือยนต์ จึงพัฒนามาเป็นสะพานแขวน เพราะเกิดจากฤดูน้ำหลาก การนั่งเรือมีความอันตรายและลำบากในการเดินทางมาทำบุญ อดีตเจ้าอาวาสจึงเกิดแนวคิดที่จะสร้างสะพานขึ้น พอดีท่านมีลูกศิษย์ที่เป็นราชการ จึงรับอาสาในการเขียนแบบ ออกแบบในการสร้างสะพานขึ้น แต่งบประมาณในการสร้างมาจากเงินบริจาค สร้างเสร็จพร้อมกับสะพานคอนกรีต และเป็นสะพานแขวนแห่งแรกในจังหวัดพิจิตร ลิฟต์วัดปากคลองไข่น้ำ เกิดจากความยากลำบากในการสัญจรจากอดีตเป็นเรือแจว และมีเรือโป๊ะข้าม จึงเกิดลิฟต์ มูลเหตุที่เกิดขึ้นคือ การสัญจรในชีวิตประจำวัน การมาทำบุญ การทำการเกษตร ต้องไปข้ามที่สะพานบางไผ่ ระยะทางประมาณ 11.7 กิโลเมตร ทางคณะกรรมการวัดและผู้นำท้องถิ่น และระดับประเทศในขณะนั้น จึงรวบรวมเงินจากการบริจาคและวัดให้ที่ดินในการสร้างโดยประมาณ 4 ไร่เศษในยุคนั้น เมื่อสร้างเสร็จก็ให้วัดดูแล เก็บค่าโดยสาร มอเตอร์ไซด์ 5 บาท คนละ 5 บาทต่อหนึ่งคน โดยสารครั้งละไม่เกิน 7-8 คนและดูที่น้ำหนักคนประกอบด้วย มีพระคุณเจ้าในการดูแลและขับลิฟต์พอสิ้นเดือนก็มอบรายได้ให้คณะกรรมการวัดในการบริหารจัดการต่อไป ลิฟต์วัดหอไกร เกิดจากความยากลำบากและความไม่สะดวกในการสัญจรของประชาชนในการทำบุญ การทำการเกษตร (ทำนา) ธุระส่วนตัว เมื่ออดีตเป็นเรือแจว เรือรอก และเป็นลิฟต์หรือกระเช้า คณะกรรมการวัด เจ้าอาวาสวัด และประชาชนทั่วไปรวบรวมเงินบริจาคในการก่อสร้างใน พ.ศ. 2528 และให้วัดเป็นผู้ดูแลและรักษาแต่ปัจจุบันค่าโดยสารและค่าบำรุงรักษาไม่

สอดคล้องกัน เช่น การเปลี่ยนลวดสลิงครั้งล่าสุด วัดหมดเงินไปประมาณ 4 แสนกว่าบาท โดยการไปติดต่อร้านค้าเอาของมาก่อน รอกฐิน/ผ้าป่าในปีถัดมาได้ค่อยเอาไปจ่าย และคนในชุมชนมีความต้องการที่ต้องการสะพานแขวนเพราะสะดวกไม่ต้องรอ และเสียค่าโดยสารเหมือนลิฟต์ เป็นต้น

ภาษาสัญลักษณ์ คือ “สะพานแขวน” “ลิฟ” “ลิฟต์” “กระเช้า”

รูปสัญลักษณ์ คือ “ลิฟ” “กระเช้า” เท่ากับ “ลิฟต์” “กระเช้า”

ความหมายสัญลักษณ์ คือ “ลิฟต์” “กระเช้า” และ “สะพานแขวน” คือ เส้นทาง หรืออุปกรณ์ที่ใช้ข้ามแม่น้ำน่าน และขนถ่ายสินค้า เพื่อค้าขายและใช้ในการเกษตร หรือในชีวิตประจำวันของผู้คนสองฝั่งแม่น้ำน่าน ความหมายที่สองคือ เพื่อใช้ในทางพระพุทธศาสนา เช่น พระใช้เดินบิณฑบาต ประชาชนใช้ในการสัจจรมาทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และใช้ในพิธีกรรมวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ เช่น งานแต่ง งานบุญ งานบวช งานศพ การลอยอังคาร เป็นต้น

วัตถุ คือ สะพานแขวน ลิฟต์ กระเช้า

ความหมายเบื้องต้น คือ ใช้ในการสัจจรข้ามแม่น้ำน่าน ในการทำบุญ การเกษตร ค้าขาย เป็นต้น

มายาคติ ก่อนการสร้างลิฟต์ กระเช้า สะพานแขวน ต้องมองว่ามีการสร้างชุมชน และวัด มีกิจกรรมต่างทั้งในทางศาสนา การค้าขาย เกษตรกรรม หรือการสัจจรในชีวิตประจำวัน ผ่านแม่น้ำสำคัญนั้นคือ แม่น้ำน่าน วิถีผู้คนก็สัมพันธ์กับสายน้ำการปลูกบ้าน ที่ทำกิน หน่วยงาน ส่วนราชการก็อยู่ติดแม่น้ำ หรือแม้กระทั่งวัดเองก็อยู่ติดริมน้ำเพราะง่ายต่อการสัจจร เพราะอดีตไม่ได้มีถนนหรือรถไฟอย่างเช่นปัจจุบัน วัดในความหมายที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ศูนย์กลางกิจกรรมหลักๆ ในชุมชน เพราะในบริเวณวัดอาจเป็นที่ตั้งของโรงเรียน สถานที่ราชการ บางหน่วยงานที่มาขอใช้พื้นที่วัด เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว การสัจจรในอดีตเป็นเรือแจว เรือรอก เรือยนต์ กระเช้า ลิฟต์ สะพานแขวน และสะพานคอนกรีตในปัจจุบัน แน่นนอนว่าสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดแต่ละชุมชนอาจมีไม่พร้อมกัน เหมือนกัน และแต่ละจุดอาจอยู่ห่างไกลกัน ฉะนั้นจึงเป็นอุปสรรคในการสัจจรของผู้คนละแวกนั้น ในการไปงานบุญ งานมงคล งานอวมงคล พระเดินบิณฑบาตยากและไกลงานแห่เจ้า งานลอยกระทง งานแข่งเรือยาว เป็นต้น เมื่อความสัมพันธ์ของผู้คนต่อกิจกรรมความเชื่อบวกกับความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา และอาจมีพระเกจิ พระหรือเจ้าอาวาสที่คนในและนอกชุมชนนับถือด้วย จึงง่ายต่อการขอบริจาคจากศรัทธาญาติโยม เพื่อแก้ปัญหาในการสัจจรเพื่อมาทำบุญ ส่งลูกหลานมาโรงเรียน งานบุญ งานบวช งานศพ หรือใช้เป็นสัญลักษณ์ในการแข่งขันเรือยาวลอดสะพานแขวน ลอดกระเช้า หรือลิฟต์ และส่วนมากสร้างบริเวณวัด และให้วัดเป็นผู้ดูแลจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

รูปสัญลักษณ์ คือ สะพานแขวน ลิฟต์ กระเช้า

ความหมายทางวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมการสัจจรเพื่อประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา, ชีวิตประจำวัน, การค้าขาย และการเกษตร ที่เป็นรูปแบบเฉพาะของคนข้ามแม่น้ำน่านในจังหวัดพิจิตรที่แตกต่างจากจังหวัดหรือแม่น้ำอื่นๆ ของประเทศไทยแม้ว่าเทคโนโลยีความก้าวหน้าทาง

วิศวกรรมจะก้าวหน้าไปเพียงใดนี้เป็นสัญลักษณ์ของผู้คนที่ใช้สัญจรที่ชาวบ้านเรียกว่า “ลิฟ”
“กระเช้า” “สะพานแขวน”

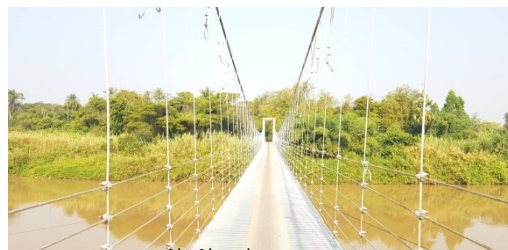
สรุป

สัญญาณ (sign) คือหน่วยสื่อความหมายประกอบด้วย 2 ส่วนคือสิ่งที่เราใช้เรียกหรือเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประกอบด้วย

รูปสัญญาณ (signifier) สะพานแขวน, ลิฟต์หรือบางพื้นที่เรียกกระเช้า

สะพานแขวนวัดเทพประสิทธิ์ ตำบลห้วยเกตุ
อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

สะพานแขวนวัดวังกร่างทรงธรรม
ตำบลเนินมะกอก อำเภอบางมูลนาก
จังหวัดพิจิตร

ลิฟต์วัดห่อไกร ตำบลห่อไกร
อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

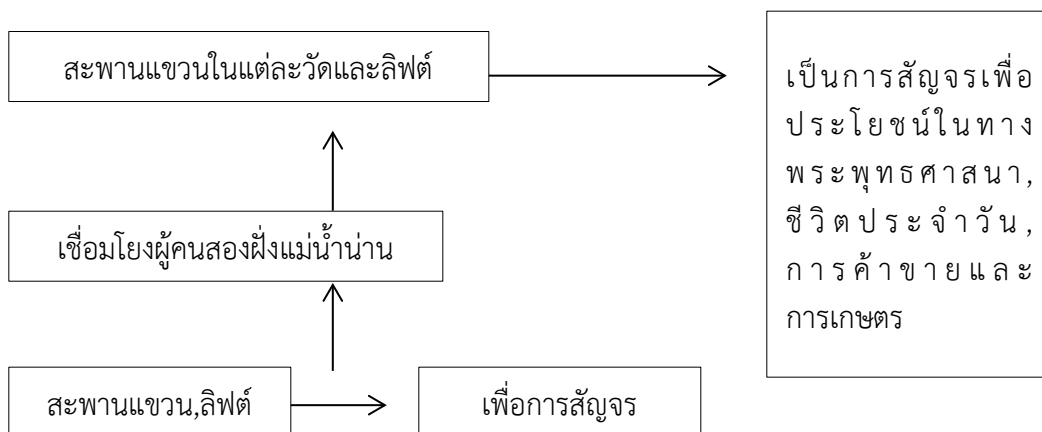
ลิฟต์วัดปากคลองไข่น้ำ ตำบลห่อไกร
อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ภาพประกอบที่ 2: สะพานแขวนวัดเทพประสิทธิ์ สะพานแขวนวัดวังกร่างทรงธรรม ลิฟต์วัดห่อไกร
ลิฟต์วัดปากคลองไข่น้ำ

ความหมายสัญญาณ (signified) ใช้เพื่อการสัญจร/การทำบุญ/งานมงคล/
งานอวมงคล/ประเพณีแข่งเรือยาว/การค้าขาย/และเกษตรกรรม

ภาษาสัญญาณ คือ ในที่นี้ขอใช้กาลเวลาและภาษาถิ่นในการเรียก หรืออาจเขียนไม่ถูกต้องแต่ใน
ความหมายก็เป็นอันว่าใช้เพื่อการสัญจร การทำบุญ การเกษตร และการค้าขาย โดยมีพัฒนาการ
จากเรือแจว เรือรอก เรือยนต์ โป๊ะในการเทียบท่า สะพานแขวน (เมื่อแรกเริ่มพื้นสะพานเป็นไม้
ปัจจุบันเหลือเป็นพื้นเหล็ก และพื้นปูน เพราะไม้ผุง่ายบำรุงรักษายาก บวกกับการหาไม้ที่แข็งแรง
ยากและมีราคาแพง) “ลิฟ” หรือ “กระเช้า” (ภาษาท้องถิ่น) ที่ยังใช้งานได้ปัจจุบันเหลือเพียง 2 แห่ง
คือ วัดปากคลองไข่น้ำ และวัดห่อไกร ในส่วนที่วัดอื่นที่หายไปหรือใช้งานไม่ได้ เพราะมีสะพานปูน

สะพานแขวนขึ้นบริเวณนั้น บวกกับการขึ้นลิฟต์ต้องเสียค่าใช้จ่าย และค่าบำรุงรักษาลิฟต์ที่มีราคาสูง และค่าไฟฟ้าที่ต้องจ่ายทุกเดือน วัดต้องรับผิดชอบค่าไฟฟ้าที่เกิดขึ้นขณะใช้ลิฟต์ และหาคนขับลิฟต์ ยาก เพราะต้องนั่งคอยดูผู้คนที่การสัญจรทั้งสองฝั่งแม่น้ำ บวกกับค่าตอบแทนที่น้อย และเป็นงานที่จำเจ

ภาพประกอบที่ 3 : การทำงานของมายาคติโดยใช้สัญญา “มายาคติ” ว่าด้วยสะพานแขวนและลิฟต์: ลมหายใจของผู้คนในจังหวัดพิจิตร

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ .(2530). **ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 6** การศาสนา กรุงเทพมหานคร
- จังหวัดพิจิตร .(2562). **ข้อมูลทั่วไปจังหวัดพิจิตร**. ค้นจาก <http://www.phichit.go.th>
- นายมะยม โทลักษณ์, (2562, 29 มกราคม). ผู้ใหญ่บ้านบ้านน้ำโจนเหนือ. หมู่ที่ 6 ตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.
- นายสุชิน รูปเงิน (2562, 29 มกราคม). อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวดง. อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.
- บริษัท ไชยเจริญเทคโนโลยี จำกัด .(2562). **ประวัติที่มาของลิฟต์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน**. ค้นจาก <https://www.chi.co.th/article/article-1146>
- พระแก้ว สุทนต์โร และคณะ (2562, 29 มกราคม). พระผู้ควบคุมลิฟต์วัดปากครองไข่นา. ตำบลหอไกร อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.
- เพิ่มศักดิ์ พลบูรณ์, พระอธิการ (2562, 29 มกราคม). เจ้าอาวาสวัดน้ำโจนเหนือ. หมู่ที่ 6 ตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.

- วัดเทพประสารท ตำบลห้วยเกตุ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร (ม.ป.ป.). **ประวัติวัดเทพประสารท** [แผ่นพับ]. เทพประสารท: วัด.
- วิรัชสิริคุณ, พระครู และคณะ (2562, 4 กุมภาพันธ์). เจ้าอาวาสวัดหอไกร. ตำบลหอไกร อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.
- วิภาสปัญญากร, พระครู และคณะ (2562, 4 กุมภาพันธ์). เจ้าอาวาสวัดวังกร่างทรงธรรม. ตำบลเนินมะกอก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.
- วิรัช ธรรมธีโร, พระสมุห์ (2562, 29 มกราคม). เจ้าคณะตำบลห้วยดง เขต 2 เจ้าอาวาสวัดห้วยดง หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.
- วิลาสรัตน์รังสี, พระครู (2562, 29 มกราคม). เจ้าคณะตำบลห้วยเกตุ เจ้าอาวาสวัดเทพประสารท. ตำบลห้วยเกตุ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร สัมภาษณ์.
- สะพานแขวน**. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2562, จากวิกิพีเดีย <https://th.wikipedia.org/wiki/สะพานแขวน>
- สุทธิโชค จรรย์อังกร .(2560). **สู่ห้วยดง วิถีชุมชนที่ลงตัว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). 60-63
- สุภางค์ จันทวานิช .(2559). ทฤษฎีสังคมวิทยา สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร: 218-222
- TNEWS TV ONLINE .(2561). **ขอแรงศรัทธาผู้ใจบุญ!บริจาคทรัพย์ช่วยซ่อมแซมสะพานแขวนข้ามแม่น้ำน่านชำรุดทรุดโทรมเป็นสะพานบุญเดินเข้าวัด** ค้นจาก <https://www.tnews.co.th>

บทวิจารณ์หนังสือ
เรื่อง “พุทธญาณวิทยา”
เขียนโดย รศ.ดร. ลักษณะวัด ปาละรัตน์

กิตติพัทธ์ โมราสุข¹

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “พุทธญาณวิทยา” เขียนโดย ลักษณะวัด ปาละรัตน์ มีจำนวน 5 บท ซึ่งผู้เขียนได้มีการค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎีจากเอกสาร ตำราวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ที่ หจก.เมื่อดทรายพริ้นตัง พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2554 มีจำนวน 174 หน้า

2. สรุปสาระสำคัญ

เนื้อหาในหนังสือ “พุทธญาณวิทยา” เขียนโดย ลักษณะวัด ปาละรัตน์ มีจำนวน 5 บทคือ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 การรู้ทางกาย บทที่ 3 การรู้ทางจิต บทที่ 4 เจื่อนใจและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความรู้ บทที่ 5 ความรู้และประเด็นเกี่ยวกับความรู้ในพุทธปรัชญา บทที่ 6 บทวิเคราะห์ญาณวิทยาในพระพุทธศาสนา และบทที่ 7 บทสรุป โดยมีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

ญาณวิทยาเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ศึกษาเรื่องความรู้ โดยมุ่งศึกษาประเด็นสำคัญว่าความรู้คืออะไร ความรู้มีที่มาหรือเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรคือเงื่อนไขหรือปัจจัยของความรู้ เราจะเข้าถึงความรู้ได้อย่างไร อะไรคือสิ่งที่เรารู้ ขอบเขตของความรู้นั้นมีเพียงใด ความรู้มีกี่ชนิด กี่ประเภท กี่ระดับความถูกต้องความน่าเชื่อถือของความรู้นั้นเป็นอย่างไร มีมากน้อยเพียงใด กล่าวโดยสรุปแล้วก็คือญาณวิทยานั้นศึกษาในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคุโดยละเอียด

หนังสือญาณวิทยา(Epistemology) เล่มนี้เป็นความพยายามของผู้เขียนที่จะให้มีหนังสือทางวิชาการที่พูดถึงญาณวิทยาของพระพุทธศาสนาโดยตรง สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงปรัชญาโดยใช้ระบบปรัชญาสาขาญาณวิทยาแบบทางตะวันตกในการจัดระบบให้กับพุทธญาณวิทยา โดยการใช้กรอบวิธีคิดวิธีการและการนำเสนอแบบญาณวิทยาทางตะวันตก ในการมองแนวคิดทางญาณวิทยาที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา

บทที่ 2 การรู้ทางกาย

โดยทั่วไปในกระบวนการของการรู้นั้นจะต้องมีผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ ตามพรรณนะของพุทธปรัชญา มนุษย์เป็นผู้ที่รับรู้โลกและโลกหรือสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรานั้นเป็นสิ่งที่ถูกรู้ หากมองในแง่

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

กระบวนการของการรู้ก็จะเป็นความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างมนุษย์และโลก การรับรู้สองทาง ในกระบวนการของการเกิดของความรู้พุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับการรับรู้ (perception) พุทธปรัชญาถือว่าอายตนะภายในมี 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ การรับรู้ตามหลักการนี้จึงเป็นไปใน 2 ลักษณะคือ การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส หรือการรับรู้ทางกาย (sensory perception) อันเป็นการรับรู้ด้วยอายตนะ 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่ศัพท์ทางพุทธ เรียกว่า ปัญจทวาริกสัญญา กับ การรับรู้ทางจิต (Mental perception) ซึ่งเป็นการรับรู้โดยอายตนะอย่างอื่นที่ 6 คือจิตที่เรียกว่า มโนทวาริกสัญญา โดยการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสนั้นจะเป็นการรับรู้แบบปกติ (Normal perception) และการรับรู้ด้วยจิตนั้นเป็นการรับรู้ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส (Extra sensory perception) ที่ทางฝั่งตะวันตกรู้จักกันในนามของ ESP สรุปได้ว่า การรับรู้ที่ตามศัพท์ทางพุทธศาสนา เรียกว่า อัมมสัญญานั้น เป็นไปใน 2 ทาง คือ การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสอันเป็นการรู้ทางกาย และการรับรู้ที่เหนือประสาทสัมผัสอันเป็นการรู้ทางจิต

ตามหลักพุทธปรัชญาการรู้จะต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 อย่างคืออายตนะ (ทางรับรู้) อารมณ์ (สิ่งที่ถูกรู้) และวิญญาณ (ความรู้แจ้ง) โดยทั้ง 3 อย่างนี้รวมกันเรียกว่า ผัสสะ(Contact)

การรับรู้โลกทางจิตของผู้รู้เป็นจิตที่มีกิเลสตัณหา การรู้นั้นก็จะเป็นการรู้ด้วยสัญญาชนิดที่เป็นปัญจสัญญา ซึ่งเป็นสัญญาที่ปรุงแต่งอารมณ์ให้ซับซ้อน และแรงผลักดัน และอำนาจของกิเลสตัณหาทำให้การรู้นั้นเป็นการรู้ที่มีอวิชชา ผู้รู้ก็จะเป็นผู้ไม่มีปัญญา หรือการรู้เห็นตามความเป็นจริงซึ่งก็จะส่งผลให้เข้าไปปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่ถูกต้อง ทำให้ติดข้องอยู่ในทุกข์ ไม่สามารถถึงเป้าหมายคือความหลุดพ้นได้

การรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ทางพุทธปรัชญายอมรับว่ามีความถูกต้องในการให้ความรู้เกี่ยวกับโลกแต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักเช่นกันว่า การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสนั้นอาจผิดพลาดได้ แต่ในกรณีที่เกิดความผิดพลาดพุทธปรัชญามองว่ามันไม่ได้เกิดจากความบกพร่องของการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเอง หากแต่เป็นทัศนคติความเป็นส่วนตัว เช่น อคติ ความชอบไม่ชอบ ในสิ่งที่รับรู้ที่ทำให้ความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสนั้นเบี่ยงเบนไปจนไม่เห็นสิ่งนั้น ๆ ตามที่มันเป็น และด้วยเหตุนี้ทางพุทธปรัชญาจึงเห็นว่าการรู้ทางกายนั้นการตัดอคติส่วนตน การตัดนิสัยความเคยชินในการคิดบางอย่างออกนั้นจะเป็นการช่วยให้บุคคลเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามที่มันเป็น โดยนัยนี้การปฏิบัติโดยใช้สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับการทำให้เกิดการรับรู้บริสุทธิ์ และการเห็นบริสุทธิ์หรือปัญญา ซึ่งจะทำให้บุคคลถึงซึ่งความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง

บทที่ 3 การรู้ทางจิต

การรับรู้ทางกายและการรู้ทางจิตนั้นก็เป็นการรับรู้ที่ไม่ต้องผ่านตัวกลาง หรืออาศัยสิ่งใดเป็นสื่อคือเป็นการรับรู้โดยตรง (Direct perception) และเป็นการรู้ที่ผู้รู้ประสบด้วยตัวเอง เป็นประสบการณ์ตรงด้วยกัน อาจจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างก็จะเป็นตรงที่การรู้ทางกาย หรือการรู้ด้วยประสาทสัมผัสอันเป็นการรู้ด้วยอินทรีย์ทั้ง 5 นั้นต้องอาศัยจิต และดูได้เฉพาะสิ่งที่

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่การรู้ทางจิตซึ่งเป็นการรู้โดยที่จิตเข้าถึง หรือสัมผัสกับความจริง หรือสิ่งที่ถูกรู้โดยตรงนั้น จิตสามารถรับรู้ได้เองโดยไม่ต้องผ่านอินทรีย์ 5 อีกทั้งยังรับรู้ได้โดยไม่ติดอยู่ในวงจำกัด หรือขอบข่ายของการและอวกาศ คือรู้ได้ทั้งในสิ่งที่ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ตามหลักพุทธปรัชญา การรู้ทางจิตที่เป็นการรับรู้ในชั้นเหนือประสาทสัมผัส (Extrasensory perception หรือ ESP) นั้นเป็นไปได้ก็เพราะจิตนั้นเป็นธรรมชาติรู้ โดยสภาพเดิมจิตนั้นสะอาดผ่องใสสามารถรู้เห็นสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องแต่ตามนัยของพุทธปรัชญา จิตของคนทั่วไปจะเศร้าหมองก็เพราะมีกิเลสมาเกาะ

ในการที่จะทำให้จิตมีสมรรถนะในการรู้นั้น บุคคลจำเป็นจะต้องมีการฝึกอบรมปฏิบัติทางจิตคือสมาธิและสติระลึกรู้จนจิตปราศจากนิวรณ์ ตั้งมั่นอยู่ในสมาธิจึงจะเกิดปัญญา และมีความสามารถในการรู้ได้

ในพุทธปรัชญา การรู้ทางจิตนอกจากจะมีการรูปแบบที่เรียกว่า อภิญญาแล้วก็ยังมีญาณทัศนะหรือการเห็นแจ้งโดยในการกระทำ 2 แบบนี้จิตของผู้รู้จะเข้าถึง หรือสัมผัสกับความจริงหรือสิ่งที่ถูกผู้รู้โดยตรง (Immediate apprehension) แต่ก็ไม่เหมือนกับ intuition หรืออัมชัตติกญาณของทางตะวันตกซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เอง โดยไม่มีสาเหตุและไม่สามารถอธิบายได้ เพราะสำหรับทางฝ่ายพุทธแล้วทั้งอภิญญาและญาณทัศนะนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีปัจจัยการหรือความเป็นสาเหตุ (Causality) ในแง่ของการต้องมีการกระทำ หรือปฏิบัติทางจิตตามขั้นตอนและวิธีการที่กล่าวไว้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ดังกล่าว

อภิญญา เป็นความรู้ยิ่งในพระพุทธศาสนา เป็นการรู้ทางจิต เป็นการรู้ที่อยู่ในวิสัยของผู้ที่ปฏิบัติทางจิตจนถึงขั้นได้ฌาน 4 ได้แก่ อธิวิธิ ทิพโสธ เจโตปริยญาณ บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทิพพจักขุ และอาสวักขยญาณ

บทที่ 4 เจื่อนไขและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความรู้

ตามหลักฐานทางพุทธศาสนามีคำหลายคำที่ใช้ในความหมายในทำนองเดียวกับความเชื่อ คือศรัทธา ทิฐิ อธิโมกข์ ด้วยคำว่า ทิฐิในพุทธปรัชญานั้นมีใช้กันทั้งในความหมายของความเชื่อและในความหมายของความเพียร ความเข้าใจ และคำว่า อธิโมกข์นั้นท่านให้ความหมายไว้ว่าเป็นความน้อมใจตั้งหรือเด็ดเดี่ยว ในลักษณะที่เป็นความน้อมใจเชื่อไปโดยยังมิได้พิจารณาเหตุผลด้วยปัญญา โดยเทียบได้กับคำในภาษาอังกฤษว่า conviction, determination.

คำว่า ศรัทธา ในศาสนานั้นโดยทั่วไปจะใช้กันในความหมายของความเชื่อที่เป็นไปในลักษณะของอาเวค (Emotion) คือ เป็นความเชื่อที่มีความนับถือ ความเชื่อมั่น และมอบความไว้วางใจต่อสิ่งนั้นโดยไม่มีเหตุผลเคลือบแคลงสงสัย เป็นความเชื่อ หรือการปลงใจเชื่ออยู่กับการยอมรับโดยไม่มีข้อแม้อันเป็นความหมายที่ตรงกับคำว่า Faith, Devotion ในภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาไม่ได้ใช้คำว่า ศรัทธา ตามความหมายที่ใช้กันโดยทั่วไป ในทางพระพุทธศาสนาใช้คำ ศรัทธา ในความหมายของความเชื่อที่มีเหตุผล (rational Believe) คือ เป็น

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

ความเชื่อที่มีปัญญากำกับ โดยศรัทธาตามในนี้มีลักษณะเป็นการยอมรับโดยอาศัยความรู้ของผู้อื่น เป็นเครื่องนำทาง และใช้ความคิดเหตุผลและปัญญาของตนประกอบไปด้วย มันจึงเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความรู้ได้ ในพุทธปรัชญา ได้กล่าวถึงศรัทธาว่ามี 2 แบบคือ ศาสนาที่เป็นความเชื่ออิงไปโดยไม่พิจารณาเหตุผล (อมุลิกาศรัทธา) และศรัทธาที่เป็นความเชื่อด้วยเหตุผล ได้พิจารณาด้วยเหตุผลจนหมดความลังเลสงสัย (อาการวดีศรัทธา) โดยศรัทธาตามหลักพุทธศาสนานั้นจะเป็นศรัทธาในแบบหลัง

พุทธศาสนาได้ให้หลักในเรื่องความเชื่อไว้ว่าโดยกล่าวไว้ในกามสูตร 10 ข้อ

ตามทัศนะของพุทธปรัชญา ศรัทธาหรือความเชื่อนั้นไม่ได้เป็นเป้าหมายในตัวเอง หากแต่เป็นไปเพื่อปัญญา โดยในกรณีของปุถุชนทั่วไป การอาศัยศรัทธานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นในเบื้องต้น กล่าวคือสำหรับผู้ที่ยังไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจ และการประจักษ์แจ้งในความจริงได้ด้วยตนเอง ในขั้นต้นการมีศรัทธาหรือการอาศัยเชื่อตามความรู้ของผู้อื่นก่อนนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่เมื่อผู้นั้นได้คิดพิจารณาแต่เรามองเห็นเหตุผลที่ถูกต้อง ได้พิสูจน์จนเห็นว่าจริงเป็นการรู้การเห็นการเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งด้วยตนเองแล้ว การอาศัยศรัทธาอันเป็นปัจจัยภายนอกนั้นก็จะเป็นสิ่งจำเป็นอีกต่อไป เพราะความเชื่อตามเหตุผลศรัทธานั้นได้กลายมาเป็นความรู้แล้ว

ตามหลักของพุทธปรัชญา การไม่มีศรัทธาในแง่ของการไม่ต้องอาศัยความเชื่ออีกต่อไป นั้นจัดเป็นลักษณะทางญาณวิทยาของผู้ที่เข้าถึงความรู้หรือความจริงระดับสูงแล้ว โดยพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์นั้นจัดเป็นตัวอย่างของผู้ที่ไม่ต้องมีความเชื่อเพราะความเชื่อนั้นได้ถูกแทนที่ด้วยความรู้ระดับสูง อันเป็นความรู้ด้วยตนเอง ในลักษณะของการแทงทะลุเข้าถึงความจริงโดยตรง ท่านเป็นผู้ที่รู้เห็นประจักษ์แจ้งในความจริงระดับสูงด้วยตนเองแล้วจึงไม่ต้องเชื่อสิ่งใด และด้วยเหตุดังกล่าวในพระพุทธศาสนาจึงมีศัพท์เรียก พระอรหันต์ว่า อัสดิทธิยะ

สรุปได้ว่าตามทัศนะของพุทธปรัชญา ศรัทธานั้นต้องมีความสำคัญ และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหมายถึง ความเชื่อที่มีเหตุผล ถึงแม้ศรัทธาจะไม่ใช่ความรู้ ด้วยเหตุที่มันยังมีลักษณะหรือคุณสมบัติที่ไม่สมบูรณ์ที่ควรจะนับได้ว่าเป็นความรู้ตามความหมายทางญาณวิทยา และโดยสถานะเองศรัทธาก็ไม่ได้มีคุณค่าในตัวเอง และเทียบไม่ได้กับความรู้ แต่ศรัทธาหรือความเชื่อนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญเกี่ยวโยงกับความรู้ในแง่ที่ว่ามันเป็นที่มาของความรู้ และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของความรู้ ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้น เป็นตัวนำและช่วยหนุนให้ก้าวไปข้างหน้า

ความจริงในพุทธปรัชญา การรู้นั้นคือการรู้ความจริง และความจริงก็มีนิยามได้ว่าเป็นสิ่งที่ตรงกับความเป็นจริง ของสิ่งนั้น ๆ คือตรงตามสภาพปกติที่มันเป็น ซึ่งหากพิจารณาในแง่นี้ก็เท่ากับว่าพุทธปรัชญายอมรับทฤษฎีความจริงแบบสมนัย ที่เห็นว่า สิ่งทีถือว่ามีจริงจะต้องตรงกับความเป็นจริงของสิ่งนั้น

ในทรรศนะของพุทธปรัชญาความจริงนั้นเป็นปรนัย (objective) คือเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ภายนอกโดยอิสระด้วยตัวของมันเอง สัจธรรมเป็นสิ่งที่มิอยู่และดำรงอยู่ตามธรรมชาติความจริงนั้น

เป็นสิ่งที่ถูกค้นพบ สามารถรู้ได้ที่สุดได้ตรงกันเป็นสากล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ทรงค้นพบความจริงนั้นและนำมาเปิดเผยและไม่ว่าพระองค์จะทรงค้นพบความจริงนั้นหรือไม่ก็ตามสังขธรรมก็จะยังคงมีอยู่เป็นอยู่อย่างนั้น ความจริงตามหลักพุทธธรรมนั้นมี 2 ระดับคือความจริงโดยสมมติหรือความจริงระดับโลกที่มนุษย์สร้างขึ้นยอมรับและกำหนดหมายตกลงร่วมกันไว้เพื่อให้การใช้ชีวิตในโลกนี้เป็นไปได้ ในทางฝ่ายพุทธเรียกว่าสมมติสังขจะ (conventional) และความจริงแท้ที่ลึกซึ้งหรือความจริงโดยปรมัตถ์ เช่น ความจริงที่ว่าไม่มีคนไม่มีสัตว์ไม่มีตัวเราไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้แน่นอนที่ตามศัพท์เรียกว่า ปรมัตถสังขจะ

เหตุผลในพระพุทธศาสนามีคำซึ่งมีความหมายพอจะเทียบเคียงได้กับการคิดหาเหตุผล (reasoning) คือ คำว่าโยนิโสมนสิการ ซึ่งแปลกันว่า การทำในใจโดยแยบคาย ซึ่งหมายถึงการรู้จักคิดพิจารณาวิเคราะห์อย่างมีระเบียบอย่างถูกวิธีตรงกับภาษาอังกฤษว่าพื้น Critical, reflection, analytical reflection โดยวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นมีอยู่หลายแบบ เช่น การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ การคิดแก้ปัญหา คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เป็นต้น

การพิสูจน์ว่าจริง สำหรับพุทธปรัชญาความเชื่อที่เป็นจริงคือ ที่ไม่ได้ดำเนินต่อไปถึงขั้นมีการทดลองปฏิบัติเพื่อทดสอบให้เห็นจริงด้วยตนเองนั้นไม่อาจแก้ผ้าแห่งความรู้ โดยนัยนี้การพิสูจน์ว่าจริงจึงเป็นทั้งคุณสมบัติที่สำคัญ และเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น ที่จะทำให้ความเชื่อที่เป็นสิ่งนั้นกลายเป็นความรู้

ตามหลักของพุทธปรัชญา ความรู้และความจริงนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ทดสอบได้โดยการใช้ประสบการณ์ แต่ด้วยเหตุที่ประสบการณ์ตามความหมายของฝ่ายพุทธมี 2 ระดับคือประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสกับประสบการณ์ที่พ้นจากประสาทสัมผัส การพิสูจน์ว่าจริงจึงทำได้ 2 ทางคือ ตามหลักของพุทธศาสนา การพิสูจน์ความจริงในระดับสูงปรมัตถสังขจะด้วยประสบการณ์เหนือประสาทสัมผัสนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เนื่องจากจิตของผู้ที่ได้ฝึกอบรมปฏิบัติดำรงอยู่ด้วยศีลมีอินทรีย์สังวร มีสติสัมปชัญญะตตนิวรณ 5 ได้นั้นจะทำให้บุคคลนั้นได้ฉานซึ่งจะยังผลให้จิตมีสมรรถภาพพิเศษในการรู้ที่เรียกว่า วิชา 3 หรือ ญาณ 3

ประสบการณ์ในพุทธปรัชญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและสัมพันธ์เกี่ยวโยงในหลายเรื่องหลายลักษณะ วิธีการที่พระองค์ทรงใช้นั้นคือ วิธีประจักษ์ด้วยประสบการณ์ (empirical method) ความรู้ของพระองค์จึงเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริง ตั้งแต่จุดเริ่มต้นคือความรู้เรื่องความทุกข์ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ประสบรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์จริงจนถึงจุดสุดท้ายคือนิพพาน หรือความหลุดพ้นจากทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายนั้นก็เป็ภาวะที่รู้ได้ด้วยประสบการณ์อันเป็นการรู้แจ้งด้วยปัญญา

บทที่ 5 ความรู้และประเด็นเกี่ยวกับความรู้ในพุทธปรัชญา

ในพุทธปรัชญาความรู้ยังจะต้องมีความเชื่อ (ศรัทธา) เป็นพื้นฐาน โดยความเชื่อนั้นจะต้องเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล (rational Believe) คือได้ผ่านโยนิโสมนสิการ หรือ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

การคิดพิจารณาไตร่ตรองโดยแยกคายด้วยปัญญาแล้วว่ามีเหตุผลสมควรเชื่อแล้วจึงเชื่อ แต่ถึงแม้ว่าความเชื่อที่เป็นจริง (True Believe) จะเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของสิ่งที่จะจัดว่าเป็นความรู้ แต่ลำพังความเชื่อก็ไม่เพียงพอ และไม่สามารถที่จะเรียกได้ว่าเป็นความรู้ ในทรรศนะของพุทธปรัชญา ความเชื่อที่จะผ่านไปเป็นความรู้ได้นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดสอบด้วยประสบการณ์ของตนเองโดยตรง (Direct experience) ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส หรือประสบการณ์ที่พ้นจากประสาทสัมผัส และว่าสิ่งที่เชื่อนั้นจริงหรือตรงกับสภาพความเป็นจริงของสิ่งนั้น และตามนัยของพุทธปรัชญารู้ที่ได้มานั้นนอกจากจะต้องเป็นสิ่งที่ได้พิสูจน์ทดสอบด้วยประสบการณ์แล้ว มันยังต้องเป็นอัตตประจักษ์ (Self-realization) คือเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเองว่าจริงในแง่ความรู้ที่ได้จึงจัดว่าเป็นความรู้โดยตรง

ความรู้ตามทัศนะของพุทธปรัชญา 1. ความรู้ในพุทธปรัชญามีลักษณะเป็นความรู้โดยตรง คือเรารู้โลกภายนอกได้โดยตรงด้วยอายตนะทั้ง 6 คือประสาทสัมผัสทั้ง 5 และใจ ทั้งในแบบที่เป็นประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสและประสบการณ์ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส 2. ความรู้ในพุทธปรัชญานั้นเป็นความรู้ที่ต้องอาศัยประสบการณ์ 3. ความรู้ในพุทธปรัชญาเป็นสิ่งที่เปิดเผย (Public) แม้ว่าโดยหลักแล้วความรู้จะต้องเป็นสิ่งที่บุคคลประจักษ์ (Realize) ในความจริงด้วยตนเองก็ตาม 4. ความรู้ในพระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ ในแง่ของการเป็นสิ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ทดสอบได้ด้วยประสบการณ์

พระพุทธศาสนามีการยอมรับการใช้เหตุผล การไตร่ตรองวิเคราะห์ด้วยปัญญาที่ตามคัมภีร์ทางฝ่ายศาสนาเรียกว่า โยนิโสมนสิการ และมีการให้ความสำคัญกับเหตุผล โดยเห็นว่าเหตุผลนั้นมีส่วนมีบทบาทในการช่วยให้ได้มาซึ่งความรู้ในแง่ที่ว่ามันเป็นตัวช่วยชี้ทางทำให้ความเชื่อ (ศรัทธา) นั้นเป็นการเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อหรืออีกนัยหนึ่งก็คือทำให้ความเชื่อนั้นเป็นความเชื่อที่มีเหตุผลถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ อีกทั้งการใช้เหตุผลก็เป็นการสร้างปัจจัยภายในที่จะทำให้บุคคลพึ่งตนเองได้ในการที่จะเข้าถึงความรู้

เขตแดนของความรู้ของพุทธปรัชญานั้นจึงไม่ใช่เฉพาะสิ่งที่สังเกตได้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือรู้ได้ด้วยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (sensory experience) แต่ยังรวมไปถึงสิ่งที่สังเกตไม่ได้ ที่รู้ได้ด้วยประสบการณ์ที่พ้นจากประสาทสัมผัสธรรมดา (Extrasensory experience) ด้วย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความรู้ของพุทธปรัชญานั้นมีขอบเขตจำกัดอยู่กับสิ่งที่สามารถรู้ได้ด้วยอายตนะทั้ง 6 นั้นเอง

ความรู้ในพุทธปรัชญาออกเป็น 6 ระดับคือ 1. ความรู้ระดับวิญญาณ 2. ความรู้ระดับสัญญา 3. ความรู้ระดับทฐิ 4. ความรู้ระดับอภิญญา 5. ความรู้ระดับญาณ 6 ความรู้ระดับตรัสรู้

ความรู้แบ่งได้เป็น 3 ชนิดคือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา

บทที่ 6 บทวิเคราะห์ญาณวิทยาในพระพุทธศาสนา

ความรู้ในทัศนะของพุทธปรัชญานั้นเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับเหตุผล กล่าวได้ว่าพุทธศาสนานั้นยอมรับเหตุผล โดยเห็นว่าเหตุผลนั้นมีส่วนช่วยในการทำให้เราได้มาซึ่งความรู้ แต่ในขณะเดียวกันก็เห็นว่าสิ่งที่ได้จากเหตุผลในการคิดหาเหตุผลนั้นยังไม่เพียงพอที่จะเรียกได้ว่าเป็นความรู้ เพราะสิ่งที่ได้จากการคิดหาเหตุผลเพียงอย่างเดียวมันทำให้เกิดได้เพียงศรัทธา หรือความเชื่อที่มีเหตุผลซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของสิ่งที่จะถือได้ว่าเป็นความรู้ แต่มันก็ยังไม่ใช่ว่าความรู้ เพราะลำพังการใช้เหตุผลวิเคราะห์นั้น ไม่สามารถแสดงว่าสิ่งที่คิดนั้นเป็นจริงและความรู้ระดับเหตุผลนั้นยังไม่แน

ตามหลักของพุทธปรัชญา ความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญกับการปฏิบัติ โดยการจะเข้าถึงความจริงและมีความรู้ได้นั้นบุคคลจำเป็นจะต้องมีการปฏิบัติ เพื่อทดสอบให้เห็นประจักษ์ในความจริงนั้นด้วยตัวของมันเองเป็นประสบการณ์ตรง

ในพุทธปรัชญา ความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญกับการพิสูจน์ทดสอบว่าจริง เนื่องจากตามหลักการนี้การจะเข้าถึงความจริง และมีความรู้ได้นั้นบุคคลจำเป็นจะต้องมีการปฏิบัติคือ การทดสอบให้ประจักษ์ว่าจริงด้วยประสบการณ์ของตนเองด้วยการใช้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ทดสอบความจริงระดับสามัญ หรือสิ่งที่สังเกตได้ และใช้ประสบการณ์เหนือประสาทสัมผัสพิสูจน์ทดสอบความจริงระดับสูง หรือสิ่งที่มองไม่เห็นสัมผัสไม่ได้ แต่รับรู้ได้ทางจิต (มโนทวาร) และการได้พิสูจน์แล้วว่าจริงด้วยประสบการณ์ของตนเองที่เป็นตัวทำให้ความเชื่อที่เป็นจริงนั้นกลายเป็นความรู้ โดยนัยนี้ การพิสูจน์ทดสอบว่าจริงจึงเป็นทั้งคุณสมบัติที่สำคัญและเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับความรู้ทั้ง 2 ระดับคือ ความรู้ระดับสามัญและความรู้ระดับสูง

สำหรับพุทธปรัชญาทั้งเหตุผลและประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส และประสบการณ์ที่เหนือประสาทสัมผัสส่วนต่างก็มีส่วนในการนำมาซึ่งความรู้ด้วยกัน แต่เนื่องจากทั้งเหตุผลและประสบการณ์ต่างก็มีความจำกัดอยู่ในตัวของมันเอง ลำพังแต่เหตุผลหรือประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวมันไม่สามารถให้ความรู้ที่สมบูรณ์แก่เราได้ พุทธปรัชญาจึงยอมรับทั้งประสบการณ์และเหตุผลโดยให้ประสบการณ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นฐานเป็นที่มาหลักของความรู้ และให้เหตุผลนั้นมีบทบาทรองในฐานะเป็นตัวช่วย เพื่อให้ความรู้ของเราเป็นความรู้ที่สมบูรณ์ ซึ่งหากพิจารณาตามลักษณะดังกล่าว ทฤษฎีความรู้ของพุทธปรัชญา ก็จะสงเคราะห์อยู่ในกลุ่มของประสบการณ์นิยมอย่างอ่อนที่มีทรรศนะว่าประสบการณ์เป็นที่มาที่สำคัญที่สุดของความรู้

ในความเห็นของผู้เขียนญาณวิทยาของพุทธปรัชญาไม่ได้เป็นเหตุผลนิยม ปฏิบัตินิยม ปฏิฐานนิยมเพราะว่าแม้พุทธปรัชญาจะยอมรับว่าให้เหตุผล การปฏิบัติและการพิสูจน์ว่าจริงว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการนำมาซึ่งความรู้ แต่พุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับประสบการณ์ และมีท่าทีแบบประสบการณ์นิยมในการมองพิจารณาปัญหา และความเป็นจริงในแง่ของการไม่กล่าวถึงและไม่ยอมรับสิ่งที่อยู่นอกขอบข่ายของประสบการณ์ ประกอบกับความจริงในพุทธปรัชญาก็เป็น

สิ่งที่ตรงกับความจริง หรือสภาพที่เป็นอยู่และเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ตัดสิน และรู้ได้ด้วยประสบการณ์คือเป็นความจริงเชิงประสบการณ์ อีกทั้งความรู้ตามหลักการนี้ก็เป็นสิ่งที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดสอบให้ประจักษ์แก่ตนแล้วว่าจริงด้วยประสบการณ์ของตัวเองเป็นประสบการณ์ตรง จัดเป็นความรู้เชิงประสบการณ์หรือความรู้เชิงประจักษ์(empirical knowledge) คือเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์เป็นความรู้หลังประสบการณ์(a posterior knowledge)

บทที่ 7 บทสรุป

จากการวิเคราะห์ญาณวิทยาในพระพุทธศาสนานี้สรุปได้ว่า คำ ประสบการณ์ ในพุทธปรัชญานั้นใช้ในความหมายกว้างคือ นอกจากจะหมายถึงสิ่งที่เราประสบด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายแล้วยังหมายความรวมถึงสิ่งที่เราประสบ หรือรับรู้ด้วยจิตด้วย ซึ่งก็เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับประสบการณ์นิยมสมัยใหม่ของวิลเลียม เจมส์ที่ถือว่าประสบการณ์ทางศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสนั้นเป็นประสบการณ์ตรงที่จัดว่าเป็นการรู้ และเป็นไปในทำนองเดียวกันกับประสบการณ์นิยมของฟรานซ์ เบรนท์โนที่ถือว่าการหยั่งรู้ อันเป็นการรู้ในลักษณะที่เป็นประสบการณ์ภายในนั้นเป็นประสบการณ์ตรงและเป็นที่มาของความรู้ด้วย จากการศึกษาทฤษฎีความรู้ของฝ่ายพุทธนั้น สรุปได้ว่าพุทธปรัชญาเห็นว่าประสบการณ์เป็นที่มาของความรู้ทั้งหมด และเหตุผลเป็นสิ่งที่มิมีบทบาทในการช่วยให้ได้มาซึ่งความรู้โดยถือว่าประสบการณ์นั้นเป็นพื้นฐานของความรู้และมีบทบาทหลัก ในขณะที่เหตุผลนั้นเป็นเพียงตัวช่วยและมีบทบาทรอง ในการพิจารณาเพื่อลงความเห็นว่ายญาณวิทยาของพุทธปรัชญาจะจัดเป็นแนวคิดแบบใดนั้น ผู้เขียนเห็นว่าวิธีที่เหมาะสมที่ให้คำตอบที่ถูกต้องครบถ้วนก็คือ การแยกประเด็นตอบตามบริบทหรือความหมายของคำสำคัญที่เกี่ยวข้องในกรณีนั้น ๆ เป็นการตอบแบบวิภาษวาท

3. ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในทัศนะของผู้วิจารณ์หนังสือเรื่อง “พุทธญาณวิทยา” มีข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ จุดเด่น หนังสือเรื่อง “พุทธญาณวิทยา” เป็นการเสนอประเด็นของญาณวิทยาในพุทธปรัชญาอย่างชัดเจน เรียบเรียงได้ครบประเด็นทางด้านญาณวิทยาที่ตะวันตกกล่าวถึง เพราะด้วยผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้ใช้กรอบตะวันตกทำให้มีความน่าสนใจ ขณะเดียวกันก็เสนอสิ่งที่เป็นแง่มุมทางด้านญาณวิทยาของพุทธเฉพาะขึ้นอีกต่างหากว่า เป็นอย่างไร แตกต่างออกไปจากตะวันตกอย่างไรบ้าง ซึ่งทำให้เห็นว่ามีความเป็นเฉพาะพุทธญาณวิทยาจริง ๆ แม้จะใช้กรอบประเด็นทางด้านญาณวิทยาตะวันตก

ในทัศนะของผู้วิจารณ์ เห็นด้วยกับผู้เขียนในประเด็นที่ว่า พุทธปรัชญายอมรับเหตุผลและประสบการณ์ โดยเห็นว่าเหตุผลส่วนช่วยในการทำใ้เราได้มาซึ่งความรู้ และพุทธปรัชญามีท่าทีแบบประสบการณ์นิยมในการมองพิจารณาปัญหา และไม่ยอมรับสิ่งที่อยู่นอกขอบข่ายของประสบการณ์ ประกอบกับความจริงในพุทธปรัชญาก็เป็นสิ่งที่ตรงกับความ และรู้ได้ด้วย

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

ประสบการณ์คือเป็นความจริงเชิงประสบการณ์ อีกทั้งความรู้ตามหลักการนี้ก็เป็นสิ่งที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดสอบให้ประจักษ์แก่ตนแล้วว่าจริงด้วยประสบการณ์ของตนเองเป็นประสบการณ์ตรงจัดเป็นความรู้เชิงประสบการณ์หรือความรู้เชิงประจักษ์(empirical knowledge) คือเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์เป็นความรู้หลังประสบการณ์(a posterior knowledge)

ซึ่งตามทัศนะของนักปรัชญา กลุ่ม Positivism กล่าวว่า ความรู้มีอยู่ 2 อย่างเท่านั้น² คือ (1) ความรู้ที่ได้มาโดยการสังเกตด้วยอายตนะ (2) ความรู้ที่ได้มาด้วยกระบวนการใช้เหตุผล

จุดด้อยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจารณ์เห็นว่า การใช้กรอบใหญ่ทางญาณวิทยา คือ “ประสบการณ์นิยม” โดยตอบคำถามว่าในพุทธปรัชญาเป็นญาณวิทยาแบบใดนั้น ทำให้เห็นว่าเมื่อเนื้อหาปรากฏในเล่มทำให้แง่มุมของการวิพากษ์ขาดหายไป อย่างไรก็ตาม หากแยกส่วนออกมาต่างหากในแต่ละบทและชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องหรือแตกต่างมากน้อยออกไป โดยเฉพาะ อาจทำให้เห็นประเด็นที่มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นว่า ญาณวิทยาตะวันตกหรือพุทธปรัชญามองต่อกันอย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องใช้กรอบประสบการณ์นิยมอย่างเดียวเท่านั้น เพื่อจะทำให้ได้แง่มุมที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นไปอีก

ในทัศนะของผู้วิจารณ์ ไม่เห็นด้วยกับผู้เขียนที่ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญกับการพิสูจน์ทดสอบว่าจริง เนื่องจากตามหลักการนี้การจะเข้าถึงความจริง และมีความรู้ได้นั้นบุคคลจำเป็นจะต้องมีการปฏิบัติคือ การทดสอบให้ประจักษ์ว่าจริงด้วยประสบการณ์ของตนเองด้วยการใช้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสทดสอบความจริง ซึ่งเน้นประสบการณ์นิยมมากเกินไป

ซึ่งความจริงแล้วความรู้ทางประสบการณ์ที่ได้มาจากอายตนะ เป็นเพียงที่มาของข้อมูลดิบเท่านั้น หรือเป็นเพียงความรู้เบื้องต้นเพื่อการปรุงแต่งให้เกิดความรู้ สิ่งสำคัญก็คือการคิดในทางพระพุทธศาสนามีเรื่องราวทั้งในรูปเรื่องเล่าและคำสอนที่แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการคิดมาก มีคำบางคำใช้เรียกการคิดเป็น คือ ปัญญา³ ในที่นี้ปัญญา ก็คือความรู้

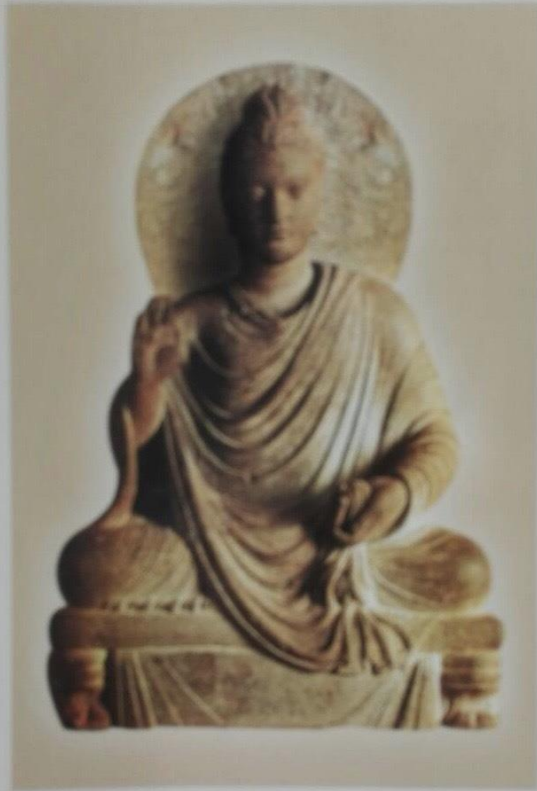
บรรณานุกรม

ลักษณะวัด ปาละรัตน รัต.ดร.. พุทธญาณวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: หจก.เม็ดทราย
พรินต์, 2554.

สมภาร พรหมทา ศ.ดร., พุทธปรัชญากับญาณวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 1, ออยุธยา: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560

² สมภาร พรหมทา, ศ.ดร., พุทธปรัชญากับญาณวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 1, (อยุธยา: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า 26

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118

พุทธญาณวิทยา

รศ.ดร.ลักษณวัฒน์ ปาละรัตน์

ปัจจัยการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร Factors influencing buying decision of alcohol in Bangkok metropolitan

อธิพงษ์ คิตดี¹
Athipong Kiddee¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องปัจจัยการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยและเปรียบเทียบการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล ผู้ศึกษาใช้การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 เป็นเครื่องมือ กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test F-test และเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ

ผลการศึกษา พบว่า 1) ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.3 และเพศชาย ร้อยละ 46.8 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี โดยส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 29.8 อาชีพเป็นพนักงานเอกชน และมีรายได้สุทธิของครอบครัวอยู่ในช่วง 10,000 - 20,000 บาท 2) ปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการขายรายบุคคลมีน้ำหนักการตัดสินใจมากเป็นอันดับ 1 ด้านการส่งเสริมการขายมีน้ำหนักการตัดสินใจมากเป็นอันดับ 2 รองลงมาได้แก่ด้านการโฆษณาและด้านการประชาสัมพันธ์ มีน้ำหนักการตัดสินใจในระดับปานกลาง และด้านการตลาดทางตรงเป็นลำดับสุดท้ายมีน้ำหนักการตัดสินใจอยู่ระดับน้อย 3) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้บริโภคที่คุณลักษณะส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัวแตกต่างกันใช้ปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ในเขตกรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

คำสำคัญ : ปัจจัยการที่ส่งผล, การตัดสินใจซื้อ, เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

¹ คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยทองสุข E-mail.bkiddee@thongsook.ac.th

Abstract

The objective of the study is to compare the factors of the decision making by consumer. The procedure of this project to survey 400 consumers. From the collecting data, there are 5 factors: Advertising, Public Relation, Sale Promotion, Personal Selling, and Direct Marketing. The statistical analysis used in the study is facilitated by SPSS software.

1. Most of sampling people is female which is 53.3% male 46.8% It was found consumer has age 31-40 years old, 29.8% . The majority has at least bachelor degree, % most of them are employee, % and with monthly income less above 10,000 - 20,000 baht.

2. The Factors of Marketing Communication for the Decision that they purchase the Beer in overall picture is affected the middle. The most factors that affected people's is personal selling. The second is sale promotion and advertising, public relations, direct marketing accordingly.

3. The result of hypothesis indicated the people who have different gender have the same factor of marketing communication for the decision to Purchase Beer in Bangkok. For the people who have sex, age, high education, occupation and income the factor of marketing communication for the decision to Purchase Beer in Bangkok have significant different of statistic at level .05

Keyword: factors influencing, buying decision, alcohol

บทนำ

เบียร์ได้ถือกำเนิดมา เมื่อกว่า 6,000 ปีก่อนคริสตกาลให้มนุษย์เราได้ลิ้มรสกับเครื่องดื่มของเมาที่ทำมาจากธัญพืชที่เรียกว่าเบียร์นี้ เพราะจากหลักฐานตามประวัติศาสตร์ได้พบภาพเขียนสำหรับใส่เบียร์ในเขตที่อยู่อาศัยของชาวบาบิโลเนีย และยังมีหลักฐานอื่นๆ อีกเช่น พบภาพเขียนโบราณที่สันนิษฐานว่าเป็นภาพเขียนสำหรับการผลิตเบียร์ของชาวสุเมเรียนที่บริเวณอารยธรรมเขตเมโสโปเตเมีย มีการค้นพบหลักฐานในแหล่งอารยธรรมอียิปต์โบราณ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเบียร์ถูกใช้ให้เป็นเครื่องมือเพื่อรักษาโรคและบำรุงสุขภาพ เนื่องจากเบียร์ประกอบไปด้วยสารอาหารหลายชนิด เช่น แคลเซียม ฟอสฟอรัส โปรตีน วิตามินบี วิตามินบี2 และวิตามินซี นอกจากนี้เบียร์ยังให้แคลอรีเพื่อช่วยในการสร้างความอบอุ่นแก่ร่างกายอีกด้วย(อดุลย์ จาตุรงค์กุล, และดลยา จาตุรงค์กุล, 2546: 11)

เบียร์ถือว่าเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชนิดหนึ่งที่ต่างจากเหล้าหรือสุรา เพราะว่าเบียร์เกิดจากการหมักส่ำ วิธีการหมักจะคล้ายกับกะแช่ของไทยที่ทำจากน้ำตาลสด หรือที่ใช้การหมักข้าว

เหนียวล่อง ส่วนเบียร์ใช้การหมักข้าวบาร์เลย์ (Barley) โดยเริ่มต้นจากการเพาะเมล็ดข้าวบาร์เลย์จนเริ่มงอก เกิดเอนไซม์ เปลี่ยน แปลงเป็นน้ำตาลเรียกว่าเป็นข้าวมอลต์ (Malt) แล้วจึงนำไปต้มด้วยความร้อนต่ำกับน้ำที่ปรับสภาพจนได้ที่แบ่งจะเปลี่ยนเป็นน้ำตาลอีกชั้นหนึ่ง จากนั้นส่วนผสมที่ต้มแล้วจะถูกส่งผ่านเข้าเครื่องกรอง เพื่อแยกกากข้าวมอลต์ออก เหลือส่วนที่เป็นของเหลวที่มีน้ำตาลข้าวมอลต์ละลายอยู่ เรียกว่า เวอร์ท (Worth) ซึ่งจะถูกส่งเข้าหม้อต้มแล้วจึงเติมฮ็อพ (Hop) ซึ่งเป็นดอกของพืชล้มลุกที่ทำให้เบียร์มีรสขมกลมกล่อมปลุกกันแพร่หลายมากในทวีปยุโรปเมื่อต้มต่อไปจนได้ที่จึงนำไปทำให้เย็นลง แล้ว กรองแยกกากและส่วนที่เหลือของฮ็อพออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การหมัก ซึ่งต้องอาศัยยีสต์ที่เป็นตัวเปลี่ยนน้ำตาลข้าวมอลต์ส่วนใหญ่ ให้กลายเป็นแอลกอฮอล์และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เมื่อหมักได้ที่แล้วจะนำไปบ่มในถังเก็บที่ควบคุมความดันในห้องที่เย็นจัด เพื่อให้ยีสต์และโปรตีนจากข้าวมอลต์ที่ไม่ละลายตกตะกอน(เพลินทิพย์ โกเมศโสภา,2542 : 22)

เมื่อบ่มจนครบกำหนดอายุแล้ว ก็จะนำเบียร์ที่ได้มารองเอาส่วนที่ตกตะกอนออกเมื่อกรองแล้ว เบียร์ที่ได้นี้เรียกว่า "เบียร์สด" ส่วนหนึ่งจะบรรจุลงถังเพื่อส่งไปบริการผู้นิยมเบียร์สด อีกส่วนหนึ่งจะนำไปบรรจุขวดแล้วผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อโรคหรือพาสเจอร์ไรเซชัน (Pasteurization) เมื่อปิดฉลากแล้วก็พร้อมที่จะส่งให้ผู้บริโภคกรรมวิธีการผลิตเบียร์แต่ละชนิดจะแตกต่างกันที่ขั้นตอน ตัวอย่างเช่น เบียร์ที่เรียกว่า ลาเกอร์ (Lager) ซึ่งเป็นภาษาเยอรมัน แปลว่า "เก็บรักษา" นั้น เป็นเบียร์ที่เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนการหมักแล้ว จะต้องเก็บรักษาไว้ในห้องที่มีความเย็นต่ำไว้อีกระยะหนึ่ง จึงจะนำมารองและสามารถดื่มได้ ร้อยเบียร์ที่ขายกันทั่วโลกประมาณ 90% เป็นเบียร์ลาเกอร์ การผลิตเบียร์ลาเกอร์ซึ่งส่วนใหญ่มีแอลกอฮอล์เพียง 3-5 เปอร์เซ็นต์ จะมีหลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับฝีมือผู้ปรุงเบียร์ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า บรูมาสเตอร์ (Brew Master) และความนิยมของท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้จึงมีเบียร์ประจำท้องถิ่นหรือประจำชาติเกิดขึ้น เช่นเบียร์สิงห์ของไทย เบียร์ซานมิเกล (San Miguel) ของฟิลิปปินส์ เบียร์ชิงเตา (Tsingtao) ของจีน เบียร์ลาวของลาว เป็นต้น ซึ่งเบียร์ของแต่ละชาติจะมีรสแตกต่างกันไป(เรื่องเดียวกัน,อ้างแล้ว, : 26)

คนไทยรู้จักเบียร์ในฐานะเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 มีการนำเข้าสู่ประเทศไทยจนมาเป็นที่แพร่หลาย โดยการนำเข้ามาในงานเลี้ยงต่างๆ ของขุนนางผู้ที่มีความร่ำรวยในสมัยนั้น จนกระทั่งพระยาภิรมย์ภักดี หรือ นายบุญรอด เศรษฐบุตร นักธุรกิจชาวไทย ได้จัดตั้งโรงงานผลิตเบียร์ในย่านหอดตราสิงห์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน การเติบโตอย่างต่อเนื่องของตลาดเบียร์จากอดีตถึงปัจจุบันด้วยการใช้กลยุทธ์ทางด้านราคา คุณภาพ และการสร้างภาพลักษณ์ของความเป็นสากลและความเป็นไทยได้อย่างกลมกลืน ส่งผลให้อุตสาหกรรมการบริโภคเบียร์ของคนไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะในบรรดาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่างๆ เบียร์เป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ดื่มง่าย มีความหวาน ความหอมของธัญพืชที่ใช้ และเบียร์ยังเป็นเครื่องดื่มที่พร้อมดื่ม ไม่ต้องมีส่วนประกอบอื่นมาผสม เช่นโซดา และน้ำแข็งที่ใช้ผสมกับสุรา ใน

ความรู้สึกของผู้บริโภคจึงมีความรู้สึกว่ายี่หร่านั้นมีราคาไม่แพง มีคุณภาพและรสชาติที่เป็นมาตรฐาน ทำให้ยี่หร่านั้นเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นที่นิยมดื่มในประเทศไทยมาเป็นเวลากว่า 70 ปี เป็นธุรกิจมียอดขายได้ติดอันดับ 1 ใน 3 ของประเทศ ทั้งในด้านขนาดของตลาดที่มีมูลค่าสูงกว่า 7.8 หมื่นล้านบาทต่อปี และยังมีการแข่งขันการตลาดที่เข้มข้น ทั้งนี้ก็เพื่อแย่งกันทำส่วนแบ่งทางการตลาดที่เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง(ชาตวิบูลย์ บุพพิภักษ์, 2543 : 7)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อยี่หร่านของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าถึงผู้บริโภคยี่หร่าน และอาจใช้เป็นแนวทางในการวางแผนตลาดหรือกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับผู้สนใจเกี่ยวกับงานทางการตลาดยี่หร่าน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้มีประโยชน์ยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อยี่หร่านของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อยี่หร่านของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภค

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อยี่หร่านของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ลักษณะของแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ และตอนที่ 2 เป็นแบบศึกษาปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจของผู้บริโภคที่เลือกซื้อยี่หร่าน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแยกเป็น การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ การขายส่วนบุคคล และการตลาดแบบขายตรง

ผลการวิจัย

1. ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิง จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 และเพศชาย 187 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 โดยมีระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 53.5 พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 และมีรายได้สุทธิของครอบครัวอยู่ในช่วง 10,000 - 20,000 บาท จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.0

2.ปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อันดับแรกคือ ด้านการขยายรายบุคคล อันดับ 2 คือการส่งเสริมการขาย อันดับ 3 ด้านการโฆษณา อันดับ 4 ด้านการประชาสัมพันธ์ อันดับ 5 คือ ด้านการตลาดทางตรง

3.ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

1) ผู้บริโภคที่มีเพศต่างกัน ใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการโฆษณา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการโฆษณา และด้านการตลาดทางตรง

2) ผู้บริโภคมีอายุต่างกัน ใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการโฆษณา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการโฆษณา และด้านการตลาดทางตรง

3) ผู้บริโภคที่มีอาชีพต่างกัน ใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการโฆษณา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการโฆษณา และด้านการตลาดทางตรง

4) ผู้บริโภคมีรายได้ต่างกัน ใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการโฆษณา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการโฆษณา และด้านการตลาดทางตรง

5) ผู้บริโภคมีระดับการศึกษาต่างกัน ใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการโฆษณา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการโฆษณา และด้านการตลาดทางตรง

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาปัจจัยการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเบียร์ของผู้บริโภคสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการโฆษณา

จากการศึกษาผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าน้ำหนักการตัดสินใจของผู้บริโภคในการด้านการโฆษณาอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 โดยข้อที่ ผู้ซื้อ มีระดับการตัดสินใจในระดับ ปานกลาง ได้แก่ นิตยสาร, วิทย์, ป้ายเคลื่อนไหว, ป้ายบิลบอร์ด, ป้ายข้างรถสาธารณะ, หนังสือโฆษณาในโรงภาพยนตร์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 2.98 3.71 3.06 2.71 และ 2.88 ตามลำดับ ส่วนหนังสือพิมพ์, โทรทัศน์, ผู้ซื้อ มีระดับการตัดสินใจในระดับ มาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 4.20 ตามลำดับและ วิดีโอบอร์ดทางสรรพสินค้า, วิดีโอหน้าชั้นวางสินค้า ผู้ซื้อ มีระดับการตัดสินใจในระดับ น้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 2.43 มีประเด็นที่จะอภิปราย ดังนี้ จากผลจะเห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ให้น้ำหนักการตัดสินใจด้านหนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิดีโอหน้าชั้นวาง หรือในห้างสรรพสินค้าได้รับกระแสตอบรับค่อนข้างน้อย ที่เป็นเช่นนี้เพราะสื่อหนังสือพิมพ์มีอิทธิพลสูงต่อการโน้มน้าวแรงซื้อเพราะเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เช่นเดียวกับสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเข้าถึงมวลชนทุกครัวเรือนเช่นกัน สำหรับสื่อที่โฆษณาในห้างสรรพสินค้ามีบทบาทน้อยอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมิได้เดินในห้างฯ มีข้อสังเกตว่าภาพรวมปัจจัยการตัดสินใจซื้ออยู่ในระดับปานกลางเท่านั้นแสดงให้เห็นว่าสื่อ นิตยสาร, วิทย์, ป้ายเคลื่อนไหว, ป้ายบิลบอร์ด, ป้ายข้างรถสาธารณะ, หนังสือโฆษณาใน โรงภาพยนตร์ ยังไม่ดึงดูดและสร้างกระแสการจูงใจได้ดีพอเพราะฉะนั้นในแวดวงผู้เกี่ยวข้องต้องให้ น้ำหนักการตัดสินใจไปยังสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ หากต้องการสร้างแรงจูงใจอย่างแท้จริง ความข้อนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญธร ลิ้มศิลา (2544) ที่กล่าวว่าการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภค

2. ด้านการส่งเสริมการขาย

จากการศึกษาผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าน้ำหนักการตัดสินใจของผู้บริโภคในการตลาดด้านการส่งเสริมการขายอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 โดยข้อที่ผู้ซื้อ มีระดับการตัดสินใจในระดับ ปานกลาง ได้แก่ เบียร์การ์เด็น, คุปองแลกสินค้า, จัดการแข่งขันกีฬา, ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 3.02 และ 2.71 ตามลำดับส่วน จัดชิงโชค, ของแถม , ลองชิมเบียร์ตัวอย่าง, ผู้ซื้อ มีระดับการตัดสินใจในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 3.98 และ 3.68 ตามลำดับส่วน คอนเสิร์ตแสดงดนตรี ผู้ซื้อ มีระดับการตัดสินใจในระดับน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 จากผลที่ได้รับ มีข้อสังเกตว่า ลูกค้าชอบจัดชิงโชค, ของแถม, ลองชิมเบียร์ตัวอย่าง อยู่ในระดับมากเป็นเพราะผู้บริโภคคนไทยชอบเสี่ยงโชค และของแถม หรือลองชิมเพื่อทดลองของใหม่ ส่วนคอนเสิร์ตแสดงดนตรี ที่มีระดับน้อยอาจเป็นเพราะราคา บัตรค่อนข้างสูง ในขณะที่ผู้บริโภคเบียร์กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้มีรายได้ปานกลาง และเบียร์การ์เด็นที่ได้รับความนิยมน้อยอาจเป็นเพราะผู้บริโภคเคยชินกับกิจกรรมนี้ก็เป็นได้ สอดคล้องกับปิยาณี สมคิด (2544) ที่เห็นว่าอุตสาหกรรมเบียร์ไทยต้องให้ความสำคัญต่อกลยุทธ์การโฆษณาโดยจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษฐานลูกค้า

3. ด้านการประชาสัมพันธ์

จากการศึกษาผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าน้ำหนักการตัดสินใจของผู้บริโภคในการตลาดด้านการประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 โดยข้อที่ผู้ซื้อให้ความสำคัญในระดับปานกลาง ได้แก่ การแถลงข่าว, สารคดี, การร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม, ร่วมจัดงานประเพณีสงกรานต์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 2.74 3.28 และ 3.37 ตามลำดับ ส่วน ร่วมจัดงานประเพณีลอยกระทง และร่วมจัดงานประกวดนางสาวไทย ผู้ซื้อให้ความสำคัญในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 และ 3.51 ตามลำดับ ส่วน การสัมภาษณ์ และวารสารประจำเดือนสมาชิก ผู้ซื้อให้ความสำคัญในระดับน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 และ 2.47 จากข้อมูลข้างต้น อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์เป็นการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายแบบกลมกลืนค่อยเป็นค่อยไปและได้ผลโดยต้องใช้ระยะเวลา และการตกย้ำ ส่วนกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลเช่นการร่วมจัดงานประเพณีสงกรานต์ สามารถเข้าสอดคล้องกับประเพณีไทยที่ทำได้

4. ด้านการขายรายบุคคล

จากการศึกษาผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าน้ำหนักการตัดสินใจของผู้บริโภคในการด้านการขายรายบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 โดยข้อที่ผู้ซื้อให้ความสำคัญในระดับ ปานกลาง ได้แก่ พนักงานแนะนำสินค้าซูเปอร์มาร์เก็ต และพนักงานเสิร์ฟอาหาร-เครื่องดื่ม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 3.12 ตามลำดับ ส่วน พริตตี้ เกิลเชียร์เปียร์ ผู้ซื้อให้ความสำคัญในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 มีข้อสังเกตว่าการขายรายบุคคล เช่น พริตตี้ เกิลเชียร์เปียร์จะมีการเข้าถึงและตรงใจกลุ่มผู้บริโภคได้ดีกว่าขายผ่านร้านค้าทั่วไป นอกจากนี้พฤติกรรมคนไทยยอมรับและตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าโดยเน้นในเรื่องของการซื้อขายแบบปากต่อปาก สอดคล้องกับ ธัญธร ลิ้มศิลา (2544) เสนอว่าการสร้างภาพลักษณ์ของตราสินค้าที่อยู่ในใจของลูกค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าดังเช่นเปียร์สิงห์ และเปียร์ช้างได้จัดทำจนประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการตลาดแบบขายตรง

จากการศึกษาผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าน้ำหนักการตัดสินใจของผู้บริโภคในการด้านการตลาดแบบขายตรง โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 โดยข้อที่ผู้ซื้อให้ความสำคัญในระดับ น้อย ได้แก่ เอส. เอ็ม. เอส. โทรศัพท์มือถือ, อี-บิสเน็ต และ วีซีอาร์บี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 2.59 และ 2.45 ตามลำดับ ส่วน แคตตาล็อก ผู้ซื้อให้ความสำคัญในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 ที่มีระดับน้อยอาจเป็นเพราะสังคมไทยยังต้องมีการติดต่อโดยตรง กับผู้บริโภคโดยตรง ไม่เหมือนในต่างประเทศ เช่น

สหรัฐอเมริกา หรือยุโรป ซึ่งมีทำเลที่ตั้งแตกต่างทางภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศ เช่น หิมะตกหนัก ทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินทางไปซื้อหาสินค้า

6. การอภิปรายผลการทดสอบสมมติฐาน

- ทางด้านเพศ พบว่าผู้บริโภคทั้งเพศชายและหญิงใช้ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแตกต่างกันเนื่องมาจาก การตัดสินใจซื้อเปียร์ของผู้ชาย ขึ้นอยู่กับสถานที่ และบรรยากาศ ตัวอย่างเช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ให้ความสำคัญและความเป็นผู้นำกับผู้ขาย นอกจากนี้ เพศชายยังชอบพบปะสังสรรค์กันเลี้ยงช้างนอกแตกต่างจากผู้หญิงที่สภาพสังคมไทยไม่ส่งเสริมและรังเกียจพฤติกรรมการกินการดื่ม

- ทางด้านอายุ พบว่าผู้มีอายุต่างกัน ใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเปียร์แตกต่างกันเนื่องมาจาก การที่มีอายุต่างกันทำให้ความคิดความต้องการที่จะบริโภคเปียร์ต่างกันแต่ละอายุจึงใช้ปัจจัยการสื่อสารการตลาดต่างกันตามความต้องการของตนเอง ยกตัวอย่างเช่นคนทำงานจะมีกำลังซื้อมากกว่านิสิตนักศึกษา นอกจากนี้แหล่งกินดื่มบันเทิงท่องเที่ยวยามราตรีมักเปิดต้อนรับคนวัยทำงานที่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากการทำงานตลอดวัน

- ทางด้านการศึกษาพบว่าผู้ที่มีการศึกษาต่างกันใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเปียร์แตกต่างกันโดยมากผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะใช้ปัจจัยการสื่อสารการตลาดโดยภาพรวมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ ทั้งนี้ความต่างทางการศึกษาทำให้ความต้องการต่อการบริโภคต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนที่มีการศึกษาสูงมีรสนิยมสูง รายได้สูง และฐานะการงานสูง รวมถึงอาชีพที่มั่นคงกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำ ดังนั้นค่านิยมการดื่มเปียร์จึงเป็นค่านิยมของคนที่มีการศึกษาระดับหนึ่ง ส่วนคนที่มีการศึกษาด้านยิมดื่มเครื่องดื่มที่มีความเข้มข้นของเครื่องดื่มมีเมาในระดับสูงกว่าเปียร์และมีราคาถูกกว่าเช่นเหล้าขาว หรือเหล้าที่มีราคาถูก

- ทางด้านอาชีพพบว่าผู้ที่มีอาชีพต่างกัน ใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเปียร์แตกต่างกันโดยที่ทุกอาชีพจะให้ความสำคัญกับการขายรายบุคคลมากที่สุด ส่วนด้านอื่นๆ แตกต่างกันตามความต้องการในแต่ละอาชีพ เช่นผู้บริโภคที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวและพนักงานเอกชนจะใส่ใจกับด้านขายรายบุคคลมากกว่าอาชีพอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากอาชีพเหล่านี้ใส่ใจกับความละเอียดถี่ถ้วนของข้อมูลที่ตนจะได้รับก็เป็นได้

- ทางด้านรายได้พบว่าผู้ที่มีรายได้ต่างกันใช้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดในการตัดสินใจซื้อเปียร์แตกต่างกันโดยที่ตัวกำหนดหลักคือด้านการส่งเสริมการตลาดในด้านราคา

โดยที่คนที่รายได้มากอาจจะใส่ใจกับการโฆษณาผ่านสื่อน้อยกว่าโดยหันไปให้ความสำคัญกับชื่อเสียงและภาพพจน์ยี่ห้อของเปียร์นั้นๆ มากกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ทางด้านการโฆษณาเป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคให้น้ำหนักอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งในการโฆษณานั้นควรโฆษณาตามความเป็นจริงเพื่อไม่ให้ผู้บริโภคเกิดการเข้าใจผิดจากข้อมูลจริงในสื่อที่ออกมา

2) ทางด้านการส่งเสริมการตลาด ควรสร้างกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี หรือสื่อในทางชักจูงมอมเมาเยาวชน

3) ด้านการประชาสัมพันธ์ การสร้างความน่าเชื่อถือของข่าวของผลิตภัณฑ์ และการแสดงถึงความมีชื่อเสียงของแบรนด์อย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่ผู้บริโภคตระหนักถึง โดยที่ผู้บริโภคจะเกิดความมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์นั้นๆ เป็นผลิตภัณฑ์มาตรฐาน

4) ด้านการขายรายบุคคล ควรจัดให้มีบริการชักจูงโดยไม่ส่อเจตนาหรือ ล่อแหลมไปในทางเพศเกินกว่าจำเป็น

5) ด้านการตลาดทางตรงควรทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความรู้จักคุ้นเคยกับชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์

6) ปัจจัยการสื่อสารการตลาดนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันทุกด้านในการที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อเปียร์ ทั้งนี้ควรใช้ปัจจัยอื่นๆ ทางการตลาดเป็นสิ่งประกอบด้วย กลยุทธ์ที่สำคัญด้านหนึ่งคือการมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อผู้บริโภค ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ปัจจัยในการสื่อสารการตลาดประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นทางการสื่อสารการตลาดของผู้บริโภค เช่น การบริหารและการให้การรับรองคุณภาพที่สามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้าได้

2. ควรศึกษาความต้องการของผู้บริโภคต่อการบริโภคเปียร์ในสถานบริการต่างๆ ตามความต้องการของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ อัครเดชา. (2544). **สื่อและเครื่องมือเพื่อการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คอตเลอร์, ฟิลลิป. (2546). **การจัดการการตลาด** (แปลจาก Marketing Management โดย ชนวรรณ)สงสุวรรณ, อติลา พงศ์ยี่หล้า, อุไรวรรณ แยมเนียม, ยุทธนา ธรรมเจริญ, และยงยุทธ พุพงษ์ศิริพันธ์). กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอช.เอ็น. กรุ๊ป จำกัด.
- จรัส พยัฆราชศักดิ์. (2546). **หลักการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช
- ชาติวุฒิ บุพริกซ์. (2543). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธงชัย สันติวงษ์. (2533). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร
- นภาพรณ คณานุรักษ์, และกัญช์ อินทรโกเศศ. (2546). **การโฆษณา 101**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แบรินด์เอจ จำกัด.
- นภาพรณ คณานุรักษ์ และคณะ. (2546) **การโฆษณา 101**. กรุงเทพมหานคร : เลิฟ แอนด์ ลิฟ
- บัญญัติ จุลนาพันธ์. (2523). **หลักการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- บัญญัติ สิมศิลา. (2544). **หลักการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ด
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2546). **ระเบียบวิธีการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เพลินทิพย์ โกเมศโสภา. (2542). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2546). **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร
- ศูนย์ข้อมูลการตลาด มาร์เก็ตติ้งอินโฟเซอริวิส. (2547). **จำนวนผู้บริโภคเปียร์ในเขต**
- กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2547). **ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด**. กรุงเทพมหานคร:บริษัทธรรมสาร
- จำกัด.
- _____. (2542). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร:บริษัทธีระฟิล์ม และไซแมก จำกัด.
- อัฉินา เศรษฐบุตร. (2539). **การบริหารการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล, และดลยา จาตุรงค์กุล. (2546). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร :
- บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- Nielsen Media Research. (2547, 21 มีนาคม). **“งบโฆษณาเปียร์”**. สยามธุรกิจ
- Harold J. Leavitt. (1964). **Consumer Behavior**. New Jesy : Prentice Hall
- Eagel Blackwell & Miniard. (1986). **Consumer Behavior**. New York : Holt

พุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่าย ของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

Buddhist Approach for Network Management System Development of Local Community Enterprises

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์¹
สมคิด พุ่มทุเรียน
ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย
คชามาต ชนะศักดิ์
ปัญญา พรหมบุตร

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสภาพการจัดการของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น 3) เพื่อบูรณาการพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นการดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การลงภาคสนามในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ 4 คน ผู้นำกลุ่ม 4 รูป/คน ประชาชนในพื้นที่ 14 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 22 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทชุมชนและสภาพการจัดการของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวนทั้งสองแห่งมีบริบทโครงสร้างและสภาพการจัดการของกลุ่มคล้ายคลึงกัน มีเครือข่ายที่เป็นเครือญาติกัน มีความเชื่อมโยงเครือข่ายแรงงานการผลิตร่วมกันซึ่งมีสมาชิกบางส่วนในครอบครัวได้กระจายสมาชิกเข้ามาร่วมกลุ่มหรืออยู่ในกลุ่มทำงานอาชีพเสริมทั้งสองแห่งด้วยกัน ส่วนความต่างนั้นวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวนจะเป็นการผลิตในรูปแบบแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรคือการนำกล้วยมาแปรรูปเป็นอาชีพเสริมของคนในชุมชนท้องถิ่นที่ว่างจากการทำเกษตร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยนั้นผลิตภัณฑ์เป็นหัตถกรรมผลิตดอกไม้ประดิษฐ์โดยเฉพาะดอกไม้เงินทองที่สร้างรายได้ให้กับกลุ่มมากเป็นอาชีพเสริมกับคนใน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail. anongnat5152@gmail.com

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

ชุมชนท้องถิ่นเช่นกัน สภาพการบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบมากนักทั้งสองกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการจัดการเครือข่ายคล้ายคลึงกัน คือ มีเครือข่ายด้านการจัดการ เครือข่ายการตลาด เครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายหน่วยงานราชการ เครือข่ายการเรียนรู้เทคโนโลยี สิ่งสำคัญทั้งสองวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายทางการตลาดที่กว้างขวางมากเพราะเป็นที่ยอมรับของตลาดในจังหวัดและต่างจังหวัด

2. พุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นโดยการนำหลักธรรม หลักสัปปริสธรรม 7 หลักพรวาสธรรม 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นทั้งสองแห่ง พบว่าในการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวน ทั้งสองมีระบบการจัดการที่ดีขึ้นเป็นระบบขึ้นโดยหลักธรรมเป็นพุทธวิธีที่สอดแทรกแฝงอยู่ในการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้การพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายเทคโนโลยีการเรียนรู้และเครือข่ายหน่วยราชการ มีความเชื่อมโยงเครือข่ายโดยใช้พุทธวิธีทั้งหมดส่งผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนคือความเข้มแข็งมั่นคงของสองกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

3) เพื่อบูรณาการพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการบูรณาการพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นทั้งสองกลุ่ม พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวน เห็นการบูรณาการพุทธวิธีมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หลักสัปปริสธรรม 7 ธรรมของคณฺธี ใช้บูรณาการในการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคน ซึ่งคนเหล่านั้นก็คือคนในชุมชนท้องถิ่นที่มาร่วมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน การบูรณาการกับหลักการจัดการ คือ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน ต้องแฝงหลักธรรมในการบูรณาการให้เข้าถึงคนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตน จนเกิดการเชื่อมโยงเป็นระบบพัฒนาระบบเครือข่ายการจัดการวิสาหกิจชุมชนและส่งผลต่อเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายเทคโนโลยีและการเรียนรู้ เครือข่ายหน่วยงานราชการ เพราะถ้าสมาชิกในกลุ่มเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนของตนก็คือบ้านของเรา ผู้ครองเรือน หลักพรวาสธรรม 4 มาบูรณาการเป็นพุทธวิธีเกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท อดทน เสียสละ จริ่งจัง จะทำให้มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจที่ยั่งยืนได้ แต่ถ้าวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งมีการบริหารจัดการที่มีแต่การแข่งขันกันกับกลุ่มอื่นหรือคนในกลุ่มเดียวกันโดยจะแสวงหาแต่กำไร ให้กับสมาชิกภายในกลุ่มหรือองค์กรนั้นก็เกิดการแข่งขันแย่งกันไม่เกิดความยั่งยืน กระนั้นถ้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักการบริหารจัดการโดยนำหลักธรรมที่เหมาะสมมาเป็นพุทธวิธีเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นโดยมาบูรณาการให้เข้ากับหลักการบริหารงานในปัจจุบันจะเป็นการบริหารจัดการที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนมั่นคงตลอดไป

คำสำคัญ : พุทธวิธี, การพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the context and state of the management of local community enterprises, 2) to study the Buddhist approach for the network management system development of the local community enterprises, and 3) to integrate the Buddhist approach for the network management system development of the local community enterprises. This research applied the Qualitative Research with the in-depth interview and focus group discussion. The sample was 22 people consisting of 4 government officers, 4 leaders and 14 people in the area.

Results of the Research

1. The context and state of the management of local community enterprise: artificial flowers and souvenir of Wassana community enterprise and sugar-boiled banana puree with fresh coconut milk of Mae Lumjuan community enterprise was similar. Their networks were relatives. However, sugar-boiled banana puree with fresh coconut milk of Mae Lumjuan community enterprise was the Agriproduct processing such as banana. The artificial flowers and souvenir of Wassana community enterprise was the handicraft in producing the artificial flowers, especially funeral wood flower. The management of both community enterprises was not quite systematic. The network management was similar such as the management, marketing, raw materials, government sectors and technology learning. Especially, both community enterprises had the wide marketing network.

2. The Buddhist approach for the network management system development of the local community enterprises with the application of the Sappurisa-dhamma (virtues of a gentleman) and the Gharavasa-dhamma (virtues for a good household life) found both community enterprises' management system was more efficient with the Dhamma principles as the Buddhist approach integrating the management, production, marketing, finance, and other activities. These effected the network management system development of the local community enterprises in raw materials, production, marketing, technology learning and government sectors having the network connection by the application of the Buddhist approach. Therefore, both community enterprises had the sustainable strength.

3. The integration of the Buddhist approach for the network management system development of the local community enterprises found that the Dhamma principle was important to integrate the Buddhist approach for the network management system development of both local community enterprises. Both local community enterprises gave the importance to the integration of the

Buddhist approach for the management of the community enterprises. The Sappurisa-dhamma (virtues of a gentleman) was applied in the personal management: the people in the local communities and the local resources for the network management of the community enterprises. The management, production, marketing, and finance should integrate the Dhamma principle for the connection as the network management system development of the community enterprises and affect the law material network, production network, marketing network, technology learning network and government sectors network. The Gharavasa-dhamma was integrated for the cooperation in the work, the honesty, the trust, and the serious working. The good management was the sustainable network management system development of the community enterprises. However, both local community enterprises had the management with the competition by seeking to the profit for the members of the group or the organizations. Therefore, the community enterprises should integrate the Dhamma principles as the Buddhist approach to be the guidelines for the network management system development of the local community enterprises in the sustainable and strong management.

Keywords : Buddhist Approach , Netword Management System Development, Community enterprise

1.บทนำ

การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนของรัฐบาลนั้นมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มผลักดันให้เป็นวิสาหกิจชุมชน นับว่าเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนฐานรากที่ได้ดำเนินมาระยะหนึ่งและประสบผลสำเร็จในระดับที่พึงพอใจของทุกฝ่าย สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญและมีการพัฒนาต่อยอด คือการส่งเสริมการสร้างเครือข่าย ควรส่งเสริมให้มีการขยายเครือข่ายการตลาด เช่น จัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์และของฝากการส่งเสริมสนับสนุนให้เครือข่ายเกื้อกูลของกลุ่มผู้ผลิต เครือข่ายด้านการตลาดให้เชื่อมโยงถึงระดับต่างประเทศ เพื่อให้ขยายผลสู่การพัฒนาด้านการผลิต และพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่สนองต่อความต้องการของตลาดทุกระดับและการให้ความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชนความร่วมมือร่วมใจกันของทุกฝ่ายจะสามารถผลักดันและสนับสนุนให้เศรษฐกิจฐานรากมีการพัฒนาอย่างมั่นคง บนพื้นฐานของการพัฒนาตนเองของคนในชุมชนโดยการผสมผสานภูมิปัญญาเทคโนโลยี และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เข้าด้วยกันอย่างลงตัว²

² ฉัตรนา พรมมา, การพัฒนาเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างครบวงจรภายใต้นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม 6 จังหวัดภาคเหนือ, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ก.พ. - ก.ค.2548 หน้า 79 - 89.

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดนครสวรรค์ มีรูปแบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาและเกื้อกูล โดยชาวบ้านได้อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งอาหาร พืชสมุนไพร ขุดดินเหนียวไปปั้นเป็นเครื่องปั้นดินเผา เปลือกข้าวโพดทำดอกไม้ประดิษฐ์ กลัวยแปรรูปและขนมไทย ตลอดจนทำปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุธรรมชาติ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมสืบมา ความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าว สร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดเป็นกลุ่มแม่บ้านเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและครอบครัวทำให้สำนักงานเกษตรจังหวัดได้เข้ามามีส่วนพัฒนาเกษตรกรในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประกอบอาชีพการเกษตร และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลายและดำเนินกิจการพื้นฐานของชุมชนให้ความยั่งยืนและมีมาตรฐานผลผลิตทางการเกษตรหรือสินค้าจากการแปรรูปหรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ เมื่อปี 2548 มี พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ และเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและมีวิถีชีวิตร่วมกันและร่วมกันประกอบกิจการ ประกอบอาชีพดังกล่าว เพื่อสร้างรายได้ ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความมั่นใจในการดำเนินกิจการ โดยมี พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมารองรับความเข้มแข็งและการ สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและเศรษฐกิจชุมชนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง การพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนอันจะยังผลให้ชุมชนพึ่งพา ตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันในการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใดๆรวมถึงการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการกิจการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป

การประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลายรวมทั้งการรวมกลุ่มกันจัดทำเป็นแบบวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นกิจการชุมชน โดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชนในการดำเนินกิจการดังกล่าว จุดมุ่งหมายของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ของชุมชนฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งหลักการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนคือ การทำให้สินทรัพย์ของชุมชนกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่า และทำให้เป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าเพิ่ม เพื่อนำไปสู่สินค้าของชุมชนทำให้เกิดรายได้ และกลายเป็นสินทรัพย์ของชุมชนเพื่อให้รากฐานเศรษฐกิจมั่นคง ซึ่งมาจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นเครื่องมือประสานการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจสมัยใหม่กับวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเป็นที่พึ่งพาของประชาชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แต่เนื่องจากในปัจจุบัน กระแสบริโภคนิยมจากภายนอก ได้สร้างค่านิยมในการบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อ เคยชินกับการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์ ซึ่งผูกโยงกับการแสวงประโยชน์และการเมืองท้องถิ่น ทำให้ชุมชนขาดความเข้มแข็งในการพึ่งตนเอง ขาดจิตสำนึกในการรักและหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่น ตลอดจนละเลยมองข้าม และดูหมิ่นคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมา ท่ามกลางสภาพที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดเพื่อปากท้อง ชาวบ้านต่างก็ใช้อยบายมุขและการเสพสุรามอมเมาจิตใจให้จบสิ้นไปวันต่อวัน ก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมและหลักศีลธรรมอันดี ไม่ค่อยมีผู้ใดให้ความสนใจหรือเสียสละทุ่มเทงานเพื่อส่วนรวม นับเป็นวิกฤตการณ์ที่น่าวิตก รวมถึงมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าหลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจมีหลายประการ เช่น สัปปุริสธรรม 7 หลักขรวาจาธรรม 4 เป็นต้นแม้ว่าหลักธรรม

เหล่านี้จะเป็นธรรมขั้นๆ ระดับสังคมที่เข้าใจง่าย แต่ก็มีความละเอียดลึกซึ้ง ที่จำเป็นต้องนำมาตีความขยายความ ประยุกต์ใช้ให้เป็นจึงจะก่อเกิดประโยชน์กับชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้ได้ หมายถึงว่าจะใช้เพียงหลักธรรมเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้เท่านั้นยังไม่สมบูรณ์ ไม่ถึงที่สุดแห่งความดี ดังนั้นจึงต้องมีการกระทำดียิ่งกว่านี้ที่เป็นฐานทางด้านจิตใจอีกชุดมาเป็นฐานแห่งความดีนี้ และในทางกลับกันจะทำให้ด้านเดียวแต่เฉพาะจิตใจและปัญญาเท่านั้นก็เป็นไปไม่ได้ จำต้องพึ่งพาความดีงามที่มาจาก การลงมือกระทำ จากการสร้างสรรค์ระดับสังคมด้วยจึงจะทำให้เกิดความดีงามที่สมบูรณ์ตามแนวทางของหลักธรรมชุดนี้ สารธรรมเหล่านี้ เน้นไปในด้านการจัดการชีวิตด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เน้นโครงสร้างทางจิตภาพ เป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวบุคคล เมื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นในจิตของมนุษย์คนใด เขาย่อมมีความพร้อมที่จะดำเนินกิจการต่างๆ ทั้งในแง่ของส่วนตนและส่วนรวม อย่างได้ผล งานวิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมร่วมกันของร่วมกันคนหลายๆ คน ดังนั้น การรู้จักตัวเองแล้วขยายวงกว้างออกไป รู้จักอุปนิสัยใจคอคน รู้จักถึงความต้องการ ความปรารถนา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ตลอดถึงการรู้จักธรรม เลือกเวลากระทำจะทำให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จวิสาหกิจชุมชน คือในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจในระดับรากหญ้าอยู่มากมาย ซึ่งเป็นธุรกิจที่ยังมีขนาดไม่ถึงวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SME) หรือสหกรณ์ แต่เป็นธุรกิจที่สามารถช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศได้ในระดับหนึ่ง ธุรกิจในระดับนี้ยังมีปัญหาที่ประสบอยู่ คือ 1) ไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ 2) การสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย และความต้องการไม่ชัดเจน รัฐบาลจึงกำหนดให้มีการออกกฎหมายรองรับการประกอบการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งงานหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร ดังนี้ (1) ระดับปฐมนิเทศ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย ในการนำทุนชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ (2) ระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจ และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และขนาดกลาง ต่อไป (3) การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน (1) การรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีความมั่นคงยั่งยืน

ในจังหวัดนครสวรรค์มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดนครสวรรค์จำนวน 1,029 กลุ่มที่ได้รับการจดทะเบียน³ ซึ่งทางผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์ซึ่งในอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 182 กลุ่มจาก 17 ตำบล อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทางผู้วิจัยได้เลือกวิสาหกิจชุมชนรายใหญ่ของอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์มีด้วยกัน 2 วิสาหกิจชุมชนคือ 1.กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วย 2.กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวน ทั้งสองวิสาหกิจชุมชนนี้ได้สร้างรายได้ให้กับชุมชนแต่สิ่งหนึ่งของวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่มยังมีปัญหาการจัดการเครือข่าย ทางการตลาด เครือข่ายทางหน่วยงานราชการ เครือข่ายทางการเรียนรู้เทคโนโลยี และเครือข่ายวัตถุดิบในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพราะคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ต่างมีความคิดหลากหลาย บางครอบครัวไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายเพราะเนื่องจากไม่เข้าใจในระบบการทำงานของวิสาหกิจชุมชน เข้าใจแต่ทำให้ทางครอบครัวในชุมชนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายก็พอ ส่วนการทำงานหรือการบริหารในการสร้างเครือข่ายเป็นหน้าที่ประธานวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ส่วนสมาชิกเป็นผู้ปฏิบัติตามประธานวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการเท่านั้น นี่ก็เป็นปัญหาหนึ่งในการขับเคลื่อนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นข้างล่างหรือค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากขาดความร่วมมือบางส่วนในชุมชน

ดังนั้นผู้วิจัยสนใจที่จะเรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้าน เพื่อหาแนวทางและกำหนดทิศทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีเครือข่ายความหลากหลายมากขึ้นโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพุทธวิธีในการสร้างเครือข่าย ให้ระบบการบริหารจัดการของชุมชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมสมัยใหม่ โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมพัฒนาตนเองในทุกขั้นตอน การที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นที่จะต้องตั้งเครือข่ายเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นและการเรียนรู้ด้านอื่นๆอีกด้วย ทางกลุ่มยังมีเครือข่ายที่จะทำการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสามารถแก้ไขปัญหาได้เอง อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสภาพการจัดการของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาพุทธวิธีในการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น
3. เพื่อบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

³ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, แบบรายงาน สวช.01_3, สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ปรับปรุงวันที่ 4 พฤษภาคม 2560.

3.วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือในการศึกษาและแนวคำถามปรับตามสภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา มีดังนี้

1) แบบสำรวจบริบทชุมชน โครงสร้าง สภาพทั่วไปของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน วนสาตอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวน

2) แบบสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interviews) มีการกำหนดโครงสร้างประเด็นเป็น 4 ส่วน 1.ประวัติการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน 2. ลักษณะข้อความสัมภาษณ์ประกอบด้วย สภาพการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ด้านเครือข่ายการตลาด ด้านเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายทางหน่วยงานราชการ เครือข่ายทางการเรียนรู้ เทคโนโลยี ด้านปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะ 3.หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น 4. บูรณาการหลักพุทธธรรมให้เป็นพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

3) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อทราบถึงทิศทางและแนวคิด กระบวนการสร้าง พุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

4) วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ผู้วิจัยได้ใช้เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปเป็นเครื่องมือในครั้งนี้จึงขออนุญาตผู้สัมภาษณ์ขณะทำการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตไม่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยบันทึกภาพกิจกรรมต่างๆเพื่อเป็นหลักฐานเครื่องมือในการวิจัย

4.ผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนและสภาพการจัดการของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

วิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าที่มีผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันแต่มีหลักการทำงานการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนคล้ายคลึงกัน มีเครือข่ายที่เป็นเครือญาติกัน มีความเชื่อมโยงเครือข่ายแรงงานการผลิตร่วมกันซึ่งมีสมาชิกบางส่วนในครอบครัวได้กระจายสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มหรืออยู่ในกลุ่มทำงานอาชีพเสริมทั้งสองแห่งด้วยกันวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวนจะเป็นการผลิตในรูปแบบแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรก็คือกล้วยนั่นเองนำมาเป็นอาชีพเสริมของคนในกลุ่มยามว่างงานจากการทำเกษตรหรือเป็นอาชีพหลักให้กับคนในครอบครัวที่ยังไม่มีอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวนสาตอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยนั้นผลิตภัณฑ์เป็นหัตถกรรมผลิตดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยเป็นอาชีพเสริมหลังจากการทำอาชีพหลักเช่นกัน สภาพการบริหารจัดการเครือข่ายทั้งสองวิสาหกิจชุมชนมีการจัดการเครือข่ายคล้ายคลึงกัน คือ มีเครือข่ายด้านการจัดการ เครือข่ายการตลาด เครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายหน่วยงานราชการ เครือข่ายการเรียนรู้เทคโนโลยี สิ่งสำคัญทั้งสองวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายทางการตลาดที่กว้างขวางมากเพราะเป็นที่ยอมรับของตลาดในจังหวัดและต่างจังหวัด

2 พุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

ในการวิจัยครั้งนี้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างพุทธวิธีการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโดยใช้หลักธรรม 2 หลักธรรมด้วยกัน คือ 1) หลักสัปปุริสธรรม 2) หลักฆราวาสธรรม พบว่า

1.วิสาหกิจชุมชนวนาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วย

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้สรุปไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การบริหารจัดการกลุ่ม 2) ด้านการตลาด 3) ด้านการผลิต 4) ด้านการเงิน พุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวนาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยนั้นใช้หลักธรรมใดมาสืบสนับสนุนเป็นพุทธวิธีการจัดการคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่มได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การบริหารจัดการกลุ่มสมาชิก ซึ่งประกอบด้วย (1)ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น วัตถุประสงค์ของกลุ่ม กฎระเบียบของกลุ่ม อำนาจหน้าที่ของกลุ่ม การเปลี่ยนแปลง ฐานข้อมูลต่างๆของกลุ่ม (2) ด้านการเป็นผู้นำกลุ่ม เช่น ประธานและกรรมการ เข้าใจกระบวนการทำงานของกลุ่มเป็นอย่างดี (3) ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน เช่น การประชุมติดตาม (4) ด้านความสามารถและฝึกฝนความรู้ เช่น มอบหมายงานให้ เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งเป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม 7 โดยที่เริ่มต้นด้วยการแสวงหาความรู้ แนวทาง รูปแบบ ตลอดจนถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตลอดจนติดตามผลการดำเนินงาน

2) ด้านการตลาด ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านตลาดและลูกค้า เช่น มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อลูกค้า ที่มีความต้องการสินค้าของกลุ่มเป้าหมาย การวางแผนการตลาดที่มีความชัดเจน สินค้ามีคุณภาพ (2) ด้านการสั่งซื้อสินค้า เช่น การบันทึกการสั่งซื้อ ส่งมอบสินค้าถูกต้องตรงเวลา ยืนยันความ ถูกต้องในการสั่งซื้อ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ด้านการตลาด ได้แก่ หลักขรรวาสธรรม

3) ด้านการผลิต แบ่งเป็น (1) ด้านการจัดซื้อวัตถุดิบ เช่น แหล่งที่มาของวัตถุดิบโดยจัดหาเครือข่ายวัตถุดิบ บันทึกจัดหา ตรวจสอบวัตถุดิบ เป็นต้น (2) ด้านการผลิตสินค้า เช่น มีแผนการผลิต การแบ่งงานกันทำเป็นขั้นตอน วิธีการ ตรวจสอบ ควบคุมการผลิตให้ ถูกต้องตามขั้นตอนการผลิต (3) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์การผลิต สถานที่การผลิต คือดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ สถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ (4) ด้านบรรจุภัณฑ์และจัดส่งสินค้า ได้แก่ การบรรจุหีบห่อ ฉลาก และวิธีการเก็บรักษา และการจัดส่งผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ตรงเวลา หลักธรรมที่ใช้ด้านการผลิต ได้แก่ หลักปุริสธรรม 7 และหลักขรรวาสธรรม 4

4) ด้านการเงิน ซึ่งแบ่งเป็น (1) ด้านรายรับ-รายจ่าย คือ บันทึกการรับ-จ่าย ระบบบัญชีเป็นปัจจุบันโปร่งใสและตรวจสอบได้ (2) ด้านต้นทุนและกำไร เช่น สรุปผลกำไร ขาดทุนตามรอบระยะเวลา (3) ด้านการเงินของกลุ่ม เช่น ระดมทุน จัดสรรผลกำไร ระเบียบการใช้จ่ายเงินเป็นไปด้วยความโปร่งใส (4) ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน เช่น บันทึกการรายทรัพย์สินและหนี้สิน โปร่งใสตรวจสอบได้ หลักธรรมที่ใช้ในด้านการเงิน ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม 7 และขรรวาสธรรม 4

การจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการบริหารจัดการโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเครือข่ายวัตถุดิบ เช่น แหล่งวัตถุดิบที่อื่นนอกจากในพื้นที่ (2) ด้านเครือข่ายการผลิต เช่น มีเครือข่ายการผลิตโดยมีฝีมือการผลิตสามารถต่อยอดจากกลุ่มเดิม ขยายเครือข่ายการผลิตจากที่เดิม(3) ด้านเครือข่ายตลาด เช่น มีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้ามียอดจำหน่ายมากมีเครือข่ายในการจำหน่ายสินค้า

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

มากขึ้น หรือบรรจุกัมภ์ (4) ด้านเครือข่ายการเรียนรู้เทคโนโลยี เช่น การพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ฝึกอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีในการผลิต (5) เครือข่ายหน่วยงานราชการจะช่วยสนับสนุนให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง ทำให้เกิดการพัฒนาด้านหลายด้าน และสามารถเชื่อมโยงด้านต่างๆของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หลักธรรมที่ใช้ในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม 7 และพรวาสธรรม 4

2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวน

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) ด้านการตลาด 3) ด้านการผลิต 4) ด้านการเงิน พุทธวิธีพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดนั้นใช้หลักธรรมจะใช้หลักธรรมใดมาสนับสนุนเป็นพุทธวิธีจัดการ จากการสนทนากลุ่มได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

(1) ด้านการจัดการ

การใช้หลักพุทธธรรมเป็นพุทธวิธีในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็น 4 ด้านได้แก่ ด้านโครงสร้างของกลุ่ม ด้านผู้นำกลุ่ม ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน ด้านความสามารถและฝึกฝนความรู้ โดยมีหัวข้อธรรมที่นำมาใช้ในประเด็นนี้ ได้แก่ หลักปฐิสรธรรม 7 หลักพรวาสธรรม 4 จาก ด้านโครงสร้างกลุ่มและสมาชิกเน้นการประชุม การให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความรักซึ่งกันและกันการกระตุ้นให้สมาชิกนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านสามารถและแฝงอยู่ในการดำเนินงานในหัวใจของสมาชิกผู้ทำงาน กระตุ้นให้มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเทเวลา เสียสละ จริ่งจ้ง มุ่งประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าประโยชน์

2) ด้านการตลาด

การใช้หลักพุทธธรรมเป็นพุทธวิธีในการบริหารจัดการด้านการตลาด คือ พรวาสธรรม จากการสนทนากลุ่มในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า การนำหลักพุทธศาสนาใช้ในการจัดการด้านตลาดและลูกค้า คือ ต้องมีความซื่อสัตย์กับลูกค้า ซื่อตรงต่อลูกค้า สินค้ามีคุณภาพ (2) ด้านการสั่งซื้อสินค้า เช่น การบันทึกการสั่งซื้อ ส่งมอบสินค้าถูกต้องตรงเวลา ยืนยันความ ถูกต้องในการสั่งซื้อ

3) ด้านการผลิต

การใช้หลักพุทธธรรมเป็นพุทธวิธีในการบริหารจัดการด้านการผลิต คือ หลักปฐิสรธรรม 7 และหลักพรวาสธรรม 4 ในด้านการจัดซื้อวัตถุดิบ เช่น แหล่งที่มาของวัตถุดิบโดยจัดหาเครือข่ายวัตถุดิบ บันทึกจัดหา ตรวจสอบวัตถุดิบ เป็นต้น (2) ด้านการผลิตสินค้า เช่น มีแผนการผลิต การแบ่งงานกันทำเป็นขั้นตอน วิธีการ ตรวจสอบ ควบคุมการผลิตให้ ถูกต้องตามขั้นตอนการผลิต (3) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์การผลิต สถานที่การผลิต คือดูแลรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ สถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ (4) ด้านบรรจุภัณฑ์และจัดส่งสินค้า ได้แก่ การบรรจุหีบห่อ ฉลาก และวิธีการเก็บรักษา และการจัดส่งผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ตรงเวลา

4) ด้านการเงิน

การใช้หลักพุทธธรรมเป็นพุทธวิธีในการบริหารจัดการด้านการเงิน คือ หลักปฐิสรธรรม 7 และหลักพรวาสธรรม 4 ซึ่งแบ่งเป็น (1) ด้านรายรับ-รายจ่าย คือ บันทึกการรับ-จ่าย ระบบ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

บัญชีเป็นปัจจุบันโปร่งใสและตรวจสอบได้ (2) ด้านต้นทุนและกำไร เช่น สรุปผลกำไร ขาดทุนตามรอบระยะเวลา (3) ด้านการเงินของกลุ่ม เช่น ระดมทุน จัดสรรผลกำไร ระเบียบการใช้จ่ายเงินเป็นไปด้วยความโปร่งใส (4) ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน เช่น บันทึกรายการทรัพย์สินและหนี้สินโปร่งใสตรวจสอบได้ หลักธรรมที่ใช้ในการการเงิน ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม 7 และฆราวาสธรรม

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเครือข่ายวัตถุดิบ เช่น แหล่งวัตถุดิบที่อยู่นอกจากในพื้นที่ (2) ด้านเครือข่ายการผลิต เช่น มีเครือข่ายการผลิตโดยมีฝีมือการผลิตสามารถต่อยอดจากกลุ่มเดิม ขยายเครือข่ายการผลิตจากที่เดิม (3) ด้านเครือข่ายตลาด เช่น มีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้ามียอดขายจำนวนมากมีเครือข่ายในการจำหน่ายสินค้ามากขึ้น หรือบรรจุก้นท์ (4) ด้านเครือข่ายการเรียนรู้เทคโนโลยี เช่น การพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ฝึกอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีในการผลิต (5) เครือข่ายหน่วยงานราชการ จะช่วยสนับสนุนให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง ทำให้เกิดการพัฒนาในหลายๆด้าน และสามารถเชื่อมโยงด้านต่างๆของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หลักธรรมที่ใช้ในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม 7 และฆราวาสธรรม 4

หลักสัปปุริสธรรม เป็นหลักธรรมที่ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อทำให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ตระหนักในเหตุผลรู้จักการวางตัวพอเหมาะพอดีทั้งเศรษฐกิจ และสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีความเป็นตัวของตัวเอง จึงมีความสำคัญมากต่อการบริหารจัดการและเป็นพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น โดยมีการประยุกต์ใช้ทางบวกกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับสภาพด้านการจัดการ ด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านวัตถุดิบของวิสาหกิจชุมชนโดยมีเครือข่ายการตลาด เครือข่ายด้านการผลิต เครือข่ายด้านวัตถุดิบ เครือข่ายด้านการเรียนรู้เทคโนโลยี ตลอดจนเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐเพื่อคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์การสนับสนุนการผลิต และด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตแม่ลำจวนให้มีการสร้างเครือข่ายการจัดการวิสาหกิจให้มีความยั่งยืนตลอดไป

ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน มี 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ เป็นเครื่องดำรงความเป็นฆราวาส ในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ไม่ให้เกิดโทษทุกข์ใดๆ และเกิดความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน เป็นหลักธรรมหนึ่งที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนคนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประพฤติปฏิบัติให้มีความมั่นคงและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขมีคุณภาพชีวิตครอบครัวที่ดีซึ่งการใช้หลักธรรมนี้เป็นการดีสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพราะการที่เรามีสัจจะในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนย่อมที่เกียติเป็นที่ยอมรับกันในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เมื่อมีทมะ ย่อมได้ปัญญาในการทำงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ฝึกฝนอาชีพในวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตแม่ลำจวน ตลอดจนการปรับตัวในการทำงานในกลุ่มอาชีพของตนก็ส่งผลให้ทุกคนในครอบครัวมี

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

ความสุข เมื่อมีขันติ ย่อมเกิดทรัพย์ในบ้าน การมีความอดทน ต่ออาชีพเสริมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งนำพารายได้มาให้กับคนในครอบครัวโดยตั้งใจทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเพื่อให้ครอบครัวได้มีความสุข เมื่อมีจาคะ ย่อมเกิดมิตรที่ดี เพราะความเสียสละในการทำงานกลุ่มวิสาหกิจมีความสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนและยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปในทางที่ดีทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มและสร้างคุณภาพการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเป็นไปด้วยดี

3.บูรณาการพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

บูรณาการ 1 สัปปริสธรรม ธรรมของสัตว์บุรุษ, ธรรมของคนดี

1) ธัมมัญญตา ธัมมัญญตา (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือรู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผลตลอดจนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนว่าสานดอกไม้นี้ประดิษฐ์และของชำร่วยมีประธานกลุ่มคือคุณวาสนา ชมชาติที่มีหน้าที่ที่ต้องบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยคุณวาสนา ชมชาติซึ่งถ้าบูรณาการเข้ากับหลักธรรมคือหลักธัมมัญญตานี้ คุณวาสนามองว่าความเป็นจริงอาชีพของคนในตำบลหนองกระโดนส่วนใหญ่ทำนาทำไร่เมื่อถึงเวลาหมดหน้าทำนาก็ไปทำงานกันที่ต่างจังหวัด ก็เลยคิดว่า ต้องหาอาชีพเสริมเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ได้ก็เลยชักชวนเครือข่ายซึ่งเป็นเครือข่ายการผลิตที่ดีเพื่อทำรายได้เสริมโดยเริ่มต้นจากการสอนการทำดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยกับกลุ่มเครือข่ายของตนก่อน หลังจากนั้นก็เริ่มก็เครือข่ายการผลิตโดยขยายผลโดยชักชวนคนในหมู่บ้านมาร่วมกันทำดอกไม้ เมื่อชาวบ้านเห็นว่าการที่ทำดอกไม้ประดิษฐ์สามารถทำรายได้ให้กับครอบครัวได้มากพอสมควร หลังจากนั้นคุณวาสนาก็ได้วางแผนกับชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มโดยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่รัฐในการจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มคุณวาสนามีเป้าหมายของกลุ่มองค์กรโดยจะทำองค์กรกลุ่มให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ณ ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่าสานดอกไม้นี้ประดิษฐ์และของชำร่วย มีคนรู้จักมากมายและมีเครือข่ายการผลิตนอกพื้นที่หมู่บ้านมากขึ้นเพราะการที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของคุณวาสนามีรายได้เข้ากลุ่มและครอบครัวของสมาชิกของกลุ่มเป็นมีความต้องการสินค้าตลาดคลอต่างสูงเพราะประธานกลุ่มและสมาชิกมีหลักธรรมในการทำงานในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพนั่นเอง

เช่นเดียวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจานเริ่มต้นแต่เดิมชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่เนื่องจากฝนแล้งไม่มีน้ำที่เพียงพอแก่การทำเกษตรกรรม ชาวบ้านจึงต้องหาอาชีพเสริมเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ในช่วงที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้จึงมีความคิดที่จะหารายได้เพิ่มเติมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เริ่มจาก คุณลำจาน ชมชาติซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มต่างก็ทดลองวิธีการต่างๆด้วยความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีความรู้เกี่ยวกับกล้วยกวนกะทิสด ก็มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านแปรรูปกล้วยกวนกะทิสด ตำบลหนองกระโดนตามแนวนโยบายของรัฐบาล ในการดำเนินงานเพื่อให้ท้องถิ่นนั้นมีขีดความสามารถ ในการจัดระบบและบริหารจัดการตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้าน สู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน เพื่อ

กระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านเนินมะขามงามเป็นเศรษฐกิจระดับชุมชนให้มีรายได้ให้กับคนในครอบครัวได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น

คุณลำจวนใช้หลักธรรมคือหลักธัมมัญญutanันรู้ว่าความเป็นจริงในพื้นที่มีกล้วยเป็นจำนวนมากแต่ละคนมีสวนกล้วยมากมายส่วนใหญ่นำไปตัดขาย ดังนั้นเพื่อเป็นสร้างรายได้ให้กับประชาชนชุมชนในท้องถิ่น ให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามนโยบายของภาครัฐ คุณลำจวนก็ได้รวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อผลิตกล้วยกวนกะทิสตขึ้น เพราะในพื้นที่ในตำบลหนองกระโดน มีการปลูกกล้วยอยู่ในพื้นที่มากจนขายไม่ทันจึงนำมาแปรรูปเป็นกล้วยกวนกะทิสตสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มและคนภายในชุมชน

2) อัตถัญญตา การรู้จักผลลัพธ์ หรือประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการทำกิจกรรมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตแม่ลำจวน โดยผู้นำกลุ่ม ทั้งคุณวาสนา ชมชาติ และคุณลำจวน ชมชาติเมื่อจัดกลุ่มและดำเนินงานกลุ่มในระยะหนึ่งโดยการบูรณาการใช้หลัก**อัตถัญญตา**ว่าการจะบริหารงานองค์กรของให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มในองค์กรของตานั้นต้องมีการวางแผนที่ดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้ เทคโนโลยีและเครือข่ายหน่วยงานราชการสิ่งเหล่านี้เป็นการทำงานร่วมกัน ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่มรู้ถึงประโยชน์ขององค์กรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่าต้องนำไปสู่ความมั่นคง และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กรของกลุ่ม ทั้งสองกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องยึดหลักธรรมในการบริหารจัดการเพื่อไม่ให้มีผลกระทบในด้านต่างๆในการบริหารจัดการกลุ่มโดยให้สมาชิกของกลุ่มเข้าใจตลอดจนการบริหารจัดการเครือข่ายของกลุ่มทั้งสองกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการได้จัดกิจกรรมการสร้างรายได้เสริมโดยคนในชุมชนเริ่มเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ผลลัพธ์ที่ได้สามารถแก้ปัญหาชุมชนโดยมีรายได้เสริมมาพัฒนาครอบครัวและชุมชน ผลประโยชน์ชุมชนมีอาชีพเสริมเพิ่มศักยภาพในท้องถิ่น

3) อัตถัญญตา การรู้จักตนความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์ตนเองในด้านความรู้ คุณธรรม และ ความสามารถ รู้จักภาวะ และฐานะของตนผู้นำกลุ่มผู้นำชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตทั้งสองวิสาหกิจชุมชน มีคุณลักษณะโดดเด่นคือสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยบูรณาการหลัก**อัตถัญญตา**ว่าประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมองการบริหารของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มของตนว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อนของกลุ่มว่าเป็นอย่างไร มีความสามารถที่จะบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพต่อไปอย่างไรนั้นต้องขึ้นอยู่กับสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยว่ามีความสามารถเพียงไรในการที่จะผลิตสินค้าของกลุ่มตนให้มีประสิทธิภาพเกิดคุณภาพ ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองต้องมีหลักธรรมประจำใจในการทำงาน มีพื้นฐานจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา ประกอบกับมีความสามารถ การรู้จักตนความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์ตนเองทั้งในด้านความสามารถ มีศักยภาพการเป็นผู้นำ พร้อมด้วยการมีคุณธรรมทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองคือวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตแม่ลำจวนยังมีความเข้มแข็งและยั่งยืนอยู่จนถึงปัจจุบัน

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

4). มัตตัญญูตา การรู้จักประมาณ หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักหลักของความพอดีการดำเนินชีวิตพอเหมาะพอควร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตทั้งสองวิสาหกิจชุมชนนั้นเมื่อนำหลักการบริหารจัดการโดยบูรณาการหลักปฐิธัม 7 คือหลักมัตตัญญูตานี้มาบูรณาการในการบริหารจัดการโดยทั้งสองกลุ่มรู้จักความพอดีพอเพียง โดยเฉพาะการบริหารด้านการจัดการ ด้านการเงิน ด้านวัตถุดิบ ด้านการตลาด ให้มีความพอดีกลับกลุ่มซึ่งเป็นองค์กรของตนโดยคำนึงถึง การลงทุนในการผลิตสินค้าต้องคำนึงถึงวัตถุดิบในท้องถิ่นเพียงพอกับความต้องการของตลาด ตลาดมีความต้องการสินค้าจากกลุ่มมากเพียงพอต้องรู้จักประมาณการในการบริหารจัดการ ตลอดจนองค์กรกลุ่มทั้งสองกลุ่มมีเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้เทคโนโลยีและเครือข่ายหน่วยงานราชการในการสนับสนุนองค์กรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตนอย่างมั่นคงยั่งยืน

ดังนั้นทั้งสองวิสาหกิจชุมชนได้ประมาณการการผลิตโดยทุกคนในหมู่บ้านมีกำลังการผลิตอย่างพอเพียงมีวัตถุดิบตลอดจนหาตลาดได้สอดคล้องกับกำลังการผลิตทำให้คนในชุมชนมีรายได้กันมากขึ้นโดยคนในชุมชนยึดหลักความพอดี

5) กาลัญญูตา การรู้จักกาล หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกกาลเทศะ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตทั้งสองวิสาหกิจชุมชนนั้นเมื่อนำหลักการบริหารจัดการโดยบูรณาการหลักปฐิธัม 7 คือ กาลัญญูตาการบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ คือกลุ่มวิสาหกิจต้องผลิตสินค้าให้ตรงกับเวลาในการสั่งซื้อสินค้าเพราะทั้งสองวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นสินค้าที่ตลาดต้องการสูงยอดผลิตมาก และแถบจะผลิตไม่ทันกับช่วงเวลาที่ต้องการเพราะบางจังหวัดสั่งซื้อเป็นจำนวนมาก ผู้นำกลุ่มและสมาชิกช่วยกันช่วยกันกระจายความรู้เพื่อสร้างเครือข่ายการผลิตเครือข่ายวัตถุดิบ ให้ทันเวลากับความต้องการของตลาด แต่ก็มีข้อจำกัดทางด้านเวลาสำหรับวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตแม่ลำจวนเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องอาศัยฤดูกาล เพราะวัตถุดิบในการผลิตมีน้อยเป็นบางช่วงต้องอาศัยฤดูกาล กล้วยซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิต ซึ่งบางฤดูกาลมีวัตถุดิบมีน้อยมากแล้ว ต้องสั่งซื้อกล้วยจากต่างอำเภอ และต่างจังหวัดเพื่อนำมาผลิตให้ทันช่วงเวลาแต่กระนั้นทางวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสตแม่ลำจวนบางช่วงเวลา โดยเฉพาะเวลาช่วงเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ ช่วงเทศกาลวันสำคัญของไทย เป็นช่วงเวลาที่ผลิตภัณฑ์จะมียอดการผลิตมากในช่วงก่อนเดือนเทศกาล แต่หลังจากเดือนที่ไม่ใช่ช่วงเดือนเทศกาลก็ยังมียอดการผลิตอยู่เพราะร้านค้าบางแห่งที่สั่งซื้อผลิตภัณฑ์กล้วยกวนกะทิสตเป็นแหล่งจุดพักของนักท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านั้นจะซื้อเป็นของฝาก

ดังนั้นการผลิต สินค้าทั้งสองวิสาหกิจชุมชนบางสินค้าต้องอาศัยช่วงเวลาช่วงไหนควรทำเช่นไร ผลผลิตต้องสอดคล้องความเป็นชุมชนนั้นด้วย การผลิตจะผลิตได้ตลอดก็จะต้องสร้างเครือข่ายการผลิต เครือข่ายวัตถุดิบและเครือข่ายทางด้านการตลาดที่เข้มแข็งจึงจะทันเวลาและมีความสอดคล้องและดำเนินไปในช่วงเวลาเดียวกัน

6) ปริสัญญูตา การรู้จักชุมชน หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตัวและแก้ไขตนให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวน กะทิสตทั้งสองวิสาหกิจชุมชนนั้นเมื่อนำหลักการบริหารจัดการโดยบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ **ปรีชาญาณ**ตา ประธานกลุ่มเป็นผู้นำจะต้องมีการดำเนินการบริหารจัดการ ในกลุ่มองค์กรของตนอย่างไรให้ยั่งยืนนั้นต้องประพฤติปฏิบัติตนทั้งผู้นำและสมาชิกกลุ่มต้องมีความอดทนเพียรพยายามในการผลิตสินค้าของกลุ่มองค์กรของตนจนได้รับการยอมรับจากชุมชนว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน แล้วเริ่มปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ตลอดจนต้องขยายการสร้างเครือข่ายการผลิตให้กับเพื่อนบ้านในชุมชนไม่ใช่เฉพาะคนในหมู่ที่ 2 เท่านั้นแต่เกิดเครือข่ายการผลิตเพิ่มมากขึ้นจากคนนอกหมู่บ้านที่มาร่วมกลุ่มกับสมาชิกในหมู่ที่ 2 เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวตนตลอดทั้งมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักของที่ชุมชนอื่นๆ โดยมีเครือข่ายของทางหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยแนะนำวิธีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ในการผลิต และเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการผลิตแปลกใหม่เพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาด เพราะยอดขายผลิตภัณฑ์ทั้งสองกลุ่มมีจำนวนมาก วัตถุดิบก็ต้องใช้เยอะซึ่งทางหน่วยงานราชการก็ให้คำแนะนำในการสร้างเครือข่ายวัตถุดิบ โดยจัดกิจกรรมนำผลผลิตทั้งสองวิสาหกิจชุมชนจัดงานในช่วงต่างของจังหวัดและช่วยประชาสัมพันธ์วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ทางหน่วยงานราชการจะกระจายเครือข่ายเพื่อให้ชุมชนอื่น การบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชนจะทำให้ประชาชนที่สนใจและมีวัตถุดิบที่ตรงต่อการผลิตผลิตภัณฑ์ทั้งสองวิสาหกิจชุมชนนี้มีโอกาสได้นำวัตถุดิบมาจำหน่ายเพื่อขยายเครือข่ายวัตถุดิบให้มากยิ่งขึ้น เมื่อมีวัตถุดิบมากกำลังการผลิตมาก คนในชุมชนเมื่อก็ต้องช่วยกันทำผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นเท่ากับเครือข่ายการตลาดที่ทางหน่วยงานราชการได้ติดต่อประชาสัมพันธ์ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นจนเป็นที่รู้จักของชุมชนอื่น ทั้งต่างจังหวัดและอำเภอที่ใกล้เคียง และยังจะต้องพัฒนางานให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปจนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

7) บุคคลัญญตา การรู้จักบุคคล หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพของบุคคล ดังนั้นใครมีความรู้ทางด้านไหนก็ใช้คนให้ถูกกับงานแล้วพัฒนาศักยภาพให้ถูกกับงานความสามารถ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวน กะทิสตทั้งสองวิสาหกิจชุมชนนั้นเมื่อนำหลักการบริหารจัดการโดยบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ **บุคลัญญตา** ประธานกลุ่มทั้งสองวิสาหกิจชุมชนต้องคัดสรรสมาชิกในการผลิตสินค้าในขั้นตอนการผลิตว่าควรมีหน้าที่อะไรในการจัดเตรียมอุปกรณ์ในการผลิตเพื่อให้ผลของผลิตภัณฑ์ออกมาดีและเป็นที่ต้องการของทางตลาด โดยผู้นำกลุ่มจะสรรหาสมาชิกที่มีฝีมือทางด้านการหาวัตถุดิบให้เตรียมหาวัตถุดิบให้เพียงพอกับยอดการผลิตโดยให้สมาชิกที่มีความสามารถติดต่อซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพและเลือกวัตถุดิบเป็นจนได้เครือข่ายวัตถุดิบ ทางด้านการตลาดทางประธานกลุ่มจะให้สมาชิกในกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการตลาดประชาสัมพันธ์ทางเทคโนโลยีต่างๆ ประกอบกับติดต่อกับหน่วยงานราชการเพื่อได้แหล่งตลาดที่มีความต้องการสินค้าจากทั้งสองวิสาหกิจชุมชน

ดังนั้นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็เลือกสรรสมาชิกที่ผลิตสินค้าได้ดีเยี่ยมจากคนในสมาชิกที่ผลิตเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับสมาชิกเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนางานฝีมือและ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

คุณภาพงานให้มากขึ้น และเลือกสรรสมาชิกในกลุ่มที่ความรู้ความสามารถในการออกแบบสินค้าแปลกใหม่เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. ขรวาธรรม 4 หมายถึง ธรรมสำหรับขรวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ดังต่อไปนี้

1) สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง พูดจริง ทำจริง จริ่งใจต่อกันวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งก็เปรียบเสมือนบ้านหลังหนึ่งซึ่งเป็นครัวเรือนใหญ่ สมาชิกในครัวเรือนแห่งนี้ต้องมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน เมื่อวิสาหกิจชุมชนเริ่มมีขนาดใหญ่และมีผลประโยชน์มากขึ้นกำไรมากขึ้น มีรายได้ซึ่งเป็นผลประโยชน์ของสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่ง ประธานกลุ่มตัวสมาชิกต้องมีความซื่อสัตย์ในการจัดทำบัญชีกลุ่มเพื่อให้สมาชิกท่านอื่นได้รับความเชื่อถือ มีความไว้วางใจต่อคณะกรรมการกลุ่มเพื่อให้กลุ่มมีการพัฒนา ตลอดจนมีความจริงใจต่อเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการผลิต มีความจริงใจ ทำจริงผลิตจริง ส่งจริง สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อกันในชุมชนและวิสาหกิจทั้งสองแหล่งก็คือครอบครัวใหญ่ของหมู่บ้านที่นำความยั่งยืนตลอดไป

2) ทมะ หมายถึง การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว ฝึกหัดตัดสินใจ ปรับปรุงตนประธานกลุ่มและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งทุกคนจะต้องบูรณาการหลักธรรมฝึกหัด พัฒนาฝีมือตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนขยายเติบโตอย่างมั่นคงและมีคุณภาพ ขณะเดียวกันต้องรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้หนักแน่น เพราะการทำงานร่วมกันในคนหมู่มากย่อมมีกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดา ไม่มีใครทำหรือพูดได้ถูกใจตนเองไปทุกเรื่องทุกอย่างความ เมื่อเรามาอยู่ร่วมกันต้องรู้จักข่มใจเอาใจเขามาใส่ใจเรา สมาชิกในกลุ่มก็เหมือนเราอยู่บ้านหลังหนึ่งที่มีขนาดใหญ่มาก การใช้ความรู้สึกส่วนตัวกับสมาชิกย่อมมีแต่ความเสื่อม ควรมีการข่มใจ เพราะเมื่อองค์กรขยายใหญ่เท่าไร มีผลประโยชน์มากเท่าไร ความเห็นแย้งหรือต่างกันย่อมมีมาก ฉะนั้นวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งเป็นเปรียบเป็นบ้านของสมาชิกเช่นกัน ประธานกลุ่มต้องดูแลให้ทุกคนทุกท่านให้สามารถปรับตัวเข้ากับองค์กรปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในองค์กรแล้วจะเกิดความยั่งยืนในกลุ่มองค์กรของตน

3) ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น ปลูกฝังนิสัยการอดทนต่ออุปสรรคและปัญหาต่างๆ ทำงานได้ผลดี สามารถเป็นหลักในครอบครัวได้ สามารถเป็นหลักให้กับบริวารได้ ไม่มีเรื่องวิวาทกับคนอื่น ไม่หลงผิดไปทำความชั่วได้ ทำให้ได้ทรัพย์มา

การอยู่ร่วมกันในกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีเพื่อนสมาชิกมากมายต้องมีความอดทน อดกลั้นในการทำงานเป็นกลุ่มเพราะเนื่องจากว่าทุกคนต่างมีความมุ่งหวังเพื่อจะมีรายได้เพื่อมาเลี้ยงชีพให้กับครอบครัว ดังนั้นคนเมื่อมาอยู่ร่วมกันย่อมเกิดปัญหาในกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สมาชิกทุกท่านต้องมีความอดทน อดกลั้น ต่องานอาชีพเสริมที่ทำและความเพียรพยายามในการทำงานให้งานออกมาดีมีประสิทธิภาพตั้งใจทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ได้งานที่มีคุณภาพที่ดี เมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคพร้อมที่จะแก้ปัญหาให้กับกลุ่มสมาชิกของตนเองได้ เพราะการที่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ถือได้ว่าเป็นครอบครัวหนึ่งที่สร้างอาชีพให้กับสมาชิกเมื่อเกิดปัญหา พวกเรากลุ่มสมาชิกไม่ว่าจะเป็นประธานกลุ่ม กรรมการหรือสมาชิกในกลุ่มต้องช่วยกันแก้ปัญหาและต้องอดทนมีความเพียรพยายามให้มีความสำเร็จในงานนั้น

ประธานกลุ่ม คณะกรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องมีขันติ มีความอดทน อดกลั้นต่อทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม อดทนต่อการผลิตที่ต้องใช้เวลา อดทนต่อวัตถุดิบซึ่งอาจมี

ไม่เพียงพอขาดตลาด สิ่งเหล่านี้ถือว่าประธานกลุ่มสมาชิกกลุ่ม ต้องมีความหนักแน่น มั่นคง ยอมอดยอมทนเพื่อวิสาหกิจชุมชน ร่วมแรงแข่งขันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรให้ลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเพียรพยายามเพราะถือว่ากลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเป็นครอบครัวเดียวกันต้องดูแลเอาใจใส่ประดุจดังคนในครอบครัว

4) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนให้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 2 แห่ง ต้องมีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนให้กับสมาชิกและคนในชุมชนเมื่อมีปัญหาที่พร้อมที่รับฟังปัญหาจากลูกกลุ่มให้ความเป็นธรรมแก่สมาชิก และยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมกลุ่มสมาชิกในการทำงาน เพราะสมาชิกแต่ละท่านมีความต้องการที่แตกต่างกันไปดังนั้นการที่ประธานกลุ่มเอาใจเขามาใส่ใจเรารู้ถึงความต้องการและเสียสละให้กับสมาชิกเป็นผู้ที่มีใจกว้างพร้อมที่จะเสียสละให้กับสมาชิกเพื่อที่จะได้แสดงโอกาสและผลงานออกมาเพื่อชุมชน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจิตใจผ่องใสมีพื้นฐานจิตใจที่ดีเป็นผู้เสียสละต่อเพื่อนสมาชิกทุกคน มีความเป็นกันเอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้คนในชุมชนนั้นมีความสุข ยอมรับนับถือกันภายในกลุ่มสมาชิกเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในชุมชน และมีกัลยาณมิตรที่ศรัทธา

วิสาหกิจชุมชนทั้ง 2 แห่ง ทั้งประธานกลุ่ม คณะกรรมการและสมาชิกในกลุ่มทุกคนต้องมีพราวาสธรรม 4 ประการ คือแต่หลักพราวาสธรรมนี้เป็นหลักธรรมหนึ่งที่ผู้อยู่ครองเรือน รองเรือนในที่นี้ก็คือสถานที่วิสาหกิจชุมชนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงานในครอบครัวในที่นี้ก็คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั่นเอง 1.สัจจะ ความจริงใจ ตรงไปตรงมาต่อกัน ตลอดจนไว้น้ำใจเชื่อใจซึ่งกันและกันในกลุ่มได้ 2.ทมะ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมื่อมีความข่มใจ หนักแน่น ไม่หวั่นไหวเบาขณะเดียวกันก็ฝึกหัดพัฒนาตนและองค์กรโดยไม่หยุดหรือย่ออยู่กับที่ 3.ขันติ กลุ่มต้องมีความอดทน อดกลั้นต่อเรื่องราวต่างๆ ต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ต้องมีความเข้มแข็งทั้งกายและใจ และ 4 จาคะ กลุ่มต้องมีความเสียสละส่วนตัวและส่วนรวม เช่น ส่วนตัวต้องเสียสละเวลาของตนเองให้กับกลุ่มในการร่วมกิจกรรมชุมชน เพื่อเป็นพุทธวิธีการพัฒนาเครือข่ายภายในชุมชน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการบูรณาการพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นทั้งสองกลุ่ม พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวน เห็นการบูรณาการพุทธวิธีมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หลักปฐิธธรรม 7 ธรรมของคนดี ใช้บูรณาการในการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคน ซึ่งคนเหล่านั้นก็คือคนในชุมชนท้องถิ่นที่มารวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน การบูรณาการกับหลักการจัดการ คือ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน ต้องแฝงหลักธรรมในการบูรณาการให้เข้าถึงคนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตนจนเกิดการเชื่อมโยงเป็นการพัฒนาเครือข่ายการจัดการวิสาหกิจชุมชนและส่งผลต่อเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายเทคโนโลยีและการเรียนรู้ เครือข่ายหน่วยงานราชการ เพราะถ้าสมาชิกในกลุ่มเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนของตนก็คือบ้านของเราผู้ครองเรือน หลักพราวาสธรรม 4 มาบูรณาการเป็นพุทธวิธีเกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน มีความ

ข้อสัถย เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท อดทน เสียสละ จริงจัง จะทำให้มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจที่ยั่งยืนได้ แต่ถ้าวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งมีการบริหารจัดการที่มีแต่การแข่งขันกันกับกลุ่มอื่นหรือคนในกลุ่มเดียวกันโดยจะแสวงหาแต่กำไร ให้กับสมาชิกภายในกลุ่มหรือองค์กรนั้นก็เกิดการแข่งขันแย่งกันไม่เกิดความยั่งยืน กระนั้นถ้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักการบริหารจัดการโดยนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเป็นพุทธวิธีในการพัฒนาระบบการจัดการระบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นโดยมาบูรณาการให้เข้ากับหลักการบริหารงานในปัจจุบันจะเป็นการบริหารจัดการที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนมั่นคงตลอดไป

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญและเป็นการบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นมีสำคัญต่อการบริหารจัดการเพราะหลักปริสธรรม 7 เป็นหลักการบริหารจัดการต้องเกี่ยวข้องกับคนดี ซึ่งคนเหล่านั้นก็คือคนในชุมชนตลอดจนทรัพยากรในท้องถิ่นโดยการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนต้องมาบูรณาการกับการจัดการ คือ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน โดยต้องบูรณาการให้เข้ากันกับคนในสังคมชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ในจนเกิดเป็นการพัฒนาเครือข่ายการจัดการวิสาหกิจชุมชนและส่งผลต่อเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายเทคโนโลยี และการเรียนรู้ เครือข่ายหน่วยงานราชการเพราะคนคิดว่าวิสาหกิจชุมชนของตนก็คือบ้านของเรา ผู้ครองเรือน เราในโดยบูรณากับหลักมรรคาธรรม 4 มีความร่วมมือ มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท อดทน เสียสละ จริงจัง จะทำให้มีการบริหารจัดการที่ดี แต่ถ้าวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งมีการบริหารจัดการที่มีแต่การแข่งขันกับกลุ่มอื่นหรือองค์กรอื่นโดยจะแสวงหาแต่กำไร ให้กับสมาชิกภายในกลุ่มหรือองค์กรนั้นก็เกิดการแข่งขันและไม่เกิดความยั่งยืน กระนั้นถ้าการบริหารจัดการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาประกอบการพัฒนาการบริหารจัดการระบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้นการบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบันจะเป็นการบริหารจัดการที่มีความยั่งยืน มั่นคงตลอดไป

5.อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงพุทธวิธีในการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโดยคณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์บริบทชุมชนและสภาพการจัดการของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าที่มีผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันแต่มีหลักการทำการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนคล้ายคลึงกันคือ ด้านการจัดการ ด้านวัตถุ ด้านการผลิต ด้านการเงิน และมีเครือข่ายที่เป็นเครือญาติกัน มีความเชื่อมโยงเครือข่ายแรงงานการผลิตร่วมกัน ซึ่งมีสมาชิกบางส่วนในครอบครัวได้กระจายสมาชิกเข้ามาร่วมกลุ่มหรืออยู่ในกลุ่มทำงานอาชีพเสริมทั้งสองแห่งด้วยกัน ความแตกต่างของทั้งสองวิสาหกิจชุมชนคือวิสาหกิจชุมชนกล้วยหวานกะทิสดแม่ลำจานจะเป็นการผลิตในรูปแบบแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรก็คือกล้วยนั้นเองนำมาเป็นอาชีพเสริมของคนในกลุ่มยามว่างงานจากการทำเกษตรหรือเป็นอาชีพหลักให้กับคนในครอบครัวที่ยังไม่มีอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยนั้นผลิตภัณฑ์เป็นหัตถกรรมผลิตดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยเป็นอาชีพเสริมหลังจากการทำอาชีพหลักเช่นกัน

ส่วนสภาพการบริหารจัดการเครือข่ายทั้งสองวิสาหกิจชุมชนมีการจัดการเครือข่ายคล้ายคลึงกัน คือ มีเครือข่ายด้านการจัดการ เครือข่ายการตลาด เครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายหน่วยงานราชการ เครือข่ายการเรียนรู้เทคโนโลยี สิ่งสำคัญทั้งสองวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายทางการตลาดที่กว้างขวางมากเหมือนกันเพราะเป็นที่ยอมรับของตลาดในจังหวัดและต่างจังหวัดสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ดวงสมร พุทธิภูมิกุล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองรีร่วมพัฒนา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มใน 4 ด้านคือด้านบริหารจัดการทั่วไป ด้านการบริหารจัดการการผลิต ด้านการบริหารจัดการการตลาดและด้านการบริหารจัดการการเงิน จากการ ศึกษาวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองรีจัดทะเบียนเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2548 มี สมาชิก 22 คน กิจการคือการผลิตสินค้าได้แก่ลูกประคบสมุนไพร ขนมะกระยาสารถ และ ขนมดึกก็ การบริหารกลุ่มมีคณะกรรมการ ฝ่ายต่าง ๆ รวม 6 คน ที่ปรึกษา 3 คน คณะกรรมการ มีการแบ่ง บทบาทหน้าที่ชัดเจน และมีกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่สมาชิกทุกคนรับรู้ร่วมกัน ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิต ได้มีการระดมทุนจากสมาชิก มีเงินทุนหมุนเวียนกลุ่ม 57,000 บาท มี ทรัพย์สินถาวร มูลค่า 187,730 บาท มีสถานที่ผลิตที่บ้านประธานกลุ่ม การผลิตเน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นและกลุ่มเครือข่าย มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาดได้แก่ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สมุนไพรลูกประคบจนกระทั่งผลิตภัณฑ์ได้รับการคัดเลือก 4 ดาวระดับจังหวัด ด้านการบริหาร จัดการด้านการตลาดกลุ่มมีแหล่งจำหน่ายสินค้าประจำ 3 แห่ง และจำหน่ายตามงานออกร้านมี ประธาน รองประธาน เลขานุการและเหรัญญิกทำหน้าที่จำหน่ายสินค้า ส่วนสมาชิกมีหน้าที่ผลิต สินค้า ด้านการบริหารจัดการการเงิน มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นปัจจุบัน สามารถตรวจสอบ ย้อนหลังได้ การแบ่งปันผลประโยชน์สมาชิกที่มาผลิตสินค้าจะได้รับค่าแรงชั่วโมงละ 10 บาท ผลกำไร จะปันผลให้สมาชิกทุกคนปีละ 1 ครั้ง⁴และยังสอดคล้องกับบทความวิจัย**วิภาวี กฤษณะภูติ** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน: การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพ ทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดตั้งและการจัดการกลุ่มของกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่นภายใต้โครงการหนึ่ง ตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดขอนแก่น การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัด ขอนแก่นภายใต้โครงการดังกล่าว นั้น แต่ละกลุ่มมีการจัดตั้งกลุ่มที่แตกต่างกัน โดยมาจากการแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐต่างๆ การเชิญชวนจากธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร (ธกส.) การส่งเสริมจากองค์กรพัฒนาเอกชน การเป็นกลุ่มอาชีพที่ได้ก่อตั้งขึ้นมาก่อนที่จะมี “โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นการรวมกลุ่มกันขึ้นมาเองและการเป็นกลุ่มที่ได้แยกตัวออกมา จากกลุ่มอาชีพทอผ้าหรือกลุ่มโอท็อปแล้วมาจัดตั้งกลุ่มขึ้นใหม่ สำหรับการจัดการกลุ่มของกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายดังกล่าว พบว่ากลุ่มอาชีพทอผ้าเหล่านี้มีการจัดการด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการด้านการบริหารกลุ่ม การจัดการด้านการวางแผนการผลิต การจัดการ

⁴ ดวงสมร พุทธิภูมิกุล, การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรหนองรีร่วมพัฒนา”.รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร,2549.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

ด้านการผลิต การจัดการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดการด้านการเงิน และการจัดการด้านการทำบัญชี⁵

2. พุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

การวิเคราะห์หลักสัปปริสธรรม เป็นหลักธรรมที่ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งสามารถนำไปพัฒนาการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ ด้านการตลาด ด้านวัตถุดิบ ด้านการเงิน เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อทำให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ตระหนักในเหตุผลรู้จักการวางตัวพอเหมาะพอดีทั้งเศรษฐกิจ และสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจของชุมชน จึงมีความสำคัญมากต่อการบริหารจัดการและเป็นพุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น โดยมีการประยุกต์ใช้ทางบวกกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 กับสภาพด้านการจัดการ ด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านวัตถุดิบของวิสาหกิจชุมชนโดยมีเครือข่ายการตลาด เครือข่ายด้านการผลิต เครือข่ายด้านวัตถุดิบ เครือข่ายด้านการเรียนรู้เทคโนโลยี ตลอดจนเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐเพื่อคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์การสนับสนุนการผลิต และด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนกะทิสดแม่ลำจวนให้มีการสร้างเครือข่ายการจัดการวิสาหกิจให้มีความยั่งยืนตลอดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.และคณะผลการวิจัยพบว่าการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มน้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ประยุกต์ใช้ตามหลักวิสาหกิจชุมชน 5 ด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้าส่วนใหญ่ใช้หลักปาปนิกกรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักฆราวาสธรรม และหลักทิวฐธรรมมีกัตถะ ด้านการบริหารจัดการดำเนินการผลิตและงานสนับสนุนการผลิตส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักทิวฐธรรมมีกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินส่วนใหญ่ใช้หลักฆราวาสธรรมหลักสัปปริสธรรม หลักปาปนิกกรรม หลักโภควิภาค หลักทิวฐธรรมมีกัตถะ และหลักคิสิสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืนส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปริสธรรม หลักฆราวาสธรรมหลักปาปนิกกรรม หลักทิวฐธรรมมีกัตถะ

ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือเฑียร มี 4 ประการ คือ สัจจะ อดทน ขันติ และจาคะ เปรียบวิสาหกิจชุมชนสองแห่งประธานกลุ่มสมาชิกกลุ่มก็คือผู้ครองเรือนครองกลุ่มนั่นเอง เครื่องดำรงความเป็นฆราวาส ในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ไม่ให้เกิดโทษทุกข์ใดๆ และเกิดความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน เป็นหลักธรรมหนึ่งที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนการที่เรามีสัจจะในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนย่อมที่เกียรติเป็นที่ยอมรับ

⁵ วิภาวี กฤษณะภูติ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน: การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพ ทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น ,บทความวิจัย ทุนสนับสนุนการวิจัย , “นักวิจัยรุ่นใหม่” จากสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) แบะสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

กันในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการเรียนรู้เทคโนโลยี เครือข่ายหน่วยงานราชการ ด้านเมื่อมีหมี ย่อมได้ปัญญาในการทำงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ ฝึกฝนอาชีพในวิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวน กะทิสดแม่ลำจวน ตลอดจนการปรับตัวในการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านการจัดการ ด้านวัตถุดิบ ด้านการผลิต ด้านการเงินในกลุ่มที่ส่งผลให้ทุกคนในครอบครัวคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความสุข เมื่อมีขันติ ย่อมเกิดทรัพย์ในบ้านในองค์กร การมีความสุขทน ต่ออาชีพเสริมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งนำพารายได้มาให้กับคนในครอบครัวโดยตั้งใจทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเพื่อให้ ครอบครัวได้มีความสุข เมื่อมีจาคะ ย่อมเกิดมิตรที่ดี เพราะความเสียสละในการทำงานกลุ่ม วิสาหกิจมีความสุขและความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนและยอมรับฟังความคิดเห็นของ สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปในทางที่ดีทำให้เกิดความสามัคคี ภายในกลุ่มและสร้างคุณภาพการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเป็นไปด้วยดีสอดคล้องกับ งานวิจัยของ **พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.และคณะ**ผลการวิจัยพบว่าการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มน้ำมูล อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ด้านการบริหาร จัดการกลุ่มและสมาชิกทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและ ลูกค้านำ ให้ลูกค้าและสมาชิกของกลุ่มเชื่อมั่น ให้ความไว้วางใจด้านการบริหารจัดการด้านการ ผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ทำให้มีความขยันหมั่นเพียร อดทนต่อความยากลำบาก ฉลาด รอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ทำให้มีความ ซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ เที่ยงธรรม เกิดความไว้วางใจ กัน รู้จักจำแนกแยกแยะมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ตรงไปตรงมา มั่น คง และมีความสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ ความยั่งยืน ทำให้สมาชิกได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มทุกด้าน ทำให้ สมาชิกเกิดความคิดอ่าน เพิ่มมุมมอง รู้จักจำแนกแยกแยะ ไม่ขัดแย้งแบบทำลายเชื่อมโยง เครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งหมดส่งผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนคือความ เข้มแข็งมั่นคงของวิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งตัวเองได้⁶

3. บุรณาการพุทธวิถีการพัฒนากระบวนการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนใน ท้องถิ่น

การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญและเป็นการบูรณาการพุทธวิถีการ พัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นมีสำคัญต่อการบริหารจัดการเพราะหลัก ปุริสธรรม 7 เป็นหลักการบริหารจัดการต้องเกี่ยวข้องกับคนดี ซึ่งคนเหล่านั้นก็คือคนในชุมชน ตลอดจนทรัพยากรในท้องถิ่นโดยการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนต้องมาบูรณาการกับ การจัดการ คือ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน โดยต้องบูรณาการให้ เข้ากันกับคนในสังคมชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ในจนเกิดเป็นการพัฒนาเครือข่ายการจัดการวิสาหกิจ ชุมชนและส่งผลต่อเครือข่ายวัตถุดิบ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายเทคโนโลยี

⁶ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.และคณะ,การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มน้ำมูล อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี,รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2551.

และการเรียนรู้ เครือข่ายหน่วยงานราชการเพราะคนคิดว่าวิสาหกิจชุมชนของตนคือบ้านของเรา ผู้ครองเรือน โดยบูรณาการหลักทศวรรษธรรม 4 มีความร่วมมือ มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท อดทน เสียสละ จริงจัง จะทำให้มีการบริหารจัดการที่ดี แต่ถ้าวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งมีการบริหารจัดการที่มีแต่การแข่งขันกับกลุ่มอื่นหรือองค์กรอื่นโดยจะแสวงหาแต่กำไร ให้กับสมาชิกภายในกลุ่มหรือองค์กรนั้นก็จะเป็นการแข่งขันและไม่เกิดความยั่งยืน กระนั้นถ้าการบริหารจัดการนำหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเข้ามาประกอบการพัฒนาการบริหารจัดการระบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้นการบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบันจะเป็นการบริหารจัดการที่มีความยั่งยืน มันคงตลอดไปสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงสมร พงุฑฉิมกุล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองรีร่วมพัฒนา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มใน 4 ด้านคือด้านการบริหารจัดการทั่วไป ด้านการบริหารจัดการการผลิต ด้านการบริหารจัดการการตลาดและด้านการบริหารจัดการการเงิน⁷ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.และคณะผลการวิจัยพบว่าการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนทั้งตนเองกลุ่มน้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประยุกต์ใช้ตามหลักวิสาหกิจชุมชน 5 ด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกส่วนใหญ่ใช้หลักสัจปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้าส่วนใหญ่ใช้หลักปาปนิกรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักทศวรรษธรรม และหลักทศธรรมมิกัตถะ ด้านการบริหารจัดการดำเนินการผลิตและงานสนับสนุนการผลิตส่วนใหญ่ ใช้หลักสัจปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักทศธรรมมิกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินส่วนใหญ่ใช้หลักทศวรรษธรรมหลักสัจปุริสธรรม หลักปาปนิกรรม หลักโศกวิภาค หลักทศธรรมมิกัตถะ และหลักคิสิสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ ความยั่งยืนส่วนใหญ่ใช้หลักสัจปุริสธรรม หลักทศวรรษธรรมหลักปาปนิกรรม หลักทศธรรมมิกัตถะ⁸

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดควรจัดหางบประมาณในการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

(2) แนวนโยบาย ในการบูรณาการหลักพุทธศาสนาควรนำไปใช้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน

⁷ ดวงสมร พงุฑฉิมกุล, การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรหนองรีร่วมพัฒนา”.รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร,2549.

⁸ ดวงสมร พงุฑฉิมกุล, การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรหนองรีร่วมพัฒนา”.รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร,2549.

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. วิสาหกิจชุมชนวาสนาดอกไม้ประดิษฐ์และของชำร่วยและวิสาหกิจชุมชนกล้วยกวนทะเลสาบแม่ลำจวนมีพุทธวิธีกาพัฒนาาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นโดยการนำหลักธรรม หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักพราวาสธรรม 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาาระบบการจัดการเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นทั้งสองแห่ง โดยนำหลักธรรมเป็นพุทธวิธีที่สอดแทรกแฝงอยู่ในการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้การพัฒนาาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายวัดฤดูบิ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายเทคโนโลยีการเรียนรู้และเครือข่ายหน่วยราชการ มีความเชื่อมโยงเครือข่ายโดยใช้พุทธวิธีทั้งหมดส่งผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนคือความเข้มแข็งมั่นคงของสองกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สถานที่ ได้ประสานงาน ประสาน กิจกรรม และมึงงบประมาณ ประสานพื้นที่วิสาหกิจชุมชน และเวลา ลงไปปฏิบัติโดยนำหลักการบริหารเชิงพุทธวิธีเข้าไปปฏิบัติภารกิจวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

3. นำหลักการพัฒนาาระบบการจัดการในปัจจุบันนำไปบูรณาการกับหลักธรรมในการดำเนินงานของชุมชนมาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นอื่น

4. สร้างความรู้พุทธวิธีกาจัดการวิสาหกิจชุมชนให้กับเยาวชนในชุมชนเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายเชิงพุทธ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรนำหลักการพัฒนาาระบบการจัดการในปัจจุบันนำไปบูรณาการกับหลักธรรมในการดำเนินงานของชุมชนมาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นอื่น

(2) ควรมีการศึกษาบทบาทของคณะสงฆ์ที่เข้าไปร่วมดำเนินในกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

(3) ควรมีการศึกษากระบวนการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการเกษตร, แบบรายงาน สวช.01-3, สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ปรับปรุงวันที่ 4 พฤษภาคม 2560.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์, การบริหารพัฒนาชนบท, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524 .

กรมส่งเสริมการเกษตร, แบบรายงาน สวช.01-3, สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, ปรับปรุงวันที่ 4 พฤษภาคม 2560.

ภาคผนวก

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562

**รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562**

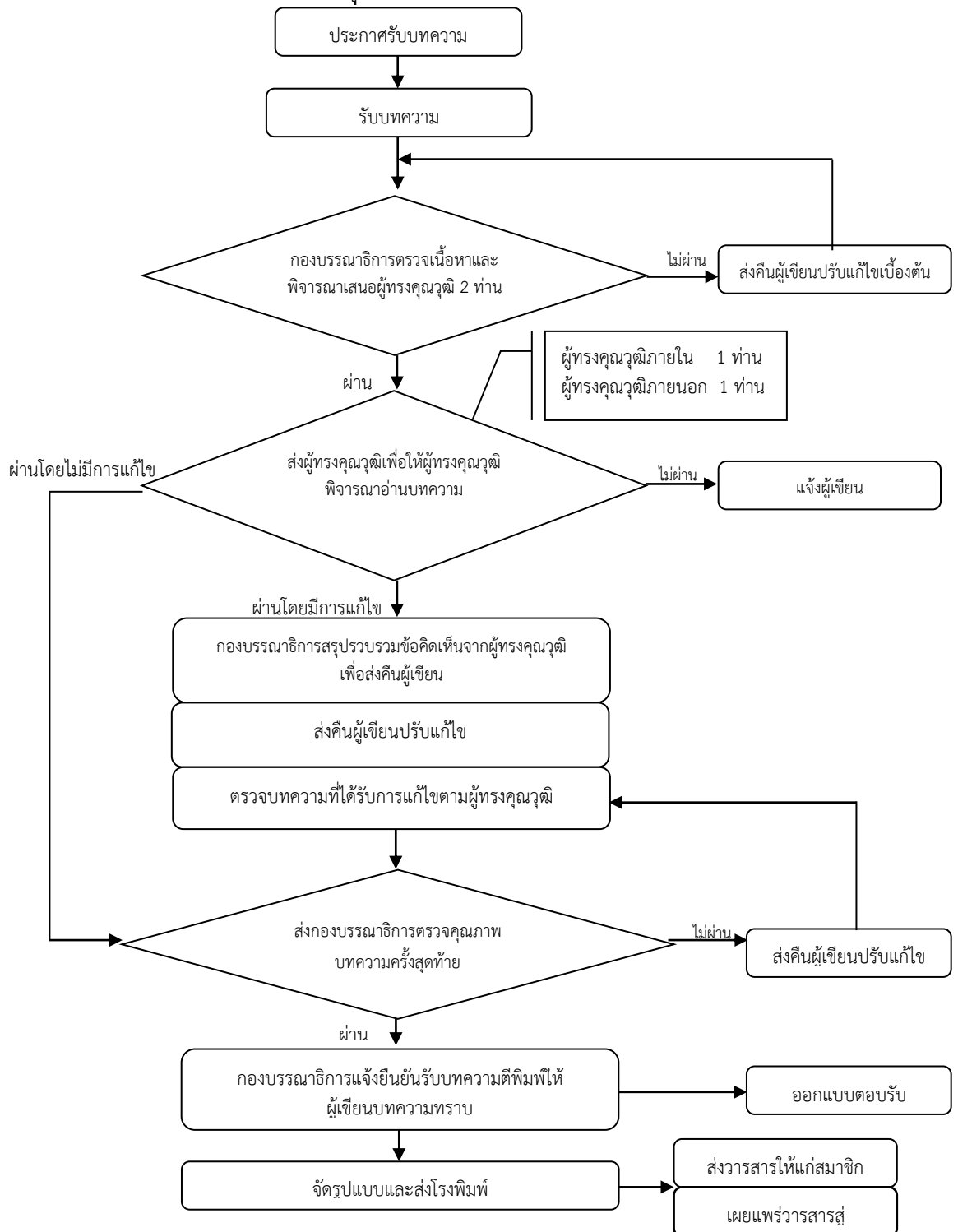
ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. รศ.ดร.สุพรด บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. ผศ.ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมกลับ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
4. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
5. ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
6. ผศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
7. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. ผศ.ดร.อรทัย อินตะไชยวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
9. ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000
โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีส่วนเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้

ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้ว ครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์สัน โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้าย

ของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึง

เหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างอิงย่อคัมภีร์. เลม/ขอ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น 1ช.ชา. (บาลี) 27/855/191.

1.2 หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า. ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บอเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 38.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

2. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร., “การเสริมสร้างเครือข่ายสถานีวิทย์กระจายเสียงพระพุทธศาสนา และชุมชนจังหวัดนครสวรรค์”, **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**,ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560): 1-12.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, The Maha Bodhi, vol. 77 No.1: 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2557.

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557.

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7 กันยายน 2555].

6. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personnality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

2) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร , เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

3) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

4) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
18 กรกฎาคม 2557.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมมจิตโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7 กันยายน 2555].

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ 999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัด
นครสวรรค์ 60000 โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998

1) 2) 3)

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งดำเนินการโดยบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา.....

จาก (ชื่อสถาบัน)..... ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะกรรมการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินยอมได้รับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนี้และข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการและบทความวิจารณ์หนังสือ 3,000 บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก 4,000 บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย 5,000 บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2562

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

.....

.....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็น

สมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

() สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 3 เล่ม)

() เล่มละ 199 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (ส่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่..... ถนน..... หมู่ที่..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร..... E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ลงชื่อ.....

คำบารุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562

จิรภูมิติกัม พุทธศาสน์ โทศุ

ขอवरพระพุทศาสนาจงสลิตสถาพรตราบชั่วกาลนานเทอญ